www.nanafghan.com

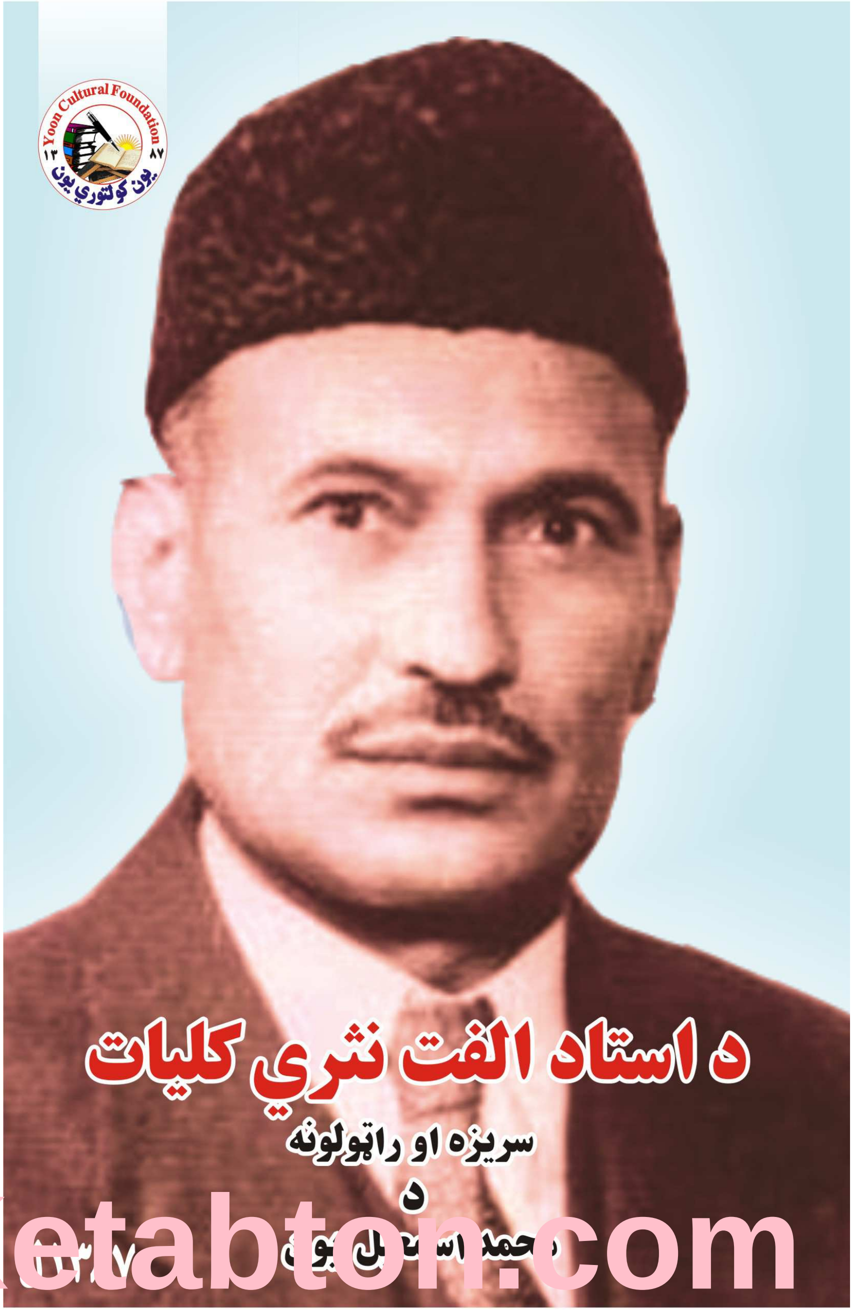

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الفت نثري کليات

سريزه او راټولونه

د

محمد اسمعيل يون

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب پېژندنه

د کتــاب نــــوم:	د الفت نثري کلیات
راټولـــوونـــکی:	محمد اسمعیل یون
خـــپـــرنـــدوی:	یون کلتوري یون
چــاپـشمــېر:	۱۰۰۰ ټوکه
لـــومــــړی چاپ:	۱۳۷۰ل کال
دویـــم چـــاپ:	۱۳۷۸ل کال
دریـــیم چــاپ:	۱۳۸۷ل کال
د راټولـوونکي پرله پسې نومره:	(۴)
د خـــپرنـــدوی پرله پسې نومره:	(۴)
کــمـــــپوزر:	اسدالله توپان
ډیــــزایـــنر:	ضیاءالرحمن ضیاء

نیولیک

سرلیک	مخ
د دریم چاپ سریزه	۱
یادونه	۴
سریزه	۹
غوره نثرونه:	**۶۴**
د پردې خبرې	۶۵
لاروی	۶۶
ژوند	۶۷
نوی نسل	۶۸
لوی او وړوکی	۶۹
د شاعر تحفه	۷۱
خدمتګار	۷۲
عقل	۷۳
پوهه او هوښیاري	۷۶
احمق څوک دی؟	۸۲
نوی درس	۸۸
درې کاله	۹۰
قوي او ضعیف	۹۴
ښه ګټه	۹۷
د اختر په ورځ	۹۹
خاني لاړه	۱۰۲
یوازې	۱۰۳
فاتح	۱۰۴
لباس	۱۰۶
خیرات	۱۱۲
د زیارت ډیوې	۱۱۴
د مزار لوحه	۱۱۵
لیاقت	۱۱۶
کوچنیان	۱۲۱
جګ برجونه	۱۲۴
حقیقت	۱۲۶
لویه خدایه	۱۲۹
ماشومان	۱۳۱
شعر او ادب	۱۳۲
د ادب راز	۱۳۷
نوی کال	۱۴۰
زما د لاس نیالګیه!	۱۴۳
د فکر پالونکی	۱۴۵
د ژوند نغمه	۱۴۶
نوی فکر	۱۴۸
زوړ فکر	۱۵۰
ناداني او ناداري	۱۵۱
سیند	۱۵۳
عقیده	۱۵۶
عمل	۱۵۷
عبادت او دعا	۱۵۸
بې زړه	۱۶۰
ملک او ملا	۱۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر ۱۲۳
سبا ۱۲۴
د پسرلي ګله! ۱۲۷
درمې خاونده! ۱۲۹
بې ګناه بندي ۱۷۱
نظر لالا ۱۷۳
جبر او اختیار ۱۷۸
د خان واده ۱۸۴
غم او خوشحالي ۱۸۵
اخلاقي اساس ۱۸۹
ښه او بد ۱۹۲
پخوانۍ ډیوې ۱۹۴
انتخاب ۱۹۷
د عقل برخه په ژوندانه کې ۲۰۲
حسابي خبرې ۲۰۵
شعر او فلسفه ۲۰۶
ولاړې اوبه ۲۰۷
ښه حاکم ۲۱۱
لیکوالي املا او انشا: ۲۱۲
دوه دهقانان ۲۱۳
دوه جنازې ۲۱۶
ملیت او ملي استقلال ۲۱۸
ملي یووالی ۲۲۴
ژوند ۲۲۵
مترقي ژوند ۲۲۷
د خلکو نظر ۲۳۰
د حق اظهار ۲۳۵
ډار ۲۳۷
حقیقت ۲۴۰
زما نظر ۲۴۲
عشق او هوس ۲۴۴
مضر احتیاط ۲۴۹
حاکمانو ته وایم ۲۵۳
ملیونر خیراتخور ۲۵۷
ګرانه لیکواله! ۲۶۰
بله ډیوه: ۲۶۶
خپله ژبه ۲۶۷
خپل ملیت ساتل ۲۷۰
حرکت او وینبتوب ۲۷۵
لوئیدل او جدیت ۲۷۸
پوره ژوندون ۲۸۲
د ژوند مقصد ۲۸۷
ګټل ۲۹۲
زړه او سترګې ۲۹۵
زړه دې پېژنم ۲۹۸
حقیقت ۳۰۰
د محبت رڼا ۳۰۳
شعر او ادب ۳۰۵
شاعر او عالم ۳۰۷
د تورې رڼا ۳۱۳
کورنی مرغه ۳۱۹
خوږ ژوند ۳۲۱
څه لیکل یا لیک پوهه: ۳۲۴
دعا ۳۲۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

رحم وکړه! ۳۲۷
سوداګره! ۳۲۹
خلک وپېژنئ! ۳۳۰
د کوم ځای دی؟ ۳۳۳
کوم یو ښه دی؟ ۳۳۵
ونیه څوک دی؟ ۳۳۶
رشوت خوره! ته راپه یاد شوې ۳۳۷
سیاست ۳۳۸
خلک څه وایي؟ ۳۳۹
څوک وایي؟ ۳۴۱
څه وکړو؟ ۳۴۲
ووېرېږئ او مه وېرېږئ! ۳۴۷
استاذ ویل ۳۴۹
عجیب انسان ۳۵۱
خان لالا ۳۵۲
رشوتونه ۳۵۳
د متملقینو منطق ۳۵۴
د ښځو ډار ۳۵۵
مورې په چا پسې نه ځو ۳۵۶
په خرو کې هم الفت شته ۳۵۷
د رجب خان دعوتنامه ۳۵۸
نتیجه یعنې څه؟ ۳۵۹
انسان یعنې څه؟ ۳۶۱
خوشحالي او غم ۳۶۳
ارزو ۳۶۶

اجتماعي نظریات: ۳۶۸

فکر ۳۶۹
کار او عمل ۳۸۰
له کار سره علاقه ۳۸۸
عقیده ۳۹۱
اخلاق ۳۹۳
تعلیم او تربیت ۳۹۷
ذوق ۴۰۰
خیال ۴۰۳
حرص او عشق ۴۰۶
د مشرانو عشق ۴۰۹
یوازېتوب ۴۱۳
زه او ته ۴۱۷
سترګې مه پټوئ! ۴۱۹
د زمانې تعبیر ۴۲۳
برابر نه دي ۴۲۶
د اسلام دردمنو! ۴۲۹
د سبا فکر ۴۳۱
پخوانۍ ډیوې ۴۳۳

ادبي بحثونه:

ادب ۴۳۸
د ادب د کلمې تاریخ ۴۳۹
د ادب تعریف ۴۴۰
د ادب تقسیم ۴۴۱
شعر ۴۴۲
شعرد خوشال په نظر کې ۴۴۴
شعر د حمید په نظر کې ۴۴۷
شعر د شیدا په نظر کې ۴۴۸
شعر د علي خان په نظر کې ۴۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژوند کې د شعر او ادب اغ ۴۵۱
د ادب تاثیر پر اسلامي فقه ۴۲۹
صریح او کنایه ۴۷۲
ظاهر، نص مفسر، محکم ۴۷۳
د استثنا بحث ۴۷۵
لغوي تدقیق ۴۷۷
د ابن زبعري د اعتراض ځواب ۴۷۹
د ادب ښه او ګاڼه ۴۷۹
فصاحت ۴۸۱
بلاغت ۴۸۲
عواطف ۴۸۳
د عواطفو صدق ۴۸۳
د عواطفو تجلي او ظهور ۴۹۷
د عواطفو ثبات او نه رالوېده ۴۹۸
خیال ۴۹۹
مبتکر خیال ۴۹۹
مصور خیال ۵۰۱
مفسر ۵۰۲
تمثیل ۵۰۲
عامیانه بلاغت ۵۰۸
د پښتو څو لنډۍ ۵۱۲

نوی سبک او نوی ادب:

د خدای قانون ۵۲۰
د کار فکر ۵۲۱
زه خبر نه وم ۵۲۳
د خیر خاوند ۵۲۵
دیموکراسي ۵۲۶
عشق ۵۲۸
عمل ۵۳۰
د ایمان ځای زړه دی ۵۳۱
زموږ باغ ۵۳۲
بې تمیزي ۵۳۳
د ظالم فلسفه ۵۳۴
دستورالعمل ۵۳۵
اصلي غل ۵۳۷
د غلو منطق ۵۳۸
د غلو ډیوه ۵۴۰
د حاکم اشتباه ۵۴۱
څه لري او څه نه لري ۵۴۲
آمر او مامور ۵۴۳
توره پرده ۵۴۵
د ژوند نغمه ۵۴۶
خوشالي ۵۴۸

لوړ خیالونه او ژور فکرونه: ۵۴۹

ازادي ۵۵۰
اجتماعي عیبونه ۵۵۲
ګل ویل ۵۵۳
شپږ زره کاله پخوا ۵۵۴
حضرت محمد (ص) ۵۵۶
له مرګه نه وېرېږم ۵۵۸
د غم خوښي ۵۵۹
د ژوند لوبه ۵۶۰
پوهه ۵۶۰
هر چا وځورولم ۵۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما ترانې	۵۲۱
د هوسونو مرګ	۵۲۲
د شاعر حال	۵۲۳
شاعر ته	۵۲۴
ادب او محبت	۵۲۵
د حقیقت اظهار	۵۲۵
پیغمبر	۵۲۶
د نېکانو ارمان	۵۲۷
قبر او ګل	۵۲۸
افتخار	۵۲۹
څه غواړم	۵۷۰
د بډای فقر	۵۷۱
هېرول	۵۷۴
له هرچا نه لرې	۵۷۵
د شاعر خوشبختي	۵۷۵
تسلي	۵۷۶
هابیل او قابیل	۵۷۶
سخاوت	۵۷۸
بې اسرې	۵۷۸
خلک او شاعر	۵۷۹
انسان	۵۸۰
په انګلیستان کې	۵۸۱
غویي	۵۸۲
د ټاګور نغمې	۵۸۳
شاعر او پرښته	۵۸۶
غم او خوشالي	۵۸۹
پارلمان	۵۹۰
ژوند	۵۹۰
قوت او جرئت	۵۹۱
تاریخ	۵۹۱
لوړه پایه	۵۹۱
بدبختي	۵۹۲
عقل	۵۹۲
ترقي او تکامل	۵۹۳
د ژوند ضروري شرطونه	۵۹۳
علم او اخلاق	۵۹۴
فکر او احساسات	۵۹۵
تمسخر او ترحم	۵۹۶
د خلکو انتظار	۵۹۷
خطرناک	۵۹۸
د ژوند مخ او شا	۵۹۸
لېونتوب او حماقت	۵۹۹
په ځان باور	۵۹۹
تعصب	۶۰۰
ځان وپېژنه!	۶۰۱
شخصیت	۶۰۲
بقا	۶۰۳
کب	۶۰۳
هغه چې دنیا ته رانغله	۶۰۴
څنګه به یو؟	۶۰۵
ستاسو فکر	۶۰۵
که طبابت ترقي وکړي	۶۰۶
څه غواړئ؟	۶۰۷
پوه او ناپوه	۶۰۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرګ	۲۰۸
روح	۲۰۹
افلاطون	۲۱۰
زموږ پوهه	۲۱۱
بدې خبرې	۲۱۱
انساني سلوک	۲۱۲
انساني کمال	۲۱۲
د فکر روزنه	۲۱۳
ښکلېتوب	۲۱۳
ښایست	۲۱۳
سیاستمدار	۲۱۴
غولول	۲۱۴
فکر په شعر کې	۲۱۴
بدبختي او شعر	۲۱۴
عشق او سعادت	۲۱۵
پوهه او عشق	۲۱۵
ښوونځی	۲۱۵
د فکر پانګه	۲۱۶
معرفت	۲۱۶
علم او علما	۲۱۶
ځان ښودل	۲۱۶
د ښه کار علت	۲۱۷
تاج او قلم	۲۱۷
مطبوعات او تاریخ	۲۱۷
حکومت او روزنامه	۲۱۷
د ځان سعادت	۲۱۸
ځان مسعود ګڼل	۲۱۸
اجبار او اختیار	۲۱۸
عقل او زړه	۲۱۹
کینه او مینه	۲۱۹
احتمالي مصیبت	۲۱۹
لیاقت لرل	۲۲۰
لوی خلک	۲۲۰
اجتماع	۲۲۰
د جنګ احساس	۲۲۰
نجیبه غریزه	۲۲۱
شهرت او شرافت	۲۲۱
هدیه قبلول	۲۲۱
هېرول	۲۲۲
ځان غوښتنه	۲۲۲
مکررات	۲۲۳
نېکي	۲۲۳
د طبیعت قوانین	۲۲۵
انساني تکلیف	۲۲۶
ژوند	۲۲۷
هېرول	۲۲۸
حکمت او سعادت	۲۲۹
انشاء	۲۳۱
مطالعه او تفکر	۲۳۱
خوی او خصلت	۲۳۳
دوستانه مناسبات	۲۳۴
بدي او ضرر	۲۳۴
لویه اشتباه	۲۳۵
افتخار	۲۳۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

غضب او شهوت ۶۳۶
دوستي ۶۳۷
ښکلا ۶۳۹
وحشي او مدني انسان ۶۴۰
کابل مجله: ۶۴۱
ستا شان ۶۴۲
له مدرسې نه ایستل ۶۴۴
انسان څه غواړي؟ ۶۴۵
کارونه ۶۵۲
وده او تکامل ۶۵۶
ماشومان ۶۵۸
ریاکاران ۶۵۹
د شپنو کیږدۍ ۶۶۶
د قضاوت شعور ۶۶۸
بختوره ۶۷۱
ځان ساتل ۶۷۴
کټوری ۶۸۰
د شاعر مقام ۶۸۳
ښنګه ژوند کوو؟ ۶۹۰
کورنۍ ۶۹۶
فکرونه هم تغیر مومي ۷۰۲
شاعرانه خیال ۷۰۶
تیاره او رڼا ۷۰۸
بله دنیا ۷۱۰
د بشریت قافله او منزل مقصود ۷۱۲
د محبت لېوال ۷۱۵
پوهه او معرفت ۷۲۰
د زړه پوښتنې ۷۲۹
د ژوندانه روح ۷۳۰
د مشرانو عشق ۷۳۳
ستر قوت ۷۳۹
له کار سره علاقه ۷۴۶
د پوهې غرور ۷۵۲
عقل، قانون، غرایز ۷۵۸
اجتماعي نظام ۷۶۶
د ځان مینه ۷۷۴
افغان جریده: ۷۸۳
د خان ناظر ۷۸۴
کمیت پېژندنه ۷۸۷
اداري سیاست ۷۹۰
اشتباه ۷۹۵
خان او بډای ۷۹۶
ولس جریده: ۸۰۱
ښنګه حاکم؟ رښتیا وایم ۸۰۲
فکر او کار ۸۰۵
وطن ۸۰۷
ملت ۸۱۰
حقیقي غل ۸۱۳
بندیوانه ۸۱۵
اصلاح ورځپاڼه: ۸۱۹
ملي ناموس ۸۲۰
نوې رڼا: ۸۲۲
پښتون د ملت نوم دی د قام نوم نه دی ۸۲۳
د محمد اسمعیل یون لنډه پېژندنه ۸۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درېيم چاپ سريزه

(۱۳۶۷-۱۳۷۰) کلونـه، زه د کابـل پوهنتـون د ژبـو او ادبياتو پوهنځي محصل وم، دامهال دا فکر را سره و، چې زه بايد د استاد الفت نثري کليات راټول کړم. نږدې دوه کاله مې پرې کار وکړ، د ۱۳۷۰ل کال په بهير کې يې پر بشپړاوي بريالی شوم.

د همغه کال په وروستيو کې مې په ډېرو منډو ترړو ددې امکانات پيدا کړل، چې دا اثر د دولت په امکاناتو چاپ کړم. هغه وخت له چاپ څخه زما مقصد دا و، چې دا اثر له مرګه وژغورل شي، ځکه ټولو دا اټکل کاوه، چې نظام د ړنګېدو يا بدلون په حال کې دی او دا هم ښکاره وه، چې ګډوډي به رامنځته کېږي.

د ۱۳۷۱ل کال د ثور پر ۲مه نېټه کتاب چاپ او د دولتي چاپخونې په يوه خونه کې کېښودل شو، دوه درې ورځې وروسته پر دولتي چاپخونې توغندي ولګېد او هر څه لولپه شول، خو د خدای(ج) په فضل، دا کتاب يو چېرته په يوه ګوټ کې خوندي پاتې شوی و. دا چې څه ډول مې دا کتاب ترلاسه کړ، دا يوه اوږده کيسه ده. خوشاله پر دې وم، چې کتاب له مرګه ژغورل شوی و. ۸ کاله وروسته (۱۳۷۸ل کال) په پېښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د پښتو تکړه خدمتګار او د دانش خپرندویه ټولنې مشر (اسدالله دانش) مانه هیله وکړه، چې زه غواړم دا کتاب له سره چاپ کړم، خو که څه نوې زیاتونې هم په کې وکړې. د هغه په وړاندیز مې د استاد الفت ځینې نورې لیکنې هم په کې زیاتې کړې او هغه دا کتاب د تېر په انډول دا ځل ډېر ښکلی چاپ کړ. تر هغه وروسته د همدې دویم چاپ له مخې دا کتاب بیا هم چاپ شو، خو دې سره سره د څو کلونو په ترڅ کې ددې کتاب د چاپ بیابیا غوښتنه کېدله. اوس چې ما خپل او زما په زیار

د نورو لیکوالو راټول شوي اثار له سره چاپول او دانټرنیټ څپو ته مې سپارل، نو ددې اثر بیا چاپ مې هم ډېر ضروري وګاڼه، دلته لازمه او ضروري بولم، چې د هېواد له پیاوړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر ښاغلي صديق کاوون څخه مننه وکړم، چې ددې اثر لومړي چاپ کې يې د زړه له تله همکاري وکړه، که پر هغه وخت، د کاوون صيب همکاري نه وای، نو خدای(ج) خبر، چې دا اثر په دې ښه تر موږه رارسېدلای وای. په دويم گام کې له گران اسد دانش څخه مننه کوم، چې دا اثر يې د دويم ځل لپاره، تر پخوانۍ ښې ډېر ښه چاپ کړ او تردې دمه يې راورساوه. د گران ورور، ځوان او ځيرمن ليکوال سيدنظيم سيدي خولا ډېر مننندوی يم، چې ددې اثر دواړه چاپې ښې يې يو بل سره پرتله کړې، په دقيق ډول يې کمپوز او ايډېټ کړې او د تېرو دواړو چاپونو املايي او چاپي تېروتنې يې په پوره زغم او دقت سمې کړې، دغه راز قدرمن انجنيرصيب حاجي نصيب احمدي د زياتې مننې وړ دی، چې ددې اثر د درېيم چاپ لگښت ته يې اوږه ورکړه. په پای کې يو ځل بيا له ټولو هغو دوستانو څخه، چې دا اثر يې په بېلابېلو ښو تر دې دمه راورساوه، مننه کوم، کور ودانی ورته وايم، د لوی خدای(ج) له درباره هيله لرم، چې زموږ د ژبې او ملت ټول تاريخي، هنري او علمي اثار، د زمانې له ډول ډول توپانونو خوندي وساتي.

په مينه او درناوي

پوهندوی محمد اسمعيل يون

ارگ، د جمهوري رياست مانۍ

د ۱۳۸۷ل کال د کب ۲۳مه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادون

...زه ساقي يم.

خو ساقي د مرګ او ژوند زړو شرابو،
خو هرچاته په هرځای کې او په هر وخت کې نا اشنا دی.

(شهيد مجروح)

موږ په يوه جالبه او د حيرانتيا وړ زمانه کې ژوند کوو، د دغې زمانې هره خبره، هره کتنه! بالاخره هر ډول احساس، انسان هغه لوړو او هغه پړاو ته لارښوونه کوي، چې هلته دې د نېکمرغۍ وزرونه پرانيزي او سوکاله دې شي. تر اوسه په ټوليز لحاظ چا داسې نظام او جوړښت، چا داسې ټولنيز تړون او قانون نه دی په ګوته کړی، چې هغه به د دغه اواره او په ژوند بې ګودره انسان لپاره تلپاتې خندا وربه برخه کړي. زموږ زمانه د برلاسۍ زمانه ده، زموږ په زمانه کې د ماشين ستم برلاسی دی او زموږ زمانه د ظاهري سترګو زمانه ده، په هغه زمانه کې يوازې هغوی ته شان وشوکت وربه برخه دی، چې لباسي تظاهر، لباسي ايمانداري، لباسي عبادت يې د کړو وړو او څرګندونې ځانګړتيا ده.

په داسې چاپېريال کې هغوی، چې د «معنويت» په سمندر کې د خپل اندوژوند بېړۍ چلوي او په هغه پراخ بهير کې يې د نېکمرغۍ ساحل ته په امن رسوي، ډېر رنځونه ګالي او له ډېرو بدمرغيو سره مخامخ کېږي، ځکه چې د «معنويت» د نړۍ فتح کول تر هر څه دمخه يوه اوچت معنوي غرور ته اړتيا لري، که دا ښکلې ناوې، دا ښکلی پسول ونه لري، نو بيا يې د ښايست او ښکلا په باب خوله تنها کې کول، د ظالم واکمن د عمر د اوږدوالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیله ده. په هر ډول هغه انسانان، چې د خپل ژوند اوږد بهیر، د معنویت په ناپایه سمندر کې، په لویه حوصله تېروي، هغوی لوی انسانان دي، چې په هغو لویو کسانو کې یو هم زموږ د زمانې او زموږ د معنوي اروا پر رمز پوهېدلی انسان ، استاد الفت دی!

نن سبا زموږ په فرهنګي چاپېریال کې د ((الفت)) کلمې خپل رښتینی مفهوم د کلمې په رښتینې مانا سره تر لاسه کړی دی. اوس د الفت د کلمې اړیکي د هرې ورځې په تېرېدو سره د هغې له ظاهري څېرې(ګل پاچا) سره کمزوری کېږي او الفت د زړونو او فکرونو د معنویت او چتې څوکې ته ځان رسوي، ځکه چې ګل-پاچا ددغې اوچتې مرتبې په ارزښت ان هغه وخت پوه و، چې ملګرو یې ورته ویلي وو:

الفت صیب وګوره په خرو کې هم الفت شته.

هو، لکه چې زه په تاسې کې یم.

د نظر خاوندانو پر وړاندې د الفت په باب دا ټکی روښانه دی، چې الفت زموږ د رنځونو د پېړۍ لیکوال او شاعر دی. دا پېړۍ په عمومي لحاظ داسې راغله، چې د هغې په زړه کې بیا هم په خوب ویده ملتونه قرباني شول. لویدیځ په ټوله ځواکمنۍ سره په دې برخه کې هلې ځلې وکړې، چې پر وروسته پاتې ملتونو باندې خپل فرهنګي برلاسی هم وساتي. ددغې او هغې ایډیولوژۍ تر طلسم لاندې یې ان د خوارو ملتونو فرهنګي بهیر ته هم زیان ورساوه، ددغه څپاو پر وړاندې له ژوندیو لیکوالو او شاعرانو پرته، څوک له کنبلې تورې سره ونه درېدل، ځکه چې هر چا یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوري ته د خوشبينۍ په خاطر پر خپلو خولو لاسونه ونيول، الفت په دغه مهم پړاو کې د افغاني ټولنې، افغاني احساس او ربښتيني غرور ببلگه شو. ده وکولای شول، چې خپله ټولنه رابيداره کړي، ده وکولای شول، هغه دردونه په ډاگه کړي، چې انساني احساس له هغه څخه فريادونه کوي او ده وکولای شول، چې افغانان د ملي او نړيوال فرهنگي اوسياسي ستم پر وړاندې، د يوه واحد ځواک په توگه بيدار وساتي. دومره فريادونه، چې ده په شلمه پېړۍ کې د پښتنو د يووالي، ازادۍ، فرهنگي برلاسۍ او پښتني کلتور د ودې په برخه کې کړي، هغه له هغو فريادونو سره يو شی دي، چې ننگيالي او توريالي خوشال خان په خپل عصر کې اوچت کړي وو. ځکه نو دی زموږ د عصر خوشال خان دی. له همدې کبله موږ دا ويلای شو، چې الفت لوی انسان دی. شاندل وايي: «کله چې يو لوی انسان پېژنو او په دې پوهېږو، چې هغه پر ژوند بريمن راڅلېدلی دی، د هغه روح زموږ په کالبد کې ځای نيسي، له هغه سره ژوند کوو او دا حالت موږ ته د بياځلي ژوند حيثيت لري».
موږ چې الفت يادوو، دهغه تر يادون دمخه د هغه روح له موږ سره ملگرتيا کوي او زموږ معنوي لارښوونه کوي.

د الفت په باب يو ټکی بايد له ياده ونه باسو، هغه دا چې دی ليکوال دی، شاعر دی، ولې دده ليکوالي او دده شاعري تر هر څه دمخه، دده د اجتماعي ټپ تر سيوري لاندې را ايجادېږي، په حقيقت کې دی د خپلې ټولنې د داسې دقيق او ژور فکر خاوند دی، چې دده په افکارو او ايجادياتو کې دده ټولنه او چاپېريال دومره دقيق مطالعه کېدی شي، چې د بر جزيي اړخونه يې هم په کې له پامه نه لوېږي. دی کولای شي، چې خپله ټولنه په اخلاقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لحاظ تشریح کړي او هغه معیارونه درته په ګوته کړي، چې هغه دده لپاره دلته د اخلاقي روزنې بنسټ جوړوي. دی په رواني لحاظ کولای شي، د خپل چاپېریال د انسان هغه غوټې، د خپلو افکارو په ساده جادويي الفاظو کې پرانیزي، چې هغه د هېڅ ډول جبر او فشار په وسیله طبعاً نه پرانیستل کېږي. دی پر دې ټکي کلک باوري دی:

چې انساني رڼا پیدا شي په مغزو کې د چا
هغه کوښښ کړي په عالم کې انسانان جوړوي

(دزړه وینا ۸۲ مخ)

که چېرې موږ الفت په لږ دقت سره مطالعه کړو، د هغه په افکارو کې یوازې زموږ د ادبي بهیر مطالعه د بحث وړ نه ده، بلکې الفت یوې بلې څېړنې او مطالعې ته هم اړتیا لري، چې هغه دده د اند وژوند فلسفه ده، هغه فلسفه، چې ده لیکوالي او شاعري د هغې لپاره کارولې ده، دا کار یوازې الفت نه دی ترسره کړی، بلکې د نړۍ ډېرو مهمو او نامتو مفکرینو هم دا کار کړی دی، وایي چې: ((نیچه له دې سره مینه درلوده، چې خپل نظریات په معما او داسې ډول وړاندې کړي، چې عادي لوستونکي د حیرانتیا په سمندر ور لاهو کړي...)) د استایفسکي په همدې ډول شهکارونه ولیکل، مارکس سره له دې چې دده نوم باید په ادبیاتو کې ځوک وانخلي، مګر د هنر او ادب پر ارزښت ډېر ښه پوهېږي او شعر یې هم ویلی دی. دا ډول مثالونه خورا زیات دي، زموږ په عصر کې تر اوسه د الفت په باب نوموړي ټکي ته ډېر لږ کسان هم نه دي متوجه شوي. همدا وجه ده، چې تر اوسه موږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرځه د الفت په باب ليکو، په هغو کې نوې خبرې ډېرې لږ دي.
بايد د الفت پېژندنې تګلاره يوازې د ليکوالۍ او شاعرۍ په بازار باندې پای ته ونه رسوو، د الفت پېژندنې مسئله د پوهې او څېړنو پرله پسې لړۍ او هلو ځلو ته اړتيا لري.

تفاوت لري حاصل کې هره ځمکه
ته دې خپل زړګي دکر دپاره ښه که
په کې وکره ښه تخم د الفت
نو به ووينې له هر چا محبت.

(د زړه وينا ۴۲ مخ)

نتيجه: ډېره موده وشوه، چې د الفت صيب نثري اثار سړي ته په سختۍ سره لاس ته ورځي، اوس چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت د استاد الفت نثري کليات، د ځوان شاعر او د پښتون د ځوان کاله د بريمن اسمعيل يون په سترڼيا او زيار خپروي، دا کار به زموږ د اوسني فرهنګي بهير په ترخ کې يوه نه هېرېدونکې ملي او فرهنګي خاطره وي، ځکه:

خپل او پردي به په نظر د محبت ليدلم
په حقيقت کې د تمام کلي ليلا ومه زه
په ډېرو سترګو کې مې مينه د خپل ځان ليدلې
په زړه کې ګران د ډېرو خلکو په رښتيا ومه زه.

په درناوي
پوهنمل عبدالخالق رشيد
کابل، ۱۳۷۰ل کال د سلواغې لومړۍ نېټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

داستاد الفت نثر، ژوند او اثار

" زمـا نـه چـې پرمـدار دکینـې راسـي
د کمـال پـر منـارو ټکـې پرېباسـي
ډېرکلونـه دي پـه کـارچې پـه دې ملـک کـې
بيا (الفت) غوندې شـيوا شـاعر پيـدا شـي " (۱)

استاد ګل پاچا الفت د پښتو په معاصرو ادبياتو کې د رانڼه زړه، ضمير او وجدان خاوند، يو داسې ځلېدونکی مخکښ ليکوال دی، چې په نظم او نثر دواړو کې د استادۍ ترپولې رسېدلی دی. هغه دخپل ټول ژوند په اوږدو کې هر څه چې وليکل، په زغرده يې وليکل، په مينه يې وليکل، د الفت په وړانګو يې وليکل، انتقادي يې وليکل او دهېڅ ډول تکلف او تصنع ګرد او غبار يې د ليکوالۍ پلو ګردجن نه کړ. په همدې وجه زموږ ليکوال هغه د خپل عصر(خوشال خان) بولي.
د استاد د همدغه ستر انساني کرامت، مينې، الفت، د نفس پاکۍ او تذکيې، پښتو، پښتونولۍ او انسانيت ته د خدمت ديوه اوچت معيار پايله وه، چې زما په زړه کې د هغه د تخليقي نثرونو

---

(۱) پوهاند عبدالشکور رشاد، د الفت ياد، سرحدونو چارو وزارت د نشراتو رياست، ۱۳٦۰ل کال، ۳۸ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کلیاتو د راټولولو تکل راوټوکېده او دخپلو ځوانو ملګرو په مشوره او مرسته مې ددې کار د سرته رسولو کار پیل کړ.

دلته غواړم په لومړي سرکې د استاد پر نثر تر خپله وسه لنډه رڼا واچوم او وروسته به یې پر ژوند او اثارو څه ناڅه په بشپړه توګه خبرې وشي، که څه هم زما په شان د یوه مبتدي لیکوال لپاره، د استاد پر نثرڅه ویل ګرانه خبره ده، خو هغه مینه او الفت، چې د الفت له نثرونو څخه زما په زړه کې راټوکېدلې، نه شم کولای پټه خوله پاتې شم، دلته یوازې د هغه څه بیان لازم بولم، چې د استاد له نثرونو څخه زما د فکراو ذهن د اخیستنې پایله ده.

((که څوک غواړي، چې د خلقت او فطرت په رمزونو او اسرارو پوه شي او په یوه شنه پاڼه کې د معرفت دفتر وګوري، خپل عقل، شعور او احساس دې په کار واچوي او د زړه سترګې دې وغوړوي. په یوه لاره ډېر خلک تېرېږي، مګر یو نیم په کې چېرته یوه ښکلې مرغلره پیدا کړي، چې د چا له امېله پرېوتې او په خاورو کې پرته ده.)) [1]

زموږ زمانه کې خو الفت د خلقت پر رمزونو پوه شوی، د زړه په سترګو یې دا رازونه لیدلي او د مینې، انسانیت او احساس مرغلره یې ترې راکښلې ده او بیایې(د زړه دنیا) (د لوړ خیال او ژورفکر) په لوپټه کې تاوه کړې، چې اوس زموږ له مینې ډک زړونه ترېنه رڼا اخلي.

[1] الفت لیکوالی، املا و انشاء پښتو ټولنه ۱۳۲۹ کال ۳۵ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

((دانسان په وجود کې دوه شيه ډېر عزيز معلومېږي، چې يوه ته زړه او بل ته دماغ وايي.
له دماغ نه علم او فلسفه پيدا شوه، له زړه نه شعر او ادب.....
صبر، رحم، کرم، شجاعت، سخاوت د زړه کار دی، عشق او مينه په زړه کې وي)). [۱]

الفت هم خپلې د ((زړه وينا کې)) ((عالي افکار)) ننويستل، ((ښه لمسون)) يې ترينه جوړ کړ، ((غوره اشعار)) شول، ((د ازادۍ پيغام)) لپاره ((د پسرلي نغمه)) شوه، په ((نوی سبک او نوی ادب)) يې ((غوره نثرونه)) وليکل او زموږ لپاره يې ترې ((بله ډيوه)) جوړه کړه.

ورسره يو ځای يې د غريبانو له ملګرتيا، د عاجزانو او خوارانو له ورورۍ، د کاريګرو د لاس نيالګي، د خادمانو له خدمت، ظالمانو ته له بدکتلو، پر مظلومانو له ژړېدلو او له بدو کارونو څخه د پردې له اوچتولو نه لاس وانه خيست او د ژوند تر پايه يې د خپل دغه هوډ مزي ټينګ ونيول، ((کوم وخت يې چې اداري کارونه پرېښودل يو ازېتوب ته وزګارشو، فقيرانه ژوند او د روحانيت جهان ته ورننوت، سپين کالي، سپينه خولۍ، نوراني مخ، خوږه موسکا، تسپې په لاس فقيرانه ژوند، د الفت نه ډکې خبرې! ده له خدايه غوښتل چې د فقيرانو او درويشانو په لباس کې له دنيا نه سترګې پټې کړي)). [۲]

---

[۱] الفت ،غوره نثرونه، پښتو ټولنه ۱۳۳۲ کال ۵۲ مخ.

[۲] محمد صديق روهي. ادبي څېړنې، ننګرهار پوهنتون، ۱۳۶۰ کال ۹۸ – ۹۹ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الفت د ژوند تر پایه د خپلو خلکو په دردونو ودردېده او د زړه د درد ټولې خبرې یې له الفت نه بـه ډکو کلمو او تـورو کې تـاوې کړې او د کاغذ پرمخ یې موږ ته راوسپارلې. زموږ یو لیکوال هغـه له لیف تولستوی سره ورته کوي: ((لکه څنګه چې لیف تولسـتوی ته د روسیې د انقلاب هنداره ویـل کېږي هماغسې الفت د خپـل مـاحول د ټـولنیزو جریـانونو او مسـلطو کلتـوري ارزښـتونو پـه منعکسولو کې ستر نقش لوبولی دی.)) [1]

الفـت یولـه هغومخکښـو لیکوالـو څخـه دی، چـې د پښـتو د معاصر ادب پـه ویښـتایي پېر کې یې د ښکلي هنري نثر مـانۍ تیاره کړه، د ښکلو الفاظو او رنګینو ماناوو شال یې ورپه سر کړ، د غوره نثرونو زړي یې په کې وټوکول او د تل پاتې ژوند پـه هیلـه یې د ښایست مرغلرې په کې وکرلې.

الفت د خپـل ځلوېښـت کلـن ادبي ژونـد پـه بهیـر کې لږترلـږه د پنځه دېرشو ادبي اثارو په منځ کې خپل درې تخلیقي نثري اثـار: (بلـه ډیـوه، نـوی سـبک او نـوی ادب او غـوره نثرونـه) مـوږ تـه راپرېښودل. د نثر یوه بېلګه به یې دلته راوړوو.

بې ګناه بندي

((پرېږدئ! پرېږدئ دا بې ګناه بندي پرېږدئ.
مه وېرېږئ د ده په ازادولو کې هېڅ خوف او خطر نه شته.
فساد او شرارت له ده څخه نه پیدا کېږي.

---

(۱) محمد صدیق روهي، ادبي څېړنې، ننګرهار پوهنتون، ۱۳۶۰ل کال، ۹۳ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ده بندي كول لويه ګناه ده.
دى هغه يوسف دى، چې د بې ګناهۍ په سبب په زندان کې لوېدلى دى.
كه دى له زندانه راوالوزي ستاسې آينده سنجولى شي او ستاسې د بلې ورځې غم خوړلى شي.
پرېږدئ! دا بې ګناه بندي پرېږدئ.
كه دى خلاص شو ستاسو انتظام به په ډېرښه شان وكړي.
ستاسې ورېي به ماړه كړي، ستاسې بربنډ به پټ كاندي.
تاسې دغه ښكلى موجود په تورو ځاګانو كې مه غورځوئ.
په زندانونو كې يې مه اچوئ!
پرېږدئ دا بې ګناه بندي پرېږدئ!
دى به ستاسې د ګډو وډو او پرېشانه خوبونو صحيح تعبيرونه وكړي.
ډېرې سختې، مبهمې او مجملې غوټې به پرانيزي.
دى د راتلونكي حال پيشبيني كولى شي.
د طبيعت په رمزونو او اسرارو پوهېږي.
د جوي او فلكي اوضاعو اقتضارات ورته معلوم دي.
پرېږدئ پرېږدئ دا بې ګناه بندي پرېږدئ!
د ده په ازادولو باندې علم او پوهه زياتېږي.
وطن رڼا كېږي او ړانده بينا كېږي.
دى له خپلو جفا كارو ورونو سره هم ښه سلوك كوي.
دى ډېر پېچومي اوارولى شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی ډېرې کړېږ سمولی او ډېر مشکلات حل کولی شي.
ما خوب لیدلی، چې دا بندي خلاصېږي او د سلطنت په کرسۍ کېني.
ښه فکرو کړئ.
دا بندي څوک دی.
پس له ډېره فکره وایم
فکر دی فکر!)) (۱)

لوی استاد پوهاند علامه عبدالحی حبیبي د الفت نثر او نظم دواړه شعر بولي او وایي:

((د پښتو ادب چې په خپل سمسور بڼ کې یو ښکلی او رنګین ګل غوړولی هغه بې له شکه((ګل پاچا الفت)) دی. دی فطرتاً شاعر و، شاعري او نازکخیالي په خټه ور اخښلې شوې وه. که به یې نظم لیکه هغه به ضرور خوږ، روان او له معانیو ډك و، خو نثر یې تر هغه لاښکلی، لطیف او په ګټورو نقطو پسوللی او ګټور و، هغه لفظي او ښکلې مانا وې، چې ده په منثورو ابداعاتو کې ځایولی سوای کټ مټ داسې وې، لکه سره اوډلی او پرله پسې شعر! د قلم رابطه یې یوازې له الفاظو سره نه وه، له زړه سره هم نغښتې وه، احساس او عاطفه یې دونې په ادبي تخلیقاتو کې نغښتله، چې هره ټوټه به یې یو عاطفي شهکار و.)) (۲)

(۱) غوره نثرونه، ۸۲ مخ.
(۲) د الفت یاد، ۳-۴ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

((زما د الفت تر منظومې وينا د ده منثورې ټوټې خوښې دي. دی شاعر او فنان دی. د ده نثر هم شعر دی، خو نظم يې هغسې خوند، ښکلا او هغه جمال لري. دی د خاصو افکارو په پرورښت او تصوير کې استاد دی او نوي نوي نکات پيدا کوي، د ژوندانه اسرارو ته ملتفت دی، د طبيعت بسيط او پلن ډګر دده د مطالعې او غاير نظر جولانګاه ده.)) [1]

کانديد اکاډميسين محترم محمدصديق روهي وايي: ((د الفت نثر په حقيقت کې شعر دی... يو ځلې، چې څوك د الفت د کوم اثر په لوستلو پيل وکړي، نو د هغه مقناطيسي خاصيت يې نه پرېږدي، چې په اسانۍ سره ځان ترې خلاص کړي.)) [2] او بيا د فرانسيس بيکن په هغو خبرو کې، چې د ليکوالو په باره کې يې کړي دي، د الفت موقف داسې ځلوي:

((ځينې د مېږيانو په شان ټول وخت دانې راټولوي، ځينې د غڼو (عنکبوت) په څېر هر څه له ګېډې را وباسي او ځينې نور د مچيو په شان د ګلانو شيره راغونډوي او په شاتو يې بدلوي.

پخپله الفت په دغه وروستۍ کټګورۍ کې راځي.)) [3]

اجمل خټك وايي: ((پاچا صاحب يو لوی پښتون عالم او اديب شاعر دی، په نظم او نثر دواړو کې د دې دور په وړومبي صف کې په اوچتو سترګو او دنګه غړانګه مخکې روان دی.)) [4]

---

(۱) دجرګې مجله ، ۱۳۶۷ کال ، ۵ ګڼه ۱۶ مخ.

(۲) د الفت ياد ، ۱۴ مخ

(۳) د الفت ياد، ۱۳ مخ.

(۴) د الفت ياد، ۹۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محترم ليکوال کانديد اکاډميسين محمد ابراهيم عطايي يې نثر د ويکتور هوګو له سبك سره ورته کوي: ((د ده نثر په ادبي ټوټو کې له يوه خاص سمبوليزم څخه مراعات کاوه، چې هغه ډېر خوږ او په دغه سبك کې ويکتور هوګو ته ورته و.)) [1]

د هېواد ځوان نوښتګر ليکوال زرين انځور، د الفت نثر او نظم دواړه د پرتلنې په تلې تللي او په پای کې دې پايلې (نتيجې) ته رسېدلی دی، چې الفت تر شعره په نثرکې مخکې دی، نو ځکه وايي:

((د الفت نثر د هغه له نظم او شعر نه په زياته پيمانه د پښتو ژبې د معاصر جريان لپاره اغېزمن جوت شوی او جوتېږي، ځکه نو يې بايد د معاصر بشپړ انتقادي نثر مخکښ وبولو.)) [2]

که د خپلو خبرو مزي را لنډکړو، نو د الفت صيب نثرونه خو د هنر يو داسې کان دی، چې هرڅومره يې سړی سپړي هماغومره ورته خوند ورکوي. په ټوليز ډول په لنډيز سره کولی شو، د الفت صيب د نثرونو د جوليز(شکلي) او محتوايي خواو ځينې ښکلاوې په لنډ ډول بيان کړو:

الف- د جولې له مخې:

په شکلي لحاظ الفت غواړي خپله د خپل فکر مرغلره د عاطفې په اوبو و مينځي او د ساده، عام فهمه او روانو کلمو په لوپټه کې يې تاوه کړي، هغه ساده ګي يو صفت ګڼي، له تکلف، تصنع او

---

[1] د الفت ياد ، ۳۷ مخ.

[2] د الفت ياد، ۸۰ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان جوړونې څخه خپله لاره بېلوي او وايي: ((هغه انشا چې ډېرې قلقلې پکې وي او ډېر جلبل ولري، يعنې لکه رعد او برق يې ځلېدل او غرېدل زيات وي، د ليکونکي عجز او تصنع ښيي، دا راز هنر ښودنه د واعظانوکار دی، په شعر او ادب کې ساده ګي لوی صفت دی، نه کاکه توب او طمطراق، څومره چې د چا فکري او معنوي پانګه زياته وي، هغومره يې سبك ساده او روښانه وي. مغلق او پېچيده ليکل غالباً د ليکونکي له علمي او معنوي فقر څخه پيدا کېږي، هغه ځوك چې د عبارت په ډول په سينګار پسې ډېر ګرځي او له لفاظۍ څخه ډېر کار اخلي، خپل معنوي فقر د الفاظو په برق او ذلق کې پټوي.)) [1]، نو په دې وجه الفت د روان او ساده نثر غوښتونکی دی، چې د تکلف نښې نښانې پکې نه وي، خو((دا ساده ګي له ساده ګۍ څخه نه ده، بلکې د ليکوال له زيات قوت او حاکميت نه ساده ګي ده)) ليکوال کولای شي په ډېرو روانو، ساده او خوږو کلمو کې په ډېره دقيقه، نازکه او باريکه بڼه د خپل زړه غوټه پرانيزي. د الفت صيب نثرونه هم په همدې ډول دي لنډې لنډې جملې يې راوړي، هره يوه يې تامه جمله ده، ټاکلی اهنګ لري ، له ذهني او عيني انځورونو څخه ډك، د ګرامري جوړښت او معيارتوب اوچتې نمونې دي. په نثرونو کې يې((د ادبي ټوټو، شعري او ادبي طرحو او همدارنګه د داستاني لنډو طرحو نمونې ليدل کېږي.)) [2]

---

(۱) ليکوالي املاء او انشاء، ۴۱ مخ.

(۲) زرين انځور، د الفت ياد، ٦٠ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- د محتوا او فکر له پلوه:

الفت د خپلو نثرونو د شکل او محتوا تله داسې برابره کړې، چې سړی نه شي کولای و وایي، کومه خوا یې درنه ده. دی په فکري لحاظ د نوښت، د مضمون د نوي والي او د فکر د ازادۍ سر سخت پلوی دی، وایي:

((څومره چې یو شاعر یا لیکوال ازاد فکر کولای شي او له ذهني اسارت نه خلاص وي هماغومره یې انشا هم له تقلید او ابتذال څخه لرې وي.)) [۱]

په محتوايي لحاظ یې په خپلو نثرونو کې زموږ د ټولنې او په ټولیز ډول د ټولې بشري ټولنې دومره بېلابېل کرکترونه ځلولي، چې که سړی ورته به ځیرتیا سره وګوري، نو د الفت قوت به هله ورمعلوم شي، له یوه ساده بزګر نه نیولې بیا تر یوه حاکم پورې، د انساني ټولنې ټول اشخاص په کې ځلېږي.

د انسان او انسانیت روح او روان یې د خپلو نثرونو رګونو ته ننویستی، په همدې وجه خو یې د تلپاتې ژوند او زړه راکښون ځواک ډېر زیات دی.

د ده د نثرونو په هنداره کې د بشري ټولنې هر فرد په خپل خاص کیفیت او کړنې خپل ځانویني او داسې کوم څوک که پیدا شي، چې په دې هنداره کې دې د خپلو اعمالو څېره ونه ویني.

الفت هر څه د یوه باریك رمز او قوي استدلال په کړیو کې راګیر کړي، خاص فلسفي فکر یې په کې ځلولی، انتقادي لاره یې په کې

(۱) لیکوالي املاء او انشاء، ۴۹ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرانیستي، مینه یې په کې زرغونه کړې، د ټولنیز فکر لوپټه یې په کې غوړولې، د نفس د تذکیې او روان د پاکوالي لاره چاره یې په کې ښودلې او د انساني روح په داسې یو تمځي کې یې دا ټول سره راټول کړي، چې نه یوازې زموږ د ټولنې انسان پرې خپل روح ارامولی او خپل نفس وینځلی شي، بلکې د ټولې بشري ټولنې لپاره د ګټې اخېستنې وړ دي، دا ځکه چې دا د نړیوالو انساني تجربو د رڼا په رنګ لیکل شوي دي.

د الفت د نثر په باب که هر څومره د خپلو خبرو مزي وغځوو هماغومره غځېږي، خو ښه به داوي، چې د الفت نثر په خپله د الفت د قوانینو په هېنداره کې وګورو:

استاد الفت په خپل یو اثر (لیکوالی املا او انشاء) کې د یوه ښه او غوره نثر او انشاء لپاره دغه لاندې ځانګړنې ټاکلې دي:

۱- وضاحت:
۲- صراحت، الفاظ له مقصودو ماناګانو سره تناسب ولري.
۳- ضبط ، په کلام کې زیاتې او بې ضرورته برخې نه وي.
۴- طبیعت، په کلام کې له تکلف څخه کار وانه خیستل شي.
۵- سهولت.
۶- انسجام.
۷- اتساق، د معانیو ټینګ اتصال او ارتباط ته اتساق وایي.
۸- جزالت، ښه معاني په مناسبو الفاظو کې ادا کول دي.
۹- ګرامري لحاظ.
۱۰- د لغاتو استعمال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱- فعلونه.
۱۲- استدلال او منطق.
۱۳- آهنګ.
۱۴- د لفظ او معنا تول.
۱۵- د مضمون راښکون.
۱۶- د ليکوال عقيده.
۱۷- نظم او ترتيب.
۱۸- ابتکار.
۱۹- تخيل.
۲۰- ذوق.
۲۱- حافظه.
۲۲- احساس.
۲۳- ذکا.
۲۴- د ليکوال شخصيت او اخلاقي شجاعت.
۲۵- د فکر ازادي.

که د يوه غوره نثر لپاره د الفت صيب دا پورته څرګندونې په پام کې ونيسو په پښتو کې د الفت صيب له نثر پرته به دا سې لږې بېلګې پيدا کړو، چې پورتنې ښايستونه او ښکلاوې دې ولري، دا خو الفت دی، چې په طبيعي ډول يې د وضاحت او صراحت په جامه کې مضمون راټوکولی، د منطق او استدلال په تار يې ترلی، نوی رنګ يې ورکړی، د ځانګړي ذوق په اوبو يې وينځلی، د کلمو د آهنګ د لفظ او مانا په تول يې تللی، د فطري ذکاوت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساس روح يې ورننوېستی، د ازاد فکر او رنګين تخيل د امېل لړ يې ور په غاړه کړی دی او ((کله چې فکر او خيال سره يو ځای شي، نو غرونه نړوي.)) [1] الفت صيب هم خپل فکر او خيال د احساس په مزو داسې ترلی، چې ((لوړ خيالونه او ژور فکرونه)) ترېنه جوړ شوي دي.

((وګورئ! ورېځې پاس په هوا کې دي، څاڅکي ښکته په زمکه، هغه څه چې په هسکو ورېځو کې شته، په ژورو څاڅکو کې هم شته، په دغو اوبو باندې هم هماغه تنده ماتېږي، د لوړ خيال او ژور فکر نتيجه يوه ده...)) [2]

لکه څنګه چې مو دمخه د دې خبرې يادونه راوړ، د الفت صيب د پنځه ويشتو په شاوخوا کې دا ټاکل شوې ځانګړنې کولی شو د ده په نثر کې ومومو، نورې داسې کمې ښېګڼې به پيدا کړو، چې دا ټولې ځانګړتياوې دې ولري. کېدی شي الفت صيب دا ځانګړتياوې د خپل نثر له پلوه راټولې کړې وي او بيا يې د يوې غوره انشا لپاره د يوه ضرورت په توګه په نښه کړې وي.

د الفت صيب د نثر جادو، خوږوالی، زړه راکښونه، تلپاتې توب او ښکلا په دې کې ده، چې دا د څو هنرونو مجموعي پايله، شيره او شات دي او ((کله چې يو هنر له بل سره مل شي او يو ښايست په بل کې حل شي، نو هغه څه ترېنه جوړ شي، چې سترګې يې په

---

(۱) ذهدی، روانشناسی کودک،

(۲) غوره نثرونه، ۱۱۴ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیدلو او غوږونه یې په اورېدلو او زړونه یې په مینه او محبت نه مړېږي...[۱]

اوس راځو د استاد ژوند او د اثارو پېژندنې ته:

د استاد د ژوند او اثارو په باب په بېلابېلو کتابونو او جریدو کې لیکنې شوي دي، خو یوه هم دومره مشرح او قناعت بښونکې نه وه، چې د الفت صیب د ژوند او اثارو ټول ځرنګوالی موږ ته معلوم کړي، له نېکه مرغه زما ځوان مبتکر استاد محترم زلمي هېوادمل د الفت صیب د ژوند او اثارو په باب مفصله څېړنه کړې او د (الفت یاد) نومې کتاب کې یې خپره کړې ده. زما لپاره ډېر وخت په کار و، چې د الفت صیب په باب دومره ګټور او مفصل معلومات ترلاسه کړم او یا هم کېدی شي هېڅ مې ترلاسه کړي نه وای. هماغه و چې له محترم استاد هېوادمل سره مې په دې باب خبرې وکړې او د دې لیکنې د لنډون او د ضرورت په صورت کې د ځینو ټکو د زیاتونو په باب مې ورسره مشوره وکړه، هغه د سر په سترګو ومنله، چې دا دی دلته یې راوړم:

کورنۍ، زوکړه او ټاټوبی:

[(پر ۱۲۸۸ ل کال - ۱۹۰۹ ع کال) د لغمان د عزیز خان کڅ د منصور په کلي کې د سید فقیرپاچا د زوی میرسید پاچا په کور کې یو نوي ماشوم سترګې برانیستې.

---

(۱) د زړه وینا، ح مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم، تخلص او مستعار نومونه:

کورنۍ پردغه نوي زوکړي ماشوم، ګل پاچا، نوم کېښود. ماشوم ګل پاچا د خپلې کورنۍ په غېږه کې لويېده، تر هغې چې د ليک لوست شو، د استعداد خاوند ځوان، د سر شارې شعري قريحې خاوند ځوان، دغه ځوان د الفت تخلص غوره کړ او چې پر کومو ليکنو يې د خپل نامه ځرګندول نه غوښتل، نو يې بيا پر دغو لاندې مستعارونومونو: (ظريف افغان، کجروال، علاقمند، محتاج، ستمديده، نواموز، نادار، ارزومند، نکته رس، نکته دان، منتظر، مشاهد، حق بين، منصف، حق پسند، دلسوز، امنيت خواه، لغت دان، پارلماني وکيل، دقت پسند، اعتدالي، ملتفت، قانوني، خپل، بې زړه، ا،ط، ګ) ليکنې وکړې.

زده کړه:

ګل پاچا الفت د پښتو د اوسني ادب د نورو سرلارو په څېر په سيستماتيک ډول کوم ښوونځی او يا د تحصيل کومه عالي موسسه نه ده لوستې، بلکې د لغمان، ننګرهار او کابل په ديني مدرسو کې يې له جيدو علماوو څخه زده کړه وکړه: صرف، نحو، منطق، تفسير، معاني، بيان او د احاديثو کتابونه يې ولوستل. دغه زده کړې که څه هم غيرې منظمې وې، خو د ده د ځپاند فطري استعداد په تاندولو او روزلو کې يې ستر رول درلود. اما د الفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره هماغه لومړنۍ زده کړې بسیا نه وې، بلکې ده د ژوند تر پایه مطالعه کوله، نوي نوي شیان یې زده کول او نوي مضمونونه یې لوستل او د خپلو دغو مطالعو او لوستنو محصول یې د خپل ژوند په اوږدو کې په بېلابېلو بڼو خپلو هېوادوالو او پښتنو ورونو ته وړاندې کړي دي.

ژبې:

د الفت مورنۍ ژبه پښتو وه، فارسي یې هم په ښه توګه زده کړې وه ان تر دې حده، چې په ډېره لوړه ادبي پیرایه کې یې هر ډول مضامین په دې ژبه کښل او داسې اشعار یې ویل، چې په لوړو پارسي اشعارو کې حساب کېږي. سربېره پردې الفت په دیني مدارسو کې عربي ژبه تر دې حده زده کړې وه، چې مضامین یې پرې لیکل او دغه ژبه یې هم ښه زده وه.

رسمي ملازمتونه:

الفت چې د کابل او ننګرهار په درس ځایونو کې دودیزې زده کړې وکړې، د شپږویشتو کالو ځوان و، چې رسمي ملازمتونو ته یې مخه کړه، لومړی ځل پر ۱۳۱۴ل کال د انیس اخبار په اداره کې د کاتب په توګه ومنل شو، خو ده په کتابت بسنه ونه کړه، بلکې د لیکوالۍ په برخه کې یې له خپل استعداد ښه کار واخیست او ډېرې مقالې یې وکښلې، نوي او تازه اشعار یې وویل او خپاره کړل، د ده دغو ادبي او مطبوعاتي هڅو دی د کابل په ادبي انجمن کې جذب کړ او پر ۱۳۱۵ ل کال د ادبي انجمن د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تالیف او ترجمې په څانګه کې د غړي په توګه ومنل شو. کله چې پر ۱۳۱۲ ل کال پښتو ټولنه جوړه شوه او د زېري جریدې پر خپرولو یې پیل وکړ. پر ۱۳۱۲ ل کال د زېري چلوونکی مقرر شو، پر ۱۳۱۲ ل کال د پښتو ټولنې د صحافت د مدیر مرستیال مقرر شو. پر ۱۳۱۹ ل کال د اصلاح ورځپاڼې مشاور او د پښتو ټولنې د قواعدو مدیر شو. پر ۱۳۲۰ ل کال د اصلاح ورځپاڼې مشاور، د پښتو ټولنې عمومي مبصر او د کابل مجلې د چلوونکي په توګه وټاکل شو.

پر ۱۳۲۵ ل کال د اتحاد مشرقي جریدې مدیر مقرر شو. پر ۱۳۲۷ ل کال په ننګرهار ولایت کې د قبایلو عمومي مدیر شو. پر ۱۳۲۸ ل کال د شورى د اوومې دورې لپاره د جلال اباد د خلکو له خوا د وکیل په توګه انتخاب شو.

پر ۱۳۳۱ ل کال د لغمان د کرغیو د ولسوالۍ خلکو، د شورىٰ د اتمې دورې لپاره خپل وکیل وټاکه. پر ۱۳۳۴ ل کال د جلال اباد د خلکو له خوا د لویې جرګې وکیل شو.

پر ۱۳۳۵ ل کال په لومړۍ رتبه د پښتو ټولنې رئیس او د پوهنې وزارت د عالي شورا غړی مقرر شو. پر ۱۳۳۸ ل کال د پښتو ټولنې پر ریاست سربېره د افغان شوروي د دوستۍ ټولنې د رئیس په توګه وټاکل شو.

پر ۱۳۴۲ ل کال دکابینې غړی شو او د قبایلو د مستقل ریاست چارې ور وسپارل شوې. پر ۱۳۴۴ ل کال د ولسي جرګې د دولسمې دورې لپاره د جلال اباد د خلکو له خوا د وکیل په توګه انتخاب شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نمانځنې:

ګل پاچا الفت د کار او ملازمتونو په دغه اوږده دوره کې د ښو کارونو، ابتکار او جدیت له امله د مقاماتو له خوا نمانځل شوی هم دی، چې د ده اخیستنې او نمانځنې په لاندې ډول دي:

۱- د خوشال خان د ادبي جایزې ګټل.

۲-د ابوعلي سینا د علمي جایزې ترلاسه کول.

۳-د صدارت له خوا دویمه درجه ستاینلیک.

۴- د ستوري درېیمه درجه نښان.

۵- د پوهنې دویمه درجه نښان.

۶- د وکالت د دورو نښانونه.

۷- د لویې جرګې یادګاري نښان.

سفرونه:

ګل پاچا الفت د رسمي ملازمتونو په اوږدو کې ځینې سفرونه هم کړي دي، چې په لاندې ډول ښوول کېږي:

۱- پېښور ته د یوه ادبي هیئت په مشرۍ، چې پوهاند رښتین او مرحوم استاد خادم هم ور سره مله وو.

۲- مسکو ته د یو کلتوري هیئت په مشرۍ.

۳- د ختیځپوهانو پنځه ویشتم کانګرس کې د ګډون په منظور مونشن ته سفر، چې په دې سفرکې یې د خوشال خان خټک او پښتو ټولنې په باب دوه کنفرانسونه ورکړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- د آسیایي او افریقایي لیکوالو په کنفرانس کې د ګډون لپاره تاشکند ته سفر.

۵- د افغان - شوروي د دوستۍ ټولنې په بلنه د یوه هیئت په مشرۍ مسکو ته سفر.

۶- د ختیځپوهانو په شپږویشتم کانګرس کې د ګډون په منظور د یوه هیئت په مشرۍ مسکو ته سفر. په دې کانګرس کې یې د خوشال خان او رحمان بابا د شاعرۍ په باب کنفرانس ورکړی دی.

الفت په دغو سفرونو کې وینا وې کړي او کنفرانسونه یې ورکړي دي او دغه لاندې ځایونه یې نورهم لیدلي دي:

مسکو، لیننګراد، سوچي، باکو، دوشنبه، تاشکند، تهران، پېښور او مونشن.

د حج سفر:

الفت د ژوند په وروستیو کلونو کې د حج د فریضې د ادا کولو لپاره بیت الله شریف ته هم تللی و.

کړه وړه او عادات:

مرحوم ګل پاچاالفت دښکو اخلاقو خاوند، مهربان، پر خوارانو زړه سواند، پر وطن او وطني مصالحو مین شخصیت و.

لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبي یو ځای کښلي دي: «الفت په رسمي چارو کې تکړه همکار او د ملګرو په جرګه کې خوږ او خندونکی او نکته رس ملګری و. په مشاعره او نکته دانۍ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترهېچا پس نه پاتېدی او کله چې به د ((جد)) ډګر ته راغی، نو به یو مدبر، فکور او وطنپال سړی و.))

استاد عبدالروف بېنوا په دې باب وايي: ((ښاغلی الفت په اجتماعي ژوند کې یو مخی، خوش خلقه، متین او په عین حال کې د ورین تندي خاوند سړی دی. مجلس یې ډېر خوږ دی او خبرې یې مزاحیه روح هم لري...))

اجمل خټک د رهبر مجلې د ۳ ټوک په ۲۴ شماره (۴) نمبرکې لیکلي دي:

((...پاچا صاحب یو لوی پښتون، عالم او ادیب او شاعر دی، په نظم او نثر دواړو کې د دې دور په وړومبي صف کې په اوچتو سترګو او دنګه غړانګه مخکې روان دی، ولې تاسې ته به هومره غلی او خوله خاموشه وي...د لغمان دا پیاوړی ادیب الفت، چې بیان او لیکونه یې سړی ګوري، نو د اور لمبه محشرستان معلومېږي، ولې چې مجلس کې یې ووینې، نو دومره خاموش متین او قلار سړی، چې ته به ونه وایې، چې دا هغه ګل پاچاالفت دی، چې قلم یې د ادب او شاعرۍ پیداکولو نه هډو قلارېږي نه.

د ده په ژبه به بې ضرورته خبره رانشي او د ضرورت خبره هم پخپل وار او خپل ځای داسې په قلاره کوي، چې ته به وایې اول یې جووي او بیا یې په څه هنر، د مجلس ذهن ته د رسولو کوښښ کوي او دې سره سره موسکا د ده مستقل او حاوی صفت دی، چې دا فیصله به د الفت ډېر کم دوستان وکړی شي، چې شونډې یې موسکا ډېره کوي که وینا!

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما خو په ډېر لنډ تنګ ملاقات کې دا محسوسه کړه، چې د الفت صاحب موسکا هم له وینا نه خالي نه وي. ده خوږه موسکا څه داسې په فن او هنر بلده کړې ده، چې تر ې د موسکا کار اخیستی شي هم که څوک ډېر اهم بحث کې را ونښلي، نو د ده تشه موسکا هغه ته داسې جواب ورکولی شي، چې که د دلیل ځای پکې هم نه وي، نو د مینې او خلوص په زور هغه خبره په خوږوالي کې په بل فریق پرې کړي.))

فکري مسیر، ملي او سیاسي سرګرمي:

د پښتو ژبې یو معاصر لیکوال د استاد الفت د فکري مسیر په باب کښلي دي:

((الفت یو انتقادي ریاست و، چې د حاکمې طبقې ارتجاعي څېره یې افشا کوله او د فساد، اختناق او ارتجاع پرضد یې کله علني او کله په رمزي توګه مبارزه کوله.)).

((الفت زموږ د هېواد له شرایطو سره سم د یوه نوي او مترقي فکر خاوند و. ده ته ملي او وطني مصالح تر هرڅه لوړ ښکارېدل او د وطن له آبادۍ، ملي حاکمیت او د رنځونو له لرې کولو سره جدي علاقمند و، د ظالمانو، رشوت خورو او د نورو په وینو او غوښو د چړچه مارو له سر دښمن الفت د دغسې یو فکر په لرلو سره په هېواد کې د سیاسي او ملي غورځنګونو څخه لرې نه شو پاتېدی.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

((کله چې د ویښو ځلمیانو نهضت شروع شو الفت په دې نهضت کې شریک و او د دغه نهضت په خصوص کې د ده خپل هغه وختنی نظر دا دی.)):

((زلمی دانه دی، چې د بلوغ سن ته رسېدلی وي او شیطان یې وغولوي، بلکې زلمی هغه دی چې په نفس و شیطان دواړو باندې غالب وي او د هلکتوب له خویونو او خواهشاتو تېر شوی وي، د جدید عصر فضایل او مدنیت دلته راولي او په ترویج کې یې کوښښ وکړي، نه دا چې تش یې زده کړي وي یا له جدید عصر نه غلط تعلیم واخلي او حریت و ازادۍ ګمان په بې قیدۍ او بې مبالاتۍ وکړي. موږ د زلمیانو په مغزو کې نوي افکار، تازه نظریات د نورو علومو رڼا، د نوي عصر معانی او د جدید قرن عشق لټوو. د جدید قرن عشق، یعنې د وطن مینه او ملي محبت، مګر تش په خوله نه، بلکې هغه مینه او محبت، چې په کار او عمل کې ظاهرېږي...))

((الفت دغه مهال د سردار شاه محمودخان د حکومت له نیم بندې ازادۍ نه په ګټې اخیستنې سره وکولای شول، چې د هېواد د نورو فکورو او منورو شخصیتونو په ملګرتیا په هېواد کې د سیاسي مفکورو د پیاوړتیا او د ملي غورځنګونو د پرمختیا لپاره کار وکړي.

هوکې! په همدې نیامت یې د((اولس)) ملي جریده را وایسته. د دې جریدې د امتیاز خاوند ګل پاچا الفت و، دا جریده د ۱۳۳۰ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کال د جوزا له میاشتې د ۱۳۳۲ ل کال د عقرب تر اخره نومورې الفت سرته رسولې ده.

تر ۱۳۳۲ ل کال وروسته په هېواد کې د ملي جريدو خپرېدل او د سياسي مفکورو د تبليغ په باب علني فعاليتونه بند شول او الفت دغه وخت له خپل رسمي موقف نه په استفادې وړاندې د خپلو ادبي ليکنو او تخليقي ايجاداتو له لارې د ملي او سياسي مبارزې سنگر تود وساته. کله چې تر ۱۳۴۵ ل کال راوروسته بيا په هېواد کې د قسمي ديموکراسۍ په رامنځته کېدو سره د ملي غورځنگونو او سياسي فعاليتونو د ودې لپاره زمينه برابره شوه، ملي مطبوعات منځته راغلل، الفت بياهم غلی نه و، بلکې له خپل ملي فکري مسير سره سم يې د جامعې، د اصلاح، د ظلم او بېعدالتۍ د له منځه وړلو لپاره، د قلم په ژبه، سياسي مبارزه پيل کړه، خصوصاً په ۱۳۵۰- ۱۳۵۲ کلونو کې يې په افغان جريده کې ډېر سياسي مضامين په پښتو او پارسي ژبو په خپلو اصلي او مستعارو نومونو وليکل.))

څنگه، چې دمخه مو اشاره وکړه، الفت د خپل وخت يو رياليست ليکوال او شاعر و او د خپل وخت د حاکمه طبقې له ناوړو کړو وړو څخه يې پرده او چته کړې، د مظلومانو پر حال يې ژړلي او ظالمانو ته يې بد کتلي. څومره روښنفکرانه افکار چې د الفت په اشعارو کې د ټولنې د وينښتيا لپاره ځلېدل، د ډېرو کمو ليکوالو په اشعارو کې دا شان شور او زوږ موجود و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو په دې وجه يې د خپل عصر د نويو افکارو مخکښ او سرغندوی بللی شو. دغه راز کله چې د ويښ زلميانو غورځنګ جوړ شو الفت يې له مخکښانو څخه و او بيا کله، چې تر ۱۳۲۲ل کال وروسته د ويښ زلميانو غورځنګ د ځينو غړو ترمنځ درز پيدا کېږي او يوازې د انګار جريده تر پايه پورې د ويښ زلميانو نوم ساتي، الفت هم تر پايه پورې له نورو پښتنو فرهنګيانو، لکه: ساپي، خادم، انګار، رښتين، تره کي او بېنوا سره په دې غورځنګ پاتې کېږي. دې غورځنګ د هېواد په ځينو ولايتونو، لکه کندهار، پکتيا، کابل او ننګرهار کې څانګې لرلې، چې د کندهار د څانګې مشر استاد عبدالروف بېنوا، د پکتيا د څانګې مشر غلام محی الدين زرمتی، د کابل د څانګې مشر نور محمدتره کی او د ننګرهار د څانګې مشر الفت او خادم وو.

نو په دې ډول ويلی شو، چې د ويښ زلميانو په غورځنګ کې هم د استاد الفت رول ټاکونکی او بارز و.

پارلماني مصروفيتونه:

ګل پاچا الفت د افغانستان د پارلمان (ملي شوری) ولسي جرګې په اوومه، اتمه او دولسمه دوره کې د لغمان د کرغيو او د ننګرهار د جلال آباد خلکو وکيل و. د ملي شوری په اوومه دوره کې يې د شوری دويم مرستيال ټاکل شوی و. الفت د وکالت په ټولو دورو کې له خپلو پارلماني حقوقو ناوړه استفاده نه ده کړې او د ملت حقوق يې د خپلو شخصي ګټو په منظور تر پښو لاندې کړي نه دي، بلکې د يوه باديانته او با وجدانه وکيل په توګه يې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو موکلینو او د افغانستان د محرومو خلکو د ګټو ملاتړ کړی دی. د حکومتونو قدرت ته، په دغو دورو کې لکه د ډېرو وکیلانو په څېر نه دی تسلیم شوی، د هغه وخت په جریدو او د شوری او ولسي جرګې په نشریو کې د ده خپرې شوې ویناوې او آراوې د دې وینا ښکارندوېې دي.

صحافي مصروفیتونه:

ګل پاچا الفت د زېري جرېدې د چلوونکي، د کابل مجلې او اتحاد مشرقي د مسوول مدیر، د ولس جریدې د امتیاز خاوند او د ((کابل کالنی)) د څو ګڼو د منتظم، مرتب او مهتمم په توګه کارکړی دی. د کابل مجلې د مدیریت پر وخت یې څو کتابونه هم چاپ کړي دي، چې په دې توګه موږ د ده هڅې د یوه صحافي په توګه هم نه شو هېرولای.

الفت د زېري پر لومړۍ نشراتي دوره او پر اووم نشراتي کال ښايي تر مولوي صالح محمد هوتک (۱۳۳۹ ل مړ) وروسته د زېري جریده چلوله.

دغه وخت زېری دوه مخیزه او د قلمي اهدافو لپاره خپرېده، صحافت یې هم دودیز و، په ډېرین چاپ خپرېدله، کومه فوق العاده ښیګڼه یې نه لرله. پر داسې مقاصدو سربېره یې د هغه وخت ادبي مطالب هم خپرول.

خوکله چې ګل پاچاالفت د کابل مجلې مدیرو ټاکل شو او د دې مجلې هغه ګڼې، چې د ده د معاصرو اصولو له معایرو سره برابرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي او د دغـو مجلـو مطالعـه د الفت ځېـره د يـوه پيـاوړي مجلـه چلوونکي په توګه رابرسېره کوي.

د الفت پـه مسـوولیت چاپ شوې ګڼې، د مسلکي اختصاصي مجلې ټولې ځانګړنې لري، که د کابل مجلې پنځوس کلن نشراتي کلونه، د مدیرانو د کار د دورو پر اساس وڅېړو، نو د الفت دوره د بریالیو مدیرانو کتار کې د اولیت حق لري.

د الفت د مسـوولیت پـر وخت کابل مجلې سربېره پـر علمـي او تحقیقي موضوعاتو او ترجمو ځینې کتابونـه هم پـه متفرق شکل خپاره کړي دي، لکه د غنمو وږی، پښتو سندرې، د پیرمحمد کـاکړ دېـوان، د افغانستان پخـوانی تـاریخ او د پښتـانه شعرا د درېیم ټوک لپاره مواد.

د کابـل مجلـې ترمسـوولیت وروسته الفت د اتحـاد مشـرقي مسوول مدیر شو. اتحاد مشرقي دولتي اخبار و او د هماغه وخت د دولت د پالیسیو او غوښتنو ښکارندویي یې کولـه، الفت لکه نور اخبار لیکونکي د دولت مطرحو پالیسو په رڼا کې دغه اخبار چـلاوه، خـو د ده ابتکـار پـه دې کـې دا و، چـې ذوقـي او ادبـي موضـوعات یـې پـه کـې زیـات خپـاره کـړل. د ورځپـاڼې لیکنـې د اوصولو له مخې دغه اخبار کوم ابتکاري اړخ نه لري، بلکې زموږ د هېواد له شرایطو سره سم دودیز اخبار دی.

الفت کـابو دوه کالـه د ولس د ملي جریـدې د امتیـاز خاوند و، چې د چلونې او مضمون لیکنې زیـات کـار یـې پـه ده پـورې اړه درلـوده، نـو ځکـه د دغـې جریـدې خپرونـې هـم د ده پـه صـحافي فعـالیتونو پـورې اړه پیـدا کـوي، د دې جریـدې مضـامین، ملـي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اجتماعي، انتقادي او سياسي دي، فکري اشعار هم په کې په کافي اندازه خپاره شوي دي، خو دا چې دغه اخبار په ګستنري ډول چاپېده، نو يې صحافتي خوا ځکه نيمګړې ده او له دې پلوه يې ارزښت دومره لوړ نه دی. سربېره پر دغو صحافي فعاليتونو، الفت د کابل کالنيو په ترتيب، تنظيم او چاپ کې هم برخه اخيستې ده او دغه لاندې کالنۍ د ده په اهتمام او مسووليت چاپ شوې دي:

۱- د ۱۳۲۱ ل کال کالنۍ.

۲- د ۱۳۲۲ ل کال کالنۍ.

۳- د ۱۳۲۳ ل کال کالنۍ.

د الفت په مسووليت خپرې شوې کالنۍ د کابل کالنيو په لړۍ کې تر نورو کالنيو پاتې نه دي، هم يې صحافي خوا بشپړه ده او هم يې علمي او معلوماتي خوا.

د تدريس چارې:

الفت د خپلو مصروفيتونو تر څنګ د کابل پوهنتون د حقوقو او ادبياتو په پوهنځيو کې د استادۍ چارې هم سرته رسولي او په بېلابېلو مواقعو کې يې د دغو دوو پوهنځيو د ځينو صنفونو شاګردانو ته تدريس هم کړی دی.

په نړيوالو سيمنارونو کې ګډون:

الفت په ځينو نړيوالو سيمنارونو کې د ګډون لپاره بهرنيو هېوادونو ته هم تللی دی. پر دې سربيره په هېواد کې د جوړو شويو نړيوالو سيمينارونو غړی هم و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغو سیمینارونو کې یې ویناوې کړې او علمي مقالې یې لوستي دي، لکه:

۱- د خواجه عبدالله انصاري (۴۸۲ هـ ق مړ) د نهه سوم تلین په نړیوال سیمینار.

۲- د نورالدین عبدالرحمٰن جامي (۸۹۸ هـ ق مړ) د زوکړې د پنځه سوه پنځوسمې کالیزې نړیوال سیمینار.

۳- د خوشال خټک (۱۰۲۲ - ۱۱۰۰ هـ ق) په کابل کې جوړ شوی لومړنی نړیوال سیمینار، په دې سیمینار کې یې «د خوشال خان د اشعارو اجتماعي او اخلاقي خوا» ترسره لیک لاندې مقاله لوستې وه.

سربېره پردې الفت له ۱۳۱۴ ل کال راپه دې خوا د هېواد په موقوتو خپرونو کې پرله پسې خپلې مقالې او اشعارچاپ کړي دي، غنیمت اثار او لیکنې یې پښتو ادب ته پرې ایښي دي.که د الفت د ټولو علمي او فرهنګي هڅو جاج واخیستل شي، نو بې له شکه دی د پښتو د معاصر ادبي غورځنګ په سر لارو کې د مشرتابه حق لري او پر ځای ده، چې موږ یې استاد وبولو او د ده درنو ادبي او ګټورو اثارو ته د احترام سر ټیټ کړو.

اثار او لیکنې:

که سړی د استاد ګل پاچا الفت د اثارو مطالعه ولري، نو به ور زباد شي، چې د ده اثار په عمومي ډول ترپنځه کتګوریو لاندې مطالعه کېدی شي:

۱ – تخلیقي اثار.

۲ – تحقیقي اثار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ – تحلیلي اثار.
۴ – ترجمې.
۵ - په نورو ژبو لیکنې.

۱- **تخلیقي اثار:**

د استاد ګل پاچا الفت په اثارو کې د ارزښت وړ اثار، د ده تخلیقي ایجادیات دي، چې هم د هنري اړخ له پلوه بشپړ دي او هم د موضوعي. د ده تلپاتې تخلیقي اثار زموږ د ژبې په معاصرو ادبي اثارو کې په ډېره او چته پوړۍ کې ځای نیسي، لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبي د ده په هنري تخلیقاتو کې لاندې ښېګنې ښوولې دي:

۱ – جمال چې د الفاظو او کلماتو غوره کول (انتخاب) او بیا د هغه اوډنه (ترتیب) او پیودونه (نظم) یې غښتې نښانې دي.

۲ – برهان او استدلال که د فطرت له هره مظهره څخه دی، یو منلی دلیل جوړولی شي او د ده په نظر کې د دنیا ټول مظاهر د استدلال لپاره څرګندې نښې دي.

۳ – انتقاد دده د هنر غټه ښېګڼه ده. دی د مظلومو خواخوږی دی، د اجتماعي ظلمونو سخت دښمن دی، په خپل لیک کې که منظوم وي که ولسي، تجاوزاتو ته ګوته نیسي او د ده قلم په دې خوا کې ډېر تېره دی، د ظالمانو اسرار لټوي او د مظلومانو او لوږو لغړو په کوټو ورننوځي، د دوی د فلاکت او بدبختۍ حال ګوري او هغه د ولس د عبرت لپاره په داسې ژبه بیانوي که د چا زړه ډېر کلک هم وي بیا به هم اغېزه پرې وکړي. د الفت هېڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

منظوم او منثور لیک نه شته، چې له دغو ښېګڼو څنې تش وي، ځکه نن د پښتو لیکوالو په ډله کې الفت تر ټولو مخکې ودرېږي او د ده لیکونه د پښتو ادب شمله ګڼلی شي.

د استاد الفت تخلیقي اثار په لومړي سرکې په دوو عمده څانګو بېلږي:

منظوم او منثور اثار: په هنري، ادبي او فکري لحاظ د ده منظوم او منثور اثار دواړه خاصې ښېګڼې او مزایاوې لري، چې یو له بله بېرته نه پاتېږي، خو څنې خلک یې منظوم تر منثورو ښه ګڼي او څینې نور یې بیا منثورو ته تر منظومو هغو ښه وایي.

الف: منظوم اثار:

د ده منظوم اثار په شکلي لحاظ په غزل، قصیدې، رباعي، مثنوي او نورو فورمونو کې ویل شوي دي، کله کله یې د پښتو په خپلو اصیلو او ملي فورمونو کې هم څینې اشعار ویلي دي، چې نمونې یې موږ د استاد په څینو مجموعو کې پیدا کولای شو.

په موضوعي لحاظ د استاد اشعار اجتماعي، ملي، وطني او انتقادي خواوې لري، خو کله کله د مینې سندرې هم بولي او بعضې وختونه عرفاني تمایلات هم ښیي، خو فکري خوا د ده په ټولو تخلیقي اثارو کې درنه ده.

د استاد منظوم چاپي او ناچاپ اثارپه لاندې ډول دي:

۱- د پسرلي نغمه:

دغه مجموعه د استاد د منظوموتخلیقي اثارو لومړنۍ چاپي مجموعه ده، چې څو پسرلني او اجتماعي شعرونه په کې خوندي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي. دا مجموعه پر ۱۳۲۰ ل کال په وړه کچه، زر ټوکه، ۴۰ مخه په دولتي مطبعه کې چاپ شوې ده.

۲ - ښه لمسون:

دا د استاد دویمه راټوله شوې مجموعه ده، چې د ده (۳۸) ټوټې ملي، وطني، پښتني او اجتماعي، اشعار په کې خوندي دي او خطي نسخه يې د ده په خپل خط (۷۰) مخه په ملي ارشيف کې خوندي ده او د ملي ارشيف په خطي کتابونوکې يې نومره (۴، ۱۴۴) ده. مجموعه پر ۱۳۲۰ ل کال ترتيب شوې ده او په پيل کې يې استاد يوه مقدمه ګوتې هم کښلې، چې ځينې برخې يې دا دي:

((که څوک د شعر اوسنی تعريف په نظر کې ونيسي او په نننۍ دنيا کې ښې سترګې وغړوي، دابه ورته څرګنده شي، چې نن د دنيا ژوندي ملتونه له شعر او شاعري ځنې يوازې همدغه هيله نه لري، چې د خلکو سترګې د جمال او طبيعي مظاهرو خواته راواړوي او د اوربدونکي په طبيعت کې تش همومره قبض او بسط پيداکړي، چې د يوه ساعت خوشحالتيا موجب وګرځي او نور څه اثر وربانديې مرتب نه شي.

هو! نن شعرته په هغه پخوانۍ سترګه نه کتل کېږي، چې يا به د شتمنو او لويو خلکو په دروازو کې ويل کېده او يا به ميخانو او خراباتو کې اوربدل کېده، ځکه چې نننی شعر له دې ابتدايي مراحلو ځينې ډېر وړاندې شوی دی او د ملتو په حال کې مسيحايي تاثير لري. نن شعر د اسرافيلي شپېلۍ داسې زړونه را ويښېږي، چې سړی وربانديې د مړو ګمان کوي، نن دا کولی شي چې پخپل حرارت او حرکت يو ملت د خپل حيات او بقا دپاره هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

راز مشکلاتو ته وړاندې کړي او د هر چا په زړه کې مړاوی اور تازه کړي.))

۳- عالي افکار:

د استاد د اشعارو دربېيمه مجموعه ده، چې د ۱۳۲۷ ل کال پر ثور (۷۰۰) ټوکه دننګرهار په دولتي مطبعه کې، په ۵۸ مخونو کې چاپ شوې ده. د دې مجموعې د روح او محتوی د څرګندونې لپاره اړ یم، چې د دغې مجموعې دوه نمونې، چې يوه د پښتو شاعرۍ په ملي اوزانو کې ويل شوې ده، تا سوته وړاندې کړم:

وينا ته چې يې ګورې د وطن په غم غمجن دی
پرې مه غولېږئ غل دی
په ژبه هرڅه وايي، وطـن او ملت ستايي
په دې غم مبتلا يي
مجلس د صادقانو ته راغلی په څه چل دی
پرې مه غولېږئ غل دی
د خپل مطلب لپاره، هر ځای ته لرې لاره
تل ګرځي ناقراره
د خپل شخصي غرض نه تېرېږي ګوډ او شل دی
پرې مه غولېږئ غل دی
شپو يې که په سر وي ،په غاړه يې کالر وي
په پوهه معتبر وي
په بد نظر يې ګورئ که يې بل شاني عمل دی
پرې مه غولېږئ غل دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله بېلګه:

زمــوږ پــه محلــه کــې یــو دوه مــاموران دي
تنخوا او په رتبه کې څه فرق نه لري یو شان دي
خـوراک د یـوه هـر شـپه نـرۍ وریجـې چرګـان دي
د ورځـــې کبابونـــه ســـالنونه نورشـــیان دي
د بـل مـامور پـه کـورکې ماشومان ګورم چې ژاړي
پخ کړي يې پيتي وي دوی شوروا لـه موره غواړي
ســل رنګــه نعمتونــه د هغــه کــور کــې پخېــږي
مېوې لمدې او وچې په کې هر وخت پیدا کېږي
د ښــار مــامورین واړه د هغــه کــور کــې عــذرېږي
د ښــې ډوډۍ صــفت یــې مجلســونوکې تــل کېــږي
سـهار یـې پـه کالـه کـې پراټـې شـودې هګـۍ دي
پـه هـره ورځ پېـروي شـیرچایونه پـه چرګـۍ دي
دا بــل مــامورکره کلــه ســابه کلــه شــوروا وي
به میاشت کې دې یو دوه ځله نرۍ وریجې روا وي
مـــدام د پـــوروړو ورســـره غـــم او ســـودا وي
یـوه تنخـوا تـر بلـې نـه رسـېږي حـال یـې دا وي
هغـه څنګـه مـامور دی د دې بـل ولـې دا حـال دی ؟
د غــور خاوندانونــه زمــا دا رنګــه ســوال دی!.

۴-د ازادۍ پیغام:

د اسـتاد الفت د پښـتني ننـګ او غیـرت او د پښـتنې او ملـي احسـاس زېږنده اشعار، د ازادۍ په پیغـام کـې راټـول شـوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه مجموعه چې پښتنو شاعرانو ته يې اهدا کړې ده. دوه زره ټوکه په ښکلې قطع، په افسټ ډول، په دولتي مطبعه کې چاپ شوې ده.

په مجموعه کې د استاد ديارلس پارکي خوندي دي او د شعرونو عمومي روحيه يې داده:

د دې لوړغرونو وړمه يم
راوينښ کړی مې پښتون دی
د ميړانې سرنامه يم
ازادي زما مضمون دی
د غيرت او ننګ نغمه يم
هر آهنګ مې ډېر موزون دی
د خيبر غرونه ماپه سرو وينولړلي
غليمان د پښتنو مې پښتنو باندې وژلي

۵- غوره اشعار:

د استاد الفت د اشعارو ترټو لويه مجموعه ده. دغه مجموعه پر ۱۳۳۴ ل کال، **۲۵۲** مخه، دوه زره نسخې، د پښتو ټولنې له خوا په افسيټ ډول، په دولتي مطبعه کې چاپ شوې ده.

۶- د زړه وينا:

د استاد الفت د اشعارو وروستۍ چاپي مجموعه «د زړه وينا» نومېږي، دغه مجموعه په دوه ډوله (لويه او وړه کچه) **۱۲۲** مخه، په پوهنې مطبعه کې په افسيټ ډول چاپ شوې ده. مجموعه پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳۴۱ ل کال پښتو ټولنې خپره کړې ده. په پيل کې يې د ځينو اديبانو او شاعرانو تقريظونه هم چاپ شوي دي.

۷ – ناچاپ اشعار:

د استاد ځيني نور اشعار، چې تر اوسه يا نه دي چاپ شوي او که ځيني يې په ځينو مهالنيو خپرونو کې چاپ شوي هم وي، په يادو شوو مجموعو کې نه دي راغلي.

د استاد الفت د اشعارو د مجموعو په باب يوه بله خبره هم د يادونې وړ ده، چې ځينې مجموعې يې تکراري اشعار هم لري او دابه په دې مانا وي، چې د يوې مجموعې شعرونه يې بلې ته هم انتخاب کړي او راوړي دي.

ب: منثور تخليقي اثار:

لکه چې ويل کېږي، د الفت منثورې ټوټې هم لکه اوډلی نظم هسې خوند لري، بې ځايه خبره نه ده. د ده منثور تخليقي اثارهم لکه منظوم اثار يې زړه وړونکي او جذاب دي. په موضوعي لحاظ هم دغه اثار د ټولنې دردونه تمثيلوي، اجتماعي فسادونو ته ګوته نيسي او د کليوالو خلکو له ژوند سره اړه لري، بېوزلو بزګرانو او خواريکښو شپنو او نورو خوارانو بد حال او د ظالمانو چړچې، مزې او ناروا دی په ډېرو هنري اشکالو کې څرګندوي. کله کله د طنز او مزاح روح، چې اجتماعي مقاصد پرې ولاړ وي، د ده په منثورو ټوټو کې تجلي مومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت منثور تخلیقي ایجادات دادي:

۱- بله ډیوه:

د استاد الفت د هنري نثر دغه ښکلې ګېډۍ پر ۱۳۲۰ ل کال ۹۵ مخه، پنځه سوه ټوکه په دولتي مطبعه کې د پښتو ټولنې له خوا چاپ شوې ده. په مجموعه کې مضامين ترشلو ببلو ببلو سرليکونو لاندې خوندي شوي دي او د کتاب له هغې مقدمې څخه، چې درانه ليکوال او محترم استاد (ع- ب) پرې کښلې دا څرګندېږي، چې د ښکلو نثرونو دغه مجموعه د درسي مقاصدو لپاره کښل شوې ده.

۲- نوی سبک او نوی ادب:

د استاد الفت د هنري تخليقي منثورو اثارو دويمه مجموعه ده، چې ټول ۲۳ مخونه لري او د داخلي نشرياتو له خوا (۵۰۰) ټوکه په دولتي مطبعه کې، په وړه کچه چاپ شوې ده.

۳- غوره نثرونه:

د استاد الفت د هنري نثرونو لويه او بشپړه مجموعه غوره نثرونه نومېږي، چې پر ۱۳۳۲ ل کال د پښتو ټولنې له خوا (۲۵۰۰) ټوکه په دولتي مطبعه کې چاپ شوې ده. د مجموعې مخونه ۱۱۸ دي. استاد الفت چې کومه مقدمه د دغه اثر په پيل کې ليکلې، يو ځای يې ليکلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

«...د دې کتاب پاڼې زما د ډېرې مودې د خاطراتو يوه برخه ده، چې زما په نظر ادبي قيمت لري او زه يې خپل غوره نثرونه ګڼم.»

(۲) تحقيقي اثار:

استاد الفت د خپلو مهمو او جالبو تخليقي اثارو تر څنګه په بېلوبېلو برخو کې تحقيقي اثار هم رامنځته کړي دي، چې لاندې به د ده دغه ډول اثار په ګوته کړو:

الف: ژبنۍ څېړنې:

استاد ګل پاچا الفت په دوديزه توګه د ژبنيو مسايلو په باب هم څېړني او ليکنې کړې دي، چې زه به يې د ځينو مقالو او په دې خصوص کې د کتابونو معرفي وړاندې کړم:

۱ - لغوي څېړنه:

د استاد ژبنيو څېړنو په باب مستقل چاپ شوی کتاب دی، چې دغه موضوعات څېړي:

«په پښتو کې بدليدونکي توري، ځای بدلوونکي توري، لوېدونکي توري، پښتو لغوي استعداد، مرادف لغات، د ليکنو لغاتو معنوي سهوې، د لغاتو پلټنه» دغه اثر ۸۴ مخه لري، پر ۱۳۳۱ ل کال په وړه کچه، په دولتي مطبعه کې، د پښتو ټولنې له خوا چاپ شوی دی.

تر دغه مستقل چاپ شوي کتاب دمخه او وروسته هم استاد الفت ژبنۍ څېړنې کړي دي، چې د مقالو په ترڅ کې يې په کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کالنیو او کابل مجلې کې خپرې کړې دي. زه به د استاد د دغه ډول ځینو مقالو یادونه وکړم.

۱ - پښتو ته یوه کتنه: په دې مقاله کې پر لغاتو، پر مصادرو، قواعدو او محاورې باندې بحثونه شوي دي.

۲ - د پښتو په شاوخوا کې: په دې مقاله کې تر مقدماتي خبرو وروسته مترادف لغات د پښتو ادبي خصوصیات څېړل شوي دي.

۳ - چند نکته در گرامر و لغت پشتو: دغه مقاله د پښتو ګرامر د ځینو خواو او لغاتو په باب استاد په پارسي ژبه کښلې ده.

۴ – پښتو مصدرونه:

۵ - کړه او فعلونه:

۶ - متعدي او لازمي افعال: د ده نورې مقالې دي، چې مالیدلي دي او په دې خصوص کې نورې متفرقې لیکنې هم لري.

ب – د لیکوالۍ (املا - انشاء) په باب څېړنې:

ګل پاچا الفت زموږ د پښتو د اوسني ادبي غورځنګ په سرلارو کې تر هر چا زیات د لیکوالۍ (املا - انشاء) په باب لیکنې کړې دي. په دې باب د ده لومړنۍ مقاله پر ۱۳۲۱ ل کال ((د پښتو لیک)) ترسرلیک لاندې او بله مفصله مقاله پر ۱۳۲۳ ل کال ((د پښتو نثري سبکونه)) ترسرلیک لاندې خپره شوه. ده بیا په دې خصوص کې مفصل اثار ولیکل او نشر کړل، چې زه یې لاندې معرفي کوم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ – څه لیک یا لیک پوهه:

د املا او انشاء په باب د استاد الفت لومړنی اثر دغه دی، چې پر ۱۳۲۸ ل کال، ۲۰۰ ټوکه، ۹۲ مخه، په جلال اباد کې چاپ شوی دی.

استاد د دغه کتاب د لیکلو هدف پخپله داسې بیانوي:

((لازمه ایسي، چې لیکونکی د خپلې ژبې له ادبي قواعدو او فصاحت له اصولو خبر شي او کوښښ وکړي، چې خپل لیک ښه کړي، یعنې یو څه ښه صحیح، سلیس، خوږ، عام فهمه، فصیح او بلیغ ولیکي. د همدې مطلب لپاره زه غواړم، چې د پښتو د ابتدايي او نویو لیکونکو دپاره څه ناڅه لارښوونه وکړم او په دې لاره کې لږه رڼا پیداکړم، ګوندې د پښتو د املا او انشاء د تعلیم په سلسله کې یو کوچنوټی خدمت وباله شي او لږ غوندې مفید واقع شي)).

د استاد تر مقدمې وروسته بیا پر املا د تنقیط علامات، انشاء، فصاحت، معاني او بلاغت بیان شوي او دکتاب تر ۴۷ مخ وروسته((د انشاء او څه لیکلو نمونې)) تر سرلیک لاندې، پر دې کتاب د لوی استاد پوهاند حبیبي، س،م، استاد بېنوا ، استاد خادم، مرحوم سعیداو پوهاند رښتین تقریظونه او نظریات چاپ شوي دي.

ارواښاد استادقیام الدین خادم (۱۳۵۸ ل مړ) د دغه اثر په باب کښلي دي: ((څه لیکل یالیک پوهه مې له اوله تر اخره وکتله، پس له یوې مقدمې، چې د قلم زورپه کې له ورایه ناړې وهي، د املا ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

انشاء، فصاحت، بلاغت، کنايې، استعارې، مجاز، بحثونه، د کلام محاسن او مصايب، د تنقيط اصول او داسې نور ادبي مباحث په ښه خوږه ادبي ژبه او خوندورې لهجې سره، د ښو مثالونو او تمثيلاتو په وجيز او لنډ صورت شوي دي، کتاب مختصر ولې معنا دار دی، زه يې يو مغتنم تاليف بولم)).

(۲) املا او انشاء:

د استاد د دې سلسلې دويم کتاب دی، چې د لومړي کتاب مطالب يې په څه بشپړ شکل په کې راوړي دي، دغه کتاب پر ۱۳۳۸ ل کال پښتو ټولنې خپور کړی دی.

(۳) ليکوالي (املا او انشاء):

په دې لړکې د استاد دريم کتاب په دې نامه يادېږي او دا ددې سلسلې د دويم نومره کتاب بشپړ شکل او دويم چاپ دی، چې تر لومړي چاپ څخه زياتونې هم په کې شوي او زياتې برخې لري. دغه کتاب پر ۱۳۲۹ ل کال، ۲۲۰ مخه پښتو ټولنې درې زره نسخې) په دولتي مطبعه کې چاپ کړی دی. د دې کتاب مطالب دادي: ((املا ټکي او ليک نښې، د املا په باب د پښتو ټولنې فيصلې، پښتو املا په پښتو کتابو کې، انشاء (ليکوالي) سبک، دخوشحال سبک، دحميد سبک، پښتو څنګه وليکو، په پښتو کې ځينې لغوي او ګرامري تغيرونه، ګرامري اختلاف، ادبي انتقاد، شعر، او ادب، د ادب راز د پښتو پخواني نثرونه، اوسنی نثر)) او بيا په کتاب کې ترپايه د اوسني نثرنمونې راوړل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا اثر نه یوازې د زده کوونکو او محصلینو لپاره د اړتیا وړ یو مهم اثر دی، بلکې د ټولو هغوکسانو لپاره، چې لیک لیکي د یوه لارښود اثر ارزښت لري.

په دې اثر کې د یوې ښې ادبي لیکنې او اثر لپاره د شپږویشتو په شاوخوا کې مهم ټکي په ګوته شوي، چې د هغو په تطبیق او مراعات سره کېدی شي، یوه ادبي لیکنه خپل لوړ معیار ته ورسېږي.

ج: ادبي څېړنې:

استاد ګل پاچا الفت د ادبیاتو او ادبي مطالعاتو په باب هم تحقیقي څېړنې کړي دي، چې په هغوکې یې تر ټولو مهم اثر«ادبي بحثونه» نومېږي. دغه اثر پر ۱۳۳۲ ل کال، ۱۴۴ مخه، دکابل په عمومي مطبعه کې، د پښتو ټولنې له خوا چاپ شوی دی. ادبي بحثونه لومړی په کابل مجله کې پرله پسې خپور شوی و، بیا په کتابي بڼه راټول شو.

د: دپښتو ادبي تاریخ او ادبي مشاهیرو په باب لیکنې:

استاد الفت دخپل ادبي زیار او کوښښ په لړۍ کې دپښتو ادب تاریخ او ادبي مشاهیرو په باب هم لیکنې کړې دي لکه:

۱ – د پښتانه شعرا په لیکلو کې برخه اخیستنه:

د پښتانه شعرا دلومړي ټوک په لیکنه او پلټنه کې، د پښتانه شعرا د دویم ټوک لپاره د نیاز محمد ګوجر، محمد ولي، حضرت علي او اکرم جان سوانح دوی کښلي دي، د پښتانه شعرا دریم ټوک لپاره هم څلور تنه شاعران دوی معرفي کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ – پښتو سندرې:

دغه کتاب پر ۱۳۲۵ ل کال کې، ۱۲۸ مخه، د پښتو ټولنې له خوا چاپ شوی دی، لومړی په متفرق شکل کابل مجلې چاپ کړ، بیا یې کتابي شکل غوره کړ.

د کتاب پېژندنه پخپله د استاد الفت په الفاظو کې ولولئ: ((په دې کتاب کې د پښتو غوره او منتخب اشعار او هر ډول سندرې ټولې شوې دي، خو یوازې منتخب اشعار ورته نشو ویلی، ځکه چې اشعارو باندې ادبي تبصره هم شوېده او د ادبي انتقاد روح هم په کې لیده شي، د پښتو سندرو تاریخ هم په کې په اجمالي ډول پروت دی او د شاعرانو مقابله او موازنه هم په صریح ډول تریوه حده شوې ده)).

په دې کتاب کې د پښتو، شعر د تاریخ په لحاظ ۱۳۹ هـ ق څخه تر ۱۳۰۰ هـ ق پورې تر نظر لاندې نیول شوی دی او د دې له امله، چې د پښتو شعر سیر او تحول له هغه وخته تردغه وخته معلوم شي.

کوم شاعران، چې دې کتاب کې یې د کلام نمونې راغلې دي ۳۸ تنه کېږي، وروسته تر دې د پښتو څه غوره او منتخبې لنډۍ راغلې دي او ورپسې د شاعرانو قضاوتونه، د پښتو شاعرانو په باب را اخیستل شوي دي.

۳ – ملي قهرمان:

د پښتو د اوځار شاعرخوشال خان ختک په باب لیکل شوی کتاب دی، چې پر۱۳۴۴ ل کال د قبایلو ریاست له خوا، دوه زره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوکه په شمېر، د پوهنې مطبعه کې چاپ شوی دی. ټول مخونه يې ۱۲۴ دي. د استاد دغه لوړ ياد شوي دوه کتابونه (پښتو سندرې او ملي قهرمان) دوه برخې لري: يوه يې تحقيقي برخه ده او بله يې تحليلي.

هـ : اجتماعي او ديني اثار:

استاد ګل پاچا الفت د ادبي اثارو د ايجاد او تحقيق ترڅنګه تل پر مختلفو اجتماعي موضوعاتو اثار، کتابونه او مقالې ليکلي دي، چې لنډيز يې لاندې وړاندې کېږي:

۱ – منطق:

په دې نامه د استاد الفت يوه رساله، زر ټوکه، **۵۷** مخه، پر **۱۳۳۵** ل کال پښتو ټولنې خپره کړې ده. د دې رسالې عناوين دا دي:

نطق، د منطق لنډ تعريف، منطق، شرح تفسير او ترجمه، هغه تفسير چې په غرب کې منطق ته ورکړ شوی دی. د نوي او زاړه منطق اختلافات، د منطق مدخل، پنځه کليات او نور...

۲ – پښتونولي: د استاد دیوې مقالې عنوان دی، چې په کابل کالنۍ کې خپره شوې ده.

۳- ديني مقالې او کتابونه:

استاد الفت د اسلام د مقدس دين د اساساتو په باب ډېرې مقالې کښلې دي، چې د هېواد خپرونو په متفرق ډول خپرې کړې دي، سربېره پر دې استاد دخپل ژوند په وروستيو کلونو کې د اسلامي نظرياتو پر بنا دټولنې پرجوړښت او ټولنېزو مسايلو يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهم کتاب کنبلې دی، چې پر ۱۹۷۹ م – ۱۳۵۸ ل کال په افسیټ ډول په لاهور کې چاپ شوی دی✸.

✸ ﴿ښايي له دې کتاب څخه د استاد هېوادمل مقصد هغه کتاب وي، چې استاد الفت د خپل ژوند د وروستيو کلونو په بهير کې ليکلی دی. دا اثر " اسلام او د اسلام نقش د فرد او جامعې په جوړولو کې ›› نومېږي، چې د استاد تر مړينې وروسته د هغه د زوی مرحوم عزيزالرحمن الفت په زيار ترتيب او چاپ شوی دی. دا اثر ټول ۲۴۱ مخونه لري.

په افسيټ ډول، په ښکلې قطع او صحافت خپور شوی دی. د کتاب شمېر د چاپ کال او ځای نه دی معلوم، خو د کتاب د پېښتۍ پر لومړۍ مخ د ۱۳۵۶ کال دحوت مياشت نېټه ليکل شوې ده.

دلته دا نه معلومېږي، چې دا د چاپ کال دی که د مدون د کار د پای نېټه ده، ځکه چې د کتاب دترتيب کار د ۱۳۵۲ کال دقوس تر مياشتې وروسته، چې د الفت صيب د ژوند وروستي وختونه دي، پيل شوی دی. د دوو مياشتو په موده کې يې ايله که ترتيب کړي وي او د چاپ کار يې ممکن نه برېښي. بله دا چې د کتاب له چاپي چارو څخه داسې برېښي، چې په افغانستان کې نه دی چاپ شوی، دلته ښايي د هېوادمل صيب خبره صدق وکړي، چې وايي: ‹‹ پر ۱۹۷۹م ۱۳۵۸ ل کال په افسيټ ډوله په لاهور کې چاپ شوی دی.››

د نوموړي کتاب په پيل کې په ۱۴ مخونو کې د مرحوم عزيز الرحمن الفت له خوا د دې کتاب په باب يو ګټور او معلوماتي تقريظ ليکل شوی دی. داکتاب پر دې لاندې مطالبو باندې بحث او څېړنه کوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ – اسلام ۲- صالح عمل، ۳ – اسلام او ایمان، ۴- اسلامي جامعه جوړول، ۵- طبقاتي جامعه د اسلام په نظر کې، ۶ – امر په معروف او نهې له منکر څخه، ۷ د ظلم مخنیوی، ۸- مرسته او تعاون، ۹ – د فرد جوړول، ۱۰- مالکیت او مالي سیاست په اسلام کې، ۱۱- د اسلامي اخلاقو غایه او اغېزه، ۱۲- جود او سخا، ۱۳ – اسلامي تصوف، ۱۴، شریعت او حقیقت یا تشریع او تحیقیق. ۱۵ – د صوفیانو مقامونه او احوال. ۱۶ – د تصوف طریقې، ۱۷ – د تصوف مدرسې، ۱۸ – د تصوف په باب ځینې ایتونه او حدیثونه، ۱۹ – متکلمین او علم کلام، ۲۰- اجتهاد. (د تقریظ د – هـ مخونه)].

و- درسي لیکنې:

استاد ګل پاچا الفت د پښتو ژبې د کورسونو لپاره دوه درسي کتابونه هم لیکلي دي، چې لومړی یې «پښتو کلي پنځم جلد - لومړی ټوک» دی دغه کتاب د برش لوسته لري او پر ۱۳۲۱ ل کال، ۴۲ مخه، د پښتو ټولنې له خوا د کابل په عمومي مطبعه کې چاپ شوی دی.

دویم یې: «د پښتو کلي پنځم جلد - دویم ټوک» نومېږي، چې دا هم پښتو ټولنې پر همدې کال، ۵۲ مخه، د کابل په عمومي مطبعه کې چاپ کړی دی. په دې کتاب کې ۳۲ لوسته راغلي دي.

۳ – تحلیلي لیکنې او اثار:

د استاد الفت ځینې اثار او لیکنې تحلیلي بڼه لري، د موضوعاتو تفصیل او تفسیر یې د ده خپل تحلیل دی، لکه چې د مخه مې هم د دې خبرې ذکر وکړ، چې په (ادبي بحثونه)، (ملي

(c) ketabton.com: The Digital Library

قهرمان)، (پښتو سندرې) او قسماً په ليکوالي نومي اثر کې ځينې داسې برخې شته، چې د استاد دتحليل زېږنده دي. پر دې سربېره استاد پر بېلابېلو وختونو تحليلي څېړنې او مقالې وړاندې کړې دي، چې د مثال لپاره يې د څو ليکنو يادونه کوم:

(۱) زموږ ادبي نهضت يا اوسنی ادب:

په دې ليکنه کې د پښتو پر معاصر ادب يوه تحليلي څېړنه وړاندې شوې ده، د مخلص، پوهاند حبيبي، خادم، پژواک، رښتين، جلالي او بېنوا اشعار يې په موضوعي لحاظ تحليل کړي دي.

(۲)د پښتو اوسنۍ مشاعرې:

په دې مقاله کې د پښتو پر دوو مشاعرو تحليلي څېړنه وړاندې شوې ده، د دې مقالې تحليلونه د **۱۳۲۳** ل کال د ثور پر مياشت پرجوړه شوې پسرلنۍ مشاعره او د **۱۳۲۲**ل کال د سنبلې پر مياشت پرجوړې شوې مشاعرې باندې ولاړ دي. د **۱۳۲۳** ل کال پسرلنۍ مشاعره د ښکارندوی غوري.

پردۍ قصيده:

((د پسرلي ښکلونکې بيا کړل سينګارونه
بيا يې ولونل په غرونو کې لالونه))

باندې شوې وه.

(۲) د شعر او ادب په مجموعه کې د (شعر) په باب د استاد يوه تحليلي مقاله چاپ شوې ده، سر بېره پر ادبي تحليلي څېړنو استاد، د سياسي پېښو او اجتماعي مسايلو په باب هم ځينې تحليلي څېړنې او ليکنې لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه:

- په (ولس)، (افغان) او نورو ملي او دولتي جريدوکې د ورځنيو پېښو، سياسي او اجتماعي مسايلو په باب تحليلونه.

د شورى د دولسمې دورې ورځپېښې او تحليل د دوى بل دغه ډول اثر دى.

(۴) ترجمې:

استاد ګل پاچاالفت د ليکنو ترڅنګ ځينې ترجمې هم لري، چې دځينو هغو يادونه دلته لازمه ايسي:

(۱) لوړ خيالونه او ژورفکرونه:

د استاد د دغه اثر پر پښتې کښل شوي دي: انتخاب، تاليف او ترجمه، په دې اثرکې د نړۍ د بېلابېلو هېوادو مفکرينو او پوهانو لنډې وينا وې، وجيزې او کښنې ترجمه شوې دي. کتاب ۹۷ مخه، زرټوکه، پر ۱۳۳۵ ل کال د پښتو ټولنې له خوا چاپ شوى دى.

(۲)د ټولنې علم:

(۳) د موفقيت لاره: د استاد دوه نور اثار دي، چې له نورو ژبو يې ترجمه کړي، خو چاپ شوي نه دي.

(۴)د احمدشاه بابا افغان ترجمه او لنډيز:

دغه اثر مرحوم ميرغلام غبار (۱۳۵۲ ل مړ) په پارسي ژبه کښلى دى، استاد دغه کتاب لنډ کړى او په پښتو يې ژباړلى دى، د ده ترجمه د کابل مجلې په دووګڼوکې خپره شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۵)په نورو ژبو ليکنې:

لکه چې دمخه مې ويلي وو، استاد الفت پر خپلې مورنۍ ژبې (پښتو) سربېره په نورو ژبو هم پوهېده، په دغو ژبو يې ليکنې کړي او اشعار يې ويلي دي:

(۱) پارسي ليکنې:

په پارسي ژبه د استاد کوم مستقل اثر ما ته نه دی معلوم، خو متفرقه ليکنې يې زياتې دي، چې دځينو يادونه يې په تېرو برخو کې وشوه. استاد ډېرعلمي، سياسي او ادبي مسايل، په دې ژبه کښلي دي او ښه اشعار يې هم په دې ژبه ويلي دي، چې د نمونې لپاره يې لاندې پارکې وګورئ:

مى شنيدم از نسيم هرلحظه درباغ اين سخن
نيستم درقيد رنگ وبوچو بلبل اى چمن
مانع سيرم نه كوه و دشت وصحرا ميشود
ميتوان رفتن به يكدم از چمن درانجمن
گر ميدانى نه پايم هيچگونه سربرمتاب
مى برم بوى خوشت را درمشام مردو زن
فارغ از قيد زمان وازمكان تنها منم
گاه اندرباغ مى گردم گهى اندردمن
رفتن بالا و پايينم نشانت ميدهد
كاين فراز و اين نشيب هېچست اندر نزدمن.

مرحوم خان محمد خسته د ده پر پارسي اشعارو د تبصرې په ترڅ کې يو ځای کښلي دي: ((ابتکار مضامين ازخصوصيات طبع

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالی اوست در پشتو و فارسی با اقتدار تمام شعر میگوید و در اشعار خود بسا فلسفه حیات و ممات انساني راتبارز میدهد.))

(۲) عربي ليکنې:

استاد الفت په عربي ژبه هم ليکنې لري، د ده عربي ليکنې په الفلاح مجله کې چاپ شوې دي. تردې ځايه ما د استاد اثار معرفي کړل، استاد پر دغو اثارو سربېره نور ډېر کتابونه هم ليکلي دي، چې ناچاپ دي، لکه:

(۱) نوی څرک.

(۲) اجتماعي نظريات. ✸

(۳) څه ګورم.

(۴) د اشعارو مجموعې:

هغه مقالې چې استاد پر مختلفو موضوعاتو په زېري، کابل مجله، اصلاح، انيس، کالينو، ژوندون، طلوع افغان، وږمه، الفلاح، اتحاد مشرقي او نورو کې ليکلي، شمېر يې ترزرو زياتېږي.

✸ د استاد الفت دا اثر (اجتماعي نظريات) د هغه تر مرګه وروسته، د هغه زوی عزيزالرحمن الفت په هڅه او هاند په پېښور کې چاپ شوی دی. دا کتاب ما يوه شپه له يو چا سره وليد، خو د لوستلو فرصت راته مساعد نه شو، بيا مې ډېره هڅه وکړه، خو تراوسه پورې لاسته رانغی، د چاپ کال يې راته په ياد پاتې نه دی، د کتاب قطع او صحافت نسبتاً کوچني وو، پر پښتۍ يې ليکل شوي وو: ((د افغانستان د مجاهدينو د اطلاعتي مرکز له خوا)).

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر رسمي ملازمتونو وروسته:

د استادګل پاچا الفت وروستی دولتي ماموریت د قبایلو مستقل ریاست او بیا تردې وروسته د شورئ دولسمه دوره کې وکالت و. تر وکالت وروسته د مرګ تر ورځې کابو اته کاله پرکور ناست او د زړه پر رنځ اخته و. د ډاکترانو له خوا له سختو بندیزونو سره سره هم، ده دغه اته کاله وخت خوشې تیرنه کړ، بلکې مطالعه یې درلوده او تر ۱۳۵۲ ل کال پورې یې په ملي جریدو کې سیاسي، اجتماعي او انتقادي مضامین خپرول، شعر خو یې د مرګ تر ورځې پورې وایه.

ژمې به د لغمان په کڅ او جلال اباد کې و، اوړی به کله کوهستان کې اوسېده او کله به هم په کابل کې په خپل کور کې د پره و.

مړینه او مزار:

استادګل پاچاالفت ترکابو څلوېښتکلنو ادبي، ملي او اجتماعي خدماتو وروسته د ۱۳۵۲ ل کال لیندۍ د میاشتې پر۲۸ مه نېټه له نړۍ نه سترګې پټې کړې او د هېواد ټول ادبي او علمي محافل یې په مړینه ویرمن شول.

دی د عزیز خان کڅ د منصور کلي په هدیره کې د کابل – ننګرهار د لوی واټ پر غاړه خاورو ته وسپارل شو. په جنازه کې یې پر خپلوانو سربېره دکابل او ننګرهار ادبا وو، شاعرانو او دولتي عالي رتبه مامورینو ګډون کړی و.

د پښتو ټولنې غړي یې جنازې ته تللي وو او پښتو ټولنې له خوا یې سوانح پرمزار ولوستل شوې او د ګلانو ګېډۍ پرې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو ټولنې رئیس کېښوده، فاتحه یې هم د دغې موسسې له خوا واخیستل شوه، اروایې ښاده.

کورنۍ:

استاد الفت یوه مېرمن، پنځه زامن او یوه لور لري[1] هغه څوک چې د بشریت، انساني کرامت او خپل ولس د خدمت لپاره خپل ژوند قربانوي، که د نړۍ په هرګوټ کې وي، د زړه خبره یې یوه وي.

د نړۍ یوه مبارز شخص به ویل: ((د تاریخ په ټولو دورو کې هغوی، چې د ۷۰ کلنۍ سن ته رسېدلي دي، ډېر لږ پیدا کېږي، زه چې سږکال د ۷۹ کلنۍ سن ته رسیدلی یم د دغوو (لږ پیدا) کسانو په ډله کې راځم، که څه هم روغتیا مې د تېرو کلونو په پرتله یو څه کمزورتیا موندلې ده، لېکن ضمېر مې هماغسې روښانه دی.

ما د ژوندانه په دوران کې په صمیمانه ډول خپل ملت او هېواد ته خدمت کړی دی، که اوس له نړۍ څخه ولاړ شم، نو شرمنده نه یم او یوازې په دې کار افسوس کوم، چې نور نه شم کولای زیات خدمت وکړم.

زما تر مرګه وروسته دې د ماتمي تشریفاتو له سرته رسولو څخه ډډه وشي، چې د خلکو وخت او پیسې بې ځایه مصرف نه شي.))[2]

الفت صیب د احساس، مینې او عاطفې د سمبول په توګه په خپل ژوند کې هرڅه چې له لاسه وشول، د خپل ولس د خدمت

---

[1] زلمی هېوادمل: دالفت یاد، ۱۳۴۱ کال ۸۴۴ – ۱۲۱ مخونه.

[2] محمد نبي صلاحي، قبایلي ځلمیان، ۱۳۲۶ کال پرله پسې ۲۱مه ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره يې ترې کار واخيست او په خپل وصيت ليک کې يې داسې ځه ويلي، چې وروسته تر مرګه هم د خلکو د خدمت لپاره په کې د ده مينه له ورايه ښکاري.

وصيت

غـواړم چـې مـرګ مـې وي پـه شـان د يـو فقيـر
نـه دې پـه کـې ويـر وي نـه د خلکـو ډېـر بهيـر
نـه دې راډيـو کـې وي زمـا د مـرګ اعـلان
نـه دې وي زمـا پـه قبـر خـان وبيـک اميـر
خـاورو تـه دې وسـپاري مـا هغـه دهقانـان
هغـه چـې کـري تخـم او وړي خيـر يـې کثيـر
نـور ځـه وړم عجـز نيـاز بـه وړمـه خـدای تـه
رحـم او کـرم تـه بـه يـې وړم عذروتقصيـر
لاس کـې ځـه نـه وچـې نهـر وبـې مـاړه کـړم
زړه کـې خـو ځـه و چـې يـې پـه دوی کړمـه ذهيـر
ښـه بـه وي کـه لږمـې دا تيـاره قبـر رڼـا کانـدي
کـه مـې رڼـا کـړي وي د چـا ذهـن وضـمير
مـه کـړئ د ريـا لپـاره ماپسـې خيـرات
ځـان پسـې نـه غـواړم خيراتونـه چشـمګير
ورکـړئ غريبـانو تـه کـه وي زمـا ځـه مـال
پټ غونـدې لـه خلکـو چـې پکـې نـه وي تشـهير
خدای تـه ډېـر ډېـر نـږدې وي لـه هر چا ځخـه الفتـه
هغـه چـې دنيـا کـې وي غريـب خـوار و حقيـر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کومه بله خبره، چې د الفت صیب د دې نثرونو په باب یې یادول ضروري بربښي هغه د هېواد په ببلابېلو خپرونو کې د هغه د لیکنو او نثرونو خپرېدل دي. ما چې له کومو خپرونو څخه د هغه نثرونه راکښل، نو کله کله به له ډېرو مشکلاتو سره مخامخ شوم، د هغه نوري لیکنې هم دومره خورې وې، چې سړي فکرکاوه داهم تخلیقي نثرونه دي، د یو چا پرکتاب له تبصرې څخه نیولې تر ژباړې، تحقیقي، انتقادي او تحلیلي لیکنو پورې ټولې دومره خورې دي، چې کېدی شي د الفت صیب دویم تخلیقي نثرونه یې وبولو.

ماچې د دې اثر د ټولولو په ترڅ کې کومې ژباړې ولوستلې، نو دومره لذت مې ترې واخیست، چې حد نه لري. که چېرې د ژوند د ستونزو په نورو برخو کې مصروف نه شوم، نو ضرور به د ادبیاتو په برخه کې د الفت صیب د ژباړې یوه مجموعه ترې جوړوم، چې ټولنه او خلک ترې، لکه (لوړ خیالونه او ژورفکرونه) ګټه واخلي.

د استاد الفت یو شمېر لیکنې د هغه په مستعارو نومونو هم خپرې شوې دي، خو تخلیقي نثرونه یې اکثراً په خپل اصلي نوم او لنډ نوم (ګل پاچاالفت) خپرې کړېدي، ما د هغه په مستعارو نومونو د هغه دتخلیقي نثرونو لټون هم وکړ، نورې لیکنې مې زیاتې پیدا کړې، خو تخلیقي نثرونه مې دګوتو په شمار وموندل، چې له هغو څخه هم ځینې د هغه په اصلي نوم خپاره شویدي.

د الفت صیب په دې نثرونو کې داسې نثرونه هم شته، چې سرلیکونه یې یو شان وو، خو متن او تریوې اندازې یې محتوا تغیر موندلی دی، ما دا واړه متنونه راوړي، لکه (شعر او ادب) او

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ماشومان) داسې نثرونه هم په کې وو، چې عنوانونه يې بېل بېل وو، خو متن او محتوا يې يو شان وه، له هغو څخه مې يو متن را اخيستی. بل ټکی د ادی، چې ترخپله وسه وسه مې کوښښ کړی، چې د الفت صيب نثرونه په همغه خپله بڼه او اصالت سره رانتقال کړم او په متن کې له امانتکارۍ څخه کار واخلم، يوازې په څو برخو کې د ضرورت له مخې څه تغير ته مجبور شوی يم.

يو دا چې کله مې يو نثر لوست، که له کتاب څخه مې اخيسته، نو متن مې د سمون ليک له مخې ښه کره کاوه بيا مې را انتقالوه، همدارنګه دکابل مجلې ځينو ګڼو هم په پای کې سمونليکونه درلودل، د طباعتي تېروتنو په صورت کې مې له هغو څخه استفاده کوله، دغه راز په نورو نثرونوکې چې کوم ټکی يا کلمه ماته طباعتي تېروتنه ښکارېده، په هغو کې مې هم سمون راوړی دی.

دويم دا چې د پښتو د څو کلونو(۲۰- ۴۰) په مخني ليکدود کې ځيني کلمې په يوه بڼه ليکل کېدلې، خو اوس په بله بڼه ليکل کېږي، چې ما د دغو کلمو اوسنی شکل راوړی دی، لکه: (چه، بلکه، کښې، خلق) او داسې نور، چې اوس يې د(چې، بلکې، کې او خلک) په بڼه ليکي.

نور مې د الفت صيب نثرونه په پوره امانت را انتقال کړيدي. ما تر ډېره حده زيار وويست، چې د الفت صيب ټول تخليقي نثرونه راټول کړم او د هغه د نثري کلياتو په نوم يې ونوموم، خو زما له هڅو سره سره کېدی شي د الفت صيب ځيني نثرونه پاتې شوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پای کې غواړم د هېواد د نومیالي شاعر محترم صدیق کاوون توپاني، چې د کتاب د چاپ په برخه کې یې له ماسره ډېره ډېره مرسته وکړه، د پښتو ادب د پالونکي او لوی خدمتګار محترم زلمي هېوادمل نه، چې ماته یې په دې برخه کې دقیقې لارښوونې وکړې، ګران ورور ځوان او نوښتګر شاعر لال پاچا ازمون، خپل درنو همټولګیانو (کریمې، ګل غوټۍ، انجیلا جلیلي او بلقیس اندړ) نه، چې د دې اثر په را ټولېدنه کې یې تر خپله وسه له ماسره مرسته کړې، د زړه له کومې او د احساس له تله مننه وکړم.

په ډېر درنښت
له پښتو، پښتونولۍ او انسانیت نه په ډکو ولولو
اسمعٰیل یون
د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې محصل
۱۳۷۰ لمریز کال، چنګاښ

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره نثرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پردې خبرې

ترخو ، چې د ښځو مخونه پټ وي خبرې به هم په پرده کې وي، ځکه چې په پښتو کې خبره هم مونثه ده.

يوازې خبره لا څه، چې ژبه، وينا ، معنیٰ، خطابه، مقاله هم د تانيث علامې لري.

هغه وينا ، چې ابتکار په کې وي د ادب پردې ته لاډېر ضرورت لري.

تاسې زما خبرو ته لږ غوندې باريك شئ!

د ادب او سياست خبره ډېره باريکه ده.

زه په ډېره نرۍ او باريکه لار لاړم، خدای دې وکړي، چې ډېر باريك بين خلك پر دغه لار راشي او په ځيرځير وګوري.

ما اوښان نه دي بار کړي، زما قافله دمچيو ده، چې د ګلونو له پاڼو نه په هوا څه راوړي او عسل جوړوي.

له دې قافلې سره د سبا وږمو خوشبويي بار کړې ده، چې څوك يې په سترګو نهويني، مګر حساس دماغونه يې احساس کولی شي.

هو! زما کار له احساس سره دی، زما خريدار بايد ډېر حساس وي يا ډېر حساس شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاروی

مونږ د خپلو کورونو له ځنګه په دېره کې ناست وو.
له پاسه یو لاروی راغی د ونې ډډ ته یې ډډه ولګوله.
له ملانه یې ډوډۍ پرانیستله او له څه شي سره یې په خوند خوند خوړله مونږ وږي تږي وو، هغه ځان موړ کړ او یخې اوبه یې وڅښلې.
مونږ روژه وو. هغه بوزه و، ځکه چې په مسافرو باندې روژې نشته.
لاروي وویل: ماته د خوړلو اجازه شته او تاسو ته نشته.
ماته خدای خواږه او اوبه رواکړي دي، په رمز او معنیٰ پوهېدل په کار دي.
د خدای کارونه بې حکمته نه دي، تاسې د دغه عملي تعلیم په اصلي معنیٰ ښه فکر وکړئ!
تاسې ولې وږي یاست او زه موړ یم؟
زه په کار او مقصد پسې روان یم او تاسې ځای پر ځای پراته یاست.
ستاسو حرکت لنډ دی، ځکه یې وږي کړئ!
تاسې د خدای قانون منلی دی، مګر پوه شوي پرې نه یاست.
زه راوګرځېدم، چې تاسې په دغه راز پوه کړم او له لوږې نجات ومومئ، پاڅیږئ روان شئ او لرې ځای په نظر کې ونیسئ!
لوږه او تنده په توقف او سکون کې ده به حرکت کې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند

د یوې چینې اوبه دي، څوك يې د زرو په جام کې څښي، څوك يې د خاورو په کنډولي کې.

هغه، چې نه دا لري نه هغه، په لپه کې يې را اخلي.

په اوبو کې هېڅ فرق نشته، فرق په لوښو کې دی.

د شاه او ګدا فرق په لوښو کېږي.

د اوبو په خوند هغه څوك پوهېږي، چې ډېر تږی وي.

هغه لاروی، چې له بيديا نه ستړی ستومانه راځي او تنده يې ډېره زياته ده، دا اوبه ډېر خوند ورکوي.

هغه دهقان، چې په سره غرمه کې يوې کوي او خولې پرې راماتي دي دا اوبه د هغه دپاره ډېر لوی نعمت دی.

يو شپون، چې له غره نه تږی راکوزېږي او په چينې باندې خوله ږدي د اوبو په خوند ډېر ښه پوهېږي.

يوبل سړی چې يخ سيوري ته په ارامه چوکۍ ناست دی، ښايسته صراحي يې له څنګه ايښې ده او په ښوګيلاسونو کې اوبه څښي له اوبو نه هغه خوند نشي اخيستلی.

هو! ده دلارويو او شپنو تنده نه ده ليدلې.

په سره او تکنده غرمه کې يې لو نه دی کړی، ځکه هغه تلوسه په ده کې نشي پيدا کېدای.

چا، چې لوږه او تنده نه ده ليدلې، هغه د خوړو او اوبو پوره خوند هم نه دی لېدلی او د ژوند په کيف نه دی پوه شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوی نسل

له زمکې نه بخار پورته شو.

له بخار نه وريځ پيدا شوه.

له وريځې نه باران وورېده.

له بارانه د پسرلي ګلونه پيدا شول.

دګلونو نه خوشبويي پيدا شوه.

وګورئ! مور او لور يا پلار او زوی څومره فرق لري؟

هغه تفاوت، چې د باران او ګلونو يا د زمکې او بوټو ترمنځ وينئ د يوه او بل نسل تفاوت هم دومره دی.

که اولادونه ميندو غوندې وای، نو له غرونو څخه به لعلونه نه پيدا کېده، له دريابونو څخه به مرغلرې نه راوتلې، له ابشار نه به برېښنا نه راتله، د ړندو اولادونه به ړانده وو، له کڼو نه به کاڼه زېږېدل.

اوس پوه شوئ! چې نوی نسل او زوړ نسل يو رنګه نه وي.

که څوك خپل زوی ته زړه بوډۍ به نکاح اخلي يا خپله پېغله لور اتيا کلن بوډا ته ورکوي ښه نه کوي.

زړه تربيه او نوی نسل همدغسې وګڼئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوی او وړوکی

په شفتالو کې زړی دی په زړي کې ونه ولاړه ده.

د غنمو په وږو کې دانه شته، په دانو کې همدغسې وږي شته.

په چرګه کې هګۍ ده په هګۍ کې چرګه ده.

دغه يوه دانه پندانه، چې ګورې تېل او پلتـه دواړه لـري او پـه حقيقت کې بله ډيوه ده، مګرستا سترګې دغه رڼا نه ويني.

ته خبرنه يې، چې په يوه دانه او په يو څاڅکي کې عالمونه پراته دي.

ته پخپله هم دغنم په دانـه کـې وېده وې بيا دې پـه يـوه څـاڅکي اوبو کې لامبو وهله نـن پـه لويـه بېړۍ کې ناست يې او پـه لويـو دريابونو کې ګرځې.

څه شی، چې ته وړوکی ګڼې هغه هم لوی دی يا هغه څه، چې تـا ته لوی ښکاري هغه هم کوچنی او وړوکی دی.

ته ونه لويه ګڼې هغه په يوه زړي کې ده.

تا ته زړی وړوکی معلومېږي په هغه کې غټه ونه ځای شوې ده.

دغه غټه هندوانه، چې ګورې کال تـه نـه پـاتې کېږي او عمر يې ډېـر لنـډ دی، دغـه د هنـدوانې کـوچنی زړی تـا تـه هـر کـال تـازه هندوانې درکوي.

د زړي قيمت له هندوانې نه لږنه دی.

که زړی ورك شو هندوانه ورکېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو راشه هېڅ شی وړوکی او کوچنی مه ګڼه، ځکه چې دلته غټ او کوچنی لوی او وړوکی نشته، ټول برابر دي یوازې خدای لوی دی او بس.

د نن ورځې دیموکراسي له همدغسې ژوندکتنې څخه پیدا شوې او د ډېر دقت نتیجه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شاعر تحفه

زه چې ورغلم هغه په کوټنۍ کې ناست و ، سر يې په ګرېوانه کې ښکته کړی و ، فکري عبادت يې کاوه.

کله چې هغه سر راپورته کړ او پر ما يې نظر ولوېده، ما خپله تحفه يو د پړانګ پوستکی او يو غزنيچی پوستين د هغه په مخ کې کېښوده.

هغه وويل: دا يو د ظالم پوټکی دی، څکه له پښو لاندې لوېږي، دا بل د ضعيفانو له پوستکو نه جوړ دی او پر غاړې پورې تعلق نيسي.

د شاعر تحفه بايد همدغسې وي او همدغه معنی ولري.

دی بايد دا دوه منظرې همدغه راز وښيي او خلك په دغه رمز ښه پوه کړي.

په دغو خبرو زه له خوبه راويښ شوم او په خوب کې د خپل خوب په تعبير پوهيدلی وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدمتګار

هلته یو ړوند بې لارې روان و، هغه پر سمه لاره برابر کړ، مګر ړوند پوه نشو چې زما رهبر څوك دی.

یو بل په خوارۍ خوب وېده و، په خوا کې یې یوه منګری سر را اوچت کړ، هغه په بیړه وواړه او ویده هماغسې ناخبره پاتې شو.

د شپې په مسجد کې ناروغه مسافر زګېروي کول، هغه یې په خدمت کې شپه سبا کړه، مسافر سباوون خواته مړ شو او خپل زړه سواندی خدمتګار یې ونه پېژانده، هغه پر لاره روان و، یو ماشوم ته یې یو موتی میوه ورکړه، مګر یوه هم ونه پیژانده، چې دی څوك دی.

له دې لویې لارې نه هغه ډېر اغزي او کاڼي لرې کړه، مګر څوك چې سبا ته پر دې لاره راځي د هغه له خدمت څخه نه خبرېږي او هغه نه پېژني.

په رښتیا، چې مونږ خپل خدمتګاران نه پیژنو او باداران ډېرښه پیژنو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقل

ډېر لږ خلك دي، چې كله كله يو نيم كار د **عقل** په خوښه كوي.

نور ټول كارونه د مينې او محبت دپاره، د حسد او عناد دپاره، د حرس او هوس دپاره وي يا د كوم زورور په امر او د ناداني په فرمان اجرا كېږي. سره له دې چې د **عقل** برخه په ژوندانه كې ډېره لږه ده بيا هم هر څوك د **عقل** ستاينه كوي او د **عقل** دښمن هم **عقل** ښه ګڼي او بې عقلي نه خوښوي.

ښايې، چې **عقل** په همدغه سبب د هر چا خوښ وي، چې د چا په كار كې كارنه لري او د زورورو خوي په كې نشته.

عقل زمونږ تابع دی او زمونږ زړه ته ګوري هغسې مشوره راكوي، ځكه يې ستا يو او صفت يې كوو.

كه **عقل** پر مونږ باندې حاكم وای او اقتدار يې درلودای مونږ به ترينه ډېر سرټكاوه او بد به مو ګاڼه، ځكه چې تر اوسه مونږ له يوه حاكم نه هم زړه كې ډېر خوښ نه يو او ډېر ښه حاكم هم ډېر خلك له ځانه خوابدي كړي دي.

په رښتيا، چې **عقل** غوندې بې ضرره شي نشته.

عقل هر كله زمونږ خير او ګټه راښيي او **عقل** د همدغه شي نوم دی. كه مونږ د **عقل** يوه خبره هم ونه منو بيا هم **عقل** رانه نه ځي او بد راسره نه كوي كه مونږ په ناكاره كار پسې په بده لاره روان شو **عقل** راسره ملګری دی او ځومره، چې كېدای شي له خطر نه مو ساتي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرې غلاګانې د عقل په مرسته کېږي، که څه هم غلا ته په ښه نظر نه ګوري او غلا يې نه ده خوښه.

هغه شيطاني چلونه، چې انسان کشف کړي دي او شيطان هم ورته حيران دی د سادګانو او احمقانو کارنه دي.

فرېب او ټګي سره له دې، چې سم او صحيح عقل ورته بد ګوري بيا هم د هوښيارۍ بد عمله اولاد دي او د بد سړي له عقل څخه دغه راز بد اولاد پيدا کېږي، همدغسې عقل يوه غله ته هم د تېښتې لاره ښيي هم يې د ماړه کاله ته بيايي او که حاکم ونيوه د ځان د خلاصولو چلونه هم ورښيي.

که سړی هرڅومره ګنهکار و عقل ورته د نجات لاره لټوي او له همدردۍ نه يې لاس نه اخلي. په رښتيا، چې دومره مهربانه ملګری بل نشته.

هغه وخت، چې څوك عقل له ځانه شړي او په عقل هجوم ور وړي باده او پياله دي په لاس کې ورکوي او دمخه ورته لا يو داسې ځای پيدا کاندي، چې ډېر رسوا نشي او محتسب يې ګرېوان ته لاس وانچوي.

د عقل خوی او خصلت په هيچا کې نشته په زړه کې حسد او عناد نلري، لکه ماشوم مرور کېږي، نه ظلم او نه يې ناروا خوښه ده، مګر له ظالم سره دښمني هم نه کوي، فسق او فجور ورته بد معلومېږي، خو د ذاهد په شان له فاسق او فاجرنه نه تښتي، هر چا ته د خېرخواه په نظرګوري او د انسان په مجبوريت ډېرښه خبر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقل په دې خبره ډېر زور اچولی دی، چې انسان پخپلو کړو کې پوره ازادي او اختیار نلري او د مجبوریت جنبه یې ډېره غالبه ده.

هو! عقل دا غواړي، چې د انسان له ضعف او ناتوانۍ نه یو داسې قوي دلیل جوړ کړي، چې د هغه بل جهان له ملامتۍ نه یې هم خلاص کاندي.

عقل په دې پوهېږي، چې انسان د خپلو غرایزو او احساساتو تابع دی او منطق هر کله د خپلو اغراضو دپاره استعمالوي.

د انسان له منطقي تعریف څخه هم دا معلومېږي، چې دی اول حیوان او بیا عاقل دی، یعنې د ده نطق او عقل د حیوانیت تابع دی او حیواني غرایز پکې د اولیت حق لري.

دا یو منلی حقیقت دی، چې عقل زمونږ تابع دی، مونږ د عقل تابع نه یو.

عقل زمونږ دپاره پیدا شوی دی مونږ د عقل د پاره نه یو پیدا.

که مونږ په عقل باندې د لیونو او ماشومانو کار کوو، کوي یې او زمونږ له امر نه غاړه نه غړوي.

که زه او ته دوستان یو زما او ستا عقل هم دوستي کوي.

که مونږ غلیمان شو زمونږ عقلونه یو له بل سره دښمني کوي او په جګړه اخته کېږي.

ښه عقل هماغه دی، چې د مینې او محبت په غېږ کې وده وکړي او د ښو عواطفو او احساساتو په لمن کې وروزل شي.

عقل د اخلاقو تابع دی، که اخلاق ښه و عقل ښه کېږي که اخلاق بد و عقل په بده لار روانېږي او بده لاره ښیي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهه او هوښياري

زه چې وړوکی وم، اګر چې اوس هم لوی نه يم له هر چانه به مې اورېدل:

فلانی بې عقله دی، په څه نه پوهېږي، د عقل په پوله هم نه دی تېر شوی او د دوه خرو اوربشې نشي بيلولی، مګر يو يو به چيرته داسې هم پيدا کېده، چې خلکو به ورته پوه او هوښيار ويلې. زه همدغه وخت په دې خبره پوه شوم، چې پوهان او هوښياران په دنيا کې ډېر لږ دي او ناپوهان ډېر زيات دي. کله چې زه په سبق کښېناستم ماته يې وويل:

سبق ووايه، چې پوه او هوښيار سړی درنه جوړ شي.

دا خبره په ما باندې ښه ولګيده او پوه شوم، چې پوهه او هوښياري مې خوښه ده، هغه وخت زه هوښيار نه وم، مګر هوښياري مې ښه ګڼله او ناپوهي راته بده ښکارېده، نه پوهېږم چې دغه تميز ما له کومه کړی و او يو بې عقل څنګه پوهېدی شي، چې عقل ښه دی او بې عقلي ښه نه ده، خو اوس پوه شوم چې ماشومانو ته که څوک هر څه هر رنګه وښيي هماغسې يې ګڼي او له ځانه څه فکر نشي کولی.

ماشومان لا پرېږده، چې د ږېرو خاوندان هم دغه شان دي او لوی سړي د يو او بل په خبرو تېروزي.

ما هغه وخت د ملا صاحب سوکانو ته د همدې دپاره سر ونيوه، چې پوه او هوښيار شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هو! د پوهې او هوښيارۍ ځای سر او د ماغو، مګر پوهه د ملا صاحب په لاس کې وه او له هر چا سره نه وه.

ما ته هوښياري، ځکه ښه ښکارېده، چې ډېره لږه وه او له لږو خلکو سره وه، هر څه چې لږ وي قيمت يې ډېر وي او خلك يې ارمان کوي، هر څوك هغه څه غواړي، چې نه يې لري.

که زه پوه او هوښيار وای په پوهې او هوښيارۍ پسې به نه ګرځېدم.

ډېر خلك ډېرو شيانو ته د ناپوهۍ په سبب هڅه کوي او ډېر کارونه له ناپوهۍ ولاړېږي، زه هم نه پوهېدم چې پوهه مې غوښتله.

هرڅه، چې وو او هر څنګه چې وو ما به ليك او لوست کې دانايي لټوله او سبق مې وايه، چې يوه ورځ مې د رحمان بابا په کتاب کې ولوستل:

دا دنيا په احمقانو ده ودانه   دانا نه کا په دنيا باندې غرض

مګر، چې شاوخوا مې ښه وکتل په رښتيا، چې د کلي خان به ټوله ورځ په ډېره کې يخ سيوري ته پروت و او هېڅ به يې نه کول دهقانانو او مزدورانو به سره غرمه کې يوې، لوونه او غوبلو نه کول، زحمت او خواري به د دوی وه ګټه، به د خان کورته راتله.

زه دغه وخت د عقل او هوښيارۍ په کرامت او برکت نور هم پوه شوم او باور مې راغی، چې زمونږ په کلي کې يوازې خان صاحب هوښيار دی، چې هېڅ نه کوي او نور ټول بې عقله او ناپوهه دي، چې د دنيا کارونه کوي. د ده د پوهې او هوښيارۍ يو بل دليل هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ما سره و هغه دا ، چې دی به په ژمي پيتاوي ته کښېناسته او په اوړي کې يخ سيوري ته، هغه نور به په سره اوړي کې سره لمر ته ولاړ وو او کار به يې کاوه ما به په جومات کې په زوره زوره ويل:

دا دنيا په احمقانو ده ودانه   دانا نه کا په دنيا باندې غرض
خو هغوی په دې خبره نه پوهېدل او زما چيغې عبث وې.

ډېره موده وروسته زه له کلي کوره راووتم ښار ته راغلم په دفتر کې مرزا شوم د مرزايانو له ځنګه کښېناستم، په چپړاسيانو به مې حکمونه کول او په هر کار پسې به مې لېږل.

دلته هم هماغه قانون جاري و او د رحمان بابا خبره راته د کاڼي کرښه ښکاره شوه، چپړاسيان به ټوله ورځ په سره ژمي او په واورو کې دېره په دېره ګرځېدل، مکتوبونه به يې رسول مونږ به په تودو کوټه کې ناست وو مکتوبونه به موليکل.

زمونږ مدېر صاحب به نور څه نه کول يوازې د سخط به يې کاوه، يعنې زمونږ کار به د ده په نامه ختمېده. که د دسخط په ځای مهر لګول رواج وای دا کار به هم کاتبانو کړی و، مګر نه پوهېږم چې مديران ولې مهرونه نه جوړوي؟ که يو کاتب خپل کار د مدېر په نامه ختم کړي او دی پخپله د هغه مهر د مکتوب په اخر کې ولګوي دا کار اخلاقاً ښه دی، ځکه چې د ايثار او فداکارۍ معنیٰ لري، که څوك پردی کار پخپل نامه ختموي ښه نه معلومېږي له چپړاسيانو نه زمونږ کار لږ او اسانه و او له مونږ د مدير صاحب کارسپك و. رئيس صاحب، چې عاقل عالم و هغه بېخي کار نه کاوه او کله کله به د يوه ساعت له مخې رياست ته راغی ځينې خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

به يې خپل مبارك نوم هم په کوم مکتوب يا حاضرۍ په کتاب کې نه ليکه، چې د کار کمې د ده په نامه پرې نوزي او هوښيارۍ ته يې زيان ونه رسيږي.

زمونږ مکتوبونه ځينې داسې وو، چې چپړاسي ته به مو ورکول، چې په مدير يې امضا کړي، ځينې به مونږ پخپله رئيس صاحب ته د امضاء دپاره وړل.

د رئيس صاحب حضور ته چپړاسي مکتوبونه نشو وړلی، چې د ادب تقاضا دا نه وه، چې يو خوار چپړاسي په خواره جامه کې د يوه لوی سړي په حضور کې ودريږي که څه هم د خدای حضور ته په لمانځه دريږي.

هو! د دربار په ادابو هر څوك نه پوهيږي او درباري پوهه له هر چا سره نشته، هلته موقع شناسي له هر کار نه زيات قيمت لري او د نزاکت مراعات ډير په کار دی. په رمز او اشاره پوهېدل، مزاج پېژندل، د بل په خوښه خبرې کول، د بل په نظر هر څه ليدل، ډير لياقت او مهارت غواړي هر څوك نشي کولی، چې له ځانه به هېڅ فکر او هېڅ عقيده نلري، مگر د بل هر فکر او هره نظريه به د ارسطو په منطق ثابتوي.

پخپلو اوږو باندې هر څوك د بل پېټی وړلی شي، مگر له زړه نه د نورو يابو جوړول اسانه کار نه دي.

تاسې درباريانو ته په عادي نظر مه گورئ، دومره باريك بين خلك بل چيرته نشته، د دوی ډير لږ کار د پوهې او هوښيارۍ له برکته د نورو له ډيرو درنو کارونو نه درونډ خېژي. د دوی مثقال

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د نورو خروار برابر نه دي. که د نورو د فعالیت دوړې او ګردونه اسمان ته ورسیږي او دوی محض د چا د بوټونو ګرد پاك کړي، د دوی د کار قیمت زیات دی او له هغوی نه یې محتوا ډبله ده.

دوی په جنګونو او جګړو کې د سربازۍ میدان ته نه حاضریږي. په فابریکو او کارخانو کې کارونه نه کوي، لوړې ژورې نه اوروي، معدنونه نه سوري کوي، مګر ګټه یې له نورو نه زیاته ده او په لوړ مقام کې ځای لري.

د دوی کار دومره باریك دی، چې هر چا ته نه معلومیږي، مګر لیاقت یې معلوم دی او په هوښیارۍ کې یې څه شك او شبه نشته. څومره، چې پوهه او هوښیاري زیاتیږي هغومره فعالیت او د کار ستوماني کمیږي. نه ګورئ چې ماشومان له لویو او درنو خلکو څخه ډېر حرکت کوي دا باشي ولاړ دی او مزدوران تېږې چلوي.

مشران له ځایه نه ښوري او کشران په مخکې منډې وهي که لرې نه ګورئ د خپل لاس ساعت ته وګورئ ثانیه ګرد، چې وړوکی دی څومره ژر ګرځي دقیقه ګرد، چې لوی دی ورو روان دی.

کوچني موټر ډېر ګړندي ځي او لویه لارۍ هغسې نشي تللی.

اوس پوه شوئ، چې لویوالی او درندوالی همدارنګه عقل او پوهه فعالیت کوي او منډې رامنډې د بې عقلو کاردی.

هوښیاران کار نه کوي، فکر کوي او چرت وهي ناپوهان جبل وهي او غرونه سوري کوي.

یو مرزا هېڅکله په خپل کار کې د یوه جوالي غوندې نه دی ستړی شوی (عقل نیست جان در عذاب) همدغه معنیٰ لري او

(c) ketabton.com: The Digital Library

رحمان بابا د همدې له امله وايي، چې دنيا په احمقانو ودانه ده او دانا د دنيار په کار څه غرض نلري.

تاسې له هوښيارانو او پوهانو ډېر کار مه غواړئ، دوی پرېږدئ چې فکر وکړي او بې کاره بې زياره ګټه خپل کاله ته راوړي.

هوښياري او پوهه همدغه ده، چې کار يې لږ او ګټه يې ډېره وي يا په بل عبارت هېڅ نه کوي او هر څه د ده وي، د نورو له زيار او کار څخه ګټه اخيستل، بل غولول او ځانته ګټه اړول پوهه او هوښياري ده. دا د پوهې او هوښيارۍ برکت دی، چې ډېر لږ خلك، يعنی هغه چې د نن ورځې په اصطلاح به اقليت کې دي او لږه کې ورته ويل کېږي د ډېرو خلکو له ستړيا او ستومانۍ نه ډېره زياته استفاده کوي. که تاسې د هر وطن د ناز او نعمت خاوندان او شتمن وګورئ، دوی ډېر لږ دي، مګر ډېر زيات خلك د دوی د ګټې دپاره استعمالېږي. معنیٰ دا، چې د دوی سمسور بڼ د نورو په خولو وده کوي او د دوی راحت د نورو د زحمت نتيجه ده.

دا ده هغه پوهه او هوښياري، چې ما په ليك او لوست کې لټوله او زه يې له کاره وايستم.

هو! پوهه او هوښياري سړی له کاره باسي، د کار خلك نور دي، پوهان او هوښياران ځان ته خير رسوي او خپل خير لټوي.

دهمدې لا مله وايي چې دجنت اکثره خلك ساده ګان دي او دنيا هم به ساده ګانو او احمقانو ودانه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمق څوك دى؟

هغه چې د دنيا په سود او زيان نه پوهېږي او د ګټې په ځاى تاوان كوي، خلك ورته احمق، بې عقل او ساده وايي.

دا درې نومونه، لكه د يوه سرې مختلف عكسونه، چې په بېلوبېلو كمرو او مختلفو احوالو كې بېلو عكاسانو اخيستې وي. په عين اتفاق كې اختلاف هم لري او په يووالي كې يې يو څه بېلوالى معلومېږي.

كه څوك كوم بې عقل سړى سپكوي احمق ورته وايي او كه يې ستايي، نو ساده يې بولي. د وينا او بيان سحر د الفاظو په همدغسې فريب كې پټ دي.

په كتابونو كې راغلي دي، چې پخوا به يې ټوقيانو ته احمقان ويلې او د دربار احمقان به هغه كسان وو، چې پخپلو خبرو به يې خلك خندول او په مجلس كې به يې خوشحالي پيدا كوله. د احمق او ساده يو مثال ملانصرالدين دى، چې په ظرافت او مسخره توب هم شهرت لري. د دغه مرحوم د حماقت دليل د خلكو په نزد دا دى، چې ده به په يوه روپۍ څلور دانې هګۍ واخيستلې هغه به يې وخوټولې په رنګ به يې سرې او شنې كړې بيا به يې د روپۍ پنځه دانې خرڅولې، يعنې د ګټې په ځاى به يې تاوان كاوه او خپل مال به يې ارزانه خرڅاوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس چې څوك له چا نه څه شي ارزانه وغواړي هغه وايي: څه ملا نصرالدين خو نه يم. دا نوم اوس دومره عام شوی دی، چې كه هر څوك يو شی ګران واخلي او ارزانه يې خرڅ كړي خلك ورته ملانصرالدين وايي.

مونږ په خوله وايو، چې عقل بېل شی دی او د دنيا مال بېل شی دی، څوك به عقل لري مال به نلري، ځينو نورو سره به مال وي او عقل به نه وي، مګر په عملي ډول د هر چا عقل او بې عقلي د دنيا د ګټې او زيان له مخې معلومو او په حقيقت كې ګټې ته عقل وايو او تاوان بې عقلي يا حماقت بولو.

زمونږ په خيال او تصور كې دا نشي راتلی، چې ملانصرالدين دا كار د دی دپاره كاوه، چې نرخ ارزانه كړي او خپل احسان په دغه تجارت كې پټ كړي، چې خريدار يې په سخاوت هېڅ پوه نشي او كرامت حماقت وګڼل شي.

كه زمونږ ګمان نېك او ښه وای ملانصرالدين به مو د خير او فيض خاوند ګاڼه او د هغه په عقل پورې به مو نه خندل.

هغه بل كال زمونږ په هېواد كې قحطي او ګراني وه يوه لوی سوداګر له هرات نه ډېره غله كندهار ته راوړه او په خلكو يې د بازار له نرخه ارزانه خرڅه كړه، يعنې ګټه يې ونكړه تاوان يې وكړ. دا كار هېچا د هغه په بې عقلۍ حمل نكړ او په اخبارونو كې يې ډېره ستاينه وشوه، هغه ته چا ملانصرالدين ونه ويلې، بلكې د خير او بركت خاوند يې وباله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو وخت زه د یوه شتمن سړي کره مېلمه شوم د هغه په کاله کې هر څه پاخه شوه، مګر سوکړك يې نه درلود، د کاله خاوند څو غنمیې ډوډۍ خپلو همسایه ګانو ته ولېږلې او هماغومره سکړکان يې راوړه.

ما ته دا معلومه شوه، چې دوی هره ورځ دغه راز تجارت کوي او پخپل کاله کې جواری نه پخوي. دا سودا ما ته د خوارانو او غریبانو دپاره سودمنه ښکاره شوه او مرحوم ملانصرالدین راپه یاد شو.

زه دا جرئت نه شم کولی، چې دغه راز ښه کار احمقانه وګڼم.

په کوم کاله کې، چې هر څه ډېر وي دغومره لږ تاوان هېڅ تاثیر نلري.

بډایان له دغسې تظاهر نه يو مخصوص خوند اخلي، چې مونږ هغه نه دی څکلی. که دغه راز کار يو خوار او غریب وکړي حماقت دی، مګر د بډایانو دپاره صفت دی.

عقل او پوهه خوارانو او فقیرانو ته دا اجازه نه ورکوي، چې ډوډۍ په جواري باندې سر په سر ورکړي او خپل حماقت ښکاره کړي، مګر بډایان په دغسې کارونو ښه ښکاري او څوك ورته ملانصر الدین نه وايي، بلکې حاتم طايې يې بولي.

که خواران او غریبان له اسراف او تبذیر نه کار واخلي ډېره لويه ناپوهي او نادانۍ ده، مګر بډایان په اسراف او تبذیر د جود او کرم خاوندان ګڼل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه عقل، چې د خوار او غریب رهبري کوي د بلاایانو دپاره نه دي په کار.

هو! عقل امسا ده، چې ګوډ او ضعیف انسان ورته اړ دی، هغه چې د قوت او قدرت خاوند دی، دغه د ضعیفانو وسله ورته نه ښایي، د عقل عینکې د کمزوري نظر بینایي زیاتوي او د تېز نظر خاوندان یې کله کله د ډول او فېشن دپاره په سترګو کوي.

که څوك عقل او هوښیاري لټوي د خوارو او غریبو په کور کې دې ولټوي زورور او بلاایان له دغه شي نه بې نیازه دي.

تاسې یوه انسان یا یوه حیوان ته، چې څه نه ویني ړوند وېلی شئ، مګر سیند او سیلاب ته ړوند ویل غلطه خبره ده. که څه هم په نااواره لاره روان وي او په سمه لاره نه درومي، دا ځکه چې دغه پرزېدل او جګېدل هغه ته څه هم په نا اواره لاره روان وي او په سمه لاره نه درومي، دا ځکه چې دغه پرزېدل او جګېدل هغه ته څه زیان نه رسوي او بې سترګو هم ډېر ګړندی تللی شي.

که مونږ د خپل هېواد په خلکو کې فکر وکړو هغه کارونه، چې ځینې زورور او بډیان یې کوي په عقل برابر نه دي، که مونږ یې وکړو بد ښکارو او ضرور وینو، ځکه زمونږ د عقل مخه نیسي، مګر زورورو او د قوت خاوندانو ته زیان او ضرر نه رسوي، ځکه یې عقل هم مخه نه نیسي او دغه د غریبانو ناصح د هغوی حضور ته لاره نلري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زورورو په مخکې عقل ګونګ وي او ډېر مزخرف معلومېږي، هر څه چې بې ضرورته وي او احتیاج ورته نه وي بد ښکاري او قیمت یې لږ وي.

که چېرې په انسان کې ډېره نیمګړتیا او کمزوري نه وای او عقل ته یې احتیاج نه درلودای عقل او پوهې به دغومره قدر نه درلوده.

اوس پوه شوئ؟ چې هر خوار او غریب سړی که ځان ته څپلۍ یا پڼۍ لږې غونډې ګرانې واخلي او دوه یا درې روپۍ پکې وغولېږي هر څوك ورته احمق وایي. یو بډای که په زرهاو روپۍ په یوه شپه په قمار کې وبایلي احمق نه دی، هغه چې د ورځې د شلو یا دېرشو روپو په سګرټو او رلګوي یا د سینما او تیاتر په تشه ننداره پیسې ورکوي څوك ورته احمق نه وایي، مګر که یو مزدور یوه ورځ کار ونکړي او وزګار وګرزي احمق دی، ځکه چې بیګا ته په کور کې څه نلري او وږی پاته کېږي.

یو بډای ګړندي موټر کې ډېر لرې ځای ته په ښکار پسې ځي په لاره کې ډېر تېل مصرف شي، د موټرکمانۍ ماته شي او ټایر هم بچ کاندي، مګر د ښکار برابري رانشي او پس له دوه درې شپو پنځه یا شپږ دانې زرکې له ځان سره کاله ته راوړي، چې دانه په سلو روپو هم نه پرېوزي. هغه ته څوك ملانصرالدین نه وایي، ځکه چې ژوند دغسې تفریح او پام غلطولو ته احتیاج لري او د شوق او ذوق دپاره مال تاوانول نا پوهي نه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې يو بډای يوه ښکلې نفيسه تابلو په ډېرو روپو اخلي يا ځينې انتيك او زاړه شيان د تش نمود دپاره په ډېر لوړ قيمت رانيسي هغه بل، چې يو زوړ قلمي کتاب چې ذوق او صنعت پکې خرڅ شوی په ګرانه بيه اخلي او د هماغه کتاب چاپي نسخې ډېرې ارزانه لاس ته راځي، ته وايه چې دغه راز تاوانو نه د څه دپاره دي؟

که غرض معنوي استفاده وي هماغه معنیٰ په چاپي کتاب کې هم شته.

معلومه شوه، چې مال تاوانول د نامه او شهرت دپاره د شوق او ذوق دپاره د هوا او هوس دپاره حماقت نه دی، صنعت دی او ستاينه يې کېږي، مګر په دې شرط چې سړي خور او فقير نه وي، بډای وي او ډېرې پيسې ولري.

اوس خو به پوهيدلي ياست، چې احمق څوك دی او مونږ چا ته احمق وايو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوی درس

چیرته مې د چا په کوم کتاب کې ولوستل، استاد خپل شاګرد ته دا درس ورکاوه:

له خدایه ډېر خوښ اوسه! چې ته یې بې هنر پیدا کړې او تا ته یې هغه استعداد درنکړ، چې یوه ورځ د خلکو دپاره لویه بلا درنه جوړه شي. ته په دې پوه شه، چې خدای ته هماغه څوك ډېر نږدې دي چې له ذوق او هنر نه ډېر لرې وي.

هغه تند او تېز فکر، چې زما په برخه رسېدلی دی ما ته په دنیا او اخرت کې زیان رسوي او زما اسایش خرابوي.

ډېر فکر کول ډېر بد مرض دی، چې په څو تنو پورې اختصاص لري که دا مرض خپرېدلی ډېر ژربه یې د بشر نسل تباه کړی و.

زه پدې ښه پوه یم، چې په ژور فکر او عقل کې د روح تباهي ده ژور فکر د بشر دپاره طبیعي کارنه دی.

همدغه شی دی، چې په سرې کې د عمل اقدام وژني.

هېڅوك هېڅ کار نشي کولی، ترڅو چې څه قدر تنګ نظره او لنډ فکره نه وي تفکر د انسان دپاره ډېره لویه بد بختي ده.

هغه چې لږ فکر کوي یا هېڅ فکر نه کوي په دواړو جهانونو کې کامیاب دي، مګر د ډېر فکر او عقل خاوندان هر چیرته او هر کله له جسمي او روحي هلاکت سره مخامخ دي.

په رښتیا، چې فکر او عقل کې ډېر خباثت پټ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهه او فلسفه په حقیقت کې پر ذهن باندې د شیطان استیلا ده. بشر په اصل کې یو احمق حیوان دی او د ده معنوي ترقي د ده د فکري اضطراب د پوچو اثارو نوم دی.

هغه څوك، چې د نبوغ او قریحې خاوند دی د معشرت په درد نه خوري او د معاملې خاوند نه دی.

زه د فکر ازادي له هرڅه پورته گڼم هر څوك له ځانه خوابدي کوم، مګر خپل ځان او خپل وجدان خوشحاله ساتم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې کاله

يو کال موسم ډېر ښه راغی بارانونه وخت په وخت پخپله موقع وشول، چې نه له ضرورته زيات و او نه کم.

د زميندارو فصلونو ته هېڅ زيان ونه رسېده او للمه ډېره ښه راغله دهقانان ډېر خوشحال وو، چې فصلونه ډېر ښه دي او کال ډېر ښه راغلی دی.

کله چې درمندونه تيار شوو خلك په رښتيا د غلې په چلولو ستړي شوو او په کورونوکې د غلې ځای نه و.

په دغه کال په ملك کې ارزانې راغله او دغسې ارزانې چا په خوب کې هم نه وه ليدلې. د غلې خريدار، لکه د انځرګل چا په سترګو نه ليده زميندارو به تېل او مالګه په غنمو اخيسته او جنس بدليده.

د زميندارو په کور کې مړی نه و او وير يې و، دوی د پاك خدای په دغې مهربانۍ خوشحاله نه وو او د شکر په ځای به يې شکايت کاوه همدغه ناشکري وه، چې بل کال هغسې رانغی او غله ببخي ورکه شوه. ځينو ويل چې تخم هم په لاس رانغی او خروار په چارك ولګيده.

په دغه کال پر وطن باندې قحطي او ګراني راغله هرڅوك به په غلې پسې لالهانده او سرګردانه ګرزېده او د چا په کور کې د مړك لکۍ نه سپېره کېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمینداران بیا خپه وو او ډېر افسوسونه یې کول، چې ګراني او قیمتي د دې کال وای او غله د پروسږکال، مګر دا اجتماع محاله وه او دغه کال هم په افسوس او ارماندو تېر شو دریم کال له دوا ړو کلونو نه مخالف راغی، یعنې د ځینو زمیندارو غله ډېره زیاته وه او د ځینو کښت ته زیان او اپت ورسېده، ځکه نرخونه جګ شوو، مګر قحطي نه وه د چاغله، چې ډېره وه او په ګران نرخ یې وپلورله هغه له ډېرې خوشحالۍ په جامو کې نه ځایده او چا چې د خرڅون غله نه درلوده په کاله یې دغم کانې ورېدل.

زه دغه وخت په دې پوه شوم، چې مونږ ټول نشو خوشحالیدلی او په داسې حال کې واقع یو، چې که یو خوشحالیږي هغه بل به خپه کیږي، یعنې د ځینو خوشحالۍ د ځینو نورو د خپکان نوم دی د همدې لامله وایي، چې یو مړ نشي بل نه مړیږي.

د دنیا په بازار کې داسې سود نشته، چې پلورنکي او پیرودونکي دواړه ګټه وکړي، یعنې یو خپل مال ګران خرڅ کړي او هغه بل یې ارزانه واخلي په کومه سودا کې، چې سود او زیان نه وي او خریدار یا خرڅوونکی یو هم ونه غولیږي یو هم نشي خوشحالېدلی که یو سړی خپل سل ګون نوټ په شلو پنځه ګونو بدل کړي په دغه تجارت کې خوشحالي او خپګان نشته، ځکه چې سود او زیان پکې نشته که یو په حساب کې وغولیږي، دی به خپه شي او هغه بل ته به خوشحالي پیداشي اوس پوه شوئ، چې مونږ په څه خوشحالیږو او په څه خپه کیږو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ښه فکر وکړو ایا د یوه کټه د بل د تاوان نوم نه دی؟ زما یو ملګری دومره شته او جایداد لري، چې جامه او ډوډۍ ډېر ښه ورسېږي. کور لري، ځمکه لري، باغ لري، لنګه غوا ورته ولاړه ده، موټرېې شته او د هېچا پوروړی نه دی په بانک کې یې هم پیسې پرتې دي او له هرې هوا ښېغمه معلومېږي، مګر یو بل سړی له ده نه هرڅه ډېر لري او ځمکې، باغونه، کورونه او نغدې پیسې یې له ده زیاتې دي. هغه خپه دی، چې زه ولې دغه بل قدر ته جایداد نه لرم دا بل خوشحاله دی، چې له هغه نه یې جایداد ډېر دی. زمونږ اکثره غمونه همدغه راز دي، چې د یو بل سړي له خوشحالۍ پیدا شوي دي او ډېرې خوشحالۍ هم شته، چې د نورو له خپګانه پیدا کېږي. دغه یو چې د زړه په جونګړه کې اوسي دغه بل، چې په لوړه ماڼۍ کې استوګنه لري، دی د هغه جونګړه ویني، ځکه خوشحاله دی هغه د ده قهر ویني، ځکه خپه دی که چیرې مونږ ټول په جونګړو کې اوسیدلی یا ټول لوړو ماڼیو کې وای نه به جونګړه کې د غم کوډۍ وه نه به لوړه ماڼۍ د خوشحالۍ ځای و.

که حقیقت ته ځیرشو، یو ګوډ پدې نه دی خپه چې ولې ګوډ دی، بلکې پدې غمجن دی چې ولې نور ده غوندې نه دي. هغه چې پر آس باندې سپور دی او نور یې په مخکې منډې وهي د آس په سپرلۍ دومره نه دی خوښ، لکه چې د نورو له پلې توب څخه خوند اخلي. دا وه زما د درو کالو مطالعه، چې ته یې په لږ ساعت کې مطالعه کوې. دغه لږه پوهه چې ته ورته په سرسري نظر ګورې او ستا په نظر کې ډېره ساده ګي لري زما دپاره ډېره عمیقه فلسفه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده زه په ډېره موده کې دغه حقيقت ته رسېدلای يم ته به په ګړندي ګاډي کې يوه ځای ته ډېر ژر بې تکليفه ورسېږي، مګر هغه څه چې په لاره کې يو پلی ويني ته يې پوره نشې ليدای ستا نظر په دغه لاره ډېر ژر عبور کوي او کندې کپرې دا خوا هغه خوا نه ګوري. ستا سير ډېر ګړندی دی او په دغومره سرعت کې دقت او تعمق نه ځايېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قوي او ضعيف

د دنیا دود او دستور خو دا دی، چې زورور به کمزوري وهي او ضعیف به د قوي له لاسه په عذاب وي، مګر په کورونو کې د مینې او محبت تقاضا بل راز ده، هلته یو کوچنی ماشوم خپل مشر ورور په څپړو وهي او خاندي، یعنې له ټولو نه کمزوری په ټولو زورور دی.

ما ته دغه کورنی دود او دستور ډېر ښه ښکاري او له خدایه غواړم، چې د ارواج عام شي. پدې پوهېږم چې په هر کاله کې همدغه حال دی او په هره کورنۍ کې کوچنیان په لویانو زورور او زړور دي.

د ګیرا او ترسا په کاله کې هم د کوچینانو زور چلېږي او جوړ د ناجوړه په مخکې منډې وهي، مګر چې له کورونو نه د باندې وګورو، نو بیا قوي پرضعیف مسلط دی. د دنیا طبیعي قانون همدغه دی، چې غټان او لویان به په وړو او بیوزلو سوك او څپېړه پورته کوي او د قوت خاوند به هېڅ تحمل او حوصله نلري.

د دغه ظالمانه قانون د ماتولو دپاره، چې پاك خدای څه شی پیدا کړی هغه مینه او عاطفه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مینې او محبت په نړۍ کې ضعیف او کوچنی د لوی او قوي تر ځپېړو لاندې نه دی، بلکې کوچنیان په لویانو حکومت کوي او د وړو پادشاهي ده.

موږ ښځه عاجزه بولو، مګر مینې او محبت ډېر زورور او پیاوړي د دوی دخوښې او رضا تابع کړي دي.

څنګه چې په زړه زمانه کې دیوان د ښاپېریو تابع وو اوس هم د قوت او قدرت خاوندان د دغه ضعیف او لطیف جنس په مقابل کې ډېر ضعیف معلومېږي.

که عشق او مینه په مینځ کې نه وي، نو د دیو او ښاپېرۍ زور هېڅکله برابر نه دی او یو ماشوم هېڅ وخت د سپین ږیرو په ږیره لوبې نشي کولای او نه د مشرانو پر اوږو سپریدلی شي. یوه ورځ یو ماشوم یو غټ سړی له لمنې ټینګ نیولی و او کاله ته یې په زوره بیوه هغه خپله لمن د ده له لاسه خلاصه نکړی شوه که څه هم د ده زور او د هغه زور برابر نه و د ماشوم مینې او محبت د ماشوم په پنجوکې دغه قوت ایښی و، چې یو لوی سړی یې ځان پسې راښکوده او هغه هم ځان نشو خلاصولی.

که زما فکر صحیح وي، نو قوت او قدرت هماغه د پخوا زمانې دیو دی او مینه هماغه ښاپېرۍ ده، چې دیوان یې د فرمان لاندې وو.

که د مینې او عاطفې ماشوم د هر څنګه لوی سړي ګرېوان ته لاس واچوي یا یې لمن ټینګه ونیسي ځوك ترینه ځان نشي خلاصولی، ځکه چې دا قوت په ټولو قوتونو زورور دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه مینه او عاطفه د زور او قوت په مقابل کې، ځکه ماشومان بولم چې زور او قوت ډېر پخوا پیدا شوي دي او انساني عاطف، انساني رحم او شفقت وروسته پیدا شوو، یعنې هماغه شان چې فرعون له موسی نه دمخه دنیا ته راغی، حیواني غرایز هم له انساني عواطفو نه ډېر پخواني دي او د عمر په لحاظ عواطفو ته کوچنیان ویلی شو، مګر دغو کوچینانو ته پاك خدای هغه قوت ورکړي دی، چې فرعونیان ترینه په خوب کې هم وېرېږي او بد بد خوبونه ویني.

که څوك په دنیا کې د صلح او سلام غوښتونکي دي او غواړي، چې د ناروا او ظلم مخ ونیسي، نو یوه داسې اختراع په کار ده، چې د عشق او مینې له عنصر نه پکې کار واخیستل شي.

دا اختراع د دماغ کار نه دی د زړه کار دی او د زړه توجه ته ضرورت لري. پدې باب کې ساینس او تخنیك ته رجوع نه ده په کار دا افتخار که هر وخت دنیا ته حاصلیږي، نو د شعر او ادب په لمن کې به وي او د زړونو په مملکت کې به پیدا شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه ګټه

قصابي پرېږدئ له مېږو او پسونو نه بل شان ګټه واخلئ!

د وریو له پوستکو نه پوستینونه مه جوړوئ له وړیو یې ښه توکي جوړ کړئ. که تاسې وړین کالي واغوندئ پوستین ته څه حاجت نشته.

هغه وخت، چې انسان نه پوهېده د مېږو او وزو پوستکي یې اغوستل، کله چې انسانیت ترقي وکړه او شپون د رمې خاوند شو پشمینه پوشي رواج شوه او د زاهد خرقه له وړیو نه جوړه شوه.

د مېږو او پسونو له غوښو نه د غرو لېوان او پړانګان استفاده کوي او شپانه ترینه یوازې پې او وړۍ اخلي.

د وحشي او مدني انسان فرق همدغه دی، چې هغه د ونې ښاخ را ماتوي او میوه یې خوري، دی ترینه یوازې میوه ټولوي او ونې ته زیان نه رسوي.

دا ګټه ښه ګټه ده. د انسان ګټه باید همدغه راز وي.

د ګټې ښه او بده لاره بېژندل د انسان کار دی، ګټه به کار او زیار پاکېږي او بې کاره ګټه ښه نه ده.

د ګټې لاره. چې هر څومره او ږده وي هغومره ښه وي.

هغه کسان، چې د نورو په تیارو درمندونو داړې غورځوي او د ګټې د پاره یې لنډه لاره غوره کړې ده لاسونه او پښې یې د تړلو دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې کوښښ وکړئ، چې ګټه له لرې ځایه راوړئ او د کار برخه پکې زیاته وي. هغه چې د کلي په دکان کې سودا کوي او هغه چې له لرې ښاره سودا راوړي په متاع او بها کې یې ډېر فرق موجود دی.

تاسې پخپلو باښو او بازانو د همسایه ګانو چرګوړي مه نیسئ!

د هوا مرغان او د غرونو زرکې او سیسی ونیسئ!

له نږدې ډنډونو څخه ناپاکې اوبه مه راوړئ، لږ لرې لاړشئ له هغه سیند یا له هغې چینې نه رڼې او پاکې اوبه راوړئ، چې رنګ او خوند یې ډېر ښه دی.

دا ښه ګټه نه ده، چې یوه روپۍ په دوو روپو ورکوئ او خوشې په خوشې د ګټې خاوندان شئ.

ګټه باید په غیرې مستقیم ډول وي او کار په کې ډېر دخل ولري.

په مستقیم ډول هېڅوك ځاره او پارو د غلې په کندوانو کې نه اچوي، مګر هغه غله چې له همدغه ناپاك جنس څخه د کار په وسیله پیدا کېږي پاکه او حلاله ده. لنډه دا چې بې کاره ګټه که په غلا وي، که په سوال وي، که په زور وي انسان ته نه ښایي او هغه ګټه، چې په کار او زیار پیداکېږي ډېره ښه ګټه ده. ښه کار او ښه عمل د خدای په دربار کې ډېر قدرلري او په مشالونو خرڅېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اختر په ورځ

د اختر په ورځ ځينو کورونو ته لاړم، چې د ښايست او ښکلا پکې هېڅ نيمګړتيا نه وه او له ډېرې خيالورې ناوې نه يې هم ډول او سينګار زيات معلومېده.

د کور په نقشه او هندسي شکل کې د جمال مظاهر له ورا معلوم وو، رنګ امېزي په ذوق او سيلقه برابره وه.

د کور پردې ډېرې ښکلې وې.

قالينې، ميزونه، چوکۍ او هر څه ډېر نفيس او ښکلي معلومېدل.

راز راز ميوې به په بلوري لوښو کې ايښې وي او بې له اشتها نه د بل شي نيستي نه وه.

د ثروت او غنا ټولې کرشمې موجودې وي.

عېش او نعمت، لکه د سيد محمود پاچا لټان له دغه کاله څخه نه وتل که د دنيا جنت ورته ووايم، څه ډېره مبالغه به نه وي، مګر دومره فرق و، چې ډېرو غټو ګنهکارو ته يې ور ببرته وو او ساده مسلمانان نشو ورتلی.

هلته ما ته دا فکر پيدا شو، چې مونږ ولې هغو کورونو ته نه ورځو، چې دغه راز شيان پکې نشته او يوازې همدردي او انساني عاطفه سړی وروليکله، چې له دغه کاله په خبرو راووتم،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو فکر مې وکړ چې چا ته ورشم او څوك ووينم په دې کې يو فقير وطن دوست سترګو ته ودرېده، چې نس يې وږی، مګر سترګې يې ډېرې مړې وې، په کور کې هېڅ نه و، مګر په زړه کې يې د وطن مينه او د خدمت ارزو ډېره زياته وه.

زه، چې د هغه دروازې ته ورسېدم پنځه تنه نور هم په دروازه کې ودرېدل د کور خاوند د دروازې په ټکولو راووت او له مونږ سره يې په ډېره مينه روغبړ وکړ، د هغه له وضع دا معلومېده، چې له مونږ سره پخپل کور کې کښېناستو ته نه دی جوړ او غواړي، چې خبره په ولاړو پښو خلاصه شي، مګر زمونږ زړه غوښتل چې څه شېبه ورسره کښېنو ده او د ده له حاله ځان ښه خبر کړو.

هغه له ناکامه مونږ خپل کاله ته بوتلو، د کاله په مخکې يوه زړه چوکۍ او يو زوړ شکېدلی کټ پروت و، چې خاص د مېلمنو دپاره و او بې له مېلمه څخه يې د يوه پوزې تحمل هم نه درلود. مونږ دوه درې تنه د کټ په بازو ګانو کښېناستو او نور په خاورو کښېناستل، څو دقيقې چې تېرې شوې هغه مونږ رخصت کړو او نور يې نه غوښتل، چې خپل اشنايان په سپېره ډاګ کښېنوي.

پدې کاله کې د اختر ورځ، لکه د روژې ورځ داسې وه او په تمامه معنیٰ د يو غريب سړي کور و. د ده د درويشانه ژوند او صبرو قناعت ماته ډېر معظم او محترم ښکارېده او له ځانه سره مې ويل هغه افتخار، چې د دې کاله په برخه رسېدلی دی هغه بل کور ترينه محروم دی هلته که غنا او ثروت خپل زيب و ذينت ښيي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته تقویٰ او پاکنفسي خپل شهامت څرګندوي او قلندرانه استغنیٰ سترګو ته ودرېږي.

دا هغه سړی دی، چې د یوه ستر شرکت لویه سرمایه یې په لاس کې وه او کله به یې دوه لوی ریاستونه په اختیار کې و.

که چیرې ده ناجایزه استفاده کولی یا یې جایزه استفاده هم پوره کړې وای نن به دغسې نه و او د ده د کوټو فرش به د نیستۍ باد دومره ژړنه وای وړی، مګر ګورئ چې پدې سړي باندې زړه ونه سېزئ او په حقارت ورته هېڅکله ونه ګورئ. زه هم دا حال د دې دپاره نه لیکم، چې د چا توجه ورته جلب کړم، ځکه چې دې دنیا ته په حقارت ګوري او له ده سره د بې نیازۍ غرور ملګری دی.

د ده په نظر کې خپله تقوی ډېره درنه معلومېږي. دی ځانته په ډېر درانه نظر ګوري او نورو ته هم ډېر درونډ ښکاري. مونږ باید په هغه چا زړه وسیزو، چې له ډېر مال او دولت سره هم ځانته دغه حیثیت او شخصیت نشي پیدا کولی، یعنې په لوړ مقام کې خلکو ته ټیټ معلومېږي او په ډېر لوی کور کې هر چا ته وړوکی په نظر ورځي. څوك عزة النفس لري او د خلکو په نظر کې د شخصیت خاوند دی په هغه زړه سوی نه دی په کار.

خرقه پوشو په خرقه کې دي موندلي
هغه حظ چې په دنیا کې دنیا دار کا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاني لاړه

په موټر کې سپاره وو، یو خانزاده غونډې سړی هم په موټر کې ناست وو، د تېر وخت زړې قصې یې کولې.

هغه وویل: پخوا موټرونه نه وو، مونږ به په آسونو سواره وو، نوکرانو به مو په مخکې منډې وهلې. هغه وخت خان او غریب معلوم و، خانزاده او د اب سړی پېژندل کېده، عام او خاص یو رنګه نه و. اوس هرسړی په موټر کې سپرېږي او نوکر د بادر له څنګه ناست وي.

چې موټرونه راغله او غریبان پکې سپاره شوه، خاني لاړه او باداري بې رونقه شوه. د خان قصه ډېره اوږده وه، خو د مطلب ټکی دا و، چې خاني لاړه، ځکه چې خواران او غریبان په موټرو کې سپاره شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې

ماشومان، ځوانان، سپین ږیري د پسرلي مېلې ته روان وو. زه هم له دوی سره لاړم او په ډېرو ګڼو خلکو کې ننوتم.

هلته د ښې د ایښودو ځای نه و او بې حسابه مخلوق راغونډ و ، نه پوهېږم چا له ما نه پوښتنه وکړه، چې ته یوازې یې که څوك درسره شته!

ما وویل: زه یوازې یم.

همدغه وخت زه د یوازې په معنیٰ پوه شوم او دا راته معلومه شوه، چې په ډېرو ګڼو خلکو کې هم سړی ځانته یوازې ویلی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فاتح

سکندر له ډېر قوت او ډېرو لښکرو سره ښار ته راغی، د ښار له خلکو سره يې څو ځله زورور جنګونه وکړه.
له دوارو خواوو نه ډېر خلك ووژل شوه، ډېرې وينې تويې شوې، ډېرې ککرۍ تر پښو لاندې شوې، وروسته له ډېرو جګړو هغه د مړو په سرونو پښې کېښودې او د لوی فاتح په حيث ښار ته ننوت.
دی ډېر په قهر و. ده غوښتل چې ښار لوټ کړي او قتل عام جوړ کړي، مګر دا کار ده ونشو کړی، ځکه چې په ښار کې يو پټ قوت موجود و، چې ده ورسره مقابله نشوه کولای. دی چې ښار ته ننوت په يوې ډېرې ښکلې پېغله يې سترګې ونښتې او په يو ځل ليدو يې زړه بايلود.
څوك، چې بې زړه شي هغه بيا جنګ او جګړه نشي کولی، ځکه ده هم له خپل ټول قوت او قدرت سره ځان دغې پېغلې ته وسپاره.
دغه لوی فاتح، چې عشق او مينې په پنجو کې ګېر شو بل راز شو او د خپلې معشوقې د خوښې دپاره يې د ښار د خلکو خدمت ته ملا وتړله.
دغه وخت دا معلومه شوه، چې دی فاتح نه و فاتح بل څوك و.
دی په دې نه پوهيده، چې په ډېر زور او قوت خپل ځان يوه قوت

(c) ketabton.com: The Digital Library

او قدرت ته سپاري، چې له سلطان او شهنشاه نه د خلکو خدمتگار جوړوي.

په رښتیا ، چې د عشق مقام ته رسېدل هم څه اسانه کار نه دی او د ښکلا په دربار کې پادشاهي هم په تعظیم او احترام سرټیټوي.

هلته محمود د ایاز تابع دی او سکندر هم په یوه نظر بل راز کېږي او قهر و غضب خپل ځای مینې او محبت ته پرېږدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لباس

بدرنګه خیاط وه، مګر کار یې ښایسته و او کالي یې ډېرښه ګنډل. د فېشن خاوندانو خپلې درېشۍ په بل چا نه جوړولې، هر چا به ویل چې فلانکی ډېر ښه خیاط دی، د ده په شان لباس بل څوك نشي جوړولی.

دغه هنر په دغه سړي کې ډېر غرور او تند خوي پیدا کړی و، یعنې څومره چې د ده څېره سپېره وه هغومره یې خوی هم سپی و، مګر دغو دوو سپو د چامخه نشوه نیولی او د خلکو هجوم په ده باندې ورځ په ورځ زیاتېده، ځکه چې صفت او هنر په ده باندې د ښه خیاط نوم ایښی و.

که دا سړی له دغې ناشولتې څېرې او خپل بد عادت سره ښه خیاط نه وای، له ده نه به بد بخته انسان بل نه و یا به دی هغه وخت د ښه سلوك او ښه خوی خاوند او سیرت به یې بل راز و، یعنې ښه خیاط به نه و ښه سړی به و، مګر اوس د ده هنر او کمال ښه خوی ته ضرورت نه لري او د ده په بد خوي او بده څېره یې ډېره پرده غوړولې ده، ځکه هر چا ته ښه ښکاري او هر څوك ورته په قدر او عزت ګوري.

فن او صنعت ډېر ښکلي شاګردان د ده لاس لاندې کړه او د ډېرو ښکلو د قد او اندام اندازه اخلي. زه دغه خیاط په دې حقیقت ډېر ښه پوه کړم، چې د انسان حقیقت په صنعت او هنر پټېږي، ځکه دغه سړی د خلکو په نظر کې محبوب دی او هر څوك یې د زړه ساتلو کوښښ کوي. همدغه شان چې یو بدرنګه مخ له ښایسته پلو لاندې پټ دی او د هر چا نظر ځانته را کاږي. دا خیاط هم د ښه لباس په

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړولو کې پټ دی، چې څوك يې حقيقت ته نه ګوري كار او لياقت ته يې ګوري.

د ښه لباس اغوستل، خو په ځای پرېږده جوړل يې هم دغومره اثر لري، چې بد ښه کولی شي.

لباس په لومړي وخت کې د ځان پټولو دپاره جوړ شو، چې پخوا يې ښايست هم پټاوه او د ښکلا مخه يې نيوله خووروسته پخپله دومره ښکلي شو، چې د انسان اصلي او حقيقي ښايست يې له هر چا هېر کړ او د تاوس ښو کار ترينه واخيستل شوه.

د انسان لباسونه ډېر زيات او څو رازه دي، چې ځينو ته مونږ د لباس په نظر نه ګورو، هغه ښايست او ښکليتوب چې د انسان په څېره کې وينئ، له يوه لباس نه زيات قيمت نلري كه څه هم په ډېر جګ نرخ خرڅېږي او له انسان نه يې قيمت ډېر لوړ شوی دی.

په دغه قيمتي لباس کې هم د انسان عيبونه پټ دي او ستا دا عيوب دا ښکلي پرده د ستر دپاره د انسان په معايبو اچولې ده.

هغه، چې مونږ ورته خوبان وايو او ډېر ښکلي په نظر راځي مونږ پرې زړونه بايلو او عشق ور سره لرو، مګر په دې نه پوهېږو، چې څومره بد خويونه او ناکاره عادتونه په دغه ښکليتوب کې پټ دي. که دا خبرې او عادات په بل چا کې وي ډېر بد ورته ګورو، مګر دلته د صورت ښايست د سيرت عيب پټ کړی او په همدغه وجه د ليلیٰ سپی د مجنون په نظر کې ښاغلی دی. د همدې لامله د معشوقو جفا له وفا نه ښايسته ده او د ښکلو ظلم او ستم ظالمانو ظلم غوندې بد رنګه نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ علاوه په دغو ظاهري لباسونو معنوي لباسونه هم ځانته پیدا کړي دي، چې یو له بله پکې ځان پټوو او په دغه وسیله خپل حقیقت له پوهانو او هوښیارانو نه هم پټ ساتلی شو.

د دغه لباس نوم پوهه او هوښیاري ده، چې د علم او معرفت په نامه یادېږي.

هغه چې زمونږ په نظر کې عالم، فیلسوف یا ادیب او هنرمند معلومېږي د هغه عیبونه د علم او پوهې د پردې لاندې پټ دي، چې مونږ یې ښه نه وینو یا یې ډېر ښه وینو او نقص راته کمال معلومېږي.

څنګه چې فصاحت او بلاغت کله حق ناحقه کوي او غلط صحیح ښیي د فصاحت او بلاغت خاوندان هم له ډېرو عیبونو سره زمونږ په نظر ښاغلي ښکاري او اصلي حقیقت یې رانه پټ دی.

هو! د جمال او کمال خاوندان او د علم او معنیٰ صاحبان د ډېرو ښکلو او ښایستو پردو تر شا پټ دي، چې مونږ یې اصلي بڼه نه شو لیدلی.

د منطق او بیان خاوندان خپله بدي هم نېکي ښودلی شي او د بل نېکي بدرنګولی شي.

د دې عصر سحر او جادو په دغه ډول زمونږ په سترګو او نظر لوبې کوي.

ډېر وخت په کار دی، چې انسان طلسم هم مات کړي او حقیقت ته ورسېږي یا له یو بل طلسم او بل سحر سره مخامخ شي.

مونږ اوس انسان نه وینو یا د انسان رنګ او صورت وینو یا یې په وینا او خبرو کې ګورو، که ډېر وړاندې لاړ شو، نو کار او هنر کې یې وینو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان حقیقت صورت نه دی، پوهه نه ده فصاحت او بلاغت نه دی. په کار او صنعت کې هم د انسان فطرت او نفسي کیفیات څوک نه شي لیدای.

دا ټول شیان د انساني حقیقت د پټولو او ښه ښودلو رنګ رنګ لباسونه او حجابونه دي. د انسان غرایز او خوبونه د انسان اصلي حقیقت دی، چې ډېرې پردې یې په مخ پرتې دي. انسان پس له مړینې په قبر کې هم بې پردې نه شي او سپېڅلی او چېرته، چې دی نه ځان وینې او نه بل وینې بیا هم باید په کفن کې پټ وي، ځکه چې د ده ټول عزت او حرمت په دې کې دی، چې بې پردې نه شي او څوک یې بې پردې و نه ویني.

هغه انسان، چې په عبادت کې یې ریا پټه ده، په هوښیارۍ کې یې شیطنت پټ دی او سخاوت یې هم د یوه داسې پټ تجارت نوم دی، چې له ګمرکي محصولاتو نه هم معافیت لري، هغه تر قیامته له نورو نه ځان پټولی شي.

دا ستر، لکه د ښځو حجاب او حیا هغه شی نه دی، چې د مدنیت او تجدد شمال یې له مخه لرې کړي. په دغه ستر ډېر بې پردې خلك هم ډېر ټینګ دي.

چېرته، چې د نن جامې ډېرې لنډې شوې دي او خلك د صورت بربنډولو ډېر هوس لري، هلته هم د انسان سیرت او حقیقت په ډېرو پردو کې پټ دی.

په انسان کې ځینې داسې ضعیفې جنبې شته، چې له ډېرې حیا نه خپل خاوند ته هم ځان پوره نه ښیي او انسان ورته له ډېره خجالته سم

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه شي کتلی، همدغه سبب دی چې هر څوك خپل ځيني شيان هېروي او خپلو عيبونو ته داسې اصلاحي رنګونه ورکوي، چې په خپل ځان يې ګمان بل راز شي او خپل شعور هم وغولوي. نن د انسان څېره په تلويزون کې له ډېر لرې ځايه ښکاري، مګر د انسان معنوي څېره او باطني تصوير دومره پټ دی، چې سړی په خپله خپل ځان پوره نه شي ليدلی، بلکې خپل عکس د نورو په نظر کېويني. که چا ته ښه ويل هغه ځان ښه ګڼي او خوشحالېږي، که خلکو څوك بد وګاڼه له بدو خلکو سره په زندان کې لوېږي، که څه هم يوسف يا سقراط دي.

همدغه وجه ده، چې له ډېرو خلکو نه د ستايونکو په ستاينو د متملقينو په منطق ځانونه ورکېږي او خپل ځان بل شان ويني. د همدغې اغيزې په سبب اوس د ځينو رنځورانو علاج په خبرو کوي او ډاکټران ورته وايي، چې ډېر ښه يې او هېڅ مرض درکې نه شته، يعنې د دغه دروغو شاهدي ناروغ هم ښه کولی شي او يو طبي علاج ګرځيدلی دی.

زه دا منم، چې په دنيا کې ښه او بد شته، مګر د ښو او بدو په پېژندلو کې دومره سودايي شوی يم، چې دغه تميز رانه ورك غوندې دی. کيدای شي، چې مونږ ډېرو کسانو ته په دروغو ښه ووايو او هغه ښه شي يا ډېر ښه بد ګڼو او هغه بد شی، چې زمونږ ښه او بد زمونږ د تصور او تفکر نومونه دي نه د حقايقو. مونږ هغه چا ته ښه وايو، چې زمونږ ښه او بد زمونږ د تصور او تفکر نومونه دي نه د حقايقو. مونږ هغه چاته ښه وايو، چې زمونږ په ذهن او نظر کې ښه وي نه دا، چې په خارج کې ښه وي يا يې حقيقت ښه وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ ځومره او څو زره کاله پخوا هم د ښو او بدو په نامه ځينې شيان له ځينو نه ښه ګڼل او اوس هم ښه او بد يو راز ګڼو، ښايي چې بد ښه وګڼو او ښو ته بد ووايو، په همدغسې تميز ځان له بې تميزۍ نه وژغورو.

مونږ ظلم بد ګڼو او عدالت خوښو، مګر ځينې مظالم راته د عدالت په څېر ښودل شوي دي او ډېرو بدو خلکو راته ځانونه ښه ښکاره کړي دي، يعنې منطق او استدلال، ريا او تذوير، شعر او ادب، عقل او فلسفه، عرف او عادت، سياست او تمدن، کله له سمې لارې نه اړولي يو او زمونږ په شعور او احساس يې هر راز لوبې کړې دي. دا کار هر کله او هر چېرته پوهانو او د هنر خاوندانو کړی دی، احمقان او ساده ګان خدای له دغسې سترو ګناهانو نه ساتلی دی، د هغوی اغراض او مطلب دومره لوڅ دی، لکه د متمدنو خلکو مېرمنې، هغوی د حقايقو په پټولو کې ډېره لږه برخه لري او ژبې يې له زړونو سره ډېر غدر او خيانت نه کوي. هلته دوستي او دښمني، ګناه او تعدي ظلم او رحم ځان بل راز ښيي.

ريا او تګي د هغوی کاله ته ډېره لاره نه لري.

هلته د صداقت ځای سياست نيولی دی.

هلته خلك ډېر لباسي خلك نه دي او په ډېر ساده لباس کې ژوند کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیرات

ډېر غټ سړی مړ و او په بدرګه کې یې ډېر پسونه، غوایان او چرګان حلال شوو، دا خیرات ډېر لوی او زورور خیرات و، چې د شاهانه مېلمستیا رنګ یې درلود. د خیرات د انتظام دپاره ډېر خلك مقرر وو او ډېرو ښو اشپزانو پخلی کاوه، د خدای د رضا دپاره راز راز نعمتونه او هر رنګه طعامونه تیار شوه، خلك لکه مېلمانه په ټکتو را وبلل شوه او د هر چا ځای معلوم و، هغه چې په ګړندیو ګاډیو کې راغلل دننه قصر ته ننوتل.

د خانانو او ملکانو دپاره بېل ځای و، مامورین او میرزایان ګوښې ناست وو.

د سوداګرو او زمیندارو دپاره بل ځای جوړ شوی و.

هر چا ته د هغه په اندازه برابره ډوډۍ راتله.

د هر چا درجه او مرتبه معلومه وه.

د عامو وګړو دپاره غټې وریجې وې او له معتبرو نه بېل ناست وو.

د سوداګرو او زمیندارو دپاره بل ځای جوړ شوی و.

هر چا ته درجه او مرتبه معلومه وه.

د عامو وګړو دپاره غټې وریجې وې او له معتبرو نه بېل ناست وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني خواران او فقيران كه څه هم وږي پاتې شوه او چا هلته پرې نښودل، مګر د اب او عزت خلك په ډېر ښه شان عذر شوه او د زورورو قدر او عزت پوره شو.

د دې خيرات قصې تر ډېره وخته كېدلې! هر چا به ويل، چې ډېر زورور خيرات و، ډېرې پيسې پكې ولګېدې.

هلته يو ړوند او يو شل ناست و هغوى وويل: افسوس، چې زمونږ څه پكې نه وه او مونږ هلته چا پرې نښودو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زیارت ډیوې

د جمعې مبارکه شپه وه، خلك زیارت ته راتلل او شمع به یې بلولې، ځینو به په خاورینو ډیوو کې تېل اچول او ډیوې به یې د زیات په اروا بلې وې. زه چې کور او کلي ته راغلم په کلي کې د غریبانو کورونه تیاره وو، هغوی تېل نه درلوده، ځکه په تور تم کې ناست وو.

څوك چې په ثواب پسې ګرځېده ټولو د زیارت ډیوې ولګولې او د خوارانو غریبانو له حاله ناخبره وو.

هو! دغریبانو په کورونو کې تیاره وه، ځکه چا نه لیدل.

په دوی باندې یوازې د خدای نظر و او بس.

د دوی ډیوې دې خدای ولګوي، مونږ به د زیارت ډیوې بلوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مزار لوحه

کور په کور او کلي په کلي به ګرځېدمه او د خدای په نامه به مې څه غوښتل چا به يو موټی ناپاکه غله راکړه او چا به سوې ډوډۍ راکوله.

ډېرو کورونو به جواب راکاوه او ځينو به په دروازو کې هم نه پرېښودم.

څو ورځې ديوه او بل له درګاه نه ورېږي او بېنوا راغلم.

هېچا هېڅ رانکړه له ټولو خلکو نه مې زړه بد شو دنيا ته مې په کرکه وکتل، خدای ته مې رجوع وکړه او په دغې کوټنۍ (قبر) کې پرېوتم.

هغه چې زه به يې په دروازه کې چا نه پرېښودم اوس ماته لاس په نامه ولاړ وي له ما نه څه غواړي.

زما په نامه زما کوټنۍ ته هرڅه راوړي او د خدای په نامه خوارانو او غريبانو ته سوې مړۍ هم نه ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیاقت

یوه وویل: دغه مدیر د وزارت لیاقت لري او هغه وزیر بې لیاقته لوړ مقام ته ختلی دی.

زما ملګري په دې خبره هماغومره خوشحاله شو، لکه زه چې خپه شوم.

ما ویل: لیاقت باید دومره بې قدره نه شي.

هغه ویل: د یو مملکت د ترقۍ او لوړتیا دلیل همدغه دی، چې لیاقت پکې ډېر قیمت ونه لري، چېرته چې علم او پوهه ډېره ترقي وکړي، هلته بیا ډاکټران او پوهان ځان ته کار او ډوډۍ نه شي پیدا کولی او د لوړو شهادتنامو خاوندان یا وزګار ګرځي یا چېرته ټېپر او ګازرې خرڅوي.

په مترقي هېوادونو کې یو پولیس او ډرېور هم لوړ تعلیم لري او یو دهقان د کرهنې په کار کې زمونږ له رئیس زراعت نه ډېر پوه معلومېږي. دلته چې لیاقت ډېر لږ دی او له لږو خلکو سره دی، نو یو سړی په لږ غوندې پوهه خدای نظرخان شي او لوړ مقام ته وخېژي. زه په دې ارماند یم، چې زمونږ په هېواد کې هم لیاقت ډېر ارزانه شي او له خارج نه یوه عالي شهادتنامه راوړل څه ډېر قیمت ونه لري.

زه به هغه وخت ډېر خوښ یم، چې یو سړی د وزارت لیاقت ولري او په ډېره ټیټه رتبه کار وکړي. زما ملګری د خبرو په چل ډېر ښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهېږده او د بل خوله کې يې خبره وچوله، ما ته د څه ويلو موقع ډېره لږه پيدا کيده، هغه ما ته ايله همدغومره وويل:

زه پدې نه يم خوابدی، چې يو مدير د وزارت لياقت لري او وزير نه دی، ځکه چې وزارتونه هر چېرته لږ دي او لايق کسان بايد په هر ځای کې دومره ډېر وي، چې هر يوه ته مديريت هم ونه رسيږي، مګر دا بله خبره که رښتيا وي، چې يو سړی بې لياقته لوړ مقام ته ختلی دی، په ډېرې خوابدۍ ارزي او د لياقت په دغسې بې پتۍ په سرو سترګو ژړل په کار دي که چېرې د دنيا ټول کارونه د لايقو خلکو په لاس کې وي او ځينې لايق او وړکسان وزګار پاته شي يا دهقاني وکړي څه بده خبره نه ده.

هغه ويل: زه نه پوهېږم، چې ته لياقت څه ته وايې، ځکه چې سياسي او اداري لياقت، لکه د بوډۍ ټال مختلف رنګونه لري او يو هوايي نمايش ورته ويلی شو.

دا لياقت، لکه علمي او فني لياقت يو ټاکلی او معين شکل نلري، چې هر وخت او هر کله هر چا ته يو شان ښکاره شي او ټول ورته په يوه نظر وګوري، چې عملي، فني لياقت، سياسي او اداري لياقت، اخلاقي او روحي لياقت يو له بله فرق لري او دغه ټول لياقتونه په يوه سړي کې ډېر لږليدل کېږي.

دلته کار نه دی، چې مونږ له هر سياسي او اداري شخص نه د اخلاقي لوړتيا انتظار ولرو يا ترينه علمي او فني لياقت وغواړو.

د يوه سياستمدار او اداره چي سړي لياقت دا دی، چې خلکو ته ځان او جهان په بل راز وښيي او څه، چې ځانته روا ګڼي د نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپاره يې ناروا وګڼي، يعنې په خپله هره شپه قمار ووهي او نورو جوارګرو ته سزا ورکړي، د بزم په مجلس کې هر څه وکړي او په نورو باندې ټينګ ټکور ودروي.

ده ويل: ما د خپل ماموريت په وخت کې خپل لوی لوی امران وليدل، چې د مطبوعاتي چارو په باب يې ما ته هدايتونه را کول، مګر دغه کلمه يې(مطبوعاطي) ليکله. د اخترنو په ورځ به يې پخپلو رسمي نطقونو کې د عدالت ګستر په ځای رعيت ګستر ويلې.

ښه مې په ياد دي، چې يوه ورځ چاد ده دپاره مېلمستيا کړې وه، چې هر څه ډېر زيات و، مګر د کيفيت په لحاظ يې مزه نشته.

زمونږ آمر، چې ډېر لوی کاردار و، مګر د کم او کيف په معنیٰ ښه نه پوهېده، هغه ته وويل چې:(کميت نګو کثرت بګو) زه دغه وخت پدې پوه شوم، چې اداري او سياسي اشخاص علم ته ډېر احتياج نلري، دوی پخپل قوت او قدرت لوړ مقام ته رسېدلی شي او پوهه د لاس لاندې خلکو دپاره ډېره په کار ده.

ما ته دا معلومه شوه، چې علم عادي لياقت دی او قوت د فوق العاده لياقت نوم دی، په فوق العاده لياقتونو کې ځينې هغه لياقتونه هم داخل دي، چې هر څوك يې نشي ليدای او بلا تشبه له سحر او ساحرۍ سره شباهت لري، چې زرنګي، چالاکي، خود نمايي او عوام فريبي ورته ويل کېږي او د چانس او تصادف برخه پکې زياته ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم قوت او قدرت چې د اداري او سياسي کسانو په برخه رسېدلی دی، هغه د يوه روحي تاثير په وجه د فوق العاده لياقت رنګ پيدا کوي او د جلال او عظمت په رڼا کې ډېر معمولي لياقتونه فوق العاده معلومېږي.

که ښه فکر وکړو او ونه غولېږو، نو لياقت او کفايت د زور او قوت دوهم نوم دی او علمي يا فني لياقت به هر وخت په هر ځای کې د قوت او قدرت تابع دی.

افلاطون او ارسطو که په هر ځای کې وي د سکندر لاس لاندې به وي او سقراط به په زندان کې د زهرو کنډول په سر اړوي.

هغه کسان، چې اوس په مدني دنيا کې د ديموکراسۍ په اساس دارا په کثرت لوړ مقامونه نيسي هغه په علمي لحاظ نه وي، بلکې له ځينې نورو نه يې لياقت ښکته وي. په اخلاقي لحاظ هم دوی په نورو څه تفوق نلري، مګر په يوه ساحرانه قوت له خپلو حريفانو نه ميدان وړي او په ځينو وسايلو يا غولونکو شيانو عمومي توجه ځانته راګرزوي.

دا د منلو خبره ده، چې ځان د خلکو په سترګو کې ښه ښودل او لوړ مقام ته رسېدل ډېر ځله د خلکو د غولولو او ځان بل راز ښودلو نتيجه وي او ډېر لږ کسان دي، چې د يوه حقيقي لياقت په مرسته يوه مالي مقام ته رسيږي او په اخلاقي فضايلو په عالم کې مجبوريت پيدا کوي.

يو اجتماعي عالم د خپل علمي تحقيق په رڼا کې وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ځوك، چې په رښتیا له ټولو اجتماعي عیبونو، یعنې له خود پرستۍ له تعصب، له خطا کارۍ او له ریا او دروغو نه خلاص وي، له اجتماع سره به هېڅکله مو افقت ونه کړي او هر ګوره انزوا به اختیار کړي. که دغه خبره رښتیا وګڼو، نو هغه لیاقت چې خلك یې خوښوي او په خلکو اغیزه لري بله قیافه پیدا کوي او داسې مثال لري، لکه چې یو بدرنګه مخ په ډول او سینګار ښایسته وښودل شي. همدا سبب دی، چې ځینې بدرنګه مخونه خلکو ته ښه ښکاره کېږي او ځینې ښایسته مخونه، چې د حیا او عفت په پرده کې پټ دي د چا توجه نه جلبوي.

لیاقت کله کله یو لوړ برج له ډېر لرې ځایه نظر جلبوي، مګر هېڅ پکې نه وي او بې له نموده نور څه نلري.

کله لکه ورانه کنډواله ګنجونه پکې وي او ځوك یې نهویني.

ما دغه راز ډېر مختلف او متضاد لیاقتونه لیدلي دي او پوهېږم، چې هر لیاقت ښاغلي نه دي. ډېر خلك دا هم لیاقت بولي، چې سړی قلپه روپۍ په بازار کې وچلوي او په یوه روپۍ د دوو روپو مال واخلي، ځکه په لیاقت باندې ډېره ښه عقیده نلرم او ډېر ځله راته دغه متاع، لکه د غلا مال که هر څومره قیمتي وي ارزانه او بې قیمته معلومېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچنیان

زه نه پوهېږم، چې مونږ ولې کوچنیانو ته په کوچني نظر ګورو، یعنې ولې ځانونه لوی ګڼو او دوی کوچني بولو؟ ښایې چې په دې خبره زه ساده غوندې ښکاره شم او زما دغه خبره د کوچنیانو خبره وي، مګر څه وکړم؟ زه په رښتیا تر اوسه ښه نه یم پوه شوی، چې لوی څوك دی او کوچنی څوك دی؟ ځینې کسان چې د لویوالي دعوا کوي او ځانونه لوی ګڼي ما ته کوچني او واړه په نظر راځي.

ښایې د دې سبب همدا وي، چې زه په خپله کوچنی یم. د یو کوچني ماشوم ځمکه او اسمان هم ډېر لوی نه وي او لمر او سپوږمۍ ورته یو ټیکلی ښکاره کېږي، د دنیا لکونه او کروړونه هم د ماشومانو په نظر کې له څو شلو نه زیات نه دي او هر څه کم په نظر ورځي. پاته شوه دا بله خبره، چې کوچنیان زما په نظر کې خدای ولې لوی کړي دي او زه څله هغه چا ته په لویوالي قایل یم، چې نورو ته واړه معلومېږي. دا هم بې دلیله نه ده زه په ماشومانو کې ځینې داسې لوی خویونه او ستر صفتونه وینم، چې هغه (ستاسو په اصطلاح) په ډېرو لویانو کې نشته. هغه کسان، چې لویي لري او ځانونه ورته لوی او زورور معلومېږي د خپلې کینې او بغض په مقابل کې ډېر کمزوري دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که زه او ته هر څه لوی شو او قوت وموموپه خپلو غلیمانو رحم نه شو کولی په زورورو باندې قهر او غضب ډېر زورور وي، مګر ماشومان دغه راز نه دي، د دوی په زړونو کې که کله عناد او کینه پیدا شي ډېر ژر یې محوه کولی شي او یوه شېبه وروسته له هغه چا سره مینه کوي، چې یو ساعت دمخه یې ورسره منګولې لګولې.

دا کار لویان نه شي کولی، لوی خلك د خپل قهر او غضب په مقابل کې ډېر واړه او ډېر کمزوري دي دا زور او قوت د کوچنیانو په برخه رسېدلی دی، چې د حسد او عناد اور مړ کړي او دا جهنم په ګلزار بدل کاندي.

د دنیا لوی لوی غمونه او مصیبتونه، چې د لویانو ملا ماتوي په کوچنیانو ډېر تسلط نه لري او د حوادثو ډېره زوروره سیلۍ د دوی له شونډو خندا او خوشحالي نه شي وړلی. دوی په همدغه جګړه کې خپل کاغذي پتنګان په هوا کوي او خاندي، دوی تصور او تخیل له دوزخ نه فردوس جوړولی شي او مونږ په جنت کې هم له مارانو او لړمانونه نه شو خلاصیدی.

دوی په ډېر لږ څه ډېر زیات خوشحالېږي، یعنې ډېره زیاته خوشحالي په ډېر لږ شي اخیستلی شي، مګر لویان په ډېر څه هغومره نه خوشحالیږي.

په دې سودا دوی له هر چا نه ښه پوهېدلي دي او نور پکې غولېدلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوچنیانو په زړه کې، چې هر څه وي هغه په خوله هم وېلی شي، مگر لویانو ته دغه پوره حاصل نه دی، اجتماعي اداب او قیود، عرف او عادات، اصول او قوانین په لویانو حکومت کوي او کوچنیان د عقل غلامۍ نه هم خلاص دي.

دا خبره صحیح ده، چې انسان اول په جنت کې و، وروسته بیا دغه نیمگړي جهان ته راغی، د هر ماشوم سرگذشت همدغه دی، ماشومان او کوچنیان ټول په جنت کې دي، د مور غېږه د ماشوم دپاره جنت دي، د میندو تیونه د شودو لښتي دي، د حیات اوبه همدغه سپینې پۍ دي، چې د میندو له تورو پلونو لاندې پټې دي، ترڅو چې ماشوم، ماشوم دی او اندېښنو سره نه دی اشنا، د دنیا له غمونو نه داسې بې غمه دی، لکه چې په دې دنیا کې بیخي نه وي او په بل جهان کې اوسي.

کله چې له دغه معصومیت نه لرې غوندې لرې شي او شیطان یې وغواړي، نو له جنت نه بهر شي او دنیا ته راشي.

اوس پوه شوئ! چې د بلوغ او لویوالي علامه له شیطان سره اشنا کېدل او غولېدل دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جګ برجونه

د کلا برجونه او دېوالونه ډېر جګ وو، د کلا شاوخوا ته خندق ډېر ژور و.

له دغه جګوالي سره دغه ټیټوالی تړلی و او د لوړتیا راز په همدغه کنده کې پټ و، ترڅو چې یو ځای ډېر ژور نه شي د چا برجونه نه جګېږي.

د یوه لوړېدل او د بل ټیټېدل یو له بله تړلي دي.

دا جګ برجونه هر چا له لرې لیدل، مګر دا لویه کنده له لرې چا نه لیده او د نژدې خلکو هم ډېر پام ورته نه و.

زمونږ سترګې له ډېر لرې ځایه لوړ ځلي او جګ برجونه ویني، مګر ژورې ځاګانې او لویې کندې څو قدمه هغه خوا نه ویني.

د دې هسکو دېوالونو او لوړو برجونو خټه له همدغه ټیټ ځایه اخیستل شوې ده. دا خټه د سنډا له پښو لاندې پخه شوه او ډېرو خلکو په لتو ووهله، بې له دېنه دا دیوالونه او برجونه نه لوړېده.

یو لوړ مقام ته رسېدل دغه راز کارونه په مخکې لري او ټیټ همدغسې جګېږي.

د دنیا جاه و جلال، عزت او منزلت هماغه لوړ برجونه دي، چې سرګذشت یې له ډېر ټیټ ځایه شروع کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم سر، چې د ډېرو خلکو مخکې په تعظیم ټیټ نه شي نور سرونه ورته په احترام نه ټیټېږي. هغه چې بل ته لاس په نامه نه وي ولاړ نور ورته لاس په نامه نه درېږي.

دا هغه پور دی، چې سړی یې یوه ته ورکوي او له بل نه یې غواړي.

که دا خبره تاسې منلې، نو راشئ د ځان نوکران وګورئ! هغه چې د خان په مخکې خپل سر ډېر ټیټوي، په نورو باندې تفوق لري او درجه یې لوړه ده، هغه آس چې د ارباب د سپرلۍ دپاره په کمند کې ولاړ دی له نورو آسونو نه ډېر قدر لري او میتران یې ډېرښه خدمت کوي.

که مونږ حقیقت ته ځیر شو، عزت ډېر ځله په ذلت ګاټه شي او بادري د غلامۍ نتیجه ده.

ډېر خلك شته، چې د شخصیت ګټلو دپاره خپل شخصیت له پښو لاندې کوي او د عزت دپاره عزة النفس قربانوي.

څنګه چې دهقانان غنم په خاورو کې شیندي او بیا د غنمو درمندونه اخلي دوی هم عزت او شخصیت له خاورو لاندې کوي او دویۍ ته یې منتظر وي.

په دنیا کې لږ کسان دي، چې خپل فطري او طبیعي لوړالی په بل شان ساتي او د لوړو برجونو غوندې نه دي، بلکې د غرو له جګو څوکو سره شباهت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقت

لکه، چې ریا په عبادت کې وي او شیطنت په هوښیارۍ کې.

دښمني هم که د دوستۍ په جامه کې پټه وي او رقابت د محبت په څېر ښکاري. ډېر محبتونه دي، چې ډېرې پټې کینې په کې پټې دي.

په ډېرو احساساتو کې ډېر زیانونه پټ دي.

د دې زماني خندا د ماشومانو او ساده ګانو خندا نه ده، چې یوازې د مینې او محبت له پښته وي، د دې وخت ښکنځه هم که هر څومره ښکلې وي، عفت او تقوی پکې نه شته او ډېره رسوایي ورسره ملګرې ده.

د رقیبانو احسان او مهرباني د خلکو په نظر کې ځوانمردي معلومېږي، مګر له دغه باران سره تندر، برښنا او سېلابونه ملګري دي.

زه د دښمنانو مروت عالیجنابي ګڼم، مګر صداقت او محبت ورته نه شم وېلی، همدغه سبب دی، چې زه دروغ او ریا ښېخي نه شم ویلی او په ځینو مواردو کې ورته ډېر ښه ښه نومونه هم پیدا کوم.

زه پوهېږم، چې عالیجنابان خپل رقیبان څنګه وژني؟ ما ته معلومه ده، چې قاتلان ټول یو راز نه دي. ځینې خپل رقیب په توره وژني، ځینې په ټګۍ او ځینې په احسان، ته کولي شې چې د خپل رقیب سر د احسان په زور ځانته ټیټ کړې او له خپل حقه هم ورته تېر شې، مګر له رقابت نه نشې تېرېدلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په احسان او مهربانۍ رقيب محوه کېږي، مګر رقابت نه محوه کېږي، رقيب وژل او رقابت وژل ډېر فرق لري، ډېرو خلکو خپل دښمنان مړه کړه، مګر دښمني يې مړه نه شوه.

د پهلوانۍ په ميدان کې يو پهلوان بل ته د ملګرتيا لاس غځوي او احترام په ځای کوي، مګر ځان ورته نه ځملوي.

دغه راز احسان د زور او قوت خاوندان له چا سره نه شي کولی دا نېکي يوازې د ضعيفانو کار دی.

هغه، چې خلك ورته سخي وايي او ستاينه يې کوي، عاليجناب به وي، مګر د خير خاوند نه دی.

د خان او ملك دا لويه او ښکلې مهمانخانه(مېلمستون) چې ګورئ په زور او جبر جوړه شوې ده او ډېر کورونه يې د خپلې ودانۍ د پاره وران کړي دي.

دا راز سخيان د خوارانو او غريبانو ګېډې نه مړوي، بلکې خواروي او وږي کوي يې. حجره چلول او مېلمانه پالل په حقيقت کې د ډېرو وږي کول او د لږو مړول دي. دغه اسراف او تبذير چې تا ته جواد او سخا معلومېږي، د پاکې او حلالې ګټې نتيجه نه ده.

که څوك په ظلم او زور په چل او فرېب پردي مالونه خپل نه کړي دغه راز لوی دسترخان نه شي غوړولی.

د چا په کور کې، چې هره ورځ پسونه او چرګان حلالېږي له هغه سره ارومرو يا د لېوانو قوت ملګری دی يا د ګيدړانو چل او فريب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څوك غواړي، چې رښتياني سخي او د خير خاوند وګوري، نو لاړ دې شي هغه دهقان دې وګوري، چې يوه لاروي ته يې سکړك او شړومبې په مخکې اېښې دي او په خپله يې هم همدغه خوراك دی.

څوك چې پردي مالونه په چا باندې نه خوري او د خپل زيار او زحمت په ګټه مېلمه او مسافر پالي په سخاوت نه دي مشهور، مګر د خير خاوند ورته يلی شو.

هغه چې خانقاه چلوي او په لنګر کې يې ډېر وږي مړېږي، په ظاهره خو دې نورو ته ډوډۍ ورکوي، مګر په حقيقت کې دی د نورو ډوډۍ خوري.

د غسې پير او فقير ته که ډېر خلك ډېر څه راوړي او له ډېرو غټو سوداګرو نه په تول کې دروند وخېژي، رښتياني فقير ورته ويلی شوه، ځکه د ده هر څه د نورو مال وي او په خپله هېڅ نه لري.

څنګه چې د خان او ملك سخاوت د پردي مال برکت دی، د شيخ کرامت هم د نورو د کرم نتيجه ده.

هغه څه، چې مونږ ته په ظاهره ښه ښکاري په حقيقت کې ښه نه دی او اصلي څېره يې ډېره بده ده. مونږ د يوه لښتې روانې اوبه پاکې ګڼو که څه د لارو او د کوڅو ډېرې پليتې اوبه ورسره ګډې شوي او ډېرو خارويو پکې بولې کړې دي.

ډېره ښه ده، چې زمونږ سترګې د حقيقت د ليدو دپاره نه دي پيدا او هر وخت ظاهر ته ګورو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویه خدایه

که زه ښه وکړم، ته راسره ښه کوې، که بد وکړم د بدو سزا را کوې.

که ستا مینه زما په زړه کې وي، په محبت راګورې.

که زه بې مینې شم، ستا مهرباني کمېږي.

ستا د محبت بارانونه په ما باندې هغه وخت ورېږي، چې زما په زړه کې رحم وي. زه چې هر څه وکړم ته هماغسې راسره کوې.

زما نېکبختي او بد بدتختي زما په عمل پورې اړه لري او جنت ته یا دورخ ته تګ زما د ښه عمل او بد عمل نتیجه ده.

زمونږ عقل او فکر همدغه دی، مونږ چې تا ته په خپله آئینه کې وګورو ستا په باب دغه شان فکر کوو، که مونږ ځانته ونه ګورو ستا لوی شان ته وګورو، ته زمونږ له خیال او فکر نه ډېر لوی یې.

مونږ، چې د ځان غوندې خلکو دپاره کالي نیسو او هغه د سر په سترګو نه وینو یا لنډ وي یا او ږده مونږ، پوهېږو چې ستا ستاینه له مونږ نه پوره نه ده.

مونږ ډېر واړه او کوچني یو، ته ډېر لوی یې.

دا زمونږ کار دی، چې د ښو په مقابل کې ښه وکړو او د بدو په مقابل کې بد. که مونږ څوك ووهو حاکمان هم مونږ وهي.

که مونږ په ځمکه کې غنم وشیندو او اوبه ورکړو ډېر غنم راکوي او زمونږ اب و دانه ځمکه هم بې عوضه نه پرېږدي، که د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یـوه نیـالګي پالنـه او روزنـه وکـړو ، خـوږه میـوه او یـخ سـیوری راکوي.

که سوداګر ته پیسې ورکړو هر څه، چې وغواړو راوړي یې.

که له یو ماشوم سره مینه وکړو له مونږ سره مینه کوي.

ستا شان له ټول مخلوق نه ډېر اوچت دی.

ستا اراده زمونږ د ارادې تابع نه ده.

ستا کړه زمونږ له کړو نه، نه پیدا کېږي.

ستا محبت زمونږ د محبت مولود نه دی.

ته خالق یې او مونږ مخلوق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماشومان

مونږ ناست وو، ماشومانو زمونږ له ځنګه لوبې کولې.

کله به يو له بله ونښتل، چغې به جګې شوې ژړا انګولا به وه.

کله به د خندا شور او زوږ دومره او چت شو، چې په عذاب به يې کړو.

يوه به، چې د بل د لوبو شيان ګډوډ کړه، هغه به په قهر شو او کنځلې به يې کولې. زمونږ پام نه و، يو راپاڅېده د بل مخ يې شوکارې کړ، د هغه په مخ وينې وبهېدې او له مستۍ به جنګ جوړ شو.

مونږ ويل: خير دی واړه دي نه پوهېږي.

زمونږ لويوالي دا تقاضا درلوده، چې د کوچنيانو طفلانه لوبې هېڅ وګڼو او ملامت يې نه کړو، ماشومان د عمر او وجود په لحاظ په رښتيا له مونږ نه واړه دي، مګر دومره واړه نه لکه مونږ، چې د خدای په دربار کې واړه يو.

د ماشومانو پوهه به له مونږ نه لږه وي، مګر زمونږ پوهه ډېره لږه ده، زمونږ لوبې هم د وړو غوندې دي، زمونږ خندا او ژړا هماغسې ده،

ماشومان پوهېږي، چې واړه يو او مونږ نه پوهيږو.

راشئ! چې په دې خبره ډېر خوشحال شو او د لوی خدای لويوالي ته په ډېر اميد وګورو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعر او ادب

د انسان په وجود کې دوه شيه ډېر عزيز معلومېږي، چې يوه ته زړه او بل ته دماغ وايي. له دماغ نه علم او فلسفه پيدا شوه له زړه نه شعر او ادب.

اروپايان زړه د عواطفو او نفسي احوالو ځای ګڼي، مسلمانان د ايمان او عقيدې ځای ته زړه وايي. صبر، رحم، کرم، شجاعت، سخاوت د زړه کار دی، عشق او مينه په زړه کې وي.

شعر له زړه نه الهام اخلي او له زړه سره کار لري.

ډاروين وايي: ((هغه لوی کمال، چې د تحول او تکامل په لاره کې يوازې د انسان په برخه رسېدلی او نور ژوي ترېنه محروم دي، د انسان قلبي عواطف دي، چې په رحم، مروت، کرم، شجاعت، نوعه پرستي ترېنه تعبير کېږي.))

انسان غواړي، چې له حيوانيت نه لرې وي، بايد دغه عواطف ښه وروزي، د عواطفو روزل د شعر کار دی او شعر ته د عواطفو او احساساتو د ظهور او تجلياتو کوه طور ويلی شو.

څنګه چې د لمر وړانګې او پلوشې لومړی ځل د لوړو غرو په څوکو پرېوزي او وروستۍ وداع هم د غرو له څوکو سره کوي، دغسې د عواطفو او احساساتو پر توهم د شاعر په زړه له نورو نه زيات لوېږي او ځيني زړونه، لکه د غرونو سمځې او غارونه دغه رڼا يا بېخي نه ويني يا يې ډېره لږه ويني. همدغه عواطف او

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساسات، چې د شاعر له زړه نه الفاظو ته رانقل شي شعر ترې جوړ شي او په زړونو اثر کوي.

هو! د شعر موضوع ښکلي خيالات، عالي احساسات، د زړه تاثرات، د غم او خوشحالۍ خوبونه، روحي او جسمي ښکلا، اغېزې او عشق او محبت دی.

که دغه شيان په يوه ښکلي تعبير او ښو الفاظو کې بيان شي، چې د فصاحت او بلاغت مراعات پکې په ښه شان شوي وي شعر ترينه جوړ شي او ډېر ښه شعر هماغه دی، چې په دغه معيار برابر وي.

څومره، چې د يوه شاعر فکر او خيال ازاد وي او د محدوديت له قيوداتو راوتلی وي هغومره يې شعر لوړ او عالي وي.

که يو شاعر د نورو په شان هر چا ته او هر شي ته سر ټيټوي او په فکر کې يې د بغاوت جذبه نه وي موجوده له هغه نه د ښه شعر هيله نه شي کېدای.

شاعر بايد د فکري انقلاب علمبردار او بت شکن وي.

شاعر ته نه ښايي، چې د زاړه منطق درس د عقل له زاړه بوډا نه واخلي او په زړه لاره په زاړه فکر پسې لاړ شي.

د شاعر خيال بايد ډېر لوړ پرواز وکړي او له ډېر هسك ځايه دغه جهان ته وګوري.

د شاعر نظم بايد د نورو غونډې نه وي او هر څه په بل شان ووينې. د شعر او ادب ژوند د فکر په ابتکار کې دی او تقليد يا ابتذال د شاعر مرګ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر او ادب دنیا په دلدارۍ ولاړه ده، شاعر باید په هرڅه او هر وخت کې زړه ته رجوع وکړي او ډېر حساس زړه ولري.
هغه چې په زړونو کې هیجان، تاثر او حساسیت نه شي پیدا کولی او زړونه نه خوځوي شاعر ورته نه شو ویلی.
که دا خبره رښتیا وي، چې انسان په هر وخت او په هر حال کې د زړه په خوښې پسې روان دی او زړه په دماغ باندې حکومت لري، یعنې د عقل ادراک د قلبي تمایلاتو له تاثیر لاندې وي، نو ویلی شو. چې د یوه ملت عقلي او ذهني سیر او حرکت هم د شعر او ادب تابع وي او شاعران په نفسیاتو او روحیاتو کې تغیر او تحول راوستلی شي.
همدغه شعر دی، چې په زړو کې زلزلې او طوفانونه پیدا کوي او کله پکې داسې صبر او سکون دی، چې غرونه یې ثبات او استقامت ته حیران وي.
که دا رښتیا وي، چې د چرګانو په نار ویده خلك له خوبه پاڅېږي، نو دا باید ومنو چې د شاعرانو په نغمو د یوه ملت مړه احساسات او جذبات را ویښېږي او په دې اسرافیلي شپېلۍ کې بل راز تاثیرات موجود دي.
کوم فیلسوف، چې هر څه بد ګڼي او زندګي توره په نظر ورغلې ده، هغه هم شعر ته ښه ګوري او شعر د انسان دپاره یوه ښه پناګاه بولي.
شوپنهاور وایي: ټولې بدبختۍ د انسان له نفس څخه نشئت کوي او له ژوند سره ډېر مصیبتونه او غمونه ملګري دي، که څوك

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه داسې چاره لټوي، چې له بدبختيو نه لرې غونډې په امن کې شي بايد په صنعت او هنر کې مستغرق شي او د ښکلا په مظاهرو کې ځان ورك کړي.

په دغه حال کې سړی په ظاهره له خلکو سره وي، مګر په معنیٰ کې يوازې وي او دنيا ورته، لکه يو سراب معلومېږي، چې د ده لمنه نه شي لمدولی.

په همدغه بيخودۍ کې انسان د دنيا له شر او شوره اسوده کېږي او د بې نيازۍ مقام ته نږدې کېږي، چې غيرله حقايقو بل شي ته متوجه نه وي. دغه صنعت او هنر، چې د شوپنهاور په نظر کې د ښکلا مظهر دی او دی ورته ښه پناګاه وايي شعر دی. که چېرې په دغه غم لړلي جهان کې د سعادت او نېکبختي پلوشو کله کوم کور رڼا کړی وي هغه به د شعر کور (بيت) وي.

د شاعر خيالي دنيا تر ډېره حده له غمونو او مصيبتونو نه پټه ده او هلته داسې بې دردۍ سره بيخودي شته، چې له سړي نه هر څه هېروي، تاسې شعر او ادب ته په عادي او معمولي نظرمه ګورئ د شعر تومنه او قدسيت په نظر کې ونيسئ، هغه څه چې په زړونو کې پيدا کېږي او په زړونو اثر کوي هغه عادي او معمولي څيز نه وي.

دا دغم او خوشحالۍ ترانه د انسان په ژوندانه کې ډېره زياته اغيزه لري او انسان ترينه هېڅکله نه شي بې نيازه کېدی، د يوه ملت ژبه، کلتور، اخلاق په شعر او ادب ساتل کېږي، د يوه ولس د ذوق او شعور، د فکر او خيال، د احساساتو او عواطفو هنداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعر او ادب دی، هر څومره چې د یوه ملت شعر او ادب عالي وي هغومره يې اخلاق، نظر او روحيات لوړ وي او له لوړو ملکاتو او انساني فضايلو سره يې ارتباط او تعلق زيات وي، شعر او ادب د بشر علايق له دين او مذهب سره ټينګوي او په هوښياری کې بينايي او همدردي کوي کله چې زړونه کلکېږي يا تورېږي، نو شعر پکې دقت او صفايې پيدا کولی شي، هغه څه چې انسان د ماديت له غلامی او بت پرستی نه ساتي شعر دی عارفانه ذوق، انساني عاطفه، حکيمانه شعور د شعر په نغمو وده کوي او د حسن و نظر علايق همدغه شی ساتي. کوم ملت چې شاعر نه لري زړه نه لري، سترګې نه لري، عواطف نه لري او د ذوق و تمنا له خونده محروم دي.

شاعران دا کولی شي، چې د انسان فرعوني غرور په تواضع بدل کړي او د دوهی ملنګ ته د شاه جهان خوي او مړې سترګې ورکړي.

غم او سرور د شاعر هديه ده، چې له زړونو څخه يې اخلي او زړنو ته يې ورکوي، نو کوم قدر او قيمت چې د انسان په بدن کې زړه لري په يوه جامعه کې يې شعر او شاعر لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ادب راز

چا چې د شعر او شاعر په باب ډېر فکر کړی دی او دواړه يې ډېر ښه پېژندلي دي، هغه وايي ډېر ښه شاعر هماغه دی، چې ډېر خود پرست وي او بې له ځانه په بل هېڅ شي کې فکر نه کوي.
دغه راز شاعر خپل ځان په خپل شعر کې ښيي او مونږ ګمان کوو، چې زمونږ تصوير يې ايستلي دی. شاعر ځکه په مونږ ګران دی چې زمونږ د زړه خبرې کوي او زمونږ خاطرات رايادوي، شعر د زړه غږ دی او د زړه غږ نه ډېر قوي دي.
شاعر پوهېږي، چې عقل او منطق، دليل او برهان په مونږ باندې حاکم نه دی، بلکې غرايز او احساسات زمونږ رهبري کوي. د همدې لا مله هغه له اساس او غريزې سره خپل تعلقات ټينګ ساتي او له زړه سره کار لري.
هغه څوک، چې زړونو ته ښه ښه پيغامونه راوړي او زړونه خوشحالوي شاعر دی، هغه پيغام چې د معشوقې له خوا عاشق ته راځي شعر دی.
شاعر له مونږ سره د عشق او مينې په کار کې کومك کوي او له د ښه ښه کومك بل نه شته. شاعر پوهېږي، چې له نا اميدي نه څنګه لذت اخيستل کېږي او غم څنګه خوږوالی پيدا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعران، لکه ماشومان ډېر ښه ښه خوبونه ويني او په همدغو خوبونو د زړونو تسلي کوي، که خوارړه رويا او ښکلي تخيلات نه وي د ژوندانه تحمل ډېر ګران دی.

څه شی، چې مونږ ته ژوند خوږ او ښه ښکاره کوي د هغه شي تصور دی، چې په ژوند کې ببخي نه شته.

تاسې له شعر او شاعر نه علمي حقايق مه غواړئ، د شعر هدف حقيقت نه دی، جمال دی. ښکلا او جمال لکه علم په ټينګ اساس نه دي ولاړ.

د علم په دنيا کې په يو څه پوهېدل خوند لري او په شعر او ادب کې ابهام او ايهام مزه دار وي. دلته سر او راز، پرده او حجاب کمال دی، هلته تشريح، تفصيل، تحليل او تجربې ته ضرورت دی. هغه جذبه، چې د انسان په ورح ډېر اثر لري د سرجذبه ده.

هېڅ ښکليتوب بې پرې او بې حجابه نه دی.

هر څه چې مونږ خوښوو اورومرو يې په مخ باندې د سر پرده پرته ده. انسان له هغو اشعارو سره شديده علاقه لري، چې ځينې برخې يې ابهام لري او مختلف تعبيرونه پکې کېدلی شي.

په شعر کې يوازې د غريزې رهبري کافي ده.

شاعر بايد د خپل فن په قوانينو کې ډېر تاو راتاو نه شي، چې لطف او زيبايي خپل معصوميت له لاسه ورنه کړي.

د لوړ او عالي شعر د پېژندلو معيار بل شی نه دی، له ژوند سره ارتباط دی. هر څومره چې ادبي اثر له ژوندانه سره ښه ارتباط ولري هماغومره ورسره علاقمندي زياته وي. په شعر او ادب کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساده انشاء له نورو سبکونو نه زیات پاینښت لري، مګر ساده انشاء دا نه ده، چې ښخي بې پروايي وي او مختلف اجزاو عناصر پکې نه وي. هغه انشاء چې مختلف اجزا او عناصر پکې داسې ویلې شوي او ګډ شوي وي، چې تشخیص او تجزیه یې نشي کیدی ساده انشاء ورته ویلی شو.

څنګه د لمر رڼا ظاهراً سپینه او یو رنګه معلومېږي، مګر په حقیقت کې له اوو رنګونو څخه جوړه ده، ساده انشاء هم له دغسې ترکیبه پیدا کېږي.

هغه انشاء، چې ډېرې قلقلې پکې وي او ډېر جلبل لري، یعنې لکه رعد او برق داسې وي د لیکونکي عجز او تصنع ښیي.

دغه راز هنر ښودنه له واعظانو سره ښايي، په شعر او ادب کې سادګي لوی صفت دی نه کاکه توب او طمطراق.

شعر له علم او فلسفې نه دین او مذهب ته ډېر نژدې دی او الهامي څیز دی.

په شعر کې عواطف او خدايي فکرونه ډېره اغیزه لري.

په شعر او ادب کې یوازې بشر ولټوئ او بس.

اناتول فرانس چې په ادب کې ډېر ژور فکر لري شعر او شاعر، ادب او ادیب ته په دغه نظر ګوري او دغسې یې معرفي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوی کال

مونږ حسابي خلك يو او له ځان سره يو حساب لرو.

زمونږ حسابي زوړ کال ختم شو او د نوي کال په سر باندې مو قدم کېښود.

مونږ پوهيږو، چې زمونږ حساب نورو غونډې نه دی.

د هغوی نوی کال د شلم قرن شپږپينځوسم کال دی او مونږ د څوارلسم قرن پنځه دېرشم کال ته نوی وايو.

په رښتيا، چې مونږ په خپل حساب ډېر ښه پوهېدلي يو او پوهيږو، چې په کومه زمانه کې ژوند کوو او څومره بېرته پاتې يو.

مونږ هم د زمانې په ګړندۍ ګاډۍ کې سپاره يو او چېرته ځو، دا ګاډۍ لکه د وزيرانو موټر کال په کال نوی کېږي، مګر په زړو او خرابو لارو روان يو، ځکه ګړندي نه شو تللی.

مونږ په کال، کاله او کالو کې ژوند کوو او ډېر خوشحالېږو، چې له زاړه کوره نوي کاله ته او له زاړه کال نه نوي کال ته لاړ شو.

هو! مونږ نوي کال ته خوشحاليږو او هر کله غواړو، چې نوي لوښي پيدا کړو او په نوي پياله خوله کېږدو که څه هم د زړې زمانې د قرمز او چاپان لوښي د دې وخت له لوښو نه ډېر ښه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمان او مکان هم دوه ظرفه (لوښي) دي، چې زمونږ ژوند ورپورې تړلی دی او په دواړو کې مو نویتوب خوښ دی، مګر د امکان په ساحه کې زوړ او نوی ښه پېژنو او پوهیږو، چې دغه ښار نوی او هغه زوړ دی، دا ودانۍ زړه او دا بله نوې ده، خو د زمانې په زړښت او ځوانۍ کې، لکه چې تېر وتلي غوندې یو.

د زمانې ظرف، چې هر څومره زړېږي زمونږ په حساب همدغومره نوي کېږي.

مونږ د زمانې اغاز ته نږدې وختونه زړه زمانه بولو او د زمانې وروستیو پېړیو ته نوی عصراو نوې زمانه وایو.

نوی کال هم په همدغه حساب بنا دی.

د اتیا کالو بوډا خپلو وروستی کال نوی ګڼي او د خپل ماشومتوب زمانه ورته زړه معلومېږي، هر کال چې نوی کېږي له ځان سره څه نوي شیان راوړي، ځکه یې نوی ګڼو، له نوي کال سره نوي خیالونه، نوي فکرونه، نوي کارونه ملګري وي؟

که نوی کال خپل ټول کالي نوي نه کړي، یو څه نوي کوي او ځینې زړې جامې له ځانه لرې غورځوي.

مونږ هیله لرو، چې نوی کال په ډېرو نوو جامو کې ووینو او ډېر نوي شیان ورسره وي، مونږ له نوي کال نه په رښتیا نوي څه غواړو او په دې پوهېږو، چې زوړ بوډا په نوي جامه کې هم زوړ دی او نوی ځلمی په زړو جامو کې زوړ نه دی.

که نوی کال زړو ښکاریانو ته نوې مرغۍ راولي، نوی کال ورته نه شو ویلی، د نوي کال د لومړۍ ورځې مېله هم څه نویتوب نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري، ځکه چې زمونږ په هېواد کې د هر نوي کال شروع په مېلو او ساعت تېريو کېږي او قلبه کشي، يعنې د کار اغاز رسماً يوه نمايشي لوبه وي.

مونږ بايد په دې پوه شو، چې نوی کال له مونږ نه څه غواړي او په خپله څه کوي.

نوی کال سمدلاسه د ورځو په اوږدولو او د شپو په لنډولو پيل کوي، يعنې د خوبونو وخت کموي او د بېدارۍ وخت د کار فعاليت دپاره زياتوي. د تيارې او تورتم عمر لنډوي او د رڼا عمر اوږدوي.

که مونږ د نوي کال په رمز او اشاره پوه شو او د پسرلي برېښناګانې همدغه مطلب ته اشاره کوي، چې د نوي ژوند اساس په برق او برېښنا ايښودل شوی دی او هغه زمانه تېره شوه، چې د حيات اوبه په تور تم کې وې او ژوند په تيارو کې و.

د نوي کال له شروع کېدو سره سم په هوا کې اعتدال پيدا کېږي او د ژمي سوړوالی ور کېږي.

د نوي کال لومړی درس همدغه دی او ساړه زړونه يې نه دي خوښ.

راشئ، چې د زماني په تقاضاء ځان پوه کړو او پيروي يې وکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما د لاس نیالگیه!

زه نه وم خبر، چې ته چېرته وې او له کوم ځایه راغلې؟

دومره پوهېږم، چې له نورو ګڼو نیالګیو سره په یوه تنګ ځای کې ولاړ وې، هلته ستا دلوېدو او غټېدو دپاره زمینه مساعده نه وه، ځکه ستا تعلق له هغه ځایه قطع شو او دلته راغلې، زه ستا په راتلو ډېر خوشحاله یم او تا ته په خپل انګړکې ځای درکوم.

زه غواړم، چې ستا تعلق او ارتباط له دغه کاله سره ښه ټینګ شي، ستا نیلې او ریښې هرې خواته وغځېږي، ستا څانګې او ښاخونه په دغه هوا او فضاکې ډېره وده وکړي او له تانه غټه ونه جوړه شي، زه به ستا د ترقۍ او لوېدو دپاره زیار کاږم، ته دلته زماله اولادونو سره په دغه کاله کې او سېږه! دا ځای په تا باندې نه تنګېږي، دا ستا کور دی، ته د دغه کاله له ماشومان یو ماشوم یې.

زه هیله لرم، چې ستا له سیورې لاندې ډېر خلك کښېني.

ستا شګوفه او خوږه میوه هر څوك ووینې، ستا له څانګو او ښاخونو نه د مرغانو خوږې نغمې واورم.

زما نیالګیه! که زه تا شین او سمسور ووینم څومره به ښه وي، ستا ښایسته شګوفه ستا سیوری او ستا میوه به زما دپاره ډېر لوی نعمت وي، که دغسې ښه اثر او دغه شان نېك عمل له ما نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادګار پاته شي، دا به زما نېکبختي وي. زه دغه د ګلابو بوټي او دغه د عکاسۍ نیالګی هم ستا له څنګه ږدم او تا ته درښیم، چې زما زیار یوازې د میوې دپاره نه دی، زه ستا لـه شګوفې او شنو پاڼو سره هم ډېره مینه لرم.

که له ما سره ګېډه شته او بې خوراکه ژوند نه شم کولی لـه ما سره سترګې هم شته او په مخ باندې پوزه هم لرم.

څومره به ښه وي، چې سبا یې ستا لـه څانګو د مرغیو خواږه اوازونه واورم او په خوږو نغمو یې را ویښ شم.

زما نیالګیه! ته په دغه هوا کې وده کوې باید خپله خوشبویې هوا ته وسپارې او د هوا مرغان له تانه استفاده وکړي.

هغـه ورځ، چې ستا کالـه تـه راځي بایـد لـه ځان سره یـو څه یوسي، د شاتو مچۍ باید ستا له کوره بېنوا لاړې نه شي.

کاشکې زما دوستان او ملګري ستا له سیوري لاندې خوشحاله کښېني او دلته د خوشحالۍ خندا واورم.

یوه خوله خندا او یوه شېبه خوشحالي پـه دې ارزي، چې زه څو کاله ستا خدمت وکړم او له لرې ځایه اوبه درته راوړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فکر پالونکی

پیر او فقیر نه یې، چې خلکو ته دعا وکړې او د هر چا دپاره د تسلی زیارت شې.

فیلسوف او عالم نه یې، چې خلك درنه علم او پوهه یوسي.

طبیب نه یې، چې د رنځورانو علاج وکړې.

پیسې نه لرې، چې حاتم طایې شې او وږي ماړه کړې.

قاضي یا حاکم نه یې، چې عدالت وچلوې او د حق ملګرې شې.

دغه راز افتخارات ستا په برخه یو هم ونه رسیده.

ته یو شاعر او لیکونکی یې، مګر له تا نه ښه شاعران او ښه لیکوالان ډېر پیدا کېږي، سره له دې زه تا ته په ډېر قدر ګورم او په ډېر لوی حق قایل یم.

دلته د فکر او قلم خاوندان ډېر دي، مګر د فکر او قلم د ازادۍ علمبرداران ډېر لږ دي، ځکه ستا مقام له نورو نه هسك ګڼمه.

که څوك تا ته د فکر خاوند ونه وایي زه ورسره کار نه لرم، مګر که د فکر خاوند تا خپل حقدار ونه ګڼي، زه به ورته بې انصافه ووایم.

هغه څوك، چې په وطن کې هېڅ نه لري او د وطن د ازادۍ دپاره سر ورکوي په وطن باندې حق لري.

همدغه وجه ده، چې د فکر پالونکي مقام له فکر لرونکي څخه ډېر اوچت دی او زه هم دواړو ته په یوه نظر نه ګورم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژوند نغمه

ټول غلي دي، هېڅوک څه نه وايي، د ژوندانه نغمه غلې ده.
په دغسې چوپه چوپتيا کې ذوقونه مري، فکرونه محوه کېږي
نشاط او خوښي، لکه وحشي مرغه له انسانانو نه تښتي.
زه غواړم د دغه سکوت طلسم مات کړم او خپله سرينده وغږوم.
د اسرينده ما د عشق له هېواده او د بلبلو له کوره راوړې ده.
زما د سرينديې اواز ډېر خوږ دی.
راشئ! کښېنئ زما نغمې واورئ، زه نه غواړم، چې ارزوګانې
مړې او زړونه ساړه وي.
زه د احساساتو او جذباتو د ښودولو دپاره راغلی يم.
دغه ده ما خپله سرينده را واخيستله او خپلې نغمې شروع کوم.
آه، دا څه وشه؟ له دې سرينديې نه خو هېڅ اواز نه پورته کېږي.
سرينده خو نه ده، ما ته تارونه يې هم په ځای دي دا ولې نه
غږېږي؟
ولې بې سره ده؟ له دېنه لويه ضايعه بله نشته.
پوه شوم او پوهېدم دا سرينده د بلبلو له کوره ده او بې د ګلونو
له خوا بل چېرته نه غږېږي.
دا سرينده له عشق سره ارتباط لري او تارونه يې په هماغه مقام
پورې تړلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه باید ګلزاروته ننوزم او د ګلونو په حرم کې د خپلې سریندې اواز واورم.

زه باید د نرګس سترګې د غوټۍ خندا، د چندړو لښتې، د سنبلو پرېشانه زلفې وګورم او د حسن ګلزار کې خپله سرېنده وغږوم.

بې له دېنه دا خاموشي نه ورکېږي او خوشحالي نه پیدا کېږي.

دا تورې وربځې باید د لمر او سپوږمۍ له مخې لرې شي.

د بلبلو پنجرې او قفسونه باید مات شي.

د باغ ترږلی ور باید بېرته شي، چې خوشحالي راشي او ذوق و شعور سترګې وغوړوي، د ژوند نغمه دغه تقاضا لري او بې له دېنه په ژوندانه کې نشاط او سرور نه پیدا کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوی فکر

هر چېرته لاړم، هر چا ته ورغلم ښکته پورته ډېر وګرځېدم.
ښارونه مې ولټول په هېڅ ځای کې یې له هېچا سره پته نه وه.
هغه څه، چې زه غواړم دلته نه پیدا کېږي، چا چې غټه څوکۍ غوښتله پیدا یې کړه، څوك چې په نوي موټر پسې ګرځېده هغه دې پکې ناست دی، هغه چې په پیسو پسې لالهانده و بانکونه یې ډك کړه.
یوازې زه خپلې ارزو ته ونه رسېدم، په رښتیا چې زه په ډېر نادار او نایاب څیز پسې ګرځم او زما حرص له ټولو نه زیات دی.
هو! زه نوی فکر، نوی خیال او نوی جهان غواړم.
دلته نوې راډیو ګانې، نوي فلمونه، نوي ساعتونه، نوي فېشنونه پیدا کېږي، مګر نوی فکر او مضمون نه شي پیدا کېدی.
دلته شاعرانو ډېرې سندرې وویلې، خو نوی فکر پکې نه و.
پسرلي بیا هماغه ګلونه راوړل، چې مونږ څو ځله لیدلي او بوي کړي دي، مونږ په قرنو قرنو د ګل او بلبل زوړ مضمون اړوو را اړوو، مګر نوي څه نه شو پیدا کولی، مونږ نوي مضمونونه په زړو موضوع ګانو کې لټوو او د زړې بوډۍ په سر نوې دړۍ ږدو.
دلته میندې نوي اولادونه راوړي، مګر دماغونه نوي فکرونه نشي راوړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته ښځې له کورونو نه وتلې شي، خو نوی مضمون له دماغونو څخه نه راوزي، دلته دا عادت دی، چې پېغله د پلار په کاله کې زړېږي او بيا ودېږي، دلته اوس هم د زړو فکرونو کاله ته ريباران ځي راځي او له نوو نه زړې خبرې ښې خرڅېږي.

دلته دبوډۍ په تال کې زړې ارزو ګانې زانګي او زاړه سرودونه غږېږي.

دلته به خيرات خواره مليونران شي، بيسواده به رئيسان شي.

زمونږ کوچنيان، چې پيدا شي، نو سپين ږيري وي او په ډېره زړه ځانګو کې ځملي او زمونږ للو ډېره زړه ده او زړه دايې زمونږ د ماشومانو تربيت کوي، زمونږ ځوانان که ږيرې ونه خريي، نو سپين ږيري ورته ويلی شو.

مونږ نوې خولۍ په سر کړې، مګر نوی فکر مو رد کړ، نوي ښارونه مو جوړ کړه، مګر زاړه بوډاګان پکې ناست دي زړې کيسې کوي.

مونږ د زړو بوډاګانو په محفل کې زوړ راګ غږوو او له سپين ږيرو نه د ځوانانو اتڼ غواړو.

دا ارزو بېهوده ده. زه بايد په نوي فکر پسې بل چېرته لاړ شم.

دا شی له زړو شاجانيانو سره نه شته.

که د اتيا کالو بوډا نوی واده وکړي هم زوړ دی. که زړو سړی نوی پوستين واغوندي بيا هم زوړ دی. که له زاړه ښاره نوي ښار ته راشي هم زوړ والی ورسره دی.

هو! کور يې نوی دی، مګر فکر يې زوړ دی، دغسې نوي کور کې نوی فکر او نوی مضمون نه پيدا کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوړ فکر

ستر ګې یې مه خلاصوئ! کوم ښکلی مخ به وویني لیوني به شي.

میخانه به وګوري مست به شي، ځان به وویني خودبین به شي.

د بل عیب به وویني بدبین به شي.

پریږدئ، چې ستر ګې یې پټې وي او څه نه ویني.

کوښښ وکړئ! چې په ښو او بدو پوه شئ او څه زده کړئ.

که دی د سواد او علم خاوند شو، که دی په سمه لاره روان شو.

که ده د ښو او بدو تمیز وکړ، بیا به یې ستر ګې پرانیزو.

د ستر ګو پردې به یې غوڅې کړو، د ستر ګو غړولو اجازه به ورکړو.

پخوا له وخته د ده ستر ګې مه خلاصوئ.

دی باید هر څه په پټو ستر ګو قبول کړي او سپین ږیی نشي.

دی باید هر څه د زړه په ستر ګو ویني او د سر ستر ګې یې تړلې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناداني او ناداري

په کور کې غله نه وه، جامې يې هم زړې او شکېدلې وې.
پور چا نه ورکاوه، مزدوري نه پيدا کېده حيران و، چې څه وکړي او ډوډۍ ځانته څنګه پيدا کړي. وروسته له ډېرو اندېښنو له کوره راووت او شپه ډېره تياره.
پخوا تردې يې کله غلا نه وه کړې، ځکه زړه نازړه په يوه کاله ننوت او پس له ډېره تردد نه يې غلا ته زړه ښه کړ.
په دغه شپه د ده بخت بيدار و، ځکه چې د کاله خاوند ويده و.
ده په بيړه يو څه مال راټول کړ او په ويره ويره يې کورته راوړ.
وايي چې د غله په غره کې ځای نه شته، نو په کاله کې به يې څه حال وي.
له ده سره دا سودا ډېره زياته وه، چې که سبا ته يې خلك کور ولټوي او د غلا مال ترينه راوزي څو کاله به په جېل کې پروت وي او له دېنه به هم بدبخته وي.
ده بله چاره ونه ليده د کوټې په يوه کنج کې يې د ځمکې په کيندلو شروع وکړه، چې د غلا مال خوندي کړي، مګر يو ساعت وروسته له خاورو لاندې يو داسې ګنج راښکاره شو، چې د سرو او سپينو زرو دولت پکې پروت و.
کله چې دا پټه خزانه راښکاره شوه غل و پوهېده، چې په ټول کلي کې د ده غوندې بل بډای نه و او ده غوندې د ذلت شپې هم بل چا نه دي تېرې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هو! ده د خزانې د پاسه په لوږه شپې تېرولې، د ده په کاله کې هر څه وه، مګر دی ناخبره و او خپل شته ورته نه ومعلوم.

دی نه پوهېده، چې زه لوی بډای یم او زما په کور کې هر څه شته.

د ده ناداري په حقیقت کې ناداني وه نور څه نه و.

د دغسې سړي په حال افسوس په کار دی او که د یوه ملت دغه حال وي له دېنه لویه بد بختې او د افسوس خبره بله نشته.

د ناپوهانو فطري او معنوي استعداد همدغسې له خاورو لاندې پټ پاته کېږي، لکه چې د ناپوهه ولس معدنونه پټ پاته وي او څه کار ترینه نه اخیستل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیند

د وچو ډاګونو د دښتو او مېرو له څنګه لوی سیند بهیږي، مګر دغې وچې بیدیا ته اوبه نه ورکوي. په دغسې وچکالۍ کې، چې په اوبو باندې سرونه ماتېږي سیند، لکه شوم بخیل په شتاب درومي او زمونږ تندی نه ګوري.

کله چې سیند په چپو راشي کورونه او اباد پټي هم له ځان سره یوسي.

همدغه سیند له مونږ هغه خوا بل راز روان دی او له نورو سره یې رویه بل راز ده، هلته دغسې ورانی نه کوي. دومره بخل نه لري. دغه راز بې رحمي پکې نه شته. هلته د سیند په غاړه زرشویان د سیند له شګوفو زر راباسي.

ماهیګران پکې په خوارو کبان نیسي او ښکاریان یې په لوی او ستر ډنډ کې هیلۍ ولي، هلته له سیند نه ډېرې لویې ویالې بیلې شوې دي، ډېر لوی لوی ډاګونه له اوبو لاندې شو، کلي او ښارونه اباد شوه. شاړې ځمکې په ثمر راغلې، د غلو او میوو پکې څه کمی نه شته. هلته د سیند په مخکې لوی لوی بندونه جوړ شوه. د برېښنا ماشینونه ودرېده، فابریکې او کارخانې په کار ولوېدې، خلك اباد او ماړه شوه.

دا سیند ولې دلته دغسې او هلته هغسې دی.

مونږ ته په قهر دی او په هغوی پیرزوینه لري، دلته ډېر تند او په څپو روان دی، هلته غلی او ارام بهیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته سیند کوږ وږ ځي او خپله مجرا بدلوي هلته په خپله ټاکلي لاره روان دی او بې لارې نه ځي په رښتیا ، چې سیند دلته ډېر ورانی کوي او هلته دیوه نظام او قانون تابع دی، چې رواني ته بې نه پرېږدي.

زمونږ ګناه د سیند په غاړه ده. سیند له مونږ نه ډېر څه وړي دي او ډېر یې رانه وژلي دي. دا سیند خوني سیند دی او له مونږ سره یې زړه دښمني ده، څو ځله یې زمونږ کورونه وران کړي او اباد پټي یې رانه په وار وارو وړي دي.

زمونږ ټوله ګناه د سیند په غاړه ده. سیند زورور دی او په مونږ باندې هر وخت ظلم او تیری کوي.

اه! مونږ څومره ناپوه یو ، چې دغه راز فکر کوو او په خپله ګناه نه پوهیږو ، مونږ خپله ګناه د سیند په غاړه اچوو ، د سیند په غاړه خو مونږ پراته یو ، په رښتیا چې دا زمونږ ګناه ده د سیند نه ده.

سیند له چاسره دښمني نه لري، سیند هر تږي ته اوبه ورکوي او د هر چا خیرنې جامې پاکوي. سیند پوخ کار غواړي او پاخه بندونه ورته په کار دي.

که زمونږ کار پوخ وای او زمونږ بندونه پاخه وای زمونږ ویالې نه وچېدی او زمونږ پټي اوبو نه وړل.

مونږ د سیند په بندوبست پوه نه شو او له سیند نه مو کار وانخیست،

دا سیند د ژوند او حیات سیند دی په ده کې د ورانۍ او ودانۍ دواړه قوتونه موجود دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیند د هر چا ظرف او استعداد ته ګوري هغو مره اوبه ورکوي.

د منګي خاوند او د منګوټي خاوند ته سیند برابره برخه نه ورکوي او نه ورو لښتو ته د لویو ویالو په اندازه څه ورکولی شي.

سیند د هر چا کار ته ګوري او هغسې ورسره کوي، یعنې خام بندونه ورانوي او پاخه بند ته ځان تسلیموي.

هغه څوك، چې د ژوندانه سیند په خپل سر پرېږدي او یوه معینه مجرا ورته نه شي ټاکلی له ژوند نه استفاده نه شي کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقیده

په سترګو یې څه لیدل، مګر د خدای کتاب یې ترڅنګه و او مسجد ته راغی.

ده هغه اسماني کتاب په تاخچه کېښود او په لمانځه ودرېده. کله چې له عبادت نه فارغ شو او له مسجد نه روانیده هغه کتاب پاته شو او یو بل کتاب لاس ته ورغی. دی ړوند و کتاب یې نه لیده او په کتاب نه پوهیده، مګر ډېر ټینګ یې په غېږکې نیولی و. ده ته دا نه وه معلومه، چې په کتاب کې څه دي او د چا کتاب دی؟ له ده سره ټینګه عقیده وه، مګر پوهه او بینایي ورسره نه وه.

ده د خدای دپاره دغه کتاب ښکلاوه او لکه تعویذ له ځان سره یې ګرځاوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عمل

هغه خپله امسا ټکوله او بازار ته راغی. په سترګو یې څه نه لیدل، مګر په نامه یې هر څه پېژندل له دې نه خپلو ماشومانو وځکې غوښتې وې.

دی په همدغه شي پسې راغلی و.

د دنیا بازار ته ډېر ړانده راځي او څه اخلي. دکانداران د هغوی په سترګو کې خاورې اچوي او پردې مالونه ورکوي.

ده ته هم دکاندار له خاورو ډکې وځکې ورکړې، چې هر څه ورسره ګډ و.

دی روان شو او په لاره کې یې ځولۍ له لاسه خوشې شوه.

ده ځمکې په مخ لاس وګرځاوه او هر څه یې راټول کړه.

دی نه پوهېده، چې خپل کاله ته څه وړي؟ او د ده وځکې څنګه دي؟

ده غوندې ډېر ړانده دلته راځي او هغه څه وړي، چې د وړلو نه دي.

هو! د ړندو عمل همدغسې دی، مګر ړانده له دېنه زیات څه کولی شي؟ ړوند که په سمه لاره لاړ نه شي باید معذور یې وګڼو!

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت او دعا

د رحمت بارانونه ونه اورېدل، چینې وچې شوې، په کاریزونو کې د مرغۍ مښوکه نه لمدېده.

د ونو پاڼې په پسرلي کې زیړې وې. په سمسورو باغونو خزان ولګېده. په خلکو دلوږې هیبت راغی.

ټول د عبادت او دعا دپاره بیدیا ته ووتل، پاك خدای ته یې زارۍ کولې، لمونځونه یې کول، درودونه یې ویل، دعاګانې یې کولې د باران تږي وو، زورور بارانونه یې غوښتل. دغسې د اخلاص عبادت، دغه راز د سوز دعاګانې کله دوی نه وې کړې، په دغه وخت کې د دوی تعلق له خدای سره ډېر زیات و. دوی بارو درلود، چې روزي له خدای سره ده، ډوډۍ له اسمانه راځي او ځمکه د خدای دسترخان دی.

هر چا له خپلو بدو عملونو توبې ایستلې، د هر یوه له سترګو اوښکې بهیدې، مګر د اسمان له سترګو یوه اوښکه هم تویه نه شوه.

د باران په انتظار کې ورځ بېګاه شوه، ماښام هر څوك خپلو کورونو ته لاړل. د قبلې له خوا توره وربځ راښکاره شوه، یوه نشوم څه شی زیاته ورسره وه، خلکو ویل د حیات اوبه په تورتم کې دي. زمونږ دعا قبوله شوه اوس به داسې زورور باران ووریږي، چې غرونه رغونه به په اوبو ماړه شي او د ځمکې تنده به ماته شي. دا تیاره ورو ورو زیاتیده، کلي، کورونه، غرونه، رغونه په دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تورتم کې ورك شوه. له اسمانه ډېر زورور باران راښکته شو، چې تالندې، بریښنا ګانې له هیبته ډك غږونه او زورور سېلابونه ورسره وو.

دهوا موجونه په دغه شپه طوفاني معلومېده، باران د یوه زورور اپت هیبت درولود، سېلاب له غره نه ډېرې غټې تیږې رغړولې، د هر چا دا یقین و، چې هر څه به سېلاب یوسي، مالونه، اولادونه، ښځې او نر به ټول تباه شي. د مړو پته به نه وي معلومه، کلي کورونه به له خړو لاندې شي او هېڅوك به هېڅ پیدا نه کړي.

دغه ډار بیا په کلي د ژړا انګولا اوازونه اوچت کړه، خلکو بیا پاك خدای ته رجوع وکړه هماغه اوراد او هماغه دردونه بیا لوستل کېده، هر چا به دعا کوله، چې باران ودرېږي او د خدای له قهره نجات ومومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې زړه

د ایمان ځای زړه دی او دی بې زړه دی.

چې وړوکی و له شیشکو او پېریانو ډارېده، چې لوی شو د ملاصاحب له ډاره یې سبق نه پوهېده.

اوس، چې لوی دی د خان ډار، د ملك ډار، د حاکم ډار یې په زړه کې تېنګ ځای نیولی دی. په لاره کې ورسره د غلو وېره ده او په کور کې د غلیمانو له ویرې ډېر ځای نه شي پیدا کولی.

په دغسې زړه کې ستا خوب ته ډېر لږ ځای پیدا کېږي، که ستا ډار او د ظالمانو ډار په یوه زړه کې یو شان موجود وي له دینه لویه ګناه بله نه شته.

کاشکې دوی یوازې له تا ویرېدلی او ستا د دښمنانو ډار یې په زړه کې نه وای. د خلکو ډار ستا وېره په زړونو کې کموي او ایمان ته زیان رسوي، ستا ضعیفه بندګان یوازې له تانه نه وېرېږي له نورو نه هم وېرېږي، دوی اوس د زورورو په مخ کې حق نه شي ویلی او ته د حق طرفدار یې. ته په دروغو خپه کېږې او دوی له ډاره رښتیا نه شي ویلی.

ستا ظلم نه دی خوښ، دوی له ویرې د ظالمانو خدمتونه او صفتونه کوي. هغه مسلمان اوس چېرته دی، چې یوازې له تا نه ډارېږي او بس. ستا بنده باید د ډار بنده نه وي او د نمرود له اوره یې سترګه ونه سوځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملك او ملا

د کلي ملك به، چې هر څه کول څوك يې مخې ته نه شو ورتلی. زر و که زور دواړه لـه ده سره وو. هر څه د ده پـه لاس کې و او هر څـوك د ده لاس لانـدې وو. هېڅـا د خپلـې خـور او لـور واك نـه درلوده. د کلي غوړي او چرګان هر څه د ده و، ښايسته ښځې بـه ده کره وې، ښکلي هلکان به د ده په مخکې ګرځېدل او هر څا بـه د ده خدمت کاوه.

يـوه ورځ پـه کور او کلي کې دا اوازه خوره شوه، چې هغـه بې موره او بې پـلاره هلك، چې پـه علم پسې تللی و د علـم او کمـال خاوند شو، هغه اوس له ډېرې پوهې سره بېرته وطن تـه راځي، هر چا ته سمه لاره ښيي، هر څوك پـه حق پوه کوي او هر چا تـه حق وايي، ځکه چې هغه د حق ملګری دی او له ظلم سره دښمني لري.

د اوازه پـه ملك باندې ښه ونه لګېده.

ملك له دغه هلك نه وډار شو او پرېشانه خوبونه يې وليدل. ملك پوهېده، چې هغه خيرات خور ملانه دی، د هغه سترګې ډېرې مړې دي او پـه زړه کې يې د زورورو ډارنه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه هېڅکله بې له خدايه بل چا ته سر نه ټيټوي، له هغه سره د حق جذبه او حقاني قدرت شته او په وينا کې يې بل شان تاثير موجود دی.

څو ورځې پس ملا له يوې امسا سره راغی، ظلم او ناروا ته يې بد وويل د زور او قوت مخه يې ونيوله خلك يې په خپل حق پوه کړل او د مظلومانو ملګری شو.

د ده ملګري ورځ په ورځ زياتېدل او په ولس کې پوهه او بيداري پيدا شوه. هغه ملك لرې شو او په ځای يې بل ودرېده. دغه بل ملك هغسې ملکي نه کوله او ډېر به سم چلېده، چې علم او پوهه پيدا شي ملکان سمېږي او خلك دروي.

د فرعون او موسی کيسه، د ملك او ملا افسانه همدغه معنیٰ لري.

هلکان بايد په علم پسې لاړ شي او د علم رڼا له ځانه سره راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر

شاعر یوازې پرېږدئ، ځکه چې دی د جرګو او مرکو سړی نه دی.

هغه چې له نورو نه ګټه کوي باید نورو ته ورشي.

دی غواړي، چې له ځانه استفاده وکړي، نه له بل چا نه.

هغه وخت، چې برخې وېشل کېدې سازنده يې د ساز او سرود مجلس ته را وباله او شاعر يې له خلکو نه لرې یوازې کښېناوه، شعر اجتماعي شو، مګر د شاعر په برخه تنهایي ورسېده.

څوك، چې په ازادۍ مين وي هغه هېڅکله ځان نه شي مقيد کولی.

د ازادۍ معشوقه هغه وخت چا ته ځان ښيي، چې له نورو نه بېل او يوازې وي. شاعر له ځان سره عشق لري او په ځان مين دی.

دی نه غواړي، چې په نورو کې ورك شي او نورو غوندې شي.

دی له خلکو سره همدردي لري، له خلکو سره ناسته ولاړه نه شي کولی، عاشق دی، خو معشوقه نه لري.

درد لري، مګر دوا نه خوري.

ذلت يې نه دی خوښ او عزت ته هم په ښه سترګه نه ګوري.

د ده طبیعت بل شان دی.

دی تاسې ته لاره ښيي، مګر په لاره درسره نه شي تللی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبا

هغه ورځ، چې تر اوسه يې نه د لمر وړانګې د غرونو په سرو لوېدلي دي او نه يې د پېښو او واقعاتو مطلع چا ته معلومه ده، د سبا په نامه يادېږي.

دا ورځ لکه يوه پټه معشوقه له هر چا نه پټه ده او د سحر نسيم يې هم له مخه پوړنۍ نه دی لرې کړې.

دا نه ده معلومه، چې دغه ورځ به څه له ځان څه سره راوړي او څه به له ځان سره يوسي.

د چمن په ګلونو به شبنم وروي او که ږلۍ؟

يو اشنا به په سرو سترګو له بل نه بېل کړي او که دوه خواږه ياران به غاړه په غاړه کړي.

دا ورځ له دغه مجهوليت او معماتوب سره د هر چا په زړه کې محبوبيت لري او هر څوك ورته په اُميد ګوري.

د هر چا کار او زيار د سبا ورځې د ښه والي دپاره دی او د نن ورځې د عمل نتيجه د سبا ورځې په لمن کې لټوي.

هر څوك هيله لري، چې د نن ورځې زحمت به د سبا ورځې په راحت بدل شي او سبا به له نن نه ښه وي.

په همدغه اسره د ژوندانه مشقت سپکېږي او د اُميد مزي غځېږي، د نن ورځې بندي د سبا ورځې ازادي په خوب کېويني او همدغه راز خوبونه د غمونو تله سپکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چا چې نن د خوښۍ او خوشحالۍ ډولۍ کاله ته راوړې ده، هغه یقین لري، چې سبا ته به د زوی پلار شي او له دغې خوشحالۍ نه به بله خوشحالۍ پیدا شي، دا غولونکی سبا هېڅکله نه سبا کېږي او تر قیامته دوام لري.

د ژوندانه ټول خوږوالی په همدغه شي کې پټ دی، که دغسې سبا ته څه امیدونه لرو د ژوندانه تحمل هېڅکله نه شو کولی.

ځمکه او اسمان په همدغې ورځې پسې سر په ځېږه سرګردانه ګرځي او د اتیا کالو بوډا هم له دغې ورځې نه نا امیده نه دی.

که د سبا ورځې مینه زمونږ له زړونو نه راوزي مونږ بیا ژوند نه شو کولی، ځکه چې زړونه سړېږي او ارزوګانې مري.

که مونږ له سبا سره خپل تعلقات قطع کړو ډېر تاوان به وکړو او خپل ژوند به فاني وګڼو.

په دغسې حال کې مونږ بیا اوږده فکرونه نه شو کولی او د مریخ سفر رانه پاته کېږي.

د سبا ورځې فکر زمونږ په اخلاقي ژوند کې هم ډېره اغېزه لري او د بشر هر راز مادي او معنوي ترقیات ور پورې تړلي دي.

دهقان د همدغې ورځې دپاره کار کوي او باغوان په باغ کې نیالګي ږدي، د خرما زړي په ځمکه کې کرل او د خرما له ونو نه خرما ټولول د هغو کسانو کار دی، چې سبا ته امیدونه لري او د نن ورځې په تنګه دایره کې ایسار نه دي.

څومره، چې د انسان ذهن او دماغ ترقي کړې ده. په هره اندازه چې انسان لوی شوی او پوه شوی دی هغومره یې له سبا سره تعلق

(c) ketabton.com: The Digital Library

زيات شوی دی، د سبا ورځې غم خوړل، د سبا دپاره فکر کول د سبا ورځې ضرورت او احتياج په نظر کې نيول د ډېرو پوهانو او د ډېرو لويانو کار دی. زه لوی او کوچنی په همدې پېژنم، چې يو ډېر لرې ګوري او بل ډېر نږدې ګوري. د يوه سبا هم ډېر لرې او د بل لنډ دی.

د مسلمان سبا پس له مرګه هم شته، د ده نظر بايد ډېر لرې څار وکړي او ابدي ژوند په نظر کې ونيسي.

ابدي ژوند همدغه دی، چې سړی له سبا نه غافل نه وي او د سبا اند ېښنه ورسره وي.

نن او سبا هغه دوه مېلمانه دي، چې يو ځی مونږ له يوه سره وداع کوو او د بل په خدمت مشغولېږو.

زمونږ خدمت بايد د سبا ورځې دپاره وي او خپله اينده په نظر کې ونيسو، د عقل او دور انديشئ تقاضا همدغه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پسرلي ګله!

ستا ښايسته او ګلالۍ څېره په جهان کې څومره قدر لري او د اسمان له دومره لويوالي سره هر سحر د شبنم په پاکو او رڼو څاڅکو ستا ښکلی مخ وينځي او ځمکه د خپل زړه له نمه اوبه ورکوي.

د ځمکې مخ په تا ښايسته دی هو! ستا په وږمو معطره شوه، د بلبل خوږه نغمه ستا د جلوې برکت دی، شاعران ستا په ستاينه په جامعه کې مقبول وو، ښکلو پېغلو تا ته په خپل اوربل باندې ځای درکړ، بورا ستا په مينه په غزلو کې وستايل شو. په شعر او ادب کې ستا برخه ډېره زياته ده، د مينې او محبت ډېر ښه سوغات ته يې.

مګر ګوره، چې په خپل جمال او کمال مغرور نه شې او له باغه ونه وزې.

تا غوندې ډېر ښکلي او ښايسته ګلونه د هېواد په غرو رغو کې پيدا شوه، چې نه چا وليدل او نه وستايل.

که ته هم له دغه چمن نه ووتلې او په غرونو کې دې ځای ونيو نه به بلبل پيدا کړې او نه ماليار.

ته د خلکو له نظره مه لرې کېږه او ځانته ماليار پيدا کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان دا عادت دی، چې مطلق ښه نه ستايي او هر ښه څيز ښه نه ګڼي.

هو! دی هماغه شی ښه بولي، چې ده ته نږدې وي او د ده خپل وبلل شي.

دلته هر څوك خپل ښاغلی ګڼي او هر يو د خپل باغ ګلونه ستايي.

نه هېڅكله د خلكو له نظره لرې كېږه مه!

ستا ښايست د خلكو د توجه او التفات نتيجه ده.

كه ته غواړې، چې هر څوك دې قدر وكړي او په خپل سر دې پاسه ځای در كړي، لكه نرګس هر چا ته په ښه سترګه ګوره او لكه د باغ غوټۍ هر سحر خلكو ته خانده!

په دغسې التفات او يوه خوله خندا سړی د خلكو زړونه خپلولی شي.

په يوازې ګلتوب او ګلاليتوب هېڅوك قدر او منزلت نه مومي او نه په تش ښايسته دلبري او دلربايي كېږي.

راشه زما د باغچې ګل شه.

چې هر سحر دې په ديدن اوبه كومه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رمې خاونده

د تورې کېږدۍ او د لويې رمې خاونده!
په دې سره او تکنده غرمه کې، په دې وچه بيديا او سپېره صحرا کې، چې يخې اوبه، يخ سيورى، توده ډوډۍ، شودې او مستې، کوچ او پېروى، کورت او غوړي، پوڅې او پنيرونه هر څه له تاسره دي. په خوارانو او بيوزلو رحم وکړه!
هر څوک، چې ستا کيږدۍ ته په هيله او اسره راځي هغه له خپلو سپيو نه ساته او قدر يې کوه!
په دې وچ ډاگ کې بل سيورى نه شته يوازې ستا سيورى ته هيله او اسره کېږي.
که ته خپل سپي ونه نيسې له دينه لويه بې رحمي بله نه شته.
اى د خروړو سپيو خاونده!
ستا د سپيو تاوان له تا ته رسېږي او د دوى په ضررته مسوول يې.
سپي او نفس دواړه يو شانته دي.
ته خپل سپي ونيسه! او په مونږ رحم وکړه!
ته په خپلو سپو دا گمان مه کوه، چې دوى به هر وخت ستا غليمانو ته وغاپي.
دوى ډېر ځله د اسمان ستورو او سسپوږمۍ ته هم غاپي.
ستا په ملگرو او دوستانو هم بلوڅې او غوټې وهي.
آه – هېڅوك زما نارې نه اورې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلو سپیو حملې هم نه وینې.
زما غږ تر کبږدۍ نه رسېږي.
دوی ولې څه نه اوري؟
ولې څه نه ویني؟
ولې په چا رحم نه کوي؟ پردي خو به نه وي؟
کبږدۍ خو د پښتنو معلومېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې ګناه بندي

پرېږدئ! دا بې ګناه بندي پرېږدئ.
مه وېرېږئ، د ده په ازادولو کې هېڅ خوف او خطر نه شته.
فساد او شرارت له ده څخه نه پيدا کېږي.
د ده بندي کول لو يه ګناه ده.
دی هغه يوسف دی، چې د بې ګناهۍ په سبب په زندان کې لوېدلی دی.
که دی له زندانه را والوزي ستاسې اينده سنجولي شي او ستاسې د بلې ورځې غم خوړلی شي.
پرېږدئ! دا بې ګناه بندي پرېږدئ.
که دی خلاص شو ستاسو انتظام به په ډېر ښه شان وکړي.
ستاسې ورېي به ماړه کړي، ستاسې بربنډ به پټ کاندي.
تاسې دغه ښکلی موجود په تورو ځاګانو کې مه غورځوئ.
په زندانونو کې يې مه اچوئ!
پرېږدۍ دابې ګناه بندي پرېږدۍ!
دی به ستاسې د ګډو وډو او پرېشانه خوبونو صحيح تعبيرونه وکړي.
ډېرې سختې مبهمې او مجملې غوټې به پرانېزي.
دی د راتلونکي حال پيشبيني کولی شي.
د طبيعت په رمزونو او اسرارو پوهېږي.
د جوي او فلکي اوضاعو اقتضارات ورته معلوم دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېږدئ! دا بې ګناه بندي پرېږدئ!
د ده پر ازادولو باندې علم او پوهه زياتېږي.
وطن رڼا کېږي او ړانده بينا کېږي.
دی له خپلو جفا کارو ورونو سره هم ښه سلوك کوي.
دی د هر پېچومي اوارولی شي.
دی د هرې کړې سمولی او د هر مشکلات حل کولی شي.
ما خوب ليدلی، چې دا بندي خلاصيږي او د سلطنت په کرسۍ کېني.
ښه فکر وکړئ!
دا بندي څوك دی؟
پس له ډېر فکره وايم!
فکر دی فکر!

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظر لالا

په یوه ستانه کورنۍ کې یو سپین ږیری خدمتګار اوسېده، چې هر چا به ورته نظر لالا ویل.

دا سړی د ماشومتوب له وخته د بوډاتوب تر زمانې په دغه کاله کې و او خپل ژوند یې په همدغه کاله کې خاورې کړ.

د دې کاله نسبې سړی نه و او د خدمتګار په حېث یې کار کاوه، مګر مزدور ورته نه شو ویلی، ځکه چې د مزدور په شان کار یې نه کاوه.

هېڅوک به خپل ځان د ځان دپاره په کار کې دغومره ستړی نه کړي، لکه چې نظرلالا د دغې کورنۍ په خدمت کې ستړی او ستومانه و.

کوم کار، چې څوك د یوې ټینګې او لوړې عقیدې دپاره کوي هېڅ حریص او په ګټه مین سړی یې د پیسو دپاره نه شي کولی.

ده دغه خدمت د خدای دپاره کاوه او په داسې جذبه یې کاوه، چې لمانځه د قضا کېدو هم څه ډېره پروا ورسره نه وه.

په دغه سړي کې ډېر زیات اخلاص، امین توب او صداقت موجود و، چې په دې وخت کې بې مثل او نظیر نه شي پیدا کېدی یا ډېر لږ پیدا کېږي.

دا سړی بې نامه او بې نشانه سړی و، جامې به یې تل زړې او خړې وې، مګر د زړه صفایي یې دومره زیاته وه، چې زه ورته حد او اندازه نشم ټاکلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کوم کلي کې، چې نظرلالا اوسېده د جاه او جلال خاوندان او د علم وفضل صاحبان هم پکې اوسېدل، چې ځینو مریدان هم نیول، مگر زه له هغو ټولو نه نظرلالا انتخابوم او له نورو نه په ادب تېرېږم.

زما دا عادت دی، چې له مخدوم نه خادم ته په محبت گورم او له پیر نه مې مرید خوښ دی.

له ماسره اوس دا فکر ډېر پوخ شوی دی، چې د خیر او برکت خاوندان په ساده مسلمانانو کې ډېر موندلی شو او پوهان او هوښیاران د بل دپاره د خپلې گټې نه نشي تېرېدلی.

ځوك، چې د خدای دپاره د نورو خدمت کوي او خپل ژوند د نورو له ژونده قربانوي هغه لکه نظرلالا داسې وي، چې خپله مادي گټه هېڅ نه پېژني او په پردي کاله دومره زهیر وي، چې له هېڅا سره به د خپل کاله دغومره غم نه وي، دا سړی په تور او سپین نه پوهېده، الف او بې یې نه و لوستي، د لفظ او معنیٰ فرق یې نه شو کولی، مگر د نېکۍ او خیر رسولو په لوړه مبدا یې ټینگه عقیده لرله او دا جذبه پکې د عشق حد ته رسېدلې وه.

نظرلالا د هر چا په نظر کې ډېر سخت او بخیل سړی معلومېده، هر چا به ویل چې ده غوندې سخت سړی بل نه پیدا کېږي، په رښتیا چې د ده پېرزوینه په ځان باندې ډېره لږه وه، مگر بخیل ورته نشم ویلی او ډېر حاتمان زه ورځنې ځاروم.

کله به، چې د کاله خاوند، نظرلالا له کابله ننگرهار ته استاوه، چې ځاروي او پسونه بوزي، نو یو څو ډوډۍ به یې پخې کړې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرې لږې پیسې به یې هم ورکړې، چې په لاره کې ځان ته کوم وخت څه نګولی واخلي یا چېرته د ځارو دپاره څه واښه پرې رانیسي. دا سړی به له کابله لغمان ته ولاړ او ځاروي به یې هم ورسول، مګر یوه میاشت یا دوه میاشتې پس به، چې څوك مېلمانه راغلل او چرګ به په کار شو نظرلالا به هغه پیسې په چرګوړو ورکړې، چې میلمانه په ښه شان عذر شي او د کاله د خاوند ښه نوم وساتل شي.

دی هغه راز خدمتګار نه و، چې له خپل مخدوم نه څه واخلي او د ځان دپاره یې ذخیره کړي، بلکې ده به هغه ته څه ورکول او خدمت یې بیخي وړیا و.

د ده خور او خوریی ډېر غریبان وو، مګر هېڅ بدګمانه سړی هم دا ګمان نه شو کولی، چې دی هغوی ته څه ورکړي.

که کله به د کاله خاوند د ده په خاطر هغوی ته څه ورکړه، دی به خپه کېده او د دغه کاله زیان ورته، لکه د ایمان زیان معلومېده.

د نظرلالا دا عادت و، چې کله به له خوبه پاڅېده او د سپېدو به رڼا کې به غره ته روان و، ترڅو به چې لمر څرك واهه ده به له غره نه د خسو ګېډی راوړو، چې سبا ناری به یې وکړ، نو بیا به په نورو کارو پسې روان شو او ډېر ناوخته به ویده کېده.

د ده په کار کې د رخصتۍ او تعطیل ورځې نه وې او د ناروغۍ دپاره یې هم فرصت نه درلود.

دی د عادت او ډېرکار کولو په وجه له پولادو نه هم کلك و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ګېډۍ، چې ده د شپېتو کالو په عمر په شا باندې راوړ د دې زمانې ښه ښه ځوانان يې نه شي وړلی.

ده به هرکله د خمتا پيوندي کالي اغوستل او خوراك هم ډېر خوړو، ترڅو به چې ډېر مجبور نه شو، نو د اختر په ورځ به يې هم نوي کالي نه اغوستل. په دغه کاله کې به، چې هر څومره ښه څه پاخه شوو د ده برخه به پکې ډېره خوراه وه، ځکه چې ښه ډوډۍ د ده له ستونې څخه نه تېرېده او په همدغه وجه به د چرګ ورمېږ د ده برخه وه.

نظرلالا له تودې ډوډۍ سره هم دښمني درلوده او چې په کور کې به سړه پرته وه تودې ته به يې لاس نه وروړو.

په همدغه سبب دی په بخيل مشهور و او هر چا به ورته سخت او بخيل ويلی.

دا و د خلکو قضاوت، چې له حقيقت نه ډېر لرې و او په ډېرې ظاهر بينۍ بنا و، هغه څوك چې خپل ژوند د بل دپاره وقف کړي او هېڅ دنيايي ګټه پکې له نظر لاندې نه وي هغه ته به څنګه بخيل ووايو.

هو! نظرلالا په ځان باندې بخيل و، ځکه چې له ځانه تېر و او خپل ځان يې بل ته بخښلی و.

ده ته به که چا د خدای دپاره څه ورکړه هغه يې د بل دپاره اخيستل او بل ته يې ورکول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ایثار او فدا کاري، چې په دې وخت کې لکه د اینځرګل یا د مرغۍ پۍ ډېر نادر څیز معلومېږي، له انساني غرایزو سره ډېر موافقت نه لري او مثالونه یې ورك دي.

دا راز سړی د خلکو په نظر کې ډېر ساده او ډېر احمق معلومېږي.

په عقل او پوهه دا ګمان نه شي کېدی، چې چا ته د دغسې ایثار او فدا کارۍ اجازه ورکړي.

خپل ځان خوارول او بل پالل، له ځانه تېرېدل او د بل په ښه ورتلل د عقل او فکر کار نه دی، د دغسې کارونو دپاره یو لوړ معنوي عشق په کار دی او د نظرلالا اخلاص غواړي. د دغه کاله هر څه د نظرلالا په لاس کې وو او د ده په امانت دارۍ هر چا داسې یقین درلود ، چې هېڅ شك پکې چا نه شو کولی.

زه د هغه چا ستاینه نه کوم، چې نظرلالا ورته ډېر اخلاص او عقیدت درلود .

زما په نظر کې د ستایلو وړ نظرلالا دی او د ده په ښه سړیتوب ټینګه عقیده لرم.

دی اوس له نظره پناه دی او زه د ده زیارت ته په ډېر اخلاص ورځم، په هغه ادیره کې چې دی ښخ دی نور قبرونه هم ډېر دي او په ځینو باندې لا جنډې هم ولاړې دي، مګر زه خپل مراد له نظر لالا څخه غواړم او د ده حسنات راته ډېر درانه معلومېږي.

په رښتیا ، چې زما خادمان خوښ دي او ښه خلك په خدمتګارانو کې وینم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جبر او اختیار

هغه کار، چې د انسان په اراده او اختیار نه وي شوی د فخر وړ نه دی او د ملامتۍ موجب هم نه ګرځي، یعنې که د چا ونه ټیټه وه، ګرم نه دی که چا متوسطه قد او قامت درلود، ورته نه شو ویلی چې ډېر ښه کار دې کړی او اندازه دې ساتلې ده.

که یو سړی خپل سپین مخ تور کړي ملامت دی، مګر د حبش مخ که هر څومره تور وي څوك يې نه شي ملامتولی، ځکه چې د ده اختیار او اراده پکې دخل نه لري.

که یو سړی خپل غلیم په جنګ کې مړ کړي او خپل شجاعت ښکاره کړي حق لري، چې په خپله توره او توریالیتوب فخر وکړي، مګر که مرغۍ ولي او سړی ولګېده که څه هم د ده ډېر زورور او زړه ور دښمن وي، خپل بریت نه شي تاوولی او توریالی ورته نشو ویلی. هېڅوك یو ګونګ په حق نه ویلو نه ګرموي، ځکه چې هغه مجبور او معذور دی، مګر هغه چې ژبه لري او له ډاره حق نه وايي له ملامتۍ نه نه خلاصیږي که څه هم یو څه مجبوریت دلته هم شته او اختیار نیمګړی دی.

د جبر او اختیار مسله ډېر اړخونه لري او دغه فیصله څه اسانه خبره نه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په دې ځای کې دا اراده نه لرم، چې له علمي څېړنې نه کار واخلم، زما مقصد بل دی او د ملایانو په کار کې کار نه لرم.

زه حتی الامکان له فلسفي بحثونو نه ډډه کوم، مګر کله کله مې د موضوع تعلق او ارتباط مجبور وي، چې په وچه مزل وکړو، ځکه چې دلته بحر نه شته او زمونږ په هېواد کې بېړۍ نه ګرزي.

همدغه شان مونږ له کابله ننګرهار ته په هوا نه شو تلی، ځکه چې هوايي سرویس نه دی جاري، مګر دغه راز مجبوریتونه په ځینو نورو ځایو کې نه شته، هلته یو سړی اختیار لري، چې په هوا ځي که به بحر کې او که په وچه.

اوس پوه شوئ! چې جبر او اختیار په هر ځای کې یو شانته نه دي او ټول انسانان یو راز مجبور نه دي.

ډېر مجبوریتونه پخوا وو، چې اوس نه شته او خپل ځای یې اختیار ته پرې ایښي دي. یو ماشوم چې اول پیدا شي هېڅ اختیار ورسره نه وي او د بل په غېږ کې ژوند کوي. په خپله نه چېرته تلی شي او نه راتلی شي. خملول او پاڅول یې د بل په لاس کې وي او کالي بل څوك وراغوندي، مګر څومره چې لوېږي او غټېږي هغومره د مور له غېږې لرې کېږي او له مجبوریت نه د اختیار خوا ته درومي. کله چې په خپلو پښو روان شي، نو بیا خپل مخ په خپله وینځي او پخپله خوښه له کاله اوزي یا کاله ته راځي.

کله چې ځوان او ځلمي شي، د کاله واك او اختیار هم د ده شي او د پلار په جایداد تصرف وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هره اندازه، چې د ژوندانه درجه او مرتبه لوړېږي مجبوریت کمېږي او اختیار زیاتېږي، یو کاڼی که څوك هرې خواته غورځوي او هر راز لوبې پرې کوي کولی یې شي، مګر ونې او بوټې دغسې نه دي، یعنې دنیا ته مجبوریت له جماد نه لږ دی، ځکه چې د حیات اثر په ده کې زیات دی.

له ونو او بوټو نه بیا د څارویو اختیار ډېر دی او جبر نور هم تخفیف موندلی دی، انسان چې له حیوان نه پورته مقام لري او د تکامل په لاره کې وړاندې دی د ده اختیار نور هم زیات شوی او له خپلې ارادې نه ډېر کار اخلي.

په انسانانو کې هم د وحشي او مدني انسان، عالم او جاهل انسان، د قوي او ضعیف انسان په اختیار کې ډېر فرق موجود دی، مګر بیا هم په هر حال کې یو څه مجبوریتونه شته او په جبر او اختیار کې ډېر فلسفي بحثونه کیدی شي. د دنیا ډېر پوهان پدې عقیده دي، چې د انسان ډېر لږ کارونه په ظاهره ارادې او اختیاري معلومېږي، مګر په حقیقت کې د مجبوریت اثر دی او خبرې له اختیاره وتلې دي. دوی وایي هغه سړی، چې ډېر په غیظ او غضب کې وي او په همدغه وجه د چا د وژلو اراده وکړي مونږ ورته د اختیار خاوند نه شو ویلی، ځکه چې دی په دغه حال کې د داسې اغېزو او نفسي تاثراتو محکوم دی، چې له دغه کاره ځان نه شي ژغورلی او پخپلو احساساتو حاکمیت نه لري. که مونږ پوه شو چې دی په دغه وخت کې له یوه لېوني نه څه فرق نه لري او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

طبیعي حال کې نه دی، دی به ارومرو مجبوره ګڼو او دغه کار ته به غیر اختیاري ووایو.

همدارنګه هغه څه، چې یو عاشق په جذبه کې د عشق دپاره کوي له مجبوریت نه نه وي خلاص او اختیاري ورته نه شو ویلی.

د دغو خبرو خلاصه او نتیجه داده، چې شدید محبت او شدید بغض د انسان اختیار سلبوي او هغه څه ورباندې کوي، چې په عادي او طبیعي حال کې یې یو عاقل انسان نه کوي. د همدې لامله ډېر خلك په خپلو ځینو کارونو بل وخت پښېمانه کېږي او پوهېږي، چې ښه یې نه دي کړي.

ځینې نور په دې عقیده دي، چې انسان د اختیار خاوند دی، که ښه کوي باید ښه ورته ووایو او که بد وکړي باید بد یې وګڼو، دوی وایي که انسان د عشق دپاره کوم کار کوي او که د دښمنۍ دپاره په دواړو حالو کې دغه کار د ده ګڼل کېږي او په ده پورې تعلق نیسي، ځکه چې دغه مختلف احوال چې د زورورې مینې یا د شدید عناد په اثر پیدا کېږي او نفسي یا روحي اغېزې ورته ویل کېږي په خپله له نفس څخه عبارت دی او نفس د همدغو احوالو او کیفیاتو نوم دی. هسې نه چې کوم بل شی په نفس اغېزه کوي او دا اختیار مې سلبوي.

ارسطو د جبر او اختیار حدود ډېر ښه ټاکلي دي او بدۍ باب کې یې ډېره ښه فیصله کړې ده، دی وایي هغه کار چې یو سړی په خپله اراده نه کوي او د ده اختیار پکې هېڅ دخل نه لري ښه او بد یې ده ته نه دي راجع او د ده کار ورته نه شو ویلی، یعنې که یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زورور باد یو سړی کومې خواته یوسی یا یې ځوك لاس او پښې وتړي او له یوه ځایه یې بل ځای ته وړي، نو دلته اختیاري سلب دی او په مجبوریت کې هیڅ شك او شبه نه شته، مګر که یو سړی د خپل شرافت د ساتلو دپاره کوم کار کوي او خپل عزت او وقار یې یوه کار ته مجبوروي، نو دغه راز مجبوریتونه د جبر له قانون لاندې نه راځي.

دی د مثال په ډول وایي: که د یوه سړي مور او پلار یا اولادونه د یوه ظالم او مستبد له تهدید لاندې وي، چې د ده په تسلمېدو او اطاعت هغوی له زیان او ضرره محفوظ پاته کېږي او که اطاعت ونه کړي هغوی ضایع کېږي، نو دغه صورت کې دا سوال پیدا کېږي، چې که دغه سړی د هغه ظالم له خوا په یوه ناوړه کار مامور شي دی په دغه باب کې مجبور دی او که مختار؟ ارسطو وایي چې دلته جبر او اختیار مخلوط شانته دي، مګر د اختیار جنبه غلبه ده، ځکه چې د دغه کار په کولو او نه کولو کې د ترجیح او انتخاب مسئله مېنځ ته راځي، نو هره خوا چې دی انتخابوي او ترجیح ورکوي هغه د ده خوښې او ارادې ته راجع ده او د ده کار ګڼل کېږي.

دی وایي په دغسې مواردو کې که سړی ناوړه او بد کار وکړي دغه راز مجبوریتونه معقول عذر نه شي کیدای، په دغسې مجبوریت باید سړي پښې کېږدي او هغه څه وکړي، چې انساني شرافت او وجدان یې تقاضا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شجاعت او شهامت، چې يو اخلاقي فضيلت دی په همدغسې موارد و کې ځان ښيي او د افتخار حق پيدا کوي.

هغه د سر خطر، چې په جنګ او جګړه کې يو بې زړه سړی تېښتې ته مجبوروي. د خلکو په نظر کې څه اعتبار نه لري په همدغه وجه له تعدد او ټوپکو نه تښتېدونکي هر چا ته سپك ښکاري او هغه، چې له مرګ نه و نه ډارېږي او په ايستلو تورو ورځي د خلکو په نظر کې درانه معلومېږي.

که په دغسې مجبوريت خلك قابل وای هر څوك به له جګړې څخه تښتېده او هېچا به هغه ته په سپکه نه کتل.

هغه افتخار، چې د شجاعت او شهامت خاوندان يې ګټي د دغسې مجبوريتونو په نافرمانۍ کې پټ دي، لکه چې عار او ذلت د دغه راز مجبوريت اطاعت او انقياد ته ويل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خان واده

له خوبه راپاڅېدم، د ډول او سرني اواز مې ترغوږ شو او ډېره لويه ورا راښکاره شوه، چې ډېر خلك ورسره خوشحاله روان وو او د خان په واده کې يې لاسونه غورځول، زه هم له دوی سره ملګری شوم او په دې خوشحالۍ کې مې ځان شريك کړ. د دې ښادۍ د ډول او سرني غږ تر ډېر لرې ځايه رسېده او ډېرو خلکو پکې اتڼونه کول.

چا به ډزې کولې، چا به اسونه، ځغلول، ځينو به ټوکې او مسخرې کولې. په دغسې خوشحاليو کې ماښام تياره کلي ته ورسېدو او ډولۍ د کاله په مخکې ښکته شوه.

د کلي ښځې په ډېرې خوشحالۍ راغلې او د ډولۍ پردې يې جګې کړې همدغه وخت خندا او خوشحالۍ خپل ځای غم او ژړا ته پرېښود او دا معلومه شوه، چې دغې ښکلې ناوې د خپلې ازادۍ دپاره ډېره لويه قرباني ورکړه او د اجباري واده ملا يې ماته کړه.

د دغه حال په ليدلو د هر چا په احساس کې بدلون راغی او مونږ وپوهېدو ، چې کله خلك جنازه هم په ډول او سرني وړي او په غم د ښادۍ ګومان کوي.

په دنيا کې ډېر داسې غمونه شته، چې د خوشحالۍ په ډولۍ کې پټ دي او د خلکو په شعور او تميز مسخرې کوي.

زما پوه ملګري په دغه ورځ وويل: په رښتيا چې خوشحالي څوك په زور او جبر يا په ډېرو پيسو کور ته نشي وړل، مګر خان لا تر اوسه په دغه حقيقت نه دی پوه او خپله خوشحالي په دغه ډول غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غم او خوشحالي

زما اشنا له ډېرو غمونو سره نااشنا دی. د هغه په کاله کې چا د ماشوما ژړا نه ده اورېدلې او خپلو ماشومانو په مرګ او درد یې هېڅکله نه دي ژړلي، هغه حال چې یو پلار یې د خپل کوچني زوی یا ځلمي زوی د ځانګدن په وخت کې وینې، دی ترینه ناخبره دی.

ده غوندې بې غمه سړی ډېر لږ پیدا کېږي او په همدغه سبب یې د خوشحالۍ برخه هم ډېره لږه ده.

دی چې په خپل کاله کې خپل خلف الصدیق نه وینې په زړه کې ډېر ځورېږي او ځان بد بخته ګڼي، مګر د ده دغه غم زمونږ په نظر کې د هغه چا له غمه ډېرسپك دی، چې دوه زامن یې ژوندي دي او یوه د ده په غېږ کې خدای ته ځان سپارلی دی، ځکه مونږ هغه ته د فاتحې دپاره ورځو او ده ته نه ورځو.

زمونږ دا عادت دی، چې که د چا په کاله کې نهه میاشتني اولاد مړ پیدا شي ویر ورسره نه کوو او هغه هم د غم کمپله نه غوړوي، مګر په کوم کاله کې چې د دوه ورځو ماشوم مړ شي، هلته د غم او مصیب مجلس جوړېږي او خلك ورسره همدردي کوي.

موریس مترلینګ وایي: ((تاسې په ملیاردونو نطفې ضایع کوئ، مګر خوابدي کېږئ نه او دغه راز ضیاع د چا د غم او خپګان موجب نه ګرځي)).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې خبرې معنیٰ داده، چې زمونږ غمونه معقول نه دي، محسوس دي. هره ضایعه، چې یوازې عقل پرې پوهېدی شي او احساسات ورسره تعلق نه لري همدغسې بې اثره وي.

زمونږ خوشحالۍ هم، لکه زمونږ غم په عقل او منطق اتکا نه لري، بلکې د شعور او احساس نتیجه ده.

غم او خوشحالي یوه په بل پورې تړلي دي او یو له بله نه بېلېږي، ځینې ګمان کوي، چې خوشحالي له بې غمه خلکو سره زیاته ده او هغه څوك ډېر نېکبخت دی، چې هېڅ غم نه لري، مګر حقیقت دغسې نه دی او ښادي هر چېرې د غم په اندازه ده.

حقیقي بدبختي په بې غمۍ کې ځای لري او بې غمه سړي ته که سړی وویلی شو ، نېکبخت خو ورته هېڅکله نه شو ویلی.

غم او خوشحالي، لکه د یوې ټوټې دوه مختلف مخونه دي، چې اصل یې یو دي. څنګه چې شپه او ورځ یو په بل پورې نښتې دي او هر کاله ته دواړه ورانـدې وروسته راځي، د غم او خوشحالۍ ارتباط هم دغه راز ټینګ دی. که څوك وغواړي، چې هغه یو خپل کاله ته پرېږدي او دا بل ایسار کړي، له دینه لویه اشتباه بله نه شته.

داسې کېدلی شي، چې ورځ اوږده شي او شپه لنډه، یا شپه لویه وي او ورځ وړه وي، مګر داسې ورځ چې شپه ونه لري یا داسې شپه، چې ورځ ورپسې نه وي په دنیا کې نه شته.

که لمر تر اخرته پاس په سر ځای په ځای ولاړ وای د زمانې په رنګ کې هېڅ تغیر او تحول نه وای موجود هېڅوك به نه پوهېده چې شپه څنګه وي او د همدې لامله، چې شپه به چا نه پېژندله په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي به هم نه پوهېده، چې ورځ څنګه وي او څه کيف لري. غم او خوشحالي هم، لکه شپه او ورځ يو په بل پېژنو، که غم له دنيا نه بېخي لاړشي خوشحالي هم ورسره ځي که ژړا نه وي خندا هم نه شته.

هماغسې، چې هګۍ له چرګې پيدا کېږي او چرګه له هګۍ نه غم او خوشحالي هم يو د بل اولاد دي.

انسان بايد په دې پوه شي، چې غم او خوشحالي يو ظاهري او اعتباري فرق لري، يعنې دا فرق هم لکه د شپې او د ورځې فرق د سترګو او نظر فريب پيدا کړی دی، چې د عقل او بصيرت خاوندان پرې نه غولېږي، بلکې ړانده هم دواړه يو ګڼي. څوک چې د عقل سترګې لري او د فلسفي شعور خاوند دی هغه زمانې ته په بل شان ګوري او د شپو ورځو له سپينو او تورو پردو نه هغه خوا بې رنګه زمانه په بل ډول ويني، هغه پوهېږي چې د زمانې دواړه مخونه يوه شي ته منسوب دي او يو حقيقت دوه رنګه ښيي.

ډېره ښه ده، چې عقل او پوهه په مونږ ډېر تسلط نه لري او مونږ يې له وهم او خيال نه لري کړي نه يو، ګڼې اوس به شپه او ورځ را باندې يوه وه او خوشحالي به هم راباندې غمېدلې وه.

زمونږ غمونه او زمونږ خوشحالي زمونږ په ژوند کې هغه سوز او ساز پيدا کوي، چې بې له هغه د ژوند کيف او خوند نه پاتې کېږي.

غم د خوشحالۍ څکلو ذايقه او احساس روزي او خوشحالي، لکه د خوږو ميوو خوراک ترخو مرچو ته ضرورت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په دنیا کې ترخه شیان نه وي خوارہ ډېر ژر زړه وهي او بې خونده کېږي.

د ژوندانه خوند، غم او خوشحالۍ ته ډېر ضرورت لري او په دغه خوند کې د عواطفو او احساساتو خاوندان ډېره برخه لري، هغه ړانده هوښیاران، چې په ظواهرو نه غولېږي او د غم او خوشحالۍ په فرق نه دي قایل، له دغه نعمته محروم دي، که مونږ ډېر عمیق فکر وکړو هماغه شی مونږ ډېر خوشحالوي، چې مونږ یې ډېر خپه کړي یو او ډېر ځله هغه شي ته خو شحالېږو، چې زمونږ غم پکې پټ دی، لا ډېره ښه ده چې په جهان کې دغه راز ژور فکرونه ډېر لږ دي او احساسات مونږ ته دغه موقع راکوي، چې د غمونو او خوشحالیو حقیقت ته ډېر ځیر شو.

ډېر خلك دي، چې یوه ورځ یې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کېږي، مګر بله ورځ نوی واده کوي او د خوشحالۍ هغه زوږ غم بېخي هېروي، نو دغه د خوشحالۍ ډولۍ او هغه د غم جنازه یو له بله ډېر ربط لري، که هغه غم دغه کاله ته رانه شي دغه ښادي هم نه شي راتلی.

دا وصال په حقیقت کې د هغه فراق نتیجه ده او په هغه ویر کې دغه سرور او سرود پټ دی. هر څومره چې د خوشحالۍ د پسرلي بارانونه زورور وي هغومره یې سېلابونه هم زورور دي. له دغې زورورو باروانونو سره تندر او بړلۍ هم شته، لکه چې له ډېرو نویو افتخاراتو سره ډېر لوی خطرات ملګري دي. همدغه وجه ده چې زه له سپکو او کوچنیو غمونو څخه لوی او ستر غمونه ډېر ښه ګڼم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخلاقي اساس

شوپنهاور وايي: د اخلاقو دپاره له ترحم نه ښه اساس نه شته، انساني اخلاق بايد په همدغه اساس قايم وي.

د ده په نظرکې اخلاقي عمل هغه دی، چې د شخصي ګټې هېڅ اثر پکې نه وي او محض د بل د خير دپاره وي.

کانت وايي: د انسان هغه عمل اخلاقي ارزښت لري، چې خاص د انساني تکليف دپاره وي.

د ده په نزد انسانيت يو قانون لري، چې مخالفت ترېنه ښه نه دی او انسان مکلف دی، چې له دغه قانون سره سم وچلېږي. د ده په نظر هغه کار، چې د قانون دپاره کېږي او هغه کار چې د قانون دپاره نه وي شوی، مګر له قانون سره موافق دی يو له بله فرق لري.

دی هر نېك او ښه کار اخلاقي عمل نه ګڼي، د ده په فکر اخلاقي عمل هغه دی، چې خاص د قانون د پېروی او د انساني تکليف د پر ځای کولو دپاره اجرا شوی وي، نه د شخصي ګټې دپاره په همدغه سبب د يوه سوداګر صداقت او راستي، چې د تجارتي ګټې دپاره نېك کار ګڼي، مګر اخلاقي عمل ورته نه وايي، همدارنګه هغه څوك، چې ډېر زړه سواندی وي او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه سبب له خلکو سره نېکي او احسان کوي، دغه راز نېکي او احسان د کانت په عقيده اخلاقي عمل نه دی.

دی وايي که دغه سړی له خلکو نه ډېرې جفاګانې ووينې زړه به يې سخت شي بيا به له چا سره احسان او نېکي نه کوي، مګر هغه څوك چې د خلکو جفاګانې وښې او محض د تکليف دپاره له خلکو سره ښه کوي، دا کار اخلاقي قيمت لري او اخلاقي عمل ورته ويل کېږي.

مترلينګ وايي: هغه مينه چې انسان يې له انسان سره لري بايد له ډېر لوړ او هسك ځای نه اخيستل شوې وي، که يو انسان وکړی شي چې له انسانانو سره عشق ولري او بشر دوستي د عشق له کوره واخلي نه ښايي، چې له ترحم نه کار واخلي او مينه يې د مرحمت او مهربانۍ رنګ پيدا کړي.

که څوك چا ته د عدالت له مخې څه ورکولی شي د احسان له لارې دې څه نه ورکوي، که د چا له لاسه پوره وي، چې د انسان احترام وکړي دلجويي او تسلي ورکولو ته حاجت نه شته. دی د انسان دپاره له چا نه رحم او شفقت نه غواړي، عشق غواړي د احسان له ورکړې نه د عدالت ورکړه ښه ګڼې او له نوازش نه يې احترام د انسان دپاره غوره ګڼلی دی.

دا سړی د عشق طرفدار دی، د ده په مذهب بايد بادشاه او ګدا يو له بله عشق ولري. ده ته له شفيق نه رفيق ښه ښکاري او له هغې مينې نه کرکه کوي، چې يو مهربان بادار يې له خپل صادق خدمتګار سره لري، دغه راز مينه چې د ترحم او شفقت رنګ لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو انسان لوی او بل کوچنی ښيي، په دې مينه کې چې هر څومره مهرباني پرته ده هغومره پکې د محبوب حقارت هم شته، مګر په عشق کې کبر او لويي نه ځايږي او اغاتوب نه مني، دی انسان ته په ډېر لوی حق او ډېر زيات احترام قايل دی، مګر دغه حق ورته په سوال او ګدايۍ د استرحام له لارې نه غواړي، د عدالت په اساس يې غواړي.

که بشر ښه انصاف وکړي خواران او مزدوران په بډايانو باندې ډېر لوی حق لري، خو دغه حق پټ پاته دی او خلکو هېر کړی دی.

روسو وايي: «هر وخت چې تاسې يو اسمان خراش قصر وينئ، يقين وکړئ چې د يوه ولايت کورونه د دغه قصر د بنا دپاره وران شوي دي» که چېرې سم او صحيح حساب منځ ته راشي ډېر لوی بډايان د ډېرو زياتو خلکو پوروړي دي او د دوی خيرات په حقيقت کې د دغه پور نيمګړې ادا ده، که يو سړی په دغسې احساس خوار او غريب ته څه ورکوي احساس يې ډېر لوړ او عالي دی او له هغه بل نه، چې دا کار خپل رحم او کرم ګڼي عالي همت او لوړ شعور لري.

د چا پوهه چې د عشق په اب و هوا کې وده وکړي او عواطف او احساسات يې په عقل غالب وي، هغه د مترلينګ په شان فکر کوي او له نورو پوهانو نه يې فکر بل راز وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه او بد

خدای خبر دی، چې غل وکه خوني، یا یې کوم ډېر د شرم کار کړی و، هر څه چې و، خو خلکو یې متهې ترلې وې او حاکم ته یې راوست، هر یوه ویل: دی ډېر بد سړی دی مونږ د ده له لاسه ډېره په عذاب یو، دی باید بندي شي او ډېره سخته سزا ووینی.

حاکم هغه بد وګاڼه او زندان ته یې ولیږه، د هغه خپلوان اخندزاده صاحب ته ورغلل او هغه یې حاکم ته وروست، کله چې حاکم د اخندزاده صاحب له راتګه خبر شو یوه ټوټه مخې ته ورغی، د هغه لاسونه یې ښکل کړه او په ډېر عزت یې خپل ځای ته راوست.

د اخندزاده صاحب له خبرې هېڅوك نه شو وتلی، حاکم هم د ده امر ته غاړه کېښوده او بندي یې خوشې کړ.

ما چې دغه حال ولید په دې پوه شوم، چې دلته د ښو او بدو فرق نه شته، ځکه د ښه سړي لاسونه ښکلوي او د بدو سړو لاسونه تړي، مګر ټول د ښو او بدو په فرق یو شان نه دي پوه شوي. د همدې له امله هغه سړی، چې د خلکو په نظر کې بد و اخندزاده صاحب ښه وګاڼه او له بنده یې خلاص کړ.

زما ملګري وویل: دوی د ښو او بدو په تمیز کې ډېر غولېدلي دي، وایي زمونږ ملك ډېر بد سړی دی، ځکه چې د غلو ملګری دی او غله په حاکم باندې خوشې کوي، مګر همدغه کار چې اخندزاده صاحب وکړ هغه ته بد نه وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرکله چې خونیان او داړه مار بندیان شي د ده په برکت خوشې کېږي او د ګنهاکارو شفاعت د ده کار دی. دی یوازې له حاکمانو نه غله نه خلاصوي. که شکرانه غټه وه په اخرت کې یې هم د خلاصولو ذمه کوي او پس له مرګه یې هم ملګري دي.

که یو حاکم یو غل د ملك په خوله خوشې کړي دا کار دوی ته بد ښکاري، مګر که د اخندزاده صاحب سفارش یې پرېږدي، نو بیا په ښه سړیتوب او دینداری کې حسابیږي. د هر چا بدي که په ډېرو پردو او رنګونو کې پټه وه هغه د دوی په نظر کې ښه سړی دی او که چا خپله بدي نه پټوله یا یې نه شوه پټولی دوی ورته بد وایي او په بد نامه یې یادوي.

دوی هغه ځوك غل ګڼي، چې د سوداګرو قافلې وهي او د بډایانو په کورونو داړې غورځوي، مګر د هغه چا لاسونه او پښې ښکلوي چې په چل او فریب د خبراتونو قافلې خپل کاله ته راګرځوي او د مسکینانو حق غصبوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوانۍ ډیوې

په کاله کې برق لګېده، مګر پاس په رف باندې د تورو تېلو مسینه ډیوه ایښې وه، په څنګ کې یې یوه بله ډیوه هم وه، چې یو وخت پکې شمع بلېده.

هغه خوا د خاوریونو تېلو لاټین ښکارېده او داسې معلومېده، چې هرې ډیوې په خپل وخت کې دا کور رڼا کړی او د کاله خلکو یې په رڼا کې ډیوې شپې سبا کړې دي، مګر اوس ترېنه څه کار نه اخیستل کېږي او د شپې په کور کې برقونه بلېږي.

د زمانې دا عادت دی، چې زاړه شیان له کاره باسي او نوي شیان په کار اچوي، مګر خلک خپل زوړ حال نه هیروي او زاړو شیانو ته په ځګو رفونو باندې ځای ورکوي.

دا عادت بد نه دی، چې څوک زاړه خدمتونه هېر نه کړي او زړو خدمتګارانو ته په قدر وګوري، مګر کار باید له نوو شیانو واخیستل شي او په کورونو کې وخت په وخت نوې رڼا ګانې پیدا شي.

انسان په هر وخت کې یوې رڼا ته محتاج دی او دا رڼا د هر کاله خپله څېره او خپله وضع بدلوي. د عالم تغیر چې د دنیا یو قانون دی همدغه تقاضا لري، چې هر څه باید یو راز او بل راز شي او یوازې لوی خدای تل تر تله په یوه حال باقي وي. د همدغه بدلون او تغیر په وجه د علم او پوهې رڼا هم هر وخت خپل فانوس بدلوي او د لوښو په بدلون په لوښو کې پراته شیان هم بل راز کېږي. هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رڼا چې د خاورو له تېلو پيدا کېږي هغه نور، چې د لمر او سپوږمۍ له کوره راځي، هغه بربښنا چې د اوبو له ابشار څخه حاصلېږي د ظرف او محل په اعتبار يو له بله بېلېږي. که څوك په دغو ظاهري صورتونو ونه غولېږي او حقيقت ته ځير شي، نو د شړشمو او پښې په بوټو د غوزانو او زيتونو په ونو کې يوه رڼا موجوده ده، چې په هر راز ډيوه کې بېل کيف پيدا کوي. که څوك هغه تيل چې په ډيوه کېويني يا دغه سيزونکی برق، چې په برقي نغريو کې ګوري په اوبو کې وليدی شي هغه ته اور او اوبه دومره فرق نه لري او د جهان په هره زره کې يو ه رڼا ويني، چې د صحرا په کاڼو کې هم شته. هغه نور چې کليم په کوه طور کې ليده، په هره ونه کې شته، مګر محرمانه سترګې غواړي.

که د انسان تعقل قوي شي او د حواسو له قيده واوزي(که څه هم د بشر اوسنۍ پوهه هماغه رڼا ده، چې د حواسو له کړکيو رانـنوتلې ده) په هر شي کې به يو نور ګوري او د وجود په نړۍ کې به دا تور او سپين نه وي! اوس مونږ د حواسو له تاثير لاندې يو، چې په تېلو غوړ لاسونه په پندانه وچوو.

که لوښي او ظروف زمونږ د نظر مانع نه شي، نو په هر کور کې د يوې وياله يا د يوې چينې اوبه دي او د ټولو مشرب يو دی.

که مونږ د سيند او ويالې، د کوهي او کاريز، د واورې او باران په نومونو او صورتونو ونه غلېږو، نو واوره، ږلۍ او باران د يوې کورنۍ خلك دي او اور او اوبه هم دومره پردي نه دي، په حقيقت کې همدغه خوږوالی دی، چې په خټکي، هندوانه، توت، انګور،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناك او منه کې يې حلول کړي او په هر محل کې يې بېل صورت بېل خوند او بېل نوم پيدا کړی دی.

هغه لوی او واړه خمونه، چې د بېلوبېلو ميوو او دانو شربتونه او عرقونه پکې پراته دي ټول يو کيف لري او د کجورو او اوربشو په مېنځ کې څه فرق نه شته. په دغسې کتنه چې سړی له اشکالو او صورتونو نه هغه خوا وګوري سړي ته دا معلومېږي، چې کورت او شړومبې لـه يـوې غړکـې راوتلـي دي او مايعـات او جمـادات زمونږ ظاهري حواسو بېل کړي دي.

هغه وخت چې زمونږ تماس او تعلق له ماديـاتو نـه قطع شـو او مجرد شو ښايي، چې د نن ورځې علم او معرفت بل راز شي او دغه رڼا بل شانته ووينو، دغه وخت به د نن ورځې وسايل لکه د دې کوتې بېکاره ډيوې په کارنه وي او علم و پوهه به په نورو قلبونو کې ځان څرګند کړي، چې اوس يې مونږ نه شو ليدلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتخاب

زما ملګري له اجتماعي مسايلو سره ډېره زياته علاقه لري، کله چې ولس د شوروي دپاره وکيلان انتخابوي يا د حکومت مشر خپل وزيران ټاکي دی په انتخاباتو باندې په زړه کې سل اعتراضه لري.

د ده په نزد سم او صحيح انتخاب ډېر مشکل کار دی او که دغه کار بل څوک کوي، دی پکې ډېر عيبونه پيدا کولی شي. دی وايي د ګوستاولوبون دا خبره رښتيا ده، چې په خلکو باندې حکومت کول دومره ګران کار نه دی، لکه چې په خلکو کې لايق کسان پېژندل او انتخابول مشکل کار دی.

زما ملګري دا يوه لويه اشتباه ګڼي، چې اجتماعي کارونه داسې کسانو ته وسپارل شي، چې هغوی په خبرو کې ډېر مهارت لري او په خبرو ډېر ښه پوهېږي. ده د کوم عالم خبره ډېره خوښه کړې ده چې په خبرلوڅو نطاقانو کې د فکر خاوندان ډېر لږ پيدا کېږي.

د ده په نز د هغه څوک، چې ډېرې ښې خبرې کولي شي ښه ښه کارونه نه شي کولی او ډېر فکر کونکي هم د کار خك نه دي.

زه د ده دا خبره څکه ښه ګڼم، چې دی په خپله د فکرخاوند دی او په خبرو کې هم ډېرښه دی، هغه څوك چې د ځان په باب کې هم له حقه نه تېرېږي او د قضاوت په وخت کې په ځان هم حکم کولی شي بايد ښه يې وګڼو او په قدر ورته وګورو. او س خو به پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي یاست، چې زما ملګری په اجتماعي مسایلو کې څومره عمیق فکر لري، مګر زما علاقه له ده سره په فکري او علمي دقت نه ده بنا ، بلکې د ده شعر او ادبي جنبه مې ډېره خوښه ده.

دې علاوه په دې، چې شاعر او لیکونکی دی په شعر او ادب کې ډېره ښه نقادي هم کولی شي، یعنې که هرڅومره ښه شعر بد په نظر ورغی یا د شعر خاوند ښه سړی نه و ، دی پکې داسې باریک عیبونه پیدا کولی شي، چې نور یې په ذره بین هم نه شي لیدلی، مګر کوم شعر چې دی په خپله انتخاب کړي هغه هم ډېر ښه نه وي یا یې نور په ښه والي نه شي پوهېدای. ګورئ! زما مقصد دا نه دی، چې ښه شعر او بد شعر نه پېژني، بلکې یقین لرم چې ادبي محاسن او معایب ورته ډېرښه معلوم دي، زما په نظرکې دی ډېر ښه شاعر دی، مګر د ده له باریك نظر څخه په وېره کې یم، چې دا خبره یې په مزاج بده ونه لګېږي، ځکه چې اناتول فرانس په خپل یوه کتاب کې لیکلي دي، چې ډېر ښه شاعر هماغه دی چې ډېر خود پرست وي او بې له ځانه بل څوك په نظر کې نه لري.

زما دغه ملګري یوه ورځ د وطن په کاردارنو باندې بحث کاوه، چې ځینې یې ښه ګڼل او ځینې بد ، ما چې د ده دغه انتخاب ولید په دې پوه شوم، چې د شعر له پېژندلو نه د سړو پېژندل ګران کار دی او د اشخاصو په عمل کې دومره اختلاف نه شته، لکه چې په نظرکې شته.

دا کېدی شي چې ډېر خلك په یوه چلم خوله کېږدي، مګر فکرونه او نظرونه یو راز نه دي، د حسن انتخاب، د شعر

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتخاب، د شخص انتخاب په هر ځای کې یوه اختلافي مسله ده، چې د هر چا د ذوق او نظر په لحاظ فرق کوي. که هر څېرته لاړشئ او هر چا ته لاړ شئ یو به د بل په انتخاب اعتراض کوي او دغه شکایت به هر ځای موجود وي.

حجازي د ایران ډېر ښه او مشهور لیکوال لیکي: زما یو دوست چې له ډېرو ښو لیکوالو څخه دی د ایران په فرهنگستان انتقاد کاوه، چې په دغه علمي او ادبي انجمن کې ولې ځینې بېسواده اشخاص په عضویت انتخاب شوي دي او لیاقت ته نه دي کتل شوي، مگر څومره چې ده د ایران د فرهنگستان اعضاوو ته بد ویل هغومره یې د فرانسې د اکاډمۍ اعضاء ستایل او د هغوی انتخاب یې ډېر صحیح گاڼه، څو ورځې وروسته چې زه (حجازي) د فرانسې د اکاډمۍ له یوه غړي (مسیو ماسین یون) سره په پاریس کې مخامخ شوم، نو د اکاډمۍ بحث منځ ته راغی او هغه په ډېر قهر وویل: «د فرانسې له اکاډمۍ نه خرابه دستگاه بله نشته. څو ورځې پخوا یو تن د کتابونو ناشر، یعنې (کتاب پېرودونکی) کتاب فروش، چې د اکاډمۍ د ځینو اعضاوو کتابونه د تملق دپاره چاپوي او خرڅوي یې د اکاډمۍ غړی شوی، چې د ادبیاتو په پوله هم نه دی تېر شوی».

دا کیسه همدغلته پرېږدئ، چې د فرانسې د اکاډمۍ انتخابات د اناتول فرانس په وخت کې وگورو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه لوی او مشهور لیکوال په خپل یوه کتاب کې د دوو تنو (شاګرد او استاد) مذاکره د اکاډمۍ د یوه غړي په باب داسې لیکي.

شاګرد: مسیو... د اکاډمۍ په عضویت انتخاب شو او دا انتخاب زه ډېر بد ګڼم. دا سړی د معاشرت په ادابو ډېر ښه پوهېږي او له هر حزب سره تګ راتګ لري، سربېره په دې یوې لوړې کورنۍ ته هم منسوب دی او وراره یې د کلیسا واکدار دی. دی په خپله هم ډېر څه لري او په کاله کې یې ډېر ښه شراب پیدا کېږي، مګر ذوق او هنر نلري او د لوړې قریحې خاوند نه دی، ځکه راته دغه انتخاب ډېر ناوړه معلومېږي او په بد نظر ورته ګورم. استاد: ناوړه انتخاب ته هېڅکله بد مه وایه او په دې پوه شه، چې په کارونو کې د تصادف او انفاق ۱- ۲ برخه ډېره زیاته ده، هغه کار چې تاسو ته مسخره معلومېږي په حقیقت کې یو انتقام وي، چې تقدیر یې د تفریح دپاره د عقل او تدبیر له خاوندانو څخه اخلي.

تاته دې دا معلومه وي، چې په دغسې انجمنونو کې د هوس او تفنن دپاره هم ځای پرېښودل په کار دي. د قریحې او نبوغ خاوندان غالباً د معاشرت او ګذران خلك نه وي.

تا ته دې، د قریحې او نبوغ خاوندان غالباً د معاشرت او ګذران خلك نه وي.

که یوه جامعه سل په سلو کې عقلي او منطقي وي سل په سلو کې به د تحمل وړنه وي او د عدالت له ساړه فشار لاندې به هر څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساړه وي. کوم انجمن چې يو ازې له لويو او فوق العاده اشخاصو جوړ شوی دی ډېر لږ خلك به ورسره علاقه ولري. ډېره ښه ده چې ټيټ او حقير اشخاص له دوی سره ګډ شي او د تفريح باعث وګرځي. په دغه صورت کې به ټيټ کسان له لوړو کسانو نه علمي او معنوي استفاده کوي او لويانو به هم، چې خپله مقايسه له دوی سره په نظر کې نيسي خوند اخلي. دا کار د دواړو په ګټه دی او اکاډمي په دغه ډول د خپلو مهمو غړو اهميت نورو ته ورکولی شي. څنګه چې د لمر او ستورو څخه ځينې ذاتي او ځينې اکتسابي ځلښت لري، د اکاډمۍ اعضاء هم بايد دغه راز وي، چې د ځينو رڼا ځينو نورو ته انتقال او سرايت وکړي.

دغه راز ناوړه انتخابات د دغه انجمن د حيات او بقا دپاره ډېر ضرور معلوميږي او ډېره ښه ده، چې اکاډمي د خپلو غړو په انتخاب کې اشتباه وکړي يا د تصادف له تاثير لاندې راشي او دغه راز خلك هم انتخاب کړي.

که ناوړه اشخاص هېڅکله د اکاډمۍ په غړيتوب نه انتخابېدلی، نو هغو کسانو ته به ډېر لوی توهين او تحقير متوجه و، چې اکاډمۍ نه قبلولي. مونږ بايد دغه راز ظاهري اشتباهات حقيقي هوښياري وګڼو او په نفرت ورته ونه ګورو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عقل برخه په ژوندانه کې

پاك خداى چې ژوند پيدا كړ غرايز يې هم ورسره پيدا كړه، چې ژوند وساتي او د حيات شمع مړه كېدو ته پرې نږدي.

همدغه غرايز دي، چې د هوا مرغان او د ځمكې ځناور يې د زيږولو او نسل ساتلو كار ته داسې متوجه كړي، چې هېڅ غفلت پكې نه ځايېږي. د همدې لامله د هوا مرغان هر كال نوي كورونه جوړوي او نوې هګۍ پكې ږدي. له هګيو نه بچي را ايستل او بچو ته دانه په خوله كې راوړل د غريزې كار دى.

يو كوچنى ماشوم، چې په لومړۍ ورځ د مور په تي باندې خوله ږدي او وري يې بې له غريزې بل لارښونكي نه لري، هغه پاملرنه چې يوه چرګه يې د خپلو بچيو په نسبت لري كوم تعليمي كار نه دى، بلكې د غريزې او فطرت په تقاضا اجرا كېږي. كومه شهواني قوه، چې نر او ښځه يې يو د بل په نسبت لري د غريزې غوښتنه ده، چې د ژوند ساتلو او د نسل د بقاء دپاره په انسان او حيوان كې وجود لري، يعنې د ژوندانه ساتنه او د نوع پايښت د غرايزو وظيفه ده. هر كله چې غرايز په حيوان كې ډېر قوي وي او په انسان كې ضعيف غوندې دي، نو انسان ته عقل هم وركړ شو، چې د ژوند په كار كې له غرايزو سره مرسه وكړي او د غريزې په خوښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

استعمال شي، یعنې عقل یوه آله ده چې غریزه یې استعمالوي، نو عقل باید د ژوندانه د وسایلو برابرولو په کار کې صرف شي او د ژوند اسباب برابر کړي، نه دا چې د حقایقو او پټو اسرارو د کشفولو په کار کې صرف شي او د ژوند اسباب برابر کړي، نه دا چې د حقایقو او پټو اسرارو د کشفولو کار ترېنه واخلو او بېځایه یې استعمال کړو. د عقل اصلي کار همدغه دی، چې له مادې سره تعلق پیدا کړي او په موادو کې تصرف وکړي. طبیعي علوم او ریاضي علوم دا مدعا ډېره ښه ثابتوي، چې د عقل کار له جسم او مادې سره دی چې باید ابعاد وپېژني او کمیت ته متوجه شي، ځکه چې د کیفیت پېژندنه د عقل کار نه دی او عقل د دغه مقصد دپاره نه دی پیدا شوی همدغه سبب دی، چې انسان یا له کیفیت نه بېخي غافل دی یا کیفیت ته هم د کمیت په نظر ګوري، مثلاً: زمانه په اصل کې کیفیت دی او د کیف له مقولې لاندې راځي، مګر انسان د خپلې ساعت تیرۍ دپاره، چې د ژوندانه یکنواختي ورکه کړي دغه کیفیت له مقولې لاندې راووست او د ځمکې حرکت د ستورو حرکت او نور حرکتونه یې زمانه وبلله، هئیت نجوم ریاضیات په همدغه مفیده اشتباه بناه شوه او د دغې لویې غلطۍ په وسیله لوی لوی مقصدونه حاصل شول.

که انسان ښه غور وکړي پوهېږي، چې عقل انسان ته د دې دپاره ورکړشوی دی، چې د الاتو او مصنوعاتو په جوړولو کې ترېنه کار واخیستل شي او یو څه جوړ کړي، نه دا چې په څه پوه شي او د کمیت ادراک وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عرب پوهان په دغه راز ښه پوهېدلي دي، ځکه يې د ژوند ښه کولو په کار کې له عقل او پوهې نه ډېر کار اخيستی دی او زمونږ پوهان په نورو تصوراتو کې غرق دي.

مونږ بايد د جوړولو او پوهېدلو په فرق قايل شو.

جوړول اسانه کار دی، مګر پوهېدل ګران کار دی.

د شاتو مچۍ عسل جوړوي، مګر په حقيقت يې نه پوهېږي.

مونږ ژوند کوو او د ژوند وسايل برابر وو، مګر د ژوندانه په حقيقت نه يو پوه شوي.

ډاکټران او طبيبان د ژوند په خدمت تر ډېره حده موفق شوي دي او د زړه حال، د سږو حال ورته معلوم دی، مګر ژوند نه پېژني او له روح نه ناخبره دي.

د انسان ډېره لويه او مهمه وظيفه د ژوندانه ساتنه او روزنه ده.

عقل او فکر، علم و فن د همدغه مقصد دپاره دي، چې د ژوندانه اسباب او وسايل برابر کړي او په همدغه لاره کې تر ښه کار واخيستل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسابي خبرې

استاد ويل: تاسې بايد هر وخت له ځان سره حساب وکړئ او حسابي خلك اوسئ!

د ده يو حسابي درس دا و: كه يو عدد له بل سره داسې يو ځاى كړو، چې يو پاس او بل لاندې وي لكه **۲** نو څلور(۴) ترېنه جوړېږي او دواړو وجود هم په خپل حال نه پاتې كېږي، كه دواړه څنګ په څنګ يو ځاى كړو لكه:۲۲ دوه ويشت ورنه جوړېږي او دوه شلې كېږي. د دواړو عددونو شكلونه او صورتونه هم په خپل حال پاتې كېږي، ځكه چې دلته د ملګرتيا او ورورولۍ راز پټ دى او په هغه بل صورت كې تفوق تسلط او محوه كول معلومې ږي.

ده ويل: كه دوه مساوي عددونه لكه: (۱-۱) (۲-۲) (۳-۳) هريو له بل نه وړاندې يا وروسته كړو نتيجه يې يوه ده، مګر په دوه متفاوتو عددونو كې تقدم او تاخير ډېر زيات فرق راولي او په مقدار كې ډېر تفاوت راځي. كه مونږ(يو) او نه (يو) ځاى كوو او داسې يې ليكو (۱۹) نونس كېږي، مګر شل كېږي نه، كه همدغه دوه عددونه داسې وليكو(۹۱)خبره سلوته نږدې كېږي او ډېر زياتوالى پكې راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعر او فلسفه

وربځې پورته په هوا کې دي، څاڅکي ښکته په ځمکه کې.
هغه څه چې په هسکو وربځو کې شته په ژورو څاڅکو کې هم شته په دغو اوبو باندې هم هماغه تنده ماتېږي.
د لوړ خيال او د ژور فکر نتيجه يوه ده.
ته: يا خپل نظر ډېر لوړ کړه يا په خپل ګرېوان کې ډېر سر ښکته کړه:

د شاعر او فيلسوف فرق همدغه دی
زه شعر او فلسفه دغه شان ګڼم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولاړې اوبه

له ښاره ووتم سمه او ودانۍ مې پرېښوده، د لوړو غرونو سر ته وختم، له هغه ځايه ستاسې لوړې ماڼۍ ډېرې ټيټې ښکارېدې او په دې پوه شوم، چې مونږ په ډېر ټيټ محيط او ټيټه هوا کې ژوند کوو.

د غره له سره ډېر لرې ځايونه ليدل کېږي او نظر ډېر لرې ځار کوي، ځکه ما هم د زمان او مکان په لرې ګوټ کې هغه څه ليده، چې د کور او کلي خلکو نه شو ليدلی.

همدغه وخت زه وپوهېدم، چې فرعون او قارون په کلو او ښارونو کې پيدا کېږي، مګر خدايي تجلي په غرونو کې ځان ښيي او کليم له کوه طور نه الهام اخلي. د لمر لومړۍ رڼا د غرو په څوکو پرېوزي او وروستۍ وداع هم د غرو له څوکو سره کوي. شپانه په غرونو کې دي او قصابان په ښارونو کې.

د بودا او زردشت نښې ننښانې په غرونو کې دي او فرهاد د عشق د غره ازانګه ده.

د غرونو اوبه ډېرې پاکې او ډېرې رڼې دي. د غرونو هوا ډېره صافه او بې دوړو ده.

تاسې غرونو ته يوازې د کميت په لحاظ مه ګورئ، د کيفيت په لحاظ هم دلته ډېر څه شته، چې په سمه کې نه شته.

که په غرونو کې قيمتي لعلونه شته، نو د غرونو ښکلي او ښايسته منظرې هم په ښارونو کې نه پيدا کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه غرونو ته ننداړو او تماشو د پاره تللی وم او د ولاړو اوبو سیل مې کاوه، ما ته چا ویلي و، چې هلته یو ډېر لوی ډنډ دی، چې پخوا به پکې ښاپېریو لمبل او ملوك به له بدرۍ سره همدغلته کتل.

زه لاړم او دغه ډنډ مې ولید د ډنډ په غاړه ډېر ساعت کښېناستم او تر ډېره وخته له فکر او خیال سره مشغول وم.

دغه لوی ډنډ د صبر او سکون په مقام کې څه شور او فریاد نه کاوه، د حال په ژبه یې خپل عمیق احساسات داسې ښکاره کول.

زه د لویو غرونو په ډېره لویه کنده کې ایسار یم او د ولاړو اوبو په نامه یادېږم، زما لیدو ته خلك راځي او زما مهیبه منظره ویني. هېڅ لامبوزن دا جرئت نه کوي، چې زما په سر ودانګي او زما مخ په څپېړو ووهي. په ما باندې د چابېړۍ نه (ګرځي زما کبان څوك نشي نیولی) د هیچا جال په ما باندې نه دی لوېدلی. زه د هېچا په واك او اختیار کې نه یم، مګر په عین حال کې بې واکه او بې اختیاره یم. زما په پښو کې لکه غرونه لوی لوی زنځیرونه پراته دي او زه یې ځای په ځای درولی یم.

هغه ازادي، چې له مستو سیندونو او زورورو سېلابونو سره شته له ما سره نه شته.

زه عمق لرم، شور او مستي لرم، موج او حرکت لرم.

زه ډېر خلك غرقولی شم، مګر ځان له قیده نه شم خلاصولی.

زما قوت او طاقت ایسار دی، ما ځان ته د یوې چینې او یوه لښتي قدر ته مجرا پیدا نه کړه او د دغو ماشومانو ازادي هم زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

په برخه ونه رسیده. زه ډېر لوی قوت یم، مګر ازاد نه یم، ایسار یم، ځکه هېڅ نه شم کولی او هېڅ رانه جوړ نه شوه.

زما عمر عبث تېرېږي، نه رانه برق او برېښنا پیدا شوه نه سمسور باغونه، نه مې جهان ولیده او نه جهان ولیدم. زه ښارونو او ودانۍ ته ښکته نه شوم. ما خپل موج او حرکت ونه لید او د شور او مستۍ په کیف ونه پوهېدم. زه د ځان غونډې نورو ډنډونو سره یو ځای کېدای نه شم، مګر د کابل سیند د کونړ له سیند سره یو ځای کېږي او دواړه له اباسین سره خپل موجونه خپل شور او خپله مستي یو ځای کوي.

قید او اسارت عزیزانو نه لرې ساتي، ځکه د یوه کوهي اوبه له بل سره نه شي ګډېدلی. لوی ډنډ ته لاره نه لري، مګر د اسمان ورېځې یو له بله ګډېږي او دیوه باغ مرغۍ بل باغ ته ځي.

زما طبیعي میل دانه دی، چې ځای په ځای غلي ولاړ یم او هېڅ حرکت نه کوم. زه د سېلاني حرکت او توپاني قوت غوښتونکې یم.

زه باید دغه سکندري ضد مات کړم او ځانته لاره پیدا کړم.

که زه له دغه قیده خلاص شم. زما له طوفان به خلك وویرېږي او زما له فیضه به ملکونه اباد شي.

زه به بحر او دریاب ته لاره پیدا کړم او هلته به بې برخې نه یم.

زما په زړه کې ډېر څه نه شته، مګر د شور او غوغا ژبه نه شته.

ته زما د حال په ژبه پوه شه او زما په حال کې عمیق فکر وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وخت، چې زه د ډنډ په غاړه ناست وم، لکه صحب حال په بل حال کې وم او د خیال پروازونه ډېر او چت وو.

په دغه وخت کې زه له لوړو خیالونو او ژورو فکرونو سره اشنا شوم او ډېر لرې به مې کتل همدغه وخت ما ته د پسرلي زوروربارانونه رایاد شوه، چې له دې لوړو غرونو په ډېر شور او زوږ مخ ښکته روان وو او هیچا یې مخه نه شوه نیولی.

د هغه سېلاب تعلق د اسمان له وربځو او اسماني برېښنا ګانو سره وه، ځکه یې ډېرې ځمکې لاندې کړې او له هره قیده ازاد و.

دا ډنډ له ټیټې او ژور محیط سره علاقه لري، ځکه په ځای ولاړ دی او عمري قید تېروي. ای هغو کسانو، چې د پوهې او هوښیارۍ عمق ته پریوتي یاست او په اسفل السافلین کې ژوند کوئ! په دې پوه شئ، چې دغه راز لوی ډنډونه د هغه شبنم مقام او منزلت نه شي پیدا کولی، چې د شپې د ګل په نازکو پاڼو پرېوزي او سحر د لمر د وړانګو او حرارت سره اسمان ته خېژي.

هغه اوبه چې د نورو ځاګانو په تل او تورتم کې دي، په دې نه شي پوهېدی چې د پسرلي بارانونه او سېلابونه څنګه دي او څه کوي؟

دغه راز لوړ مضمون دغسې ټیټو ته نه شو ویلی او د ژورو ځاګانو په اوبو کې د دنیا زورور بارانونه هم موج او حرکت نه شي پیدا کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه حاکم

هغه چې نه نفس لري، نه نفسي خواهشات.
نه يې په زړه کې ډار شته، نه طمع.
نه له موقوفۍ وېرېږي، نه د ترفيع پروا لري.
نه رشوت اخلي، نه تنخواه.
نه له چا سره عناد لري، نه د چامراعات کوي.
نه د چا مخ ګوري، نه چا څټ.
نه زور ور پېژني، نه غريب.
نه يې څوك خپل دي او نه پردي.
نه سپارش مني، نه تملق اوري.
نه چاته خاندي، نه چا ته وچولی تريووي.
پوهيږئ دا حاکم څوك دی؟
هو! قانون او عدالت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليكوالي املاء انشا

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه دهقانان

دهقانانو د منـي فصلـونه ټـول كړه او د كرونـدې كارونـه تمـام شوه، هر چا خپله غله كور ته ويوړه او خپل وابښه يې په ځـاى كړه، د ژمـي واورې شـروع شـوې. هـر څـوك تيـارې غلـې تـه كښېناست نرخونه له پخوا نه جګ لاړل، د پروړې قيمت يو په دوه شو.

يوه دهقان فكر وكړ، چې اوس د قلبې غوايان خپله نيمـه بيـه پـه نس خوري او يو پنډ وابښه په پنځـه روپـۍ خرڅېـږي، ښـه بـه دا وي چې خپل غوايان خرڅ كړم او په وښو خرڅولو هم ډېرې پيسې پيدا كړم، چې ژمى تېر شو او پسرلى راغى بيا به د يـوې دپـاره غوايـان واخلم خپله دهقاني به كوم.

بل دهقان غوايي نه درلودل هغه هم ده غوندې هوښيار او د فكر خاوند و، هغه وويل چې اوس ژمې دى غوايان په نيمه بيه لاس تـه راځي، نو راشه همدغه اوس غوايان واخله او پسرلي ته مـه ګـوره، ځكـه چې هغـه وخت دغـه نرخونـه نـه پـاتې كېـږي. دا دوه هوښـيار دهقانان په سودا كې جوړ شوو او هر يوه دا ومنله، چې دغـه سـودا د ده دپاره سودمنه ده.

په دې سودا كې دواړو خپل عقل او فكر ښه جنګولي دي، مګر دا يـو قمـار دى، چې وړونكـى يـې لانـه دى معلـوم، انسـان كـه هـر څومره عميـق او دقيـق فكـر وكـړي بيـا هـم ديـوه شـطرنج بـاز مثـال لري، چې ټول فكر يې د قمار په لوبه كې خرڅيږي او بې د چا نـس لـه موافقـه لوبـه نـه شـي وړلـى. دا دوه دهقانـان هـم پـه حقيقـت كـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شطرنج بازان دي او هغه چالونه شطرنج بازان يې داسې او پيل په وړاندې کولو او بېرته کولو کې سنجوي. دوی يې د غوايانو په خرڅولو او اخيستلو کې له نظر لاندې نيسي، مګر دومره خبره ده چې دوی له يوه چاله زيات نه شي سنجولی او فکرونه يې له ابتدا او انتها نه تجاوز نه کوي. هغه يو د وښو ګرانيويني، د غوايانو ارزاني نه ويني، دغه بل دغويو ارزانۍ ته ملتفت دی، د وښو قيمت ته يې پام نه دی.

د غويو خاوند، چې خپل غوايي يې په هغه بل خرڅ کړ، هغه مجبور شو د ده واښه هم په ګران قيمت واخلي او کڅوړه تشه کړي.

د دوی سودا خوسرونيوه اوبه ګورو، چې چانس او طالع له کوم يوه سره ملګرتيا کوي او دا بيع د چا په ګټه تماميږي.

په دې انتظار کې څه موده تېره شوه، پسرلی لا نه و راغلی، چې ټاکو راغی او د دهقان دواړه غوايان په تېره چوړکۍ حلال شوه. لومړي په خپلې هوښيارۍ شکرونه ويستل او ويل يې زه پوهېدم، چې زنده جان مال مرګ او درد لري، هسې نه چې د ځارويو مرض راشي او لوی تاوان راواوړي، نو راشه خپل غوايي پرې خرڅ کړه او پيسې نغدې کړه. په کور او کلي کې به يوه او بل ويل، چې د غويو پلورنکی هوښيار و ګټه يې وکړه هغه بل کم عقل و، ځکه يې تاوان وکړ.

هر کله چې د لومړي دهقان هوښياري ټولو ومنله، نو هغه بل خپلې ناپوهۍ ته ملتفت شو او ګمان يې کاوه، چې هغه په رښتيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ورځ لیدله او زه خدای ړوند او کوڼ کړم، چې له پسرلي نه مې دمخه غوايي واخيستل.

څو ورځې، چې نورې هم تېرې شوې د لومړي دهقان په کور غدۍ ولوېده. دی کم بخت ووژل شو او پيسې غلو ويوړې دا ټاکو د غوايي له ټاکو نه هم بتر و، چې هم سر لاړ او هم مال. يه کور کې يې کونډه او يتيمان پاتې شول، چې خپل خوراك او پوښاك ته حيران و. هر چا به ويل، چې نغدې پيسې په کور کې ساتل همدغسې کارونه لري. ده غريب د ثاريو مرګ او درد ليده او خپل مرګ يې نه ليده دغه وخت دا معلومه شوه، چې دويم دهقان، يعنې دغويو اخيستونکی تر ده هوښيار و، د هغه بلا په مال ولګېده او د ده په ځان شوه اوس، نو ده خپل برېت تاوول او ځان ته يې عاقل خان ويلې.

دغه وخت پېښو او حوادثو دا ښکاره کړه، چې د دهقانانو په پوهه او سنجش کې څه ډېر فرق نه و، دواړه لکه د يوه خره غوږونه برابر وو، يوه که د غويو مرض ليده، د تورې شپې غله يې نه ليدل هغه بل، چې له غلو نه خبر و د غويو مرض ورته نه و معلوم.

وګورئ! پېښې او حوادث زمونږ په قضاوتونو او فيصلو کې څومره دخل لري که دهقان په کاله غدۍ نه وای لوېدلی هوښياري ترېنه هېچا نه شوه وړلی، مګر کله چې غلو د ده سر او مال ويوړه هر چا پرې د بې عقل فتوا وکړه.

دا ده زمونږ پوهه او هوښياري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه جنازې

په یوه ورځ په یوه ساعت کې له یوې شفاخانې نه دوه جنازې راووتلې هغه یو د کم خونۍ په وجه او دا بل د فشار خون په سبب مړ شوی و ، هغه جنازه څلورو تنو په اوږه رااخستې وه. د دې بل په جنازې پسې بې حسابه لوی او واړه موټرونه روان وو.

هغه یوه وینه نه درلوده، ځکه مړ شو ، د دغه بل وینه زیاته شوې او تېزه شوې وه، ځکه یې ژوند ونه شو کړای.

دوی دواړه مړه شول، مګر مرګونه یې یو راز نه وو او مرضونه بېل وو ، یو د نورو وینې هم څکلې وې او دېته محتاج و ، چې ډاکټران یې له وجوده وینه وباسي. بل ته چا خپله وینه نه وه پرېښې او بې وینې و.

یو د افراط او بل د تفریط له لاسه مړ شو ، هغه چې فقیر و او په فقر الام مړشو ، د هغه له مرګه د باختر اژانس هېڅ خبر نه شو ، د دې بل د مرګ اطلاع اخبارونو په ډېر تاسف اخستې وه او د جرایدو مخونه یې په ماتم کې تور شوه.

دوی دواړه یو بادار او بل مزدور و ، څه موده پخوا ښاغلی بادار رنځور شو ، ډاکټر د مزدور وینه د رنځور وجود کې انجکشن کړه، د مزدور قوي وجود کمزوری شو او بادار په لږ وخت کې د هر راز خوراکونو په زور او د عیاشي په وجه په فشار خون مبتلا شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېرته چې دغه شان باداري او مزدوري وي دغه شان کارونه کېږي او د يوه په ځای دوه مري.

يو کمزوری کول او بل قوي کول د دواړو په مړينه تمامېږي او د ظالم او مظلوم عاقبت همدغه شان وي.

مونږ دا راز مرګونه طبيعي ګڼو، مګر په حقيقت کې قتل او مقاتله ده، چې د وينو پور ورته ويلی شو.

په دغسې مرګونو کې هم قاتل او هم مقتول شته، مګر زمونږ پوليسان او حاکمان پرې نه خبرېږي او داسې معنوي قتلونه له نورو نه دوی ډېر کوي.

دلته دا عبادت دی که چا څوك په ټوپك وويشت يا يې په چړو وواهه پوښتنه يې کېږي، مګر که چا د چا ډوډۍ وخوړه او هغه له لوږې مړشو، دغسې قاتل ته سزا نه ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملیت او ملي استقلال

هغه وخت چې یو کوچنی ماشوم په خبرو نه پوهېږي او خبرې نه شي کولی، نو د مور او پلار نومونه هم نه پېژني او په ذهن کې یې د خپل او پردي مفهوم نه وي ناست. د کورنۍ او قبیلې، د قام او ملت څه فکر له ده سره نه وي او له دغو الفاظو سره وروسته اشنا شي، مګر په همدغه حال کې هم دومره تمیز لري، چې خپله مور پیژني او خپل پلار هم نه غلطوي.

دا د پوهې لومړۍ نښه ده، چې د ماشوم په سترګو کې ظهور کوي او دایره یې ورځ په ورځ لویېږي.

دا احساس له عقل او تفکر نه پخوا پیدا کېږي او د مشرۍ حق لري. د انسان د معرفت اساس همدغه دی او له همدغې نقطې نه د بصیرت او بصارت لیکه شروع کېږي. د ماشوم فکر چې هر څومره وده کوي هغومره د خپلوانو په پېژندلو زیات موفق کیږي او خپلوان یې ډېرېږي، یعنې له کوره کورنۍ ته راشي او له کورنۍ نه قبیلې ته ورننوزي او بیا له ملت او ملیت سره اشنا شي، یعنې د خپل ولس ټول افراد خپل وګڼي او د یوه بېل ملت ټول افراد ورته پردي ښکاره شي.

د خپلو او پردو د پېژندلو وروستۍ حد همدغه دی او د دنیا ملتونه په همدغه حد ولاړ دي.

د یوه متمدن او مترقي انسان معیار همدغه دی، چې د قرابت سلسله یې دغه حد ته ورسیږي او د کور او کورنۍ، د قام او

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبيلې په تنګه دايره کې ايسار پاته نه شي. د دې خبرې معنیٰ دا نه ده، چې نږدې خپل او لرې خپل په منځ کې به څه فرق نه وي او د ملت هر فرد به عيناً خپل سکنی ورور ګڼي يا به د کور او کورنۍ دايره محوه کوي او په دغه لويه دايره کې به اوسي.

نه هېڅکله داسې نه شي کيدای، بلکې څنګه چې هر سړی په خپل کور کې اوسي او کور يې په يوه لوی ښار کې وي او ښار په يوه مملکت کې واقع دی هر فرد به په خپل ملت کې همدغه شان وي او په دغه ډول به ځان يو واړه ملت جز ګڼي. خپل ځان د ملت جز ګڼل او دغه کل پېژندل همدغه معنیٰ لري، چې د خپل پردي فرق به کوي او دواړو ته به په يوه نظر نه ګوري. که څوک د خپل ملت او پردي ملت فرق نه کوي يا يې نه شي کولی هغه د کوم ملت جز نه ګڼل کېږي. که څوک هېڅوک پردي نه ګڼي هغه په حقيقت کې هېڅوک خپل نه ګڼي او خپلوان نه لري. که پرديتوب په دنيا کې نه وای خپلتوب به هم نه و.

مليت او ملي وحدت په همدغه احساس بنا دي، چې سړی د خپل او پردي فرق وکړي او دواړو ته په يوه نظر ونه ګوري دا حس په انسان کې ډېر قوي او ډېر طبيعي دي. د انسان په فطرت کې دا خبره پرته ده له پردي زويه به خپله لور ښه ګڼي او خپل به ورته ښاغلي معلومېږي.

دغه احساس په يوه قام او يوه ملت پورې اختصاص نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر چېرته همدغه حال دی او په دې کار کې د مشورې او سلا څه فرق نه شته. د خپل او پردي تميز په ډېرو بې تميزو خلکو کې هم شته. مسلمان او کافر پو او ناپوه د خپل او پردي په فرق قایل دي.

څو زره کاله پخوا هم خپل خپل و او پردي پردي و، څو زره کاله وروسته به هم دغه شعور او دغه احساس موجود وي دا هغه حقیقت دي چې، په شرق او غرب کې نه بدلېږي او په هر دین او هر آئین کې شته هغه زمانه په خیال او تصور کې نه راځي، چې یا وروري او عزیزګلوي دومره بېخونده شي، چې د یوه پلار زامن ځانونه پردي ګڼي یا پردي خلک د عشق او محبت هغه جذبه پیدا کړې، چې هر څوک هر چا ته ورور او عزیز ووايي او د یوه میراث د ټول عالم حق وګرځي، زه یقین لرم چې هېڅکله به مینديې او پلرونه د نورو او لاد ته په هغه نظر ونه ګوري، لکه چې خپل بچو ته ګوري.

زه دا نه شم منلی، چې د خپل او پردي مرګ به په خلکو یو شان اثر وکړي او په دغه ویر او هغه ویر کې به څه فرق نه وي موجود.

په عمرونو به د مور ژړا او د خور ژړا له نورو نه فرق لري او هر څوک به د خپل پلار په مرګ یتیم کېږي.

هغه زمانه د هېچا په تخمین کې نه راځي، چې د خپل او پردي کاله توپیر او تميز له منځه لاړشي او ټول کورونه خپل شي یا ټول پردي شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس خو روند هم د خپل کاله لاره نه ورکوي او ښاروي هم ماښام خپل کاله ته راځي، په دې بې ثباته دنیا کې، چې کوم شی ډېر ثابت او پایدار معلومېږي هغه د خپل او پردي فرق دی.

ملیت او قومیت په همدغه ټینګ اساس ولاړ دي او ملي وحدت د فطرت د تشکیلاتو فصل او باب دي.

دغه متمایز رنګونه، چې په اقوامو او مملکتو کې وینئ ډېر پاخه دي او هېڅوک یې نه شي بدلولی.

له دغه وحدت سره، چې په یوه ملت کې یې وینئ، هغه غیرت تړلی دی چې یو ملت یې د بل په نسبت احساس کوي.

که چا د خپلو او پردو فرق نه کولی، ملتونه به نه وو جوړ شوي او دغه سیاسي او ملي تشکیلات، چې نن وینئ په دغه ډول به نه وو.

همدغه د ځان او د بل فرق دی، چې یو ملت د بل ملت سلطه او نفوذ نه مني او د خپل ملي استقلال دپاره ډېرې لویې قربانۍ ورکوي.

مراکش او تونس همدغه احساس له فرانسویانو نه بېل کړل او الجزایر هم د دغه حس او شعور په قوت د فرانسې له لوی قوت سره په جګړه اخته دي.

د پښتونستان توریالي ملت د پاکستان په مقابل کې همدغه احساس ټینګ درولی دی، هغه پردیتوب چې د دې دواړو ملتونو ترمنځ موجود دی ارومرو دوی یو له بله بېلوي او دا بېلتون ډېر حتمي او یقیني دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه راز ترکیب او تالیف، چې په زور او جبر بنا وي او انساني فطرت ترېنه کرکه کوي ډېر بې بقا او بې وفا معلومېږي.

د خپل او پردي تمیز د فطرت قانون دی او هر سیاست، چې له دغه قانون څخه مخالف وي هېڅ قوت یې حمایت نه شي کولی.

د بشر فطرت او طبیعت په بله خوا ګرځول د انسان کار نه دی او عقل یې نه مني. نن ملي شعور او ملي احساس ډېر قوت موندلی دی او له دغه قوت سره هېڅ قوت مقابله نه شي کولی، ځینې ګمان کوي چې که علم ډېره ترقي وکړي او د ګډ ژوند وسایل زیات شي، نو ملي او قومي تعصبات به ورک شي او ټول عالم به د بشریت په نامه یو وجود شي، یعنې بیا به د خپل او پردي فرق نه وي او درست ملتونه به یو ملت شي. دا ارزو په اول نظر ډېره ښکلې معلومېږي، مګر له حقیقت نه دومره لرې ده، چې مونږ د مریخ له کرې نه هم دومره لرې نه یو. اوس خو مونږ وینو او ګورو، چې د دنیا ډېر پوه او مترقي ملتونه له نورو نه په خپل ملیت ډېر ټینګ دي او ملي احساس په متمدنو قومونو کې ډېر قوي دی.

همدغه احساس د نن ورځې په ادب او فلسفه کې ډېر اثر لري او په انسان کې یې ډېره خودي او خود شناسي پیدا کړې ده. د جهان د څو زرو کالو تاریخ په همدغه بنسټ ولاړ دی او دغه بنیاد یې ډېر مضبوط کړی دی.

نن د هر ملت په نظر کې خپل ملي استقلال د یوه ډېر لوی ناموس حیثیت لري او له دې نه لوی افتخار بل نه شته. د دغه مقصد دپاره خلک سونه اولادونه قربانوي او بې استقلاله ژوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرلوی ذلت ګڼي، که چېرې ملي احساس او ملي شعور په ډېر قوت موجود نه وای د استقلال قیمت به ډېر لږ و او د دنیا لویې امپراطوری به نه ړنګېدی، استعمار به دغسې بده قیافه نه درلوده او یو ملت به د بل ملت له سیوري لاندې خوشحاله و.

دغه ملي جشنونه، چې هر مستقل ملت یې د خپل استقلال په یاد کوي او په ډېر قدر ورته ګوري د ملیت تجلیل او احترام په کې پروت دی او همدغه معنیٰ لري، چې یو ملت د بل ملت حاکمیت په ځان نه شي منلی. مونږ باید په دې خبره ډېر فکر وکړو، چې ملي استقلال د ملي احساس او شعور محصول دی. هر څومره چې دغه حس قوي وي هغومره به زمونږ استقلال هم قوي وي. د استقلال ساتنه د ملیت قوي جذبې ته ډېر شدید ضرورت لري، که دغه احساس په یوه ملت کې کمزوري شي هغه د استقلال په قدر او قیمت نه شي پوهېدلی او د همدغې ناپوهۍ په وجه دغه لوی نعمت ساتلی هم نه شي.

مونږ باید خپل ملي امتیازات ملي شعور او ملي احساس ډېر ټینګ وساتو او د خپل استقلال تقویه ورپورې مربوط وګڼو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي يو والی

هغه خلک، چې په يوه وطن کې اوسېږي ګټه او زيان يې يو وي، د يوه واکمن امر ته يې غاړه ايښې وي له يوه بېرغ لاندې راټولېږي او مشترک تاريخ لري يو ملت بلل کېږي.

افغانستان يو وطن دی، د دې وطن اوسېدونکي يو ملت دی، د دې ملت نوم افغان دی، لکه چې په افغانستان کې ساړه او تاوده، وچ او لامده، هسک او ټيټ ځايونه شته، چې په ځينو کې يو راز غلې او ميوې کېږي، په ځينو کې بل راز. په ملت کې هم راز راز خلک شته، چې کړه وړه يې يو بله ځيني فرقونه لري. مونږ ته په کار دي، چې په دې خبره ښه ځان پوه کړو، چې وطن هغه تنګ او ګوچنی کور نه دی، چې د يوه پلار او د يوې مور او لادونه به پکې استوګنه لري او نه هغه کلی دی، چې ټول اوسېدونکي به يې يو خپل يا يو قوم وي. په دې اوسنۍ زمانه کې اوس ځينې داسې کورونه هم شته، چې يو مسلمان پښتون له يوې روسۍ يا امريکايۍ مېرمنې سره پکې اوسي او دواړه د يوه او لاد مور او پلار وي.

هر کله چې په يوه کاله کې دا حال وي، نو په يوه لوی وطن کې به ولې هندو او مسلمان، شعيه او سني، پښتون او تاجک د يو ملت په حيث نه اوسيږي.

زه ډېر داسې دوه ورونه پيژنم، چې يو پښتو وايي او بل پارسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند

ښايي چې تاسې به کله داسې سړي ليدلي وي، چې لاس او پښې نه لري، سترګې يې ړندې او ژبه يې ګونګه وي، مګر ژوندى وي.

دغه راز سړى که په ګېډه موړ او په تن پټ وي او په ښه کور کې اوسي، يعنې د شتمنۍ کورنۍ غړى وي بيا هم د ده ژوند بې خونده او بې اهميته دى.

په ژوند کې چې حرکت او فعاليت نه وي او له قوت او قدرت نه محروم وي، څه ارزښت نه لري. هغه ژوند چې پوهه او بصيرت ورسره نه وي او د شعور او احساس برخه يې نيمګړې وي ښه ژوند ورته نه شو ويلى. ګېډه مړول، په ښه کور کې اوسېدل او ښه اغوستل د ژوند لومړي ضرورتونه دي، مګر کافي نه دي. په ژوند کې د ذهن او روح اطمينان د اينده په نسبت ښه انتظار، د انساني ازادۍ او بشري حقوقو تامين او تکميل ډېر مهم ضرورتونه دي.

په ژوند کې له کميت نه کيفيت ډېر مهم دى. ژوند بايد ښکلى او ښاغلى وي.

د ژوند دپاره جمال او جلال دواړه په کار دي.

لذت او افتخار د ژوند لاس او پښې يا د الوتلو وزرونه دي.

که ژوند خوار او غريب وي دا دومره ډېره د افسوس خبره نه ده.

ډېر افسوس هغه وخت په کار دى، چې له ژوند نه د خلکو زړونه تور شي او ژوند ته په کرکه وګوري. د يوه هېواد د واکمنو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشرانو کار یوازې دا نه دی، چې د خلکو ژوند ښه کړي، بلکې ستر او مهم خدمت دا دی، چې د ژوند مینه په زړونو کې زیاته کړي او هیلې، اسرې را ژوندۍ کړي.

کېدای شي، چې په جنت غوندې ځای کې سړی له ژوند بېزاره شي یا په جونګړه کې له ژوندانه سره مینه ولري. په ژوند کې یو معتدل حالت ډېر ښه دی او ښه ژوند هماغه دی، چې اعتدال پکې وي، یعنې نه ظالم وي او نه مظلوم، نه د چاباداروي او نه یې څوک باداروي. هو! اجتماعي عدالت تل د ژوند دپاره ډېر ضرور دی، د ژوند ساتنه، د ژوند وده او د ژوند خوشحالي په همدغسې معتدله هوا کې امکان پیدا کوي.

چېرته چې عدالت او عدل نه وي هلته ژوند خوښ او ښاغلی نه وي او په دغسې ځای کې ژوند ډېر لوی عذاب دی. (وقناعذاب النار).

(c) ketabton.com: The Digital Library

مترقي ژوند

ژوند د تحول او تکامل نوم دی. صحراکانې چې په پېړیو په یوه حال پاتې دي، ژوندي ورته نه شو ویلی.

د پسرلي ګلونه، چې له ځمکې را ټوکیږي، لویږي، غوړیږي، مړاوي کېږي او خاورې کېږي په ژوندانه کې برخه لري او ژوند د همدغسې تغیر او تحول نوم دی. هغه غله چې په کندو یا په ګوډي کې پرته ده او هغه، چې دهقان یې په ځمکه کې کري د ژوند په لحاظ ډېر فرق لري.

همدغه له خاورو لاندې زرغونېدل، لوئيدل او پخېدل د ژوند انتظار دی او مترقي ژوند همدغه دی.

که مونږ انساني او حیواني ژوند مقایسه کړو، پوهېږو چې په انساني ژوند کې تغیر او تحول، یعنې د حالاتو بدلون ډېر زیات دی او غیر له انسانه په نورو حیواناتو کې تحولات ډېر لږ دي. حیوانات په زرګونو کالو کې هغومره فرق نه کوي، لکه چې انسانان یې په څو کالو کې کوي.

انسان په مرور د زمان خپل لباس، خپل کور، خپل خوی خپل فکر بدلوي او وخت په وخت په بل رنګ او بله بڼه را اوزي.

یو عصر له بل نه د همدغو تحولاتو په بنا بېلېږي او بدلیږي.

د عصر او زمانې په اقتضاء له ماضي نه مستقبل ته راتګ، زوړ حال پرېښودل او د نوي حال قبلول مترقي ژوند دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه قام چې د حالاتو په بدلون قادر نه وي او خپل زوړ فکر، زوړ خيال، زوړ عادت، زړه پوهه په نوي نه شي بدلولی مترقي ژوند نه لري.

د ژوند د بقاء او لوړتيا دپاره د انسان په طبيعت کې د تحول او تجدد غوښتنه پرته ده او قدرت هم د تغير او تحول قانون په ټولو مخلوقاتو جاري کړی دی.

هغه ژوند، چې د ودی او لوړتيا په حال کې وي د تجدد خوا ته ډېر تمايل لري.

کوم ژوند چې مرګ ته نږدې وي طبعاً د مړينې خوی او عادات پيدا کوي.

همدغه سبب دی، چې کوچنيان او ځوانان نوو شيانو ته ډېره هڅه کوي. نوی لباس ښه ګڼي او نوې کورنۍ له زړې جونګړې نه ډېره خوښوي، مګر زاړه او سپين ږيري له زړو شيانو او زړښت سره خدای پامانۍ ته نه دي تيار.

که مونږ د دنيا مترقي ملتونه له هغو قومونو سره مقايسه کړو، چې ژوند يې د ترقۍ په حال کې نه دی، دا به ومنو چې د مترقي حالت تغير او تحول ډېر ګړندی او په ببرته پاتې قومونو کې تحولات ډېر ځنډني دي. د جهان تاريخ همدا ښيي، چې د بشري ټولنو تحولات په لومړيو مرحلو کې ډېر سست وو او اوس پکې ډېر ګړنديتوب راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څوک غواړي، چې خپل ارتقايي سير او حرکت ځانته معلوم کړي، خپلو اجتماعي تحولاتو ته دې ځير شي او ودې ګوري، چې په عمومي او ضاعو او حالاتو کې څومره فرق راغلی دی.

د يوه ملت د پوهې او هوښيارۍ د معلومولو دپاره هم اجتماعي تحولاتو ته دې ځير شي او ودې ګوري، چې په عمومي اوضاعو او حالاتو کې څومره فرق راغلی دی.

د يوه ملت د پوهې او هوښيارۍ د معلومولو دپاره اجتماعي تحولاتو او تجدد پسندۍ ته کتل په کار دي.

د علم او پوهې خاصه او مميزه همدغه ده، چې په انسان کې د زړو دودونو او رواجونو پابندي کموي او د نوي عصر ضرورت او احتياج ته يې متوجه کوي، يعنې د تقليد پښې سپکوي او د عقل او منطق په اساس د نوو افکارو او نوو خيالاتو د قبلولو استعداد ته ترقي ورکوي او ابتکاري قوه زياتوي.

د عرف او عادت له غلامۍ څخه ازادي، د مدني پښرفت په برکت حاصليږي او زاړه ناکاره رواجونه د همدغې رڼا په مرسته له مينځه ځي.

راشئ! چې اوس خپل ځانته په ډېر ځير وګورو او پخپل حق کې قضاوت وکړو، چې مونږ د نوي ژوند په قبلولو کې څنګه يو او د نوو افکارو په څرګندولو کې څومره جرئت او همت لرو.

زمونږ ذهني ازادي، چې د پوهې او تنوير نتيجه ده ترکومه حده ده او له اجتماعي نهضتونو سره څومره علاقه لرو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خلکو نظر

انسان ډېر زيار کاږي، چې د نورو په نظر کې ښه شي او خلک ورته ښه ووايي.
د دغه مطلب دپاره دي ډېر ځله سمه لاره پرېږدي او په کږه لاره ځي، يعنې حقيقي ښه والی بدلوي او د دې دپاره، چې د خلکو په نظر کې ښه معلوم شي، نو د ريا او تڼگۍ رنگونه هم په ځان پورې مښي.
د خلکو نظر هم عموماً سم نه وي او ښه يا بد پېژندل د هر چا کار نه دی، ځکه ځينې بد کسان هم د خلکو په نظر ښه ورغلي دي.
زه دا نه وايم، چې سړی دې د نورو د نظرمراعات نه کوي.
او دود دستور ته دې نه گوري، ځکه دا کار هر څوک نه شي کولی او علا الاطلاق ښه هم نه دی.
ما ته معلومه ده، چې د نورو ښه او بد نظر د انسان په ژوند کې څومره اثر لري. د ډېرو خلکو ډېرې خوشحالۍ او ډېر خپگانونه د نورو د نظر اغېزه ده او د خلکو نظر په سړي باندې هر څه کولی شي.
څنگه چې د يوه نظر باز نظر روغ سړي رنځور کوي او ډېره ښه مانۍ را نړوي دغسې د اجتماع نظر هم ډېر قوت لري او ډېر خلک يې ځانته تابع کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر کسان شته، چې پخپلو سترګو څه نه ګوري او ښه و بد د نورو په نظر پېژني.

د خلکو نظرونو ډېر ښه شیان او ډېر ښه خلک هم بد معلوم کړي یا یې بد ښه ښودلي دي، خلک لا پرېږده چې یوازې د حاکم په نظر به هم ښه سړی بدیږي، نو بد سړی ښه کېږي، یعنې د نورو نظر په سړي اثر اچوي او په ژوندانه کې ډېر دخل لري. که هرڅنګه سړی وي او د مودو ځوان وي بیا هم د نورو په ښه نظر خوشحالېږي او په بد نظر خوابدي کېږي، کله کله سړی د دې دپاره، چې د خلکو ښه نظر ځانته جلب کړي د هغوی نظر ته دومره ورجذب شي، چې هر څه د نورو په خوښه کوي او له هر څه ورته تېرېږي، د همدغې جذبې دپاره کله انسان ځینې ښه کارونه هم کوي او له ناوړو کارونو نه ځان ساتي، قرباني او فدا کاري، د نورو خیر غوښتل او نورو ته ګټه رسول، په فن او هنر کې نوم ایستل، د نورو د ښه نظر د جلبولو اثر او برکت دی. که چېرې چا د نورو نظر ته په اعتنا نه کتلی انسانان به لکه د صحرا کانې یو له بله بې تعلقه وو او بل شان ژوند به یې کاوه، مګر ډېر ښه ده چې دغسې نه دي او د نورو په نظریه هم کار کوي. دا کار د اخلاقو د اصلاح دپاره هم ښه دی او د بې مبالاتۍ مخه نیسي

زه دغه کار ته ښه وایم، مګر داسې چې په هېڅ حد او اندازه ورته قایل نشم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړی باید په دغه باب کې دومره افراط ونه کړي، چې د نورو د نظر حلقه بګوش غلام شي او خپل فکر او شعر پکې داسې بايلي، چې د ده شخصيت او حريت محوه شي او هېڅ ورته پاته نه شي.

څومره چې د انسان د شخصيت تجلي ته د نورو حسن نظر په کار دی، هغومره د نورو نظر ته ځان سپارل د انسان شخصيت هم محوه کوي.

د هر مجلس په رنګ رنګين کېدل او د هر چا فکر او نظر ته خضوع او خشوع د سړي شخصيت راټيټوي او د عادي انسانانو په ډله کې يې دروي. انسان بايد ډېر کوښښ وکړي، چې خپله ازادي ورځ په ورځ زياته کړي. د فکر د حريت دپاره خدمت وکړي او پخپل شخصيت متکي شي.

د هنر خاوند ، چې هر څومره له ابديت نه زياته استفاده وکړي او له انسانيت سره زيات تعلق پيدا کړي، هماغومره له خپل عصر او محيط څخه لوړېږي او معاصرين ورته په ښه نظر نه ګوري.

د عصر او زمانې له خلکو سره غوږ په غوږ تلل او د هغوی په فکر ځان برابرول د عادي خلکو کار دی. فوق العاده اشخاص او د لوړ فکر خاوندان هېڅ کله په دغسې قيد او زندان کې نه اوسي او د خلکو ستاينې ته دغومره سر نه ټيټوي.

پوهان هر وخت په هر څه کې د خپل وجدان او ضمير غږ ته غوږ ږدي او ناپوهان له اندازې نه زيات د يوه او بل نظر ته ګوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بصیرت خاوندان له دې خبرې سره دومره ډېره علاقه نه لري، چې د خلکو په نظر کې ښه ښکاره شي، بلکې کوښښ کوي، چې د خلکو نظر ښه کړي او ښه نظر پیدا شي.

د جامعې اصلاح او د فکر خدمت سړی مجبوروي، چې له هغو خبرو او هغو شیانو سره مبارزه وکړي، چې هغه په جامعه کې ښه ګڼل شوي دي، مګر ښه نه دي.

که څوک د خلکو د نظر مراعات کوي، نو هغه بتان نه شي ماتولی، خلک ورته په ښه نظر ګوري، بلکې مجبورېږي چې سر ورته ټیټ کړي او خلک ده ته هم په ښه نظر وګوري.

دغه راز خو د خواهي او خود پرستي، چې ظاهراً غیر پرستي ده باید سړی پرېږدي او د نورو د نظر مراعات له اندازې نه زیات ونه کړي. د خلکو قضاوتونه اکثراً صحیح نه دي او پدې نه ارزي، چې سړی هر څه ترېنه قربان کړي.

د خلکو خدمت دا نه دی، چې سړی به اورمرو د دوی د خوشحالۍ دپاره کار کوي، بلکې حقیقي خدمت دا دی، چې د خلکو خیر او ګټه په نظر کې ونیول شي او فکرونه، نظرونه، کارونه، خویونه اصلاح شي. که سړی د هر چا کار ته ښه وایي، چې هغه خوشحاله شي او ده ته په ښه نظر وګوري دا ډېره ټیټه سودا ده او د غلامۍ بوي ترینه ځي. که څوک خپه کېږي او خوشحالېږي، که خلک سړي ته په ښه نظر ګوري که په بد نظر، سړی باید ښو ته ښه او بدو ته بد ووایي. د بیان او وینا ازادي همدغه ده، د فکر او قلم ازادي همدغه تقاضا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه او بل ښه نظر دومره قیمت نه لري، چې د انسان ازادي سلب کړي او په غوږ کې يې د غلامۍ کړۍ واچوي. د نورو نظر که هر څومره ښه وي بیا هم هر سړی پخپلو سترګو بینا دی او له خپل نظر نه کار اخیستل په کار دي. که څوک هر څه د نورو په نظر ګوري خپل نظر ته به شرمنده وي او د بصیرت حق به يې نه وي ادا کړی.

سړی باید یوازې د پوهانو نظر په نظر کې ونیسي او بس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حق اظهار

په هر هېواد کې، په هر ولس کې، په هر عصر کې ځينې اشخاص په کار دي، چې د حق اظهار خپل فرض وګڼي او خپل مال، خپل سر، خپل مقام ونه ساتي حق او حقيقت وساتي.
ولسونه دغسې خلکو ته له حده زيات محتاج دي، د ظلم د جبر او د ناروا ملا همدغه کسان ماتوي.
که دغسې خلک په يوه محيط کې نه وي، هلته داسې تياره او تور تم وي، چې د حق او باطلو فرق نه شي کېداى، خدمت او خيانت، روا او ناروا د خلکو په نظر کې يو شان جلوه کوي. هغه اشخاص بايد له سرو او سپينو سره وتلل شي، چې د زور او قوت يا د مال او دولت په خاوندانو پسې نه وي روان، بلکې په حق او حقيقت پسې درومي او حقايق ښکاره کوي.
ولسونه د همدغسې ايماندارو خلکو په بدرګه منزل مقصود ته رسېږي او همدغه اشخاص دي، چې ظلم او استبداد محوه کوي.
که دغسې خلک چېرته نه وي، نو هلته عدالت نه شته، انصاف نه شته، حقيقت شته او انسانيت هم بل راز ښېره لري.
هر څوک بايد په دې پوه شي، چې حق ويل لوى عبادت دى او حق نه پالل لويه ګناه ده، دا ګناه په دنيا کې هم انسانان په سل رنګه عذابونو ګرفتاره کوي او په ژوندوني بنيادمان په دوزخونو کې اچوي. که د حق او حقيقت رڼا مړه کېږي دا مرګ د ملت او ولس مرګ دى او د عدالت جنازه هم سمه ورسره وزي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینې کسان وایي، چې د حقایقو په اظهار کې د وخت او زمان او د محیط اقتصاد په نظر کې نیول په کار دي او هغه حقایق، چې ویل یې زیان او ضرر لري او نتایج یې بد دي باید ونه ویل شي.

مونږ دوی ته نه وایو د حق او حقیقت شان له دې نه ډېر پورته دی، چې موقع شناسي وپېژني او د اشخاصو د اقتضاتو قید او شرط ته غاړه کېږدي.

د حقایقو د اظهار دپاره حدود ټاکل او له قید او شرط لاندې یې راوستل له حقایقو سره مجاد له او مبارزه ده.

حق او حقیقت هر کله او هر چېرته د هر چا له خولې، چې وي د اورېدولو او منلو شی دی. د حقایقو پیروي په هر کار کې او په هر حال کې د هر چا دپاره په کارده، ترڅو چې یو قام او ولس په حقیقي لاره روان نه شي او حقیقي اساسونه قبول نه کاندې توره شپه به یې سبا نه شي.

یو مملکت هغه وخت سعادت، قوت او شهامت پیدا کولی شي، چې حقایقو ته نژدې شي. په حقایقو پوه شي او په حقیقي اساساتو استفاده او اتکا ولري. حقیقت لکه د مداریانو ننداره نه ده، چې هر ساعت بېل رنګ او بېل شکل ولري. یوه سمه او مستقیمه لاره که لږه غوندې کږه شي بیا ورته سمه نشو ویلی او تور هر کله تور او سپین هر کله سپین دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډار

زه چې ورکوټی وم، د شپې به بېبکې توږی د تناره په غاړه د پېریانو، د یوانو یا درووو او شیشکو کیسې کولې او ما به ورته غوږ اېښی و.

دې کیسو په ما کې ډېره وېره پیدا کړه، چې زه یې د شپو له تورتمه، له ورانو کنډوالو، له قبرونو او هدیرو نه ډېر وډار کړم او هره شپه به مې پرېشانه او وېرونکې خوبونه لیدل.

اوس چې لوی شوی او پوه شوی یم هغسې نه یم.

هغه وېره اوس زما په زړه کې نه شته او د شپې له تیارې نه نه ډارېږم.

که زه کومه شپه د هدیرې او یا ورانې کلا له څنګه تېر شم پېریان را باندې نه کښېني، مړي مې مخې ته نه پاڅېږي، د قبرونو له شناختو نه راته بلاګانې نه پیدا کېږي.

ما اوس د شادمان دیو کیسه هېره کړې ده او د شیشکو ډار مې له زړه وتلی دی، مګر ګورئ! دا ګمان ونه کړئ، چې زما وېره به اوس بېخي ورکه وي او هېڅ ډار به راسره نه وي. څنګه چې بې وېرې ژوند انسان ته نه ښایي او هغه انسان، چې په زړه کې یې هېڅ ډار نه لري، له یوه ځناور نه ډېر فرق نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما ډار اوس له پخوا نه ډېر شوی دی، پخوا زه د شپې ډارېدم اوس د ورځې هم ډارېږم، د رڼا ورځې ډار د شپې له ډار نه ډېر هیبت لري.

څومره ویره، چې له ښاغلي انسان نه په کار ده له دیو او پیري نه نه ده په کار.

پخوا زه له مرګه وېرېدم، اوس ژوند زما په نظر کې ډېر مصیبت دی.

زه اوس له مړو نه نه وېرېږم له ژوندو ویرېږم.

کله چې زه کوچنی وم زما ډار هم کوچنی و.

هغه وخت، چې زه ناپوه وم زما ډار هم ناپوه و او د ډارولو په چل دومره ډېر نه پوهېدم، یو کوچنی ماشوم د خلکو له څپېړو او قهرو غضب څخه ویرېږي، مګر لویان او پوهان د خلکو له خندا نه هم ډارېږي.

یو پوه او هوښیار سړی له مکروبونو او د ملاریا له میاشو نه هم ډارېږي، مګر ماشومان او نا پوهان له دغسې ډار سره اشنا نه دي.

د یوه کوچني ماشوم د ډار دپاره تعویذونه هم شته، مګر د لویانو ډار په تعویذ هم نه ورکېږي. د واهمې ډار دومره دوام نه لري، لکه د عقل او پوهې ډار، چې دروند او دوام دار دی. پخوا مونږ له هغه جنګ څخه وېرېدو، چې په کور او کلي کې به پېښ شو اوس له هغو جنګونو نه هم په وېره کې یو، چې د دنیا په یوه سر او بل سر کې پیدا کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو وخت زه نورو څخه ویرېدم اوس له خپل ځانه او له خپل عمل څخه هم وېرېږم. پخوا به چې چا د لارې ملګری پیدا کړ، وېره به یې کمه شوه، مګر اوس له خپل ملګري ویرېږي او ورور له ورور نه په خوف کې دی.

مونږ اوس پوهېږو، چې شیشکې او دیوان او پېریان انسانانو ته څه زیان او ضرر نه رسوي، لکه چې خپله انسانان یې یو بل ته رسوي.

زمونږ دښمنان په کور و کلي کې نه، بلکې زمونږ په ځان کې موجود دي.

مونږ باید له ځانه وډار شو او په ځان وډار شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقت

دا کلمه زمونږ په نظر کې ډېره ښکلي معلومېږي او په تقدس ورته ګورو، مګر څومره چې حقیقت ستایو هغومره حقیقت نه وایو.

که حقیقت ستایو هغومره حقیقت نه وایو.

که حقیقت رښتیا وبولو، نو رښتیا خو یا لېونۍ وایي یا زورور او دا دواړه زمونږ په هېواد کې ډېر لږ دي.

د حقیقت له لفظ سره ډېر ځله تریخ کلمه یو ځای کوي او وایي:

«دا یو تریخ حقیقت دی»

هو! حقایق اکثره ترخه وي او حق په تریخوالي ستایل کیږي.

په علمي اصطلاح حقیقت په درې ډوله دی، مهجور حقیقت، متعذر حقیقت او متعارف حقیقت. په دغه لحاظ ویلی شو، چې زمونږ په خبرو اترو کې د حقیقت برخه ډېره لږه ده.

په شعر او ادب کې، خو معلومه ده چې له حقیقت نه مجاز او استعماري پله ډېره درنه ده، د ادب ژبه د حقیقت ژبه نه ده او ډېر خوږ شعر هماغه دی، چې د حقیقت له اظهار سره ډېر موافقت نه لري او ډېر ځله یو سړی د حقیقت په ویلو بې ادبه معلومېږي.

یوه ورځ یوه لوی سړي خپل لیکلي مضمون، چې څوک یې په معنیٰ ښه نه پوهیدل څو تنو پوهانو ته لوسته او خلک یې په ستاینه مجبور کړي وو په هغه مجلس کې، خو هېچا څه انتقاد ونه شو کړای، مګر په بل مجلس کې چې هغه جناب نه و د حق

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویلو او حقیقت بیانولو مسابقه شروع شوه او له ډېر اخلاقي جرئت نه کار واخیستل شو. یوه ویل چې په ټول مضمون کې له سره تر اخره د مبتداګانو یو سلسله وه، چې هېڅ خبر یې نه درلود، بل ویل دا ځکه چې دی پخپله مبتدي دی او له هېڅ نه خبر نه دی، دغه راز حقایق چې د ښاغلي... په غیاب کې وویل شوه د غیبت رنګ یې پیدا کړ، چې شرعي جواز یې نه درلود اخلاقاً ممنوع و.

اوس چې زه دغه حقیقت داسې بیانوم، چې نه د هغه لوی سړي نوم اخلم او نه د غیبت کوونکو پته درښیم دا بیا یو بل ډول حقیقت دی، چې باید ګونګ حقیقت ورته ووایم.

هو! د حقیقت ژبه ګونګه ده او فصاحت وبلاغت د ادب ژبه ده، چې په مجاز، کنایه، اشاره او استعاره چلیږي.

اوس پوه شوئ، چې زمونږ په وینا کې د حقیقت برخه ځومره خواره ده او د حقیقت د اظهار دپاره ځومره موانع موجود دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما نظر

صحرا ته لاړم یو کاڼی له بل سره برابر نه و.
غرونو ته وختلم، ځینې جګ او ځینې ټیټ وو.
ښارونه مې وکتل ځینې کورونه لوی او ځینې واړه وو.
په باغونو وګرځېدم ټولې ونې په یوه مېچ نه وې.
د سیندونو کبان مې ولیدل یو له بل سره په تول کې برابر نه ختل.
د هوا مرغان هم ځینې غټ او ځینې کوچني وو.
ملایان مې ولیدل د چا پګړۍ غټې او د چا وړې وې.
کتابونه مې ولټول هلته هم ډېر تفاوت موجود و.
له یوه هېواده بل ته لاړم او له بل نه بل ته په هر ځای کې ټیټ و پاس او لوړې ژورې وې.
په هېڅ ځای کې نه د یوه لاس ګوتې برابرې وې او نه د یوې خولې غاښونه.
د لوی خدای کتاب مې بېرته کړ او دا مې پکې ولوستل.
ایا پوه او ناپوه برابر دي؟ ایا د ړانده او بینا څه فرق نه شته؟ ایا د جنت او دوزخ خاوندان څه توپیرنه لري؟ ایا نور او ظلمت یو راز دي؟ په دې پوښتنو د غفلت له خوبه راویښ شوم او هرې خوا ته مې په ځیرځیر وکتل، څنګه چې د یوه پټې ټپېر او د یوه بوټي کدوان یو راز نه و، د انسانانو سرونه هم غټ او واړه او د ټولو خولې برابرې نه وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماپه دې عالم کې په وارو وارو سترګې وغړولې او هرچا ته مې له هرې خوا په غور وکتل همدغه وخت زه د پرښتو او لعینانو په معنیٰ پوه شوم، قصابان او شپانه مې وپېژندل، د عدل او ظلم، د خیر او شر، د علم او جهل فرقونه راته ښکاره شوه.

هغه دیوان، چې خلکو له کوه قاف نه هغه خوا ګڼل، ما دلته په کور او کلي کې ولیدل.

د انسان په بڼه شیطان او د پرښتو په صورت د یو سیرت انسان ته مې پام شو.

اوس زما له سترګو نه ډار په کار دی، ته زما له حقیقت بین نظر نه وډار شه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

عشق او هوس

نظرونه ټول يو راز نه دي، هر چا هر څه يو شانته نه دي ليدلي.

د عشق نظر او د هوس نظر يو له بله ډېر فرق كوي. د مين او بوالهوس ترمنځ د ځمكې او اسمان قدر فاصله موجوده ده. مين يو ليلىٰ لري او هغه يې هم داسې ليدلې ده، لكه چې په توره شپه كې د غر له څوكې سپوږمۍ لږ غوندې سر ښكاره كړي او بيا سمدلاسه په تورو ورېځو كې پټه شي.

عشق د همدغسې اسماني پرښتې يوه جلوه ده، چې د عاشق په زړه كې طوفانونه پيدا كوي او د انسان نظر يوې نقطې ته داسې جلبوي، چې نور څه بيا نه شي ليدلی او هغه هم نهويني، نور خوندونه او نورې ننداري د سړي هېرې شي او شپه ورځ د هجر او فراق په لمبو سوزي، مگر د هوا او هوس خاوندان د عشق له غمه بې غمه دي. دوی هره شپه په خرابات او ميكده كې بل شان لوبې كوي او د عشق او عشرت په باده مست دي.

عشق د ناكامۍ او محروميت نوم دی. هوا او هوس بې مشقته لذت او بې هجرانه وصال ته وايي.

معشوقو ته رسېدل هغه گران كار دی، چې د جهان لوی لوی امپراتوران يې هم له حده زيات سرگردانه كړي وي او ځينې كسان د ډېرو لښكرو په زور هم دغه سعادت ته نه دي رسېدلي، مگر هوس پالونكي هره شپه يوه نوې ليلىٰ په غېږ كې نيسي او هغه شونډې ښكلوي، چې ډېرو نورو يې هم په وار وار خوند ليدلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي. هغه چې د هر خريدار دپاره ځان سينګاروي او د يوه په غېږ کې بل ته خاندي، د هوسرانۍ دپاره پيدا ده، نه د عشق دپاره.

دغه راز مبتذل خوندونه د هوسناکو خلکو دپاره لړ نه دي، له دغسې ناپاکې ياراني نه د عشق داستان نه جوړېږي، د دوه مينو وصال هر چا ته ښکلي معلومېږي او هر څوک د مجنون او ليلې په فراق متاثر کېږي، مګر د هوس د خاوندانو معامله بده ګڼي او په نفرت ورته ګوري، دا ځکه چې عشق د خلکو په نظر کې درونډ معلومېږي او هوس ته په سپکه سترګه ګوري. هغه د پتنګانو کار بولي او دا د مچانو هر کار، چې د عشق دپاره وي په هغه کې ارو مرو يو څه فوق العادګي موجوده وي او د هوس د خاوندانو کارونه ټيټ او عادي معلومېږي، هغه قوت او قدرت، چې له عشق سره شته هوس ترېنه محروم دی. فرهادي عزمتونه د عشق د خاوندانو په برخه رسېدلي دي. ايثار او فداکاري د هوس د خاوندانو کار نه دی، سربازي او سرفرازي دواړه له عشق سره ملګري دي، په شعر او ادب کې هم د عشق برخه معلومه ده، هغه څه چې په يوه عالي احساس او لوړ خيال بنا وي او هغه چې د هوا او هوس دپاره وي او په ټيټ غرض بنا وي برابر نه دي، چا چې دغه هنر(ادب) ته د عشق په نظر کتلي دي او د دنيا د سود او ګټې دپاره دا کار نه کوي هغه کله کله په ډېرو جګرخونيو يو ادبي شهکار د ابتکار ميدان ته راباسي او ډنډه وينې يې خوراک وي، څوک چې د بازار رونق ته ګوري او د خپلو هوسونو د تامين دپاره څه ليکي هغه هره ورځ بې زيار او زحمته مبتذل مضامين بازار ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې کوي او ظاهري ډول برابروي. هغه هېڅکله عميق فکر نه کوي او په لوړو خيالاتو پسې نه ګرځي.

ژورو فکرونو او د لوړو خيالونو خريداران هر کله او هر چېرته ډېر لږ دي.

دا راز متاع د خرڅولو هم نه ده، څه شی چې په دنيا کې ډېر نادر وي بې له احمقانو نه يې بل څوک نه خرڅوي. د ذوق او هنر په خاوندانو که هر رنګه بده ورځ راشي خپل ګران او ډېر بها شيان نه خرڅوي، مګر عادي او معمولي شيان له کوره باسي.

هغه چې پخپل فن مين دی او له خپل کار سره عشق لري هر راز ناکامي او محروميت قبلوي، مګر عشق په هوس نه بدلوي.

زه دا منم، چې د هوس خاوندان له روحي عذابونو او شکنجو نه خلاص دي او د دنيا په خوږو کې له نورو نه ډېره برخه لري. په دې هم پوهېږم، چې د عشق په کار کې څومره مشکلات موجود دي او په دغه خطرناکه لاره تګ څه مصيبتونه په مخ کې لري او دغه افتخار په ډېرو بدبختيو او کړاوونو کې پټ دي، د فن او هنر خاوند بايد له هوا او هوس نه ځان وژغوري او له عشقه برخه ولري. په خپل کار کې عشق ګډ کړي او د عشق دپاره هر څه قبول کړي.

د حقيقت عشق د ازادۍ عشق، د جمال عشق، د وطن او ملت عشق که په شعر او ادب کې ځای ونه لري، نو هوا او هوس پکې ځای نيسي او تجارتي متاع ترېنه جوړيږي، يعنې د ابتکار ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابتذال نیسي او شهوات په عواطفو او احساساتو غلبه پیدا کوي.

شاعر او ادیب باید د ذوق او قریحې د پاره څه ولیکي او د آني مصلحت په قید کې ځان ایسار ونه ګڼي، که دغه راز متاع نن خریدار ونه لري او څوک ورته په قدر ونه ګوري، له دېنه لویه مساله بله نشته. راشئ! چې د خرڅون فکر ورټو او کوچنۍ سودا پرېږدو. د شعر او ادب ازادي همدغه ده، چې هېڅ قیمت ونه لري او د مال په نظر ورته ونه کتل شي، ذوق د خرڅولو شی نه دی څوک چې خیال او فکر خرڅوي خیال او فکر خرڅوي، هغه د دغه شي ازادي نه شي ساتلای او خپله ازادي ارومرو له لاسه ورکوي.

که ازادي د انسان معشوقه وي او د هوس په نظر ورته نه ګوري، که څوک غواړي چې خپله ازادي په خپلو اثارو، په خپلو افکارو، په خپلو خیالاتو کې وساتي مادي سودا دې له زړه نه وباسي او د سود و زیان د ډار او امید غلامي دې پرېږدي.

د شعر او ادب ارتقا او اعتلا له هر څه نه دغې ازادۍ ته زیات احتیاج لري او له معنیٰ نه د مادیاتو قربانول غواړي.

دا قرباني د هغه چا له لاسه پوره ده، چې شعر او ادب ته د عشق په نظر ګوري نه د هوا او هوس په نظر، عشق ډېر خطرات، ډېر زیانونه او ډېرې ګټې له پښو لاندې کوي او په همدغه وسیله لوړېږي او د لوړتیا حقیقي راز د هوا او هوس په قربانولو کې پټ دي او عشق د قربانۍ او فدا کارۍ نوم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرباني او فدا کاري د لوړو احساساتو او عواطفو کار دی، چې په یوه شاعر او ادیب کې باید ارومرو موجود وي، که دغه کسان دغه کار نه شي کولی او نه یې کوي هر څوک پوهیږي له دېنه زیات معنوي انحطاط په تصور کې نه راځي. د فکر او ادب حقیقي پالنه د ډېرو پانګو په تورولو نه شي کیدای او مقید ذهنونه دغه کار نه شي کولی، دا د هغو کسانو کار دی، چې د لوړ شعور او ادراک خاوندان دي او د عقیدې له مخې کار کوي، دا کار زما په ګمان دلته ښه نه دی شوی او دغه وظیفه چا ښه نه ده په ځای کړې. دلته د وطن مزدورانو او کاریګرو څه نا څه خپل کار کړی دی او مونږ وینو، چې څوک لارې جوړوي او پېچومي اواروي، څوک کارخانو او فابریکو کې خدمت کوي، ځینې ماڼۍ او قصرونه ابادوي. ځینې نور د ورانولو په کار بوخت دي، ځکه وایم چې دلته ناپوهانو ډېر کار کړی او دا بیان یا ډېر لږ دی یا خپلې وظیفي ته ښه ملتفت نه دی او له عشقه محروم دی.

څومره توجه، چې معنیٰ ته په کار ده اهل معنیٰ یې معنیٰ ته نه لري او په دې باندې ډېر افسوس او حسرت په کار دی، مګر دغه کار هم بوالهوس نه شي کولای او د درد خاوندانو ته ضرورت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مضر احتیاط

که رښتیا ووایم مونږ ډېرې هوښیارۍ او ډېرو احتیاطونو برباد کړي یو. یو چا زمونږ په حق کې ویلي وو، دا خلک له ضرورته زیات هوښیار او محتاط دي.

راځئ چې په دې خبره کې فکر وکړو.

هوښیاري، چې له اندازې نه زیاته شي او هام قوي کوي.

احتیاط، چې ډېر زیات شي لاسونه او پښې شلوي.

شمي اکا زمونږ په کور او کلي کې په ډېرې هوښیارۍ مشهور و او هر چا به، چې کومه مشوره غوښتله ده ته به راتلل.

د ده د هوښیارۍ او احتیاط یوه نښه دا وه، چې ده تر اخره پورې خپل کور ته برق را نه ووست او ویل به یې که کله برق شارټ شي، نو حریق به واقع او کور به مې وسوزي.

د ده دا عدت و، چې په موټر کې به نه سورېده او ډېر لرې ځای ته به هم پیاده روان و، ځکه چې د موټر له چپه کېدلو وېرېده او احتیاط یې کاوه.

هو! دی له ډېره عقله پیاده ګرځېده او کور کې به یې رښتیا هم ډېر لږ وه.

دغه شان هوښیاران او د احتیاط خاوندان زمونږ په مملکت کې زښت ډېر دي او د نوي تهذیب او تمدن قبلول له برق او موټر نه هم زیات مضر بولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ په ادارو او شعباتو کې ډېر هوښيار او ډېر محتاط اشخاص زيات ليدل کېږي، د دوی د نوي نهضت او نوې رڼا په قبلولو کې ډېر سخت مقاومت کوي او هغه کسان، چې له ځينو مزخرفاتو او مضرو افکارو سره مجادله کوي بې تجربې او افراطي هلکان ګڼي، دوی وايي په هر کار کې اعتدال ښه دی او بايد په هر څه کې له ډېر احتياط نه کار واخيستل شي.

هغه څوک، چې يو قدم د عصر خوا ته نږدې کيږي او ارزو لري چې د دنيا له سير سره موافقت وشي، دوی ورباندې سترګې سرې کړي او تهديدوي يې. چې تاسې د قوم له روحياتو، د محيط له مقتضياتو ناخبره ياست او جامعه بربادوئ.

دوی ځانونه داسې ښيي، لکه چې د علم او عقل او تجاربو سرمايه داران همدوی وي او دنيا د دوی په ښکر ولاړه، په دوی ودانه وي، مګر رحمان بابا وايي:

دا دنيا په احمقانو ده ودانه   دانا نه کا په دنيا باندې غرض

دوی هر وخت د اعتدال پسندۍ په نامه د نوي نهضت او مدنيت مخه نيسي او غواړي، چې ورانـدې تلـونکي او پېشـرفت غوښتونکي په شا بوزي او بېرته يې وګرځوي.

دوی خيال کوي. چې اعتدال او احتياط، سکون او جمود قبلول دي او يو قدم وړاندې ايښودل له احتياط او اعتدال نه وتل دي.

تاسې پـدې پـوه شئ، چې همدغه کسان پـه شـا تلونکي(مرتجعين) دي. چې اعتدال په حقيقت کې نه پيژني او يا په دغه نامه د ملت د پېشرفت مخه نيسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه محتاط او اعتدال پسنده طبقه، چې په اصل کې له اعتدال نه ډېر لرې دي دوی کې د مسامحه کارۍ مماسات او سازشونو استعداد موجود دی، په کوم ځای کې چې د حق او حقیقت اظهار په کار وي، دوی غلي او خاموشه ناست وي او هر څوک، چې هر څه وایي دوی ورسره سرخوزوي او خپل محبوبیت ساتي.

د دوی دا عادت دومره قوي شوی، چې د خدای رضا هم د خلکو په نارضایۍ کې نه خوښوي او که د قوم له روحیاتو نه خلاف وي د دین او عقیدې اظهار هم نه کوي.

له یوه خان او ملک سره دومره ناجایزه مراعاتونه کوي، چې طوایف الملوکۍ ته خبره ورسیږي، له سپین پګړیو سره تر دې حده مماشات اختیار کړي، چې د حقیقي اسلام په عوض ورسره جعلي او موضوعي خبرې ومني.

هو! دوی له هر چا سره سازش کوي، مګر له عصري ترقیاتو سره یې جوړه نه راځي، دوی په عین حال کې چې د نوي نهضت او عصریت له زړه نه مخالف دي یا یې د خپل مفاد دپاره مضر ګڼي، ځلمو او ځوانانو ته داسې ښکاره، کوي چې تاسې نه پوهیږئ او پخوا له وخته دنیا ته راغلي یاست، مونږ غواړو چې مخکې ولاړ شو او ترقي وکړو، مګر قوم جاهل دی او باید له ډېر احتیاط او اعتدال نه کار واخیستل شي.

دوی ته باید وویل شي، چې که تاسو غوندې محتاط او اعتدالیون موجود وو، دا جهل او ناپوهي به هېڅکله نه ورکیږي او څوک به یو قدم وړاندې وانخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګر که تاسو خلکو وپيژندلئ او زمانې ستاسې حال ښکاره کړ بيا به ډېر ګړندي منزل مقصود ته ورسيږو او تاسو ته به د پښتنو په تاريخ کې بې ملامتۍ نور څه پاتې نشي.

هغه ځوانان، چې تاسو بېرته را ګرزولي دي او په نورو مغزو کې مو زاړه فکرونه اچولي دي، تاسو سره به په خجالت کې شريک او سهيم وي او ستاسې د خوشحالۍ او هوښيارۍ او مضر احتياط سر به ډېر ژر ښکاره شي.

زه خپل وجداني مسئوليت رفع کوم او وايم: کومه رويه چې تاسې نيولې ده، اعتدال نه دی تفريط دی، بلکې هېڅ نه دي او تاسې هېڅ نه کوئ، مونږ تاسې پېژنو او پدې خبرو نه غوليږو.

ستاسې هوښياري او احتياط ډېر ضعيف احتمالات او توهمات غځوي او تاسې وېروي.

تاسې زمونږ قافله ځای په ځای درولې ده او درخپلو اسونو جلبونه مو دومره ټينګ نيولي، چې يو يو قدم وروستـه او پـه شا ځي.

دا ارتجاعي قدمونه مونږ ته ډېر مضر تماميږي. تاسې د کاروان او قافلې مخه نيولې ده او ستاسې توقف د ټولو د معطلۍ سبب ګرځي. د خدای دپاره تاسې له مخې لرې شئ او مونږ پرېږدئ، چې وړاندې ولاړ شو او يو ځای ته ورسيږو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حاکمانو ته وایم

ای هغو کسانو ، چې ستاسې په لاس کې د حکومت لښته ده ستاسې په امر یو سړی وهل کیږي، تړل کیږي، جرمه کیږ او هر څه کیږي.

ستاسې په نظر یو بې ګناه په محبس کې لویږي او یو ګناهګار له بنده خلاصیږي. ستاسې په عدالت مظلومان له ظلمونو نه نجات مومي او ستاسې په بې انصافۍ ظلمونه، جبرونه په عالم کې خرڅیږي.

ستاسې غفلت او بې خبري عالمونه تباه کوي او ستاسې په ویښتوب او هوښیارتوب ډېر ښه ښه کارونه کېدلی شي.

که تاسې په سمه او صحیح لار روان شئ ډېر بې لارې خلک په لار کیږي. که تاسې پخپله د نفس او شیطان په لاره درومئ، نو په عالم کې د ظلمونو له لاسه بې تمیزه قیامت او بې میزانه محشر جوړیږي.

ستاسې په لاس کې د حکومت زور او قوت موجود دی، که تاسې لېوان یا لېونیان شئ د خدای مخلوق تباه کیږي.

که تاسې ماشومان او اطفال اوسئ ستاسې په طفلانه لوبو ډېر کورونه خرابېږي، که تاسې ړانده او کاڼه شئ حق او عدالت مري او ظلمونه، فسادونه، بدبد کارونه رواج مومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې پدې پوه شئ، چې د دنيا د نظام او انتظام دپاره خداى دوه شيه پيدا کړي دي، چې يوه ته حکمت او بل ته حکومت وايي.

حکومت هېڅکله بې له علم او پوهې، بې له تدبير او سياست څخه چې له دې ټولو نه په حکمت تعبير کېدلى شي، مخکې نه ځي او تش کوتک په دنيا کې نه چليږي.

اوس په متمدنه او مترقي دنيا کې يو سړى په ډېر علمي لياقت او لوړ شخصيت حاکم کېدلى شي او هغه څوک دغه رتبه او مرتبه ګټلى شي، چې په تدبير او سياست کې اوله درجه مهارت ولري او د مهمو صفاتو خاوند وي، مګر په تاسې کې لا اوس هم بې سواده، بې ذوقه، بې علمه، بې رحمه، بې انصافه او له جهانه ناخبره اشخاص پيدا کېږي، چې بې رشوت اخستلو، وهلو او ټکولو، کنځلو او بدو ويلو په نور څه نه پوهېږي او نه شي پوهېدلي.

تاسې پدې پوه شئ، چې حکومت له دې نه پس تجارتي متاع نشي کيدلى، چې څوک يې په پيسو او رشتونو واخلي.

هغه وخت او زمانه په تېرېدو کې ده، چې څوک د حکومت چوکۍ په خوشامندو او تملقنو وساتلى شي يا ظلم او بې شعوره قوت په يوه منطقه کې حاکميت وکړاى شي.

مونږ د دې عصر په شپو کې دا خوبونه ليدلي دي، چې علم او لياقت، خير او اصلاح به ډېر ژر خپله کرسۍ اشغال کړي او جهل او ناداني، ظلم، ستم، ريا کارۍ او فريب کارۍ به له خپلې چوکۍ را ولوېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې خپل ځانونه اصلاح کړئ او پخپل ځان ګوتې ووهئ، مقصد ظاهري فېشن او ارایش نه دی، بلکې د عیبونو اصلاح او د ځان معنوي جوړول مې مراد دی.

راشئ دا زړه طریقه نوره پرېږدئ او هر کار د سوټي په زور مه کوئ!

انسانان خدای د وهلو او ټکولو دپاره نه دي پیدا کړي.

د مجرمینو د قایلولو او اصلاح کولو د پاره نور وسایل هم شته.

ظلم په ظلم باندې هېڅ کله نه ورکېږي.

تاسې به ډېر خلک په وهلو معیوب کړي وي.

ډېر کسان به ستاسې د شدت او تشدد له لاسه تښتېدلي او ورک شوي وي، مګر جرایم او جنایتونه نه دي ورک شوي.

یو شاعر وایي:

د انسان اصلاح په پوهه انسان کړې
ناپوهان یې په وهلو د انسان کړي

نو راشئ له علم او پوهې نه کار واخلئ، ظلمونه او جبرونه پرېږدئ!

بې ګناه خلک په وهلو او ټکولو مه قایلوئ!

په رشتونو او لحاظونو له حق او حقیقت نه مه تیرېږئ او د یوه په ګناه بل ته جزاء مه ورکوئ! تاسې پخپل نفس او خپلو خواهشاتو حاکمیت پیدا کړئ او د همدغه حاکمیت په اثر ځانونه د دې لایق کړئ، چې په نورو داسې حکومت وکړئ، لکه چې یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلار یې پخپلو زامنو باندې پخپل کور کې کوي او هېڅ راز ظلمونه پکې نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

میلونر خیرات خور

که څوک خپه کېږي که خوشحالېږي زه خو څه وایم او خپله غاړه خلاصوم، ګوندې دا ساده مخلوق لږ غونډې پوه شي او فکر وکړي.

زه اروپا ته نه یم تللی، امریکا مې نه ده لیدلې، په افریقا کې نه یم ګرځېدلی او هېچرې نه یم تللی، مګر یو عجیب مملکت مې لیدلی دی او عجیب مخلوق پکې اوسي. په دې مملکت کې د دې په ځای، چې بډایان او مالداران خوارانو او غریبانو ته څه ورکړي خوران مسکینان د ډېر مال او دولت خاوندانو ته څه ورکوي او هغوی هم نه شرمېږي اخلي يې.

ته به وایې دی رشوت خواره ماموران او حاکمان یا دوي، چې په لکونو روپۍ او بې حسابه جایدادونه لري له یوه ډېر عاجز سړي نه هم په ډېره جزیي فقره کې ترڅو سل دوه سوه روپۍ وانخلي نه يې پرېږدي.

نه زه دغه بې رحمه، بې انصافه رشوت خواره نه ښیم، خیرات خواره ښیم.

په دې مملکت کې، چې زه ورته عجیب مملکت وایم ملیونر خیرات خور هم پیدا کېږي او ډېر غنیان د خوارانو او مسکینانو خیراتونه خوري.

په دغه وطن کې ما داسې خلک ولیدل، چې اسونه ورته ولاړ دي موټر لري، قصرونه او باغونه، ځمکې او پټې يې په هر ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې شته، مګر له داسې خلکو نه خیراتونه او شکرانې اخلي، چې هغوی د خپل اولاد نفقې او جامې ته حیران دي او د دوی نوکرو ته هم نه رسیږي.

په دغه مملکت کې معکوس وضیعت دی او وړي، بربنډ يې له مړو او دولتمنو سره مالي مرسته اوکومک کوي.

په کوم ځای کې، چې د بې وزلو او خورانو په خیراتونو او شکرانو غنیان او متمولین ځمکې او جایدادونه، کورنه او باغونه، موټر او اسونه اخلي.

ایا د هغوی په حال افسوس او حسرت نه دی په کار؟

ای خوارو او بې وزلو پښتنو! هر څوک چې غني او دولتمن شي میا وي که ملا، سید وي که پیر او پېشوا هغه د خیراتونو او ذکاتونو مستحق نه دی.

هغوی باید تاسې غوندې عاجزانو ته زکاتونه درکړي او په تاسې باندې زړه وسوزوي، که تاسې نه دریږئ او اورمرو نورو ته څه ورکوئ د قصرونو او باغونو خاوندانو ته څه مه ورکوي، بلکې ګوډ، ړانده، کونډې، یتیم، بندي او مسافر ته يې ورکړئ، چې په اخرت کې په ښه درشي.

ستاسې په خیراتونو په عمرو عمرو خلکو مزې، چړچې او ورمیږونه وکړه، که رښتیا وایم نو شرابونه هم پرې واخیستل شوه او فحاشي پرې وشوه، لږې سترګې وغړوئ او لږ غوندې هوښیار شي.

اخر ړانده خو نه یاست دا څه درباندې کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې خپلو شکېدلو جامو ، خپل فقر او مسکنت او د دوی مال او دولت وګورئ!

چې دوی ښنګه دي او تاسې ښنګه یاست؟

که دوی نه شرمیږي او ستاسې خیراتونه قبلوي، بلکې غواړي یې تاسې د دوی له حیثیت او شان نه وشرمیږي او دوی تر قیامته او په قیامت کې مه شرموئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرانه ليکواله!

د دې عصر قافله ډېره ګړندۍ ده، له دې کاروان سره برابر تګ نوې اقتضاګانې لرې او د انسان په ظاهري او معنوي حال کې بدلون غواړي.

پخوا به يو کارواني له ځان سره پتيرې اخيستي او په پښو به يې ميخونه او نالونه وهل، مګر اوس د الوتکو په سفر کې دغه شيان نه دي په کار او د دې وخت مسافرت هغسې نه دی.

مونږ اوس د ژوندانه په نوې مرحله کې داخليږو او له يوه حاله بل ته انتقال کوو. هغه څوک چې له خپل خره راکوزيږي او په الوتکه کې الوزي بايد فکر او نظر يې بل راز شي او ناسته ولاړه يې هغسې نه وي.

هغه چې ټول عمر پلې ګرزېدلی او له عقله پيا ده دی د آس يا بايسکل سپرلي هم ورته ډېره ګرانه معلوميږي، د سپوږمۍ کرې ته ختل خولا څه کوي.

له يوه زاړه جهان نه نوې دنيا ته ورتګ او په نوو توغنديو سپرېدل ډېر مراحل په مخکې لري او نوې عصري پوهه غواړي.

انسان لکه د تجارت مال داسې نه دی، چې د اوښ له شانه الوتکې ته رانقل شي او هېڅ تغير پکې رانه شي.

تجارتي مالونه هم د اوښانو په شا په څټو او غوندو کې وي او په الوتکو کې خپله جامه او ظرف بدلوي. هغه وخت چې مونږ د خپل کلي او کور له څو تنو کاروانيو سره به خرو پسې روان وو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس، چې د مختلفو ملتونو له افرادو سره په الوتکو کې لرې هېوادو ته ځو او راځو باید له هغه حا له ډېر فرق ولرو او هغسې نه اوسو.

که هغه وخت زمونږ نظر محدود و زمونږ مزلونه هم لنډ و، مګر اوس له دغه اوږدو مزلونو او لوړو پروازونو سره لوړ فکر او لرې نظر هم په کار دی.

زمونږ خلک خو اوس د هوايي سرويسونو له برکته له ځمکې نه لوړې فضا ته هسک شوه او وزرونه يې پيدا کړه، مګر د خلکو فکرونه او اخلاق لوړول دغومره اسانه کار نه دی، چې کوم داخلي يا خارجي شرکت يې سرته ورسوي.

دا کار تر ډېره حده د هېواد د پوهانو اوليکوالو کار دی.

دا د دوی وظيفه ده، چې د يوه نوي نهضت او ارتقايي حرکت ملګرتيا وکړي او د خلکو ذهنونه د نورو افکارو او عصري ايجاباتو قبلولو ته تيار کړي. نوي نهضتونه په هر ځای او په هر وخت کې پالونکي او رټونکي لري.

په هر ملت کې(نوې خوښي) او (زړه خوښي) شته.

زاړه هر څېرته زاړه رواجونه او عادتونه خوښوي، ځوانان هر کله د نوي فکر او د نوي ژوند طرفدار وي.

د دې دواړو ډلو ترمينځ يوه بله ډله مينځګړيتوب کوي، يعنې ځينې نوي شيان ښه ګڼي او ځينې بد بولي. په زړو شيانو کې هم ځينې خوښوي او ځينې نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دریمه ډله په جامعه کې معتدل اشخاص ګڼل کیږي او هغه دوه نور د افراط او تفریط خاوندان بولي.

زه دلته دانه وایم، چې د افراط طرفداران ښه دي که اعتدال پسند ، مګر په لیکوالو دا پیرزوینه لرم، چې دوی باید هر کله او هر چېرته د نوو نهضتونو ټینګ طرفدار وي او هغه زاړه رسمونه او رواجونه بد وګڼي، چې د یوې جامعې د ببرته پاتې کیدو موجب دي.

لیکوال باید خلک پدې پوه کړي، چې د دوی اجتماعي او انفرادي ژوند څه راز دی؟ دوی څه کوي؟

د دوی خویونه، فکرونه، عملونه او نېتونه څنګه دي؟ د نن ورځې د ژوند دپاره څه په کار دي او د سبا ورځې ضرورتونه څه دي؟

د یوه ولس د حقیقي سعادت د تامین دپاره له هر چا نه د پوهانو او لیکوالو مرسته ډېره په کار ده، دوی باید خلک د اصلاحي فعالیتونو او پروګرامونو په ښېګڼو پوه کړي او په عالم کې داسې خوشبیني پیدا کړي، چې واقع بینی ته زیان ونه رسوي.

مونږ لکه چې د ښو او سمولارو جوړولو ته ډېر ضرورت لرو دېته هم اړ یو ، چې په ښه لاره تګ خلکو ته وښیو او ښه حرکت را پیدا کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که سړک هر څومره ښه جوړ شي او لیاره ډېره اواره هم وي، چې څوک په سمه لاره نه ځي او د حرکت اراده نه لري څوک به یې څه کړي؟

که د چا صحت هر څومره ښه وي او په وجود تکړه وي، چې خوي یې وران او عمل یې بد وِي، نو څه فایده؟ ترڅو چې زمونږ عادات او اخلاق سم نه شي او بد ذهنیتونه راسره ملګري وي، که دا ملک جنت هم شي زمونږ بد عملونه او بد رواجونه به یې په جهنم بدل کړي او په هغو اورونو به سوزي، چې زمونږ له نفسونو نه یې لوخړې او لمبې پورته کېږي که مونږ خپل ځانته متوجه شو او خپل کردار او رفتار په نظر کې ونیسو زمونږ هغه ظلمونه او جهالتونه، چې د رسم و رواج او عرف او عادات نوم پرې ایښودل شوی دی، زمونږ د بدبختۍ ډېر مهم عوامل دي، چې یوه اساسي مجادله او قلمي مبارزه ورسره په کار ده.

په دې اوس وخت کې، چې د تحول ورځمه، رسم و رواج پوړنی له مخه اخلي او محبوبیت له مینځه ځي د لیکوالو په غاړه ډېر مهم مسئولیتونه پراته دي، چې د حقایقو له مخې پرده لرې کړي او ښو ته ښه بدو ته بد ووایي، یعنې له هېچانه ونه وېرېږي حتیٰ، چې له عرف و عادت نه یې هم سترګه ونه سوزي او د حقانیت په جذبه د ناپوهۍ له هغه بد ذهنیت سره مجادله وکړي، چې قوت او قدرت یې د زړې زمانې له فرعونیانو کم نه دی او یوازې ابراهیمي جرئت ورسره مقابله کولی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیکوال لویوالی په همدغه ټکي کې پروت دی، چې د جامعې عرف و عادت ته په انتقادي نظر وګوري او خپله عقیده پټه نه کړي.

هغه څوک چې خپل صحیح فکر او نظر د عام ذهنیت په مخالفت نه شي ښکاره کولی څوک ورته په نفرت نه ګوري، مګر کوم ارزښ هم د جامعې په نظر کې نه لري.

رښتیانی لیکوال او ستر لیکوال هماغه دی، چې د راتلونکي نسل قضاوت په نظر کې ونیسي او له سبا ورځې وډار شي، نه له نن ورځې نه.

یو مسلمان باید هغه ورځ په نظر کې ولري، چې یو صحیح قضاوت پکې کېدونکی دی او حقیقت پکې له رسمونو او رواجونو نه لوړ مقام لري.

څنګه چې په یوه باغ کې هر وخت ناکاره بوټي، درب او کبلې پیدا کېږي باغبانان یې له بېخه باسي، چې له باغ نه ځنګل جوړ نه شي په یوه ولس کې هم په مرور د زمان ځینې وران خویونه او بد عادتونه پیدا کېږي، چې انساني باغ و بڼ ته زیان رسوي. هغه اصلاحي نهضتونه چې په ملتونو کې وخت په وخت پیدا کېږي د همدې دپاره وي، چې دغه راز بد بوټي ورک کړي او د خلکو په ذهن کې نوې رڼا پیدا شي.

د جهان تاریخ، چې سړی ګوري او د سترو لیکوالو او پوهانو د ژوندانه مطالعه کوي دا ورته معلومېږي، چې د فکر او پوهې مشرانو او لویانو د خپلې عقیدې او فکر د نظر په اظهار او ابلاغ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې څومره جرئت او جسارت نه کار اخستی او خپل ژوند يې د نورو د ژوند ښه کولو دپاره څومره خوار کړی، بلکې قربان کړی يې دی.

د راتلونکي نسل په نظر کې خپله لويي ثابتول څه اسانه کار نه دی، چې خوشې په خوشې لاس ته راشي. که سړی د پوهې او فکر په رڼا کې د حقايقو په اظهار نن هر څومره منفور واقع شي او عام ذهن و نظر ورته په کرکه وګوري هغومره به دغه سړی د سبا ورځې په رڼا او د راتلونکي نسل په نظر کې ښکلی او محبوب ښکاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله ډیوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپله ژبه

دغه لمر، چې پاس په اسمان کې زمونږ د پاسه ځلیږي او پخپل نور او حرارت د ځمکې د مخ په بوټو او ژوندیو شیانو کې د نشوې نما قوت پیدا کوي. همدغه شان یو بل معنوي لمر هم شته، چې وړانګې او پلوشې یې د انسان په زړه او دماغ ولیږي او له انعکاس څخه یې افکار او خیالات پیدا کیږي، دا افکار یا خیالات چې د الفاظو او کلماتو په جامه کې څرګند شي نطق، خطابه، شعر، موعظه، نصیحت او داسې نور ورته ویل کیږي، چې دا ټول د ژبې تر عمومي عنوان لاندې راځي او انسان ورباندې له نورو حیواناتو امتیاز پیدا کوي.

نو ویلی شو، چې زمونږ الفاظ او کلمات تش هغه اصوات نه دي، چې له مرغانو او نورو حیواناتو اوریدل کیږي، بلکې دا زمونږ د زړه غږ او د فکر فانوس دی، چې زمونږ فکري رڼا او نور وزیاتوي او مونږ په همدغه وسیله کولی شو، چې یو د بل په مقصد پوه شو او یو له بله فکري او معنوي استفاده وکړو. دا باید مونږ ومنو چې که انسان د نطق او وینا قوت نه لرلی او د افکارو او خیالاتو د جریان د پاره یې دا مجرانه درلودی، هیڅکله به یې دغه ذهني او عقلي ارتقا نه وه کړې او نه به یې له نورو حیواناتو دومره توپیر درلود، نو زمونږ وینا که څه هم د هغې رڼا زیږیدنه ده، چې له یوه د بر لوړ اسمانه زمونږ ذهن ته راښکته کیږي، مګر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي رڼا په زياتوالي کې زښت ډېر تاثير او دخل هم لري، چې بايد په ډېر زيات اهميت ورته قايل شو.

داهم بايد وويل شي، چې د دغه معنوي لمر فيضان چې انسان ورځنې فکري رڼا اخلي او ژبه ورځنې پيدا شوې ده او هم لکه، چې يو مملکت له بل ځنې پخپلو مخصوصو بوټو او حيواناتو امتياز پيدا کوي او معنیٰ بيلېږي، قامونه هم يو له بله پخپله ملي او مخصوصه ژبه جلا کېږي او دا هېڅ امکان نلري، چې د ځمکې د مخ ټول انسانان په يوه ژبه وګړيږي، بلکې دا طبيعي او منل شوی قانون دی، چې هر ملت به ځانته ژبه لري او پخپله ژبه کې به علمي او معنوي ارتقا کوي. همدغه سبب دی چې يو سړی په ډېر زيار او زحمت هم په پردۍ ژبه کې داسې اديب کيدی نشي، چې له اهل زبانو څخه يې هېڅ فرق ونشي. دا ځکه چې د بلې ژبې الفاظ او کلمات د ده د هغو دقيقو القااتو ترجماني نشي کولی، چې دی پخپله ژبه کې ورځينې تعبيرکولی شي، نو ضرور د ده ذهني او دماغي واردات بې تعبيره پاتي کيږي او د فکر لار يې بنديږي، چې ديته بايد فکري او معنوي اختناق ووايو.

نو ملتونه هم لکه اقليمونه او مناطق د اجتماعي ناموس او طبيعي نظام تر اغيزې لاندې دي، چې هېڅلکه ورځنې سر نشي غړولی او حتماً ورسره موافقت کوي. که څوک له دې قانون مخالفت کوي او غواړي چې په بله ژبه کې د علم او عرفان، ادب او بصيرت خاوند شي هغه داسې مثال لري، لکه چې د تودو ملکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخصوص بوټي په سړو ملکو کې کري یا د یوه موسم کرهنه په بل کې کوي.

دا څرګنده ده، چې له دغسې سعي او عمل ځینې هیڅ نتیجه نه اخیستل کېږي او دا راز زیار او زحمت انسان نشي مسعود کولی.

که یو ملت وغواړي، چې خپل احتیاجات په بله ژبه پوره کاندې او په پردۍ ژبه کې د علم او معارف خاوند شي، ښایي چې پخپل جدو جهد ځینې معلومات لاس ته راولي او لږ څه خپله مخه رڼا کړي، مګر دا رڼا به لکه د غلو ډیوه ډېره ضعیفه او خړه وي، چې په نري شمال به مري او هیڅ دوام به نلري. که ملت د بل په ژبه څه زده کوي هغه زده کړه به لکه د طوطي او مینا زده کړه تش د ژبې په سر وي او زړه ته به هیڅ لار نلري، په داسې ملت کې هیڅکله د فکري نشوې او ارتقا هیله نه کیږي او نه په علم او ادب کې سمه او صحیح لار ورته پیدا کیږي، دا راز ملتونه همېشه خپلې سترګې غړوي، مګر څه نه وینې نوموږ باید اورومرو خپله ژبه ژوندۍ کړو او د علم وعرفان ډیوه پکې بله کړو، ځکه چې دا ژبه د ملت په ذهن او زړه کې ځای لري او په رڼا باندې یې طبعاً د ملت ذهني او دماغي خونه روښانه کیږي او ډېر ژر د معارف پلوشې د وطن په هره خوا کې خپرېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل ملیت ساتل

هر ملت بعضې مخصوص شیان لري، چې که سړی هغه ورځینې لرې کړي هېڅ امتیاز ورته نه پاته کېږي.

د همدې لامله هر ژوندی او بېدار ملت خپل ټول ملي شیان لکه:

رسوم او اداب، ملي موسیقي او ملي ادب، ملي ژبه او ملي روایات، ملي ذوق او ملي اخلاق په ډېر ښه شان ساتي او هېڅکله ځان د بل قوم په څېر نه ښکاره کوي، بعضې ملتونه پدې باب کې دومره ډېر احتیاط کوي، چې خپل خرافات او بې معنیٰ شیان، چې هېڅ فایده پکې نه وي هم له لاسه نه باسي او ډېر احتیاط کوي، چې وربانديې تېینک وي. یو ملت له بل ځنې علم و فن، صنعت اخلي، خو ملي خصایص یې هېڅکله نه قبلوي، مګر ځینې ضعیف النفس ملتونه چې د نورو تر تاثیر لاندې راغلي او خپل ملي ذوق او احساس یې ورک کړی دی، ځکه چې هغوی ته خپل هرڅه بد معلومېږي او پردي هرڅه ورته ښه ښکاري، نو په هر شي کې د نورو تقلید کوي او د ملیت په معنیٰ هم هېڅ نه پوهېږي خپل ځانونه ورته ډېر ټیټ او ښکته ښکاري، ښه او بد د نورو په ذوق ځانته معلوموي او له ځانه هېڅ فکرنشي کولی.

که سړی د یوه قام ازادي او خپلواکي د روح او نفس له خوا په نظر کې ونیسي، نو پوره ازادي او حقیقي خپلواکي هغه قوم لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې پخپل فکر کې د بل قوم تر تاثیرلاندې نه وي راغلی، یعنې په غیر شعوري طور په بل قام پسې نه وي روان، نه یې ذوق د بل د ذوق تابع وي او نه د بل قوم فکر له خپل فکره ښه ګڼي.

هر کله پښتون یو توریالی او ننګیالی ټبر دی، چې تراوسه په دنیا کې په جګو او هسکو ژوند کوي او هېڅکله ورته بل څوک له ځانه لوړ او ستر نه ښکاره کیږي، نو طبعاً باید خپل ملي خصوصیات او پښتني ممیزات په ښه شان وساتي او هېڅکله یې له لاسه ونه باسي.

د پښتنو ملي اخلاق او خویونه، چې په پښتونواله ورځنې تعبیرکیږي د ملیت ستنې او مهم ارکان دي، چې په اجتماعي حیات کې ډېر زیات قیمت او اهمیت لري او حقیقي تهذیب پکې لیدل کېږي، د پښتنو صاف اورښتیا ویل، پخپل عهد او قول له سر او ماله تېرېدل، له ضعیفانو او بې وزلو سره مرسته او کومک کول دا ټول هغه صفات او خویونه دي، چې پښتانه یې د پښتونولۍ ارکان او شروط ګڼي.

د پښتنو ملي تربیه هم پر یوه داسې اساس باندې قایمه ده، چې له نني حیات او ژوندون سره پوره موافقت لري. دا قوم اوس دیته نه دی محتاج. چې څوک ورته د شجاعت او زړورتوب درس ورکړي یا یې د زیار ایستلو او زحمت ګاللو د پاره تربیه کاندي، ځکه چې دوی ته خپل ملیت دا تعلیم ورکړی دی، چې باید هېڅ کار ورته په دنیا کې ګران او مشکل معلوم نشي او له هیچا ځنې یې سترګه ونه سوزي. وګورئ! یو پښتون چې کله خپل ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستايي، نو وايي چې زه اسمان ته تيره غورزوم او سر ورته نيسم، صفتونه خو نور هم ډېر دي، مګر هر قوم او هر څوک له خپل ملي ذوق او احساس سره سره يو صفت ځانته غوره کوي او فخر ورباندې کوي.

نو معلومه شوه، چې پښتنو ته له مشکلاتو سره مقابله کول او ګرانو کارو ته سر نيول ډېر ښه ښکاريږي او دا قوم د هر راز سختيو مقابلې ته تيار او مستعد دی. دې قوم ته له هر چا ځنې خپل ځان لوړ ښکاري او تل پخپل مليت او پښتنواله افتخار کوي، د همدې لامله د قسم په ځای کې وايي:

پښتون به نه يم که دا کار مې ونکړ.

نو قومونه که عزته النفس او ځان ښه ګڼل يا پخپل مليت باندې فخر کول کسبي زده کوي، دوی ته خپل محيط او مليت دا ورښيي او بل معلم ته يې هېڅ حاجت نه پيښيږي.

د پښتنو مليت او ملي اخلاق د دوی له نامه سره تړل شوي دي.

که څوک د پښتنو په کلو او قبايلو کې وګرزي دا به ورته معلومه او څرګنده شي، چې پښتانه هغه چا ته پښتون نه وايي، چې هغه يوازې په پښتو خبرې کولی شي او نه پښتو يوازې د دغو مخصوصو الفاظو او کلماتو دپاره استعماليږي، ځکه چې د دوی د محاوراتو او اصطلاحاتو په نااليکل شوي قاموس کې دا دوه کلمې خورا ډېرې معناوې لري، چې د دې قوم ټول صفات او مميزات پکې راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو مونږ باید خپل ملي اخلاق او پښتونواله په ښه شان وروزو او د خپلو تېرو پښتنو هغه خویونه، چې باید انسانان او انسانیت ورباندې فخر وکړي تل په نظر کې ونیسو.

زمونږ اسلاف او پخوانۍ برسېره په دې، چې توره او توریالیتوب ورځنې په میراث پاتې دی، د نورو لوړو او ښو صفتونو خاوندان هم و، چې په هېڅ قوم کې په طبیعي او غریزي ډول نه لیدل کیږي.

دوی مهذاب او خوشبین وو، دوی پخپل ناموس ډېر ټینګ وو او بل چا ته یې هم هېڅکله په سپکه سترګه نه کتل، په هر میدان او هر ډګر کې د ظالمانو دښمن او د مظلومانو ملګري وو، هر چا به چې دوی ته ننګ راوړ له سر او ماله به ورباندې تېرېدل او هغه به یې تر خپل سیوري لاندې په ډېر ښه شان ساته.

خپله سیمه به یې ډېره درنه ساتله او پخپله یوه لویشت مځکه به یې خپل سرونه ورکول، هېڅکله یې په دنیا کې د بې ننګۍ ژوندون نه کاوه او نه به یې د چا پېغور خپل ځانته پرېښوده، خپل نوم ورته له هر چا ځنې ښه ښکاریده او د پښتونولۍ اب و ابرو یې په ډېر ښه شان ساتله، نو مونږ باید خپل ټول ملي شیان او ملي اخلاق له هر چا ځینې ښه وګڼو او پخپله پښتونواله ونازیږو، کوم طبیعي جوهر او معنوي ښېګڼې چې مونږ لرو، هغه په بل هېڅ قوم کې نشته او نه یې پیدا کولی شي، که څه هم په فن او صنعت کې له مونږ ځنې ډېر وړاندې او مخکې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو مونږ باید له نورو اقوامو ځنې فنون او صنایع، علوم او معارف واخلو. د نورو سیاست او معاشرت، کړه وړه هر څه ځانته معلوم کړو، مګر د هغوی په ظاهري ښایست او ښکلیتوب خپل زړه بای نلو او نه خپل ملي ذوق د چا په تقلید کې ورکړو، مونږ باید د پښتونولۍ بڼ خور کړو او لکه بلبلان د نورو د باغ په ګلانو ونه ټپیږو.

مونږ باید د خپلې ملي ژبې له ژوندون کولو سره سم خپل معنویت او ملیت پوره ژوندي کړو او لفظاً او معنیٰ له پلوه ځانونه پښتانه کړو، مونږ باید د خپلې ملي ژبې په قانون کې د پښتونولۍ رڼا او د علم وعرفان نور دواړه جمع کړو او پښتو و پښتنواله یو ځای وروزو او عقیده ولرو، چې زمونږ خاوره د تهذیب او ښو صفتونو زانګو وه او د تاریخ په حق شهادت تهذیب پلوشې زمونږ د ملک او زمونږ د پلرو د اعمالو د هنداري څخه په دنیا کې منعکس شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حرکت او پښتون

لمر ختلی او وړانګې يې له درونځې نه کوټې ته را پرې وتلې دي، يو وړو کی ماشوم، چې نوی له خوبه راپاڅېدلی په کټ کې ناست دی او د لمر پلوشو ته هر ساعت لاس وراچوي، مګر هېڅ شی په لاس نه ورځي او موټې يې هماغسې تش پاتې کېږي. دی پدې نه پوهېږي، چې دا وړانګې زما په سترګو کې ځای لري او هيچا ته لاس نه ورکوي.

اوه! واړه او کوچنيان څه عجيبه طايفه ده او څنګه شيانو پسې هڅه کوي، دوی چې کله خپل ځان په هنداره کې ويني هم لاس وراچوي او منګولې ورسره لګوي، دوی ته خپل ځان هم پردی ښکاري او د خپل سر خولۍ هم د بل ګڼي. که ښه فکر وکړو موږ هم لکه دوی له خپل ځان سره په جګړه اخته يو او په همدغسې شيانو پسې هڅه کوو، خو دومره فرق شته چې دوی ته خپل شی هم د بل ښکاري او موږ د نورو مال هم خپل ګڼو، دوی په اورني کې کلک تړلي وي سره له دې لاس او پښې خوزوي او خپل ځان خلاصوي، مګر موږ بې تړلو هم هېڅ حرکت نه کوو او ځای پر ځای پراته يو.

هو! موږ او واړه دومره ډېر فرق نلرو، که موږ لکه دوی د خپل ځان او وطن لپاره څه نشو کولی يا واړه يو او يا ويده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هو! خوب هم یو عجیب کیفیت دی یوه شپه، چې زه په درانه خوب ویده وم او تندې راباندې ډېره غلبه کړې وه، نو ما به لوی لوی سیندونه او ولې لیدلې او هرساعت به مې اوبه څښلې، خو مړېدم به نه او تنده مې نه ماتیدله. کله به مې په لویو ډنډو کې لمبل او کله به مې په لوی سیند کې غوټې وهلې، مګر له خوبه را پاڅیدم لاس مې هم لوند نه و او سخت تږی وم.

د ویدو قومونو ټول کارونه به البته همدغه شان وي، چې هېڅ نتیجه به نلري دوی. به ګمان کوي چې مونږ کار کوو او ګرزو، مګر په حقیقت کې به ځای په ځای پراته وي او هېڅ به یې نه وي کړي.

خوبونه هم ټول یوراز نه دي ځینې خلک ویده دي او په خوب کې خبرې کوي، بعضې لا داسې هم وي چې له ځایه پاڅېږي او ګرزي، مګر ویښ نه وي. د چا خوب ډېر زیات او درونډ وي، چې په چیغو هم نه راویښېږي او ځینې کسان په یوه نري ګنګوسې ویښ شي، نو ویښول که څه هم د ویښوونکي کار دی، مګر د ویدو حال پکې ډېر تاثیر لري. همدغه سبب دی چې د یوه ځای شاعران ډېر ژر خپل قام پرېښولی شي او د بل ځای شاعران دا افتخار نشي ګټلی او د سوز نارې یې د هوا په امواجو کې بې فایدې ورکیږي.

ویښول هم ډېر اقسام لري، سړی ټول په یو شان نه ویښوي، کشرانو ته سړی نارې وهي او ښوروي یې، مګر ځینې کسان په چاپې کولو او کښېمنډلو بیدارېږي. پدې عصر کې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وينښتوب تر هر څه ضرور دي بايد هېڅوک ويده پاتې نشي، هر څوک که د خپلو خواخوږو په نارو نه وينښيږي، نو دښمنان يې دبرچوپه ځوکو وينښوي. او هسې يې نه پرېږدي، نو د دښمنان يې د برچو په ځوکو وينښوي او هسې يې نه پرېږدي، نو بايد وينښ شو، مګر داسې وينښ نه لکه واړه هلکاه، چې له يوه خوبه راپاڅيدلي او په بل شان خوب کې پراته دي. لاس او پښې ښورول ضرور دي، خو دا سېنه چې سړی د وړانګو په نيولو خپل وخت تير کړي، وړانګې هم سړی نيولي شي او پوره استفاده ورځينې کېږي، مګر هله چې سړی پوره وينښ وي او د زړه سترګې يې هم غړولې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوئيدل او جديت

لکه چې د باغ بوټي او نيالګي ورځ په ورځ لوئيږي او وده کوي همدغه شان انسان همه د رشد او تکامل لور ته روان دی، مګر هېڅوک دا مسير په سترګو نشي ليدی او هره شېبه په تفاوت نه پوهېږي. کله چې نباتات له مځکې نوي راجګ شي له خاورو سره برابروي او ښه لانه ليدل کېږي، مګر څه موده وروسته ښايسته ډېر لوی شوی وي او ښه وده يې کړې وي، دا لويوالی يو ځل نه پېښېږي، بلکې له ابتدا ځنې په يوه داسې تدريجي صورت جاري وي، چې څوک يې هره ورځ فرق نشي محسوس کولی، مګر هېڅوک ورځنې انکار نشي کولی، دنيا هم له خپلو ټولو موجوداتو سره همدغه شان د ترقۍ په لور روانه ده، که څه هم مونږ پکې پټې سترګې پراته يو او حرکت يې نه وينو دغه نشو و نما، چې په کايناتو کې په طبيعي صورت جريان لري او هېڅوک يې مخه نشي نيولی کله کله د بعضې عواملو په اثر کې د طبيعي حاله وزي او تغير پکې پېښېږي.

هو! انسان دا اقتدار لري، چې د طبيعت سېر د خپل تدبير په موسسه کې ګړندی کړي او پخپله روزنه او زيار يو باغ ډېر ژر سمسور کاندي. د انسان جديت او فعاليت هم په حقيقت کې همدغه معنیٰ لري، چې دی له طبيعت سره يو لاس شي او خپل تاثير ځرګند وښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله کله سړی پدې راز بحثونو کې له ځينو کسانو اوري، چې په هر کار کې اعتدال ښه دی او ډېره بېړه ښه نه ده...

هو! اعتدال ښه دی او په هېڅ کار کې دومره بيړه نه ده په کار، چې سړی پخوا له فکر کولو يوه کار ته ملا وتړي او داسې منډې پکې ووهي، چې په يوه شېبه کې ځان دومره ستومانه کړي، چې بيا دوه ساعته ځای پرځای پروت وي او د حرکت نه وي، مګر داسې هم بايد ونشي چې سړی اعتدال د ځان دپاره پلمه کړي او ټول کارونه طبيعي جريان ته وسپاري.

وګورئ! اوسپنه يا نورو فلزات پس له ډېرو قرنو او پيړيو د يوه مناسب حرارت او طبيعي تحول په اثر کې دا صلاحيت پيدا کوي، چې بعضې الات او اسبابونه ورځني جوړ شي، مګر کوم وخت چې صناعتي فابريکې د انسان لاس ته را ورسېږي ډېر ژر هر راز تحولات قبلوي او د انسان جديت او فعاليت ته ځان تسلېموي.

نو د طبعيت سير همېشه پداسې طور جاري وي، چې ليدل کېږي نه، مګر د انسان د فعاليت اغېزه ښکاره او ښرګنده وي.

په هرځای او هر مملکت کې، چې د جديت ځرخونه په بيړه چلېږي هلته په ټولو شعبو کې ښکاره پېشرفت ليدل کېږي او ورځ په ورځ په کارونو کې تفاوت محسوس کېږي، نو بايد هر سړی د خپل جديت او فعاليت له مخې هر راز موانع لرې کړي او مخ پر وړاندې لاړ شي، پدې لاره کې که سړي ته هر څومره پېچومې مخې ته راشي بايد سترګې يې ورته سپېنې نشي او اسانه يې وګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړی که په یوه قوي زړه او د امکان په سترګه هر شي ته ګوري هغه ته ډېر موانع پيښېږي او څه شی یې مخه نشي نیولی، مګر هغه کسان چې ضعیف النفس دي هغوی پخپله ځانته موانع پیدا کوي او دومره اهمیت ورکوي، چې د اقدام تصور هم نشي کولی. ډېر خلک یوازې د همدې لامله چې یو کار ورځینې خراب نشي هېڅ کار ته زړه نه ښه کوي او له هر شي ځنې ډډه کوي. زما په خیال دغه راز ذهني موانع له ټولو موانعو ځنې ډېر تاثیر لري، ځوک چې له خپل پیشرفت سره مینه او علاقه لري هغه باید دا راز فکرونه بیخي له ځانه لرې کړي او خپل هغه حرکت، چې د ده نقصان او تاوان موجب کېږي هم له سکونه ښه وګڼي.

سړی باید په لوی لاس خپل ځان یا بل ته ضرر ونه رسوي، مګر له موهوم ضرر ځنې هم دومره ونه ډارشي، چې هېڅ کار ته لاس وراندې نکړي او لاس تر زنې ناست وي.

انسان له ډېرو زیانونو او تاوانونو ځینې یوه ډېره قیمتي او مهمه فایده اخلي، چې هغه تجربه ده، ځوک چې د ژوندون په حقیقي مفهوم پوهېدلی وي، چې حیات بې له حرکت او جدیت ځنې بل شی نه دی او دا هم ورته معلومه وي، چې د دنیا ټول ژوندي شیان د همدغه ورزش په مرسته قوت او طاقت مومي، هغه هېڅکله ځای په ځای کښېناسته نه قبلوي. وګورئ! کوچنیان او واړه د خاپوړو او ځخیدلو په ذریعه خپل غړي قوي کوي او په سکون نه راضي کېږي.

دا ځکه چې د حیات له قانونه خپل سر نه غړوي او که هر څومره پخپلو حرکاتو کې تکلیف ویني او هر ساعت پر مخ ولوېږي بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

راپاڅېږي او پخپلو پښو درېږي. دا ګرزیده اوښوریده دوی خپل کار ګڼي او هېڅکله له خپلې مور یا پلار ځنې پکې مرسته نه غواړي.

هر څوک چې غواړي له خاورو ځنې خپل سر را هسک کړي او پورته شي یا په بل عبارت د بلې ورځې دپاره ځان قوي کړي هغه باید له دغسې پرزیدلو او ولیدو ونه ډار شي او نه په دا راز واقعاتو، چې د حیات په لاره کې هر چا ته پېښېږي دومره متاثر شي، چې له هر څه لاس واخلي او په هسې کښیناستو راضي شي.

نو اعتدال پسندي باید زمونږ د پیاوړو ملګرو د جدیت او فعالیت سیر ورو نکړی شي او نه باید د احتیاط نوم په دوی دومره اغیزه وکړي، چې غړي یې بیخي سست شي او هېڅ ونکړي، ځکه چې احتیاط دیته نه وایي، چې سړی هېڅ نه کوي او نه اعتدال دغه شی دی، لکه چې بعضې خلکو د خپلو داسې حرکاتو دپاره نوم ورکړی، چې په سترګو نه لیدل کېږي او نه یې چا ته تاثیر معلومېږي.

کوم قومونه چې د ترقۍ په لار کې له نورو ځنې وړاندې او دمخه دي که هغوی د اعتدال په نامه خپل سیر لږ څه ورو کوي او په وقار و متانت و تکامل سیر قطع کوي، ورته ښایي، مګر یو داسې قام چې له نورو ځنې بیرته پاتې وي هغوی باید له منډو کار واخلي او په نورو پسې ځان ورسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوره ژوندون

دغه شپې او ورځې چې زمانه او وخت بلل کېږي، د نړۍ پر ټولو موجوداتو باندې راځي او تيرېږي، مګر کوم تاثير چې په حيواناتو کې کوي هغه د صحرا په کاڼو کې نشي کولی.
زمانه او وخت د باغ په ونو او بوټو خزان او بهار راولي، چې بعضې بوټي ورکوي او بعضې نوي پيدا کوي، همدغه شان په حيواناتو کې زړښت او ځواني، قوت او ضعف پيښوي، مګر د بيديا ګاڼې که هر څومره وخت ورباندې تېر شي هماغه شان وي، د پسرلي نسيم او د منې بادونه پکې هيڅ توپير نه ښکاره کوي، نو ويلی شو چې عصر او زمانه په ژونديو شيانو کې تاثير کوي او ژوندون هم د زمانې تاثير قبلولو ته وايي.
هو! زمانه او عصر په ژونديو شيانو کې د هر شي د احساس په اندازه اغيزه او عمل کوي او په هغه ځمکه کې ښايسته او ميوه داره بوټي زرغونوي، چې هلته د حيات ماده او ژوندي ذرات موجود وي، په شنډه مځکه او وچ ډګر کې هېڅکله هغه تاثير نشي کولی چې په باغ او بڼ کې يې کوي. همدارنګه کوم تاثيرات، چې زمانه او وخت د انسانانو په ډله او ټولګي کې لري هغه د غرو او رغو په حيواناتو کې نلري، نو ويلی شو چې انسان د زمانې له تاثيره نسبت ټولو موجوداتو ته زياته استفاده کوي او لکه څنګه، چې زمان په ده کې تاثير او عمل کوي، دی هم په زمان کې عمل او اغيزه کوي، همدغه انسان دی، چې د ده په افعالو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعمالو يو عصر له بل ځينې بېلېږي او د ده په شاهکار يو قرن په بل باندې افتخار او سر لوېې کوي.

زمانه ځي او تېرېږي، مګر د انسان اعمال او افعال له ځانه سره داسې نښې وړي، چې د خلکو هېر شي او د چا له ياده واوزي.

زمانه دا کولی شي، چې انسان له ځان سره ملګري کړي او له دې نړۍ څخه يې بوزي يا په بل عبارت د ده وجود خاورې کړي، مګر د ده ښه نوم او ښه عمل هېڅکله او په هېڅ شان نشي محو کولی.

ښايي، چې بعضې کسانو ته د ښه عمل په نسبت دا سودا پيدا شي چې مونږ ښه عمل څه شي ته وايو؟ او زمونږ مقصد پدې ټکي کې څه شی دی؟

د دې پوښتنې ځواب به همدومره لنډ او اسانه ښه وي: هرکار چې د نورو انسانانو په خير او فايده تامېږي او خلکو ته يې فايده رسيږي هغه ښه عمل او ښه کار دی.

زمونږ دا لنډ عبارت البته هر راز مادي او معنوي امور چې د بشريت په فايده باندې تمامېږي د ښه عمل په نامه خلکو ته معرفي کولی شي. همدغه ښه عمل دی، چې د بشر په تهذيب او تمدن کې لويه برخه لري، چې بايد زمان او مکان ورباندې فخر او لويي وکړي.

دغه راز ښه عمل که هر څوک پخپلو سوانحو کې لري هغه به په اخرت کې هم د ده په مخکې لکه د جنت ښکلې او ګلالۍ حوره ګرزي او دی به ورځنې خوند او حظ اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ دا بحث د ژوندون په شاو خوا کې دی او هغه انسان ور باندې ستايو، چې دغه راز ښه عملونه ورځنې پخپل عصر او زمانه کې وليدل شي. مونږ مخکې وويل چې ژوندون د زمانې تاثير قبلولو ته وايي، مګر دا د حيواني او نباتي ژوندون تعريف دی، چې د انساني ژوندون په نسبت نيمګړی او ناقص معلوميږي، مونږ هغه انسان په انساني ژوندون باندې ستايو، چې هغه هم د زمانې عمل او تاثير قبلوي او هم پخپله په نورو شيانو کې اغيزه او عمل کوي، مونږ هېڅکله هغه قوم يا هغه ملت ژوندی نشو بللی، چې زمان ورباندې راځي او تېرېږي او دوی پکې هېڅ نه کوي.

دغسې عمر يا شپې او ورځې خو په حيواناتو او باغ و بڼ باندې هم تېرېږي، چې هغوی ورځنې استفاده کوي او لوېږي، مګر دغه لوييده د دوی کار او عمل نه بلل کېږي، ځکه چې دوی يوازې د زمانې تاثير قبلوي او پخپله څه نه کوي.

مونږ غواړو چې انسان پداسې حيات او ژوندون وستايو، چې له ده سره وړ او مناسب وي. انسان بايد په دنيا کې داسې ژوندون وکړي، چې د نورو په ژوند کې هم برخه واخلي او خپل قرن ژوندی کړي.

د دنيا لوی مصلحين او لارښونکي، لوړ او نوموړي فيلسوفان چې د بشريت کاروان يې د جهالت په توره شپه کې په سمه لار روان کړي دي او د جهالت په توره شپه کې يې، لکه د اسمان ځليدونکي ستوري هر چا ته لوری او لودن ښودلی دی، چې د بشر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مادي او معنوي حيات د دوی مرهون دی او تر اوسه پورې د دوی په نامه په دنيا کې ژوندي دي. همدوی د انساني ژوندون مثالونه او ښې ښې نمونې دي، چې په لوړ او تام حيات ستايل کېږي. دا راز حيات نه د زمانې سيلاب وړلی شي او نه يې قرنونه او عصرونه په اثرو باندې خاورې اړولی شي، دا راز ژوندون دومره قدر او قيمت لري، چې زمان او مکان ورباندې ويارېږي او د مځکې پله په همدغسې کسانو باندې درنه او سنګينه ده، چې پرښتې ورته د لمر او سپوږمۍ ډيوه په لاس ولاړې دي او ننداره يې کوي.

موږ غواړو چې انسان خپله اندازه او خپل استعداد په نظر کې ونيسي او ځانته هغسې ژوندون غوره کړي، يعنې هېڅکله په يوه داسې ټيټ او ناوړه حيات، چې حيوانات يې هم لري راضي نشي.

حيات او ژوندون ځانته مدارج او مراتب لري، چې موږ يې دلته په نباتي، حيواني او انساني ژوندون ستايو، چې نباتي حيات بې شعوره او حيواني حيات ته شعوري ژوندون ويل کېږي، هر کار چې انسان له شعوره ورتېر د عقل او فکر خاوند هم دی بايد د ده حيات او ژوندون هم لکه فانوس د علم او پوهې په رڼا ښايسته او روښانه وي، چې د زمانې په حال تاثير وکړی شي او تياره يې په رڼا بدله کړي. همدغه حيات چې هم د زمانې تاثير قبلوي او هم پخپله په زمانه کې تاثيرکول دي، کامل او پوره حيات بلل کېږي، چې د انسان دپاره مناسب دی، که موږ غور

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړو د مځکې د نورو موجوداتو ژوندون هم په حقیقت کې د انسان په حیات پورې تړلي دی. که د انسان حیاتي فعالیتونه نه وي، د حیات او ژوندون ماده به د مځکې له مخه که بېخي ورکه نشي، نو دومره خوبه کمه شي چې له دې وخت سره هېڅ نسبت پیدا نکړي.

نو انسان باید لکه لمر یو با حرارته او روښانه ژوندون ولري، چې د ده په تاثیر د مځکې د مخ ټول شیان وروزل شي او وده وکړي.

هو! انسان باید لکه لمر داسې وي، چې د ده په تلو د مځکې نیمه کره د غم او ماتم تور کالي واغوندي او هر څوک د ده تګ له دنیا ځنې پوره حس کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژوند مقصد

هر سړی چې هر څه غواړي یا له هرشي سره مینه لري، هماغه شی د ده مقصد او مطلب یا په بله ژبه خواهش او ارزو بلل کېږي، هغه مین او عاشق چې خپلې معشوقې ته رسېدلي او خپله محبوبه یې په داسې خوشحالۍ په غېږ کې نیولې ده، چې بې شرابو مست او مدهوش دی یا هغه څوک، چې شپه او ورځ یې د شهرت د ګټلو او اعتبار پیدا کولو دپاره یوه کړې او لوړې رتبې ته رسېدلی دی، همدارنګه هغه د علم او عرفان د ډیوې پتنګ، چې د جهالت په توره شپه یې ځان د معرفت رڼا ته رسولی دی او له هر چا ځنې خپل ځان مسعود ګڼي، دا ټول په حقیقت کې بې له دېنه چې خپل مقصد ته رسېدلي دي بل مفهوم نلري.

نو د دنیا هره خوشحالي یوه ګرانه او قیمتي مرغلره ده، چې د مقصد په لمن کې موندل کېږي.

دنیا په حقیقت کې یو نندارتون دی، چې انسان ته هر راز ښکلي او ښایسته شیان ورښیي، چې هر څوک له خپل ذوق او خواهش سره سم یو شي پسې هڅه وکړي او ځان ور ورسوي، بلکې انسان لاڅه چې حیوانات او د هوا مرغان یې هم هسې نه دي پرې ایښي، بورا یې د ګل په ګلالیو پاڼو مین کړی او د پتنګ په زړه کې یې د شمع د محبت ډیوه بله کړې ده، نو چې سړی خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سترګې ښې وغړوي او هر طرف ته ښه په ځیرځیر وګوري هر شی او هر څه د خپل مطلب او مقصد دپاره زیار باسي او په هر شوا خون، چې وي ځان ورسوي، نو بیا ویلی شو چې ژوندون په حقیقت کې د خپل مقصد دپاره حرکت او جدیت دی خوشحالي یا سعادت هم د مقصد په رسېدلو یا د مقصد دپاره په زیار ایستلو کې دی، بلکې هغه کسان چې خپل مقصد ته لانه دي رسېدلي او په لاره کې دي د هغوی خوشحالتیا لا یو بل شان کیف لري، چې په کامیابۍ کې نه پیدا کېږي.

مونږ مخکې وویل، چې ژوندون هغه حرکت دی، چې د خپل مقصد او مطلب دپاره وي، ځکه چې هر حرکت او ژوندون سند او دلیل نشي کیدی، هغه ګټه چې څوک یې له غره ورغړوي او په ډېره بېړه مخ ښکته راځي یا هغه خزان وهلې پاڼه، چې د منې باد یې له ونې بیله کړي او یوه خوا بله خوا یې وړي دا هم حرکت دی، خو ژوندون ورته نه وېل کېږي، همدارنګه موټر، بایسکل، طیاره او داسې نور، چې د بل مقصد دپاره په حرکت کې دي او پخپله کوم مقصد نلري ژوندون نه بلل کېږي. مونږ دلته په مطلق حرکت کې بحث نه کوو او نه مطلق حیات زمونږ د بحث موضوع ده، زمونږ غرض انساني ژوندون او انساني حرکت دی، چې عالي یا حقیقي حیات ورته ویل کېږي، نو هر انسان چې په هغه کې دغه راز حرکت نه وي هغه ژوندی نه بلل کېږي، مګر په حیواني ژوندون قابلیدی شو. د انسان حرکت د حقیقي ژوندون نښه نه ده. هغه انسان چې ګوزنګ وهلی دی شپه او ورځ په حرکت دی یا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړو له لاسه او د چا لـه ډاره، لکه پاڼه رپېږي. دا هـم حرکت دی، خـو د مقصـد دپـاره نـه، همدارنگـه هغـه څـوک چې پټې سـترگې پروت دی او پـه ویدو یـوه خوا بله خوا لاس اچوي یا ډډه پـه ډډه اوړي راوړي دا هم حرکت دی، مگر داسې ناقص حرکات د حقیقـي او انسـاني ژونـدون دلیـل نشـي کیـدی. مـونږ هغـه انسـان تـه پـه حقیقي ژوندون قایلیدلی شو، چې په خلاصو سترگو پخپلـه اراده او مینه د خپل مقصد، خپل ملت او خپل وطن دپاره کار او حرکت کوي او که داسې نه وي، نو د دغسې کسانو مرگ او ژوند څه فرق نلري، ځکه چې د دغسې کسانو حیات او ژوندون بې لـه خوراکه بله هیڅ نتیجـه نلري او پـه دې هرڅوک پـوهېږي، چې ژونـدون پـه نامه خوشحال وي، ځکه چې دا راز ژوندون د حیوانـاتو پـه برخـه رسېدلی دی، چې باید انسان هېڅکله وربانـدې خوشحاله نشـې.

زمـونږ لـه دې تېر بحث څخه بـه دا څرگنده شـوې وي، چې زمـونږ مقصـد پـه دې وینـا کـې د حقیقـي او انسـاني ژونـدون تعریـف او ښودنه ده، چې د هر چا ورتـه پـام شي او پیدا یې کړي، نو بیا د نتیجې په ډول وایو، چې حقیقي یا انسـاني ژوندون هغـه حرکت دی چې د خپل مقصد دپاره وي او هر څومره، چې د سړي مقصد لوړ او ښه وي هغومره یې ژوندون هم ښه او د ستایلو وړ وي.

که دیـو سړي مقصد لـه خپـل شخصي مفـاد څخـه لـوړ او پورتـه وي، یعنـې یـوازې د خپـل ځـان پـه غـم نـه وي اختـه او د اجتمـاعي سعادت دپاره هم زیار باسي، البتـه د دې سړي ژوندون او حیات ډېر قدر او قیمت لري، چې باید هر څوک یې وستایي او ور باندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشحاله وي، ځکه چې حيات د مقصد حاصلولو وسيله ده او قيمت هم د مقصد په اعتبار ټاکل کېږي، مګر دا هم بايد ووايو چې لوړ او ښه مقصد هر څوک د ځان دپاره نشي ټاکلی او نه د هر چا سترګې ورباندې نښلي، ځکه چې هر څوک د خپلې پوهې او خپل فکر په اندازه يو شی خوښوي، چې هغه يې مقصد بلل کېږي، نو هر څومره چې د يوه سړي تعليم لوړ وي او تربيه يې ښه وي او په هره اندازه، چې د چا بصيرت او بصارت زيات وي هماغو مره يې مقصد هم ښه او عالي وي، نو مونږ هېڅکله له يوه داسې سړي چې هغه د انفرادي حيات له دايرې څنې دباندې نه وي وتلی او د اجتماعي حيات تصور هم نشي کولی، دا اميد نشو کول چې هغه دې يو اجتماعي مقصد ولري او د هغه مقصد دپاره دې زيار وباسي، نو زمونږ د پوهانو او ليکوالو دا وظيفه ده، چې خلکو ته لوړ او عالي مقاصد ور وښيي او له اجتماعي حيات سره يې اشنا کړي، يعنې د لوړو مقاصدو محاسن او ښېګڼې ورته پوره ښکاره کړي، چې هر څوک په ډېره مينه او محبت د يوه ښه او لوړ مقصد په لور روان شي او دومره شوق ورسره ولري، چې هېڅکله ستړی او ستومانه نشي او نه يې هېڅ راز تکليف او زحمت مخه ونيولی شي. هو! د پوهانو په برخه له اولې ورځې دغه وظيفه رسېدلې ده، چې د خلکو له سترګو د جهالت پردې لرې کړي او له درانه خوبه يې راجګ کاندي، چې هر څوک د خپل حيات او ژوند دپاره حرکت وکړي او له دغو شپو او ورځو، چې په هر چا باندې تېرېږي استفاده وکړي، ځکه چې زمانه په حقيقت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې لکه يو بحر داسې دی، چې هر څوک ورځنې د خپل مقصد په اندازه استفاده وکړي څوک ورځني ښايسته او قيمتي مرغلرې راوړي او څوک پکې يوازې کبان نيسي. بعضې لا داسې هم وي چې بې له اوبو څښلو نوره استفاده نه کوي. مونږ بايد د زماني له دريابه پوره استفاده وکړو او په قيمتي مرغلرو پسې لاس وګرزوو، زمونږ ښاغلي او پوه اديبان بايد لکه د پښتو او پښتونولي حامي خوشحال خان خټک خلکو ته د سعې جدو جهد درس په دې ډول ورکړي.

کــه غــوټې پســې وهــې پــه لاس بــه درشــي
چــا وې دا چــې پــه دريــاب کــې ګــوهر نشــته

دا راز صحيح افکار که د چا په مغزو کې ځای ونيسي او يقين پيدا کړي، چې په سعيه او کوشش، جدو جهد هر راز مطلب حاصلېږي او سړی پخپل زيار و زحمت له وخت او زماني ځنې هر ډول مادي او معنوي استفاده کولی شي، هغه هېڅکله محروم نه پاتې کېږي او هرو مرو د زمانې له ډکه دريابه خپل مقصد او د مراد ګوهر لاس ته راوستلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګنهل

شپه ده او د اسمان ځلیدونکي ستوري درګرده سترګکونه وهي. زه پورته پاس په اسمان کې د سپوږمۍ او ستورو ننداره کوم یو بل هلک، چې د یوه لوی ډنډ پر غاړه ناست دی هماغه سپوږمۍ او رېږېدونکي ستوري په رڼو اوبو کې د ډېرښکته د مځکې په تل کې ویني.

ګورئ! د انسانانو نظر څومره توپیر لري، چې یو شی په یوه وخت کې څوک پاس پخپل سر ویني او څوک یې ټیټ په مځکه کې مومي، همدغه یوه رڼا ده چې هم پورته په شنه اسمان کې او هم ښکته په مځکه کې ترسترګو کېږي، نه همدغه یو شین ډنډ دی چې هم پاس په سر ولاړ دی او هم ترپښو لاندې لیدل کېږي، مګر که سړی لږ څه د شپږو جهانو او خواو له قیده ځان خلاص کړي او د خپلو اعتباراتو له دایرې څخه بهر شي، نو بیا د حقیقت په لویه او لایتناهي فضا کې لوري او لودن ورکوي او خپل ځان هم ورځنې ورکېږي.

نو انسان په حقیقت کې تل د خپل اعتبار او ګمان په نړۍ کې ژوند کوي او هرڅه په هغه جامه کې ویني، چې دی یې وراغوندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هو! د دنیا ټېټوالی او پورته والی زمونږ سترګو او اعتبار پیدا کړی دی او دا سره او شنه رنګونه زمونږ د دوو سترګو مولود ګڼل کېږي.

که زمونږ اعتبار او ګڼل څه قیمت ونلري سره او سپین، زیړ او ګلیت څه توپیر نلري.

مونږ ته خپل ګمان بعضې واړه شیان غټوي او بعضې غټ شیان راته واړه ښکاره کوي، د کار ګرانتیا او اسانتیا زمونږ په لاس کې ده او د هر شي قیمت او اهمیت زمونږ په اعتبار او ګڼلو پورې اړه لري.

همدغه زمونږ ګڼل او اعتبار په هر څه کې تاثیر کوي او په دنیا کې نوي دودونه او ذهنېتونه پیدا کوي.

همدغه شی دی، چې کله انسان له یو موهوم شکل څنې ویروي او کله یې د توپ خولې ته د حملې دپاره تیاروي. د انسان ګمان او اعتبار یو داسې طلسم دی، چې که دی یې پخپله مات نکړي هېڅوک یې نشي ماتولی.

نو هر قام او هر ملت ترهغه وخته لوړ او غښتلی وي، چې پخپل ځان ویسا او اعتماد لري او هر کله، چې خپل ځان ضعیف وګڼي نو بیا یې هېڅکله پښې نه ټینګېږي او نه د سیالۍ په میدان کې پخپلو پښو درېدلی شي.

همدغه سبب دی، چې نن د هر ملت پوه او پیاوړي واکداران خپل ملت ته د غرور ملي او اعتماد بنفس درس ورکوي او په دغه راز تلقیناتو کې یو قوي زړه پیدا کوي، چې بعضې ورځنې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خودي باندې تعبير کوي او د ملتو په لوړوالي او ارتقا کې زښت ډېر تاثير او اغيزه لري او اجتماعي پوهان يې خورا ډېر ستايي، ځکه چې حقيقت تر يوې اندازې زمونږ د اعتبار او نظر په واک دی او لوړوالی يا ټيټوالی هم زمونږ په ليدو پورې اړه لري.

هو! همدغه انسان دی، چې کله حقايق باطلوي او کله د خپل لاس په بوتانو خپل ځان غولوي، همدغه انسان دی چې کله سومنات ماتوي او کله يې پخپله جوړوي، همدغه انسان دی چې کله د دين او شريعت له دايرې اوزي او کله د عرف او عادت په لومه کې داسې نښلي، چې هېڅکله ځان نشي خلاصولی.

هو! انسان کله د لاس غوټه په خوله خلاصوي او اسانه کار ځانته ګرانوي. کله ډېر مشکل او ګران کارونه اسان شمېري او د خپل ګمان په مرسته يې په اسانه سرته رسوي، نو ويلی شو چې د انسان خپل ګمان د ده په حق کې منلی او صحيح حقيقت دی او که يو ځل پخپل ګمان بد ګمان شو، نو بيا په هېڅ ځای کې حقيقت نشي پيدا کولی او پخپل وجود هم نه قايلېږي.

څومره به ښه وي، چې زمونږ او ستاسې ګمانونه ښه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړه او سترګې

کله چې یو شی په سترګو کې ښه ښکاره شي او په زړه کې ځای ونیسي او کله زړه یو شی سترګو ته ښه ښکاره کوي. د سترګو کار له ښایست سره دی او د زړه له مینې او محبت سره، کله مینه د ښایست په اثر کې پیدا شي او کله د مینې په سبب سړي ته یو شی ښایسته او ګلالی ښکاري. بعضې خلک دي چې زړه یې په سترګو کې دې او بعضې په زړه کې سترګې لري، ډېر ځله د سر سترګې غولېږي او لکه وړکی هلک په یوه ښایسته مار خپل زړه بایلي، لکه د هوا مرغه شنه پتې ته راښکته کېږي او د څو دانو دپاره ځان په لومه کې نښلوي، مګر د زړه سترګې په داسې شیانو نه غولېږي او هر شي کې د نقص او مفاد ډېر واړه ذراتویني، یوازې ظاهري ښکلیتوب او داسې ګلالیتوب نه خوښوي، چې عاقبت او نتیجه یې ښه نه وي. دغه د سر سترګې چې د لمر او سپوږمۍ په رڼا کې یو شی او بل شی ویني هر څوک لري، مګر ډېر لږ خلک دي چې د زړه په سترګو څه شې لیدلی نه شي، ځکه چې دا سترګې د علم او عرفان رڼا غواړي او بې له دغې رڼا هېڅ نه ویني او وربانده ې تورتم وي. کله کله سره د علم له رڼا هم دا سترګې څه نه ویني، ځکه چې بعضې داسې پردې وربانده ې پرتې وي، چې بې د هغو له پریکولو هېڅ کار ورځنې نه اخیستل کېږي، دا پردې زیاتره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقلید په سبب پیدا شوې دي یا د اوهامو او خرافاتو گرد او غبار پیدا کړي دي، چې علم یې هم علاج نشي کولی.

دا سترگې د انسان هغه پټ استعداد دی، چې په مختلفو نومونو، لکه عقل، بصیرت، فکر او داسې نوو ورځنې تعبیر کېږي.

او انسان ورباندې له نورو حیواناتو پېژندل کېږي. انسان باید ارومرو خپلې دغه سترگې وغړوي او کار ورځنې واخلي. سترگې پټول چې د پښتنو په محاوره کې لوی عیب دی، هغه د همدغو سترگو پټول او حقیقت ته نه کتل دي. کوم ضعف یا عیب که په دغو سترگو کې وي هغه باید حتماً اصلاح شي، ځکه چې تر هرڅه دمخه دغه علاج ضرور او لازم دی. که دا سترگې روغې نه وي د علم رڼا هېڅ او بې فایدې ده، لکه چې یوه ړانده ته د لمر پلوشې هېڅ دي، ځوک چې دا سترکې نلري هغه لکه ښاپیرک د علم له رڼا تښتي او ځان ورنه پټوي یا لکه هغه بوټی، چې د لمر رڼا ور باندې بده لگېږي او په سیوري کې ښه وده کوي، دی هم په تورتم او تیاره کې خوښ او خوشحاله وي.

چا چې د زړه له سترگو کار اخیستی او په همدغه نظر یې دنیا ته کتلي هغوی د دنیا په صحنه کې ډېر شیان لیدلي او هر څه یې پخپله لمن کې راغونډ کړي دي، ځکه چې د دې سترگو مخه هېڅ شی نشي نیولی او تر ډېرو لرې ځایو پورې رسیږي، که انسان له دې سترگو کار واخلي او دا سترگې وروزي، نو خپل وړاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته حال ومال تر يوې اندازې وينې او خپل ښه او بد تر هغه حده چې د بشر لاس رسيږي سنجولی شي.

څوک چې دا ستر ګې لري هغه له هغو شيانو، چې مونږ ته عادي معلوميږي ښه لوړ مطلب معلومولی شي او د يوې منې له لويدلو ځنې د مځکې د قوې جاذبه معلوموي، د داسې کسانو په نظر کې د ونې يوه شنه پاڼه د معرفت دفتر او کتاب وي، چې ډېر حقايق پکې ويني او ښه ښه نتايج ورځنې اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دې پېژنم

که ته سل ځله ځان راته په بل ځېر وښيې او خپله جامه بدله کړې، زه دې پېژنم او پخپل زړه کې ستا حقيقت ته په ځير ځير ګورم، ستا خوښه چې ځان هر څنګه ښکاره کوې او پخپل ظاهري وضعيت کې هرڅه تغير کوي، مګر پدې پوه شه چې نه به د چا په ادراک او بصيرت پرده وغوړوې او نه به خپل حقيقت بدل کړی، لکه چې يو مين خپله ليلې په لوی ټولګي کې پېژني يا لکه يو حقيقت ليدونکي، چې ريا کار زاهد تر سپين څادر لاندېويني چې دا څوک دی او څه کوي، همدغه شان ته هم هېڅکله نه پټېږې او زه دې پېژنم.

ته په خپله چالاکۍ خپل ځان بل راز ښکاره کوې او زه هم ستا په مخکې څه نه وايم، مګر په زړه کې پوهېږم چې ته څوک يې؟؟ ته پدې پوه شه، چې ښه لباس، ښه وينا، ښه شهرت، عزت او اعتبار همدارنګه يو هسک او جګ مقام ته ختل هېڅکله د سړي معنوي معيار نشي لوړولی که څه هم د ځېنو په نظر کې لوړ ښکاري. ته پدې پوه شه، چې که خلک ستا له ظاهري حاله متاثر کېږي او تا بې موجبه ستايي، دا ستاينه تاته هېڅ فايده نشي رسولی او نه ستا په حقيقت کې څه تغير او تحول پېښوي.

هو! که يې سل ځله څوک لعل لعل بولي
په ستايلو به لعل نشي کوتی لال

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه یو غمجن سړی پخپله مصنوعي خوشحالي ځان نشي خوشحالولی همدغه شان ټول ظواهر د حقیقت په تبدیل کې بې دخله او بې تاثیره دي.

یو تیټ سړی که دغره سر او جگ ځای ته وخېژي هغه ته هر څه تیټ ښکاري، مګر دی هم تیټ وي او په حقیقت کې هېڅ نه وي لوړ شوی.

نو دا راز لوړوالی بې له دېنه، چې د سړي په نظر کې نور تیټ ښکاره کړي او غرور پیدا کړي بله فایده نلري.

هو! داراز لوړوالی سړی له نورو خلکو څنې لرې کوي او لویوي یې نه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقت

لکه چې کله کله سړي ته خپله واهمه په توره شپه کې بعضې ډارونکي شیان پیدا کوي، چې هغه یوازې د ده په سترګو کې ځای لري او بل ئوک یې نهویني. دښمنان او معاندین هم بعضې داسې عیبونه د سړي په شان کې ویني، چې نور خلک یې نشي لیدلی او یوازې د همدوی تخیل پیدا کړی وي، نو لکه څنګه چې عشق او محبت زمونږ سترګې داسې تړي، چې د خپل محبوب معایب له محاسنو ځنې نشو بیلولی، حسد او عناد هم زمونږ او د حقیقت ترمنځ حایل کېږي او لکه د جهل حجاب ډېر حقایق له مونږ ځنې پټوي یا یې په بل رنګ ښکاره کوي.

نو نه هغه ستاینه حقیقت لري، چې مجنون یې د لیلې د سپي کوي او نه هغه عیب، چې دښمنان یې په سړي پسې تړي.

ترڅو چې مونږ خپل ځان د عشق او محبت له پنجو او د عناد او حسد له منګلو خلاص نکړو، څنګه به حقیقت ته ورسیږو او په څه شان به د حقیقت په شاو خوا کې ازاد فکر وکړی شو؟؟

نو ارومرو به یا د عشق او محبت لامله د یوه شي په حق کې خوشبین یو او ښه ګمان به ورباندې کوو یا به د نفرت له کبله بد بین یو، چې هېڅکله به محاسن نشو لیدلی او هر شي ته به د بد ګمانۍ په سترګه ګورو په دغه دواړو حالو کې به مونږ ته خپل ګمان حقیقت ښکاري، مګر له حقیقت نه به ډېر لرې یو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په ګمان ځنې کسان ډېر زيات غولېدلي دي، چې خپلو عيبو په پلټنه کې خپل دښمنان په حقه ګڼې او دا ګمان يې کړی، چې دښمن لکه ائينه د سړي عيب په رښتياني صورت سړی ته ورښيي، ځکه چې حسد او عناد ارومرو د دښمنانو ذوق او ذايقه دومره خرابوي، چې انګبين ورته سکنجبين ښکاره شي، لکه چې شيدا وايي:

ګله من يم له حاسـده ښه متاع کاندي کاسده
انګبين سکنجبين کا په مزه يې تريو جبين کا

نوکه مونږ خپل عيب د دښمن په ذوق پيژنو او د حاسدانو ذايقې ته اعتبار ورکوو، کېدای شي چې خپل خواږه تروه وګڼو او د دې په ځای، چې ځان اصلاح کړو له ښو ځنې بدو ته واوړو، نو بيا به هم حقيقت ته نه يو رسېدلی او غوليدلي به يو.

هرکله که له دغو شيانو مجرد شو او د خپلو احساساتو او اعباراتو له دايرې بهر شو، مګر پدې شرط چې د همدغې بې اعتبارۍ په نړۍ کې پاتي نشو او لوړ مقام پيدا کړو، يعنې مايوس نه شو او لا په حقيقت پسې وګرزو، ښايې چې هغه وخت مو سترګې پخې وي او حقيقت ومومو.

نو زمونږ او د حقيقت ترمنځ ډېره لاره ده او هغه وخت ور رسيږو، چې د جهل له تورتمه واوزو او د کور کورانه تقليد بوتان مات کړو او له خپلو هغو نفسي کيفياتو ځنې هم ځان خلاص کړو، چې بعضې شيان مونږ ته ښايسته کوي يا يې بد راته ښکاره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او برسېره پدې دومره تجربه هم حاصله کړو، چې رښتیانی او غولوونکې رڼا وپېژنو او پدې پوه شو، چې د اسمان دغه رانه ستوري یا لمر او سپوږمۍ ولیدونکي او پریوتونکي دي او یوه بله رڼا شته، چې هغه د زړه په سترګو لیدل کېږي او دا ټول شیان د هماغې رڼا په اثر کې پیدا شوي دي، نو حقیقت لکه یو غمی تر لوړو غرو لاندې نه دی او نه لکه د حیات اوبه په تورتم کې ځای لري، چې مونږ یې په هېڅ شان ونه لیدلی شو، بلکې د حقیقت رڼا دومره ځلانده ده، چې بعضې نورشیان هم ځلیدونکي ښکاره کوي او مونږ، لکه چې د سپوږمۍ په شپه د سحر او سپوږمۍ رڼا نشو بیلولی، همدغه شان د حقیقت د رڼا امتیاز هم نشو کولی که څه هم له هرې خوا یې په مونږ احاطه کړې او مونږ یې په غېږ کې نیولي یو، نو مونږ هر وخت د حقیقت په رڼا کې یو او هر وخت له خپل فکر او بصیرت سره سم یو شی د حقیقت مثل او نظیر یا عین حقیقت ګڼو، لکه یو مین چې کله د غره زرکه او کله باغ سروه د خپلې معشوقې نظیر ګڼې او د هوسۍ سترګې د لیلې سترګې بولي او ډېر ځله لا خپله معشوقه هم په دغه راز نومونو ستایِي او له حقیقته په لوی لاس ځان لرې کوي. انسان ته خدای دا استعداد ورکړی، چې په حقیقت پسې له هرې حلقې او د جامعې او محیط له غولي واوزي، ترڅو چې حقیقت پیدا کړي او یوه ملت ته د هدایت رڼا شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محبت رڼا

سړی چې د محبت رانجه په سترګو پورې کړي هغه بیا هر شی په یوه ښه رڼا کېویني او د هر شي ښه ډډه ګوري.

هو! دا راز خلک هېڅ شي ته د تنقید په سترګه نشي کتلی او نه د اعتراض او عیب لټولو افکارو ته پاتې کېږي.

څوک چې د محبت تراغېزې لاندې راشي هغه لکه بلبل او بورا د ګل په یوه پاڼه خوښ او خوشحال وي او ټول باغ په همدغه یوه پاڼه کې ویني، هغه هېڅکله د خزان تصور نشي کولی او نه ورته دنیا بې وفا معلومېږي، مینه او محبت هر محبت سړی ړوند او ګنګ کړي، چې په سترګو عیب لیدلی او په خوله یې ویلی نشي، ځکه چې د هغه زړه لکه یوه پاکه مرغۍ په یوه داسې فضا کې طیران کوي، چې هلته د بد ګمانۍ ګرد او غبار هېڅ نه لیدل کېږي، د محبت خاوندان هېڅکله لکه منطقیان د چا د دلایلو منطقي ضعف ته نه ملتفت کېږي او نه د چا وینا ورته د سیاست او منافقت له مخې معلومېږي.

هغه هره خبره رښتیا او صدق ګڼي او په هېچا کې د غدر، خیانت او فریب علامې نشي لیدلی. مینه ناک خلک به هېڅکله لکه فلاسفه د عیب او نقصان ذرات په کائیناتو کې نه ویني، لکه هغوی چې د محبت او عشق نازک او خوندور کیفیتونه، لکه یو مین او عاشق نشي حس کولی او عشق ته مرض یا جنون وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محبت لرونکی لکه یو صوفي د مینې په رڼا کې حقیقت ته رسېدلی وي او نور خلک د خپلو اوهامو او ګمانونو په ګرد او غبار کې ورکوي.

که مونږ له چاسره مینه او محبت لرو هرومرو به د هغه په حق کې خوشبین یو او لکه پتنګ، چې هېڅکله د شمعې حرارت او سوزېده نشي حس کولی، مونږ به هم د خپل محبوب په شاو خوا کې هېڅ عیب نشو لیدلی، مګر څوک چې د خپلو دوستانو په حال کې لکه یو مفتش داسې غور او تعملق کموي او د هغوی د ملامتیې دپاره قراین لټوي هغه که څه هم کله کله حقیقت ته رسېږي ډېر ځله به پخپل اجتهاد کې سهوه کېږي او د دې لامله، چې په سلو کې یو ځل حقیقت ته رسېدلی دی، هر وخت به خپل فکر صحیح او صایب ګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعر او ادب

چپه چپي او قراره قراري ده، سپوږمۍ په سپينه رڼا د مځکې مخ ښايسته او روښنايي ده، هېڅ طرف زور او زوګ نشته او د شپې اوله شومه ده. يو ژور لښتې چې په شنه ګياه پټ او پوښلي دي له اوبو نه ډک او غلي روان دي، سړی چې دا وضعيت ګوري ګمان کوي چې دا اوبه بې شعوره نه دي، چې په عزم او اراده کوم طرف ته ځي.

زه هم په همدغه ګمان ورپسې روان شوم او تلم څه شېبه وروسته ګورم، چې په يوه شنه باغ کې ګرزم او قدم وهم پدې باغ کې هر راز بوټي ولاړ دي، دا اوبه چې له ډېرې مودې را ايسې دې باغ ته راغلي دي د دې باغ په شنو پاڼو، خوږو ميوو، ښايسته ګلانو کې يې حلول کړي. دا شين بڼ او تازه چمن يې د انسانانو او د هوا د مرغانو دپاره سمسور کړی دی، دا اوبه کله د تاک په رګو کې ننوتلي او ډېر خلک يې پخپل خوند مست کړي او د ډېرو نشته يې د بنګو په پاڼو زياته کړې ده. په يوه بوټي کې يې ځان لکه عسل خوږ کړی او په بل کې يې د سرکې تريوالی پيدا کړی دی.

دا اوبه برسيره پدې، چې د دې ميوو او ګلانو د وجود سبب ګرزېدلي دي په عمران او ابادۍ کې يې هم زياته برخه اخيستې، د دې باغ ديوال او ګرد چاپير سرايونه يې سرته رسولي دي، دې اوبو يوازې د مځکې تردد نه دی کړی، کله يې چې په زړه کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدردۍ حرارت پيدا شوی د اوقيانوس له دريابه راجګې شوي او په وچو ميرو يې د رحمت څاڅکي ورولي دي او کله د ګل له پاڼو هوا ته هسکې شوې دي.

همدغه اوبه دي (د نوعيت په لحاظ) چې کله ږلۍ ورځنې جوړه شوې ده او کله شبنم شوي دي، همدغه اوبه دي چې د ډېرو خلکو تنده يې ماته کړې او له مرګه يې نجات ورکړی دی او کله يې لوی لوی فرعونيان غرق کړيدي.

هو! پدې اوبو کې هر راز صلاحيت شته، چې کله په تېغ کې ځای نېسي او د تورې اب په ځای کوي او کله د ګل په پاڼو (ښايسته جامه) کې ننوزي د حسن او جمال مظاهره کوي. ځينې وخت لا د صدف وړکی ځان تربيه کړي او د جوهري په دکان کې د تجارت بازار تودوي. ښه فکروکړئ؟ په دنيا کې بل شی هم شته، چې دا ټول کارونه ورځنې واخيستل شي.

هو!

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر او عالم

دوه شیه دي، چې یوه شعر او بل ته حکمت یا علم وایي، یو په عقلي استدلال او منطقي قیاس د حق او حقیقت اثبات کوي بل په تخیلي دلایلو او سحري کیف سړی حقیقت ته رسوي، شعر د عشق او مینې رڼا په زړونو کې پیدا کوي او علم و حکمت د عقل په نور ذهنونه روښانه کوي، دا دوه شیه که څه هم د خپل تعریف په لحاظ سره بېل او جلا دي، مګر لکه اوبه او هوا کله کله یو په بل باندې بدلیږي او دا دواړه زمونږ د حیات دپاره ضرور دي.

نو کېدی شي، چې شعر حکمت او حکمت شعر شي، لکه چې زمونږ اسماني کتاب هم له ځینو اشعارو په حکمت سره تعبیر کړی او په همدغه سبب زمونږ ډېر مشاهیر هم د شعر په تذکره کې راغلي او هم د علم او عرفان بېرغ جګوونکي دي، نو هغه څه چې د شاعر له خولې اوریدل کیږي هغه هم حق او حکمت وي، مګر د زړه له سوزه سره، لکه چې علامه اقبال وایي:

حق اګر سوزي ندارد حکمت است
شعر میګردد چو سوز از دل ګرفت

نو دا باید ومنو، چې شعر او حکمت کله لکه د سپوږمۍ او سحر رڼا، چې په یوه افق کې جمع کیږي دا دواړه هم په یوه ذهن او دماغ کې یو ځای کیږي، چې یو بیان هم شعر او هم حکمت ګڼل کیږي او یو سړی هم شاعر او هم عالم یا حکیم کېدی شي، مګر له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبرې هم باید سترګې پټې نکړو، چې شعري تعبیر او علمي تعبیر ډېر فرق سره لري علمي تعبیر له هرې خوا په حق او حقیقت احاطه کړې وي او دقیق نکات هم ورځنې نه وي پاتي، مګر شعري تعبیر او قافیې په محدوده دایره کې حقیقت ته یو اشارت کړې وي، خو دا اشارت لکه د معشوقو سترګک دومره پرکیف او جذاب وي، چې له یوه علمي کنفرانس ځنې عمیق او با دوامه تاثیرلري.

علم او حکمت د حقیقت له مخه ټول لباسونه لرې کوي او پخپله تشریح او تجزیه د یوې موضوع عروق او شرائین او ټول فقرات ښکاره کوي، مګر شعر یې پس له تزئین او ارایش ځنې په یوه ښه لباس کې نیم پټ او نیم لوڅ ظاهروي، چې هر څوک ورباندې زړه بایلي، تعبیر هم لکه شعري تعبیر داسې وي، چې په یوه فلسفې او علمي تحقیق نه وي بنا، بلکې کله کله په علمي لحاظ غلط هم بلل کېږي.

څومره دمخه ما په مصري مجلاتو کې یوه جمله د اقتراح په ډول ولیده، چې د ښو ښو لیکوالو توجه یې ځانته جلب کړې وه او سره له دې، چې هر یوه په علمي لحاظ غلطه ګڼلې وه، ښه څه یې پکې لیکلي و جمله داوه:

عمل څه کوي او مونږ کومې خوا ته بیایي، د سعادت لور ته او که هلاکت ته؟ په دې عبارت کې علم لکه یو قاید داسې ښودل شوی، چې مونږ یې خوزولي یو او چېرته مو بیایي او دا څرګنده ده چې علم دا اقتدار نلري، بلکې د یوه موټر یا بیړۍ مثال لري، چې مونږ ورباندې خپل ځان رسوو، مګر دا جمله سره له دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

علمي نقصانه پخپله ادبي جاذبه لیکوال مجبوروي، چې په دغه موضوع کې څه ولیکي او هر سړی دې خبرې ته ملتفت کړي، چې نن د دنیا متمدن او عملم لرونکي قومونه له خپل علم او تخنیکي معلوماتو څخه د خپل استهلاک او بربادۍ په لاره کې کار اخلي، نو ویلی شو چې اکثره شعري او ادبي تعبیرونه همدغه شان جاذبیت لري او یوې مهمې موضوع ته د خلکو مخه راګرزوي، مګر علمي تدقیق پکې نه وي شوی.

هر کله چې مونږ تر یوې اندازې د شعر او حکمت یا علم په ټکو لږه رڼا وغورزوله او دا خبره موهم لږه څرګنده کړه، چې شعر او حکمت څومره بیلوالی او څومره نږدیوالی لري، نو اوس راځو د هغې ورځې بحث ته، چې د څو کسو پوهانو په مجلس کې د شاعر او عالم په شاو خوا کېده، په هغه ورځ یو عالم چې شعري برخه یې هېڅ نه درلوده شاعر ته په همدومره اهمیت قایلیده، چې د لږ ساعت دپاره یو مجلس تودولی شي، چې څوکسه یې خواته یوه شېبه راټول شي او بس.

ده ویل، چې شاعر یو بې ثباته شخص دی، چې په یوه اساس باندې نه وي روان او هر ساعت یې فکر او حال بدلېږي، مګر عالم لکه یو غر په وخت او هر حال کې ثبات او استقامت لري او د یوه فکر خاوند وي.

ده ویل، چې شاعر یو بې ثباته شخص دی، چې په یوه اساس باندې نه وي روان او هر ساعت یې فکر او حال بدلېږي، مګر عالم

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه يو غر په هر وخت او هر حال کې ثبات او استقامت لري او د يوه فکر خاوند وي.

لنډه يې دا، چې ده عالم ته دا حق ورکاوه، چې د يوه قوم مقتدا شي او د سعادت لور ته يې بوزي، مګر شاعر ته په دغه مقام نه و قايل، له ده ځينې که څه هم چا پوښتنه ونکړه، چې دی څه دلايل لري، مګر ښايي چې د ده دليل به همدا و، چې د شعر اساس تخيل دی او هغه يو اساسي شی نه دی، هر ساعت بدلېږي او بېل رنګ پيدا کوي او د علم اساس هغه يقيني مقدمات او دلايل دي، چې عقل يې تزکيه او تصدق کوي او هره شېبه نه بدلېږي. د ده دغه وينا د مجلس اکثرو خلکو په ښه وايي او حق وايي باندې بدرګه کړه، مګر زمونږ د مجلس يوه ښاغلي ملګري له شعر او شاعر ځنې تر يوه حده مدافعه وکړه او يوه بل مشر سړي د فيصلې په ډول وويل، چې شعر يو قالب دی ښه او بد، صحيح او غلط هر څه پکې اچول کېږي، نو ښه او بد يې بد دي، مګر هغه چا چې شعر او شاعر ته په کمه سترګه کتل هغه وويل: هو! شعر يو نېمګړې قالب دی، چې حقيقت پکې پوره نه راوړل کېږي. د دې خبرې ځواب خو مونږ مخکې ورکړ، چې شعر يو حقيقت پوره نشي راوړلی، مګر داسې جذاب اشارت ورکوي چې تاثير يې له عام بيان او تعبير ځينې ډېر زيات او بادوامه وي، نو اوس به راشو دې خبرې ته، چې ايا دغه فيصله مونږ منلی شو که نه؟

له دې فيصلې ځنې معلومېږي، چې شعر د يوه ظرف حيثيت لري چې دارو او زهر دواړه پکې اچول کېږي او پخپله هېڅ شی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی، که د فیصله کوونکي غرض همدغه وي مونږ هېڅکله دا نشو منلی، چې شعر لکه یو لوښی وګڼو او نور اهمیت ورنکړو، ځکه چې شعر پخپله دوا ده، چې دوایي خاصیت او تاثیر پکې حلول کړي او یو له بله د هیولي اورصورت نسبت لري او که کله کله له شعر ځنې یو ضرر ولیدل شي، نو دا راز مخالف تاثیر په هره دوا کې کله کله د بعضې موجباتو په سبب لیدل کېږي او علم هم ځینې وختونه د فکري او اجتهادي سهوو په سبب ضرر رسوي، نو مونږ پدې ځای کې هم فیصله کوونکي خپلې فیصلې ته ملتفت کوو او هم هغه چا ته، چې شعر او شاعر ته په ښه سترګه نه ګوري وایو، چې که دی ټول شاعران په نظر کې ونیسي او یو شاعر د تمامو شاعرانو نمونه ونه ګڼي، دی به د فیلسوفانو او متصوفینو د عالمانو او حکیمانو په ډله کې ښه ښه شاعران پیدا کړي او دا به ورته معلومه شي، چې شاعر هم لکه یو ډېر لوی سړی یو داسې استقامت لري، چې نه وي لکه ده چې تصور کړی دی، شاعر هم لکه یو لوی سړی یو داسې استقامت لري چې نه یې د زمانې بهار له چتې باسي او نه یې خزان سر راټیټولی شي، لکه چې رحمان بابا چې وایي:

لکه ونه مستقیم پخپل مکان یم
که خزان راباندې راشي که بهار

په شاعرانو کې هم لوی لوی خلک او لکه خوشحال خان خټک د ټینګ عزم خاوندان پیدا کېږي چې نه د دښمنانو لښکرې او نه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حاسدانو خبرې د ده په قوي او غټ زړه کې څه وېره او حرکت پيدا کولی شي، لکه چې پخپله وايي:

د علــم ډېــرې خبــرې دنيــا تــورې لښــکرې
زړه مې نه ښوري له ځايه غر خوهسې وي که نه

که شاعران يو ازې د تخيل خاوندان وای او نورو اساسي افکارو يې په ذهن کې ځای نه نيولی هېڅکله به لکه اقبال ديوه نصب العين او مستقيم فکر خاوند سړی په شاعرانو کې نه پيدا کېده او لکه حکيم سنايي او عطار، سعدي او رومي غوندې اشخاص به د شاعرانو په ټولگي کې نه ښکاره کېدل او نه به لکه بوعلي د عمېقو افکارو خاوند د شعر ويلو اقتدار درلود، شاعر هم انسان دی او انسان ته خدای هر راز استعداد ورکړی، که شاعر له نورو خلکو څنې زياته برخه نه وي اخيستی، نو نيمگړې خو به نه وي پاتې شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تورې رڼا

د زمانې امیل چې شپې او ورځې یې لکه د زنځیرکړۍ یو له بله ترلې دي او د شپو او ورځو، میاشتو او کلونو، قراۍنو او پیړیو په حساب لوېږي او وړې حلقې لري سړی پکې عجیب و غریب واقعات او مختلفې صحنې وینې، نن چې مونږ د استقلال په نامه یو داسې ورځ لرو، چې شپه یې هم له نورو ورځو نه روښانه ده او د دې ورځې په لمن کې مونږ د خپلواکۍ او ازادۍ شرف او وقار موندلی او هره شېبه یې زمونږ په نظر کې ډېر قدر او قېمت لري، دا ورځ مونږ ته یوه داسې شپه هم رایادوي، چې له ډېرې تیارې سترګه په سترګه نه ښکاریده او بېخې تور تم و. دا تورتم د سحر او طلسم یوه داسې تیاره وه، چې مونږ یې په غټو سترګو ویده کړي وو او خلکو به راباندې لوبې کولی، پدې تیاره کې به د دې غرو رغو په هغو زمریانو د استعمار لاس راښکول کېده، چې پخوا به یې خلک له تش صورته وېرېدل او چا به ورته په زغرده نشو کتلی، دې تیارې د پښتونخوا داسمان لمنې په تورو وریځو لړلې وې او داسې معلومیده لکه چې پښتانه پاس په اسمان کې یو ستوری نه لري، په دغه شپه د بد بختۍ یوه داسې سیلۍ را الوتې وه، چې زمونږ ټولې ډیوې یې وژلې وې او په هېڅ ځای کې د امید رڼا نه ځلیده، زمونږ زوړونه لکه ساړه نغري له حرارته تش او خالي و او د ملیت په کالبوت کې مو د حیات او ژوند ګرمي بیخي لړه وه، پدې وخت کې ناڅاپه زمونږ په مخکې یوه داسې رڼا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وبرښېږه، چې زمونږ حال او استقبال يې روڼ او روښانه کړ او زمونږ توره شپه يې په سحر بدله کړه.

دا رڼا زمونږ د هغې تورې برق او برېښنا وه، چې هر وخت ورباندې پښتنو خپله مخه رڼا کړېده او د خپلې بدبختۍ تورې تيارې يې پرې ورکې کړېدې. په دې رڼا کې دومره تودوالی او حرارت و، چې زمونږ په ګوګل کې يې سره وينه توده کړه او ډېر ژر يې زمونږ په حال او استقبال کې تغېر او تحول پيښ کړ.

په دې رڼا کې مونږ د حيات هغه اوبه د تورې په خوله کې پيدا کړې، چې سکندر په تورتم کې لټولې. کله چې مونږ له دغې تيارې رڼا ته راووتو او د پښتونخوا د غرو په څوکو باندې د سعادت وړانګې او پلوشې وځرکېدې زمونږ په زړو کې د حيات مينه، د وطن محبت، د مليت احساس، د علم او ترقۍ شوق او د ژوندانه ټول صفات او خواهشات پيدا شوه، د وطن ښايسته غرونو او ناوونو، ډکو سيندونو او ګڼو ځنګلو زمونږ په زړه کې وطني عشق پيدا کړ مونږ په همدغه رڼا کې خپل ځان پېژانده او په ځان مو ويسا پيدا شوه، چې ملي غرور او افتخار هم ورسره تړلي دي.

مونږ په دې وپوهيدو، چې د دنيا طوفانونه هېڅکله مونږ د نړۍ له مخې نشي ورکولی او نه دغه راز لرې او تورې ورېځې زمونږ د سعادت د رڼا مخه نيولی شي.

هو! مونږ حق لرو چې پخپل قوي او متين موجوديت ونازېږو او ووايو، چې مونږ هغه خس او خاشاک نه يو، چې د حوادثو سيلۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مو تیت په پرک کړي، ځکه چې مونږ پخپله پښتو او پښتونواله د هر راز مشکلاتو مقابله کولی شو او د پښتنو په اصطلاح اسمان ته تېږه غورزو او سر ورته نیسو.

مونږ هغه ښاغلي پښتانه یو، چې ځان راته ډېر لوی او ستر ښکاري او د خپلې سیمې درنښت، خپل ملي افتخار، د پښتونولۍ ننګ او ناموس د تېرو پښتنو ښه نوم په داسې ډول ساتو لکه چې یو ډېر پاک او له مینې ډک مین د خپل مقدس عشق احترام او حرمت ساتي.

مونږ خپل ځان او خپله خپلواکي، خپل پښتنې موجودیت ارومرو ساتو او له سرومالو وربانديې تېرېږو، مګر باید په دې پوه شو چې مونږ دا په څه شان ساتلی شو؟ د دې پوښتنې په ځواب کې څه شی، چې زما په نظر کې ډېر مهم معلومېږي هغه زمونږ ملي تربیه پښتني، خویونه او پښتنواله ده، ترڅو چې مونږ پښتانه یو او پښتونولي لرو زمونږ د خپلواکۍ او لوړتیا جنډه به اورمرو پورته وي او په ازاده هوا کې به د ازدۍ په وږمه رپېږي.

هو! دا رښتیا او کټ مټ حقیقت دی، ترڅو چې د یوه قام په نفسي کیفیت او حال کې تغیر پیښ نشي د هغوی په حال کې خدای هم تغیر نه پېښوي، ترڅو څوک پخپله ځان څاه ته ونه غورزوي لوی څښتن یې د ذلت او انحطاط په کندو کپرو کې نه اچوي، زمونږ ملي او پښتنې روح په دومره لوړه او هسکه فضا کې ګرزي، چې که مونږ یې پخپله راښکته نکړو د هېچا د لښدې غځې نه وررسېږي او نه د چا له تیر لاندې راځي. وروسته تر دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې زه د ځان په ساتلو کې پښتني اخلاقونه په اوله درجه اهمیت قایلېږم، نو بیا علم او د نن ورځې مختلف فنون ثروت او بډایي او ځینې نور شیان هم ضروري ګڼم. که مونږ علم او بصیرت نلرو خلک مو په سحر او چل ترخپلې اغیزې لاندې راولي او لوبې راباندې کوي، که مونږ شته او ثروت نلرو زمانه مو وږي کوي او د نورو دام و دانې ته مو را ټیټوي، که مونږ فن او تخنیک نلرو پخپل لاس ځان اور ته غورزو او له ځان سره دښمني کوو، نن خلک د حربي فنونو په قوت د اسمان له وريځو او لوړو کار اخلي او پخپلو دښمنانو باندې تندر اوږلۍ وروي، نن خلک د صنعت او حکمت په مرسته هغه هوا، چې د حیات مهم عنصر دی د مرګ اله ګرزوي او د دښمن په حق کې ورځنې د زهرو کار اخلي. که ثوک غواړي چې په دې عصر کې خپل ځان او خپله خپلواکي وساتي هغه باید دومره کامل انسان وي، چې خپل هر څه یې پخپل لار کې وي او د خپل هر مرض علاج وکړی شي. پدې وخت کې که نور هېڅ نه وي، خلک د یوه قام لاندې کولو دپاره بعضې داسې مکروبونه د هغوی په وجود کې انجکشن کوي چې ډېر ژر یې ملي وینه فاسدوي او روح یې وژني، نو برسېره په نورو خبرو نن د ازادۍ ساتلو دپاره ډاکټري هم لازمه ده.

نن ځینې کسان د نورو د اسارت دپاره خپل ځانونه ښایسته کوي او پخپل ښکلیتوب ورځنې زړه وړي، نو سړی باید هېڅکله لکه بلبل د چا په ښایسته ګلانو زړه بای نلي او په پردي باغ کې اسیر نشي، بلکې خپل ځان، خپل ملیت، خپل دودونه، خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناسته ولاړه له هر چا ځني ښه وګڼي او خود يې ولري، ترڅو چې يو ملت خپلې ټولې نيمګړتياوې پوره نکړي او خپل ځان د بل له احتياجه ونه ژغوروي هغه په دنيا کې حقيقي ژوندون نشي کولی او په هر راز، چې وي د نورو تر تاثير لاندې راځي.

سړي بايد دې ټکي ته ښه متوجه شي، انسان چې هر څومره مدني شوي او مدنيت ته ورنږدې شو دی هماغومره يې ډار او ويره ورکه شوې او نور ژوندي او زېروح شيان يې خپل لاس لاندې کړي دي او له خپلې اغېزې لاندې يې راوستلي، يعنې انسان د مدنيت په مرسته په وحشت باندې غالب شوی او قوت يې موندلی، لکه چې اوس هم د دنيا متمدن قومونه په وحشيانو او نيمه وحشيانو باندې حکومت او حکمراني کوي، که څوک غواړي چې د نن ورځې مدني اقوامو تر تاثير لاندې رانشي بايد ارومرو په مدني سير کې ځان ور سره برابر کړي او تمدن ته په سپکه سترګه ونه ګوري.

په دنيا کې دا صلح يو طبعي قانون دی او لوی ښتن هم مونږ پوه کړي يو، چې دا مځکه د صالحانو ميراث دی او صالحان به ور باندې تسلط لري، دلته غرض هغه صلاحيت دی چې د مځکې د مخ حکمراني پرې کېږي، چې دا صلاحيت د اسلام په ابتدا کې په عربو کې پيدا شوی او زمونږ پښتنو په مليت او پښتنولۍ کې اغږل شوی دی.

مونږ بايد دا صلاحيت هېڅکله له لاسه ونه باسو او ورباندې ټينګ اوسو- د دې صلاحيت لومړۍ نښه داده، چې مونږ به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

حق او حقیقت ټینګ ولاړ یو او ملګرتیا به یې کوو، هېڅکله به مو زړه ته خوف او ویره لار نلري او د ضرورت په وخت کې ه وېني تویول راته هېڅ ښکاري او له مرګه به نه وېرېږو، بلکې د خپلې اسلامي او ملي لوړتیا د ساتلو دپاره مرګ، ابدي ژوندون او خپل سعادت بولو او د دنیا د هر راز سختیو او مشکلاتو په مقابل کې به لکه د خپل وطن لوړ او هسک غرونه په هر میدان سر لوړي ولاړ یو، عزم او اقدام به مو ډېر ټېنګ او کلک وي.

ایثار او قرباني به ډېر لوی افتخار ګڼو، اتفاق او اتحاد به هېڅ شی نشي خرابولی، پخپل مېنځ کې به یو له بله مینه او محبت، پېروزېنه او رواداري لرو او د خپل مقدس دین او ګران وطن د دښمنانو په مقابل کې به د سختو زړو خاوند یو. د لوی ښتن په ضعیفو مخلوقاتو باندې به زړه سوی لرو، عدل او انصاف به راته له هرشي ښه ښکاري، د بې ننګۍ ژوندون به په هېڅ شان نه قبلوو او د خپل مقدس او پاک مقصد دپاره به له سر او ماله تېرېږو، خپل ځان او اولاد به د خدای د رضادپاره قربانوو او بې له خدایه به بل هېچا ته سر نه ټیټوو، دا ځکه چې د خدای له بندګۍ سره بله بندګي نه کېږي او نه خدای پاک په دې باندې راضي کېږي، چې د ده بنده د بل چا بندګي وکړي.

هو! مومن او مسلمان باید ارومرو آرام او ازاد وي او پښتون باید تل ازاد او مستقل وي، نو تل دې وي زمونږ ازادي او خپلواکي او همېشه دې وي پښتو او پښتنواله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنی مرغه

کله چې سړی ستورو سره خبرې کوي او د خپلې پوهې په رڼا کې بله نړۍويني او کله پخپلو خبرو نه پوهېږي او په رڼا ورځ بې له خپل ځانه نور څه نشي ليدی، که سړی ښه ځير شي چرګان هم خبرې کوي، خو د زړه په غوږو اورېدل کېږي – هو! يوه ورځ چې زه د چا مېلمه وم او هغه غوښته چې زما دپاره هغه غټ چرګ، چې ډېر وخت يې ساتلی و پوخ کړي، نو يې خپل زوی ته د هغه د نيولو وويل، زوی يې په کوڅو کې ورپسې منډې وهلې او له ډېرو منډو وروسته يې چرګ ونيو او کور ته ستړی ستومانه سانيولی راغی.

دې سړي په کاله کې يوه باښه هم لرله، چې په يوه دړه ناسته وه او د چرګ منډې يې ليدلې وې، نو يې پخپله ژبه چرګ ګرماوه او ورته يې ويل، چې ته خو ډېر وخت دې سړي پخپل کور کې ساتلی وې او وخت په وخت به يې ډوډۍ او هرڅه درکول او ستا روزنه به يې کوله کوم وخت، چې ده ته نيولې، نو تا د ده ټول ښه هېرکړه او لاس دې نه ورکاوه.

وګوره! زما په غاړه کې يې مزی اچولی، سترګې يې راته پټې کړې ګرزېدو او الوتو ته مې نه پرېږدي، سره لدې کله چې ما پرېږدي او والوزم هر راز لويې او وړې مرغۍ نيسم او ده ته يې راوړم، خپل ځان بېرته د ده منګولو ته سپارم او دی نه خوابدی کوم.

چرګ ورته مخ راواړه او ورته يې وويل، چې ستا سترګې پټې دي، هغه لور چې ده زما دپاره تېره کړې دی ته يې نه وينې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه شېبه وروسته، چې دی زما ښکلې وشکوي او خپل ځان ته ترېنه بالښت او سروېږدی جوړ کړي او ما په اورباندې دا پلو هغه پلو واړوي او بیا مې ټوټې ټوټې کړي او په کټو کې مې لاندې باندې کړي، نو چې ته مې ژړا او کوکارې واورې، ما به هېڅ ګرم نه کړې او پوه به شې، چې دده ټول ښه زما سره د خپل ځان لپاره و او زه یې د همدغې ورځې لپاره لټولم.

هو! هر څوک او هر څه چې د بل د لاس لاندې وي هغه د همدغسې ورځې د پاره روزل کېږي، وګوره بزګر خپل غویي څنګه ښه ساتي، په سره غرمه کې ورته واښه کوي، اوبه ورکوي، چې بیا پرې جغ کېږدي او مځکه پرې واړوي. همدغه شان خپل کښت وخت په وخت پېه کوي، له غویو او پسو یې ساتي، چې له مځکې هسک او ژر وربېل شي.

همدارنګه هر کام چې خپل واک نه لري او د بل لاس لاندې ژوند کوي، هغو د نورو د ژوندون دپاره لکه چرګان او غویي ساتل کېږي او روزل کېږي، نو دوی ته که هر څومره ښه خواړه ورکول کېږي، همغه خواړه دوی د مړینې د پاره غټوي او نژدې کوي یې، دوی ته هغه څه نه ورښودل کېږي،چې دوی په خپل ځان ویسا پیدا کړی شي او په نړۍ کې په خپل واک ژوندون وکړی شي او د بل پاتې شونکو ته سترګې ونه نیسي.

هو! دوی هېڅکله نه شي کولای، چې هر څه په خپله وګټي او بل چاته هیله او اسره ونه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږ ژوند

غر په غره نه ورځي او سړی په سړي ورځي – د همدغه تګ له کبله، چې وګړي يې يو له بله لرې سړي ته د نورو ژوندون څه نا څه ځرګندېږي او راز راز وګړيويني.
يوه ورځ زه يو داسې سړي کره پېښ شوم چې پوله او پټې يې هېڅ نه درلودل او په کور کې يې د مږک لکۍ هم نه سپېره کيده.
ده خپلې شپې او ورځې په لو او لور تېرولې او د کاله ټول خرڅوړې يې دومره نه و، چې د يوه بډای او شته من سړي د غاړې کالي شي.
پدې کاله کې بې له سپوږمۍ بله ډيوه نه وه او نه چا بې له خپل لاس او مړونده بلې سر و کېږدۍ درلوده.
دې سړي په دغه ورځ برسېره پدې چې خپل زوی (کټوري) ته يوه سدرۍ او يوه سره خولۍ راوړې وه، کور ته يې هم څه غوښه اخېستې وه، کټوري چې وروسته له ډېرو وختونو نوې نزې خولۍ موندلې او نوې سدرۍ اغوستې وه له هلکانو سره په کوڅو کې منډې رامنډې وهلې، کله چې کاله ته راغی او د غوښو کټو په نغري باندې ولېد په منډه بېرته لاړ او په نورو هلکانو يې زيری وکړ چې مونږ نن غوښه پخ کړېده.
هغوی که څه هم په دغه ورځ لا څه ډېرې ورځې يې غوښه په سترګو نه ده لېدلې، خو د پښتنو زامن دي دا ورته ښه نه ښکاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د دوی له کاله نه په بل کور کې ښه څه پاخه شوي دي او نه دا زغملی شي، چې دوی دې له چا نه ښکته او ټيټ وي.

نو هر یوه به چا یو څه او چا بل څه ښودل او خپل نګولي به یې ستایه، چا به ویلې چې مونږ لړمون پوخ کړی او چابه ویلې، چې مونږ نن چرګ باندې کړیدی، دا خبرې دوی پداسې خوند کولې لکه چې لګیا وي او خوري یې، نه خدا پږو په خوړلو کې یې دومره خوند نشته لکه دوی یې چې له نوم اخستلو خوند اخلي.

یوازې کټوری له هلکانو سره دا خوږې خبرې نه کوي مور یې هم له ښځو سره ناسته ده او وایي: لاړه شم چې د غوښو کټو مې ونه سوزي، غوښه خو نه سوزي، ځکه چې کټوه تر خولې له اوبو ډکه ده، هغه ترسبا هم نه وچیږي، خو دا غواړي چې نورې ښځې خبرې کړي. د کټوري پلار چې خپل ګلالی ځوی په ښو کالیو کې ویني من من غوښې اخلي او په کالیو کې نه ځایږي، خو له بلې خوا چې د خپلې ښځې زاړه ټیکری او شکېدلي کمیس ته ګوري سور او تور ټول یې په زړه کې ګرزي، خو چې هر څومره خپلې سترګې یوه خوا بله خوا غړوي داسې څوک نه ویني، چې د ده زړه پرې ورشي او څه پور ترې وغواړي.

سره له دې، چې پدې کاله کې هېڅ نه و، خو خوښي او ژوندانه خوند پکې زښت ډېر و او له بډایانو ځنې د دوی ژوند ډېر خوږ و، ځکه و چې د شتمنو او بډیایانو زړونه تل هغه څه غواړي چې هېڅکله یې لاس نه ورسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هو! د دوی خوښي او زړه ښه والی دومره ورېا نه وي، چې په دومره ورو ورو خبرو لاس ته راشي، د دوی سترګې په ټوله نړۍ هم نه مړېږي، د لویو او شتمنو کورو لوی لا څه، چې ورو ته یې هم ډېر خوندور ځېزونه بېخونده شوي وي او وربښمینې ټوټې ورته، لکه بيتي داسې ښکاري. د دوی نړۍ وریجې که هر څومره غوړې او غوښې پکې ډېرې وي، د نورو سوکړک او شنو سبو یا شړومبو ته په خوند کې نه رسېږي، نه پوهېږم چې دا ولې؟ نو ښه ده که ښه ځېزونه د نورو په مخکې اېښي وي، خو خوند د دوی په برخه رسېدلی دی او خوښي هم د دوی په کاله کې ده.

نه یوازې دا نه روغتیا او جوړوالی هم دوی ته ورکړل شوی دی، دوی هېڅکله لکه بډایان په لوړو وریجو او کلکو غوښو نه نس خوږي کېږي او نه هغومره ژر ناروغتیا ورته پېښېږي، دوی بې ترو ځېزونو ښایسته ډېره ډوډۍ خوړلی شي او که نور څه نه وي د غروپرګي، نانګه او ممانۍ، شنې او داسې نور...هم خوړلی شي، ځکه چې دوی لا د پستو او خوندورو ځېزونو خوند نه دی لیدلی.

نه نه لېدلی یې دی، خو په همدغو ځینې ونو کې لکه چې رحمان باباوایي:

((پتنګانو لره خدای په اور کې ورکړ
هغه عیش چې یې بلبلې په ګلزار کا
خرقه پوشو په خرقه کې دي موندلي
هغه حظ چې په دنیا کې دنیا دار کا))

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه لیکل یا لیک پوهه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعا

د ټول جهان واکداره! ته هر څه لرې او هر څه کولی شې، د هر چا امید تا ته کېږي او ځوک څه له تا غواړي. ستا خزانې او کارخانې ډکې دي، ستا په باغونو کې د شودو، شرابو او عسلو ویالې بهېږي

ستا بخششونه او انعامونه بې پایانه دي، ستا د رحمت نور په ځمکو او اسمانو کې نه ځایېږي.

فقیران او مسکینان درنه د ډوډۍ سوال کوي.

ماړه او بډایان درنه اشتهاء او د هضمولو قوت غواړي.

ځوک درنه په زاریو او دعاګانو او لادونه غواړي، ځنې وایي چې مال او دولت راکړه!

یو وایي جنت مې په کار دی، بل وایي له دوزخه امان او پناه غواړم.

ځوک د حورو شوقمن دي او د چا غلامانو ته نیم زړه نشته.

مرتبې او لوړې درجې له تاسره دي، کامیابي او موفقیت ستا په توفیق حاصلېږي.

دین او دنیا ستا په لاس کې دي، راحت او زحمت، عزت او ذلت ستا له خوا انسان ته رسي.

بهار او خزان ته راولې، مرګ و ژوند ستا په اختیار کې دي.

هر څه ته کوې او هر څه له تا غوښتل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې جهان او د هغه جهان اجرونه، خیرونه، خوندونه او خوشحالۍ خلکو ته ته ورکوې زه. پوهېږم چې تا سره څه شته.
زما دعا او د زاهدانو دعا.
زما ارزو او د پادشاهانو ارزو یو راز نه ده.
زما سوال د بډایانو ومسکینانو له سوال ډېر فرق لري.
زه نه وایم، چې ځمکې او پیسې راکړه.
نه غواړم، چې عزت مې ډېر لوړ، رتبه مې لوړه شي.
موټرونه او اسونه مې ندي په کار.
قصرونه او عمارتونه نورو ته ورکړه!
پټې او باغونه هغه چا ته وبخښه، چې په خاورو نه مړېږي.
په بانکونو کې د سوداګرو پیسې زیاتې کړه.
د بزرګۍ اعتبار مه راکوه! ځکه چې ستا په اطاعت او عبادت له خلکو نه اجر او عزت غوښتل را ته ښه نه ښکاره کېږي.
زه له دې ټولو نه تېر یم او نور څه غواړم.
زه وایم په جهان کې د ظلم بېرغ نسکور کړه.
حق او عدالت ته قوت ورکړه!
په زړونو کې رحم او د خیر مینه واچوه!
په دماغونو کې د حق نور او د حقیقت رڼا پیدا کړه!
ته کولی شې چې د ظلم قوت په وړو وړو کاڼو میده میده او ذرې ذرې کړې یا د هوا په ماشو ظالمان تباه کړې.
مګر مونږ د اتوم په بمونو هم دا کار نشو کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رحم وکړه

د تورې کېږدۍ او د ډېرو رمو خاونده!
پدې سره او تکنده غرمه کې.
پدې وچه بيديا او سپېره صحرا کې، چې يخې اوبه، يخ سيورى، توده ډوډۍ، شودې او مستې کوچ او پېروى، کورت او غوړي، بوڅې او پنيرونه هر څه له تا سره دي.
په خوارانو او بې وزلو رحم وکړه!
له مسافرو او لارويو نه خپل خوړونکي سپې ايسار کړه!
هر څوک چې راځي او ستا د کېږدۍ تر سيوري لاندې کېږي،
هغه له خپلو سپيو نه وساته او قدر يې کوه!
اى د خوړو سپيو خاونده!
ستا د سپيو تاوان تاله رسېږي او د دوى په ضرر باندې ته نيولى يې.
سپي او نفس دواړه يو شان دي او هر شي ته خوله اچوي.
ته خپل سپي ونيسه او په مونږ رحم وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته په خپلو سپيو دا ګمان مه کوه، چې دوی به هر وخت ستا دښمنو او غليمانو ته غاپي. دوی د برخله د اسمان ستورو او سپوږمۍ ته هم غاپي او ستا په ملګرو او اشنايانو هم بلوسې او غوټې وهي.

آه – هېڅوک زما ناري نه اوري.
د خپلو سپيو حملې نهويني.
زما غږ ترکېږدۍ نه رسيږي.
دوی ولې څه نه اوري؟
ولې څه نه ويني؟
ولې په چا رحم نه کوي؟
پردې خو به نه وي؟
کېږدۍ خو د پښتنو معلومېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوداګر

هر څه چې خرڅوې هغه خرڅ کړه، مګر خپل دین او ایمان مه خرڅوه!
هر څه چې خورې هغه وخوره، مګر سود مه خوره او پنځه ګوتې په خوله مه منډه. هر څه چې اخلې هغه واخله، مګر د خوار وغریب ازار مه اخله!
له هر ځایه چې هرڅه راوړې رایې وړه، مګر ګوره چې بې انصافي او بیرحمي درسره رانوړې.
په اسونو او موټرو سورېږه! خو د چا په اوږو مه سپرېږه!
له ښاره اوزه، خو له نرخه او له چتې مه اوزه!
لوی لوی کورونه د ځان دپاره جوړ کړه، خو د خپل بام واورې د بل په بام مه غورځوه!
پېټي ډېر پیدا کړه، مګر خپل پېټی مه درنوه او ځانته اغزي مه کره.
د ځان غم دې وخوړ اوس د نورو غم هم وخوره!
لوې بنګلې دې پیدا کړې، لوړ همت هم پیدا کړه!
خلک وایي په ډېرو لیوني خوښ دي، ته هم په لږه ګټه قانع شه او لیونی کېږه مه!
ښایانو وبېژندلې، مګر خوار او غریب دې نه پېژني.
راشه! دوی ته ځان وښیه د دوی په غم کې شرکت وکړه!
پدې شرکت کې که هر څومره سهمونه ولري هغه هېڅکله نه ضایع کېږي او ګټه یې یو په لسه، بلکې بې حسابه ده مګر دا سود ناروا دی، بې انصافي نه ده انصاف دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک وپېژنئ!

هغه څوک چې د مملکت کارونه یې په لاس کې دي او د واک و اختیار خاوندان بلل کېږي یا په وطن کې تاثیر او نفوذ لري پوره وپېژنئ!

هغه کسان چې زمونږ دپاره خدمت کوي یا زمونږ په سر تجارت کوي باید وپېژنو او ښه یې وپېژنو.

پېژندل دانه دي، چې فلانکی رئیس یا وزیر دی، هغه بل په ملک او وطن کې ډېر عزت او اعتبار لري، د دې بل مال او دولت ډېر دی. یا په لوړو ځایو کې په ښه نظر لیدل کېږي. دا راز پېژندل زه نه وایم زما مقصد انسان شناسي او د سړو پېژندل دي، نه د چوکیو او نومونو پېژندنه.

مونږ باید ترهرڅه دمخه سړي وپېژنو او دا معرفت یه صحیح ډول حاصل کړو.

د دې معرفت دپاره ډېرې پخې سترګې او صایب نظر په کار دی.

د انسان جوهر او ذاتي قیمت معلومول د جواهرو له پېژندلو یو په څو ګران او مهم کار دی، انسان په ډېرو پردو او ډېرو رنګونو کې پټ دی او غیر له دغو جامو نه، ده نور کالي هم زښت ډېر اغوستي دي او ډېر لباسي مخلوق دی.

دی په هر ځای کې بېله جلوه لري د منبر په سر یو راز او په خلوت کې بل راز دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بازار کې انګور نه خوري په کور کې بوتلونه په سر اړوي او په دوايرو کې د خلکو ويني څښي.

مونږ بايد د هر چا معنیٰ او حقيقت ته وګورو او په لباسونو، نومونو رنګونو ونه غولېږو. که تاسې زما منئ! د چا قصرونو، منصبونو ته مه ګورئ، بلکې کار، فکر، ارادې، عمل او ارزوګانو ته يې وګورئ!

تاسو بايد په سړو پسې وګرځئ او سړي ولټوئ!

هغه کسان، چې د مملکت بهبود او سعادت غواړي او د اجتماعي درد او احساس خاوندان دي هغه وپېژنئ او په محبت ورته وګورئ!

اوس هغه وخت تېر شو، چې يو سړی به د معاش او رتبې، عزت او اعتبار له مخې پېژندل کېده او بيا به د قوت او اقتدار له خوا ورته خلکو وکتل دی، عصر هغه باداران او اغاګان له اعتباره وغورځول او د وطن خدمتګارانو ته په قدر او احترام ګوري.

د دې وخت انسان په انسان کې معنويت او فضيلت لټوي.

پدې وخت کې هماغه سړی ښاغلی او منلی دی، چې وطن او مملکت ته يې خير او نفع رسېږي، اوس هغه وختونه لاړل چې خلکو به د جاه وجلال يا دريا او تدوير په طلسم کې ځانونه پټ کړل او چا به يې کار او عمل ته نه کتل.

د دې زمانې ائينه بل راز ده او علاوه د لباس او جامو په صفايي او خيرنتوب د انسان معنوي توروالی او سپينوالی هم سړي ته ښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې ښه ځېرشئ! دغه لوی خلک او د رتبو او مقامونو خاوندان ټول په رښتیا لوی نه دي او نه ټول واړه خلک حقیقتاً واړه او کوچني دي.

اوس مونږ پوهېدلی شو، چې په مشرانو کې کشران او په کشرانو مشران شته.

له لرې او له ورایه خلکو ته مه ګورئ او محض امریت او ماموریت په نظر کې مه نیسئ!

د وطن او مملکت صادق خدمتګاران له دروغجنو او مظاهره کوونکو نه بېل کړئ او خلک وپېژنئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوم ځای دی؟

یو کور یې دلته دی بل په کابل کې، بل په یو بل ځای کې.

څه ځمکه په کوهدامان کې لري، څه په بغلان کې څه په یو بل ځای کې.

نغدې روپۍ یې په رشوتونو دلته پیدا کړې، مګر ګټه وربانډې نور بانکونه کوي په یوبل ځای کې.

ته وو ایه چې دا دکوم ځای دی؟

مېنه یې له دې خلکو سره نشته او د نورو ملکونو خلک ورته ډېر ګران دي.

د دې وطن له شعر او موسیقي نه خوند نه اخلي او د خارجي موزیک په صفت مړېږي نه، مونږ ته په نفرت ګوري او د پردیو مستخدمینو په مقابل کې ډېره تواضع کوي.

ته وو ایه چې دا دکوم ځای دی؟

دی د هېڅ ځای نه دی، ځکه چې هر ځای د ده دی او سړی ورته هر ځای‌یې ویلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هو! دا هغه مرغان دي، چې څلور فصلونه په څلورو مملکتونو کې تېروي او وطن نلري، وطن نه پېژني، د يوه وطن په هوا کې نه الوزي او د وطن سړې او تودې نشې تېرولی. دا هغه عياشان دي چې بې له عيش او راحت نه نور څه نه پېژني او له وطن سره هېڅ مينه او علاقه نلري.

مونږ هغه کسان د دې وطن بللي وو، چې د وطن په کاڼو او بوټو سر ورکوي او په سختو ورځو کې د وطن په کار برېږي، که څه هم پوله او پټی نلري او په زړو کوډلو او جونګړو کې اوسي.

هو! زما په عقيده دا وطن د هغه چا نه دی، چې د ډېرو ځمکو قبالې يې اخستې دي، بلکې د هغه چا دی، چې د وطن مينه يې په زړه کې ده او له وطن سره علاقه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم یو ښه دی؟

یو دی چې په خبرو ډېر ښه پوهېږي د هر مطلب دپاره ډېر ښه پېرایه او ښه دلایل پیدا کولی شي، د خپل منطق په زور هر څوک تېرباسي او له ډېره عقله وېښته چيځ.

ساحر نه دی، مګر یو شی په بل راز ښودلی شي او خلکو په اذهانو او نظرونو هر راز لوبې کوي.

عملاً هېڅ نه کوي، مګر په خوله هر څه کوي او هر کار ځانته منسوبوي.

بل هغه دی، چې ډېرې خبرې او مبالغې نشي کولی، د ځان ښودلو او ځان ستایلو اقتدار نلري، په هره خبره کې لکه د شرومبو مچ نه لوېږي، د هر چا توجه ځانته نشي جلبولی، په مجلوسونو کې په وچ زور ځانته د خبرو موقع نه پیداکوي او په پټه خوله کار کوي، په دماغ کې یې ښه ښه فکرونه او په زړه کې یې د وطن او قام مینه ډېره ده، مګر په خوله څه نه وایي او خپل صفتونه نشي کولی.

ته وایه چې کوم یو ښه دی؟

زه خو وایم، چې دی ښه دی، مګر د هغه قدر کېږي او د ده نه کېږي.

هغه پېژنو او دا نه، د هغه ساحرانه کلمات راباندې اثر کوي او د ده صفایي او معنوي فضیلت را نه پټ دی.

هو! مونږ په خبرو غولېږو او حقایق نشو لیدلی.

مونږ باید دا نقیصه رفع کړو او د خپل احساس او ادراک علاج وکړو.

مونږ په غوږو اورو او په سترګو څه نه وینو، ځکه کارونه خراب او خبرې ښې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وښيه څوک دی؟

اصلي نوم يې نشم اخستلی، مګر رسمي نوم يې مامور صاحب دی.

په کار نه پوهېږي، مګر په خوشامدو او چاپلوسۍ ډېر ښه پوهېږي.

د لويو او معتبرينو په مخ کې د حاضرباش او خانه سامان کار کوي، مګر د خوارانو او غريبانو سلام هم نه اخلي.

سواد نلري، مکتب يې نه دی لوستی، مدرسه يې نه ده لېدلې، اخبار او کتاب نشي لوستلی، مګرماموريت کولی او ساتلی شي.

په درباري او ضاعو کې د ټولو استاذ دی، مګر انسانيت او سړيتوب يې هېڅ نزده، مکتوب نشي ليکلی، مګر شطرنج کولی شي.

لياقت نلري، مګر ډوډۍ لري.

د خدای اطاعت ته يې ملا ماته ده، مګر د امرانو په اطاعت کې اول نمبر اخلي، دنيا يې ډېره ده، مګر همت يې کم دی.

تنخوا يې لږه ده او جايداد يې ډېر دی.

مسافر او فقير ته يوه سوې مړۍ نه ورکوي، مګر مېلمنو ته هره شپه چرګان حلالوي.

غل نه دی، مګر له غلو سره سمه نيمه برخه لري. ساحرنه دی، مګر په يو څو خبرو لوی لوی خلک ړانده او کاڼه کړي.

وښيه! څوک دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشوت خوره! ته را په یاد شوې

چاوویـل: تښـدېږي، مګـر مړیـږي نـه، مـا تـه سمدلاسـه تـه راپـه یادشوې.

بل وویل: ګېډه خو یې مړه ده، مګر سترګې یې وږې دي، بیا تـه را په یاد شوې.

یوه وویل: قصاب نه دی، مګر ډېر خلک یې بې تیغه حلال کړې دي، دلته هم ته را په یاد شوې.

هغه بل وویل: منګولې او پنجې یې د لېوانو نه دي او خونخوار دی، دا ځل هم ته را په یاد شوې.

بې ګناه خلک مې په زندان کې ولیدل، ته را په یاد شوې.

هغـه ورځ چـا پوښـتنه وکـړه، چـې پـه غلـو زهېـر، د مجرمینـو طرفدار د مظلومـانو دښمن، د نـا حقـۍ ملګرې، د قـاتلانو حـامي څوک دی؟

ماته ته را په یا دشوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاست

وایه یو څه کوه بل څه.
له بل نه پوښتنه کوه! پخپله هېڅ مه وایه!
په شپه کې د لمر وړانګې ښیه! په ورځ کې د تورتم ننبې.
که خبر وې ځان ناخبره کړه! که خبر نه وې د باخبرۍ مظاهره کوه!
شکره لکه مرچ خوره، مرچ لکه شکره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک څه وايي؟

يو وايي په دوايرو کې بې پيسو د چا کار نه کېږي، بل وايي د خان او ملک رسوخ او اعتبار ورځ په ورځ زياتېږي او ضعيفانو ته پنجې تېرې کېږي.

څوک وايي دلته نوی نهضت او فعاليت نشته، څنې وايي صحيح اشخاص او د فکر خاوندان نشته.

شاعر وايي: نشاط او طراوت، ذوق او سرور، احساسات او جذبات نشته.

ملاوايي: د جلال اباد په نوي ښار کې مسجد او د اذان غږ نشته.

رجب خان وايي: د جلال اباد نوی ښار جوړ نشو او زوړ ښار په لوی لاس وران شو.

د نوي ښار نقشه لکه د سيد جمال الدين قبر، يا د قرغې بند هېڅ نه جوړېږي او هېڅوک نشي پوهېدلی، چې د ښار مخه کومې خوا ته ده او څنګه يا کله جوړېږي.

حميد وايي:

چې دې نکړ په نيکيو ننګ و نام لوړ
په دوه چمه دې د ختو مشه بام لوړ

بل څای وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ريـا پـه حــق پرســتو پــورې خانــدې
پـــه هـــردم دبـــرهمن بـــت پرســـتي

يونس وايي:

بنـــدګي چـــې د ريـــا کـــوي يونســـه!
د هغـــه ړيـــره خيشـــته ده نـــايي غـــوړاي
ښـه لبـاس کـې څـه د خـدای بنـدګي نشـي؟
چـــې جامـــه دې د ريـــا واغوســـته برګـــه

علي خان وايي :

ژوبــل زړه بــه دې روغ نکــړي علــي خانــه!
پســې مــه ځــه جراحــان دي طبيــب نشــته
د بغــل پــه کتــاب څــه شــی علــم بويــه
هــر صــحاف پــه ملايــانو حســاب نــه دی

پيرمحمد وايي:

داد فريـــاد مـــې ترفلکـــه نـــه رســـېږي
د پتنـــګ پـــه دود ورېتبـــږم خمـــوش ځکـــه

شيدا وايي:

چـــې لېـــده پکـــې اثـــر د الـــم نشـــي
څـــه حاصـــل لکـــه شـــبنم لـــه چشـــم تـــره

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک وايي؟؟

څوک وايي چې کوږ بار تر منزله نه رسېږي او د دروغو منزل لنډ دی.

د دروغو مزل خو تر اخرته پورې دې او کاږه بارونه ترهماغه وخته مزله ته رسېږي. څوک وايي چې بد ګرزې بد پرزې.

که دا خبره رښتيا وای اوس، خو به يو سړی روغ نه و پاته.

څوک وايي چې د دروغجن مخ تور دی. ما خو ډېر دروغجن وليدل، چې مخونه يې تک سپين دي.

څوک وايي، چې د شيطانانو دې کور وران شي.

څوک وايي، چې د غله په غره کې ځای نشته.

رادې شي ودې ګوري، چې ښارونه بازارونه ترې نه دي ډک؟

څو ک وايي چې غل نه يې له پاچا مه ډارېږه!

ايا د ناحقۍ له شاهدانو نه ويره نه ده په کار؟

څوک وايي چې په تشو خبرو کار نه کېږي؟ دلته خو په خبرو هرڅه کېږي او بې خبرو هېڅ نه کېږي.

څوک وايي چې د غله په زړه خلی وي، ډېر غله شته چې بيخي زړه نلري.

څوک وايي چې ډېر وايي لږ ترې خېږي، ما خو وليدل چې هېڅ ترې نه خېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه وکړو ؟؟

مونږ ډېر کارونه لرو او زمونږ وظايف ډېر سنګين دي.
هر څه چې کوو ، هېڅ نه کېږي او هېڅ نشو کوی دا ولې؟
دا ځکه چې: کار په سړيو کېږي او مونږ ډېر د کارسړي نلرو.
څوک چې لږ غوندې سم او صحيح کارکولی شي، خلک يې نه خوښوي او ناکامه کوي يې، هغه چې د خلکو خوښوي هغه يې د خلکو له مراعاتونو نور هېڅ نه کوي او د خلکو د خوشحالۍ دپاره هرڅه کوي.
د څنګه خلکو مراعات او خوشحالي؟
د هغو خلکو چې پخپل خير و شر هېڅ نه پوهېږي.
ژرنده او جمايت نه پېژني.
لکه ګډې او اوزې په قصاب او شپون پسې يو راز منډې وهي.
دوه ملکان يې يو د بل سيوری په ډانګونو وهي.
د دوه خانانو خوسي يې يو ځای نه څري.
د دوه پيرانو مريدان يې يو له بل سره د خدای دپاره دښمني کوي.
دوه ملايان يې يو په بل پسې نه ځي.
اجتماعي شعور او احساس پکې نشته.
له حق او حقيقت، انصاف او عدالت سره مينه نلري.
ښه نو مونږ څه وکړو ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ باید یو څو تنه د کار سړي پیدا کړو.

چې هم کار وکړي هم په کار پوه وي هم د کار کولو صحیح طریقه ورته معلومه وي.

ځینې کسان وایي په یو څو ګلانو نه پسرلی کېږي، په یوه مملکت کې څو تنه هېڅ نشي کولی. څو تنه به کوم ځای ته ورسېږي، ترڅو ټول ښه نه شي کارونه نه ښه کېږي.

په دغسې خبرو ساده ګان ډېر ژرغولېږي او هغه کسان، چې انسان ته یوازې د جسمانیت له خوا نه ګوري، بلکې تدبیر، فکر او د ادراک قوت ته ګوري هغه پوهېږي، چې یو سم او صحیح انسان د یوې سمې او صحیح نقشې او صحیح پروګرام په طرح کولو په دنیا کې لوی لوی کارونه کوي او ډېر خلک په سمه لاره د عالي مقصد په لوري روانولی او بیولی شي.

د دغه شان څو تنو سړو له لاسه ډېر ډېر کارونه کېږي او دغسې اشخاص هر ځای ته رسېدلی شي.

په دغسې یوه ګل باندې سل پسرلیه جوړېږي، مګر په څو پسرلیو کې مونږ دغه شان څو ګلونه نشو پیدا کولی، ځکه چې نه یې شو پېژندلی.

زه دا نه وایم، چې نشته یا پدې خاورو کې استعداد محوه شویدې، بلکې وایم چې باید په دغسې سړو پسې وګرزو او د وطن غرونه رغونه، کلي او کورونه ورپسې ولټوو.

مونږ نه یو خبر، چې زمونږ په غرونو کې څه راز ګنجونه ترخاورو لاندې پټ پراته دي؟ پدې وچې او سپېره بیدیا کې کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای د حیات او به تر ځمکې لاندې غلې شوېدي؟ په دغو خوارو او زړو جامو کې څه راز انسانان پیدا کېږي؟

په دغو خلکو کې چې زمونږ نظر او توجه نه جلبوي، څه فکرونه او څه ارزوګانې موجودې دي که مونږ په دې پوه شو چې.

دیوسف څېرو جامو کې څه ګناه ده
ښه لباس کې چې ګناه کړې زلیخا ده
راځئ، څېرې کړو دا ښې جامې رنګینې
پکې وګورو څېرې ډېرې ننګینې

نو هله به د اشخاصو حقیقت او ماهیت ته ورسېږو او زمونږ انتخاب به د لباس او څو خوږو خبرو له مخې نه وي، بلکې د معنیٰ او حقیقي هویت له حیثه به وي.

مونږ باید هر چا ته په ځیرځیر وګورو او په خلکو کې سترګې وغړوو.

سترګې غړول یا کتل دانه دي، لکه چې اوس هم ځینې د جاه وجلال خاوندان نورو ته به حقارت ګوري.

ډېر خلک شته چې د چا تر ږېرې لاندې یې کلونه تیرکړي، مګر لیدلي یې نه دي.

ډېر خلک وایي او زه هم وایم، چې د کار سرې نشته، ځکه کارونه خراب دي.

دا خبره له لویو نه نیولې تر وړو پورې هر یو کوي، مګر سوال دا دی چې چېرته او په کوم ځای کې؟ په یوه کورنۍ او یوه ښار کې نشته؟ که په وطن او هېواد کې که چېرې د کلي او کور خبره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، نوکله کله خو په یوه کاله کې د ښځو او به هم نه وي، مګر په بل ځای کې سیند بهېږي او په ځینو کورونو کې ویالې روانې وي.
که په وطن او مملکت کې يې لټو، نو په ګوشته کې هم ځوانان شته او لعل پوره خو په مېږو پوره ده.
که په زړه کې فساد او خیانت نلري! که صحیح نیت او ښې ارزوګانې درسره وي، که د حق او حقیقت په قوت عقیده لري.
له حق ویلو او حقیقت ښکاره کولو مه وېرېږئ او په حقاني جرئت ناحقه ظلمونه او د اوهامو بوتان مات کړئ!
په هر ځای او هر چا کې، چې خیانتونه او فسادونه، ظلمونه او بد کارونه، ریا او تزویر، بې کفایتي او نالایقي وینئ ورسره جهاد وکړئ او په هر مورد کې خپل صحیح او انتقادي نظریات ښکاره کړئ!

له هېچا مه وېرېږئ او هېڅکله سترګې مه پټوئ!
که د خپل شخصي او نفسي اغراضو دپاره کارکوئ!
که د وطن او مملکت په نامه خلک غولوئ!
که په زړه کې تګي او برګي لرئ!

نو د دې عصر بصیرت نه وویرېږئ او پوه شئ چې کاږه بارونه ترمزله نه رسېږي او بې اساسه عمارتونه ډېر ژر نړېږي.
که یو امر په تاسې باندې سترګې سرې کړي او له قانون او عدالت نه خلاف امرونه کوي، که یو خان او ملک په خپل زور او قوت له تاسې نه بیځایه لحاظونه او مراعاتونه غواړي، که څوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوړو مقاماتو ته لاره لري او په تاسې د سفارش خطونه راوړي مه وېرېږي او په حق ټینګ ودرېږئ.

که تاسې خیانت ته اقدام کوئ یا د نفس د شیطان دپاره حق باطلوئ که هر څومره موافقتونه درسره وي او قوي لاسونه درسره شریک وي، که ټول عمر مو یو ه او بل ته تملقونه کړي وي، نو د سبا ورځې له باز خواست نه وویرېږئ!

هو! دمظلومانو او بې وزلو له آه و فریاد نه وویرېږئ! هغه کسان چې تاسې خپلو معایبو ته ملتفت کوي او ستاسې نقایص درښیي له هغوی نه مه وېرېږئ، مګر له هغو تملقینو وډارشئ، چې ستاسې خیانت ستایي او ستاسې په سترګو پردې غوړوي.

چا چې په مملکتي دواېرو کې لکه د شرکتو امران یوازې په پیسو کومه رتبه پیدا کړېده یا یې په خوشامدو او تملقونو ځان یوه حد ته رسولی دی او وظیفه نه پېژني، بلکې اشخاص او درباریان پېژني هغه باید له خپل اینده سرنوشت څخه ووېرېږي.

هغه کسان چې پخواني یې پېژنئ او له وطن او ملیت سره علاقمند وي د مملکت له تخت و تاج او له خپل اولولامر او پادشاه سره رښتیانی مینه او علاقه لري، د حق او عدالت له مقتضا سره سم د خدای دپاره کارکوي نو :

(لاخوف علیهم ولاهم یحزنون)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو ېرېږئ او مه ورېږئ

که په زړه کې فساد او خيانت نه لرئ! که صحيح نيت او ښې ارزوګانې درسره وي، که د حق او حقيقت په قوت عقيده لرئ.
له حق ويلو او حقيقت ښکاره کولو مه وېرېږئ او په حقاني جرئت ناحقه ظلمونه او د اوهامو بوتان مات کړئ!
په هر ځای او هر چا کې چې خيانتونه او فسادونه، ظلمونه او بدکارونه، ريا او تزوير، بې کفايتي او نالايقي وينئ، ورسره جهاد وکړئ او په هر مورد کې خپل صحيح او انتقادي نظريات ښکاره کړئ!
له هېچا مه وېرېږئ او هېڅکله سترګې مه پټوئ!
که د خپل شخصي او نفسي اغراضو لپاره کار کوئ!
که د وطن او مملکت په نامه خلک غولوئ!
که په زړه کې تګي او برګي لرئ!
نو ددې عصر له بصيرت نه وو ېرېږئ او پوه شئ چې کاږه بارونه تر منزله نه رسېږي او بې اساسه عمارتونه ډېر ژر نړېږي.
که يو آمر په تاسې باندې سترګې سرې کړي او له قانون او عدالت نه خلاف امرونه کوي، که يو خان او ملک په خپل زور او قوت له تاسې نه بېځايه لحاظونه او مراعاتونه غواړي، که څوک لوړو مقاماتو ته لاره لري او په تاسې د سفارش خطونه راوړي مه وېرېږئ او په حق ټينګ ودرېږئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـه تاسـې خيانـت تـه اقـدام کـوئ يـا د نفـس د شـيطان لپـاره حـق باطلوي که هر څومره موافقتونه درسره وي او قوي لاسونه درسره شريک وي، که ټول عمر مو يـوه او بـل تـه تملقونـه کړي وي، نـو د سبا ورځې له بازخواست نه وو برېږئ!

هو! د مظلومانو او بېوزلو له آه و فرياد نه وو برېږئ!

هغـه کسـان چې تاسـې خپلـو معـايبو تـه متلفت کـوي او ستاسـې نقايص درښيي له هغوی نه مـه وبرېږئ! مګر لـه هغـو متملقينـو نـه وډارشـئ چې ستاسـې غفلـت او خيانـت سـتايي او ستاسـې پـه سترګو پردې غوړوي.

چاچې په مملکتي دوايرو کې لکه د شرکتو امران يوازې په پيسـو کومه رتبه پيدا کړې ده يا يې په خوشامدو او تملقونو ځان يوه حد تـه رسـولی دی او وظيفـه نـه پېژنـي، بلکـې اشـخاص او دربـاريـان پېژني هغه بايد له خپل اينده سرنوشت څخه ووېرېږئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاذ ویل!

استاذ مونږ ته درس راکاوه او مونږ یې ډېر ښه پوه کولو.
د ده په تعلیمونو اجتماعي شعور او احساس ډېر قوي کېده او په مغزو کې بیداري پیدا کېدله، ده مونږ ته د حساب او محاسبې اصول هم ښودل او ویل یې تاسو باید هر وخت له ځانه سره حساب وکړئ او حسابي خلک اوسئ!
یوه ورځ یې د حساب په درس کې مونږ ته وویل:
که یو عدد له بل عدد سره داسې یو ځای کړو، چې یو پاس او بل لاندې وي، لکه ۲ "۲"، نوڅلور (۴) تېنه جوړېږي او د یوه وجود په بل کې محوه کېږي او استقلال یې ورکېږي.
مګر که دواړه څنګ په څنګ یو ځای کړو، لکه (۲۲) نودوه وېشت ورځنې جوړېږي او دوه او شل کېږي د دواړو عددونو شکلونه اوصورتونه هم په خپل حال پاته کېږي، ځکه چې پدې صورت کې د ملګرتیا، اتفاق او وروروله‌ راز پټ دی او په هغه بل صورت کې تفوق تسلط او محوه کول مضمر دي.
ده ویل که د اتفاق او ملګرتیا په صورت یو تن په ځان پسې بل روان کړی شي، نو قدر او مقدر یې ډېر زیاتېږي او مرتبه یې لوړېږي.
(یعنې له احادو نه، عشراتو ماتو او لوفو...ته خبره رسېږي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

که پنځه الفونه یو د بل په سر د پاسه کېږدو هماغه پنځه ورځني جوړېږي او شکل وصورت یې هم محوه کېږي. زمونږ استاذ مونږ ته په حساب او ریاضي کې هم د اجتماعیاتو او سیاسیاتو د فلسفي درسونه راکول او مونږ یې پوه کولو، چې باید یو له بل سره داسې یو ځای شو چې د تنازع...په میدان کې ځنګ په ځنګ ودرېږو او څوک د چا په سر باندې پښې کښېنږدي، یو د بل استقلال سلب نکړي، د لا نوي کولو او محوه کولو غرض په کې نه وي، بلکې یوه د بل درجه او مرتبه لوړه کړي. ده ویل: مونږ به یو مخکې کوو او مشر کوو به یې، مګر یو د بل په سر نه سورېږو او د بل د ټیټولو چم به نه کوو.

زمونږ استاد دا هم ویل: که مونږ دوه مساوي عدونه لکه (۱)-(۱)-(۲)-(۲)-(۳)-(۳) هر یو له بل نه وړاندې وروسته کړو نتیجه یې یوه ده، مګر په دوه متفاوتو عددنو کې تقدیم و تاخیر ډېر فاحش فرق راولي او په مقدار کې ډېر تفاوت راځي.

که مونږ یو او نه یو ځای کوو او داسې یې لیکو (۱۹) نولس کېږي، مګر شل کېږي نه، که هم دغه دوه عددونه داسې ولیکل شي (۹۱) خبره سلو ته نږدې کېږي او ډېر زیادت پکې راځي. همدغه سبب دی چې په جوامعو کې هغه څوک دمخه کېږي چې قدر او مقدار یې له هغه بل نه زیات وي او د ده په مخکې توب باندې دجامعې قدر او قیمت ډېر لوړېږي، مونږ باید په دې سره پوه شو او د هر چا استعداد معیار، مبلغ او مقدار ته وګورو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عجیب انسان

ړوند نه دی، مګر خپل عیبونه نه ویني.
کوڼ نه دی، مګر خپله اوري او د بل نه.
زړه لري زړه سوی نلري.
خپله لږه پوهه ورته ډېره ښکاري، د بل ډېر علم ورته لږ معلومېږي.
د بل لږ مال ډېر په نظر ورځي او خپل ډېر مالونه ورته لږ ښکاره کېږي.
د دې دپاره، چې خلک ورته لاس په نامه و درېږي، خلکو ته لاس په نامه درېږي، د فرعونیت دپاره غلامي قبلوي او د عزت دپاره ذلت ته غاړه اږدي.
دین په دنیا خرڅوي او دنیا په پوچو اعتباراتو پلوري.
لکۍ نلري او خلک ورته بې لکۍ نه وایي.
څلور پښې نلري او په څلورو روان دی.
آس نه دی، مګر خلک په لغتو وهي.
ښکر نلري، مګر سرتمبه دی.
له عقله پیاده دی، مګر هېڅکله پلی نه ګرزي او په موټرکې هم د خپل جهل په خره سپور وي.
ته به وایې داڅوک دی؟ زه وایم: بې پوهې زورور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان لالا

خان لالا هېڅکله بې نوکرو او سړیو نه ګرزي.
دی هېڅ‌چا یوازې نه دی لېدلی.
پخپل صفت هر وخت خوشحالېږي، مګر دی بې له خپلو اصافو بله خبره نشي اورېدلی.
که بل څوک د ده صفتونه بیان نکړي دی پخپله صفت په ښه شان کولی شي او لکه سپاهي پخپله ځان ستایې.
خان لال بخششونه هم کوي او په کال کې په زرهاهو روپۍ نقد او جنس یوه او بل ته ورکوي، مګر خوار او غریب ته سوې مړۍ هم نه ورکوي.
حاکم او علاقه دار، مدیر او مامور، خان او ملک ته سل قسمه طعامونه تیاروي، مګر مسافر، کونډې او یتیم ته یو سکړک هم نشي ورکولی.
که تاسې خان لالا خوشحالوئ، نو قلم او کاغذ راواخلئ او د ده بخششونه حساب کړئ یا یې خرڅ یو په لسه زیات وښیي، مثلاً د ده په مخکې ووایئ، چې د خان په کور کې یو کور کمند د کال څلویښت منه کلګېږي او د غوړو یو خو یې هېڅ حساب نشته.
خان لال نور صفتونه هېڅ نه پېژني، پام کوئ چې د فضل و لیاقت خبرې د ده په مخکې ونکړئ او د اجتماعي خدماتو اخلاقي فضایلو نوم په خوله وانخلئ، تاسې به د خانانو په خوي او بوي بلد نه یاست، مګر ما له رجب خان سره ډېر صحبتونه کړي او دوی ډېر ښه پېژنم.
ما ځینې داسې خانان هم لېدلي دي، چې له خوارۍ ژرندې ساتي او له کبره مز نه اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشوتونه

رسمي رشوت: هغه رشوت چې حاکمان، ماموران، قاضیان، منصبداران یې اخلي.

غیر رسمي: هغه چې خان، ملک، ناظر او نورو ته ورکول کېږي.

معنوي رشوت: تملق مخامخ صفتونه، دعاګانې او داسې نور.

د پاک نفسو رشوت: دا یکه، د حقوقو پیسې، خدمتونه مېلمستیا.

د ظالمانو رشوت: هغه رشوت چې حق باطلوي او باطل حق کوي.

د هوښیارانو رشوت: چې کار له حق او اصولو سره سم وکړي او رشوت پکې واخلي.

افراطي رشوت: چې د بانکونو د سعامو اخستلو دپاره وي.

غیر افراطي رشوت: چې د نس مړولو او تن پټولو دپاره وي.

د ریاکارانو رشوت: لږ شی ردول او په مجلسونو کې یادول او په ډېرو باندې غلي کېدل.

د فاسقانو رشوت: پېمخي

د احمقانو رشوت: د رشوت په طمع او امید له حق او قانون نه تېرېدل.

د محططاو رشوت: د یوه او بل لحاظونه او مراعاتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متملقينو منطق

يوه پاچا له چانه پوښتنه وکړه، چې زما په ورغوو باندې ولې وېښته نشته.

هغه وویل: ځکه چې پاچا پخپلو لاسونو باندې په لپو لپو روپۍ خلکو ته ورکوي او ورغوي يې سولېږي.

پاچا وویل: چې د نورو خلکو ورغوي، خو هم ماغوندي دي.

هغه وویل: هغوی هم پخپلو لپو ستا له لپو نه څه اخلي او ورغوي يې سولیږي.

پاچا بیا وویل: هغه چې زه هېڅ نه ورکوم د هغوی ورغوي هم دغه شان دي

هغه په ځواب کې وویل: هغوی چې ستا بخششونه د نورو په حق کې ويني، نو له ډېر حسرت او ارمانه نه خپل ورغوي سولوي او افسوسونه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو ډار

یوه وویل: زه له خپلې ښځې دومره وربېږم، چې هر څه وایي هغه کوم.

بل وویل: زه بې له ویلو هم د هغې په رضا کار کوم.

دریم غږ کړ، چې زه هېڅکله بې له څه تحفې او سوغاته کورته نشم تللی.

څلورم وویل: ما له ډاره بیخي ښځه نه ده کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ په هر چا پسې نه ځو

یو ملګری په لاره کې مخکې شو.

بل ورته وویل: مونږ پښتانه یو په چا پسې نه ځو او څوک نه پرېږدو چې له مونږ نه د مخه شي.

هغه وویل: رښتیا چې تاسې په خرو پسې ځئ او خره په مخکې وي یا د اسونو په مخکې منډې وهئ او په سړو پسې هېڅکله نه ځئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خرو کې هم الفت شته

له یوه لیکونکي سره، چې تخلص یې الفت و، څو تنه ملګري ولاړ و، څو تنه خره په لاره تېرېدل چې وربوزونه یې یو له بله نږدې کړي و او ښتو نه یې ګرول.

یوه غږ کړ، چې په خرو کې هم الفت شته.

الفت سمدلاسه وویل:هو! لکه زه چې په تاسې کې یم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رجب خان دعوتنامه

ښاغلی...له ډېرې مودې مې دا سودا وه، چې یوه شپه تاسې مېلمانه کړم، مګر جرئت مې نشو کولی ځکه چې اوږه ډېر ګران دي.

نن سهار ستاسې طالع بیدارې وې، چې د حاتم طايي کتاب لاس ته راغی او تر تاثیر لاندې يې راغلم په همدغه وخت کې دا مشهور بیت هم راپه یادشو.

میهمان روزي بخود میارود بس ګناه میزبان رامي برد

نو مې له ځان سره فیصله وکړه، چې د ګل کرم وخت هم دی او د پنج کتاب ملا صاحب هم ویلي دي:

کرم مایهٔ شادماني بود کرم حصل زنده ګانی بود

نو راشه! په یوه دانه ګل کرم به جناب قاضي صاحب او دوه نور ملګري خوشحاله کړې او ضمناً به د خپل جواد او سخا یوه دوه ناحقي شاهدان هم د قاضي په مخکې تېر کړې، نو ای له ګرانو اوړو نه ګرانو ملګرو!

(توکل په خدای) بیګا ته زما ځای ته راشئ!

مګر ګورئ! خدای پاک فرمايلي دي: (کلوا و اشربوا ولاتسرفوا)

نو تاسې هم بې امري مه کوئ! ځکه چې د هوښیارانو متل دی(نیم نان، راحت جان).

بله داچې:

طمع رانیاید که چندان کنی
که صاحب کرم راپیشمان کنی

(لاهور رجب)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نتیجه یعنې څه؟

رجب خان: دا مامورین او میرزایان چې نتیجه وايي د دې څه معنیٰ او نتیجه څه شي ته وايي؟
عجب خان: لکه له شودونه چې څوک پېروی ټول کړي یا له مستو نه کوچ وباسي نتیجه هم دغه شان شی دی. کوم مامور، چې د یوې فقرې تحقیق او تفتیش ته مقرر شي او له خلکو سره دومره سوال او جواب وکړي، چې مقصد او مدعا ورکه شي، نو بیا چې له هغو پاڼو نه مطلب راباسي نتیجه ورته وايي.
رجب خان: ښه دې پوه کړم هغه ورځ، چې زمونږ کلي کې مړی شوی و او حاکم صاحب له مېرزایانو سره راغی قاتلان خوتښیدلي وو، مګر دوی دا نور خلک له سوال وجواب لاندې ونیو. لا یو سوال به یې څوڅو ځله کاوه. زه حېران یم چې ولې دوی یوه خبره دومره شاربي او خلک په تور او سپین اړوي. اوس پوه شم چې دوی کوچ ورځنې ایستل او پیسې یې پکې اخستلې، نو هر کله چې نتیجه او پیسې لاس ته ورغلې بیا څوک په مړي پسې ونه ګرزېدل او نه یې چاپو ښتنه وکړه.
ښه د میرزایانو په نتیجه خو دې پوه کړم اوس یو څو نورې نتیجې هم راوښیه.
عجب خان: که نتیجه په یوه ځای کې فرق کوي، ځکه وایم چې زمونږ په ملک کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د علم نتیجه:	امامتي کول او خیراتونه خوړل
د ماموریت نتیجه:	رشوتونه اخستل
د مال او ثروت نتیجه:	سود کول
د هوښیارۍ نتیجه:	چل او فریب
د ناپوهۍ نتیجه:	شرارتونه او فسادونه
د ناداری نتیجه:	غلا او ناحقه دعوې
د قوت نتیجه:	ظلم او تعدي
د چالاکۍ نتیجه:	معتبري
د چاپلوسۍ نتیجه:	د امرینو خوشحالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان یعنې څه؟

رجب خان خو به تاسې پېژنئ، چې وظیفې یې نه دي خوړلي، مګر ملا شوی دی، د ادبیاتو په فاکولته کې یې څه نه دي لوستي، خو مقالې لیکلي او شعرونه ویل شي.

د استدلال قوت یې هم بد نه دی او په فیلولوجۍ کې لاس څه، چې پښې هم لري، څنګه چې د ده خبرې عجیبې غریبې دي هغسې یې دلایل هم دي.

هغه ورځ چا ورنه پوښتنه وکړه، چې انسان یعنې څه؟

ده وویل:

منطقیان ورته حیوان ناطق وایي، یعنې هغه حیوان چې خبرې کوي

شاعران وایي:

په ناطق حیوان تعریف چې د انسان کړي
په خبرو غولېدلي هلکان دي
سړي نه دي چې یې کار د سړونه وي
په خبرو کې هرڅومره ښه پوهېږي

ډاروین وایي: انسان د بیزو زوی یا لمسی دی، مګر زه بې خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحبه بل چا ته انسان نشم ویلی، ځکه چې پاک خدای انسان ته ظلوم او جهول ویلي دي او له خان نه زیات ظالم او جاهل نه پیدا کېږي.

رجب خان د لغوي تحقیق په وخت کې کله، چې پښتو یا فارسي لغتونه عربي ته راکاږي، نو خان او خاین له یوې مادې نه مشتق بولي، مګر کوم وخت چې عربي لغتونه پښتو کوي، نوبیا وایي چې (انس) یا انسان له (نس) نه ماخوذ دی، د هر چا چې نس لوی وي او په پردیو مالونو هم نه مړېږي هغه خان او حضرت انسان دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشحالي او غم

له خوبه راپاڅېدلم، سترګې مې ومښلې د ډول او سرنې اواز مې تر غوږه شو.

یوه شېبه وروسته سره ډولۍ او لویه ورا راښکاره شوه چې ډېر خلک ورسره خوشحاله روان وو.

زه هم له دوی سره ملګری شوم او په دغه خوشحالۍ کې مې ځان شریک کړ.

ما غوندې نورهم ډېرخلک له دې ډولۍ سره روان و او په پردي واده کې یې لاسونه غورځول. څوک چې د دنیا په خوشحالیو کې مطالعه لري هغه به ماته هېڅ تعجب ونکړي.

که مونږ د دنیا لویه ورا وګورو، نو د خوشحالي ناوې د یوه کور ته ورځي، مګر وچولي د ډېرو غوږېدلي وي.

د ډولۍ دننه حال چاته نه وي معلوم، ډولۍ خاوند په راز راز تصوراتو کې ورک وي او نه پوهېږي چې، بېګا ته به څه راز بشره ویني؟

دغه مجهوله لیلي او نامعلوم حقیقت په ښایسته حجابونو کې پټ وي او ټوله ساحري یې په همدغه پټوالي کې وي.

په دغه حال کې، چې د واده خاوند لا د حسن او جمال له مخه پوړنی نه و اخستی او یوازې د مینې او محبت په کیف مست و، خپل ځان یې د سعادت او نېکمرغۍ رڼا ته ډېر نږدې ګاڼه، مګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

په حقیقت کې همدغه شېبه دی د سعادت په غېږکې و او د خوشحالۍ پلوشو یې شاو وخوا رڼا کړې وه.

د دنیا هر راز نیکبختي او هر ډول خوشحالي د انسان په احساس او تصور کې ځای لري، همدغه احساس دی چې د غم شپې خوشحالې ورځې یو له بله بېلوي.

همدغه سبب دی چې یو شی یو سړي خوشحالوي او بل یې خپه کوي، دیوه دپاره غم د بل ښادي شي.

مونږ په دغه گمان، چې د خپل یوه ملگري کور ته د خوشحالۍ ډولي وړو ټول خوشحاله و چا اسونه ځغلول، چابه نښې ویشتلې ځېنو اتڼونه کول، ځېنو ټوکې او مسخرې کولې او په همدغه شان وضعیت ماښام تېاره کلي ته ورسېدلو او ډولۍ د کاله په مخکې ښکته شوه، ښځې راغلې او د ډولۍ پردې یې جگې کړې، مگر بې له دینه چې یوه ښایسته مړه ناوې ووینې نور څه پکې نه و.

دغې ښکلې پېغلې نه غوښتل چې په دغه کاله ننوزي او خپل گران ملگری په بل چا بدل کړي.

دغه اجباري واده دا مجبوره کړه، چې په زهرو ځان ووژني او له ډولۍ نه جنازه جوړه کړي، د دې حال له لیدو سره سم د ژړا اوازونه پورته شوه او د هر چا په احساس کې بدلون راغلی، هم دغه وخت مونږ وپوهېدو، چې مونږ له یوې جنازې سره خپل تصور او گمان خوسحاله او په خندا روان کړي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ ګمان دومره قوي تاثيردرلود ، چې مړی يې راباندې په ډول او سرني کور ته وړ، زما يوه ملګري وويل: په رښتيا چې خوشحالي ځوک په زور او اقتدار يا په ډېرو پيسو کورته نشي راوړلی، بلکې د زړونو موافقت غواړي.

يو بل ملګری(چې د دې واقعې له عکس سره مخامخ شوی و) هغه وويل: هر کله چې ګمان دومره موثر دی، ځومره به ښه وي چې دا قوت شامدام پاک وساتو او په ښه لاره کې يې صرف کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزو

هلته لرې د غره په لمن کې د لمر پلوشو ته څه وځليدل، لکه چې په اسمان کې ستوري او په زړونو کې د ارزو ښکلی مخ ځلېږي.
زه نه پوهېږم چې دا د سترګو دپاره ځليدونکی شی څه شی دی؟
د کومې مستې پېغلې دلاس ائينه ده، که دکومې معشوقې دغاړې امېل نه کومه قيمت بها مرغلره لويدلې ده؟
د هغې تجلي پلوشه ده، چې په کوه طور کې يې ځان ښکاره کړ که له کوم کان او معدن له کوم ښکلي غمي راوتلي دي؟
دغه شان ډېر فکرونه او ګمانونه پېدا شول او زه بې په هغه لوري روان کړم، زه نه پوهېدم چې په څه شي پسې ځم او څه به په لاس راشي؟
زما تصور اتو او خيالاتو دغه مجهول شی زما په نظرکې ډېر ښايسته کړی و، زه خپل مطلوب ته په ډېرلوړ قيمت قايل وم.
ماله ځانه سره ويل، چې په غرونوکې هرڅه موندل کېږي او په دنيا کې ځينې داسې غرونه هم شته چې د اخدای استازو پکې راز ونياز درلود او د خدای دفرمانونو ځانګو پکې ځنګېدلې ده. د لمر او سپوږمۍ لومړۍ پلوشې په دوی لوېږي او د خدای د رحمت وربځې مدام د دوی په سرګرزي.
دغه راز ډېر خيالونه او تصورات راسره ملګري و، چې زه هلته ورغلم او خپل مقصد ته ورسېدم، هغه شی په حقيقت کې هېڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شی نه و او د دنیا په بازار کې یې هېڅ قیمت نه درلوده. زه پوه شوم چې دنیا مونږ هر وخت په همدغسې شیانو غولوي او ډېر خوشې شیان یې راته له وراځلولي دي.

له مونږ سره هر وخت لوړ فکرونه او ستر خیالات ملګري وي، مګر عملاً په دغسې ناوړه او خوشې شیانو پسې روان یو.

هغه څه چې مونږ له لرې وینو او نه یو ور رسېدلي مونږ ته ډېر ښایسته ښکاره کېږي او په لوړ قیمت ورته قایلېږي، مګر پس له رسېدلو پوهېږو چې مونږ په هسې او خوشې شیانو پسې هڅه کوو او په داسې شي پسې ځو چې هېڅ نه په کارېږي. هماغه لیلیٰ چې خلک یې په دیدن پسې ړندېږي، ځینې نور رسېدلي دي هغوی یې اوس له کته غورځوي او هېڅ قدر یې ورسره نشته.

دا لیلې د انسان هماغه ارزو ده، چې مخکې له رسېدلو یو راز وي او وروسته تر رسېدلو بل راز کېږي او د زړونو له کوره ایستل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اجتماعي نظريات

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر

په هغه تورتم کې چې شعوراو احساس د ړندو په شان امسا ټکوي – هلته چې د شرق و غرب امتياز نشي کېداى او هرڅه مجهوله وي. په ځان کې چې د اسمان ستوري چا ته لوري او لودن نه ښي او سترګه نه ښکاري، په هغه وخت کې چې بې له حيرت او ابهامه بل هېڅ شى نه وي موجود او قبلې پته نه وي معلومه، سرې به کومې خوا ته درېږي؟ او کوم لوري ته به سجده کوي؟

په دغه وخت کې که دې لمر خاته خواته ولاړ وي، ده ته د لمر بنده نه ويل کېږي، بلکې د قبلې اهل باله شي.

د ده قبله او کعبه په دغه حال کې د مشرق (۱) په لوري انتقال کوي او په دغسې مواقعو کې چې انسان هرې خواته دفکر په نغوته مخ ور اړوي د لوى څښتن مخ هماغه لور وي او د خداى کور هماغته بويه.

په دغه شان موقف کې که څلور تنه څلورو خواو ته دخپل فکر په اشاره او اجازه مخه کړې او ددوه تنو فکر هم په يوه خوا اتفاق ونکړي، څلور واړه داسې حال لري لکه چې کعبه په مېنځ کې وي او هر يوه يې يوه ديوال ته مخامخ ولاړ وي.

دلته منطق او برهان سړي ته په يقين سره دا وايي، چې پدې څلورو واړو مختلف او مخالف فکرونه پخپل دربار کې قبلوي او ديوه لمونځ هم له قبلې نه چپ نه ګڼي.

دلته منطقي قياس د درو تنو په غلطوالي قطعي حکم کوي او په احتمالي ډول ديوه تن د فکر په صحت قايلېږي، ځکه چې که

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه څلورتنه، شرق وغرب، جنوب او شمال ته نه وي ولاړ، بلکې په څلورو کنجونو درېدلي وي ټول په غطه ولاړ دي او يوه هم صحيح لوری نه دی موندلی، مګر دغه علمي او عقبي فيصله سره له دغه برهانه اعتبار نلري او د هر يوه فکر حق ګڼل کېږي، ځکه چې په دغه حين کې له انسان سره بې له فکر کولو او تجربې څخه بله وسيله نشته او هېڅ يو د بل د فکر په منلو او قبلولونه دي مکلف، که په دوی کې يو تن ډېر هوښيار وي هغه نور د خپل فکر په پيروۍ نشي مجبورولی او نه هغه بل دا کولی شي، چې ده ته به يوه خوا حقه معلومېږي او سره له دې به د بل په فکر پسې درومي او کعبه به د بل په نظرګوري.

دلته د هر يوه فکري او عقلي تکليف همدغه دی، چې پخپله فکر وکړي او له خپل فکر نه کار واخلي.

په اسلام کې دڅلورو مذهبونو حقانيت په همدغه اساس بنا دی او هغه فکري اختلاف، چې د څلورو امامانو مېنځ کې موجود دی د هېڅ يوه د فکر حقانيت نه سلبوي.

له دېنه انکار نشي کېدای، چې د انسان فکر قاصر او ضعيف دی، د ده په نظر کې يو شی په بل راز معلومېږي په ډېرو شيانو کې د انسان فکر غولېږي، سهوه کېږي او غلطېږي، مګر سره له دې لوی خدای پخپل حق او صحيح کتاب کې هر ځای انسان ته د تفکر او تعقل امر کوي او هغه څوک، چې فکر نه کوي ملامت بولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدغه ځايه مونږ د فکر د ازادۍ په ضرورت پوهېدلی شو او په اجتماعي مسايلو کې فکر کول او فکر ښکاره کول يو ډېر ضروري امر ګڼو.

مونږ بايد فکر او د فکر خاوندانو ته موقع ورکړو، چې خپل کار وکړي او خپله وظيفه په ازادانه ډول اجرا کړي.

دنن ورځې دېموکراسي هم انسان ته همدغه توصيه کوي چې هر څوک بايد خپل اجتماعي افکار او نظريات څرګند کړي او فکرونه مختنق نشي.

که څوک کوم نا شنا او نوی فکر ښکاره کوي څوک دا حق نلري، چې هغه له ستوني کلک ونيسي او ملامت يې کړي، ځکه چې هر فکر ارومرو حق نه وي او حق ته نشي رسېدلی. هر سړي په دې مکلف هم نه دی، چې هر ګوره پخپل فکر کې حقيقت ته ځان رسوي او هېڅکله به نه سهوه کېږي، مګر دا د هر يوه وظيفه ده چې فکر به کوي او حقيقت به لټوي.

زمونږ به فکرکولو او په حقايقو پسې په ګرزو کې دوه اجره دي او که سهوه شوو، نو فکر کول پخپله يو ښه کار دی او انسان له غفلته پرې خلاصېږي.

د دنيا ډېر لوی مفکرين او مشهور پوهان ډېر ځله پخپل فکر کې سهوه شوي او غلط افکار ورځني پاته دي، چې انسان د بدبختۍ خواته بيايي، مګر سره له دې د فکر ازادي يو ضروري امر دی.

که څوک وو ايي چې انسانانو په دنيا کې ډېر بدبد کارونه وکړه او ډېر ضررونه او فسادونه يې انساني جوامعو ته ورسول، راځئ چې دغه نسل قطع کړو او انسان پرې نږدو چې دی دنيا ته راشي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خبره عيناً داسې معلومېږي لکه چه سړی د فکر غلطي او اضرار په نظر کې نيسي او د فکر ازادي سلبوي.

دوی دومره فکر نه کوي، چې د انساني جوامعو ورکول د دې دپاره چې دوی ته ضرر رسېږي يا دوی چاته ضرر ونه رسوي څومره غلطه خبره ده.

د فکر مختنق کول او محوه کول د انسانيت په ستوني پښې اېښودل او انساني جامعه د حيوانيت خواته رابلل دي.

مونږ بايد فکر وکړو او بې فکره ازادي که د خاينانو، غدارانو او ريا کارانو دپاره ضرر لري ديوه ملت دپاره ډېر مفيد معلومېږي او د سړيتوب تر قيود پورې موقوفه ده.

که فکرونه ازاد شي او هر څوک خپل نظريات ښکاره کړی شي مفکرين او فکري مشغله پيدا کېږي، دغه د مملکت مهم مسائل چې اوس پکې فکرونه گنگس او حيران دي او د مشکلاتو علاج رانه ورک دی، اصلي علت يې همدغه دی چې په کلونو کلونو فکرونه ايسار شوي او مختنق شوي دي، له دغسې محبوس او مقيد فکر نه د حل لاره غوښتل هېڅ معنیٰ نلري.

مونږ اوس پخپل مملکت کې لوی لوی خلق لرو او عالمان هم شته، مگر د فکر خاوندان ورته نشو ويلی، ځکه چې دوی فکر نشو کولی او فکر يې نشو ښکاره کولی. دلته تفکر مشق او تمرين چا ته نه دی کړی او د دې ورزش دپاره خلق نه دي تربيه شوي، دلته ډېرو پوهانو د ډېرو ناپوهو خلقو خبرو ته ښه ويلي او د دې په ځای چې څوک له چا نه فکر وغواړي کور کورانه تسليم او اطاعت غوښتل شويدی، پدې ځای کې پوهان مجبور شويدي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دین او مذهب مخالف ته ددین حامي ووايي او تل د زورورو فکر وستايي. څوکاله دمخه چاپدې هېواد کې ښو ته ښه او بدو ته بد نشو ویلی، څوک چې د فکر او رايې خاوندان بلل کېده په زندانونو کې واچول شوه او فکرونه پکې مضمحل شوه اوس دنیا بل رازشوه او د دې عصر کارونه له مونږ نه فکر غواړي او د پخو فکرونو تقاضا کوي، مونږ اوس مجبور یو چې فکر او د فکر خاوندان پیدا کړو، یعنې د فکر کولو مشق او تمرین وکړو، د دې مشق دپاره میدان او غولی په کار دی، چې هغه جراید او مطبوعات دي. مطبوعات باید ازادي وي او ازاد فکرونه پکې ځای پیدا کړي پدې کار کې ډېرې فایدې دي او دغه ازادي زمونږ دپاره ډېره ضرور ده. اوس زمونږ په مغزو کې فکرونه وچ شوي او لکه هغه جنبین، چې ډېره موده د مور په ګېډه کې مړ پاته شي او نشي متولد کېدای، مونږ هم د فکر په تولید قادر نه یو، که چېرې د جرایدو او مطبوعاتو ازادي دیوه قانون له مخې پیدا شوه له دماغونو نه به څه وزېږي او سرګرداني به ورکه شي.

هر یو به د خپل فکر په صحت او غلطۍ پوه شي، ځکه چې فکر ازاد شي انتقاد هم ازادېږي او هر څوک ښو ته ښه او بدو ته بد ویلی شي.

دغه د فکر مشق او تمرین به په فکر کې قوت او رشد پیدا کړي. زمونږ مفکرین به په اجتماعیاتو، اقتصادیاتو او سیاسیاتو کې سمې او صحیح لارې ومومي او زمونږ مشکلات به خدای (ج) حل کاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ به د سمو او صحیح فکرونو قدر وکړو او د فکر خریداران به په وطن کې پیدا شي، مفکرین به علم او عرفان ته راغب شي چې د علمي تتبعاتو په رڼا کې ښه فکرونه ومومي او ښې لارې وپلټي.

که فکر ازاد شو هر څوک به د خپل حق مطالبه وکړي او خپل حق به وغواړي.

عدالت په همدغه وسیله په یوه مملکت کې قایمېدلی شي او مظالم ورکېږي مونږ باید مظلوم ته دا حق ورکړو، چې د ظالم ظلم او د خاین خیانت بیان کړي او حق وویلی شي، همدغه شی فکر ازادولی شي. دلته به اخلاقي شجاعت او اسلامي جرئت او حقانیت پیدا شي بیا به ظالمان د دغومره ظلم او خاینان د دغومره خیانت جرئت نشي کولی او هر څوک به خپله چاره په اوبو کې ویني.

فکر او قلم چې هر څومره ازاد شي هغومره اعمال او افعال مقید کېږي او قوانین تطبیق پیدا کوي، یعنې له اصولو او قوانینو نه خلاف څوک نشي کولی او هر سړی پخپل عمل او تکرار کې محتاط وي.

په هرځای کې چې ښو ته ښه او بدو ته بد نه ویل کېږي هلته ښه او بد مشتبه کېږي او امتیاز یې له مینځه ځي، په دغسې ځایو کې د ظلم او خیانت دپاره زمینه مساعده کېږي او عدالت مري، د همدې، لامله په اسلام کې حق ګویې او ظالمانو ته حق ویل ډېر لوی عبادت او فضلیت ګڼل شوی او له هرڅه نه زیات اجر او ثواب لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام په ارکانو کې د ژبې اقرار او د زړه تصدیق دواړه ضرور ګڼل شوي او د دې خبرې همدغه معنیٰ ده، چې باید سړی خپل عقاید او افکار ظاهر کړي او د افکارو د اظهار د پاره زمینه مساعده کړي، هغه څه ته په غیر دېموکراسي مملکت کې افکار او نظریات نشو و نما نشي کولی او د فکرخاوندان نه پیدا کېږي.

د دیموکراسۍ او دکتاتورۍ په بحث کې ځینې پوهان وایي په ابتدائې او بې علمه ملتونو کې یو ښه دکتاتور په کار دی، چې پخپله فکر واخلي، پخپله نظریه روان شي او پیشرفت وکړي، دوی پخپل بیان کې دا یو شرط زیاتوي، چې دکتاتور باید د ځان دپاره کار ونکړي او وطن خواه وملت خواه سړی وي، د دې نظریې خاوندان دلایل هم لري او وایي په کوم هېواد کې چې عمومي فکر ړوند او کوڼ وي، د خیر او د شر تمیز په ښه شان نشي کولی او پخپل بهبود نه پوهېږي، هلته که دیموکراسي رایجه شي مملکت د انحطاط خواته درومي او پرمخ تګ یې له عقله لرې خبره ده.

دا نظریه زمونږ په وطن کې د ډاکتر اقبال له اشعارو او د ځینو نورو مفکرینو له اثارو اقتباس شوېده، مګر د دنیا ډېرپوهان په هرځای او هر وخت کې دیموکراسي او د افکارو ازادي له بل شان حکومتونو غوره ګڼي او د دیموکراسۍ او دکتاتورۍ په باب کې وايي((د مېلمستیا ډېره خرابه کوټه د انتظار له ډېرې ښې کوټې نه بهتر ده))

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې باندې باید سړی اعتراف وکړي، چې هر فکر حق نه وي او ډېر ځله د ډېرو کسانو فکر هم خطا کېږي، نو دیوه دکتاتور فکر به څنګه هر وخت او په هره مسئله کې له سهو او خطانه خلاص وي.

دا ممکنه ده چې د ډېرو پوهانو او هوښیارانو د فکرپه مرسته حق او حقیقت ته ورسېږو، مګر په یوه فکر باندې هر وخت د حقایقو کشفول امکان نلري.

د یوه مجتهد او اماک په حق کې هم داخبره منل شوېده، چې شېخ کله سهوه کېږي او کله حق ته رسېږي.

د یوه سړي فکر او د ډېرو فکر هېڅکله یو راز قیمت او یو حق نشي پیدا کولی. که یو تن فکر وکړي او فکر یې له عقل او قیاس سره برابر هم وي بیا هم د اجتماع، یعنې د ډېرو خلقو د فکر په مقابل کې ضعیف دی او د جماعت د فرد له فیصلې نه قوت لري، پدې خبره کې هېڅ تردد نه دی پکار، چې دیموکراسۍ او شورایې اصول هرګوره ښه وي او په هغه ځای کې چې هر څوک د فکر کولو او فکرښکاره کولو حق لري او کارونه دجماعت په فکر کېږي هلته دعدالت امکان له هغه ځای نه زیات موجود دی، چې یو فکر حاکمیت او تسلط لري او ټول کارونه د یوه سړي خوښې ته سپارل شوي وي، د یوه سړي فکر د اعتماد وړنه دی، انسان سره له دې چې خدای ډېر فضایل ورکړي بیا هم یوازې په انفرادي صورت یو ضعیف متحیر او متردد مخلوق دی، چې پخپله پخپل فکر باندې اعتماد او تکیه نشي کولی او په هر شي کې د اجتماع شاګرد دی او د جماعت تاثیر لاندې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ دا خبره بله يوه باريکې لري، چې ظاهراً د تناقض رنګ پيدا کوي، ځکه چې کله فرد ستايو او حق يې ګڼو کله ورته قاصر او ضعيفه وايو او عدم اعتماد پرې ښکاره کوو، د همدې لامله د جماعت فکر مرجح او غوره ګڼو، مګر که ځوک دقت وکړي هغه پوهېږي چې د فرد فکر سره له نېمګړتيا او قصوره د خيرو شر، د ښو او بدو مميز دی، که سړی سل ځله پخپل فکر کې غلط شي بيا هم بايد په هره خبره کې فکر وکړي او فکر پرې نږدي.

فکر د انسان يو داسې ملګری دی، چې که هرڅو مره سهوې او غلطۍ ورځنې ووينې او ډېر تاوانونه ور ورسوي بيا هم لاس ورځنې نه اخلي او په هره برخه کې ترېنه سلا او مشوره غواړي، دا چې مونږ د يوه سړي فکر د نورو افرادو دفکر په مقابل کې نه منو، معنی يې دانه ده چې د فرد فکر ته زيات اعتنا نه لرو، که مونږ د يوه سړي فکر ته هرڅه وسپارو معلومه خبره ده چې د بل فرد او د نورو افرادو فکر ته څه اهميت نه ورکوو او په احترام ورته نه ګورو.

ځيني داسې افراد شته چې پخپل غلط فکر ډېر ټينګ درېږي او د بل صحيح فکر ته نه ور اوړي، دهمدې لامله وايو چې د يوه مملکت کارونه بايد په يوه فکر اجرا نشي او يوه فکر ته هر څه ونه سپارل شي.

د هر سړي فکر د هغه د تصوراتو او شغل و مصروفيت له تاثير لاندې وي او واقعات و حوادث، تلقينات او تبليغات فکر اړوي رااړوي، حب او بغض، خوشبيني او بد بينې د فکر په بدلون کې ډېر دخل لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیوه سرې فکر چې یوې خواته متوجه شي په هغه خواکې ډېر باریک شیان هم ویني، مګر په بله خوا کې ډېر واضح شیان نشي لیدای یا یې نشي منلی، نو هر کله چې څو تنه په یوه موضوع کې فکر وکړي او هر یو د مختلف نظر خاوندوی، نو موضوعاتو ته له مختلفو خواو کتل کېږي او ټول اطراف او جوانب سنجول کېږي، د دغو ټولو فکرونو له مقارېې او مقابلې څخه یوه معتدله فیصله په لاس راځي او له انفرادي فکر څخه افراط او تفریط ورکېږي

مونږ باید د هر فرد فکر ته په احترام وګورو او په حق وروته قایل شو، د هیچا فکر بې له قوي او منطقي دلایلو د بل د فکر تابع ونه ګڼو او دا ونه وایو، چې یو دې د بل په فکرپسې په پټو سترګو او بې دلیلیه روان شي، مګر د فکرونو شریکول او د فکر ټولول یوه ضروري خبره ده او د منطق وبرهان یا صحیح استدلال په مقابل کې له خپل فکره تېرېدل او د بل فکر منل په کار دي.

د اشتباه په وخت کې چې له څوتنو نه قبله ورکه شي هر یو به پخپل فکر یوې خواته درېږي، مګر که له یوه سړي سره قطب نما یا داسې صحیح اله موجوده وي، چې لوري او لودن معلوموي هلته به هرڅوک هر طرف ته مخ نه ګرزوي.

په فکر کولو کې باید له دقت او تملق نه کار واخستل شي، ډېر خلق وي چې فکر یې یوې خبرې ته ډېر ژر رسېږي او د چا خبره په نیمه پوهېږي، مګر په مسائلو سطحي او سرسري تېرېږي دغسې کسان په رشتیا، چې په نیمه پوهېږي او پوره نه دي پوهېدلي، د یوه عالم او بې علمه په فکرکې همدغو مره فرق وي، چې د هغه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر کې دقت موجود وي او د دې بل نظر برسېره او ځرښنده تېرېږي.

فکر باید له فعل او عمل سره تماس او تعلق ولري او د تجاربو په محک یې صحت او سقم معلوم شي، تجربه په حیات کې ډېر تاثیر لري او پس له کړو او کارکولو لاس ته راځي. هر کله چې افکار عملي شي او پس له تجربې نه یې صحت معلوم شي هغه وخت د علم درجه مومي او قوت پیدا کوي.

چې له لرې سرې کاندې سنجشونه
کارته نه رانږدې کېږي کړي فکرونه
له دې فکر او سنجشه پیدا کېږي
دماغونو کې سودا زړو کې غمونه

بې له فکره چې څوک کار کړي خوشې زیار کړي
چې بې کاره کړي فکرونه ځان خوار کړي
چې عمل او فکر یو له بله بېل شي
عمل خوار شي فکر ورکه سمه لار کړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار او عمل

وروسته له فکر کولو کار او عمل په کار دی، بې عمله فکر او بې فکره عمل یو هم سمه او صحیح نتیجه نلري، فکر د همدې د پاره دی چې سړی ته کار او د کار سمه طریقه وښيي. د انسان صلاحیت او قابلیت د کار او عمل له مخې معلومېږي.

تقوی او عدالت، ظلم او فسق د انسان په اعمالو او کردار کې ځان ښيي، له ښه فکر په ښه اراده او له ښې ارادې نه ښه عمل پیدا کېږي، ځکه کار او عمل ته د فکر نتیجه او غایه وایو او اصلي مقصد یې بولو.

فکر پخوا له عمله د یوه مړي مثال لري او مفکوره په عمل پیدا کېږي، د فکر صحت او غلطي پس له کار او عمله معلومېږي، هغه فکر چې عملي کېدای نشي څه قیمت نلري.

څوک چې فکر کولی شي او کار نشي کولی هغه لکه ګوډ او شل داسې دی، چې هېڅ ځای ته نه رسېږي او په هر وخت کې بل ته محتاج دی.

هغه چې کار کولی شي او فکر نشي کولی د ړندو مثال لري، چې لیاره نهویني او په لیار ه تللی شي.

کار د انسان هغه اقتدار څرګندوي، چې د لوی ښښتن له قدرت څخه فیض او برخه لري او انسان ته د خلافت حق ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمنطق پوهانو انسان په نطق (عقل) او فکرله نورو حیوانانو بېل کړی، مګر که نوي اصطلاحات جایز وګڼل شي نو په کاراو فعالیت یې بېلول بهتر دي.

د ځمکې په ټولو ژوو او حیواناتو کې انسان یو فعال او کاریګر مخلوق دی، چې د ده په کارونو او فعالیتونو دا دنیا معموره او ودانه ده دغه لوی لوی ښارونه او لوړې ماڼۍ دغه د کالر فابریکې او ماشینونه، دغه سمسور باغونه او شنه فصلونه، دغه لوی جهازونه د اورګاډي او طیارې د انسان فعالیت او کار شواهد دي، چې انکار ترېنه نشي کېدلی.

پاک خدای په کار او فعالیت کې د خلقت او ایجاد قوت ایښی دی او داسې څه ترېنه پیدا کېږي چې دمخه یې تصور هم نشي کېدای.

دا ممکنه ده چې دریابونه وچ شي، دغرونو کانې تمام شي، د پادشاهانو خزانې تشې شي، په معادنو کې څه پاته نشي او هر څه خلاص شي، مګر هغه څه چې د کار او عمل په کڅوړه کې دي هغه تمامېده نلري او وخت په وخت نوي شیان ترې را اوزي.

د انسان اصلي او حقیقي ثروت کار او د کار استعداد دی، په همدغه شي انسان هر څه پیدا کوي او له جهانه ددنیا او اخرت استفاده کوي، انسان دکار او فعالیت په مرسته مړه مواد هم په کار اچوي او د ژوندیو شیانو کارترېنه اخلي، دغه ماشینونه چې ده په حرکت راوستلي دي او شپه ورځ کار کوي، دا خبره ثابتوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې انسان په نورو شیانو کې هم دکار او فعالیت استعداد پیداکولی شي.

د انسان په قدرت کې دانشته چې بې روحه شیان ژوندي کړي، مګر دا کولی شي چې له ژوندیو شیانو نه پکې زیات قوت او ګړندیتوب پیداکړي او په هوا کې یې وګرزوي.

په کار باندې اثار او نتایج مرتب کېږي او ددنیا واخرت پانګه همدغه شی دی.

صالح عملونه اوښه کارونه د خدای په دربار کې ډېرقدرلري او په مثقالونو خرڅېږي. په فعالیت او کار کې پاک خدای دومره برکت ایښی دی چې سړی ورته په یوه معین مقدار او معیار نشي قایلیدلی، دا کېدای شي چې د کار او زیار په اثر له یوه زړي نه سمسور باغونه جوړ شي او له لږو دانونه خروارونه پیداشي.

د انسانانو په کار او عمل غرونه سوري شوه، بیا باغونه زرغون شوه په دریابونو کې لارې جوړې شوې هوا او فضاء له پښولاندې شوه، د ځمکې له سینې نه پټ شیان راووتل او د اتوم بمونه پیدا شوه.

که اوس هم څوک د کار په قوت او قدرت نه قایلېږي هغه به ډېر بې شعوره وي.

د انسان په مټ او بازو، زړه او دماغ کې دکار او عمل یو د راز قوت او استعداد موجود دی، چې له هر څه نه هرڅه جوړولی شي او په عناصرو کې تغېر او تحول راولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسـان پـه خورا قـوي اختراعـاتو کې کـار ډېره مهمـه او ستره برخه لري.

دنیا له ایجاد نه تر اخرته پورې په دغه اوږده او طولاني سفرکې د انسـان د لارې توښـه وپانگـه همدغـه دکـار اوفعالیـت قـوت او طاقت دی، چې ورځ پـه ورځ یـې اثـر او برکـت زیـاتېږي. پـه دغـه ځوري کې هېڅ نقصان نه راځي.

په کوم هېواد کې چې د کار او عمل خاوندان موجود دي هلتـه د انسانانو جونگړې او کنډرې په عالي قصرونو او لوړو ماڼیو بدلې شویدي، هلته تل د سیندونو مخه نیول شوې او د انسان پـه خوښـه یې مجرا پیداکړېده، په هغه ځای کې غرونـه او رغرونـه او رغونـه شق شوي او ډېر پېچومي اوار شوي، هلتـه پـه سرکونو بانـدې د خرو او غریو په ځای اورگاډي او موټرونه چلېږي او په حیـات کـې سل رازه راحت او سهولت لیده شي.

بېکاره او بې فعالیته انسانان اوس هم په سمڅو او غـارونو کـې استوگنه لـري او د حیوانـاتو څرمنـې اغونـدي، د هغـوی خـوراک اوس هم د غرو بوټي دي او له وحشیانو نه د ژوند په لحاظ ډېر لـږ فرق لري.

کـارد انسـانانو ډېر مشکلات او احتیاجات رفـع کـوي او ډېرې اسانۍ پېښوي، مگر دا حله چې له کـار سره فکـر او عقـل ملگـري وي او یو له بله مرسته وکړي. د پوهـانو او ناپوهـانو کـار د فایـدې او نتیجې پـه لحـاظ دځمکې او اسـمان قـدر تـه فـرق لـري. هغـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه چې فکر او عقل يې نه خوښوي دګټې په ځای زيان او ضرر لري.

په کار او عمل کې بايد اشتراک او اجتماعي تعاون موجود وي، ځکه چې انفرادي فعاليت ډېر لږ متافع لري او لکه انفرادي محدود تجارت سرګرداني يې ډېره او ګټه يې لږه وي. يو سړی دا کولی شي، چې د حيات او ژوند له لياري يوازې واړه واړه کاني لري کړي، مګر هغه پېچومي چې په دغه لاره کې موجود دي ډېرو خلقو مشترک فعاليت او ګډه سعيه غواړي، دا پېچومي هغه وخت او اربېږي، چې ټول ورته متوجه شي او په ګډه کار وکړي.

ترڅو چې په يوه ملت کې اجتماعي همکاري پيدا نشي د حيات لوړې ژورې نه ورکېږي او پوره راحت او سهولت نشي پيدا کېدلی.

مونږ بايد اول د فکر او عمل موافقه حاصله کړو او بيا د ډېرو افرادو فعاليتونه متفق کړو، چې يوې سمې او صحيح نتيجې ته ورسېږو.

وايي چې په يوه وچه بيديا کې يو شل او يو ړوند يو ځای شوه، هلته اوبه نه وې، سيوری نه و، ډوډۍ نه وه او د دواړو ژوند په خطر کې و.

ړانده ليارہ نه ليده او نه پوهيده چې کومې خواته ودانې او ابادي ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

شل تـه لـوري او لـودن معلوم و، مګر تللی نشـو او پښـې يې نـه وې.

دوی دواړه وروسته له مفاهمي او موافقي نـه پـدې راضي شـوه، چې شل ړانده ته ورپه شاشي.

دی به هغه ته لياره ښي او هغه به ځي.

پـه دغـه ډول دواړه ودانـۍ او ابـادۍ تـه ورسـېدل او يخـې اوبـه توده، ډوډۍ يې پيدا کړه. دغه شان د عمـل اشـتراک ډېره صحيح نسخه ده او ډېرمشکلات پرې حل کېږي.

کارونه دنتېجې او فايدې په لحاظ په دوه ډوله دي:

يو هغه کارونه دي چې نتيجه يې ژر لاس ته راځي او ګټـه يې پـه لږ وخت کې معلومېږي ځينې نور داسې دي، چې نفع او فـايـده يـې ځنډ غواړي او پس له ډېر انتظار يې نتيجه راوزي.

د دي دواړو کارونو مثال داسې دی، لکه ځېني نور په ډېر وخت کې کمال ته رسېږي او ثمره يې پس له ډېر وخته څرګندېږي.

يو چرګوړی په څو ورځو کې لـه هګـۍ راوزي او پـه څومېاشـتو کـې پـه هګيـو راځـې او ډېربچې راوړي، يـوه اسـپه پـس لـه څـو مياشتو يو بچی راوړي او هغه هم پس لـه ډېرو مېاشـتو د سـپرلی کېږي او ډېر انتظار په کار دی، چې يو سړی يوه ځای ته ورسوي.

همدغه شان يو حيوان په څو مياشتوکې بلوغ او کمال ته رسېږي او يو انسان پس له ډېرو کلونو رشد او ځلميتـوب تـه رسـيږي، نـو هغه نتايج چې پس له ډېرو ختـه پـه لاس راځي لـه هغـو نتـايجو نـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستر او مهم دي، چې په څو ورځو کې حاصلیږي. کارونه او اعمال هم د نتایجو او فوایدو په اعتبار ځینې اني او ځینې ځنډني دي.
څنګه چې علاجونه او چارې په فوري او اساسي علاجونو بېلېږي او بې له یوه فوري او اني ضرورته مونږ د خپلو رنځورانو اساسي علاج ته متوجه کېږو باید کارونه هم په اساسي ډول شروع کړو او هغه کارونه، چې پس له ځنډه ځنډني فواید لري له نظره ونه غورځوو،
کوم ملتونه چې کار ته د اني او فوري منافعو په لحاظ ګوري او نتایجو ته انتظار نشي ابستلی هغه له لویو او مهمومنافعو محروم دي او تل یې په چرګو او چرګوړو نظر وي، هغوی د دې په ځای چې د څو کالو د پاره اساسي پلانونه طرح کړي او هغه عملي کړي شپې او ورځې په نظرکې نېسي او د چا خبره خپلې شپې تېروي.
هغوی پدې باندې ښه نه دي پوه شوي، چې د ملتونو عمر لکه د یوه فرد عمر لنډ او محدودنه دی، چې په دغسې لنډو پروګرامونو سرته ورسېږي او اني ګټې په نظرکې ونیسي.
هر کله چې یو دهقان تخم کري او نه میاشتې وروسته حاصل اخلي یو ملت باید هم داسې تخمونه وکري، چې شل د یرش کاله یا یو قرن او دوه قرنه وروسته نتایج ورکوي او فوایدیې ظاهرېږي.
د دې دیموکراسي حکومتونو او استبدادي حکومتونو یو فرق همدغه دی، په کوم ځای کې چې ملي شورا ګاني موجو دې وي او د ملت وکلاء د ملت خیر و شر سنجوي، نو د ملت عمر او پاېښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نظر کې نیسي او د نقشو طرحه کولو په وخت کې د ملت خیرو شر سنجوي، مګر یو مستبد حکومت چې هر څه کوي خپلې شخصي ګټې ته ګوري او د خپل عمر په احاطه کې دځان ګټه لټوي. مونږ باید په اجتماعي امورو او کارونو کې اساس بهبود له نظره ونه غورځوو او لوټه اینبودل او تېرېدل په هېڅ کار کې غوره نکړو. که یو فرد دا نشي کولی، چې پخپل کار او عمل کې سل کاله وروسته په نظرکې ونیسي یو ملت خو باید خپله اینده او راتلونکی نسل هېر نکړي او داسې کار ونه وکړي، چې لمسو او کړوسو ته یې هم نفع او فایده ورسېږي او د ودانۍ اساس یې ډېر ټینګ او متین وي، هر کله چې یو سپین ږیری دهقان په اخر عمر کې نوي نیالګۍ ږدي، چې روستنی یې سیوري ته کښیني او میوه یې وخوري یو ملت به ولې داسې کوي، چې لکه یو دکاندار هر وخت ځانته له بازاره میوه واخلي او د باغ جوړولو په فکر کې نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له کار سره علاقه

په کتابونو کې يې راوړيدي، چې له کار سره علاقه د سړي ټول فکر د کار خواته متوجه کوي او هر څومره چې د کار مينه په زړه کې زياته شي دانسان په کوښښ کې هغومره زياتوالی راځي او کار ښه کېږي.

داخبره محض کتابي خبره هم نه ده کله که تاسې پخپلو مزدورانو پسې د کار کولو په وخت کې څار کړی وي دابه درته معلومه شوي وي، چې ناراسته لوګړی خپل لور په لوټه تېره کوي او هېڅ کار نه کوي، ځکه چې هغه له کار سره مينه او علاقه نلري او د کار شوق يې په زړه کې نشته. ډېر خلق دي چې سړی ورځني تېرېږي، نو هغه څوک چې محض د شپو او ورځو تېرېدل غنيمت ګڼې او شکرونه باسي هغه به کار ته په څه نظر ګوري او له سره به څه علاقه لري؟

زمونږ ډېر ښه مامورين او کارکونکي هغه کسان دي چې په حاضری ټينګ دي او په وخت کار ته راځي که څه هم هېڅ کار نه کوي او قصې کوي.

اکثره خلق چې له اجتماعي امورو سره علاقه ښي پدې ټکي ډېر زور اچوي، چې څوک کار نه کوي او له کارسره علاقه نلري.

که رښتيا ووايو تشخيص بد تشخيص نه دی، خلقو مرض پېژندلی دی، مګر په علاج کې نه دي کړېدلي چې له کار سره علاقه څه وخت او څنګه پيدا کېږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوا لـه دېنـه چې وګړي د تعليم او تربيت پـه اثـر يـو اجتمـاعي شعور او احساس پيدا کړي او وطن خپل کور وګڼي او د مزدورانو چم ورسره ونکړي مونږ څه کولی شو؟ او د کار علاقه څنګه پيدا کولی شو؟ د دې سوال پـه جواب کې د هر چا خوښـه چې هر څه وايي.

زه خو يو مهم ټکي ته اشاره کوم او وايم که دلتـه غړيدونکې او بينـا سترګې پيدا شـوې او کـار تـه يې کتـل اروهرو لـه کـار سـره علاقه پيدا کېږي او کارونه ښه کېږي، تـر اوسـه پـورې خـو پـه هـره اداره کـې يـو امـر او مشـر د تفتـيش پـه ډول ننـووزي سمدلاسـه حاضري ګوري او بل هېڅ شي نشي ليدلی تـردې وختـه خـو مـونږ د خاضرۍ اخسـتلو او حاضرۍ ليدلونـه نه يـو اوښـتي او کـار تـه نـه ګورو، پـه هېڅ اداراه کې هېڅوک پـه وزګار کښېنـاستلو او کـار نـه کولو له جزا لاندې نه دي راغلي او حاضرګنل شويدي.

هـر کلـه کـه د کـار مبصـرين پـه کـار پسـې وګرزېدل او کـارتـه يـې کتل، د هرچا پېشرفت او ترقي د کار لـه مخې وشـوه او نـور شـيان له مينځه ووتل له کار سره به علاقه پيدا شي او کارتـه بـه پـه مينـه او محبت خلق وګوري.

انسـان له خپل پېشرفت او خپلې ترقۍ سره ټېنګه علاقه لـري کـه ترقي بې له کارکولو په بل راز ممکنه نه وه او د چا کار نـه ورکېـده د کـار مينـه پـه زړونـو کـې ځـای نيسـي او لـه کـار سـره علاقـه پيدا کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر بازار کې چې هره متاع ښه خرڅېږي خلق هماغه شی ورته راوړي او په هماغه شي پسې ګرزي، که دکار خریداران پیدا شوه او کارونو قدر او قیمت پیدا کړ، د خلقو په متهو کې به زور او قوت پیدا شي او ډېر درانه پېټي به په اسانه او چتوي، بیا به زوړونه دغسې ساړه نه وي او خلق به د تملق او چاپلوسي به عوض کار کوي او هرڅه به د کار په لمن کې غواړي. خلق به پدې پوه شي چې کار او زیار لکه یو کامل پېرخپل مرید لوړو مراتبو او مدارجو ته رسولی شي او په کار باندې هر راز کارونه کېږي.

که زمونږ ښار ته یو نوی کاروان راغی او د کار ښایسته او ښکلې منظره یې خلقو ته وښودله بیا به د کار غلامي په باداری او سرداری خپله ښه بدله کړي او پادشاهان به یې خریداران شي.

اوس خو کار د نوکرانو اومزدورانو کار دی، مګر که اصلي او حقیقي څېره یې څرګنده شوه زلیخا به یې په مینه او محبت افتخار وکړي او غلام به زښت ډېر عزیز شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقیده

له دې حربي ټانکونو نه هغه خوا ، د ډېرو توپونو او ډېرو لښکرو ترشا ، له هوايي طيارو نه ډېر پورته يو دا راز قوت ليدل کېږي، چې په ټولو قوتونو غالب دی. له دې قوت سره نه اور او نه اوبه مقاومت کولی شي او نه ورسره په توره او علم مقابله کېږي.

دا قوت هغه عقيده ده چې انسان هر راز ايثار او قربانۍ ته تياروي او په ملتونو کې يو فعال عقل نه وېرېدونکی عشق فرهادي عزم او سيلابي حرکت پيدا کوي، چې هېڅوک او هېڅ شی يې مخه نشي نيولی، که تاسې کوم داسې ملت ګورئ چې هغه په هېڅ شي عقېده او باورنلري او د هېڅ شي دپاره له سراو ماله نشي تېرېدلی يقين وکړئ، چې هغه ملت لکه د اوبو ځګ ډېر ژر ورکېږي او محوه کېږي.

هغه د روح خوشحالي او د زړه اطمينان چې سړی يې نه په مال او دولت کې موندلی شي او نه يې د علم و فلسفې په رڼا کې څوک مومي نه په لوړو ماڼيو کې پيدا کېږي نه په زيب وزينت او جاه وجلال کې ليده شي، د عقيدې خاوندان يې د عقيدې په لاره کې په هر قدم کې مومي او هر ساعت يې استقبال کوي.

کوم کسان چې نه په ديني اساسونو ايمان لري اونه په اخلاقي او روحاني نواميسو ګرو هېدلي دي، نه يې په نظر کې ملي شعاير څه قېمت لري هغه په هېڅ مه حسابوئ او هېڅ يې وګڼئ.

انسان يوازې دغه چاته نه وايي چې شکل او بڼه يې د بنيادمو وي او د انسانانو جامې يې اغوستي وي. هغه اشخاص چې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوراک او څښاک نه هغه خوا نور څه نه پېژني او له مادي خوندونو نه غېر بله قبله او کعبه نلري هغه باید دهوا دمرغانو په شمېر کې راشي، چې د دنیا له باغ وبڼ نه میوې او دانې ټولوي، په ګېډو اوشنو پېښونو کې اوسي او نور هېڅ کار نلري او هېڅ کار نکوي.

بې عقیدې خلک لکه د لارو کوڅو خځلي داسې وي، چې هوایي بادونه یې هرې خواته وړي او لوبې پرې کوي، مګر هغه چې عقېده لري او په یوه عقېده ټینګ ولاړ وي د هغوی عزم او اراده دومره قوي وي، چې د نمرود له اوره هم نه وېرېږي او په خطراتو ډېر زړور ورځي.

د عقېدې پیداکول او ټینګول یو قوي او مقتدر پالونکي غواړي، چې عملاً د عقیدې به نشر او تحکیم کې برخه واخلي او عقېدې عاشق وبلل شي.

د عقېدې په ټینګوالي او کلکوالي کې ادبیات ډېره حصه لري، بلکې کېدای شي چې عقاید ایجاد کړي او یوملت دځینو شیانو معتقد وګرزوي.

دغه د وطنیت او ملېت مفکوره چې دځېنو اقوامو دپاره عقېده ګرزېدلې ده په اصل کې د دې عصر د ادب مولود دی او شعر و ادب پکې عقېدوي قوت پیداکړېدی. څنګه چې شعر او ادب عقاید ټینګوي فلسفه او سیاست په عقابدو کې ضعف او فتور راولي او له خرافاتو سره یې برابر وي. د شعر او ادب دا وظیفه ده چې معتقدت او اخلاقي مبادي ټېنګ وساتي او په دغسې ذهني روابطو د یو ه ملت ارتباط او اتصال قوي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخلاق

ښايي چې دا عنوان د هر چا خوښ نشي او هر څوک دغه مضمون تر اخره ونه لولي،مګر رنځورانو ته سړي ښځونده دارو هم ورکوي او دواګانې اکثره بدخونده او بې مزې وي.

مونږ ډېر سره او سپين مخونه، غټې څټونه او قوي وجودونه ګورو چې په راز راز روحي او اخلاقي مرضونو اخته دي او ډاکټرانو ته ځانونه نه ښيي.

زمونږ طبيبان هم په دغسې ناجوړيو ښه نه شي پوهېدلی او له مريض نه د طبيب حال ډېر بتر معلومېږي.

د يوه ملت دپاره ترهرڅه دمخه دا په کار دي، چې خپل اخلاقي شان او وضعيت ته ملتفت شي او خپل زړه او دماغ معاينه کړي، د اخلاقو رڼا زمونږ په هېواد کې لکه د غلو ډيوه ډېره خړه او کم نوره ده په دغسې تياره او تورتم کې د انسانيت او سړيتوب صفات او خويونه ورکېږي او سړي ته څه نه پاته کېږي.

مونږ اوس نږدې داسې مرحلې ته رسېدلي يو چې بد اخلاق ښه ګڼو او په ناوړه خويونو افتخار کوو، ځکه چې اخلاقي ذايقه مو بايللې ده او خواږه راباندې ترخه لګېږي.

اوس مونږ فريب چل او ټګي هوښياري بولو، له يوه او بل سره مجامله او منافقت، بېځايه مراعاتونه او د حق ويلو په ځای کې چوپ کښېناستل مهارت او هنر ګڼو. صداقت راته د سادګانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوي او خصلت معلومېږي او سخاوت د بدوي او ابتدايي اقوامو عادت شمېرو.

دېر خلق شته چې له اخلاقي مباحثو څخه مړېښت او بې نيازي ښکاره کوي او وايي هغه خويونه، چې پخوا ستايل کېده اوس نه په کارېږي، مونږ بايد زاړه تعليمونه پرېږدو او پدې اقتصادي عصرکې د جود او سخا سندرې ونه وايو.

زه دامنم چې د دې عصر اقتضاء په اخلاقو او عاداتو کې څه تغير پېښ کړي او اخلاقي ذوق يې څه قدر ته لړلي دي، پدې وخت کې دصداقت او سخاوت عناوين د چا توجه نه جلبوي، مگر دا نشم منلی چې اخلاقي تعليم بيفايدې دی اوضرورت ورته نشته.

ترڅو پورې چې انسان په دروغو شرمېږي ترهغه وخته چې يو انسان د بل انسان صميميت او ملگرتيا ته محتاج دی، تر هغه زمانه چې انسان په مينه او معاونت خوشحالېږي او د دوستۍ قدر کوي مونږ به رښتيا او وفا، اخلاص او محبت، ايثار او سخا ستايو او احسان او نېکۍ ته به په ښه سترگه گورو.

ځينې کسان چې په دوايرو کې کارونه کوي او رسمي وظايف لري هغوی د اخلاقو له کتابه يوه يا دوه شيه غوره کړي او هماغه کافي گڼي.

دوی دېرځله په وظيفه شناسۍ او پاک نفسۍ وياړي او د چا اخلاقي مراعات په ځان لازم نه گڼي، بلکې بې پروايۍ او بې اعتنايۍ ورته ښه معلومېږي او له لحاظ و خاطر سره مجادله ضرور بولي. داراز خلق سره له جديت او فعاليته او سره له دې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

له چا نه رشوتونه نه اخلي او له حقه نه تېرېږي، خلقو ته ښه نه معلومېږي او په نفرت لبدل کېږي، ځکه چې دوی هغه انسان او اخلاقي جاذبه نلري، چې د خلقو توجه جلبوي او په زړونو تسلط پیدا کوي.

دوی پدې رازنه دي پوهېدلي، چې ژوندون یوازې فعالیت او ماشیني حرکت نه دی، چې سړی پرې اکتفاء وکړي او په نورڅه پسې ونه ګرزي

څنګه چې مونږ په اجتماعي حیات کې یو دبل دپاره کار کوو او تعاون ته اړ یو، یو د بل تزکیې ته هم محتاج یو او د دوستانه علایقو او رابطو په ساتلو تر هغه حده، چې اخلاق اجازه راکوي مکلف ګڼل کېږو.

اجتماعي ژوند له مونږ نه دا غواړي چې له خلقو سره یو ښه راز اتصال او قرابت پیدا کړو او د اخلاقو په مرسته په زړونو کې محبتونه تولید کړو.

که دغه انساني جاذبه نه وي موجوده، نو دغه کلي او ښارونه چې مونږ پکې اوسو مونږ نشي راټولولی او د دوه ورونو ژوند هم ډېر تریخېږي او بېخونده کېږي.

اخلاق باید په مونږ کې لورینه او پېرزوینه پیدا کړي، له زړونو او سینو څخه عنادونه او ضد وکدورت وباسي. ژبه په رښتیا ویلو او حق بیانولو وچلوي او د حرص او شهواتو مخه ونیسي.

دیوه ملت اخلاق چې فاسد او خراب شي هغه ارومرو دانحطاط او ټیټوالي خواته درومي او له ډېرو بد بختیو سره مواجه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يوه ملت کې که اخلاقي پابندي نه وي موجوده هلته قوانين او اجتماعي نظام د مفاسدو او مظالمو مخه نشي نيولی او عدالت نشي قايمېدای. هغه خلق چې له ښو اخلاقو تېرشويدي او اخلاقي تربيه نلري هلته ډېر فجايع او مصيبتونه لېدل کېږي او انسانان سمه لاره پرېږدي په نفس وشيطان، هوا او هوس پسې درومي

هلته عياشي او شهوت پرستي، دروغ ويل او حق پټول رواج پيدا کوي او د خېر و صلاح مينه له زړونو څخه وزي، په انساني شعور او ادراک کې تغيير پېښېږي، د ښو او بدو تميز څوک نشي کولی، د فضايلو قدر او قيمت کمېږي، صبر و ثبات استقامت او حقانيت په افرادو کې نه پاته کېږي، هرڅوک هرڅه کوي او شرم و حياله سترګو وزي. هغه تقوي او عفت چې انسان له هلاکت او رذالت څخه ساتي ضايع کېږي او افرا ط و تفريط د عدالت او مساوات ځای نيسي.

د دغو ټولو ملاحظاتو په اثر يو ملت بايد خپلې خزانې دومره ټينګې ونه ساتي، لکه چې خپل ملي او عالي اخلاق سات.

د اخلاقو ساتنه تر هرڅه زياته ضرور ده،که اخلاق نه و ، هېڅ نشته او هېڅ نه پکاريږي. بې اخلاقو ژوند د مريضانو او رنځورانو ژوند دی، چې له ډېرو شتو سره بېخونده او بې مزې دی.

دغه راز ناجوړتيا صحيح اديبان او ليکوال ورکولي او کمولي شي او د همدوی کار دی، چې لوړ او عالي اخلاق په ملت کې وساتي او محوه کېدو ته يې پرې نږدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعلیم او تربیت

چا چې د تعلیم او تربیت ټکی اوربدلی او د دواړو په مفهوم او معنیٰ کې یې غور او دقت کړیدی هغه پوهېږي، چې تعلیم بېل شی او تربیت بېل شی دی.

علم په ټوله نړۍ کې تقریباً یو راز وي، مګر تربیت په هر ملت او هر مملکت کې بل راز کېږي. علم په لږ وخت کې د یو څه کتابونو په وړلو او ترجمه کولو له یوه ځایه بل ځای ته نقل شي، مګر د تربیت انتقال عمرونه او ډېر وسایل غواړي.

د علم ښودنه د یوه ملا او معلم کار دی، مګر تربیه کول د محیط او جامعې، د مور او پلار، د کور او کورنۍ د یوه قاید او مرشد وظیفه ده.

علم په الفاظو او کلماتو کې ځای لري، مګر تربیت په عمل او کردار کې ځان ښيي دغه راز تعبیرات زښت ډېر دی او سړی کولی شي چې د تعلیم او تربیت راز راز تعریفونه وکړي او بېل بېل لفظونه ورته په هر ژبه کې پیدا کړي، تعلیم ته ښودنه یا پوهونه ووایي او تربیت روزنه او پالنه وبولي، هغه اسان او دا ګران کار وګڼي. د مدنیت او تهذیب، اخلاقو او عاداتو اساس تربیت وبولي او په اختراعاتو او اکتشافاتو کې علم ته زیاته برخه ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا کېدی شي چې د یوه سړي فهم او ادراک پوهغه او هوښیاري زیاته وي کتابونه یې ډېر لوستي وي معلومات یې له مدني اشخاصو نه هېڅ کم نه وي، مګر د تهذیب او تمدن په لحاظ په ډېرو ابتدایي مراحلو کې پاته دي.

یو سړی دا کولی شي چې د معلوماتو او نظریاتو په اعتبار د خپلې جامعې او محیط له عمومي سطحې ډېر لوړ شي خپل لباس او خپل ظواهر بدل راز کړي، مګر خپله محیطي او نژادي تربیه هغومره نشي اړولی او هغه ترقي چې په هغه خوا کې کوي دلته یې لسمه برخه هم نشي کړای. رښتیا وایي چې څنګه غر هغسې یې کربوړي، که یو سړی هر څه وکړي او سل رازه صابون په ځان ووهي بیاهم د خپل هېواد تربیوي رنګ له ځانه نشي لرې کولی او خپله ملي تربیه نشي اړولی. ښایي چې تاسې په غرونو کې له سمې نه ښه ښه ملایان پیدا کړئ، چې د کتاب په حاشیو او نکتو به ډېر ښه پوهېږي، په منطق او فلسفه کې به یې شهرت لري او یوځای به ته رسېدلی وي، مګر وضعیت او ناسته ولاړه به یې د غره والو غوندې وي او په اخلاقو او عاداتو کې به له هغوی نه څه ډېرفرق نلري.هغه به په ښارونو کې ډېرې شپې تېرې کړي وي علم به یې له سمي او اواري نه غره ته خېژولی وي، مګر د ښاروالو او سمه والو تربیت به یې له ځانه سره نه وي وړی، ډېر پوهان به وي چې په ډېرو دقیقو علمي مسایلو به پوهېږي، مګر کوم نواقص او عیبونه چې د محیط په تربیه کې وي هغه به نشي لیدای او پدې باب کې به له عوامو ډېر فرق نلري. دلته هغه مشهوره قصه را

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادېږي چې د پښتنو په سیمه کې دوه غرونه دي یو ته ایلم او بل ته دوه سري وايي، څه خلق چې د ایلم په لمنه کې اوسي هغوی خپل غر جګ ګڼي، څه نور چې د دوه سري په اړخ پراته دي هغوی وايي دوه سری هسک غر دی. د دوی په مېنځکې هروخت يو طالب العلم له خپل استاذ سره دا بحث راواخیست چې مونږ ولې ټول عمر په خوشې خبره جنګونه کوو او دا جنګونه یې د حماقت او نادانۍ سند او حجت ګڼه پدې بحث کې له طالب نه وویل شوه: معلومه خبره ده چې د ایلم غر جګ دی او دوه سری ټیټ دی، دلته د ملاصاحب هغه ټولې خبرې هېرې او طالب ته یې په بدو او ردو ویلو شروع وکړه، طالب هم د ایلم په غره ټینګ ولاړ و او له استاذ سره په جګړه اخته شو.وګورئ! دوی دواړه د علم او پوهې له خوا پوهېدل چې دا جګړه د ناپوهۍ علامه ده، مګر د محیط له تاثیره یې ځانونه خلاص نشو کړای او که هرڅه و بیا هم یو د((ایلم او بل دوه سري و)). علم او پوهه سړی پوه کولی شي، مګر منع کولی یې نشي ځکه چې تربیه په علم باندې غلبه لري. یو سړی دا کولی شي چې بل په خبره پوه کړي، مګر ښه کولی یې نه شي، انسان په ډېرو شیانو پوهېږي، مګر پوهول یې د علم کار دی، خو ښه کول او په ښه لاره بیول صحیح تربیت غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذوق

څوک چې د یوه ښه شعر په لوستلو، د یوې ښکلې نغمې په اورېدلو، د یوې ښې منظرې په لیدلو پخپل نفسي حالت او کیفیت کې تغیر ویني او د خوشحالۍ احساس کوي هغه ته د ذوق خاوند ویل کېږي او هغه چې له دې ټولو شیانو پټې سترګې تېرېږي او په بې اعتنایۍ ورته ګوري د بې ذوقو په ټولګي کښې راځي.

د یوه مدني او بدوي انسان فرق هم د ذوق او حساسیت په اعتبار ډېر ښه معلومېږي.

هغه څه چې یو شاعر او د شعور خاوند یې د اسمان په رڼو ستورو، د سپوږمۍ په سپینه رڼا، د دریاب په مستۍ، د شنو بڼونو په سمسورتیا، د بلبلو په نغمو، د ښکلو په ناز او خندا کې ګوري د غرو شپانه او ساده انسانان یې هم وېني، مګر په دواړو یو شان اثر نه کوي او په احساس کې یې ډېر تفاوت موجود وي.

هغه کسان چې د شعر او ادب له اغېزې لاندې نه دي راغلي او دغه حلال سحرپرې تاثیرنه کوي باید پخپل ځان وویرېږي او پوه شي چې انساني احساس یې ډېر کمزوری دی او له ذوق څخه لږه برخه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ذوق چې انسان ته د خوړو او تروو خوند ښيي حيوانات يې هم لري او مچان هم د خوړو احساس کولی شي، مګر هغه بل ذوق چې د لطايفو او محاسنو په خوند باندې پوهېدل دي هغه يو بل شان تلذذ دی، چې په خوراکونو کې هېڅکله نه موندل کېږي او تل شهواني خوندونونه هسک مقام لري.

دا ذوق بلبله د ګلزار لور ته بيايي او د هغه ذوق کارغه په مردارو پسې ګرزوي. بې ذوقي د انسان دپاره لوی عيب دی او هغه څوک چې د ښو خبرو او انساني فضايل په خوند او کيف نشي پوهېدلي له ډېر لوی نعمته محروم دی. هغه چاته د زړکو له اوازه د زرکو کباب خوند ورکوي او د رباب له ترنګه د غوري شرنګ ته زيات خوشحالېږي. د هغه په حال افسوس او حسرت په کاردی.

دغه شان خلق دوطن له خرابۍ نه دخپلې اشتها په خرابۍ ډېرخپه کېږي او بې له شخوند وهلو په خوند نشي پوهېدلی، څوک چې د خير رسولو او عواطفو ذوق پيداکړي هغه بياله دېنه، چې ځان وږي پرېږدي او بل موړکړي ډېر خوند اخلي او دغه مزه په ډېرو خوندورو طعامونو کې نه مومي.

پوهان او مشران بايد د صحيح او انساني ذوق په پيدا کولو او روزلو کوښښ وکړي او حيواني ذوقونه په انساني ذوقونو بدل کاندي. هغه کسان چې دشهواتو په استسقا اخته دي او دا تنده پکې زياته شوېده که هغوی هر څومره خوړوب او سېراب شي، نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سونه یې پرسېږي، مګر تنده یې نه ماتېږي او قناعت یې نه حاصلېږي.

د دوی اساسي علاج دانه دی، چې خواړه او اوبه پرې زیات کړو، بلکې اصلي چاره یې پرهېز او د رنځور ذوق مخالفت دی.

که ذوق مریض او علیل وي یا له فسق او فجور سره اشنا شي دغه ملکوتي انسان د حیواناتو په غوجل کې تړلی او مقام یې ټیټوي، مګر که دغه مادي ذوق له معنوي عالم سره اشنايي پیدا کړي او نور خوندونه وپېژني انساني سویه لوړېږي او عالي اخلاق په محبت کې رواج مومي، د ذوق تربیه او پالنه د عالي ادب او شعر کار دی او په ادبي درسونو ذوق عرفاني کېږي.

هغه روحي امراض چې ډاکټران یې علاج نشي کړای د شعر او ادب خاوندان یې په اسانۍ چاره کولی شي.

که په شعر او ادب کې معنوي ذوق او عرفاني شعور حلول کړي او شاعر د ظواهرو په ځای حقایق او معاني وستايي کېدای شي، چې د یوه ملت په روحیاتو، اخلاقو او عاداتو کې تغیر پېښ کړي او ذوق یې ور واړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خيال

خيال يو پټ معنوي قوت دی، چې له واقعاتو او محسوساتو نه هغه خوا ځينې شيان ويني او په غيبي حقايقو پورې زړه تړي.
په کومه لاره چې خيال تلی شي هلته عقل د ړندو په شان ټپ‌ټپ‌ږي او څه نه ويني. د انسان د فکر او عقل مانۍ په خيال ولاړه ده او د ملتونو په حيات کې ډېره ستره او مهمه برخه لري.
کوم علوم چې عقل پرې يقين کړيدی او د خيال برخه پکې ډېره لږه معلومېږي که غور او دقت وکړو خيال پکې ډېره برخه لري.
که تاسې له يوه رياضي دان څخه د (واحد) تعريف وغواړئ، چې د رياضياتو ابتداء او انتها ګڼل کېږي يا د هندسې له يوه عالم څخه د (نقطې) پوښتنه وکړئ، چې ټول خطوط ورځنې پيدا شوي او له خطوطو څخه بيا طول، عرض او عمق، يعنې مقائيس ثلاثه پيدا شوې، دغه د صحرا کاڼي چې مونږ يې په حجريت او کاڼيتوب پېژنو داهم د خيال اغېزه ده او د انسان تخيل د تحجر او تجمد په صورت ورته قايل شويدی.
که چېرې انسان د خيال له قوته محروم وای او بې له محسوساتو بې نور څه نه ليدلی عقل او فکر يې دغې درجې ته نشو رسېدلی او په غيب يې ايمان نشو راوړلی. خيال په انساني ژوند کې نشاط او سرور پيدا کوي او احساسات وعواطف روي. هغه شی چې د انسان په نظر کې معنوي محسنات او روحي امال ځلوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغـه خيـال دی او همدغـه شـی، لکـه يـوه ښـکلې حـوره انسـان پـه هرحال کې خوښ او خوشحاله ساتي.

د وطنخـواهۍ احسـاس، د ازادۍ ارزو، د شـهرت تمنـا د انسـان يوه خيالي معشوقه ده او همدغه شی يې يوې خوا او بلې خواتـه بيايي او لوی لوی کارونه پرې کوي. همدغه انسـاني تخـيلات دي چې د يوه ملت خواره واره افراد راغونډوي او اجتماعي جذبات و احساسات ژوندي کوي. خيال په شعر او ادب کې ډېر دخل لـري او شعراء او ادبا د خيال په مرسته عواطف او مشاعر راويښوي.

چېرته چې شعر او ادب کمزوري او خيالات مړه وي هغه ملت هم مړېلل کېږي او انسانان د ماديـاتو پـه مينـه کې ورکېږي، هلتـه پـه زړنـو بانـدې مايوسـي او افسـردګي غلبـه پيـدا کـوي او د عرفـان نهضت او ارتقا مينه له مغزو نه وزي.

په دغسې ځايونو کې خلق په مساجدو کې ناست وي سرونه يې په زنګنو ايښې وي. خطيبان خطبې او خطابې لـولی، مګر د دوی په زړونو کې هېڅ جذبه، هېڅ جوش او حرکت نه پيدا کېږي او ټول په مراقبه کې ويده وي.

مجالس او محافل بې روحه وي، جرايد او مطبوعـات څوک نـه لولي، خلق ظاهراً په کلو او ښارونو کې اوسي، مګر په زړونو کـې سره بېل او جدا وي.

د هر چا غم او خوشحالي ځانته وي، هېڅوک له هېچا سره رابطه او علاقـه نلـري همـدردي او غمشـريکي لـه منځـه ځـي او يـوه بېشعوره ړنده دنيا جوړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په شعر او ادب کې له خیال او تخیل څخه کار واخیستل شي او له خیال نه استفاده وشي له رندو سترګو نه هم اوښکې تویوي او له کاڼو نه سخت زړونه نرموي. تاسې فرض کړئ، چې په یو ځای زورور سیلاب راشي او ډېرو خلقو کورونه خراب کړي، ډېر مالونه او ډېر انسانان له ځانه سره یوسي او ښځې و نر، ماشومان او سپین ږیري په اوبو کې لاهو کړي که مونږ دغه حادثه د یوه خبر او اطلاق په صورت شایع کړو، دومره تاثیر به ونکړي لکه چې یو ادیب دغه واقعه په یوه ډرام کې تصویر کړي یا یو شاعر ورځنې موثر او مهېج شعر جوړ کړي او خیال پکې خپله ساحري صرف کاندي. دا واضحه خبره ده چې خیال په عواطفو او احساساتو باندې حاکمیت لري او تعقل محض دغومره رقت او دقت نشي جلبولی. که انسان یوازې د عقل په نغوته کار کولی، نو د سېلاب یو مختصر خبر او د تلفاتو احصائیه کافي وه، چې د مصیبت لېدونکو دپاره د نورو همدردي او د لسوزي حاصله کړي او د شعر و رومان وظیفه په ځای کړي، مګر داهېڅکله نشي چې یوه سړه بې روحه معقوله خبره لکه یو شعر او ادبي شاهکار چې له خیال او تخیل نه پکې کار اخیستل شوی په زړونو اثر وکړي او عواطف وخوځوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حرص او عشق

چې انسان ګدای کوي حرص د دنیا دی
چې ګدا کاندي سلطان عشق د لیلا دی

کورپه کور او کلي په کلي ګرځېدمه ،د هر چابه چې څه په خدای لوریدل هغه به یې زما په ځولۍ کې غورځول، رنګ په رنګ غلي او دانې به زما په ګوډي کې ټولېدی او په کچکول کې به مې ځو ډوله ټوکان جمع شوه، مګر زه یې نه قانع کولم او زما سر ګردانې یې نشوه ورکولی له یوه کلي به بل ته تلم او له بل نه بل ته، هېڅ نه وم خبر، چې زما لیلې په کوم کور کې ده او څه شي سرګردانه کړې یم.

هو! زه لکه د هوا مرغه همدغسې سرګردانه ګرزېدم او هېڅ نه پوهېدم، چې د کوم دام او کوم ښکاري ښکار یم، دا د نس او غلو دانو دپاره سرګرداني به کله او څنګه قطع شي؟ په هر پټي، هر باغ او هر کور کې څه خورم، مګر مړېږم نه، دا ټول عالم او ټوله دنیا زما دحرص علاج نه شي کولی اونه زما د غوښتنو تنده ماتېږي.

لکه چې یو هوایي مرغه په یو ه پټي، یوه باغ او یوه بڼ کې نه ایسارېږي او د یوې ونې په میوو نه بسیا کېږي زه هم هېڅکله دیوه کلي په خېروخیرات نه مړېږم او نه په ډېرو ګرزېدو ستړی کېږم لکه چې د دې سرګردانۍ او نه مړېدو علاج ههو ببخي شته نه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په دې نه پوهېدم، چې د ګلزار بلبلې ولې لکه نور مرغان پدې ځینو پټو کې په دانو پسې نه ګرزي؟ یا لکه د مرداري کارغان په مردارو غوښو پسې ښکار نه کوي.

د دې سر کشفول زما دپاره ډېر ګران و او د دنیا په دغسې رموزاتو پوهېدل څه اسان کار هم نه دی. د علم او پوهې ریباران د هر چا کور ته لاره نلري او په یوه قرن کې که ایله یو ځل د چا کورته کوم نوی خبر راوړي، دا راز له مانه او ټولې دنیا نه هم پټ و ، چې د حرص علاج په څه شي کېږي؟ او څه چې د انسان مخه له ټولو شیانو یوه شي ته راګرزوي هغه څه شی دی؟ هغه وخت چې زه هلته ورسېدم بې د ښیښې له یوې مماتې ټوټې نور هېڅ نه و.

ما ته نه پوهېږم چا په غوږ کې وویل، چې دنیا هر وخت مونږ په همداسې برېښېدونکو شیانو غولوي او ډېرخوشې شیان راته ځلوي.

له مونږ سره هر وخت لوړ فکرونه او لوړ خیالات ملګري وي، مګر عملاً دغسې ناوړه او خوشې شیانوته ور روان یو ، مګر ترڅو چې نه یو ور رسېدلي دخپل خوشې تګ او بې فایدو منډو په حقیقت نه پوهېږو او نه یو خبر، چې مونږ په څنګه شیانو پسې هڅه کوو؟

دا ځلېدونکي ښیښه، چې ماته خپلو تصوراتو او خیالاتو ډېره ښایسته کړې وه زما هماغه ارزو وه چې وروسته تر رسېدلو یې هېڅ قیمت نه درلود. که تاسې خپلو ارزو ګانو ته کله رسېدلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاست او خپله ټوله کېسه در په یاد وي یقین به وکړئ، چې هېڅ ارزو وروسته تر موندلو هغه پخوانۍ قدر او قیمت نلري.

ډېر ښکلي شته چې د یوه او بل په نظر کې به یې همدغومره ښکلا درلوده، لکه چې ماته خپله مجهوله ارزو ترڅه وخته ښکلي وه.

که تاسې لږ څه خپلو خاطراتو ته رجوع وکړئ او د عالم رویه په نظر کې ونیسئ هره ارزو، چې تاسې یې وروسته تر موندلو د خپل زړه له کوره باسي نورو پسې لوغړن درپه در ګرزي او نه یې مومي د همدې له امله وایي:

څـــوک یـــې دیـــدن پســـې ړنـــدیږي
څوک یې له کټه غورځـوي چـې خـوب راځینـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشرانو عشق

څوک چې لوی شي او د مشرتوب لوړې درجې ته ورسېږي هغه بیا په دغسې ډیوو، چې په یوه کورکې بلېږي ځان نه سېزي او نه لکه هلکان په کوم سپین مخ یا ملالو سترګو خپل زړه بایلي.

هغه هېڅکله د دنیا په سرو او سپنو داسې نه مین کېږي، لکه په مال مین سوداګر چې شپه او ورځ ددنیا په غم کې ورک وي او بل هېڅ شي ته یې پام نه وي، مال لا څه چې د خپل ځان د خپلو لونړو او زامنو، د خپل ټبر او کهول مینه او دوستۍ هم پرې دومره غلبه نه کوي، چې نور هر څه هېرکړي او یوازې خپل غم وژاړي.

مشران او لوی خلق دغه ټول محبتونه چې واړه خلق یې لري په عشق قربانوي، چې هغه د ملت اوهېواد عشق دی.

د همدغه عشق په اثر د ملتو مشران د مشرتوب حق پیداکوي او د باباتوب مقام او منزلت مومي.

څنګه چې یو طفل او کوچنی د ډېرې ناپوهۍ په وخت کې خپل پلار پېژني او په غېږ کې ځان ورغورځوي ملتونه هم که هرڅومره بې تعلیمه وي د خپلو خواخوږو مشرانو تمیز کولی شي او د دوی په ځولۍ کې ځان اچوي، خپل ټول مقدرات دوی ته سپاري او په دوی اعتماد کوي.

د عشق په جاذبه کې دغه قوت موجود دی، چې احمدشاه غوندې د پنځه ویشت کالو ځلمی دټولو پښتنو بابا کړی او د ډیلي په تخت یې کښېنوي. د پښتونخوا او پښتنو عشق احمدشاه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بابا تـه لويـه شهنشـاهي وركړه او ډېرو سـپين ږيرو د ده بابـاتوب ومانه، ځكه چې دى ربتيانى مشر و او هغه عشق چې پـه مشـرانو كې پيدا كيږي په ده كې موجود و.

ده په دروغو خپل وطن او هېواد ته دانه دي ويلي:

ســـتا د عشـــق لـــه وينـــو ډک شـــوه ځيګرونـــه
ســـتاپه لاره كـــې بـــايلي ځلمـــي ســـرونه
تاتـــه راشـــمه زړګـــى زمـــا فـــارغ شـــي
بـــې لـــه تـــا مـــې اندېښـــنې زړه ماروڼـــه
د ډيلـــې تخـــت هېرومـــه چـــې رايـــاد كـــړم
زمـــا دښـــكلي پښـــتونخوا د غروســـــرونه
كـــه تمامـــه دنيـــا يـــو خواتـــه بـــل ځـــواني
زمـــا خـــوښ دي ســـتا خـــالي تـــش ډګرونـــه
احمدشـــاه بـــه دغـــه ســـتا قـــدر هېرنـــه كـــا
كـــه ونيســـي د تمـــام جهـــان ملكونـــه

څوک چې معنوي رشد او بلوغ ته ورسيږي او د مشـرتوب درجه ومومي هغه له وطن او هېواد سره همدغسې عشق پيدا کوي او وطن ته د عشق په نظر ګوري، هغـه بيـا د غـرو پـه څوكو يې نشي ليداى او هر چاته ځان نه ښيي.

څنګه چې يو ښاپېرک ځلانده لمر نشي ليداى، يـو د ځلميتـوب احساس نشي كړاى. د دغو ټيټو ډيـوو پتنګان د ستورو ډيـوو تـه نـه رسـيږي، دغـه عـالي عشـق تـه هـم هـر څـوک نـه رسـيږي او نشـي رسېدلى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا عشق د مشرانو او لویو خلقو په برخه دی او بېل کيف لري.
د دې عشق نښې او علامې بېل راز دي او ځانته شواهد لري.
تاسې دغه عشق او د حسن وجمال عشق سره بېل کړي او هغه چې مجنون او ليلیٰ په عشق کې يې وينئ له سترګو لرې کړي.
دا هغه راز مینه ده، چې د پلار او ځوی، د مرشد او مرید، د شاګرد او استاذ ترمېنځ وي او بې له غمخورۍ او خيرخواهۍ نور مظاهر نلري.
پدې عشق کې رازونياز، بې پروايي او تغافل نه ځايېږي او نه پکې رقيب او ريبار شته. له دې عشق سره رحم وعاطفه، ثبات او متانت همدردي او ايثار ملګري وي او له هرراز تهمتونو يې لمن پاکه ده.
دلته ليونتوب او له خپلو پرديو بېلېده نشته او نه پکې د معشوقو له لاسه شکايت او له رقيبانو سره حسد ليدل کېږي.
له دې عشق سره د پيسو مينه او د ماديات محبت نه يو ځای کېږي. هغه څوک چې په پيسو مين وي او پيسې ټولوي هغه هېڅکله يو قام په ځان باندې نشي راټولولی هغه کسان چې قومونه پرې غونډېږي هغه پيسې نه غونډوي او دغه مينه له زړه څخه باسي.
کوم اشخاص چې قصې ګټي هغه پيسې نه ګټي او په بت شکنۍ افتخار کوي.
دا کېدای شي چې قلندران او درويشان د ملت مشران شي او خلق يې په مشرتوب ومني، مګر د پيسو مينان او سودخواره يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدې خواره هېڅکله د مشرتوب درجه نه مومي او نه د مشرانو عشق پیدا کولی شي.

ای هغو کسانو، چې د مشرتوب ارزو لرئ او لویوالی غواړئ!

راشئ! چې د خودخواهۍ او تیټو مینو مراندې اوتنابونه پرې کړو او د لمرو سپوږمۍ په څوا کې خپلې خیمې ودروو.

راشئ! چې یو ملي او وطني شعور پیدا کړو او د وطن غرو او رغو، کاڼو او بوټو ته په مینه او محبت وګورو.

که دغه شعور او دغه احساس ژوندی شو بیا هر یو بل ته محبوب معلومېږي او هېڅوک به هېچا ته په نفرت نه ګوري.

یو بډای به دخوارانو دلداري کوي، یو عالم به ناپوهانو ته سمه لاره ښیي، یو طبیب به د رنځورانو په علاج پسې ګرزي، یو قوي به د ضعیف پېټی په اوږو اخلي او ټول به یو له بله ځارېږي.

راشئ! چې همدغسې وکړو او د دې ځای په یتیمانو وژاړو، د یتیمانو اوښکې پاکې کړو او د دردمنو له حاله ځان خبر کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازېتوب

هغه خواږه ملګري څه شوو، چې ټوله ورځ به مې ورسره لوبې کولې او یو ساعت به هم نه بېلېدو.
هغه کاڼي به اوس چېرته وي چې د شپې به مې هم په جیب کې ساتل او یوه شېبه په مې له ځانه نه بېلول.
هغه ونې به اوس څنګه وي، چې مونږ پکې ټالونه اچول له ملګرو سره به مو یو ځای ځنګل.
دا شیان اوس یو هم نشته او زه ببخي یوازې یم.
هغه خاورې چې ما به په کوڅو کې ورسره لوبې کولې باد ویوړې او زما خوشحالي هم ورسره لاړه.
هغه د ګاټو او لوبو میدان به هم وران شوي وي، د ګودر غاړه به هغسې نه وي، د خیزونو ځای به هم بل راز وي.
دا څه وشوه؟ او څه راپېښ شوه چې زه یې له دې ټولو بېل کړم او ببخي یوازې شوم.
زه خو به یو ساعت له خپلو ملګرو نه بېلېدم او بې له هغوی مې ساعت نه تېرېده اوس، ولې یو ملګری نلرم او چاته نه نزدې کېږم.
هغه بله ورځ چې زما یو پخوانی ملګری دلته راغلی و. ما ورسره هغسې د مینې مرکه ونکړه او بل راز راته ښکارېده، هغه به څومره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپه شوی وي او په زړه کې به یې څه تېرشوي وي، هغه به وایي ده اوس خپله جامه بدله کړه او خپل پخواني اشنایان یې پرېښودل.

ما ته خو دی زښت ډېرګران و او له هرچا نه به مې ښه ګاڼه، ده هېڅکله دا ګمان نه کاوه، چې زه به له ده سره دغسې بې پروایي کوم او د ده مینه او محبت به هېروم.

ماهم دغه تصور هېڅکله نه کاوه، چې موږ او دی به دومره پردي کېږو او زړه ملګرتیا به پرېږدو.

نه پوهېږم زما او د ده ترمېنځ چا توري کټوي وګرزولې او زمونږ زړونه یې یو له بله تور کړه.

دی خو زما ډېرخوږ ملګری وو، ما ولې د ده قدر ونکړ، ولې مې ده ته په مینه او محبت ونه کتل؟ کالي یې زاړه و او څه یې نه درلوده که د ناپوهۍ په وجه راته بل راز ښکاره شو؟.

زه اوس د عزت او اعتبار خاوند یم او دی لاچا نه دی پېژندلی که کوم بل علت اوسبب موجود دی، چې زه او دی یې له زړونو نه لرې کړو او پخوانۍ رابطه یې قطع کړه.

ښایي چې دغه خبرې ټولې رښتیا وي، ما ډېره موده څه تور اوسپین ولوستل او دی په هماغه پخواني حال پاته دی. زه اوس له کتابونو او اخبارونو سره اشنا شوم او دی یوه چټۍ نشي لوستلی. زه په یوه ماڼۍ کې د ماموریت په چوکۍ ناست یم او دی پخپل کور کې پوزی نلري. زما خلق قدر کوي او د ده سلام هم نه اخلي، مګر دا نو ولې زما او د ده د بېلتون سبب کېږي، ولې زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د ده مګرتیا قطع کوي، که یوتن څه نلري او غرېب وي هغه سره به سړی خپله اشنایي قطع کوي او که به مرسته او کومک ورسره کوي.

که د سړي یو ملګری ناپوه وي او په څه نه پوهېږي هغه به پوه کوي او که به یې له خپل مجلسه شړي.

هغه انسان چې د پوهې او لیاقت دعوه کوي او ځان د پوهانو د ډلې ګڼي، څنګه دا قبلولي شي چې د خپل هېواد خواران او غریبان له خپلې مینې او محبتـه محروم کړي او علم و پوهه د بېلتون او لرې والي موجب وګڼي، دا عادات خو له یو ځلمې انسان سره نه ښایي.

علم او پوهه باید یو سړی له نورو نه بېل او لرې نکړي او نه د دنیا عزت او اعتبار یو انسان له خوار او غریبانو نه وشکوي.

هغه علم چې د کوډو په شان دوه خواره ملګري او دغرور موجب ګرزي له ناپوهۍ نه یې زیان او ضرر ډېر دی او هغه سواد چې سړي له محیط او اجتماع نه لرې کوي او له نورو نه د سړي زړه توروي په حقیقت کې همدغه توره کتو ده او ماتول یې پکار دي.

که څوک غواړي، چې په اجتماع کې ژوند وکړي او له محیط نه استفاده وکړي، د علم او لیاقت غرور دې له ځانه لرې خپله هوښیاري او د بل ناپوهي دې حایل نه ګڼي.

سړیتوب او انسانیت دی نه هېروي، اجتماعي مېلان دی نه بایلي، خوار و غریب ته دې په خوارو سترګو نه کوري، له ملګرو دې په هېڅ وخت او هېڅ حال کې نه بېلېږي، بلکې رادې شي او له

(c) ketabton.com: The Digital Library

جماعت سره دې خپل غم شریک کړي او خپله خوشحالي دې هم د نورو په خوشحالۍ کې ولټوي، خپل زړه او فکر دې له نورو نه نه بېلوي، یو ځای دې ورسره خاندي او یو ځای دې ورسره ژاړي، د دوی په خوښه دې کار کوي، چې د ده په خوښه کار وشي.

خوشحالي او کامیابي همدلته ده او په یوازې توب کې نشته هر څوک چې له نورو نه پردی او لرې شو، هغه هېڅکله نشي خوشحالېدلی او په یوه پټ اورسوزي.

د (من شذ شذ في النار) همدغه معنیٰ ده او د دنیا دوزخ همدغه یوازېتوب دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه او ته

مونږ باید دلته داسې اورونه بل نکړو، چې کلي او ښارونه وسېزي او په لوګي يې د بصيرت سترګې ړندې شي، ځکه چې دا اور د حسد اور او د شيطان له کوره دي.

مونږ به خپلې ډيوې له هغه اوره لګوو چې په کوه طور کې يې ځان ښکاره کړی او د زړونو او داغونو خونې روښانه کوي.

د حضرت ابراهېم (ع) پېروان بايد پخپل عمل او يقين سور اور ځانته ګلزار کړي او پخپل لاس د عالم د سېزلو دپاره دوزخونه جوړنکړي.

هر چاچې پخپل زړه کې د حسد اور مرکړ د دوزخ اور يې نشي سېزلی او په سرو لمبو کې سلامت پاته کېږي.

هغه څوک چې له يوه جماعت او جمعيت نه په نفرت او عناد وزي هغه هر وخت په سره اور کې سوزي او تل په اورکې وي.

ته پدې پوه شه چې زما او ستا بېلتون لويه ګناه ده.

که دوه مين سره بېل شي پروا نشته، ځکه چې عشق او محبت يې نور هم زياتېږي او د وصال ارزو قوي کېږي، مګر د دوه ورونو بېلتون او هغه بېلتون چې د بغض وحسد په سبب پيدا شي عالمونه تباه کوي او ملتونه بربادوي.

زما او ستا نږدې کېدل، يو کېدل، پخلاکېدل، ملګري کېدل، ډېر لوی اجر لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه او ته د وصل دپاره يو ، ځکه چې فصل او بېلول د شيطان کار دی.

زه او تـه بـه سره نـزدې کېږو او زرژر بـه قدمونـه اخلـو چې دغـه فاصله د لوی خدای په فضل او مرحمت له مېنځه واخستل شي.

زه او تـه کـه هر څومره نـزدې شو همـاغومره خدای تـه هم نـزدې کېږو ، ځکه چې ارومرو به په نفس و شيطان پښې ږدو او له نفسـي او شخصي اغراضو به تېرېږو. زه او تـه بـه ځانتـه نـه ګـورو د ملت مملکت خېر و سعادت ته به ګورو.

مونږ بايد ملي اجتماعي ګټې په نظر کې ونيسو او لـه لوړ افق څخه نظر وکړو. زه به د يو کېدو او نزدې کېدو دپاره خپل هرڅه لـه تا قربان کړم، مګر ته هر څه له ځانه مه قربانوه او عمومي مصلحت په نظر کې نيسه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سترګې مه پټوئ!

ښه وګورئ! سترګې مه پټوئ! خدای ته ورتګ دی د قیامت ورځ راتلونکې ده. سترګې پټول، حق نه ویل، دحق په ځای کې چوپ کښېناستل ډېره لویه او عظیمه ګناه ده.

وګورئ! او په ځیرځیر وګورئ، که ستاسې سترګې خلاصې شوې که تاسې هرڅه ولېدای شوه، که ستاسې بینایي معلومه شوه ډېره لویه او ستره ګټه به وکړئ.

ستاسې ډېرې بدبختۍ په سترګو غړولو، لیدلو او کتلو ورکېږي.

تاسې د سترګو په حکمت ښه نه یاست پوه شوي او پوره کار مو له خپلو سترګو نه دی اخستی.

هغه کسان چې ګوري او وینې غله ورځنې څه نشي پټولی او غدی پرې نه لوېږي.

تاسې خپلې سترګې غړوئ او ګورئ، مګر څه نه وینئ او څه نشي لیدای، تاسې به وایاست چې مونږ شپه او ورځ پېژنو، تور او سپین بېلوو، د انسان او حیوان فرق کولی شو، که مونږ څه نه لیدلی هر ګوره د چا د موټرلاندې به شوي وو یا به په کندو او کپرو کې لوېدلي وو، په سم سرک به نه وو روان او بې لارې به تللو.

زه وایم چې اوس هم ډېر خلق بې لارې روان دي او سمه لار یې پرې ایښې ده، ډېر خلق له ګړنګونو لویدلي دي، مګرځانته نه دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملتفت. دغه شان لیدل او کتل چې مونږ کولی شو حیوانات یې هم کولی شي او د موټرو له مخې اوښان هم ځانونه په څنګوي، واښه او اوبه وینې، له پاڼو او کمرو ځان نه غورځوي او له حسي خطراتو نه ډډه کوي.

د انسان لیده او کاته باید له حیوان نه ډېر فرق ولري. د بنیادم نظر باید دومره سطحي او سرسري نه وي.

راځئ! چې مونږ او تاسې د خپل نظر امتحان ورکړو، چې مونږ څه لیدلی شو که نه. مقصد مې دانه دی چې دا ولې شپې میاشت په مازدیګر یاغرمه کې ګورو، یا به څوکروه لرې یو شی معلوموو، چې انسان دی که حیوان، نردی که ښځه؟ سپور دی که پلی؟زما مطلب بل شان امتحان دی او بل راز سترګې مې په کار دي.

هو! زه هغه سترګې غواړم چې غدر، خیانت، ریا، ټګي، ظلم او تلبیس، بلکې ابلیس ورنه ډډه کوي او دغه شیان لیدلی شي.

زه وایم دغه خلق چې تاسې په لارو او کوڅو کې په بازارونو او مساجدو کې یا په دوایرو او وزارتو کې په کراتو او مراتو لیدلي او کتلي دي ایا تاسې دوی په ربښتیا لیدلي او که اشتباه مو کړېده.

زه ګمان کوم چې ډېرو خلقو ډېرخلق نه دي لیدلي او ورسره اشنایان شویدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه سترګې چې له مونږ سره شته له کاره وتلي دي او څه نه وېني، دغه شان سترګې دهوا له مرغانو او دځمکې له ځناورو او حيواناتو سره هم شته.

هغه سترګې چې له رنګونو او اجسامونه پرته نورشيان لیدلی شي هغه زمونږ په کور او کلي کې له چاسره نشته او مونږ په رښتياڅه نه وینو. ما ته دا سودا په ټینګه پیدا شوې او زړه ته مې داخبره لوېدلې ده، چې مونږ څه نشو لیدلی که زه غلط شوی یم زما سودا وباسئ او ماپوه کړئ.

ما خو دمخه وويل، چې زه له تاسې نه په رڼا ورځ د ستورو لیدل نه غواړم زه وایم دغه کسان، چې تاسې یې هره ورځ خبرې کوئ او ورسره مخامخ کېږئ یا په موټر او بګیوکې ستاله مخه تېرېږي تاسې یې پېژني چې دا څوک دي او څنګه خلق دي؟

هغه چې په ښوښو ماڼیو کې اوسي، په اعلیٰ موټرونو کې سپرېږي نفیس لباسونه اغوندي او ښه ښه خوراکونه خوري ایا په دوی کې خاینین، غداران ظالمان او منافقان نشته؟

دوی ټول کاریګر لایق او صحیح اشخاص دي؟ دوی دغه جایدادونه او دا دومره ډېرې پیسې په مشروع ډول، په کار او لیاقت پیدا کړېدي؟

دغه نور چې ډوډۍ نه مومي، د ناستې ځای نلري په تن لغړ او په خېټه وږي دي په دوی کې د وطن صادق خدمتګاران، پاک نفسه زحمت کشه او لایق اشخاص بیخي نشته؟ دوی ټول څرمې بېکاره او غیرمستحق اشخاص دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې ښه وګورئ! او ډېرغور وکړئ که دلته خاینانو، غدارانو او ظالمانو په ظلمونو، رشوتونو او خیانتونو عالي قصرونو، نفیس موټرونه پاخه جایدادونه او لوړ مقامونه پیدا کړي وي او ډېرخلق او صالح اشخاص چې لس، شل کاله یې د وطن خدمت په صداقت او پاک نفسي کړي وي هغه نن خوار وزار، بې کوره او بې اوره ګرزي او هېڅ نلري، نوتاسې یقین وکړئ چې مونږ رانده یو او څه نه وینو که چېرې د رندو بازار نه وای او خلقو ښه او بد لیدلی هېڅکله به دغسې نه کېدلی او نه به شوی.

که زمونږ په سترګو پردې نه وای د رشوت خورو په کور کې به دا ښایسته پردې نه ځړیدلې او د قصور خاوندان به په قصرونو او ماڼیو کې نه اوسېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زمانې تعبير

که تاسې هېر زړي نه یاست او سترګې نه پټوئ، نو په دغو لږو کلونو کې په عالم کې ډېر لوی تغیر پېښ شوی او زمانه بېخي بل راز شویده، مګر دا تغیر محسوس نه دی معقول دی او د عقل خاوندان پرې ډېر ښه پوهېدلی شي.

د انسان وجود که څه هم په هماغه پخواني حال دی، هماغه دوه سترګې، دوه غوږونه او دوه پښې لري، مګر هغه څه چې نن لیدلی شي پخوا یې نشو لیدلی، هغه څه چې نن یې اوري پخوا یې نشو اورېدلی، تر هغه ځایه چې نن رسېږي پخوا نشو رسېدلی، په هغه شي چې نن پوهېږي پخوانه پوهېده، هغه څه چې نن ویلی شي پخوا یې نشو ویلي.

څوکاله پخوا زمونږ نوکرانو او مزدورانو زمونږ له جلب لاندې منډې وهلې، مګر نن راسره په موټر کې یو ځای سپاره دي او هغومره فرق نلرو.

یو وخت و، چې ما به هغه څوک ښه ګاڼه چې چاته به یې زیان او ضرر نه رسېده، مګر څه موده وروسته په دغومره ښه توب نه قانع کېدم او له ښو خلقو نه مې ښه ښه ارزوګانې هم غوښتلې، ما به ویل ښه سړی هماغه دی، چې په زړه کې یې د وطن او ملت دپاره ښې ارزوګانې او ښه نیتونه موجود وي، مګر نن پدې هم نه یم قانع او هغه څوک ښه بولم چې ښه ښه کارونه کوي او د ایثار او فدا کارۍ په میدان کې داخل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا يوازې زما حال نه دی نورهم ډېرملګري شته چې بې عمله ايمان کافي نه ګڼي او تشو ارزوګانو ته په څه قيمت نه دي قايل.

که څوک نن له مونږ نه ستاينه او محبوبيت غواړي او ارزو لري، چې مونږ ورته ښه وواېو او ښه يې وګڼو هغه دې پدې باندې پوه شي، چې تش لستوني او بې لاسه لستوني مونږ نه خوښوو، بلکې کار او عمل ته ګورو او د هر چا جدوجهد، قرباني او فداکاري په نظرکې نيسو. مونږ اوس له پخوانه هوښيارشوي يو او سادګان نه يو. مونږ خلق پېژنو او په زړونو کې ډېرښه پوهېږو.

مونږ رښتيا ويلی شو. زمونږ په زړونو کې بې د خدای له وېرې بله وېره نشته، مونږ حقايق څرګندوو او حق وايو، مګر د دې کار دپاره په يو ه ترتيب قايل يو او هغومره څه وايو چې خلق پرې پوه کولی شو.

مونږ د ځان او د بل د پوهولو او وېښولو ټېنګه اراده لرو او داکار هېڅکله نه پرېږدو.

مونږ غواړو چې اعمالو او افکارو نه د لوی خدای په توفيق خيري او ناولتيا ګانې ورکې کړو او دضرورت په وخت کې ډېرې ناپاکه جامې په تېږو وټکوو او په څوباړو يې ووهو.

مونږ ځينې لوړ کسان وينو چې اخلاق يې ډېر ټيټ دي، په بدو او ناوړه اعمالو نه شرمېږي، د فسق په شهرت پروانلري، خيانت ورته بد نه معلومېږي، په پردې ناموس ډېر زړور ورځي، په رشوتونو قصرونه او ماڼۍ ابادوي او په ډېرو هسکو ځايونو کې ناست دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ غواړو چې دوی خپل ځانونه اصلاح کړي او په رښتیا توبې وباسي، خپل خدای ته رجوع وکړي او په نیکو اعمالو خپل نفسیات وونځي او پخواني عادتونه پرېږدي.

د دې زمانې همدغه تقاضا ده او د زمانې تغیر له دوی څخه دغه نفسي تغیر غواړي. که دوی غواړي چې زمانه یې رسوا نکړي او څوک یې سترګو ته خلي ور نه وړي باید خپل ځانونه اصلاح کړي او پوه شي چې زمانه بل راز شوه او بل راز خلق غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

برابر نه دي

صحرا ته ولاړ م هېڅ کانۍ له بل سره برابرنه و، غرونو ته وختلم ځيني جګ او ځيني ټيټ و، په باغونو وګرزېدم دټولو بوټو وده او لوړتيا يوراز نه وه، د درياب کبان مې وليدل يو له بله په تول کې برابر نه ختل، د هوا مرغان هم ځيني غټ او ځيني واړه وو، ښارونه مې وکتل د ځينو کورو ديوالونه و او د ځينو نه و، کورونونه ننوتم، ځيني غولي لوی، ځيني واړه و، په دوايرو کې وګرزېدم ټول مېزونه او ټولې چوکۍ يو شان نه وې، کتابخانې مې وکتلې د درستوکتابو قطع او حجم برابرنه و، هېوادونه مې وليدل ځيني تاوده و، ځيني ساړه، انسانان مې وکتل څوک جوړ و او څوک ناجوړه، څوک ړانده و او څوک بينا.

د لوی خدای کتاب مې بېرته کړ داخبرې مې پکې وليدې.

ايا پوه او ناپوه برابر دي؟ د ړانده او بينا ترمېنځ څه فرق نشته؟ د د وزخ او جنت خاوندان څه توپير نلري؟ نور او ظلمت يو راز دی؟ پدې پوښتنو راويښ شوم او په عالم کې مې بيا سترګې وغړولې. هغه فرقونه چې په نورو انواعو او اجناسو کې و، په انسانانو کې يو په سله زيات معلومېده.

هغه ښاپېريان او ديوان چې خلقو له کوه قاف نه هغه خوا لټول ماپه دوی کې وليدل د پرښتو او لعينانو په معنی پوه شوم، قصابان او شپانه مې وپېژندل. د عدل او ظلم، علم او جهل، خير او شر، سعادت او شقاوت فرقونه راته واضح شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې ښه وپوهېدم چې:

جـــو دانـــې قـــدر يـــو لعـــل پکـــې مونـــده شـــي
نـــور جهـــان واړه د تـــورو کـــانو غـــر دی

ماته دامعلومه شوه چې د ډېرو لويو ملتو او لويو ټولنو قدر او قيمت په يو څو تنو پورې تړلې وي، چې که هغه ورځني ليرې شي هېڅ ورته نه پاته کېږي او د متمدنو اقوامو فرق له وحشيانو نه په يو څوتنو باندې کېږي، لکه چې د انسان په جسم کې مخ سترګې، پوزه چې په وجود کې ډېره محدوده او لږه حصه ده يو انسان له بل ځنې بېلوي دغسې ملتونه او ټولنې هم ديو څو محدودو اشخاصو په وجود امتياز پيدا کوي او بېلېږي.

پـه هرمملکت کې يـو څوتنـه محـدود اشـخاص وي، چـې د هغـه مملکت سترګې او پـوزه ګڼل کېږي او د يـوه هېـواد نـوم او نشـان لوړوي.

لکه چې يو انسان پخپل ټول وجود کې دوه سترګې لري چې د هغو په بينايي او بصيرت يوې خوا او بلې خوا ته حرکت کوي او د ملت سترګې ګڼل کېږي.

د همـدې لاملـه ښـه اوبـد د دوی پـه سـترګو ليـدل کېـږي، د فکرکولو او خيرو شرسنجولو اميد دوی ته کېږي، د هېـواد ترقي او لوړتيـا د دوی د سعې او عمـل محصـول بالـه شي او هرڅـه پـه دوی پـورې مربـوط او موقـوف وي. کلـه چې پـه تـوره شـپه کې يـو ټولګی خلق چېرته روان وي، نو ډيوه يا چراغ له يوه يادوه تنو سره وي او نور ټول د هغـوی پـه رڼا کې روان وي لاره ګوري، که دغـه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

رڼا خاوندان له دوی نه بېل شي ټول په تورتم کې پاته کېږي او بیا ځوک کندې کپرې نشي لېدای. د عقل او فکر رڼا هم له محدودو اشخاصو سره وي، مګر فایده یې عامه وي او هر چاته لاره ښیي.

یو ملت باید د رڼا د خاوندانو قدر وکړي او پدې پوه شي چې بې له دوی نه په ټولو تورتم او تیاره راځي او لاره ورکېږي.

هغه مشعل چې مونږ ته دلارې ټیټ وپاس راښیي او زمونږ مخه رڼا کوي د دوی په لاس کې دي او دوی پیدا کړي، که دوی نه و رڼا نشته او په هر قدم کې د لویدلو او پریوتلو خطرات موجود دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام دردمنو!

عابده! هغه څه چې ته يې په ډېرو وظايفو او نوافلو کې لټوئ د خدای د مخلوق په خدمت کې ډېر ښه موندل کېږي.

زاهده! څه شی چې ته يې د ځان په ورېږ کولو او نفلي روژو نيولو کې غواړې د مساکينو او فقيرانو په مړولو هم لاس ته درځي.

عارفه! چوپ کښېناستل او د خدای په فکر او ذکر مشغولېدل عبادت دی، مګر زوروروته حق ويل او حق بيانول ډېر لوی او ستر عبادت دی. مسلمانه! د قران تلاوت ثواب لري، مګر په قران باندې عمل کول فرض دی. ای د تقویٰ او رياضت خاوندانو! تاسې له خپلو کوټنيو سرونه را وباسئ له دې سپينو څادرونو مخونه رابښکاره کړئ او په علم کې سترګې وغړوئ، چې د خدای د مخلوق څه حال دی؟

تاسې انصاف وکړئ، چې تسبيح اړول ډېر ثواب لري که په سرو غرمو کې يوې کول او يو مسکين مړول؟ په جای نماز باندې قرار کښيناستل ښه دي؟ که د خدای په لاره کې ستړي کېدل؟

رښتيا ووايا ست چې د بل په خيرات روژه ماتول ډېر ثواب لري که خپل مال له مسکين او فقير سره خوړل؟

ماپوه کړئ! چې پاک خدای د خيرات او شکرانو په اخستلو ډېر خوشحالېږي؟ که په ورکولو يې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

راشئ؟ د خدای رضا او د اخرت ثوابونو په ګرانو او سختو کارونو کې او د مخلوق په خدمت کې ولتوئ! یو مظلوم د ظالم له منګولو خلاص کړئ، د یوې کونډې په سر پوړنی واچوئ، د یوه یتیم اوښکې پاکې کړئ!

یوه پوروړي ته پور ورکړئ، دیوه رنځور دارو او درمل وکړئ. دغه خواران او غریبان چې دپاک خدای صادق او ساده بندګان دي خپل خدمت ته مه رابولئ او مه یې مریدان کوي، بلکې تاسې د دوی مریدان شئ او خدمت یې وکړئ، د خدای رضا او د خدای جنت په دغه ډول حاصلولی شئ او د دنیا ګټه په هغه بل صورت لاس ته نه درځي او درغلي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سبا فکر

هغه څه چې د ریا او تذویر په پردو کې پټ و اوس څرګند یږي. تراوسه پورې شپه وه، تورتم و، تیاره وه، هېچاهېڅ نه لیدل هرڅه د تورې شپې له تورې پردې لاندې پټ و.

ما ته نه لیدې، تا زه نشوم لیدای، زما په سترګو او ستا په مخ پردې برتې وې ما ته نه پېژندلی او تا هم خپل ځان نشو پېژندلی، نن د حقایقو له مخې پوړنی پورته کېږي او ښه و بد ځان ښکاره کوي، ته پدې پوه شه! چې پس له دېنه څوک خپل معایب نشي پټولی. که څوک هر څومره کوښښ وکړي چې خپل نواقص پټ کړي او ښایسته رنګونه ورپورې ومښي کامیابېدلی نشي او خواري یې څه ځای نه نیسي.

که څوک هوښیاروي هغه باید د ځان اصلاح ته اساساً متوجه شي او ځان ونه غولوي، هغه ودانۍ چې نن سبا نړېږي په اخېړونو نه ټینګېږي او رنګ وروغن یې بیفایدې معلومېږي.

مونږ باید دخپل راتلو نکي ژوند دپاره پاخه دیوالونه جګ کړو او پوخ تعمیر بنا کړو، له هغه کوره باید ووزو چې نن سبا لوېږي او رنګېږي، سړی باید داسې کور جوړ کړي چې د زامنو او لمسیانو شپې یې پکې هم تېرې شي او ودانۍ یې پخه وي.

مطلب دانه دی چې ټول به له کاڼو او ګټو جوړ شوی وي او د ختو په ځای به پکې سمټ لګېدلی وي، ځکه چې دغه راز کورونه خواران او غریبان نشي جوړولی. زما مقصد بل راز کور دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې کور چې يوه ښځه به يې هم د ظلم او خيانت په پيسونه وي جوړه شوې او په ودانولو کې يې مظلومان نه وي ازار شوي.

هو! ښه کور هماغه دی چې همسايه ته يې ضررنه وي رسېدلی او هېڅکله يې دبام واورې د بل په بام نه وي لوېدلی، لوی لوی ګناهونه پکې نه وي شوي. د فساد او ضرر فکرونه پکې نه وي موجود.

ښه کور دانه دی چې ښايسته او رنګينې پردې پکې زوړندې وي او ښه ښه خوراکونه پکې وخوړل شي يا ډېر نفيس سامان او ولوازم ولري.

دا شيان وي او که نه وي، مګر پخپل حق قناعت، رحم او عاطفه، عفت او فضيلت چې په کوم کور کې وي هغه ښه کور دی او هېڅکله نه ورانېږي کوم کور چې اهل او صالح اولاد لري او ماران و لړمان پکې نه وي قصر وي که جونګړه هغه کور ښه کور دی او سعادت په همدغسې کورونو کې دی. دغه راز کور خواران او غريبان هم جوړولی شي، مګر يو غيرصالح انسان هېڅکله نشي پيدا کولی.

هرڅوک چې ځانته په دنيا کې کور جوړوي بايد دحميد دابيت واوري:

که دې نکړ په نېکيو ننګ ونام لوړ
په دوه چومه دې د خټو مشه بام لوړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوانۍ ډیوې

کله چې سړی یوازې شي او څوک نه وي نوله خیال او تصور سره یې زیات سرو کارشي او راز راز فکرونه کوي.

څوک چې له دغې فکري مراقبې سره اشناوي هغه پوهېږي چې انسان په دغسې وخت کې هر څه په بل رازویني او دجهان هره ذره ورته دسکندر آئینه شي.

په همدغسې مواقعوکې سړی په پچه خبژي او کشمېر وینی او د مرغانو په هګیوکې راز راز نغمې اوري. زه هم په کوټه کې یوازې ناست وم او فکرو یوړم، مخامخ یو منقش رف ښکارېده چې هرهر څه پکې ایښی و او زما دخیالاتو له تلون سره یې ډېره مرسته کوله، دغه راز رفونه سړی د دې وخت په ودانې کې نه ویني او د پخوا وخت تعمېري وضعیت سړي ته ښیي. دا کور که څه هم زوړ او د پخواني وخت تعمیري وضعیت سړي ته ښیي. دا کور که څه هم زوړ او پخوانی دی، مګر د برق مزي ورته راننوتلي دي او سامان یې هم نوی شویدی. دلته پخواني او اوسني نوي او زاړه شیان یو ځای شوي او عجیب منظرلري.

د تجدد او نوي عصر اثار او استازي دې کاله ته راغلي دي، مګر د کور ساختمان یې لانه دی بدل کړی.

په کور کې که څه هم برق لګېږي، مګر پاس په رف باندې د تورو تېلو مسینه ډیوه ایښې ده چې مخصوص نقش ونګار لري او دوه درې طبقې یې تشکیل کړې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځنګ کې يې يو بل ډول چراغ هم شته چې د شمع بلولو د پاره جوړ شوي او اوس په لږو کورونو کې پيدا کېږي. هغه خوار ورځنې د خاورينو تېلو لاټېن ايښي او سرې پوهېږي، چې دغو چراغو هر يوه پخپل وخت کې دا کور رڼا کړی او دې خلقو يې رڼا کې ډېرې شپې تېرې کړې دي، مګر اوس د ټولو دوره تېره شوې ده او د شپې په کوټه کې برق لګېږي.

زمانه وخت په وخت نوي شيان له ځان سره راوړي، مګر زاړه هم ځوک هيسته نه غورځوي او په جګو ځايونو کې ځای ورکوي. دا عادت بد عادت نه دی بايد په هر کور او هر هېواد کې همدغه عادت جاري وي او ځوک د چا زاړه خدمتونه هېر نکړي، مګر کارونه بايد وخت په وخت له نورو شيانو نه واخستل شي او په کورونو کې نوې رڼاګانې پيدا شي.

زمانه ښايي چې زاړه شيان له کاره وغورځوي او نوي هم زاړه کاندې چې د غورځولو شي، مګر انسانان يې د زمانې په تاخچو او رفونو، د تاريخ په پاڼو کې ساتي او په اوچتو ځايونو کې يې ږدي.

هغه چاچې لومړی ځل د تېلو خاورينه ډيوه بله کړې د برق له مخترع نه يې پوهان په کمه سترګه نه ګوري او قدر يې کوي.

انسان او جهان په هروخت او هر حال کې يوې رڼا ته محتاج دی او دا رڼا وخت په وخت خپل شان او صورت بدلوي او په ظروفو کې يې تغير راځي د همدغه بدلون او تغير په اثر انسان د علم، د معرفت په لوړوالي او دپوهې په زياتولو او تجلي کې زيار کاږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه چا چې د خاورو ډېوه جوړه کړې او هغه چې د مسو ډېوه سازه کړې ده یا یې دښیښې په فانوس کې کومه شمع لګولې ده د برق او برېښنا تر مخترع پورې هر یوه کوښښ کړې، چې د رڼا دپاره یوه وسیله پیدا کړي او بشپړه تیاره خونه رڼا کړي، دوی هریو نور او رڼا پالونکي او روزونکي دي چې دبصیرت خاوندان ورته په ډېرقدر او احترام ګوري.

هغه رڼا چې د خاورو له تېلو پیدا کېږي، هغه نور چې له لمر او سپوږمۍ څخه راځي هغه برق چې د اوبو له جریانه حاصلېږي بې د ظرف او محل له تبدیله څه ډېرفرق نلري.

که ځوک په دغو ظاهري صورتونو نه غولېږي دغو نوو احادیثو قالبونو او ظروفو ته نه ګوري، د شړشمو او پنبې په بوټو، د غوزانو او زیتون په ونو کې یوه رڼا او یوراز تېل موجود دي چې په هرراز ډېوه کې بېل کېفیت پیدا کوي.

هغه نور چې کلیم په کوه طور کې لیده د زیتون په هره ونه کې شته، مګر محرمانه سترګې غواړي.که دانسان تعقل قوي شي او د حواسو له کړکیو راننوتلې ده او بې له دېنه په ده باندې توره شپه ده په هرشي کې به یو نور ګوري او د وجود په نړۍ کې به دا تور او سپین نه وي.

اوس مونږ دحواسو له تاثیرلاندې راغلي یو چې په تېلو غوړ لاسونه په پنبه او پندانه وچوو او د سترګو کتل یا لامسه قوه مونږ ته حقیقت بل راز کوي او ظرف راته مختلف انواع او اجناس په مخکې دروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دغه راز راز لوښي او منګي چې په هر کور کې په بېل بېل صورت وينو زمونږ د نظرمانع نشي، نو په هر کور کې د يوې وياله او چينې اوبه دي او د ټولو مشرب يو دی، که مونږ د سيند او وياله کوهي او کاريز، واورې او باران په شکلونو، صورتونو او نومونو ونه غولېږو پوهېږو چې همدغه يو شی په څو نومونو يادوو او زمونږ حواسو راته واوره او باران دوه شيه کړيدي. په حقيقت کې همدغه يو حلاوت دی، چې په خټکي، هندوانه، توت،انګور، ناک، منه، شفتالو او نورو کې يې حلول کړي او په هر محل کې يې بېل صورت بېل رنګ بېل خوند بېل نوم پيدا کړی دی.

دغه لوی او واړه خمونه چې د بېلوبېلو ميوو او دانو شربتونه او عرقونه پکې پراته دي ټول يو راز کيف لري او د کجوري او اربشو په مېنځکې څه ډېر فرق نشته.

په دغسې کتنه چې سړی له صورتونو هغه خوا وګوري پوهېږي چې کورت او شړومبې له يوې غړکې راوتلي دي او مايعات و جمادات زمونږ احساس او شعور بېل کړی.

هغه وخت چې زمونږ تماس له مادياتو نه قطع شي او مجرد شو ښايي، چې د نن ورځې علم او معرفت بل راز شي او دغه رڼا بل شانې ووينو، د نن ورځې تنوېري وسايل به لکه د دې کوټې بې کاره ډېوې له کاره ولوېږي او علم و پوهه به په نورو قالبونو کې ځان ښکاره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي بحثونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادب

د ادب د کلمې اصل:

اصل يې(هذب) دی د بې عيبه په معنیٰ.

د هذب کلمه په اصل کې د هغې ونې دپاره استعماليدله چې ځينې څانګې او ځينې ښاخونه به يې قطع شوه او صافه به شوه. وروسته دا کلمه له محسوساتو نه معنوياتو ته رانقل شوه او هغه چاته هم وويل شوه، چې عيبونه به يې ورک شوه، يعنې مهذب به شو.

اهل لغت ټول په دې باندې متفق دي، چې د مهذب کلمه ديوه کامل انسان دپاره د ونې له تهذيبه رانقل شوې ده، ځکه چې معنوي او عقلي امور له حسي اشياو څخه ماخوذ دي لکه د عقل کلمه چې د اوښ له جلب او عقل څخه ماخوذه ده.

نو د هذب دکلمې (ذ) په (د) بدل شو او دغه ابدال په عربي کې ډېرمثالونه لري لکه: هذم، هدم، جدم، د قطع په معنیٰ (ه) په (همزه) بدله شو ه او دا ابدال هم په عربي کې متعارف دی لکه: اهل، آل، ماده او داسې نور....

نو هذب هدب شو او هدب په ادب بدل شو.

ځېنې وايي چې په يوناني ژبه کې اديب هغه چاته ويل کېده، چې د عادت په معنیٰ دی او د حال وشان په معنیٰ هم ذکر شوی دی لکه:(کداب ال فرعون) مګر دغه راز اشتقاق په عربي کې ډېر نظاير نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ادب د کلمې تاریخ

ځینې وایي چې دا کلمه د جاهلیت په زمانه او د اسلام په ابتدا کې نه وه، ځکه چې نه د هغه وخت په ادبي اثارو کې راغلې ده او نه په قران کې شته، بلکې لومړی ځل دا کلمه په دې نبوي حدیث (ادبني ربي فاحسن تادیبي) کې ذکر شوې ده (دا حدیث محدثینو په دغو الفاظو نه دی ضبط کړې) ځینې نور وایي: چې دا کلمه د جاهلیت په زمانه کې هم وه او دا چې د هغه وخت په اشعارو او قران کریم کې نشته د دې دلیل نشي کېدای، چې دا کلمه په اشعارو او قران کریم کې نشته د دې دلیل نشي کیدای چې دا کلمه په هغه وخت کې هډو موجوده نه وه.

دوی د خپلې مدعا د ثبوت د پاره دا دلیل راوړي کوم وخت چې دا کلمه په حدیث او د اصحابو یا د تابعینو په اقوالو کې راغله او هېچا یې د معنیٰ او مفهوم پوښتنه ونکړه، معلومه ده چې پخوا هم وه او ارتجالانه ویل شوې. وایي چې دا کلمه د حضرت علي (رض) په اقوالو کې هم ډېره راغلې ده او د جاهلیت په وخت کې هم (اکثم بن صیفي د بني تمیمو مشهور خطیب ذکر کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ادب تعریف

لغوي معنیٰ خو یې تهذیب دی او څه شی چې له چا سره یاله کوم شي سره لایق او مناسب وي هم ادب ورته ویل کېږي لکه: د مجلس اداب د معاشرت اداب او داسې نور....

اصطلاحاً ادب هغه پوهه ده چې انسان پخپله وینا او بیان کې له خطا او غلطۍ څخه ساتي، ځکه ادبي علوم هماغه علوم بلل کېږي چې د وینا ښه والی او بدوالی، غلط او صحیح، خوږوالی او پیکه توب ښیي او په تعریف کې ویل شوي دي چې ادب د ښو الفاظو په وسیله د خپلو احساساتو او ادراکاتو یا د زړه د خبرو ښکاره کول او د اوریدونکو په ذهن کې یې کښېښول دي، یعنې ادب یوازې د افکارو او روحي حالاتو اظهار نه دی، بلکې له یوه ذهنه بل ذهن ته انتقال او ابلاغ هم پکې ملحوظ دی. دا انتقال که په ښه ډول او مهارت سره وي چې هم په کې ښه کلمات انتخاب شوي وي او هم د کلماتو د ښه ترکیب او ښه استعمال په لحاظ د فصاحت او باغت مراعات شوی وي ادب ورته ویل کېږي او که داسې نه وي، نو عادي خبرې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ادب تقسیم

ادب د خپل جوهري او ذاتي تقسیم په لحاظ دوه ډوله دی.

ادب محض، ادب مخلوط:

ادب محض هغه دی چې بې د بیان له لطف او خوږوالي څخه او بې د بدیع احساس له تحریک بل مقصد او بله غایه پکې نه وي، لکه ځینې عشقي غزلې چې د رحمان بابا یا د حمید او خوشحال او نورو شاعرانو په دیوانو کې ګورو یا ځینې منثور اشعار چې د طبیعي مناظرو یا د احساساتو او عواطفو تمثیل پکې وي.

مخلوط ادب دېته وایي چې یو ادیب کوم تاریخي، علمي، اجتماعي مطلب په ادبي پیرایه کې راوړي او ادبي رنګ ورکړي، نو دلته ادب واسطه ده او په لومړي صورت کې غایه ده.

د لومړي قسم ادب په لحاظ د ادب موضوع شاعرانه احساسات او عواطف، روحي کیفیتونه، حسن او جمال، د طبیعت ښکلي مظاهر او مناظر، نفسي اغېزې، قلبي تمایلات ګڼل کېږي، مګر دوهم قسم ادب هر څه په غېږ کې نیسي او کېدی شي چې سړی ساینس او تخنیکي یا ریاضي مسایلو ته هم ادبي رنګ ورکړي او ادب په هر څه کې ګډ کاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعر

ځوک وايي هغه موزون کلام دی چې د انسان په احساساتو او عواطفو کې تحریک پیدا کوي ځينې نور وايي هر کلام چې دغه کار کولی شي وزن او قافيه ولري او که نه هغه شعر دی.

ځوک بيا وايي: نه هر څه چې په زړه اثر کوي او په انسان کې تعجب يا جوش او جذبه پیدا کوي هغه شعر دی، نو د دوی په نظرکې جهان ټول شعر دی چې سرې يې د اسمان په ستورو او شفق کې د ډکو او مستو سيندونو په ځپو، د ګلونو چمنونو په رنګ او طراوت کې، د غرو په لوړو ځوکو، د ابشارونو په مستۍ، د بلبلو په شور د ښکلو په ښايسته سترګو کې ګوري، نه يوازې دا د مهجورو او ارزومندو په اوسيليو، د دردمنو په اه وفرياد د مظلومانو په ژړا کې هم شعري کيفيت موجود دی.

له دغسې مختلفو تعريفونو څخه معلومېږي چې يو داسې کلام چې په زړه او احساساتو تاثير کوي او په کلاسيکي تعبير (بديعي احساسات په شور راولي) هغه ارومرو شعر دی، نو که ځينې نور شيان هم شعر وي وي به، مګر هغه شعر چې خلق يې يو شاعر ستايي هغه همدغه شی دی او په الفاظو کې ځای لري. د دې شعر د عناصرو او اصلي اجزاو په باب کې ډېرې خبرې شويدي چا په شعرکې وزن ډېر مهم جز بللی دی او چا ادبي صنعتونو ته په ډېر اعتنا کتلي دي، پخوا به خلکو دغه شعري صنايع چې ځينې لفظي او ځينې معنوي دي د شعر په ماهيت او حقيقت کې داخل ګڼل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګر اوس يې د شعر لباس او زيور بولي، همدغه سبب دی چې د پخوا وخت ادبي مبصرينو او منقدينو دغو صنعتو ته په اصلي نظر کتل او د شعر قيمت يې په همدغه معيار سنجاوه. د دوی په نظرکې به ښه شعر هماغه ؤ، چې کوم معنوي صنعت پکې ولکه: صنعت طباق صنعت مقابله، مراعات النظير، صنعت مشاکله، صنعت مزاوجه صنعت طباق، صنعت عکس، صنعت جمع او تفريق، جمع او تقسيم، جمع او تفريق وتقسيم، حسن تعليل، استتباع، اطراد، تعجب او داسې نور...

يا به پکې له لفظي صنايعوکار اخستل شوی و، لکه: تجنيس، قلب اشتقاق، ردالعجز علي الصدر، ذوالقافيتين، متلون او داسې نور...

مګر اوس ځوک په دغه راز جامو او کالو نه غولېږي او د شعر ناوې پخپله ګوري. په دې کې څه شک نشته چې يو ښه لباس په هر وخت کې هر چا ته ضرور دي او بې لباسه شيان ښه نه ښکاره کېږي، مګر لباس په هر وخت کې تغير کوي او د زيب وزينت سامان وخت په وخت بل راز کېږي کله خلک اوږدې جامې اغوندې کله لنډې، يو وخت بخې او چکنونه رواج وي بل وخت ساده لباس ښه ګڼل کېږي، کله به کالو کې ډېر افراط کېږي او کله بيا هغه پايزيبونه او د سرو نتکۍ له رواجه ولوېږي، شعر هم په دې وخت کې خپل لباس او زيور له پخوانه بل راز کړيدی او هغه ټول پخواني کالي نه اغوندي که ځوک يې په ډېر زور او تکلف ور واغوندي، نو خلک يې نه خوښوي بلکې عيب يې ګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه اوسنۍ نظریه چې د شعر به باب کې پیدا شوې او شعر غیر له دغو ادبي صنایعو څخه یو بل معنوي شي بولي د پښتو په اشعارو کې یې له پخوانه تطبیق وینو او زمونږ د دې وخت ځینو ښاغلو ادیبانو چې د دغه صنعتو دپاره په ډېر تکلیف یو یو بیت چېرته په دېوانونو کې د مثال او نمونې په ډول پیدا کړی دا هماغه صنعتونه دي چې په غیر قصدي او ازادي ډول په پښتو اشعارو کې پیدا شوی او څه ډېر زیات کوښښ ورپسې نه دی شوی، یعنې پښتنو شاعرانو د خپل زړه، خپلو احساساتو او عواطفو ترجماني کوله او خپلې سندرې به یې ویلې، نو که به ځینې صنعتونه هم په کې راغله راتله به، مګر دوی اصلي شی نه ګاڼه او همدغه شي ته یې شعر نه ویلې، بلکې د زیور او لباس په نظر یې ورته کتل.

د دې دپاره چې دا خبره په خوشبینۍ او محض تعبیراتو حمل نشي شعر به دځینو پښتنو شاعرانو په نظرکې وښیو، چې دوی شعرته په کومه سترګه کتلي دي او د شعر ماهیت دوی ته څنګه جلوه کړې ده؟

شعر د خوشحال خان په نظر کې:

لکـــه غشـــي لـــره بویـــه تیـــر انـــداز
هســـې شـــعر لـــره بویـــه ســـحر ســـاز
همېشـــــه د زړه پـــــه لاس تلـــــه د وزن
زیـــات و کـــم لـــه وزنـــه یـــو تـــورې غمـــاز

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه تــور اس د حقیقــت نــاوې ســپره کــا
پـــه ســـپین مـــخ پلـــو نیـــولی د مجـــاز
ســل جلــوې ســل کرشــمې ســل مکیزونــه
پــه نظــر کــې یــې ښــکاره د ســترګو نــاز
د صــنعت زیــور پــه ځــو رنګــه ورپــورې
د تشــبیه چنــدڼ چــووه بانــدې طــراز
د مضـــمون د نزاکـــت غمـــزه ورځـــه
ســر تــر پایــه درســت صــورت ســره یــو راز
کــه پــه نظــم کــې کارګــه او تېــوس راوړي
هــم د زړونــو پــه ښــکار ګرځــي لکــه بــاز
چــې یــوه وینــا یــې وکــړه هوښــیار هغــه
عــاقلان بــه ویــل کانــدي پــه ایجــاز

***

خوشحال په دې بیتو کې کمال کوي چې خپل اغاز په غشي او تېراندازۍ کوي، ځکه چې د شعر غشی هم په زړونو لګېږي او همدغه یې هدف دی، سحر ویل ورته که څه هم نوی تعبیر نه دی، مګر منلې او مسلمه خبره ده، دا چې له وزنه یو زیات یاکم توری غماز بولي ډېره ښه خبره ده او له غمازنه ورته بله ښه کلمه نشو پیدا کولی، که وو ایو چې د غماز کلمه به هیڅا دغسې په ځای نه وي استعمال کړې څه غلطه خبره به نه وي، د خوشحال له دغه شعر څخه معلومېږي، چې دی بې وزنه کلام ته شعر نه وایي، په دریم بیت کې، چې د حقیقت ناوې په تور اس سپروي او په سپین مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې د مجاز پلو نيسي ځومره ښه تعبير دی، ځکه چې حقيقت و مجاز علاوه په دغه مفهوم، چې د بلاغت په فن کې يې لري او د يوې کلمې استعمال په موضوع له معنیٰ کې حقيقت بولي او په نورو ځايو کې يې مجاز ګڼي. د تصوف او عرفان په لحاظ بله معنیٰ لري او نور کوايف پکې لېده شي. په هر صورت مونږ ويلی شو، چې خوشحال بې حقيقته کلام ته شعر نه وايي او بې د حقيقت له سپين مخه د مجاز ښايسته پلو او رنګين پوړنی هم څه اصلي غايه نه بولي.

د خوشحال په نظر کې شعر يوه حقيقي ناوې ده، چې هم سپين مخ لري هم مجازي پلو، چې له سلو جلوو، سلو کرشمو مکيزونو سره يې په سترګو کې هم نازشته او د صنعت ځورنګه زيور ورپورې دی.

وګورئ! چې خوشحال صنعت ته د زيور په سترګه ګوري او اصلي معشوقه يې نه ګڼي د مضمون د نزاکت غمزه هم بې له صنعته يو بل شی ګڼي، د مضمون د نزاکت غمزه هم بې له صنعته يو بل شی ګڼي او سر ترپايه د شعر په صورت کې تناسب او يوراز والی غواړي بيا نو وايي، چې په دغسې نظم کې که کارګه او ټپوس راوړل شي هم داسې باز ورځنې جوړشي، چې د زړونو ښکار کوي.

هو! د شعر له زړونو سره کار دی او د همدغه ښکار دپاره پيدا شوی دی. په دې بيت کې علاوه په دې لطف چې له کارغه او ټپوس نه زړه وړونکي باز جوړوي دا لطف هم شته چې د زړه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکار په یادولو سړي ته د خپلې اولې مسرۍ تېر اندازي او غشي هم یادوي، په وروستي بیت کې چې ایجاز یوه شاعرانه او ادبي هوښیاري بولي ښایي، چې د خپل دغه شعر ایجاز او زیاتو دلالتونو ته به هم اشاره کوي، چې څومره ښه مطالب یې پکې ځای کړي دي او په یو څوبیتوکې یې دومره څه ویلي دي چې یوه لویه مقاله یا یوه رساله ورځنې جوړېدی شي.

شعر د حمید په نظر کې:

شعر نه دی دا خوناب د زخمي زړه دی
یا دستي وتلی دم له خولې د مړه دی
یا نغمه د نیم بسمل مرغه د خولې ده
یا مجنون ته معما ښکلې لیلیٰ ده
یا له ښاره د حیرت وتلی فوج دی

دلته که څه هم حمید په ظاهره کې وایي، چې شعر نه دی، مګر مطلب یې دا دی چې همدغه شی شعر دی او په دې درې بیتو کې دی خپله نظریه د شعر په باب کې پوره ښکاره کوي که څوک دا بیتونه په دقت وګوري هغه پوهېږي، چې حمید شعر ته څه وایي او شعر د ده په نظریه کې څنګه ښکاره شوی دی؟ (د دې بیتو په مورد به خاص وي، مګر حکم یې عام دی) دی وایي شعر یا د زخمي زړه خوناب دی یا هغه وروستی دم دی، چې له صورت او کالبوت څخه په ډېر حسرت وتلی وي او ډېرې ارزوګانې پرې ایښي وي یا د عشق د نیم بسمل مرغه یا مجنون د لیلې معماده یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وینو د جوش موج یا یو عالم حیرت دی، چې دې ورته فوج وایي او حیرت له ښاره یې راوتلی ګڼي.

د حمید زیات مهارت په دې کې دی، چې د شعر په تعریف کې یو عالم تردد ښکاره کوي او سړی پوهوي چې شعر پېژندل څه اسانه کارنه دی. دا اسانه خبره ده چې سړی ووایي: شعر د انسان بدیعي احساسات خوځوي، مګر که پوښتنه وشي چې څنګه او په څه راز او شعر دومره اغیزه له کومه کړه؟ نو خبره ډېره ګرانیږي او د حمید غوندې یو موشګاف بویه چې دا ځواب ووایي او د شعر په معرفي کې د شعر د تاثیر علت او سبب هم بیان کړي.

د حمېد دغه تعریف چې د شعر دپاره شاعرانه تعریف دی مونږ دې ته ملتفت کوي، چې شعر یو درد او احساس، یو د عشق او جمال پیغام د یوه هېجان او اعجاب او تحبر موج دی، چې په الفاظو او کلماتو کې یې ګورو.

شعر د شیدا په نظر کې:

مضـــــمون د شـــــعر لکـــــه پیکـــــر دی
رنګـــین الفـــاظ یـــې رخـــت و زیـــور دی
ورتــــــه ضـــــرور دي دا دواړه څېــــــزه
پیکـــر کـــه هـــر څـــو دلربـــا تـــر دی

***

شیدا هم په شعر کې پیکر او زیور سره بېل کړی دی او داسې نه کوي، چې یوازې رنګینو الفاظو ته شعر ووایي او شاعري په

(c) ketabton.com: The Digital Library

الفاظو کې ولتهوي، مګر بې رخت و زیوره پېکر هم نه خوښوي او په دې ضرورت اقرار کوي. که رښتیا ووایو له دغه ضرور ته هېڅوک سترګې نشي پټولی او رنګین الفاظ دا حق لري، چې رخت و زیور یې وبولو، ځکه چې د الفاظو تاثیر یوه منلې خبره ده او هر څوک پوهېږي، چې ادبي کلمات په هر چا او هر ځای کې قوي حاکمیت لري.

ډېر شعرونه شته چې یو مضمون پکې راغلی دی او د توارد په اثر کې هغه څه چې یوه شاعر ویلي بل هم ویلي دي، مګر د یوه الفاظ شاعرانه دي او د بل نه دي، ځکه د یوه شعر ښه ګڼل کېږي او د بل هغومره نه.

شعر د علي خان په نظر کې:

عذاب نه دی نه ثواب، شعر خو ثوب دی
ګاه یې اغوندي انسان ګاه یې سبوع
عنوانات دي د ابیات معنون حکم
ښه بد ګوره محمول او د موضوع

د علي خان له دې دوه بیتو معلومېږي، چې دی منظوم الفاظ شعر ګڼي او وایي، چې شعر یو لباس دی چې کله به یې ښه سړی اغوندي او کله بد، یعنې دی لکه خوشحال او شیدا شعر یو پیکر نه بولي چې لباس ته محتاج وي، بلکې لباس یې ګڼي چې کله یو ښه شي او کله بد شي ته په غاړه کېږي، د علي خان نظریه هم د شعر په نسبت لکه د پخوانیو نظریه داسې ده اوس هم ځینې کسان شته چې وایي شعر یو ښایسته لوښی دی، چې کله پکې دوا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله پکې زهر لوېږي یا شعر یو زیو ر دی چې کله ښې ښځې او کله بدې ته په غاړه کېږي.(۱)

مګر د علي خان په نظر کې یو شی شته، چې دی یې دې خبرې ته اړ کړی دی چې شعرته لباس ووايي، هغه شی دا دی چې علي خان له ځينو داسې ملايانو سره خبرې کوي، چې هغوی شعر ممنوع ګڼي، نو دی مجبور دی چې شعر ته نه ثواب او نه عذاب[1] ووايي، بلکې ثوب يې وبولي او د شعر لمنه د دوی له لاسه خلاصه کړي، د همدې لامله د دغو بيتو اغاز هم په دې ډول کوي:

عالمـــان شـــعر پـــه څـــه ګڼـــي ممنـــوع
ډېـــر ابيـــات لـــه آنحضـــرته دي مســـموع
عذاب نـه دی نـه ثـواب شـعر خـو ثـوب دی
ګـــاه يـــې اغونـــدي انســـان ګـــاهې ســـبوع

که چېرې علي خان يې ددغسې کوم عامله د شعر حقيقت بيانولی يا چا ترېنه پوښتنه کړې وای چې شعر څه شی دی؟ يقين دی چې شعر به يې تش لستوڼی نه و ګڼلی، ځکه چې علي خان کوم داسې شاعرنه دی، چې د شعر حقيقت او معنويت تـه نـه وي پريـوتلی او محض منظوم الفاظ ورتـه شعر ښکاره شوي وي، کـه څوک د ده ديوان وګوري او د ده شعرونه له نظره تېرکړي يقين به وکړي چې د سړي مطلب پـه يـوه شي کې بـل شـانته وي، نظريـه يې هم بـل راز شي.

---

(۱) په دې باب په (بله ډيوه) کې يو مضمون شته، چې دلته يې بيا نه رانقلوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رحمان بابا چې د شعر او ادب په مقام کې لوړځای لري او سړی یقین کولی شي، چې د ده له نظره د شعر حقیقت پټ نه دی پاته، خو ما ته یې په دیوان کې کوم شعر مخې ته نه دی راغلی، چې ده د شعر په نسبت خپله نظریه پکې ښکاره کړې وي او مونږ پوه شو چې شعرد ده په نظر کې څه راز و؟ مګر چې د شعر رنګ و صورت ته یې ګورو او داهم په نظر کې نیسو چې دی خپل شعر په ساده انشاء او سوزان شعر ستایي پوهېږو چې دی په شعر کې معنوي حقیقت او سوز خوښوي او ساده جمال ورته ښه ښکاره کېږي.

په ژوند کې د شعر او ادب اغېزه:

که ژوند او حیات ته ښه ځیرشو او د انسانانو کامیابي او ناکامي په نظرکې ونیسو. د بدبختیو او نیکبختیو په پټو پټو سببونو پسې سترګې وغړوو پوهېږو، چې ادب او ادبي رجال په دنیا کې موفق دی او ژوند د ادب په ادابو روان دی. هغه اشخاص چې په جامعه کې مقبول دي او هغه کسان چې په بدنظر کتل کېږي په عقل او فکر عمل او کردار کې به یې لږ فرق وي، مګر په ادبي لحاظ به ډېر تفاوت لري.

داچې له یوه بل نه اورو فلانکی په خبره پوهېږي یا د ښه سلوک خاوند دی، فلانی سړیتوب لري، د دې ټولو خبرو راجع د هغه ادبي حیثیت او شخصیت ته وي او د هغه له ادبي اوصافو څخه مختلف تعبیرونه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که سړی د اشخاصو شخصیت تحلیل کړي او هغه ټول صفتونه چې د اشخاصو شخصیت ترې نه تشکیلیږي، تجزیه کاندې هېڅ شک نشته چې ادبي خصایص او ممیزات پکې ستره برخه لري او د اجتماعي سعادت او شقاوت سر په همدغه ځای کې دی، دلته تاسې د ځینو بدبختو شاعرانو حال او حیات په نظر کې مه نیسئ، ځکه چې دوی د هغو ادباو په نسبت چې له مواقعو نه په خوږو، ظرافتونو او لطایفو، ادبي حکایاتو او اشعارو استفادې کوي خورا لږ دي او هېڅ په حساب کې نه راځي.

دلته غرض له ادب او ادباو څخه یوازې شعر او شاعران نه دي، بلکې هغه اشخاص دي، چې د وخت او حال له مقتضا سره سم له خپل ادبي اقتداره له خپلو اوضاعو او حرکاتو له خپلو خبرو او اظهاراتو کار اخیستلی شي او کله کله مناسب بیتونه هم په ځینو مواردو کې ویلی شي، نو دغه راز ادبا تاسې د شعر او په تذکرو او جرایدو یا مجلو کې مه لټوئ، بلکې په مجالسو او محافلو لارو او کوڅو کوروکلي کې یې وګوري، چې څومره ډېر او څومره موفق دی.

که څېرې شعر و ادب یو وبولو او شاعرانو ته د دغې ډیوې سوي پتنګان وو ایو ویلی یې شو، مګر کوم اشخاص چې د دغې ډیوې په رڼاکې ناست دي او ادبي محفل یې جوړ کړی کله د شمع په نسبت او کله د پتنګ په نسپت ښه ښه بیتونه وایي او په مخکې ورته کتاب و کباب دواړه ایښي وي، دا هماغه ادبا دي چې له شعر او ادبه ګټه او استفاده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر چاته به پخپل کوروکلي کې ځينې کسان معلوم وي چې هغوی په خلقو کې نفوذ او تاثير لري او دغه نفوذ د دوی له ادبي اقتداره پيدا شوي وي، څوک چې له خلقو سره په خوږه ژبه خبرې کوي، پخپل مقصد او مطلب هر څوک ښه پوهولی شي.

د خپلې مدعا دپاره ادبي دلايل چې په عامه طبقه، بلکې په خواصو هم ډېر تاثير لري. پيدا کولی شي هغه هر ګوره په جامعه کې مقبوليت لري او په ادبي مهارت باندې عزت، ثروت، شخصيت، ښه شعريت، هرڅه ګټلی شي، ځکه چې ادب زمونږ په ژوند او حيات کې حاکميت لري او په دغو خوږو پسې هر څوک هڅه کوي.

کله چې مونږ خپله يو او خپګان راپېښ شوي وي. يا کوم مصيبت او بدبختي راغلې وي، نو په ادبي ويناو خپله تسلي کوو او په شعرونو خپل غم غلطوو، په دغسې احوالو کې که په يوه داسې صحبت او مجلس کې ګډون وکړو چې هلته لطايف او ظرافتونه وي يا څوک دم او مصيبت صبر و استقامت په نسبت شعرونه وايي او راز راز حکايتونه کوي، ضرور هغه پخواني حال نه پاته کېږي او په وضعيت کې تغيير راځي. که چېرې کوم د ښادۍ مجلس وي يا د دوه تنو د پخلاکولو او نژدې کولو دپاره کوم مجلس منعقد شوی وي هلته هم ادبي منطق او ادبي استدلال دخوشالۍ شعرونه ډېر کار کوي. که د دوه تنو څه جګړه او دعوه وي، نو هم په ادبي براهينو او شواهدو ښې ښې فيصلې کېږي. دغه راز حياتي جريانات چې په نظرکې ونيسو ويلی شو چې ادب

زمونږ هغه ملګرى دى، چې په غم او ښادۍ کې راسره دي او يوه خوږه يارانه راسره لري کله چې تياره او تورتم له هرې خوا زمونږ په ژوند احاطه وکړي او د علم، د عقل رڼا زيرى راکوي په همدغو مره وينا هم د ادب تعريف نه تماميږي بايد ووايو چې ادب په جګړو او دعوکې شاهد او حکم هم دى، ځکه چې په اکثرو مجالسو کې چې يوه خبره د څو تنو په قضاوت فيصله کېږي هلته ادب او ادبي اقتدار ډېر ډېر کومکونه کوي، که خبره دوا ېرو ته ولاړه شي هغه ځاى کې هم ادب لار لري او هرڅوک يې له تاثير لاندې راځي، له دغسې محافلو او مجالسو چې تير شو او خرابات ته ننوزو هلته هم دغه د پوهانو او صوفيانو اشنا (شعر و ادب) له رندانو سره ډېرې پټې او ښکاره خبرې لري او پوره محرم معلوميږي، مګر عجيبه لا داده چې دغه بزم او بزميانو همنشين د خطابو په ممبرونو هم دريږي او په مکتبو او مدرسو کې د اخلاقو درس هم ورکوي. کله چې دوطن او مليت د ناموس ساتلو وخت راشي بيا داسې سندرې وايي چې د توريالیو او ننګياليو وينې په جوش راځي او ځانونه اورته غورځوي، داځکه چې شعر و ادب د حيات هره خواکې کار لري او حصرو اختصاص نه قبلوي. هر شاعر چې ګورې په يوه شعر کې به ځان يوراز ښيي او په بل کې به بل شان معلوميږي همدغه سبب دى، چې ځينې کسان د شاعر معنىٰ په (متلون المرزاج) باندې کوي او وايي شاعر هغه څوک دى، چې د خپلو احساساتو تابع وي او هر څه يې چې په زړه وګرځي هغه وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتیا وایي شاعران خپل احساسات او عواطف نه شي پټولی او ارومرو یې خلکو ته په شعر کې ښکاره کوي، مګر دا تعریف یوازې د شاعر دپاره نه دی او هر انسان همدغسې شی دی.

هرڅوک چې تاسې ګورئ د خپلو احساساتو لږ او ډېر تابع دی او له خپل زړه څخه ترجماني کوي، خو د نورو خلکو خبرې باد وړي او د شاعر پاتې کېږي، ځکه د مزاج په تلون یوازې دی یادېږي او بل چاته څوک ګوته نه نیسي. که چېرې همدغه سړی چې شاعرپه دغه صفت پېژني خپل ځانته وګوري او هیر زړی نه وي پوه به شي چې انسان په ټوله اوقاتو کې یوازې نه وي او په ډېرو شیانو کې یې فکر یو راز او بل راز کېږي، ډېر ځله په کوم مجلس کې په کومه موضوع بحث کېږي او راز راز مختلف ومخالف نظریات او دلیلونه راوړل کېږي، چې د اکثرو اشخاصو فکرونه هم ورسره اوړي را اوړي او خیالونه بل راز کېږي. ډېر اشخاص شته چې یوه ورځ یوه سړي ته ښه وایي بله ورځ یې بد بولي یو وخت د یوې مفکورې طرفدار وي، بل وخت د بلې. کله چې څوک د ده احساسات او جذبات راویښ کړي بل شان شي، چې په طبعي احوالو کې بل ډول، د یوه کتاب او بل کتاب په کتلو ډېر فرق په کې راځي او واقعات وحوادث بیخي بل شی ورځنې جوړوي، نو که څوک خپل نفسي احوال او روحي کیفیات په نظر کې ونیسي ارومرو به اقرار وکړي چې زه پرون بل څوک وم نن بل څوک یم سبا به بل څوک شم، په محراب و ممبر کې یو راز جلوې کوم او په کور وخلوت کې بل شان کارونه لرم! نو دا خوي یوازې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعرنه دی د ډېرو دی. هر انسان، چې کله له دنیا نه مرورشي اخرت په خوب کېویني کله بیا د دنیا یوه شېبه عیش او عشرت له جنتونو سره نه برابروي.

انسان په ډېرو احوالو کې د احساسي او ادبي اغیزو تابع وي او کله له تعقل او تفکرڅخه کار اخلي، ځکه چې ژوندون د اکثریت په اعتبار ادبي دی نه عقلاني، ادب او احساس د زماني او مکاني اغېزو او حوادثو له تاثیر لاندې وي او تعقل هم دغو اغیزو او تاثیراتو ته غاړه ایښې ده، نو هر کله چې ژوند د مختلفو احوالو نوم دی او شعر د شاعر رنګ پیدا کوي. یو وخت به پکې د ننګ، د غیرت خبرې وي بل وخت به ننګ وغیرت په ډېرو ولي، نو هېڅ تعجب نشته که خوشحال خان یو وخت وایي:

مخ د هغو تور شه چې یې مینې نفساني دي
یوه مینه باقي ده نورې کل مینې فاني دي
مکړه د نفس نغوته د هوا په لوري مه ځه
واړه د نفس چارې شیطاني، نه رحماني دي
کر د بدو مکړه بد کاران د بدو کر کا
هر چې نېکوکار دي د نېکۍ په دهقاني دي
وخورې خملي پاڅې نه دی فکر نه دی ذکر
ته څه سړی نه یې دا خویونه حیواني دي
مه اوسه بې ذکره همېشه اوسه په فکر
ذکر فکر واړه د زړه کار دی روحاني دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر خلق ناپوه دي چې يې ډار نه شي لـه مرګـه
خانـدي هوسـېږي پـه څـه خـوښ پـه نـاداني

***

همدغه واعظ په بل وخت کې د نفساني مينو او خواهشاتو لـه اثـر لانـدې راځي او پـه ښکاره نـارې وهي، چې خولـه يـې راکـړه. يا وايي:

مست يم مې پرست يم همېشه اياغ په دست يـم
يو ساعت چې ځي رابا ندې غم دی بـې اياغـه
تـل هـوا هـوس کـړه تراولـه يـو پـه لـس کـړه
سـتاله غمــه څــه دي کــه زه ولاړم لــه فراغــه

مګر په دې ويلو يې هم تنده نه ماتېږي او په ډېرو صريحو الفاظو د هغه جهان سفرهم قبلوي، خو د لاس بريـوخبره ده، نـو هرکله چې انسـان همدغسې شی دی چې کله طاعت کوي کله ګناه او هېڅ انسـان داسې نـه شي کېدای چې دنفس لـه خواهشـاتو چـور لاس واخلي يا شپه او روځ په لهوولعب مصروف شي او هېڅکله ورتـه د مړينې فکـر پيدانـه شي. شعر هم نـه بشـپړه اخلاقي کېږي او نـه بيخـې شــهواني کيــدی شــي، نوکــه څــوک پــه دې بــاب کــې شاعرملامتوي بايد مطلق انسان ملامت کړي چې ولې کله داسې او کله هغسې وي يا پـه بل عبارت هم دا کوي هم هغه، کـه چېرې شـاعرهم دنـورو غونـدې تېګ يـا هوښـيار شـي چـې د زړه خبرې او خپل تمايل پټ کړي ژونديې يوراز او نغمه يې بـل راز وي پـه شعر کې به هرګوره دغه خواند او کيف په تانه شي، ځکه چې شعر خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهمدې لامله په همدغه وجه د تاثير او اغېزې په لحاظ له علم او فلسفې نه ميدان وړی دی او هغه کسان چې ادبي او خطابي اقتدار لري او د خپل ادبي استدلال او ادبي سحر په اثر د خلقو په احساساتو لوبې کوي په هغو کسانو غلبه مومي، چې د خلکو عقلي اقناع ته توجه لري او له علمي براهينو کار اخلي، د همدې لامله د اجتماعياتو يو لوی عالم (ګوستاولويون) وايي:

که غواړې چې يو جمعيت له خپل تاثيرلاندې راولې، نوهرڅه چې ورته وايې په تاکېدي ډول يې وايه اوپه ډېرحراراتي مکرکوه.! صحيح براهين اومثبت حقايق پرېږده او له علمي او منطقي جدل څخه کارمه اخله، له هغوحرکاتو او تمثيلو نو ډېرکاراخله چې حواس له تاثيرلاندې. مجازي عبارات،جالب نظرتشبيهات ساحرانه کلمات لکه حريت،وطن ورورولي،علم حقيقت،مساوات ډېرډېروايه! پخپلوخبرو کې دخلقو خواهشات له نظرلادې نيسه نه عقلونه،

دکوستاولويون له دې څوخبرو به معلومه شوې وي، چې د ادب تاثیر په خلقو باندې له علم او تعقل نه زيات دی او صحيح براهين يا مثبت حقايق دومره اثرنه لري، لکه چې مجازي عبارت او جالب نظرتشبيهات يې لري.

که مونږ پخپله هم په حيات کې دقت وکړو راته معلومېږي چې ادبي تعبيرات او ادبي براهين په رښتيا ډېرقوي دي او دغه راز ادبي دجال چې لکه ګوستالويون دجمعيتونو د متاثرکولو په چل پوه شوی دی او د خپلې وينا په ادبي جاذبه يا دخپلو اوضاعو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حرکاتو په مرسته په خلکو تاثیراچولی شي هغه که لیکونکي وي او که نه وي، پخپله شعر وایي او که د نورو له اشعارو کاراخلي په جامعه کې نفوذ پیداکوي او له علمي او عملي رجالو څخه برکښېني.

دغه راز اشخاص چې مثالونو ښودلو ته یې ضرورت نشته پرېږدي او یوازې هغه شاعران په نظر کې نیسي، چې پخپلو اشعارو یې له پادشاهانو او لویو خلقو څخه ډېرانعامونه اخستي دي او ډېر قدرونه یې لیدلي دي د دوی شمېر هم دومره زیات دی، چې لکه خزانه هومره یو لوی کتاب پرې ډک دی او ځوتنه یې دلته یادوو:

امیرخسرو: دې شاعر له ډېرو پادشاهانو او لویو خلکو څخه بخششونه لېدلي، چې د ټولو بیان اوږدېږي یوه صله یې، چې له سلطان قطب الدین څخه اخستې ده هغه د یوه هاتي (فیل) په تول سره او سپین وو.

فرخي سیستاني: په یوه قصیده له امیرابوالمظفر ناصرالدین طغاني څخه چې دبلخ حاکم و دوه څلوېښت اسونه په جایزه کې واخیستل.

فطرتي کشمېري: په دوه بېتو له اکبر بادشاه څخه دوولس زره روپۍ انعام واخیست.

سید ذوالفقار شرواني ته په یوه مدحیه قصیده یو ه وزیر (۷) خرواره وربښنم ورکړه.

دانشي مشهدي ته شهزاده دارالشکوه په دې یوه بیت:

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاکـه را سـر سـبز کـن ای ابرنیسـان دربهـار
قطـره تـا مـی میتـو اندشـد چـرا گـوهر شـود

***

یو لک روپۍ وبخښلې:

حیاتي کاشي: ده ته جهانګیر پادشاه د تغلق نامې په یوه مبحث باندې د ده په تول سره او سپین ورکړه.

ارزقي وايي: چې طفانشاه سلجوقي کومه ورځ د تخته نرد لوبه کوله، مګر لوبه يې ښه نه وه او ده ته دومره قهر ورغلی و، چې هر ساعت به يې تورې ته لاس کاوه او د مجلس خلق ډېر په ويره کې وو، په دې وخت کې ارزقي یوه رباعي وويله چې د ده له لوبې يې د حسن تعليل په ډول ښه تعبير وکړ او دی پرې دومره خوشحاله شو، چې پنځه سوه طلايې ور وبخښلې او لوبه کونکي هم له خطره خلاص شول، رباعي داده:

گرشاه سه شش خواست سـه یـک نقشـی فتـاد
تـــوظن نبـــری کـــه کعبتـــین دا دنـــداد
شـش چـون نگریسـت حشـمت حضـرت شـاه
از حشـــمت شـــاه روی برخـــاک نهـــاد

په دې رباعي کې نه کومه فلسفه شته نه څه علم، فقط همدومره خبره ده چې طغانشاه کعبتين غورځوي چې شپږخاله راووزي، مګر تقدير داسې پېښوي، چې د شپږو خالو مخ د ځمکې لور ته کېږي او درې خاله راوزي، څه چې پادشاه غواړي هغسې نه کېږي، ځکه ده ته قهر ورځي او وضعيت يې بل راز کېږي. ارزقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه وخت کې وايي هغه شپې خاله چې شاه يې غواړي د شاه له هيبته مخ په خاورو ږدي او د ده دحشمت احترام کوي، پادشاه لکه چې په هيڅ خپه شوی و دغسې په هيڅ او خوشې خبره خوشحالېږي او هغه لاس چې تورې ته يې وړ بخشش ته يې اوږدوي.

دې خبرې ته څه ډېر تعجب مه کوئ انسان په همدغسې خبرو يو راز او بل راز کېږي او ادب دغسې ډېرې اغيزې لري.

سلطان محمود هم کوم وخت په بل حال کې و او د اياز د څڼو لنډولو حکم يې صادرکړ، چې د هغه څڼې لنډې شوې پخپل حکم ورته پښېمانتيا پيدا شوه چې دامې څه وکړه؟ او څه رانه وشوه؟ سلطان که څه هم ډېر ډېر کارونه کولی شو، مګر هغه څڼې يې په هغه ساعت نه شوې او ږدولی او حسن وجمال يې بېرته ژرنه شو راګرځولی.

دا پښېماني ورو ورو زياتيده او دی يې دې حد ته ورساوه، چې په مجلس کې هېچا خبرې نه شوې کولی پوهان او هوښياران حيران وو چې څه وکړي، عقل ومنطق په دې وخت کې څه کارنه شو کولی او دا غم بې له شعره په بل شي نه سړې ده. د ټولو سترګې عنصري ته اوښتې او هغه څه چې په سلطانانو هم اثر او غلبه لري د عنصري په برخه وه، نو هغه راغی او دا رباعي يې وويله:

گرعيب سر زلف بت از کاستن است
چه جاى بغم نشتن و خاستن است

(c) ketabton.com: The Digital Library

وقت طرب و نشاط و می خواستن است
کاراستن سر و زپیراستن است

د دې رباعي په ویلو غم ورک شو او خوشحالي راغله سلطان د عنصري خوله درې ځله له جواهرو ډکه کړه که څوک دې رباعي ته د کوم حقیقت یا د تعقل په سترګه ګوري هېڅ به په نظر ورشي او وایي به، چې په دې کې نوڅه دي؟ مګر دا هم د شعر لوی قوت دی چې هېڅ پکې نه وي هم یو لوی سلطان له خپل اثر لاندې راولي او په ډېرو جواهرو ځان خرڅوي.

دیوه بل بادشاه نقل کوي، چې خپلې عملې ته یې وویل:

سبا به فلانکي ځای ته د ښکار دپاره ځو، مګر هر څوک که دمخه تللی و سر یې د وهلو دی، سبا چې پادشاه له خپلې عملې سره روان شو ګورې چې یو سړی دمخه روان دی او ښکار ته ځي پادشاه په ډېر قهر وویل: ته نه یې خبر چې ما پرون څه ویلي وو او ستاسزا څه ده؟ سړی شاعر و او پوه شو چې بې له شعره بل هېڅوک د پادشاهانو د قهر د عتاب ځواب نه شي ویلی، نو یې دا بیت وواېه:

من ان ستاره صبحم که از طریق ادب
همېشه پیشرو افتاب می باشم

***

دا بیت نه و بیخې اوبه وې چې د قهر و غضب په اورتوېې شوې او عتاب په لطف و مرحمت بدل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه راز ادبي اغېزې اوس هم شته، مګر په بل رنګ اوس هم که ځوک چاته په دغسې خبرو سمدلاسه جواهر او طلا ورکوي، نو په زړه کې ځوځای ورکوي او څو ورځې پس يې په غير مستقيم ډول تاثيرات څرګندېږي. اوس هم مونږ ملتفت نه يو کنه هر ځوک تر يوه حده د خوږو خبرو او ادبي تعبيراتو له اثر لاندې راځي او د دغسې کسانو قدر کوي. يوه ورځ چا حکايت کاوه، چې زه وروسته له څه مودې مسافرت نه خپل کوروکلي ته راغلم او تقدير په دواړو سترګو په غومبسو وچيچلم، نو ځوک به چې ليدو ته راته ورته به ويل کيده، چې صحت يې ښه نه دی او د راوتلو يا کښيناستلو توان يې نشته بله ورځ يو اشنا يې راغی چې د خواږه صحبت خاوند و او د هغه د خوږو خبرو خاطرات مانه وو هيرکړي.

نو هر څه مې چې وکړه د هغه له صحبته مې زړه صبر نه شو کړای او په پټو سترګو يې مجلس ته ورغلم هغه، چې زه به دې حال وليدم راته يې وويل: ډېره موده نه وې راغلی د دې ځای غومبسې هم درپسې خپه شوې وې او په سترګو يې ښکل کړې! که سړی فکر وکړي دا خبره، چې مونږ ولې چيچې او دڅه دباره دا کارکوي؟ مګر ادبي تعبيرات که څه هم واقعيت پکې نه وي، خو اثر پکې وي او ويلی شو، چې د دغه سړي ليده به هم په دغسې حال کې د همدغه راز خبرو په اثرکې وو او په حقيقت کې همدغه خبره د ليدو واسطه شوه.

دې راز خبروته بايد سړی په بې اعتنايئ ونه ګوري، ځکه چې مونږ هر يو په مجلسونوکې په همدغسې خبرو هم خوشحالېږو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم قانع کېږو، چې کله څوک ورته د علم او علمي استدلال په عینکو ګوري. د قناعت وړبه نه وي، مګر څوک پکې له قضاوت او حکمت نه کار نه اخلي او په پټو سترګو يې مني.

مشهوره ده، چې کوم وخت شېخ بوعلي سينا د بو سعيد ابوالخير په مجلس کې ناست و او څوک راغی چې سرمې خوږېږي، هغه يې په دمولو شروع وکړه بوعلي سينا په خندا شو، بوسعيد ابوالخير ترې پوښتنه وکړه چې ولې خاندې؟ده وويل چې د سر درد ښايي، چې د صفرا په اثر وي، نو دم يې څه چاره کولی شي؟ سعيد ابوالخير ورته يوه سخته خبره له خولې وايسته چې شيخ ډېرخپه او متاثر شو او بيا يې ورته وويل په تاغوندې لوی حکيم باندې يوه عادي کلمه دومره تاثيرکوي، نو په دې سړي به ولې اسماالله اثر نه کوي شېخ چوپ شه او د دې خبرې په جواب کې يې هېڅ ونه شو ويلی. سړی چې د ابوسعيد ابوالخير په خبره کې غور کوي پوهېږي چې ده له ادبي استدلال څخه کار اخستی، مګر ابوعلي غوندې يو لوی سړی پرې قانع شوی او د سعيد ابوالخير په نسبت يې ويلي دي: هغه څه چې زه پرې پوهېږم دی يېويني.

په دې کې څه شک نشته چې دمونه ډېر تاثير لري او ډېرخلق پرې سمدلاسه جوړېږي، مګر دغه دليل دعلم ومنطق په لحاظ دبحث ډېر مجال لري، خو ادبي دلايل بې بحثه منل کېږي او هغه جدل چې په علمي براهينو کې کېږي دلته نه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خطابې مقام دا امتياز پيدا کړی، چې څوک به يې د خبرو ترديد نه کوي او هرڅه به يې اوري، په شعراو ادب کې ډېرې خبرې شته چې څوک يې د عمل ومنطق له مخې اثبات نه شي کولی، مګر د دې لامله چې منکر او معترض نه لري، نو سړی ورته مسلمان ويلی شي.

د رحمان بابا دا بيت:

باد چې ستا په زلفو باندې نېت د پرېشانۍ کړ
ځکه يې ګردونه د جهان واړه په سر دي

د واقعيت او حقيقت په لحاظ هماغسې خبره ده لکه د غومبسو چيچلو په نسبت چې دمخه تېره شوه، ځکه چې دلته هم د باد په سر د جهان ګردونه کېدل د دې دپاره چې زلفې پرېشانوي د شاعر يوتصور دی، چې دی به يې هم په زړه کې نه مني، مګر د رحمابابا ديوان به په زرهاو تنو لوستی وي او هېڅ فکر به ورته د دې خبرې په ترديد کې نه وي پيدا شوی، ځکه چې ادبي لذت يې سړی دغسې سوداګانو ته نه پرېږدي. په يوه بيت کې خوشحال خان خټک هم خپلې معشوقې ته وايي:

پــه مــلال کاتــه عاشــقان وژنــې
ســتا پــه ســترګو کــې چــړې دي د قصــاب

***

مګر هېڅوک نه وايي چې په سترګو کې خو چړې نه ځايېږي او که په سترګو کې چړې وي، نو چې عاشقان وژني خو سترګې به مړې کړي، دا بيت سره له دغه اعتراضه چې هېڅوک يې نه شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولی او نه یې کوي په اوربېدونکو تاثیرکوي او د انتخاب وړ ورته ښکاري، د دې سبب همدا دی چې شعر و ادب ښېل ځای لري او څوک ورته په هغه سترګه نه ګوري چې نورو خبرو ته ګوري.

په شعر کې لکه چې خوشحال ویلي:

که په نظم کې کارګه او ټپوس راوړي
هم د زړونو په ښکار ګرځي لکه باز

ټپوسان او کارغان د بازانو کار کوي، بلکې باز زړونه نه شي وړلی او دوی زړونه وړي.

په کومو خبرو کې چې د ادب مالګه ګډه شي هغه په هر چا اثر کوي او هر څوک یې خوښوي. وایي چې د (هارون الرشید) دوه زامن وو، چې یو پرې ډېرګران و او بل لږ، چا ورځنې د سبب علت پوښتنه وکړه، پادشاه د هغه په مخکې خپل ناګران زوی راوغوښت، هلته څو دانې مسواکونه هم پراته وو، نو خپل دغه زوی ته یې وویل چې داڅه دي؟ هغه وویل:

(مساویک) یعنې مسواکونه، دی یې رخصت کړ او خپل ګران زوی یې راوباله له هغه نه یې چې تپوس وکړ، هغه داجمله استعمال نه کړه، ځکه چې دې جملې سره یې التباس درلود چې سړی چاته په عربي ووایي، چې ستا مساوي، یعنې کاف پکې خطابي شي او اضافي ترکیب شي.

نو خپل مقصد یې په بل راز ادا کړ او ویې ویل چې مفرد یې (مسواک) دي، پادشاه هغه سړي ته وویل چې اوس خوبه د دواړو په فرق پوه شوی یې. له دې واقعې او دې جواب څخه معلومېږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د پادشاه يو زوی اديب و او په ادبي دقايقو له هغه بل نه ښه پوهيده، ځکه ورته ګران و.

وګورئ! ادب او ادبي خبرې په زامنو کې هم فرق راولي او د پلار په نظرکې هم يو زوی له بل څخه ښه کوي.

له کوم با ادبه سړي نه چاپوښتنه وکړه چې ته لوی يې که فلانکی؟ ده په ځواب کې وويل چې زما کلونه له هغه نه زيات دي او داسې يې ونه ويل چې زه ترهغه لوی يم، ځکه چې ځانته لوی ويل ورته مناسب نه ښکاريده.

دا خبره البته څه علمي او فلسفي قيمت نه لري، مګر خپل ادبي قيمت په کتابونو کې ژوندی پاته شوه او د زمانې يادونه وی نه وړله.

په يوه ښه سړي چا څو اعتراضه وکړه او ورته يې وويل چې انګور خو پاک او حلال دي او د انګورو اوبه هم پاکې دي، نو شراب ولې ناپاک او نجس دي؟ بل دا چې سړی که څه په سترګو نه ويني نو څه پوهېږي چې هغه شته (غرض يې له خدای څخه انکار و) دريم اعتراض يې دا و، چې کارونه خو ټول تقدير کوي او هر څه چې چا ته مقرر وي هغه رسيږي، نو يو سړی ولې د چا په وژلو قصاص کېږي او ملامتېږي؟ د ښه سړي په مخکې يوه خښته پرته وه هغه يې را واخيسته او دی يې پرې وويشت، سړی ولاړه عرض يې وکړ او د هغه وخت حاکم دی راوغوښت، چې که تا د ده جواب نه شو ويلی، نو په خښته دې ولې ويشته او ولې دې ژوبلاوه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه سړي ورته وويل: ما خو نورڅه نه دي کړي او د ده درې واړو سوالونو ځواب مې ورکړی دی.

دی وايي انګور او د انګورو اوبه پاکې دي، نو شراب ولې مردار دي، ما دې پوه کړ چې دغه خښته خو له خاورو او اوبو جوړه شوه که دې څوک په خاورو يا په اوبو ووهي نه ژوبلېږي که خاورې او اوبه يو ځای کړي او خټه شي، نو په خټه هم څوک نه دي ژوبل شوي، مګر چې لمر ته يې کېږدي او وچې شي، نو بيا سړی ژوبلوي. بل دی وايي چې کارونه، خو ټول تقدير کوي نو يو سړی ولې په بل ملامتېږي؟ د ده ژوبليده خو هم د تقدير کار و دی ولې زما دلاسه عرض او شکايت کوي. دا چې وايي څه چې سړی په سترګو نهويني هغه نشته، نو دغه درد چې دی ورځنې فرياد کوي دا خوهم څوک په سترګه نه ويني.

په دې خبرو حاکم هم قانع شو او عارض هم نور څه ونه شوه ويلی، مګر چې سړی ګوري دا ځوابونه ادبي دي او دغه ښه سړي که دعلم و فسلفې په اساس ورسره بحث کړی وای ښايي چې هغه يې دومره ژرنه وای قانع کړی او نه يې ځان دغسې په اسانه خلاص کړی وای.

يوه بل چا قصه کوله چې زه يوه ورځ ديوه حاکم په حضور کې ناست وم، چې يو سړی راغی او د چاله لاسه يې په سر خاورې باد کړې، حاکم ته د ده عرض بې اساسه معلوم شو چې دی دروغ وايي او په ناحقه عرضونه کوي، نوحکم يې وکړ چې ويې وهئ! سړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په مخ ځپېړې وخوړې بیا را وړاندې شو او ویې ویل: حاکم صاحب!

تـــا چـــې پـــه مـــخ ځپېـــړه راکـــړه
لـــه اوښـــکو ډکـــې ســـترګې چاتـــه واړومـــه

د دې لنډۍ په اورېدو د حاکم وضعیت او فکر بدل شو او امر یې وکړ، چې د ده په عرض کې دې غور او تحقیق وشي.

د ادب تاثیر په اسلامي فقه او دیني احکامو کې:

ادب او ادبي فنون خو د هر علم او هرې پوهې دپاره یوه ښه وسیله ده بشر په علم و معرفت کې اصلي او اساسي برخه لري، مګر په دیني احکامو او مسایلو کې یې دومره تاثیر وینو، چې ټوله فقه راته یو ادبي استنباط معلومېږي.

که چېرې د اسلام علماو ادبي قوانین نه وای کشف کړي او په ادبي اجتهاداتو نه وای موفق شوي هېڅکله به څوک د قران کریم په اسراو او معانیو نه وو پوه شوي او دغه موجوده تفاسېر به میدان ته نه وو راوتلي. د قران اعجاز او فصاحت، بلاغت به چاته نه ومعلوم، اسلامي فقه به نه وه تدوین شوې فرایض او واجبات به له مستحباتو او مباحاتو چا نه وو بېل کړي، هغه اوامر چې یوازې اباحت ترې معلومېږي او هغه امرونه، چې د سوال و جواب دپاره دي دواړه به یو راز ګڼل کېده او د ډېرو حقایقو په مخ به پرده پرته وه. همدغه ادبي اصول او قوانین دي، چې خلک یې د خدای د کتاب په فصاحت و بلاغت وپوهول او د خدای احکام یې ور ښوول، د اصول الفقه، اصول البیان، اصول البلاغت، فقه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اللغه او صرفي او نحوي مسايلو په مرسته يې معنىٰ ته لار پيدا کړه او د فکر او اجتهاد خاوندان پيدا شول.

هر کله چې زمونږ ديني کتاب(قرآن کريم) د فصاحت او بلاغت له حيثه د اعجاز حد ته رسېدلی او زمونږ ښکلی رسول (ص) هم افصح العرب بلل کېږي، نو د دغسې کتاب او دغه راز پيغمبر په وينا پوره پوهېدل ډېره ادبي پوهه غواړي او هر څومره، چې څوک د ادب په دقايقو زيات پوه شي، هوغومره د قرآن په شاعراتو او عباراتو، دلالتونو او اقتضاآتو ښه پوهېږي او په نبوي احاديثو کې بصيرت پيدا کوي. که مونږ اصول الفقه په غور وگورو، بې له ادبي مسايلو چې په نصوصو پورې تعلق او اختصاص لري، بل شی نه دی. که چېرې د دين امامان له عربي لغت او ادب سره پوره نه وای اشنا، دغه صحيح اجتهادونه به نه وو شوي.

په اصول الفقه کې د شرعي احکامو پېژندل په څلورو تقسيمونو پورې اړه لري:

اول تقسيم: د لفظ په اعتبار دی د صيغې او لغت له حيثه چې اقسام يې دادي: خاص، عام، مشترک، ماول، دا تقسيم د کلمې په اصل وضع پورې تعلق لري.

دوهم تقسيم: د معنىٰ د ظهور او خفا په اعتبار دی، چې هريو(ظهور – خفا)څلور څلور قسمونه لري:

د ظهور اقسام: ظاهر، نص، مفسر، محکم.

د خفا اقسام:خفي، مشکل، مجمل، متشابه.

دريم تقسيم :د لفظ د استعمال په اعتبار دی اقسام يې دادي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیت، مجاز، صریح، کنایه.

څلورم تقسیم: د مراد او مقصد پېژندلو اعتبار دی چې قسمونه یې دا دي: عبارت دنص، اشارت دنص، دلالت دنص، اقتضا دنص (۱)

لومړی او دریم تقسیم په کلمه پورې تعلق لري او دوهم د څلورم په کلام پورې وروسته تر دغو تقسیماتو اوس د مثال په ډول د ځینو اقسامو تاثیر او اغېزه په فقه او احکاموکې د اختصار په ډول ښیو.

حقیقت او مجاز: حقیقت په درې ډوله دی: متعذر حقیقت، مهجور حقیقت، متعارف حقیقت، که چېرې دیوه لفظ حقیقي معنیٰ متعذره یا مهجوره وي د ټولو په اتفاق مجاز مراد ېږي نه حقیقت[۲]

نو که یو سړی قسم وخوري، چې زه به د فلانکي کره قدم کښېږدم او بیا دهغه کاله ته په اس سپور ننوزي قسم پرې اوړي، که څه هم حقیقتاً یې قدم نه دی ایښی که چېرې له دروازې نه قدم دننه کړي او بې له دېنه چې ننوزي هغه کره قدم کښېږدي قسم پرې نه اوړي که څه هم حقیقتاً یې قدم ورکره ایښې دي، ځکه چې دلته له قدم ایښودلو نه مجازي معنیٰ مرادېږي چې ننوتل دي نه قدم اېښودل، نو حقیقت دلته عرفاً مهجور دی، همدغه شان په دې حدیث کې (لاتبیعوا الدرهم بالدر همین ولاالصاع بالصاعین)

(۱) هرکله چې ددغوټولو تفصیل زښت ډېر اوږدېږي او په دغسې ضمني بحث کې نشي راتلای، نو له ټول تفصیل څخه به یې صرفنظر شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې یوه روپۍ په دوو روپو او یوه پیمانه په دوو پیمانو خرڅول منع شوي دي. د پیمانې حقیقي معنیٰ متروکه ده او غرض ورځنې د یوې پیمانې او دوه پیمانو غله ده، نو که څوک د لرګي یا د کوم بل شي یوه کونډۍ او کاسه په دوو باندې خرڅوي سود او ربا ورته نه ویل کېږي، ځکه چې له یوه لفظ څخه به یوه حال کې حقیقي او مجازي دواړه معناوې نه مرادېږي.

که یو لفظ مستعمل حقیقت لري او په مقابل کې یې متعارف مجاز نه وي موجود د ټولو په اتفاق حقیقت مراد دی نه مجاز او که متعارف هم دی، نو امام ابوحنیفه رح وایي چې حقیقت اولیٰ دی او د امام محمد او ابو یوسف په نزد د مجاز په عموم باندې عمل کېږي.

د دوی اختلاف هلته معلومېږي چې یو سړی قسم یاد کړي چې زه دغه غنم نه خورم او بیایې نینې یا ډوډۍ و خوري، نو د امام ابو حنیفه په نزد د نینو په خوراک حانث کېږي او د ډوډۍ متعارف مجاز دی، نو دی حقیقت ته په مجاز باندې ترجیح ورکوي، مګر د هغو دوو نورو امامانو په نزد د دواړو خوراک د مجاز دعموم په ډول حانث کېږي.

صریح او کنایه:

سریح هغه لفظ دی چې معنیٰ یې څرګنده او ښکاره وي او کنایه هغه کلمه ده چې معنیٰ یې څه قدرته پټه وي، د فقه په احکامو کې دا دوه لفظونه ډېر فرق لري، که صریح الفاظ د چاله خولې ووزي لکه طلاق او عتاق که د ټوکو په قسم وي او که په زړه کې یې کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل مطلب نیولي وي هم خپل کار کوي او طلاق یا عتاق واقع کېږي او نیت ته هېڅ ضرورت نشته، مګر په کنایاتو کې نېت یا د حال دلالت ضرور دی، که یو سړی په غلا (سرقد) یا زنا اقرار وکړي، نو د دې لامله چې دا الفاظ صریح دي حد کېږي، یعنې د غلا په اقرار یې که له لسو روپو کمه نه وي لاس غوڅېږي او په دې بل اقرار په دُرو کېږي یا سنګسارېږي، مګر که د زنا د کلمې په عوض جماع ووایي یا د غلا او سرقې په ځای (مثلاً) ووایې چې جماع هسې یو ځای کېدو معنیٰ هم لري او اخستل هم ډېر ډولونه لري او احتمال لري چې په بیع به یې ورنه اخستي وي.

ظاهر نص، مفسر محکم:

هغه کلام چې مراد یې ښکاره وي او تامل او پوښتنې ته پکې حاجت نه وي او له صیغې څخه مطلب او مراد معلومېږي ظاهر ورته ویل کېږي او نص هغه وي چې له ظاهرنه پکې وضاحت زیات وي.

که څوک ووایي: ماته چې د کلي خلک راغله، نو احمد مې ولید. دلته د کلي د خلکو راتګ یوه ظاهره خبره ده چې څه خفا نه لري، مګر د احمد لیدل نصي بلل کېږي، ځکه چې دلته علاوه د معنیٰ په ښکاره والي د کلام صوق هم د احمد دلیدلو خواته دی او خبره اصلاً د همدغه مطلب دپاره روانه شوې ده.

مفسر هغه کلام دی چې له نص نه هم پکې زیات وضاحت وي او د تاویل وتخصیص احتمال پکې هېڅ نه وي موجود لکه دا ایت:

(c) ketabton.com: The Digital Library

«فسجد الملکة کلهم اجمعون» په دې ايت کې د ملايکو سجده کول ظاهر بلل کېږي، مګر د ادم عليه السلام تعظيم پکې نص دی ځکه چې د کلام سياق د همدغه تعظيم د بيان دپاره دی، يعنې همدغه تعظيم بيانول پکې اصلي مقصد دی.

هرکله چې« فسجد الملکة » وويل شوه دا احتمال پيدا شو، چې ټولو ملايکو به سجده کړې وي او که ځينو؟ ځکه چې د جمع اطلاق په درې تنو او دوو باندې لاهم کله کله کيږي بل دا احتمال هم و، چې هرې ملاکې به يوازې يوازې ورته سجده کړې وي که ټولو به يو ځای سر په ځمکه ايښی وي؟ چې«کلهم اجمعون» وويل شوه دغه احتمالات رفع او کلام مفسر شو (۱)

که چېرې ددغو درې قسمو(ظاهر، نص، مفسر) يو له بله تعارض پېښ شي، نو مفسر په نص او نص په ظاهر قوي دی، لکه په دې دوو اياتو کې:

«واحل لکم ماوراء ذالکم ان تبتغوا باموالکم»، «فانکحوا ماطاب لکم من النساء مثنې وثلث ورباع» چې په لومړي ايت کې بې له محرماتو چې په ايت کې دمخه ذکرشوي دي د نورو ښځو روا والی هر څو چې وي د عدد له تعينه ترې معلومېږي او دوهم ايت له څلورو نه زياتې نه رواکوي، نو دلته د دواړو اياتو مقابله راغله، مګر د دې لامله چې دوهم نص او لومړی ظاهر دی دا حکم په هغه زورور شو او له څلورو نه تجاوز نه دی روا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استثنا بحث:

د دین د مجتهدینو اکثر مذهبي اختلاقات په ادبي اختلاف مین وي چې یو له دغسې اختلافونو څخه د استثنا بحث دی، په دې بحث کې د امام اعظم(ابوحنیفه) او امام شافعي رحمة الله علی هما ترمنځ اختلاف دی.

امام اعظم صاحب وایي که یو سړی اقرار وکړي، چې په ما باندې د فلانکي سل روپۍ دي، مګر لس کمې نو داکلام په حقیقت کې داسې دی، لکه چې ده ویلي دي د فلانکي پر ما باندې نوي روپۍ دي، یعنې لکه چې په لسو باندې بیخي له اصله اقرار نه وي شوي اما شافعي صاحب وایي چې نه، ده یو ځل په سلو اقرار کړی وروسته یې لس د جګړې او معارضې په ډول ترېنه کمې کړي.

دا اختلاف ښایي چې ځینو کسانو ته لکه یوه لفظي نزاع داسې ښکاره شي، مګر په شرعي احکامو او د قران کریم په تفسیر کې دخل او تاثیر لري شافعي(رح)وایي: که مونږ استثناً داسې وګڼو لکه چې په مستثنا بیخي اقرار نه وي شوی، نو د توحید د کلمې (لااله الله) معنیٰ به داسې شي، چې نور خدایان نشته، یعنې د نوروخدایانو نفي به یې معنیٰ شي او اثبات به پکې را نه شي، مګر که مستثنی د معارضې په ډول له مستثنی منه څخه جلا کړو معنیٰ به یې داسې شي: نور خدایان نشته، مګر یو خدای شته، نو هم نه نفي شي او هم به اثبات شي امام اعظم صاحب په ځواب کې وایي، چې په کلمه توحید کې مقصد د نورو خدیانو نفي ده، ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د خدای په وجود، خو مشرکان هم قایل دي، مګر شریکان ورسره پیداکوي او که مونږ په استثنا کې په معارضه قایل شو، چې لومړی په ټولو حکم وکړو بیا مستثنې ورځې وباسو، نو په دې ایت کې ((فلبث فیهم الف سنة الاخمسین عاما)) چې خدای پاک فرمایي:

نوح علیه السلام پخپل قوم کې پنځوس کم زرکاله تېر کړه که اول په زرو کالو حکم وکړو او بیا پنځوس ترینه وباسو د خدای په کلام کې به کذب راشي((نعوذبالله منها))همدغه د استثنا په مساله کې یو بل ځای هم دا دواړه امامان اختلاف لري که یو سړی ووایي، چې په ما باندې زر روپۍ د احمد دي، زر د محمود دي زر د زید دي، مګر سل کمې. امام شافعي صاحب وایي چې د هر یوه لکه شرط چې له هر یوه معطوف سره تعلق پیدا کوي دغسې استثناء هم ده، مګر امام اعظم صاحب وایي چې سل روپۍ یوازې له وروستي سړي څخه کمېږي او شرط او استثنا یو له بله فرق لري، ځکه چې که د شرط په ډول سړی ووایي زه به یوه میاشت روژې ونیسم یو ځل به پسه خیرات کړم، یو ځل به قران ختم کړم که فلانکی راغی، نو شرط له درې واړو جملو سره تعلق پیدا کوي، مګر استثنا یو له بله فرق لري، ځکه چې که د شرط په ډول سړی ووایي زه به یوه میاشت روژې ونیسم یو ځل به پسه خیرات کړم یو ځل به قران ختم کړم که فلانکی راغی، نو شرط له درې واړو جملو سره تعلق پیداکوي، مګر استثنا هغسې نه ده او بېل

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکم لري دا بحث د دوی ترمېنځ دعربي ادب به لحاظ ډېر دقيق نکات لري، چې نور بخث پکې د طوالت موجب ګرځي

لغوي تدقيق:

لغوي تدقيق هم په ديني احکامو کې ډېر تاثيرکړی دی، چې د نمونې په ډول يې دا ځومثالو نه ښيو:

په دې ايت کې ((ولاتقل لهماافٍ)) چې خدای پاک د مورپلار په حق کې ((اف)) ويل منع کړه. د لغوي تدقيق خاوندان په دې پوه شول چې له دې کلمې ځخه غرض اذيت او ضرر دی، ځکه چې دا معنیٰ په دې لغت کې پرته ده او اهل لغت پرې پوهېږي، نو د دغه لغت په تقاضا په همدغه ايت د مورو پلار وهل او رټل هم منع شول، ځکه چې په دې کې اذي او ضرر لازيات دي، مګر که په کوم قوم کې د(اف) کلمه د خوشحالتيا دپاره استعمالېږي او ځه ضرر پکې نه وي، نو بيا اف ويل ځه ګناه نه لري.

په عربي کې د (لحم) کلمه چې په پښتو يې غوسه بولي له (التحام) ځخه مشتقه ده ځوك، چې په دغه ژبه کې د لغوي ذوق خاوند دی هغه پوهېږي چې په دې کلمه کې دشدت او قوت معنیٰ پرته ده، چې هغه معنیٰ د کب (ماهي) په غوښه کې نشته، نو که ځوك قسم وخوري چې زه (لحم) (۱) نه خورم او بيا کب وخوري قسم پرې نه اوړي، ځکه چې دې ته د لغوي تدقيق په لحاظ لحم نه ويل کېږي (۲)

همدغه شان که کوم عرب ووايي چې زه (فاکهة) نه خورم او بيا انګور خوري، ده فکهه چې مونږ ورته ميوه وايو نه ده خوړلې ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په عربي کې فاکهه دخوراك هغوشيانو ته وايي چې تلذذ پکې وي او غذا نه وي، نو د دې لامله چې په انګور کې غذايت شته له فاکهې څخه دلغوې تحقيق په لحاظ وزي.

فقهې مسالې له ادبي مسايلو بيان او معانې يا نورو ادبي علومو او فنونوسره داسې تاوې راتاوې دي، چې څوك يې يوله بله نه شي بيلولی او د همدغسې قوي ارتباط په اثر کې ويلی شو، چې د اسلامي فقهې زياته برخه له هغو ادبي تدقيقاتو راوتلې ده چې د دين امامانو او عالمانو په عربي لغت او ادب کې کړي دي.

که څوك غواړي، چې د خدای په کلام پوه شي په فقه کې دې بصيرت پيدا کړي او د احکامو فلسفه ورمعلومه شي بايد اديب شی او په ادبي دقايقو وپوهېږي په کلماتو کې عام وخاص، مشترك و موؤل، حقيقت و مجاز صريح وکنايه وپېژني، د کلام سياق و سباق، د ظهور او خفا مراتب ورمعلوم شي. د نص په عبارت او اشارت دلالت و اقتضا پوه شي او په استعماراتو کې بينايي پيدا کړي. همدغه سبب دی چې له ديني پوهې سره ادبي پوهه هم تړلې ده او يو بينا فقيه هېڅکله له ادب او ادبي علومو نه شي مستغني کيدای. که دغه احتياج او دغه تلازم په تفصيل سره وښودل شي يو کتاب پرې ډکېږي او په دغسې فصل يا باب کې نه ځايېږي، ځکه په همدغومره لړ بحث اکتفاکوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابن زبعري د اعتراض ځواب:

د دې ایت په استناد (انکم وماتعبدون حصب جهنم) ابن زبعري د اعتراض په ډول د رسول الله صلی الله علیه وسلم په حضور کې وویل:

چې عیسی (ع) او عزیر(ع) ته خو هم عبادت شوی دی، نو دوی به هم په اورسوځي؟ رسول الله (ص) ورته په جواب کې وویل: (ما اجهلك بلغة قومك) یعنې ولې دخپل قوم په ژبه نه پوهېږي او د دې امتیاز نه شې کولی چې (ما) په (ما تعبدون) کې د غیر ذوي العقولو دپاره استعمالېږي او د ذوی العقولو دپاره په ژبه کې (من) استعمالېږي، نو دلته غرض بوتان او اصنام دي.

وګورئ په دې ځای کې زمونږ پېغمبرد دې اعتراض ځواب د ادب په اصولو او د لغت د تدقیق په اساس ځنګه ښه کړی دی او په دغسې ادبي دقایقو پوهېدل دقران په لحاظ څومره ضرور دي.
دغه راز ادبي پوهه معرفت کې ډېره اغېزه لري او معلومېږي چې د ډېرو دیني مسایلو نیلي او ریښې ورپورې تړلي دي.

د ادب بڼه او ګاڼه:

په یوه ادبي کلام او شعر کې دوه ډوله ښکلیتوب وینو چې یو د ادب په معنوي او حقیقي پیکر او صورت کې ځای لري بل یې په لباس او زیور کې. دا دوه جماله باید یو له بله وپېژندل شي او هر یو د خپل قیمت په لحاظ اهمیت ولري ځینې اشخاص ښایي، چې یوازې په رنګینو الفاظو او دکلام په اقسامو باندې لوبې کول ادب وبولي، مګر د ادب بیناد د معنا په لحاظ په نورو شیانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولاړه دی، چې عواطف او احساسات، خیال او تمثیل یې بولي پخوانیو ادباو او د ادب مبصرینو او منقدینو د ادب دپاره څه احکام او اصول مقررکړي دي، چې باید کلمات او د کلماتو ترکیب له هغو مقرراتو سره سم وي او کلام هم د دوی د موضوعه اصولو په قرار د بیان وبدیع په زیور او ګاڼه ښایسته شي.

په دې کې هیڅ شك نشته چې دا شیان د کلام په محاسبو کې تاثیر لري او څوك چې په ادب باندې بحث کوي او ادبي خصایص بیانوي ضرور به په دغو ادبي اصولو او احکامو هم بحث کوي، مګر حقیقي ادب د اوسني پوهانو په نظرکې بل شی دی او څه چې پخوا نوور ته په ډېره اعتنا او مقصودي نظر کتل دوی ورته د اداتو او ادواتو په نظرګوري.

اوس خلك د ادب ذاتیاتو او ذاتي خصایصوته ډېر اهمیت ورکوي او پخوا د ادب حلیه او ګاڼه ډېره له نظر لاندې وه.که څوك د اوسني او پخواني ادب فرق د اسلوب په ضعف او تانت باندې کوي دا فرق صحیح نه دی، ځکه چې په دواړو کې ضعف او متانت پیدا کولی شو، د دې دوو ډولو ادب صحیح فرق دا دی هغه څه چې په پخواني ادب کې غایه وه اوس واسطه ګڼل کېږي، یعنې لفظي او معنوي صنایع چې په قدیم ادب کې د غایې په حیث لیدل کېده اوس د واسطې حیث لري او په ادب کې نسبت پخواته د کایناتو او حیات خفا یا او دقایق په وسیع او اصلي نظرکتل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه ادبي فنون او ادبي مسايل چې په بيان وبديع او معانې کې ورڅخه بحث کېږي هغه ټول دفصاحت او بلاغت له عنوان لاندې راځي او همدغه دوه شيه اصلي او اساسي بلل کېږي.

فصاحت: د ظهور او ځرګند والي په معنیٰ دي او هر کلمه يا کلام چې مطلب او معنیٰ يې ښکاره وي فصيحه کلمه او فصيح کلام ورته ويلی شو. د دغسې کلام ويونکي ته هم فصيح ويل کېږي، يعنې فصاحت يو صفت دی چې کلمه، کلام، متکلم درې واړه پرې ستايلی شو، دکلمې فصاحت دا دی چې غير مانوسه او له لغوي قياسه مخالفه نه وي او حروف يې هم تنافر ونه لري، نو کومه کلمه چې په ژبه کې مانوسه نه وي او استعمال يې نادر وي لکه: بژه کيدل غير فصيحه کلمه ورته ويلی شو همدغه شان (واخانې) (وکانې) د (واخلئ) په ځای د دې لامله چې له لغوي او صرفي قانونه مخالفت لري غېرفصيح الفاظ دي، د حروفو تنافر او ثقل په صحيح ذوق معلومېږي او کم معين قانون ورته نه شو ټاکلی.

د کلام فصاحت دا دی چې له فصيحو کلماتو يې ترکيب راغلی وي او دغه ترکيب په نحوي قانون برابر وي او څه ضعف ونقصان يې په تاليف کې نه وي، يعنې لکه چې د کلمې په فصاحت کې له صرفي او لغوي قانون سره مطابقت لازم دی دغسې په کلام کې هم د نحوي قانون مراعات ضرور دي.

که چېرې کوم کلام په ترکيب او تاليف کې څه نقصان ولري يا يې کومه کلمه په مقصودي معنیٰ واضح دلالت نه کوي، نو په کلام

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې تعقید پیدا کېږي او معنیٰ یې مبهمه کېږي، یعنې د فصیح کلام له تعریفه وزي.

د فصیح کلام په تعریف کې ځینې دا ټکي هم زیاتوي چې باید یې فایدې تکرار پکې نه وي.

بلاغت:

د بلاغت لغوي معنیٰ اخر وانتها ته رسېدل دي، نو که څوک پخپل عبارت او خپله وینا دخپل مقصد او مراد انتهایي حد ته ورسیږي دا هم بلاغت بلل کېږي او د ادب په اصطلاح همدغه د بلاغت معنیٰ ده.

بلاغت د کلام او متکلم صفت کېدی شي، مګر یوې کلمې ته بلیغه کلمه نه ویل کېږي د فصاحت او بلاغت بل فرق دا دی چې دفصاحت رجع لفظ ته ده او دبلاغت معنیٰ ته په هر بلیغ کلام کې ارومرو فصاحت موجود وي او بې فصاحته یوه کلام ته بلیغ نه شي ویلي، مګر بلاغت له فصاحت سره نه دی تړلی او بې بلاغته هم فصاحت موجود بدلی شي او دا دواړه د بسیط او مرکب مثال لري یا لکه جنس او نوعه داسې دي.

دبلاغت په تعریف کې ویل شوي چې بلاغت دیوه کلام مطابقت دی له مقتضای حال سره، یعنې هغه کلام چې له محل او موقع د مخاطب او ویونکي له حال سره سم او مناسب وي هغه بلیغ کلام دی. د دې لامله چې د فصاحت او بلاغت بحث د ټولو ادبي فنونو په بحث کې شامل دي او مستقل کتاب غواړي او په دې باب کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه ليکل شوي هم دي، نو دغه د ادب د ګاڼې برخه (ادبي فنون او صنايع) پرېږدو او د ادب په بڼه او اصلي وجود څه خبرې کوو.

او سني ادبيان او ادب څېړونکي په ادب کې اصلي او جوهري شيان لکه د مخه وويل شوه عواطف او احساسات، تخيل او تمثيل ګڼي او د شعر او ادب تاثير او اغيزه هم په همدغو شيانو کې ګوري نه په صنايعو کې.

عواطف:

عاطفه هغه داخلي قوه ده، چې په نفس کې تاثير لري او نفسونه متاثر کوي، مګر دا هم بايد ووايو چې ټول هغه شيان چې په نفس اثر کوي حقيقي ادب يې نه شو بللی، ځکه چې ځينې شاعران او خطيبان چې عمومي اميال ور معلوم دي د عوامو په شعور لوبې کوي او د ځينو کلماتو په استعمال لکه: وطنيت، مليت، قومي لوړتيا... د دوی احساسات راوپاروي او متاثر کوي يې، مګر دا تاثير د اني اقتضاتو تابع وي، نو چې هغه اقتضاات بل راز شي د دوی وينا بيا هېڅ قيمت نه لري او في الحاله له اعتباره لوېږي، دغه راز عواطف چې يو ټينګ حقيقي اساس نه لري د بليغ ادب مميزه نه شي کېدای، نو په عواطفو کې څو شيه ضرور دي چې دلته پرې بحث کوو.

د عواطفو صدق:

د عاطفې صدق دا دی، عاطفه يو حقيقي اساس ولري او د شاعر د زړه غږ وي. که په يو شعر کې دا شی نه وي، نو ساړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشبیهات، پیکه توصیفونه، تکلفي مبالغې څه تاثیر نه لري او ذوق ورځني نفرت کوي.

بلیغ او عالي ادب کله چې ځینې کسان گومان کوي په وهم او کذب نه دي، بلکې دعواطفو په صدق مبني دي. که تاسې یو غزل را وخلئ چې شاعر پکې د زړه په شعور د جمال لوړو مدارجو ته رسېدلی وي او دعاطفې صداقت پکې وي او له یوه بل غزل سره یې مقایسه کړئ، چې په تکلف او تصنع جوړ شوی وي او له مبالغو نه ډك وي رښتیاني عواطف پکې نه وي او محض لفاظي وي، درته معلومه به شي چې د تاثیر په لحاظ دځمکې او اسمان قدر فرق لري.

د ځینو عروضي شاعرانو ځینې اشعار چې د ادبي صنعتونو، تشبیهاتو او استعارو زور پکې لیده شي او له مبالغو نه ډك وي هغو ملي سندرو قدرته خوند او تاثیر نه لري، چې شاعرانو جوړې کړي او ډېرې ساده وي، ځکه چې په دې راز سندرو کې یوه صادقه مینه، یو رښتیانی جوش او عواطف موجود وي، چې په زړونو اثرکوي.

د مثال په ډول دا دوه نمونې وگورئ:

لومړی نمونه چې له صنعت او تشبیه پکې کار اخستل شوی:(۱)

روغ به نه شم بې وصاله راشه کښېنه
څه خبر زما له حاله راشه کښېنه
اخر کړی دی فرار رم سر ښتانو
د وحشت په خوی غزاله راشه کښېنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه مــراد د عنــدليب بــې وفــا ګلــه
جلــوه ګرشــوې پـس لـه کالـه راشـه کښـينه
زه ارام لکـــه بســـمل پـــه پرهـــار مـــومم
د خپــل يــار شــام وهلالــه راشــه کښــينه
نـــازکې د يـــار د طبـــع کـــړه موزونـــه
اى شـــيدا نازکخيالـــه راشـــه کښـــينه

دوهمه نمونه د ملي سندرې يوه ټوټه:

نــن زمــا دپــاره تــه امېــل پــه غــاړه راځــه
لـــه هوســـه غورځـــوه لســـتونې دواړه راځـــه
په کالو چې ځـان سـنبال کـړې زينـت ناکـه شـې
تـه لـه نـورو بخونـو زياتـه ښـيوه ناکـه شـې
د عاشـــقو لړمانـــه لـــره قصـــابه شـــې
نــن زمــا دپــاره تــه امېــل پــه غــاړه راځــه
له هوسه..

***

چــې بورجــل لــره راځــي عــالم خبــر کــه تــه
پــه زلفــانو ورتــه پــورې مښــک عنبــر کــه تــه
يــو ځلــي خــو پــه عجــم ځــان برابــر کــه تــه
چــې مــوزي کــره شــوې بنــده ژاړه ژاړه راځــه
نــن زمــا دپــاره تــه امېــل پــه غــاړه راځــه
لـــه هوســـه..

***

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګورئ! په دې دوه نمونه کې یوه ارزو او یو هوس لیدل کېږي په لومړۍ نمونه کې شاعر خپلې معشوقې ته وایي، چې راشه کښینه او په دوهمه نمونه کې ورته وایي چې امېل په غاړه او په ډېر هوس راځه! مګر دوهم اواز، چې د زړه غږ دی ډېر خوږ لګي او یو بل شان اثرلري.

لومړنی شاعر له خپلې نازکخیالۍ کار اخلي او خپلې محبوبې ته رم سرشته غزال بې وفا ګل، د خمو ابرو او شهلا سترګو لرونکې او شام وهلاك وایي او خپله ځان ورته بسمل معرفي کوي، مګر سره له دې ټولو تشبیهاتو او اسعمارو بې له دې نه چې ووایو په دې شعرکې میو مړاوي بې روحه جمال پروت دی نور به څه ووایو.

په دوهم شعرکې چې یو ه رښتیانۍ ارزو او حقیقي عاطفه موجوده ده او له ساختګي خبرو نه کارنه دی اخستل شوی لکه هر څه چې زړه غوښتي دي هغه ویل شوي. شعر یو مستي او جذابیت پیدا کړی او په عواطفو کې تحریك پیدا کوي.

یو شاعر باید په دې پوه شي چې شعر او غزل د زړه له ارزو او احساسه د اثر اقتباس کوي نه له ادبي صنایعو او هماغه شعر په زړونو ډېره اغیزه کوي چې له زړه راوتلي وي، نو باید سړی زړه د شعر ماخذ وګڼي او له احساساتو او عواطفو، قلبي تمایلاتو او رښتیانیو جذباتو په کې کار واخلي. په دې صورت کې نوتشبیه او استعماره، تخیل وتمثیل هم ورح پیدا کوي او په ادبي صنعتونو کې هم یو حقیقي کیف پیدا کېږي، مګر که سړی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعر کې یو ازې ادبي فنون استخدام کړي او بې له کوم قلبي تاثره رنګین الفاظ پیدا کوي او سره نښلوي یې نظم به جوړشي، فن وصنعت به پکې وي، مګر د زړه متحس کولو او د بدیعي احساساتو دتحریك قوت به پکې نه وي.

همدغه ټکي ته (سرفلیپ سیدني) پریوتی دی چې وایي، ما غوښتل چې له خپل رښتیاني عشق نه یو غزل جوړکړم او خپل ټول رنځونه پکې ځای کړم ګوندې زما په عزیز اشنا اثر وکړ او زړه سوی پکې پیدا کاندي په دې فکر راپاڅیدم څه بدیعي صنایع چې ذوق خوښول هغه مې مطالعه کړه کتابونه مې ولټول چې څه ښکلي کلمات او تعبیرات پیدا کړم کلمات په ډېر تکلیف پیدا کېدل او هر کلمه د ذوق انتخاب ته اړه وه، بدیعي صنعت چې د فطرت مولود و د دقت او مطالعې په مخکې یې ځای نه درلوده، د نورو بحرونه او اوزان او د موسیقي څپې ماته نا اشنا ایسېدې، چې کتل مې زما طبعي د فصیحي وینا توان نه درلود او سریې دعاجزۍ په میدان کښېښود، قلم مې په غاښ کړ او شونډې مې له قهره وچیچلې په دغه وخت کې راته ذوق وویل: لیونیه! خپل زړه ته رجوع وکړه او هرڅه چې وایي هغه لیکه! د دې نوموړي شاعر له وینا څخه هم پوره نه لټوي، چې ښکلي کلمات او تعبیرات پیدا کړي بې له دې نه چې قلم په غاښ کړي او شونډې وچیچي نور څه لاس ته نه ورځي، مګر که زړه ته مراجعه وکړي او د زړه د وینا ریکارډ ثبت کړي هغه چې هر څه وي ساده خبرې وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

که تشبیهات او استعارې وي په دوارو حالونو کې ورته شعر ویلی شو او تاثیر پکې وینو.
د مثال په ډول یو څو نور شعرونه هم وګورئ، چې په ځینو کې ادبي فنونو کې دومره ډېرنشته او یوازې دهمدې لامله چې دزړه نارې دي په زړه اثرکوي، مګر ځینې نور چې څه قدرته په تکلیف او د صنعت په زور جوړ شوي ښایست لري، خو دلبري او دلربايي نه لري:

لومړی قسم شعرونه: (۱)

په سرو لبانو دې پېزوان وهي ټالنونه کنه
زلفې جالونه کنه

***

سترګې دې تورې جلي – زلفې سمسورې جلي
ستاپه تندي کې عجب خوندکاشنه خالونه کنه
زلفې جالونه کنه

***

وخت د بهار دی جلي – وطن ګلزار دی جلي
راځه شا کړي ستا غمونه غرونه کنه
زلفې جالونه کنه

***

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې تا مې تاب وي کله – په ماکې اب وي کله
ما په شا کړي ستاغمونه غرونه کنه
زلفې جالونه کنه

***

د باره خان خبرې – دورمرجان خبرې
زما د شعر نه قربان شه نور شعرونه کنه
زلفې جالونه کنه

(باره خان)

(۲)

چې مې په زړه ځي دغم داسې داسې
ژوندون مې کړ تنګ ستا ستم داسې داسې
نه پاتې مجنون نه فرهاد نه شيرين شه
فنا شو په عشق کې عالم داسې داسې
سيلاب مې د اوښکو په مخ ځي همېش
بهيږي له سترګو مې نم داسې داسې
مين دې د در يم ای ماه جبينې
کړيږم مدام خورم قسم داسې داسې
غماز مې پرېباسي د غم په خندق کې
زه غواړم مدام ستا کرم داسې داسې
نور وزه! مشال د عمل ځانته بل کړه
شته ځای دخطر په تورتم داسې داسې

(نوروز)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۳)

مسته په خندا د جینکو په مخکې میره ځي
خیال یې په چا نشته دی د ټول مالت کجیره ځي

***

مسته چې منګی په تندي کښېږدي نېغه نېغه ځي
مخکې شي له نجونو ګودر غاړې ته بېدریغه ځي
واړه عاشقان یې له دنیا ځخه بې تېغه ځي
دا لکه کوتره له دې ټولو هوا ګیره ځي

***

مه کوه خونکارې دومره کبر په خوارانو ته
رحم کرم بویه په بې وزلو عاشقانو ته
مه اخله ازار د کباب شوو پتنګانو ته
ودې سوم په شمع سرې لمبې مې د ضمیره ځي

***

وه د نجونو میرې ته لا څومره لوی دماغ لرې
زه د بڼ طوطي یم ته د سرو ګلونو باغ لرې
تا ته کتی نه شم په تندي کې بل چراغ لرې
نجونې د مالت واړه دا ستا د ورورسته څیره ځي

***

وخت د پسرلي دی وطن ټول د ګل په خبر شنه
سخت ساعت د ژمي د هر چا له زړګي هیر شنه

وړی چې بلبل و د ګلاب په پرخه سیر شنه
نن د باغ په لوري هغه ستا اشنا خانمیره ځي

(خان میر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم قسم اشعار چې دصنعت په زور جوړشوي:

(۱)

خط په مخ د صنم راغی که میاشت ګیر شوه په هاله کې
دا یې غابن په خوله کې زیب کا که ژاله شوه په لاله کې
هسې رنګ سحر جادو کا په نظر د شهلا سترګو
نه یې سیال په هند کې شته دی نه ثاني په بنګاله کې
لکه ونښلي مرغۍ چې په سست دام د سلو لومو
هسې زه پرېشانو زلفو کې ایستم په کشاله کې
دا زما له غمه شین زړه پکې خیال د یار د زلفو
هسې رنګ زیب و زینت کا لکه مې په شنه پیاله کې
ما ویل عین ګنه ګل دی د غنچې په لمن نغښتي
که مې کوت یو ګل اندام و پروت په سبزه دوشاله کې
سر تر پایه تیغ د هجر لکهنې سورې سورې کړم
ځکه یم مدام دا هسې په فریاد و په ناله کې
که یار غواړې هومره ژاړه څو درځي عبدالحمیده
دا په دا چې در مونده شي په دریاب نه په ناله کې
(حمید)

(۲)

دا حسینه پري مسته په خوا راغله
که دې مځکې ته سپوږمۍ د سما راغله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه رونټــوب زمــا د اوښــکو شــبنم نــه دی
غنچــې خولــه چــې د ګــل رخ پــه خنــدا راغلــه
دجنــون زنځيــر مــې پريــووت وګــردن تــه
چــې پــه زړه مــې ســتا د زلفــو ســودا راغلــه
چــې دې تيــغ دغمــزې واچــاوه وځنــګ تــه
زه هغــه ســاعت شــوم پــوه چــې قضــا راغلــه
پــه ژړا بــه مــې لمــن لنــده وي ډېــره
کــه خرګنــده مــې پــه ســترګو شــهاراغله
خانګــل ګــل دمضــمون ټــول ترهســې حــدکړ
چــې بلبلــه د فارســي پــه ژړا راغلــه
(خانګل)

(۳)

دا پــه خــوب کــې راښــکاره شــو د دلبــر مــخ
کــه پــه ابــر کــې ښــکاره شــو د قمــر مــخ
چــې يــې وليــده دا ســتا جــوهر د غاښــو
پــټ لــه شــرمه پخپــل اب کــې کــړ ګــوهر مــخ
لــه حيــا دې غــټ مــخ تــه کتــی نــه شــم
کلــه ليــده پــه خــوږو ســترګو شــي د لمــر مــخ
را پــه يــاد چــې دې د ســرو شــونډو خــواږه کــړم
ټکــوم لکــه مګــس عبــث خپــل ســر مــخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

قلنـــــدر د مبـــــرا هلتـــــه عاشـــــق بولـــــه
کـــــه يـــې ونيـــو ســـتا بـــانړو تـــه د ټټـــر مـــخ
(قلندر)

لـه دې دوه ډولـه اشـعارو څخه بـه معلومـه شـوې وي چـې ځينـې شاعران د ځينو اشعارو په جوړلو کې لکه صنعتګران فکر کوي چې يوه کلمه له يوه ځايه او بله ځايه را پيدا کړي او پيوند يې کاندي، نو وروسته تر ډېرو فکرونو او کوښښونو يو نظم جوړشي چې تکلف او صنعت پکې له ورا معلوم وي او لکه چې يو شاعر وايي:

هـــــر کـــــه ســـــخن را بســـــخن ضـــــم کنـــــد
قطـــــره ای از خـــــون جگـــــر کـــــم کنـــــد

***

دا منظومه هم په ډېرې جګرخونۍ او ډېرو فکرونو جوړه شوې ده، نو دغسې شاعر ته لکه چې خواجه حافظ وايي:

"صنعتگر است، اما طبع روان ندارد."

صنعتګر ويلي شو، مګر د رواني طبع خاوند يې نه شو بللی.

ځينې نور شاعران داسې وي چې دوی ته د جمال يا حقيقت پلوشه په يوه شي کې ځان ښکاره کړي يا يو بل نفسي او قوي عامل پيدا شي، نو عواطف او احساسات په جوش راشي او بې له څه بندش او تامله د زړه الهامات په خوله راځي. دا راز اشعار ساده وي او که رنګين په اوريدونکو اثر کوي، بلکې اثر نه چې سحر وجادو وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه راز شعرونه لکه چې په ملي سندرو کې وینو د دیو ان د خاوندانو په اشعارو کې یې هم ډېرې نمونې مومو او د رحمان بابا او حمید ، د خوشحال او د عبدالقادر، د علي خان او ډېرو نورو شاعرانو په دیوانو کې ډېرسوزان او موثر شعرونه شته او دا ثوك نه شي ویلی، چې عروضي اشعار له صادقو احساساتو او عواطفو خالي دي.

په ملي سندرو کې هم کله کله ډېر تشبیهات او استعمارات وي، مګر سړی پوهېږي چې په دې شعرکې سلاست او رواني، جوش او مستي عواطف او جذبات شته او د شاعر د زړه نغمه ده، د نمونې په ډول دا څو بیته وګورئ:

یــــا تیــــک ســــتا پــــه جبــــین دی
یــــا ســـــــترګه د ســـــــباده
یاجــــام د چـــــین مـــــاچین دی
یـــــا ســــپینه خولــــه زیبــــا ده

***

یـا عطـر د ګلانـو – یـا سـتا د مـخ خـولې دي
یـا تـورې د فـولادو – یـا سـترګې د لیلـې دي
یـا کیـف دی د شـرابو – یـا بنـګ د بنګـالي دي
یـاهجر سـخترین دی - یـا تبـه یـا وبـا ده

** *

یـابغ د ښـکلو ګلـو – یـا سـتا ښـکلي کاکـل دی
اواز ی د بلبلـــو – یـــا زړه د حمیـــد ګـــل دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا تېغ د غوڅولو – یا ستا خوني چارګل دی
یا دا مرغه زرین دی – یا هغه محبوبا ده
(حمیدګل)

بې له دغسې ملي اشعارو چې په ملي اوزانوکې ویل شوي دي په عروضي اشعاروکې هم ډېر ساده او بې تکلفه اشعار مومو، چې د زړه له تاثیره پیدا شوي او په زړه اثرکوي چې یوه نمونه یې داده:

سحر باده! د اشنا په کوڅه ورشه
زما دپاره په کې وګرځه کوتر شه
لوی وکم چې وي تول ووینه په سترګو
په احوال سره د هر یوه خبر شه
هر یوه چې زما له حاله پوښتېدلې
په ژړا ورته په اوښکو کې احمر شه
که خبرې زما دپاره درته وکړي
مخ راکوز کړه زما ولوري ته چپر شه
د نسیم په رپار دې ښه نه شي رحیمه
د دلدار په لور پخپله قلندر شه
(عبدالرحیم هوتك)

بله نمونه:

راشه راشه ستا تر دواړو سترګو ځار شم
هم مخ دې پروانه غوندې نثار شم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زړه ولــې مــې پــه تاپســې پــرې کيــږي
راتــه وګــوره قربــان دې تــر ديــدار شــم
شــېريني بــه دې د وصــل هيــره نــه کــړم
کــه هــر څــو غربــت زده او خــوار و زار شــم
چــې دې خيــال پــه زړه کــې رايشــي دننــه
اور مــې واخلــي پــه نــارو او پــه کوکــار شــم
د اختــر پــه ورځ کــه مــخ راتــه ښــکاره کــړې
قربــاني بــه دې پــه مينــه د رخســار شــم
جنتونــه پــه خــاطر کلــه را درومــي
چــې پــه شــوق ګــډ ستا د حســن پــه ګلــزار شــم
ســتا وصــال پــه بخــارا کــې رحــيم بيــا مونــد
صــدقه تــر ټولــو ځمکــو د بخــار شــم

(عبدالريحم هوتك)

دغه دوه ډوله شعرونه چې په يوه ډول کې رښتياني عواطف وي او په بل کې نه وي داسې مثال لري: لکه چې يو شاعر د خپلې محبوبې يا د خپل اولاد په مړينه کې مرثيه جوړه کړي او يو بل شاعر د کوم لوی او معتبر سړي په مرګ کې د مکافاتو دپاره مرثيه وليکي او کوښښ وکړي، چې ډېر اوصاف ورپورې وتړي او ډېر شعري صنعتونه پکې ځای کاندې، مګر هغه د زړه درد او رښتيانۍ عاطفه چې په لومړنۍ مرثيه کې وي په دې کې نه وي، يعنې دوهمه مرثيه نور هر څه لري، مګر د زړه رښتيانی تاثير نه لري او په پردي غم ژاړي، نو دا شعر هېڅکله هغسې نه شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدای او هغه مقام ته نه شي رسېدلی، ځکه چې هغه روحي اتصال او رابطه چې په لوړ شعر کې د مړي او شاعر ترمينځ موجوده ده دلته نشته او همدغه شی حقيقي او غيرحقيقي ادب یو له بله بيلوي او بيل بيل قيمت ورته ټاکي.

د عواطفو تجلي او ظهور:

کله يو شاعر د ډېرښه تامل او فکر خاوند وي، مګر دانه شي کولی چې نور خلك دخپلو افکارو او تاملاتو په ښه والي او ښايست متاثر کاندې، ځکه چې دد ده عواطف که څه هم صدق پکې وي مګر د تجلي او ظهور درجې ته نه وي رسېدلي. دلته تر يوه حده د موضوع خصوصيت هم دخل لري. ځينې موضوعات دي چې عواطف پکې لکه د اور لمبه رڼا کوي او ناري طبيعت لري لکه: وطنيت، حب، غم او داسې نور، مګر ځنيې موضوعات لکه فلسفي افکار او اجتماعي نظريات يخ او ساړه وي، چې په هغه اندازه تودوالی او حرارت پکې نه پيدا کېږي، نو مونږ دانه وايو چې يو اديب دې دغه راز موضوعات هم هغسې کړي او هغومره جذابيت او هيجان دې پکې پيدا کاندي، بلکې دا وايو چې په کومه موضوع کې چې دی داخلېږي څومره کيدای شي خپل لوستونکي دې له تاثير لاندې راولي او يا په دې کېږي چې خپل تاثر پوره او واضح وښودلي شي.

په همدغه برخه کې اديبان او شاعران يو له بله فرق او تفاوت لري د ځينو عواطف ډېر تيز او بارز وي د ځينو نه وي، په ځينو کې شعري طبيعت قوي وي او په ځېنو کې ضعيف وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه تنه ادیبان به وي چې په تاریخي رجالو کې به په کوم یوه څه لیکلي یو به یې لکه یو مورخ داسې تصویر کړي، چې خپل دغه تاریخي نګارش ته به ادبي رنګ هم ورکړي هغه بل به ورته په شعري سترګه وګوري او نفسیت به یې په نظر کې ونیسي، لکه چې په سید جمال الدین ډېرې مقالې او نظمونه ولیکل شوه چې په ځینو کې ادبي خواته تمایل لیدل کېږي او په ځینو کې تاریخي خوا قوي ده او د هر چا شاعرانه مزاج پکې خپل خصوصیت ښیي.

د عواطفو ثبات او نه رالویده:

ځینې لیکونکي او شاعران وي چې عواطف یې ثبات او دوام نه لري، یعنې دیوه مضمون او یوه شعر اغاز او انجام یې ډېر فرق لري او کلام یې له خپل حسن او خوږوالي څخه ابتذال او پیکه توب ته رالوېږي، یو بیت یا دیوه مصرع یې ډېره ښه او موثره وي، مګر بل بیت او بله مصرع به یې هغسې نه وي او په وینا کې یې د ادبي قیمت په لحاظ لوړې ژورې، تیټ وپاس وموجود وي دلته مقصد دانه دی چې په دغه ډول یو راز والي هم د بلاغت له اصولو مخالفه خبره ده او لکه چې د کلام رالویده او ټیټوالی عیب دی یو رازوالی یې هم عیب دی او ملال راولي، نو په لیکونکي لازمه ده چې له یوه صورت نه بل صورت ته انتقال وکړي او پخپل کلام کې له تفنن څخه کار واخلي. دا کار البته په تغزلي اشعارو کې اسان معلومېږي، ځکه چې یو خو داراز اشعار لنډ وي بل پکې د یوه مطلب ارتباط ساتل هم لازم نه وي، مګر په قصایدو کې ګران ښکاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خيال:

وايي چې خيال يوه قوه ده چې غير مريې شيان او هغه شيان چې مشاهده يې نه شو کولی زمونږ له نظره تېروي، مګر دا تعريف پوره نه دی او دغه راز معاني په يوه منطقي تعريف کې راوړل کېږي هم نه.

نو وروسته به يې د بحث په ضمن کې رنګونه او ډولونه څه نه څه وښيو، خيال په ادب کې يو خاص مقام لري او په عواطفو کې ډېر تاثير پيدا کوي که فرضاً کله مونږ يو خبر اورو، چې په کوم ځا ی کې څه طوفان پيښ شوی، چې دومره اثر نه کوي لکه چې دغه حادثه د کوم اديب او شاعر له قلمه په ادبي رسم شي او تخيل نه پکې کار واخستل شي.

ادبي خيال په درې ډوله دی:

(۱) مبتکر خيال:

دا هغه شی دی چې د انسان ادراکاتو ته يو نوی صورت ورکوي او اکثره شاعران يې د تشبيه او استعارې په ډول پخپل کلام کې پيدا کوي لکه د حميد دابيت:

دا زما له غمه شين زړه پکې خيال د يار د شونډو
هسې رنګ زيب و زينت کا لکه مې په شنه پياله کې

***

مګر که څوك د کلام په موضوع او اسلوب کې د تخيل له ابتکار او نويتوبه کار واخيستلي شي نسبت هغه تخيل ته چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشبيه او استعاره کې وي زيات اهميت لري او دتخيل دغه راز بداعت ډېر لږ او نادر هم وي، چې يو مثال يې ديوه انګليسي شاعر يو شعر دی، چې د دنيا لوی لوی خلك د سعادت په طلب کې په دې ډول تصويروي:

يو ښار دی چې ديوالونه يې ډېر جګ او دروازه يې ډېره وړه او تنګه ده، دا ښار د سعادت ښار دی، چې د جهان نوموړي او لوی لوی خلك ورپسې ګرځي. دې دروازې ته يو لوی حربي سړی راځي چې ډېر هېوادونه يې فتح کړي دي او په ډېرو دښمنو يې بري موندلی، مګر د دې لامله چې عسکري لباسونه او اسلحې يې په غاړه دي په دغه دروازه نه شي ننوتلی او حيران درېږي.

وروسته ترده يو لوی عالم له خپل علمي لباس او غټو غټو تاليفاتو سره راځي او دی هم په دغه دروازه دخپل ځان ځاييدو امکان نهويني، په ده پسې نور د سياست او مال خاوندان رارسېږي او هريو دلته حيران درېږي چې څه وکړي؟ په دې حال کې يوه کوچنۍ جنۍ راپيدا کېږي او په ډېرې خوشحالۍ په دغه دروازه ننوځي او بيا څه شېبه وروسته بېرته راوځي دوی ته وايي چې ولې ولاړ ياست؟ دوی وايي دروازه وړه ده او مونږ نشو ننوتلی. هغه وايي کالي او اسبابونه وغورځوي او ننوزي! دوی يو بل ته ګوري او متردد کېږي، مګر جينۍ اصرار کوي چې هلئ زرشئ، چې ډېر عجيب ښار دی او هرڅه پکې شته، په دې ډله کې يو تن خپل کالي غورځوي او ننوځي هغه نورهم چې ده ته ګوري هر څه له ځانه لرې کوي او ښار ته داخلېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

***

د دې شعر ښايست او جمال د تخيل له ابتکاره پيدا شوی او دتخيل ابتکار په اصل مضمون او د بيان په اسلوب کې ځای لري.
په پښتو کې هم چا په ارزو باندې څه ليکلي چې خلاصه يې داده:

هلته لرې دغره په لمن کې د لمر پلوشو ته څه شی ځليده، ما ګومان کاوه چې کوم ډېر قيمتي څيز دی او له کوم معدن څخه کومه قيمت بها دانه راوتلې ده په همدې ګومان ور روان شوم او ډېر خوشحاله وم، چې هلته ورسېدم ګورم چې دښيښې يوه ماته ټوټه پرته ده او نور هېڅ نشته. دا وه زما ارزو او د ارزو اغاز او انجام.
دلته هم په اصل موضوع کې يو تخيلي ابتکار ليده شي.

(۲) مصور خيال:

څه شی چې يوا ديب په سترګو ويني او پرې پوهېږي، نو چې هغه د خپل خيال په مرسته تصوير کړي مصورخيال ورته وايي مثال يې دا دی:
يوه سړي د شپې له مخې تبې کولې او هره شپه به يې تر سبا پورې تبه وه چا ورځنې د احوال پوښتنه وکړه چې تبه دې څه وخت او څنګه وي؟ ده وويل يوه حياناکه ښځه ده چې دشپې په توره پرده کې زيارت ته راځي او سبا دوخته ېرته ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۳) مفسر خیال:

کله چي کوم ادیب په یوه شي کې څه روحي یا ادبي کیفیت حس کړي او له مادي مشاهداتو نه پټو او معنوي مشاهداتو ته انتقال ورکړي، لکه چي ځیني ادبا د یوه سیند یا یوه غره له لیدو ځني ځني تاریخي واقعاتو ته ولاړ شي او د تېرو حوادثو او زاړه عظمت تجلیات پکې وګوري، نو دا مفسر خیال باله شي، چي یو مثال یې دا دی:

په لمن د تورو غرونو د خیبر وادي راګېره
لکه تور دیوان چې کښیني له پرې نه ګېرچاپېره
پټ پنهان هره ذره کې د خیبر خوني داستان دی
یو تاریخ یې په مخ لیک دی یو یاداشت دتېر دوران دی
ورو په ورو د غرونو خواکې یو کاروان روان سفر کړي
دا را یاد مې په زړګي کې تېر شوی دور منظر کړي
یوه ورځ به چېرې دلته د محمود کاروان روان و
ګرد غبار د ده د فوج به رسېدلې تر اسمان و
د تکبیر ناري اوچتې اوریدلې دې جهان وي
د دې ملک ذرې ذرې به له دهشته په لړزان وي
په دې خاوره دي تېر شوي د بابر، غوري فوجونه
ابدالي، نادر راغلی پرې به فخر کړي دا غرونه

سید رسول (رسا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته تردې چې د خيال ډولونه څه نه څه وښودل شوه بايد ووايو، چې تخيل د شعر يو داسې عنصر او رکن دی، چې که ووايو شعر په حقيقت کې بې له تخيله بل شی نه دی، هم ورسره ښايي. همدغه تخيل دی چې جهان او د جهان هره ذره شاعرته له نور عالمه په بل رازښيي، چې کله يې له لمر او سپوږمۍ سره په خبرو راولي او کله يې د ګل په خندا، د شمع په ژړا، د نسيم په پيغامونو پوهوي. يو وخت ورته ډك سيندونه لکه سراب بې ابه ښکاره کړي بل وخت ورته د يوه مظلوم څو قطرې اوښکې لکه يو سيلاب داسې وښيي. که دغه شاعرانه خيال له شاعر سره ملګری نه وي شاعر به هم لکه نور دغه جهان ته په عادي نظر ګوري او هېڅ شی به پرې دومره اثر نه کوي. همدغه خيال دی چې شاعر ته ډېر پټ او مرموز شيان ښکاره کوي او هغه څه چې عوام، بلکې خواص يې هم نه شي ليدای، دی يې وينې او تعبيرونه ورځنې کوي همدغه تخيل دی چې شعر او فلسفه دواړه ترينه پيداکېږي او په شاعر و فيلسوف دواړو کې ليدل کېږي. کوم فلاسفه چې د ابتکار و ايجاد قوت لري هغه ارومرو د تخيل خاوندان دي او له تخيل نه ډېر کار اخلي، نو ويلی شو چې په نيوتن او ارسطو کې هماغه قوي تخيل موجود و، چې په هومر او فردوسي کې موجود و، مګر د استعمال په طريقه کې فرق و او مقصد وغرض پکې بيل و. د يوه فيلسوف تخيل د مسايلو په حل کولو او تحقيق کې سرفېږي، مګر د يوه شاعر تخيل د احساساتو او عواطفو د تحريك د پاره په کار لوېږي. ځينې محققين وايي چې له شعري

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیلاتو نه فلسفه پیدا کېږي او له فلسفې نه بیا علم پیدا شي، یعنې شاعرانه خیالات او فلسفه او علم داسې مثال لري لکه د سپیدو چاودلو د وخت، د لمانځه د وخت او د لمر ختو رڼا، نو په دغه ترتیب هماغه شاعرانه خیالات چې څه قدر زیات روښانه شي فلسفه شي او فلسفه کې چې زیاته رڼا یې پیدا شي علم شي په دې اساس سړی حکم کولی شي، چې د بشر د معرفت تاریخچه له شعره څخه شروع کېږي او په علم ختمېږي.

هومر د یونان معروف شاعر په داسې عصر کې پیدا شو چې د فلسفې څه پته نه لګېده او دغه نوموړی شاعر له حکمت او فلسفې نه دمخه دنیا ته راغلی، مګر وروسته ترده ارسطو د ده د طبع له اکتشافاتو اقتباسونه کوي او د ده په کلماتو استشهاد کوي. کېزو د فرانسې یو لیکونکی لیکي، چې د هومر په اشعارو کې د انسان او عالم حقیقت او د هر شي اساس موجود دی.

که سړی څه قدر ته دقیق شي، نو د عقل او فکر مانۍ په خیال ولاړه ده او خیال په علومو کې زښت ډېر دخل لري، نور علوم خو لا پرېږده هغه علمونه چې د عقل په نزد بیخي منلی دی، لکه ریاضي او هندسه. دا هم دانسان له خیاله پیدا شوي دي، که چېرې له یوه ریاضي دان څخه (واحلم) د تعریف پوښتنه وکړو چې د ریاضیاتو ابتدا او انتها ګڼل کېږي یا د هندسې دیوه عالم څخه د (نقطې) تعریف و غواړو چې ټول خطوط ورځنې پیدا دي یقین دی چې دا دواړه شیان (واحد – نقطه) به یو داسې شی راوښیي چې بې له خیاله به بل وجود نه لري او یو تخیلي شي به وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې مونږ یو کانې د حس او عقل په مرسته په تحجر او تجمد پېژنو دا هم یو خیال دی. د انسان تخیل دغه صورت ورکړی دی.
تخیل سره له دغو مره اهمیته چې په شعرو ادب کې یې لري که څوك یې په تشخیص کې وغولېږي او له اوهامونو یې فرق ونکړي شي یا یې بې ځایه استعمال کړي، نو شعر بېخونده کوي او قیمت یې راټيټوي ځینې اوهام، چې ځینو شاعرانو پخپل شعر کې راوړي دي دومره بې لطفه دي، چې سړی ورته شعر نشي ویلی، بلکې واهمي کلام یې بللی شي لکه امرا القیس چې پخپل یوه شعر کې وایي:

اتقتلنـــــي والمشــــر فــــي مضــــاجعې
د مســــنونة زرق کانیـــــان اغــــوال

مطلب یې دا دی چې رقیب به ما څنګه مړ کړي، چې زما په خوا کې د یمن مشرقي توره ایښې ده او داسې نېزې راسره دي لکه د غولانو داړې، نو دلته غول او د هغه داړې یو محض وهمي شی دی، چې ښایي بې امرالقیس بل څوك ترې ونه وېرېږي که څوك تخیل بې ځایه استعمال کړي، نو هم ښه نه ښکارېږي، مثلاً یو شاعر د بهار او پسرلي په صفت کې د دې په ځای، چې شنه چمنونه، زیړ او سره ګلان، ابشارونه وستایي او له تمثیل څخه کار واخلي د تخیل خواته زور وکړي او خیالي شیان تصویروي یا دیوه چا په مدح او ستاینه کې د هغه واقعي او حقیقي صفات پرېږدي او د تخیل په زور ورته خیالي اوصاف پیدا کوي او ورپورې ترې یې، چې هېڅ حقیقت او واقعیت پکې نه وي، نو دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم پـه شعر کې عيب بالـه شي او د خيـال ښځايـه استعمال بلـل کېږي.

تمثيل:

تمثيل دې ته وايي، چې شاعر او اديب يو مضمون يايوه معنیٰ داسې بيان کړي چې اصلي صورت يې سترګو ته درېږي.

تمثيـل هم پـه شعر کې يـو اساسي جزګڼل کېږي او زښت ډېر اهميت لري، ارسطو وايي چې شعر پـه تمثيل او محاکات ولاړ دی، نو که په کوم کلام کې دا شی نه وي هغه شعر نـه بلل کېږي د همدې لامله پخپل کتاب الشعر کې ليکي چې يو لـه هغو شيانو څخه چې انسـاني غرايز بلل کېږي د تقليد حس او د تمثيـل ذوق دی، نو هر کله چې شعر هم يو ډول نقل او تمثيـل دی د انسـان پـه طبيعت ارومرو اثر کوي او انسان ورځنې خوند و حظ اخلي، نـو د ارسطو په نظر به د شعر د تاثيرسبب تمثيل دی.

کوم شعر چې له تمثيل نه پکې کار اخستل کېږي هغه ديوه رسم مثال لري چې بايد د موضوع دقيق نکات په نظر کې ونيول شي او له اصل سره مطابقت ولري.

په تمثيلي شعر کې کله دشعر موضوع يوه منظره يا واقعه وي او کلـه داحساسـاتو او تمـايلاتو تمثيـل پـه نظر کـې وي پـه دغـه وروستي حصه کې شاعر له رسام څخه موفق دی او ځينې نفسي کيفيات شته چې په رسم کې نه راځي او پـه شعر کې راځي ځينې تمثيلي اشعاردي چې شاعر پکې له تخيل څخه هم ډېر کاراخلي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګر په ځينو کې يوازې تمثيل وي او له تخيل نه هېڅ کارنه وي اخستل شوی.

په ځينو مواردو کې د شعر لوی صفت همداوي چې تمثيل ښه قوي وي او حقيقت په نظرکې ښه مجسم شي.

د تمثيل په باب کې که د شعر ښه نمونه ګورئ، نو د ښاغلي رښتين د باغ ننداره وګورئ چې دکابل مجلې په (۱۷۶) ګڼه کې نشرشوې او د تمثيل پوره اقتدار پکې معلومېږي.

د تخيل زور او قوت که په پښتو اشعارو کې لټوئ، نو د ښاغلي خادم په اشعارو کې يې ښې ښې نمونې شته، د احساساتو او عواطفو صدق او تجلي د ښاغلي بېنوا په (بې وزلي شرق) کې وګورئ، چې د شاعر درد او رښتيانۍ تاثر پکې له ورا معلوم دی او په همدغه شي دې شعر لوړ قيمت پيدا کړی دی.

د دې بحث خلاصه:

د شعر او ادب اصلي عناصر او اساسي اجزا دمعنويت په لحاظ دا دي:

عاطفه، احساس، خيال تمثيل، نو په هر شعر کې چې دغه شيان يا يو له دغو څخه موجود وي هغه شعر دی او په انسان باندې اثرکوي په کوم شعرکې چې دغه شيان نشته او يوازې رنګين الفاظ او شعري صنعتونه پکې دي هغه لکه يو تش ښايسته لستونی داسې وي او کوم حقيقي کيف پکې نه ليدل کېږي او ننداره به يې کوي، مګر څوك چې په شعر او ادب کې کومه معنیٰ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لتوي هغه پرې نه قانع کېږي او يو له دغو معنوي اجزاو او عناصرو څخه پکې غواړي.

د پښتو اشعارو ته چې سړی ګوري او د صنعت او معنیٰ په لحاظ په کې غور کوي معلومېږي چې صنعت ته په ضمني نظر کتل شوي او د معنیٰ لورته زياته توجه موجوده ده، يعنې ضرور پکې يا نور عواطف او احساسات وي يا يو عالي تخيل او لوړه مفکوره پکې ليدل کېږي يا له ښه تمثيل او تصوير څخه پکې کار اخستل شوي وي او ځينې اشعار، خو لا داسې وي چې دغه ټول معنوي مزايا او ښېګڼې پکې سړی مومي او د بليغ او عالي ادب ښې نمونې يې ګڼلی شو.(۱)

عاميانه بلاغت:

څو کاله دمخه ديوه لوی سړي په مجلس کې د غرو د خلکو په پوهه او هوښياری خبرې کېدې، دې سړي چې د هېواد په يوه غرنۍ حصه کې ديوه سترحاکم په حيث شپې ورځې تېرې کړې وې هغه خلك يې ډېر زيات ستايل او مکرر به يې ويل چې دوی په خبرو له هر چانه ښه پوهېږي، خو که څوك له دوی سره د دوی په ژبه وغږېږي او مفاهمه ورسره وکړي. په همدې غرو رغو کې داسې خلق شته چې سړی يې خبرو ته حيران پاته کېږي او د تعليم له خاوندانو نه يې په وينا کې څه فرق نه ليدل کېږي.

دا بحث لانه وقطع شوی چې د هماغه ځای څوتنه تور ږيږي او سپين ږيري راغلل او د مجلس خلك د دوی اوضاعو او خبرو ته د تېر بحث په اثر کې ښه متوجه شوه، چې ودرې دوی څه وايي؟ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه ګرځېږي؟ دوی د خپل دغه حاکم له څه موده مفارقت څخه چې د رنځورتیا په اثر کې پېښ شوی و خپل خپګان ښکاره کړ او بیا یې خواهش* وکړ، چې که صحت یې ښه وي بېرته ورشي او د دوی اداره پخپل لاس کې ونیسي، مګر دا مقصد یې په دې ډول ادا کړ، چې زمونږ په ملك کې مشهوره ده چې په یوه غره کې که تر(۷) کالو پورې د سرې غږ وانه ورېدل شي د هغه غرو ماران ښاماران کېږي او پخپل مینځ کې یو له بله سره خوري، نو که ستاسې غږ هلته نه وي له مونږ نه بل شی جوړېږي او یو دبل غوښې خورو.

دې خبرې په ما اثر وکړ او زه یې دې لورې ته ملتف کړم چې عام خلك او هغه کسان چې په تورو ټکو نه پوهېږي او دفصاحت وبلاغت نوم یې هم نه دی اورېدلی پخپله وینا کې دبلاغت خاوندان دي او په خبرو کې یې شعري او ادبي کیف لیده شي.

وګورئ دغه سړی له یوه ادبي منطق او تمثیل او تشبیه نه ځومره ښه کار واخیست او خپل مقصد او مطلب یې د بلاغت له اصولو سره سم داسې ادا کړ، چې د خپل مراد کنه او انتها یې حد ته ورسېده چې دیوه مقصد همدغه راز بیان ته بلاغت او ویونکي ته یې بلیغ ویل کېږي.

که ځوك د پښتنو په جرګو او مرکو کې ناست وي او د دوی خطبې یې اورېدلي وي هغه ته به په عامیانه محاورو کې دغسې

* دښاعلي (مجروح)،(بېنوا)،(خادم)،(رښتین) اشعار د دې خبرې تصدیق په ښه شان کولی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرې نمونې يادې وي او دا بـه ورتـه معلومـه وي، چې پښتانه پخپلو مرکو کې هر وخت لـه دغسې ښوښو تمثيلونو او ملي رواياتو کار اخلي. د خپل مقصد دپاره لومړي يو موافق تمثيل او ادبي استدلال پيدا کوي بيا خپلـه خبره پـرې سپروي، د دوی دبلاغت زور او قوت په همدغو تمثيلو او رواياتو يا متلونو کې وي او تشبيهات او استعارې يې هم خورا قوي وي، هغه څوك چې په مرکو کې د خبرو حق لري او د ملي مجالسو خطيبان او بلغا بلل کېږي د خپل مقصد له شروع نه دمخه يو حکايت کوي يا لـه ملي رواياتو او عنعناتو څخه د خپل بيان دپاره يو ښه تمهيد پيداکوي وروسته بيا خپل مقصد ته راځي او خپل مطلب بيانوي، نو پـه دې صـورت کـې د دوی وينـا دومـره قـوت مـومي چـې څـوك ورځنې انکارنشي کولی او هر څوك يې په معقوليت بـاور کـوي. کـه څوك پـه دې مجلس کـې د دوی د خبـرې ترديـد کـوي او مخالفـه نظريـه قـايموي هغـه مجبـور دی، چې د ده مـدعا پـه خـلاف بـه يـو قـوي تمهيد او حکايت پيدا کوي او خپله خبره بـه قـوي ښيي. پـه دې وخت کې نـو يـوه ادبي مبارزه شروع شي او د ميدان وړلـو دپـاره زيات فصاحت او بلاغت پـه کـار دی، مګر هغـه بلاغـت چې عـوام پرې پوهېږي او پـه عاميانه ادب کې ځـای لـري. پـه همدغـه قـوت د مرکو مشران او وکيلان غټې خبرې اوروي او هرڅوك پخپل قوي منطق او ادبي استدلال قانع کوي. دپښتنو دمشرۍ راز هم په همدې کې دی، چې سړی بايـد لـه ملي عنعنـاتو او روايـاتو نـه ښـه خبر وي، هغه خبرې چې دوی پرې قانع کېږي او هغه استدلال چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوی په افکارو او روحیاتو قوي اثرلري ځانته معلوم کاندې دغه راز خبرې ښايي چې مونږ او تاسې ته هېڅ ښکاره شي، مګر په عامه طبقه ډېر اثر کوي، په ځينو مجالسو کې چې زه ناست وم او هلته د پښتنو د روغې د اصولو پوهان راټول شوي وو. ډېر ځله مې په داسې مواردو کې چې خلك به يې د خپلو عزيزانو احترام ته رابلل او دابه يې ورته ويل چې خپل کام او خپلو عزيزانو ته په سپکه مه ګوري يو د بل عذر قبلوي او ننواتو ته په درنه سترګه ګوري، د يوه منلي او مسلم دليل په ډول به يې ويل چې لوخې د خپل کام سپکه غوښته سر يې په درياب کې وچ شو. دې خبرې به خلك ډېر متحس کړه او زيات تاثير به يې وکړ، زه د دې خبرې په سرو برنه يم خبرچې عنعنوي اصل او اساس به يې څه وي؟ مګر لوخې چې ګورم رښتيا په اوبو کې ولاړې وي او سرونه يې وچ وي، نو دا خبرې که څه هم څه اصل او حقيقت ونلري تاثير، خو لري او له يوې ډېرې صحيح فلسفې نه په عوامو باندې زيات اثرکوي.

که څوك غواړي چې خپل مخاطب او اوريدونکي د خپلو خبرو له تاثير لاندې راولي، نو بايد له هغه سره داسې وغږېږي چې منطق او ادب يې په هغه تاثير وکړي. تشبيهات او استعارات، تخيل او تصوير، استدلال او استشهاد يې د هغه له فکر او ذوق سره سم وي او په نظرکې يې له مسلمانو څخه وي.

زمونږ ادبا او شعرا بايد دې خواته ملتفت وي او په خپل شعراو ادب کې له عاميانه بلاغت نه چې د عوامو په ويناو، متلونو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

روایاتو، قصو او افسانو کې ځای لري پوره کار واخلي، په هغو تشبیهاتو او استعارو خپل کلام رنګین کړي چې دوی ورسره اشنادي او پرې پوهېږي چې زمونږ ادب هم ملي رنګ پیدا کوي او د ملت په ذوق برابر شي.

د پښتو لنډۍ او چاربیتې چې په هر چاښې لګېږي او عمومي مقبولیت لري یو سبب یې همدغه دی چې له عامیانه بلاغت نه پکې کار اخیستلی شو او کلمات وتعبیرات داسې دي چې عام خلق پرې ښه پوهېدلی شي او هېڅ نا اشنایي پکې نه ګوري وینا یې هم د حال له مقتضا سره سمه وي او له حیات سره پوره تطبیق لري دمثال په ډول به یو څولنډۍ هم راوړو.

د پښتو څو لنډۍ:

کله چې مونږ کوچیانۍ لنډۍ او د ګوچیانو ټپې اورو پوهېږو چې دا لنډۍ د کوچیانو له حال او حیات سره څومره اتصال لري او د دوی حیاتي وضعیت څنګه ښه تصویروي لکه دا لنډۍ:

اوښـــانو بیــا غـــاړې کـــړې کـــړې
چې پرې سپرې دي سپینې خولې زړه پېزوانونه

که چاکله د کوچیانو روانې کډې لیدلي وي چې په اوښانو باندې پښتنې پېغلې سپرې وي او اوښان یوه خوا بله خوا غاړه کږوي او ترشاګوري هغه د دې لنډۍ په بلاغتي کیف ښه پوهیدلی شي چې دلته ویونکي څه شاعرانه او ساحرانه مهارت خرڅ کړیدی، چې له یوې خوا دغه منظره او وضعیت ډېر ښه تمثیلوي او له بلې خوادې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبرې ته هم تلميح او اشارت کوي چې اوښان هم ددغو پېغلو د ښايست او جمال احساس کوي او د دوی ننداروته مخ راګرځوي.

په دغسې مواردو کې چې مطلب د دغو پېغلو ستاينه ده ښايې چې ډېر تعبيرات پيدا شي، مګر هر تعبير به دکوچيانوله حال او حيات سره دغومره موافق نه وي او نه به پکې دغومره بلاغت موجود وي.

په يوه بله لنډۍ کې يوه کوچۍ پېغله خپل اشنا ته وايي:

تــــر دې خـــــروړي ســـــپې راتېــــر شــــــه
تــر دې ملالــۍ خــولې بــه زه درتېــره شــمه

په دې لنډۍ کې يو شرط او تعليق ليدل کېږي، چې بايد مين يې پرځای کړي او د ملالۍ خولې په مقابل کې يو ګران کار قبول کړي، چې هغه له خروړي سپي څخه تېريدل دي. په دې ځای کې البته ډېر مشکل شرطونه پيدا کېده چې بايد په مين تحميل شوي وای، مګر د کوچيانو له حال او ژوند سره به يې دغومره موافقت نه درلود لکه چې دا شرط يې لري.

يوه کوچۍ پېغله بايد هر څوک له خپل خروړي سپي څخه وډار کړي او خپل سپی لکه لېوه يا زمری خلکو ته وښيي. دلته ټوپک يا توپونه يادول له حيات سره مناسبت او موافقت نلري او نه دغه ادبي لطف پکې شته چې د خروړي سپي په لفظ کې موجود دی.

دا د همدغه لفظ اثر دی چې ځينې د تصوف خاوندان له دې لنډۍ نه د حقيقت په نامه يوه بله معنیٰ اخلي او وايي چې خروړی سپی نفس دی او له دې نه تېريدل خدای ته رسېدل دي که دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

توپ او توپخانې يادې شوې وای د دغسې تاويل دپاره به هم څه مجال نه و او دومره ظرفيت په دې لنډۍ کې نه پيدا کېده.

د دې لنډۍ په ځواب کې يوه د تورې خاوند او توريالی مين خپلې معشوقې ته وايي:

د سپينې خولې تن راته کېده
که د چړو په څوکو لار وي دربه شمه

دا هم يو بليغ تعبير دی او له ده سره مناسب ايسي، ځکه دچړو په څوکو تېرېدل انتهايي مشکلات قبلول دي او سړی پوهېږي، چې د دغسې سختې لارې يون دومره ګران دی چې له خوروړو سپو تېرېدل ورته هېڅ دي او څوک چې دا قبلوي هغه په خوروړو سپيو هم نه ايساربږي.

که سړی په شعر و ادب کې ښه غور وکړي د دې فن ټوله ساحري په يوه ښه او بليغ تعبير کې مضمره ده که څوك د خپل مقصد دپاره يو قوي او لطيف تعبير ومومي چې مبتذل او پيکه نه وي، دې سړی په يقين سره د شعر او ادب حق په ځای کړی او د بلاغت سکه يې قايمه کړيده. په دې تعبير کې دانه ده لازمه چې ارومرو به پکې اغراق او مبالغه وي، بلکې لازمه ده چې لطف او ملاحت او حسن به پکې وي او يو نوی تعبير او ښه تصوير ورته ويل کېږي، لکه په دې لنډۍ کې:

مخ په مړوند کله پټېږي
ظالمه ياره سلامې ولاړه يمه

وګورئ دلته يوازې يو ښه تصوير او ښه تعبير په سړي اثرکوي. دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حیاناکو پېغلو عادت دی چې منګی به یې په اوږه وي او ګودر ته به ځي، نو چې ځوك نارینه په مخه ورشي خپل مړوند مخې ته نیسي او درېږي، په دې وضعیت ښایي چې کوم اشنا متاثر شوی وي او ځه ګله یې ورلېږلي وي، نو دا ورته وایي چې زه تا ته سلامي ولاړه یم هسې نه چې خپل مخ پټوم، ځکه چې مخ په مړوند نه پټېږي. رښتیا وایي لمر چاپه ګوته نه دی پټ کړی دا به د سلامي په وضعیت ولاړه وي.

په یوه بله لنډۍ کې یو مین د خپلې لیلیٰ په پوزه سره نتکۍ ګوري او سپینې خولې ته یې زړه کېږي، نو خپله ارزو په دې ډول ورته ځرګندوي:

ســتا پــه نتکــۍ کــې شــیطان ناســت دی
هــره شــېبه مــې ســتا خــولګۍ تــه لمســوینه

داخو معلومه خبره ده چې دی په چل کې ورځنې خوله غواړي مګر که ورته ووایي چې خوله راکړه یا مې ستا خولې ته ډېر زړه کېږي دابه یوه بې لطفه غوښتنه وي او شعر به نه وي، نو دا د شاعر کار دی، چې په دې خبره کې خوند پیدا کړي او شعر ورځنې جوړ کاندي، نو اول نتکۍ ستایي بیا پکې شیطان کښینښوي، وروسته تردې نو ورته وایي چې ستاله خپله کوره دی چې ما په کراره نه پرېږدي او ستا خولګۍ ته مې لمسوي. ښایي چې خبرې د شعري سحر په مرسته په هغې اثر کړی وي او هغې هم ویلي وي:
د سپینې خولې واك مې درکړی......

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کې اکثره لنډۍ داسې وي چې دغه راز نازکي او باريکې هم پکې نه وي او نه له دغسې پيرايو نه پکې کار اخستل شوی وي، مګر په زړه خوږې لګي او ښه لطف لري لکه چې يو مين خپلې مينې ته وايي:

که دنيايي شرمونه نه وای
تا به منګی ووړ زه به تش درسره تلمه

دا لنډۍ څومره ساده ده چې هيڅ صنعت هيڅ تخيل پکې نشته او بې له تشو تللو هغه هم هله چې دنيايي شرم نه وای نور څه نه لري، مګر مينه او محبت پکې ځای لري او د عاطفې ترجماني کوي، نو د محبت په لاره او دمينې دپاره تش تګ، بلکې د تګ ارزو هم لطف لري او په زړه اثر کوي.

په يوه بله لنډۍ کې يو عاشق خپلې معشوقې ته پيغام استوي چې زه ستا د خولګۍ په اميد درځم او په هرقيمت چې وي غواړم يې وايي:

که مې اجل ستا په خولګۍ وي
سبا کفن په سر تړم تاله درځمه

***

په دې لنډۍ کې هم د تشبيهاتو او نازکخيالۍ څه رنګ نشته، مګر رنګ يې څه کوې خوند يې ګوره! د خپلې محبوبې بورجل ته به ډېر خلك په مختلفو لارو تللي وي، خو په دغه ډول چې د دې لنډۍ خاوند او ويونکي ورځي بل څوك به نه وي ورغلي هر څوك چې چېرته ځي او سفرکوي، نو د لارې توښه او د سفر سامان له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانـه سـره اخلـي، مګـر دی کفـن پـه سـرتړي او روانېـږي، دا تـګ شاعرانه تګ دی چې بې له شاعره دبل چا ورته نه پـام کېـږي او ده به هم له پتنګه زده کړي وي.

د مینـې او محبت خبرې کـه هـر څـومره سـاده او بـې سـاخته وي هغـومره ښـې وي پـه يـوه لنډۍ کـې يـو مـين خپلـې مينـې تـه دکـور ورانۍ ښـېرا کوي او ورته وايي:

کـــور دې نـــژدې ديـــدن دې لـــرې
ديېوال دې ړنـګ شـه چـې وړيـا دې ووينمـه

مګـر سـړی پـوهېږي چې دا ښـېرا لـه مينـې او محبتـه ده او پـه دې ښيراو کې عشـق او محبت مضمر دی داهـم هماغـه شـان ښـېرا دي لکه چې يوه مينه خپل مين ته وايي:

تـــوتې تـــوتې پـــه تـــورو راشـــې
چـــې پرهارونـــه دې ګنـــدم خولـــه درکومـــه

***

نوکوم زخمونه چې دغسې ملهم پيداکوي سړی به پرې ولـې نـه خوشحالېږي او ولې به دغسې ښې دعاګانې ښيرا بـولي؟ هم داده چې د مينې اومحبت خبرې دېرې خوږې دي کـه داخبره هر څـومره مکـرره شـي بـد مـه وړئ، ځکـه چـې مينـه پـه همـدغو مکـررو توصيفونو ارزي.

په کومه خبره کې چې د مينې او محبت جلوه وي هغـه کـه پـه هر عبارت وي شعر دی او همدغسې خبرو ته شعر ويل کېږي.

يوه معشوقه بې له کومې تشبيه او استعاري خپل مين ته وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســــــترګې مــــــې تاتــــــه تــــــورولې
چـــې تـــه رانغلـــې پـــه ســـالويې پاکومـــه

***

څوک چې په مينه او محبت پوهېږي او د شعر حقيقت او هويت ته رسېدلي وي هغه به دا لنډۍ هېڅکله هېره نه کړي او د لوړو اشعارو نمونه به يې وګڼي، ځکه چې د عشق او محبت په عالم کې چاته سترګې تورول او د هغه د نه راتلو په سبب يې بېرته پاکول ډېر لوړ قيمت لري.

يو بل ځای يو ارمانجن مين وايي:

زمـــا جانـــان دې راســـــــــــــــره وي
پـــه مـــا دې تيـــږې د مېـــرو راچلوينـــه

سړی چې ګوري ډېر خلکويني چې د پيسو دپاره تېږي چلوي او څوک ورته هېڅ نه ملتفت کېږي، مګر يو مين چې د خپل جانان د وصال په مقابل کې تيږو چلولو ته تن ږدي، د ده نارا وړې تيږې د عشق او شعر په ماڼۍ کې لګېږي او يو يادګار ورځني پاته کېږي.

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوی سبک او نوی ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خدای قانون

مونږ د خپلو کورونو له څنګه په دېره کې ناست وو. له پاسه یو لاروی راغی، د ونی ډډته یې ډډه ولګوله، ډوډی یې له ملا نه پرانیستله په مزه مزه یې له څه شي سره خوړله مونږه ډېر وږي تږي وو، هغه ځان موړ کړ او یخې اوبه یې وڅکلې، مونږ روژه ووه هغه بوزه وه، ځکه چې په مسافرو باندې روژې نشته.

لاروي وویل: ماته د خوړلو اجازه شته تاسو ته نشته.

ماته خدای خواړه اوبه رواکړي دي په تاسو یې ایسار کړي دي.

دا د خدای قانون دی، د دې قانون په رمز او معنی تاسې نه پوهېږئ.

د خدای کارونه بې حکمته نه دي.

تاسې د دغه عملي تعلیم په اصلي معنیٰ ښه فکر وکړئ! تاسې ولې وږي یاست زه ولې موړ یم؟

زه په کار او او مقصد پسې روان یم، ناست نه یم زما په ژوند کې درېدل نشته، ځکه ما نه وږی کوي.

تاسې ځای په ځای پراته یاست ستاسې حرکت لنډ دی، ځکه یې وږي کړئ.

تاسې د خدای قانون منلی دی، مګر پوه شوی پرې نه یاست. زه د دې دپاره راو ګرزېدم، چې تاسې پوه کړم او له لوږې نجات ومومئ.

پاڅېږئ روان شئ او لرې ځای په نظرکې ونیسئ لوږه او تنده په توقف او سکون کې ده په حرکت کې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کار فکر

دکور مېرمن ناروغه وه، د دوا پیسي نه وې، غله خلاصه وه ماشومان وږي وو ، په کور کې څه نه وو پاته چې پیسې پرنغدې شي.

د کور خاوند یوه ورځ په پور پسې وګرځېده دوستانو ، اشنایانو خپلوانو هېڅ ورنکړه، بله روځ په ګدایۍ پسې ووت، د سخیانو او غنیانو له کورونو نه نا امیده راغی.

دربمه ورځ ورته د کار فکر پیدا شو کار ته یې ملا وتړله په کار پسې روان شو ، کار یې وکړ په دغه ورځ یې کورته دوا او ډوډۍ راوړه د کورمېرمن او ماشومان ډېرخوشحاله شوه.

چې رنځور جوړ شي او وږی موړ شي له دېنه لویه خوشحالي بله نشته.

که څوک خوشحالي غواړي په کار کې دې ولټوي.
د رنځورانو علاج په کار باندې کېږي.
چې وږي مړوي هغه کار دی.
چې سړی خوار شي او خپلوان ترېنه لاس واخلي.
چې څوک پور ورنکړي او اشنایان نا اشنا شي.
چې سخیان ورته وو ایې خدای دې درکړي.
چې له هر چا او له هرې خوا نا امیده شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه وخت کې کار په کار ېږي.

پلار خپل ځوی ته تر یوه وخته ډوډۍ ورکوي بیا یې له ځانه بېلوي.

چې ځوی لوی شو بیا مور هم شیدې نه ورکوي.

مګر د کار مهربانۍ او احسان په هر وخت کې وي.

د کار برکت په هېڅ کې نشته.

هغه چې د خان مزدوري کوي خان څه نه ورکوي کار یې ورکوي.

نو راشه، د کار سړی شه!

د کار سړی او د سردار سړی ډېر فرق لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه خبرنه وم

له خوبه راويښ شوم ډېر وړی وم.

تا زما لـه سرلاندې ډوډۍ ايښې وه مانـه ليـده پـه دسترخان کې پټه وه.

ما ستا دسترخان ونه لټاوه د خلقو درګاه ته ودرېدم.

زه خبرنه وم چې ډوډۍ زمالـه پښـولاندې ده او مـا پـردي کـور تـه لاس نيولی دی.

زه ډېر وروسته پوه شوم، چې د ځمکې دسترخان لـه ډوډۍ ډک دی او زه ګدايي کوم.

که زه پوه وای ما به د ډوډۍ دپاره ځانته دومره باداران نه پيدا کول.

زه ستا د درګاه د خاورو په قدر پوه نشوم زه نه وم خبر چې پـدې خاورو کې هرڅه شته.

هو! تـا زمـونږ دپـاره ډېرڅه پيدا کړېدي، مګـر مـونږ نـه يـو پـوه شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه چې د ځمکې د تیږو د پاره ډکې ویالې او ډك سیندونه بهیږي د ورېږو د پاره هم په هره پوله ډوډۍ ایښې ده.

هلئ! زر کوئ! دغه وږي فقیران خبرکړئ، چې د خدای دسترخان ولتوي.

ټول نعمتونه همد غلته دي.

له خلقو سره بې له کاره او بې له زیاره څه نشته.

تاسې د خدای په نامه له چانه څه مه غواړئ.

د خدای په نامه څه ورکړئ، ځکه چې خدای تاسو ته هرڅه درکړیدي. که تاسې هر څه ولټوئ په دغو خاورو کې یې وموموئ.

په لټولو هر څه پیدا کیږي.

که تاسې وزګار کښېنئ اوهر څه له ځانه وغواړئ هر څه شته که ګدایي کوئ هېڅ نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خیرخاوند

هغه خپله غوا په پولو او لښتیو پووله.
دهقانان پوهېدل چې دی پردی کښت په غوا باندې نه خوري.
غوا به کله کله د خلقو کښت ته خوله اچوله، مګر ده یې جلب نیوه.
دغه لږ زیان د قصد له مخې نه نه و، ځکه چاڅه نه ویل.
د غوا خاوند پوهېده چې په پولو او لښتیو باندې غوا ښه مړېږي.
که غوا خوشې وي او پردۍ شوتله خوري یا ټنډېږي یا لنډۍ او بوچۍ کور ته راځي. د ده غوا کټاره نه وه، ډېرې ښې شودې یې کولې، هر چا به ویل چې ډېره ښه غوا ده، د غوا شودې او شړومبې هغه یوازې نه خوړلې د مېلمنو، د مسافرو، د همسایه ګانو برخه هم پکې وه.
خلقو ویل: دا سړی ډېر ښه سړی دی دا کور د خیر او برکت کور دی.
هو! څوك چې خپل نفس دغسې وساتي او جلب یې خوشې نکړي هغه د خیر او برکت خاوند دی.
د هغه ضرر چا ته نه رسېږي خیر یې رسېږي.
د هغه غوا هم وږې نه پاته کېږي او شودې یې ډېرې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ديموكراسي

په شفتالو کې زړی دی په زړي کې د شفتالو ونه ده، د غنمو په وړو کې دانې شته په دانو کې همدغسې وړی شته.

په چرګه کې هګۍ ده په هګۍ کې چرګه.

دغه يوه دانه پندانه چې ګورې تېل او پلته دواړه لري او په حقيقت کې بله ډيوه ده، مګر ستا سترګې پټې دي دغه رڼا نه ويني.

ته نه يې خبر چې په يوه دانه او په يوه څاڅکي کې عالمونه پراته دي.

ته پخپله هم دغنم په دانه کې ويده وې بيا دې په يوه څاڅکي او بوکې لامبو وهله نن ځانته لوی سړی وايې او په لويه بېړۍ کې ناست په لويو سيندونو کې حرکت کوې.

څه شی چې ته وړوکی ګڼې هغه هم لوی دی.

يا هغه چې تاته لوی ښکاري هغه هم لوی دی.

ته ونه لويه ګڼې هغه په يوه زړي کې ده.

تاته زړی وړوکی معلومېږي په هغه کې غټه ونه ځای شوېده، دغه غټه هنداونه چې ګورې کال ته نشي پاته کېدای او عمر يې ډېر لږ دی.

دغه د هندوانې کوچنی زړی تاته هر کال تازه هندوانې درکوي.

د زړي قيمت له هندوانې نه لږ نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هنداونه په زړي کې ساتلې ده که زړی ورك شو هندوانه ورکېږي.

که میندې او پلرونه خپل واړه ماشومان ساتي واړه او کوچني هم قام او ټبر ساتي.

نو راشه! هېڅ شی وړوکی او کوچنی مه ګڼه، ځکه چې دلته غټ او کوچنی لوی او وړوکی نشته ټول برابر دي یوائې خدای لوی دی او بس.

د نن ورځې دیموکراسي له همدغسې کتنې پیدا شوه او د ډېر دقت نتیجه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عشق

ته له ډېرقوت او ډېرو لښکرو سره په دغه ښار راغلې.
د دې ښار له خلقو سره دې ډېر جنګونه وکړه.
له دې خوا له هغې خوا ډېر خلق و وژل شوه، ډېرې وينې تويې شوې، ډېرې ککرۍ له پښو لاندې شوې.
ستا مخه چا ونشوه نيولی.
تا د ډېرو مړو به سرونو پښې کېښودې او په ډېر قوت له خپلو لښکرو سره د لوی فاتح په شان ښار ته راننوتلې.
ته ډېر په قار وې تا غوښتل، چې ښار لوټ کړې او قتل عام جوړ کړې، مګر دا کار تا ونشو کړای.
ستامخې ته د ښار يو ښکلې پېغله راغله ستا زړه يې ويووړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاخپـل زړه د هغـې لـه پنجو خلاص نکړای شـو او لـه خپـل ټول قوت سره يوې پېغلې ته تسليم شوې.

تاپه ځان باندې د يو فاتح ګمان کاوه، مګر فاتح بل څوک و.

ته نه وې خبر چې دننه په ښار کې بل راز قوت موجود دی.

تاپه ډېر زور او قـوت ځـان اسـير کـړ او د خپـل اسـارت دپـاره دې ډېرې قربانۍ ورکړې.

که له تا سره دغه قوت نه وای او شکست دې خوړلی وای تـه نـه اسيرکېدی، دعشق مقام ته رسېدل څه اسانه کار نه دی.

تـه اوس دا ښـار نشـې لوټولی، دا خلق نشـې وژلـی، ځکـه چې عشق او محبت اجازه نه در کوي.

ته بايد د دوی خدمت وکړې او د دوی خدمتګار شې.

هو! عشق له پادشاهانو نه خدمتګاران جوړولی شي.

دلته سکندر بل راز کېږي او د جهانګېرۍ حرص نه پاته کېږي.

سنګر څوك نشي ماتولی دلته زور او قوت ماتېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عمل

هغه خپله امساتکوله او بازار ته راغی.
په سترګو يې څه نه ليدل، خو په نامه يې هرڅه پېژندل.
له ده نه خپلو ماشومانو وڅکي غوښتې وې.
دی په وڅکو پسې راغلی و.
دغسې ډېر رانده بازار ته راځي او څه اخلي.
دکانداران دهغوی په سترګو کې خاورې اچوي او پردي مالونه ورکوي.
ده ته يې هم له خاورو نه ډکې وڅکې ورکړې او هرڅه پکې ګډ وو.
هغه روان وو او ځولۍ يې له لاسه خوشې شوه.
د هغه ارزو له خاورو سره برابره شوه.
هغه د زمکې په سرلاس وګرزاوه او هر څه يې ټول کړه.
هغه نه پوهېده چې خپل کور ته څه شی وړي؟
ده غوندې ډېر رانده دلته راځي او له ځانه سره څه وړي، چې د وړلو نه دي.
هو! د ړندو عمل همدغسې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایمان ځای زړه دی او دی بې زړه دی

چې وړوکی و له شیشکو او پېریانو ډارېده.

چې لږ غوندې غټ شو د ملاصاحب له ډاره په سبق نه پوهېده په کوروکلي کې له غلیمانو په ښار کې له پولیسانو، د ایمان ځای زړه دی او دی ډېر بې زړه دی.

د شپې په خوب کې هم ډارېږي او خپسکی یې نیسي.

لویه خدایه! په کوم زړه کې چې دومره وېره وي ستا وېره ډېره نه ځاییږي، ستا خوف ته ډېر لږ ځای پاته کېږي.

که ستا ډار او د ظالمانو ډار په یو زړه کې یو شان موجود وي له د ښه لویه ګناه بله نشته.

کاشکې دوی یوازې له تا ډارېدلی او ستا دښمنانو ډار یې په زړه کې نه وای.

د خلقو ډار ستا وېره په زړونو کې کموي او ایمان ته زیان رسوي.

ستا ضعیفه بنده ګان یوازې له تانه نه وېرېږي له نورو نه هم وېرېږي دوی اوس د زورورو له ډاره حق نشي ویلی او نه د حق طرفداریې.

ته په دروغو خپه کېږې دوی له ډاره رښتیا نشي ویلی.

ستا ظلم نه دی خوښ دوی له وېرې د ظالمانو خدمتونه او صفتونه کوي.

هغه مسلمان چېرته دی چې یوازې له تا ډارېږي اوبس.

ستا بنده باید د ډاربنده وي. د نمرود له ډاره یې سترګه ونه سوزي د فرعون په مقابل کې مغلوب نشي، له مرګه ونه وېرېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ باغ

د دې باغ ونې ټولې زړې دي، ډډونه او ښاخونه یې وچ دي په میوو کې یې زښت ډېر فرق راغلی دی، میوو لاځه چې سیوری هم نیم نه دی پاته، تازګي نشته، خیابانونه او چمنونه خراب دي باغ ټول اغزو او ناکاره بوټو نیولی دی.

د ګلانو یو نیم بوټی که وي هغه دربو او کبلو لاندې کړیدي دلته اوس طوطیان او بلبلې نه راځي، پدې چمن کې اوس څاروي څري، د ونو پاڼې په پسرلي کې زېړې ښکاري دا ونې د وهلو دي.

د دې زړو ونو نیلو او ریښو ټوله ځمکه نیولې ده د ځمکې قوت یې ډېر کم کړیدی، مګر څانګو او ښاخونو ته یې فایده ډېره لږه رسېږي، دا ونې اوس بې ثمره او بې حاصله دي.

د باغ خاوند باید ټولې له بیخه وباسي، په ځای یې نوی نیالګي کېږدي. مونږ باید ډېر انتظار وکاږو، چې دلته بیا سیوری او میوه پیدا شي، په دې باغ و بڼ کې بیا تازه ګي ووینو، که مالیار کال په کال چینجنې زړې ونې ایستلی او نوي نیالګي یې په ځای اینښودلی باغ به اوس هم هماغسې سمسور و.

د باغ عمر او د ونو عمر به یو شان نه و.

ونې به ورکېدی باغ به نه ورکېده.

اجتماعي ژوند به له فردي او شخصي ژوند نه نه قربانیده.

څوك چې زړې ونې په باغ کې ساتي باغ به یې همدغسې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې تميزي

ډېر ښه اس و، خو د بې تميزو په لاس کې وو.
ځوك يې په قدر پوه نشو ه باوغان پرې موړه کېښوده.
د يابوكار يې ترې واخيست.
هغه خبر نه و، چې دغسې اس د پادشاهانو په کمند کې هم نشته او قيمت يې ډېر زيات دی.
چېرته چې علم او فراست نه وي خلق د اس او يابو فرق نشي کولی هلته عربي اسونه له موړو لاندې زخميان شي او د خرو په غاړه د زرو كټورې وي.
په دغسې وخت کې چې عمومي شعور ړوند وي او څه نهويني.
حافظ د خلقو د بې تميزي اعلان کوي:

اسـپ تـازی شـده مجـروح بزيـر پـالان
طوق زرين همـه در گـردن خـر مـی بيـنم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ظالم فلسفه

یو سړی د غلیمانو په خوله شل کاله بندي شو.

هر چا به ویل: حاکم ناروا وکړه. دومره ظلم هېڅوك نه کوي.

دلته عدالت نشته، قانون ته څوك نه ګوري، په بډو او رشوتونو هرڅه کېږي، مونږ له دې حاکم سره نور ګذران نشو کولی.

بندي چې له زندان نه را ووت د هنر او کمال نوم یې په وطن کې خپور شو او ډېر د کارسړی وخوت.

حاکم ویل: زه پوهېدم چې دی بې ګناه دی، مګر که مادی نه وای بندي کړی غلیمانو واژه یا به ده څوك وژلي و، ده بې زندانه ژوند نشو کولی د ده حیات په خطر کې و، د ده دغه هنر او کمال د زندان برکت دی که دی پوه شي ماله ده سره ډېر لوی احسان کړی دی، انسان پخپل خیر و شر نه پوهېږي، ډېرځله په ښوباندې د بدو ګمان کوي.

که دی پوه شي بندیتوب د ده دپاره خیر و، ما د ده خیر په زندان کې لیده.

ډېرکارونه دي چې په ظاهره بد معلومېږي په حقیقت کې ښه وي د خلقو په نظر کې ظلم وي چې فلسفه یې ولټوي رحم او دلسوزي وي.

ناپوهه خلق خیرخواهان نه پیژني، په احسان نه پوهېږي، دوستي ورته دښمني ښکاري په مدرسه باندې د زندان ګمان کوي.

مونږ د دوی په خوشحالۍ پسې نه ګرزو د دوی په خیر پسې ګرزو.

دوی پخپل خیر نه پوهېږي او خپل خیر نشي سنجولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستور العمل

خاص مجلس و، ټول غلي ناست وو، يو هم خبر نه و چې څه به وايي؟ دومره پوهېدل چې مطلب ډېر مهم دی.

پس له څه قدر سکوت نه، هغه وویل: غیر له سرو او سپینو ډېر قیمت بها نه شته، چې جواهر او الماس هغومره قېمت نلري.

حکومت باید هغه ډېر ټینګ وساتي.

که هغه و، هر څه شته، که هغه نه و هېڅ نشته، د حکومت اساس او بنیاد هماغه دی، بې له هغه حکومت نشي قایمېدلی.

د خزانو ساتنه هغومره ضرورنه ده، د هغه شي ساتل فرض دي.

د سیاست په دنیاکې هېڅ شی هغومره قیمت نلري.

په دې خبره ټول په فکر کې شوه.

چا ګمان کاوه چې مراد عدالت دی حکومت باید دغه شی ډېر ټینګ وساتي او له الماس نه يې بهتر وګڼي.

د ځینو دا خیال و، چې د مملکت استقلال له هر څه نه زیات قیمت لري. یو سیاستمدار باید د همدغه شي د ساتلو ډېره ټینګه توصیه وکړي.

څه نورو تصور کاوه چې مقصد د ملت خوشحالي ده.

دیوه دیموکرات حکومت اساس همدغه دی جواهر او الماس دومره قیمت نلري.

پس له یو څه وقفې هغه خپل مطلب ښکاره کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه پوهېږه چې زما په خبرو پوهېدل څه اسانه کار نه دی.

هغه وويل: د حکومت ډار بايد ډېر ټينګ وساتل شي او حاکمان له ډېر تشدد نه کار واخلي. د حکومت ډار که د خلقو په سترګو کې و خزانو ته څوك کاږه نشي کتلی له ګدامونو نه مږك هم غله نشي وړلی، سره او سپين که په ډاګ پراته وي څوك ورته نه ګوري. که دا ويره د خلقو په زړه کې وه ظلم ته به عدالت وايي بې رحمي به رحم ګڼي.

که ډار نه و او خلق سپين سترګې شوه، نو بيا ګذاره ډېر مشکله ده.

تاسې کوښښ وکړئ، چې د غه ډار د خلقو په زړونو او سترګو کې وساتئ او دا قيمت بها څيز ضايع نشي، د دې شي په قيمت باندې ښه پوه شي!

دا هغه شی دی چې په وينو تويولو، په کورونو ورانولو، په مالونو لوټولو لاس ته راغلي دي تاسې يې په اسانه مه ورکوئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصلي غل

ستا خوښه چې غل ورته وایې که د غلو مل؟ زه یې غل بولم.
د دې غله لاس قاضي یا مفتي نشي پرېکولی.
د ده له لاسه هر څه کېږي او ډېر قوت ورسره دی.
حاکمان ده ته څه نشي ویلی.
د پولیسانو زور په ده نه رسېږي.
د دې غله احترام قوماندان هم کوي.
دا غل ډېر زورور غل دی.
د ده مخه څوك د ورځې هم نشي نیولی.
دی د سرکار په مال کې هم برخه لري او په خزانه شریك دی.
په ده باندې حقه شاهدي اداکول ډېر ګران کار دی.
په ده باندې هېڅوك دعوه نشي کولی.
ده ته یوائې زه غل ویلی شم او بس.
دا هغه غل دی چې له سترګو نه رانجه نه پټوي سترګې پټوي.
غله پیسې پټوي.
دې غله پټوي. خیانتونه پټوي، ظلمونه پټوي.
اصلي غل همدغه دی.
نور غله د ده په سیوري کې پټ دي.
ترڅو دی ورك نشي غله نه ورکېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غلو منطق

له ورځې نه شپه ښه ده او له رڼا نه تورتم.
شپه د راحت دپاره ده ورځ د زحمت دپاره.
د عيش او عشرت وخت شپه ده.
سازونه سرودونه په شپه کې وي.
وصالونه په شپه کې صورت نيسي.
ساقي او شاهد د شپې ښه ښکاره کېږي.
بزمي محفلونه د شپې وي.
د حيات اوبه په تورتم کې دي.
په تياره کې د ستر او پرده پوشۍ راز پټ دی.
تاسې د تورتم په قدر نه پوهېږئ.
شپې لکه د خوبانو زلفې چې هر څومره اوږدې وي هغومره ښې وي.
په سپينو مخونو باندې بايد تورې زلفې خورې وي.
ښکلي او ښايسته مېرمنې په تورو پردو کې پټې ښې دي.
مونږ او دوی د پردې ترشا په تياره کې هر څه کولی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که زمونږ له عملونو پرده لرې شوه او هر چاپه رڼا کې ولیدو مونږ ته به په نفرت وګورې.
زمونږ د پاره شپه ډېره ښه ده.
تاسې کوښښ وکړئ، چې د ورځې هم تورتم او تیاره وي.
د وهم او خوف تیاره د ورځو رڼا کموي.
له ظلم سره ظلمت او تورتم تړلی دی.
د وړو خلقو په سترګو باندې توره شپه وي.
د ناپوهۍ تیاره له شپې نه کمه نه ده.
باید تل ترتله تیاره وي، ځکه چې د حیات اوبه په تورتم کې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غلو ډیوه

سپوږمۍ ورکه شوه، شپه ډېره تیاره وه، غله په تور نم کې راغله په کاله ننوتل.

دوی خبرنه و، چې ښه ښه مالونه چېرته ایښي دي، ځکه یې ډیوه ولګوله او مال یې لټاوه.

د کورو کلي خلقو چې رڼا ولیده را پاڅېدل دغلو مخه یې ونیوله او غله یې وپېژندل یوه وویل: له تورتم نه د غلو ډیوه هم ښه ده.

مونږ غله په رڼا کې ولیدل او راوېښ شوو.

هو! مونږ غلو راویښ کړو.

زمونږ په کور کې غلو ډیوه ولګوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حاکم اشتباه

دومره ظلم او ستم. دومره تغافل او بې روايي. دومره کبر او غرور.

داسې سخت زړه؟

بې رحمي او بې غوري انتها ته ورسېده.

د زړونو له ازاره هېڅ نه وېرېږي.

زما په ژړا يې زړه نرم نشو.

زما فريادونه نه اوري.

زما عذرونه او زارۍ تاثير نلري.

زه په ډېر اميد ورشم. زما په زړه کې ډېرې خبرې وي.

زه وايم خپل ټول عرضونه به وکړم.

هغه لکه برېښنا د سترګو په رپ کې له سترګو پناشي.

له ډېرې استغنا راته ګوري هم نه.

عاشق د معشوقې له لاسه دغه راز شکايتونه کول.

حاکم اشتباه وکړه، هغه يې سياستاً بندي کړ او په سياسي بنديانو کې حساب شو.

آهِ! د وطن مينان په دغسې خبرو زندان ته ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه لري او څه نه لري؟

ځمکې لري، ژرندې لري، قلاګانې لري.
راډیو نه لري، موټرنه لري، چوکۍ نه لري.
سر لري، سترګې لري، زړه لري، غوږونه لري.
ذوق نه لري، فکر نه لري، شعور نه لري، احساس نه لري.
ټغرونه لري، توشکونه لري، رخت خوابونه لري.
جارو نه لري، ځنډل نه لري، مینځل نه لري.
ګوخانې لري، طبېلې لري، تحویلخانې لري.
حمام نه لري، تشناب نلري، صابون نه لري.
جوار لري، غنم لري، وریجې لري، پیسې لري،
خیرات نه لري، زکات نه لري، صحت نه لري، راحت نه لري.
حرص لري، غم لري، سودا لري ظلم لري و ناروا لري.
قناعت نه لري، صبرنه لري فضیلت نه لري، رحم نه لري.
جهل لري، بخل لري، حسد لري، رقیبان لري، دښمنان لري.
علم نه لري، اخلاق نه لري، سواد نه لري.
زامن لري، نمسۍ لري، لوښې لري، ورونه لري.
مکتب نه لري، معلم نه لري، ملا نه لري، مېرزا نه لري.
کبرلري، غرور لري، بدبیني لري، بدګماني لري.
انصاف نه لري، ضمیر نه لري، وجدان نه لري.
څوک؟
زمونږ خان او زمونږ ملك.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آمر او مامور

زه به په تریو وچولي خبرې کوم.
ته به لکه مجرم کوږ اومېږ ولاړ یې بلې صاحب به وایې.
زه به په هر کار کې کارلرم.
ته به زما په کار کې د فکر کولو حق هم نه لرې.
زه به هېڅ نه کوم، ته به زما په امر هر څه کوې.
خدمت به ته کوې نام نېکي به زما وي.
کار به زه ورانوم ملامت به ته یې.
منډې به ته وهې ستومانه به زه یم.
څومره چې له مرګه وېرېږې له مانه به هم ډارېږې.
په هره اندازه چې له ژوند سره علاقه لرې له ما سره به یې هم لرې.
یوازې محبت مې نه دی په کار زما له خوفه باید زړونه ورپېږي.
زما په حضور کې بې له عجز، نیازه هېڅ خدمت نه قبلېږي.
کـه عــاجزي او د غلامــۍ خــوی درســره و هــر راز خیانتونــه معافېږي.
پام کوه! چې پخپل خدمت او لیاقت مغرور نشې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر کله چې راځې که هر څومره مهم کارونه دې کړي و لکه ګنهګار سر ټيټی راځه!

خپل خدمتونه مه يادوه!

په قانون استناد مه کوه!

ماته ځان وسپاره، زما په خوشحالۍ کې هرڅه ولټوه! ستاترقي زما په اطاعت پورې تړلې ده.

ستا ترفيع په همدغسې تواضع کې پټه ده، ته خپل ځان او خپل حد وپېژنه.

ته بنه فکر وکړه چې زه څوك يم او ته څوك يې!

(c) ketabton.com: The Digital Library

توره پرده

سپوږمۍ چې په تورو وربځو کې پټه شي په جهان باندې توره پرده غوړېږي او هر څه په تور تم کې ورک وي.

په دغسې توره تياره کې د انسان بينايي کار نه کوي، ړانده او د نظر خاوندان يو راز وي، ښه مخونه او بد مخونه فرق نه لري، د سپين او تور تميز نشي کېدای خپل او پردي پېژندل کېږي.

د حقيقت او جمال رڼا له سپوږمۍ پټوالي په سترګو لاڅه چې په زړونو هم تياره راولي که دا تياره ورکه نشي او دغه رڼا له توري پردې لاندې وي د ذوق او نظر د خاوندانو شپه نه سبا کېږي.

د شعر او ادب دنيا نه جوړېږي.

فکر، شعور او احساس نه وينښېږي.

د کار او حرکت اراده نه پېدا کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژوند نغمه

ټول غلي دي، هېڅوک څه نه وايي، د ژوند نغمه غلې ده په دغسې خاموشۍ کې ذوقونه مري، فکرونه محوه کېږي، نشاط او فرحت لکه وحشي مرغه له انسانانو نه تښتي.

زه غواړم د دغه سکوت طلسم مات کړم او خپله سرینده وغږوم دا سرینده ماد عشق له هېواده او د بلبلو له کوره راوړېده.

زما د سرېندې اواز ډېر خوږ دی.

راشئ! کښېنئ زما نغمې واورئ!

زه نه غواړم چې ارزو ګانې مړې او زړونه ساړه وي.

زه د احساساتو او جذباتو د ویښولو دپاره راغلم.

دغه ده ما خپله سرینده راواخیسته له خپلې نغمې شروع کوم.

آه – دا څه وشوه؟ له دې سریندې نه خوږ اواز نه پورته کېږي.

سورۍ نه خونه ده ما ته ښکاري تاورنه یې ټول په ځای دي.

دا ولې نه غږېږي! له دېنه لویه ضایعه بله نشته.

پوه شوم، وپوهېدم دا سرینده د بلبلو د کور ده او بې د ګلونو له خوا بل چېرته نه غږېږي.

دا سرینده له عشق سره تعلق او ارتباط لري. تارونه یې هم په هماغه مقام پورې تړلي دي.

زه باید ګل زار ته ننووزم او د ګلونو په حرم کې د خپلې سریندې اواز واورم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه بايد د نرګس سترګې، د غوټۍ خندا، د چندړو لښتې، د سنبلو پرېشانه زلفې وګورم او د حسن په ګل زار کې خپله سرينده وغږوم بې له دېنه دغه خاموشي نه ورکېږي او خوشحالي نه پيدا کېږي.

دا تورې وربځې بايد دلمر او سپوږمۍ له مخې لرې شي.

د بلبلانو پنجرې او قفسونه بايد مات شي.

د باغ تړلی ور بايد ببرته شي چې خوشحالي راشي او ذوق وشعور سترګې وغړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشحالي

ستا د شجاعت او شهامت ترانه ډېره خوږه ده.

دا ترانه ډېر مشهور شاعر جوړه کړه، سازندګانو ورته ډېرښه اهنګ پیدا کړ اوس یې د وطن جونه او پېغلې په ډېرشوق وایي او ته یې په اورېدو ډېرخوشحاله یې.

ټول خلق تاته په ډېر قدر او احترام ګوري، دا نه هلته یو ځای بل ځای ستا د توري او سربازۍ صفتونه دي او ته له ډېرې خوشحالۍ په جامو کې نه ځایېږې.

په هغه ورځ چې ته د جنګ او جګړې له میدانه بریالی راغلی ستا په افتخار جشن ونیول شو په تا باندې له هر خوا ګلونه شیندل کېده ستا په غاړه کې خلقو د ګلو هارونه اچول ټولې سترګې تاته متوجه وې او په تا باندې خوشحالي ورېدله. دا خوشحالي تاله هغه ځایه راوړه، چې هلته دګولیو او بمنو باران ورېده او ژوند ډېر په خطر کې و، ته به هر ساعت له مرګ سره مخامخ کېدې او ډېر لوی غم درسره و.

هو! د مشرانو خوشحالي په همدغسې مشکلاتو او خطراتو او غمونو کې پټه وي او کو چنیان خوشې په خوشې خوشحاله وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوړ خيالونه او ژور فکرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادي

په کوم حق د هوا ازاد مرغان په پنجرو کې اچوي؟
څه حق لري چې دغه اسماني نغمه وال له ګوښه ځايونو، له چينو او لښتيو، د سپيدو له رڼا او د ونو له څانګو څخه بيلوي او د ژوند پانګه تربنه اخلي.
انسانه! ته په رښتيا داګومان لرې چې لوی خدای دغه ښايسته مخلوق ته دا ورونونه او ښکې د دې دپاره ورکړيدي چې ته يې وشکوې؟
ايا بې له دغه ظلم او ستمه ته ښه ژوند نشې کولی؟
اخر دغو بېګناهو څه کړيدي چې ټول عمر به ستا په زندان کې تېروي.
دا څه معلومه ده چې د دغو بيګناه بنديانو سرنوشت زمونږ له سرنوشت سره نه دي تړلي.
دا چاته معلومه ده چې د دغومرغيو آه به د ظالمانو حاکمانو په څېر په مونږ راونه ګرځي او مونږ به ونه ځوروي.
آه- هېڅوك نه پوهېږي چې په دغه جهان کې زمونږ له کړو نه څه نتيجه ولاړېږي؟
زمونږ له هغو جنايتونو چې په خندا او خوشحالۍ انجام مومي د اسرارو په چارراهۍ کې څه پيدا کېږي؟
کله چې دشنه اسمان سپك وزره مرغان چې د دې لويې فضا الوتلو ته پيدا دي په پنجرو کې ايساروي، هغه وخت چې د اسمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نېلي درياب ښايسته لامبوزن دخپل ظلم په زندان کې اچوي دا فکر نه کوي چې يوه ورځ به د دوی په وينو لړلي نوکان له قفسونو څخه راووزي او تاسو ته به در ورسېږي.

ايا تاسو دا فکرنه کوئ چې هرچېرته چې يو بندي د ظلم او ستم له لاسه فرياد کوي خدای ورته په رحم او مهربانۍ ګوري.

د خدای دپاره د شنو فصلونو او کښتونو کونجي دغو بنديانو ته وسپارئ.

بلبلان ازاد کړئ مرغۍ خوشې کړئ.

دغه ښکلې پنجرې چې د زينت دپاره ستاسو په کورونو کې ځړېږي په ډېر دقت وګورئ.

د جهان هغه تله چې تاسې يې نه وينئ دوه پلې لري.

همدغه د قفس نري او زري مزي دي چې د زندانو او جېلونو تور آهنين سيخونه ترينه جوړېږي.

د اسمانونو، د چمنونو، د سيندونو بې ازاره لارويو ته زيان مه رسوئ او ازادۍ ته يې په احترام وګورئ.

د دغو بېوزلو او بې ګناهو ازادي مه ايساروئ، چې د تقدير او سرنوشت قاضي او حاکم ستاسو ازادي سلب نه کړي.

هغه چې د ظالمانو له ظلمه فرياد کوي پخپله هم ظلم او تېري کوي.

انسانه! ته په رښتيا ازادي غواړې او ازادي دې خوښه ده؟

که دغسې وي، نو بيا ولې دغه بندي او د خپل ظلم پټه خوله شاهد پخپل کور کې ساتې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ظالمه! ولې فرياد کوې چې په مابندې ظلم او تېرى کوې.
لږ څه خو دغه بېوزلى بندي وګوره چې سيورى يې په تا باندې پرېوتى دى.
دغه قفس ته خو لږ غوندې ځير شه، چې ستا په کورکې ځوړند دى او ته نه پوهېږې چې د دې پنجرې د سيخونو ترشا، چې اوس په کې يو بې ګناه مرغه نغمه سرايي کوي د يوه زندان اساس او بنياد اېښودل کېږي.
(هو ګو)

اجتماعي عيبونه

هغه څوك چې له ټولو اجتماعي عيبونو، يعنې له خودپرستۍ، تعصب، خطا کارۍ او دروغو نه خلاص وي له اجتماع سره به دومره مخالف وي، چې بې له انزوا نه به هېڅکله ژوند ونکړى شي.
(ګوستاولوبون)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګل ویل

ګل بورا ته ویل:

زه او ته تقدیر یو له بله بیل کړي یو. زه دلته پاته کېږم، مګر ته هرې خوا ته الوزې او هر لور ته تلی شې، سره له دې ما او تا یو په بل پورې زړه تړلی او له خلکو نه لرې خوا په خوا ژوند کوو.

زه او ته دومره یو بل ته ورته یو چې کله کله دواړو ته ګل ویل کېږي، افسوس دی چې ته له نسیم سره پرواز کوې او زه په زمکه کې زنداني یم.

ما څومره ارزو لرله چې له تا سره والوزم او ستا په مخکې خپله خوشبويي خپره کړم، مګر ته دومره لرې ځې چې زه درسره ملګرتیا نشم کولی.

ته همېشه په ګلونو کې پرواز کوې، زه یوازې د خپل سیوري ننداره کوم، چې د لمر له ګرزیدو سره زما شاوخوا ګرځي.

ته ځې او بیا راځې بیا بېرته ځې او د بل ځای قصد کوې، مګر ما وینې چې هر سحر پخپل ځای ټینګ ولاړیم او اوښکې تویوم.

بوراګله! د دې دپاره چې زما او ستا یارانه ټینګه پاته شي یا ته ما غوندې خپلې نیلې په زمکه کې خښې کړه یا ماته بڼې او وزرونه راکړه، چې تا غوندې والوزم او له تاسو سره پرواز کړم.

(هوګو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپېږزره کاله پخوا

شپېږزره کاله کېږي، چې سړی د سړو په وژنه لګیا دي.
...اسمان هر کله د زنبق د ګلونو او د ښایسته مرغیو د ځالو په صورت خپل استازي را استوي، چې دوی د صلح او محبت خواته راوبولي، مګر دغه د مینې پېغامونه د خلقو له زړونو څخه د لېونتوب اثر نه وړي.
له ډېره وخته د ځمکې د خلکو زوروره مینه له وژلو او وینو تویولو سره پیدا شوې ده. ډېره موده کېږي چې د ملتونو خوږه او جذابه موسیقي د جنګ او جګړې ساز او سرود دی.
ډېروخت دی چې افتخار د وېروونکي خپسکې بڼه پیدا کړې ده، چې په دیو هیکله ارابه په لاره تېرېږي او ښځې، نران، لوی، واړه له پښو لاندې چیتوي.
اوس زمونږ سعادت او نېکبختي له ډېرې مشکل پسندۍ نه کار اخلي او هغه وخت یې وچولی غوړېدلی وي، چې خلک ووایي (ځوځانو نه وژنو) اوس باید د سعادت ګټلو دپاره د جنګ نغاره وډنګېږي.
هر چېرته د پولادو برق په چلیدو دی، په هر ځای کې د بلو لمبو لوګي او لوخړې پورته کېږي.
هغه خلک چې ډلې ډلې د خلکو د وژلو دپاره د جنګ میدان ته روان دي د خپلو تورو شپو د رو ښولو دپاره د توپونو د خولو لمبو ته ضرورت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ټول کارونه یوازې د قومونو د مشرانو د جاه طلبۍ دپاره دي.

هغوی لا په مونږ باندې خاورې نه وې اړولې چې زمونږ په قبرونو باندې د دوستۍ معاهدې کوي.

ځناور او مرغان لا د جنګ په میدان کې زمونږ په وینو او هډوکو پسې ګرځي او دغه اقایان یو له بله سلامونه او احترامونه مبادله کوي.

زمونږ په نننۍ دنیا کې هېڅ ملت نه غواړي چې یو بل ملت خپل ګاونډ ووینې.

هغه کسان چې د دوی د حکومت دوام زمونږ د حماقت نتیجه ده هره ورځ د قهر او کینې احساس زمونږ په روح کې تقویه کوي او هغه اور ته لمن وهي چې دوی پخپله بل کړي دي.

ښایي چې له یوه سیوري لاندې ارام کښېناستل د یوې چینې خوږې اوبه څښل، له یوې ګنې او ګورې ونې لاندې له خپلو رویاو سره مشغولا خوند او لذت ولري، مګر د نن ورځې انسان له دې ټولو خوندونو نه زیات خوند د خپلو ورونړو په وژله کې مومي.

هغه وخت چې سپېدې چوي او د رڼا پېغام جهان ته راوړي، هغه وخت چې د سحر مرغه نغمه سرایي کوي دغه جګړه مار انسان د وژلو او وینو تویولو په فکر کې وي او له کینې نه کار اخلي.

(هوګو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت محمد "ص"

هغه (ص) پوهیده چې د عمر وروستۍ سلگۍ ده او د ژوند رڼا کله د مازیگرزېړی لمر درنگ ساعت له سترگو پنا کېږي.

دی به تل په فکر کې ډوب و او په هېڅ‌ابه یې پړه نه اچوله.

چې په لاره به روان و. له هرې خوا سلامونه پرې ویل کېده، ده به هم هرچاته په مهربانۍ ځواب وایه.

په ډېره کې یې شل ویښتان سپین نه لیدل کېده او زهیرتیا یې ورځ په ورځ زیاتېده کله به چې اوښانو اوبه څښلې دی به ورته ودریده او هغه ورځې به یې په زړه گرځېدې، چې ده به د خپل تره اوښان څرول.

هر وخت به د خدای په درگا کې په راز او نیاز مشعول و.

خوراك یې بیخي لږ و او ډېر ځله به یې په نس پورې تېږې تړلې.

پخپل لاس به یې خپلې مېږې لوڅلې، چې جامې به یې و شکېدې په زمکه به کښېناست او خپل کالي به یې پخپله گنډل.

د ځوانۍ قوت یې نه و پاته، ډېرو روژو د ده بدن کمزوری کړی و. په ډېرو اوږدو ورځو کې به یې د رمضان ټولې روژې نیولې. د درې شپیتو کالو و چې ناڅاپه تبه پرې راغله.

هغه قران چې د خدای له لوري پرې نازل شوی و، ټول یې ولوست د اسلام بیرغ یې سعید ته په لاس کې ورکړ او هغه ته یې وویل:

دا زما د ژوند وروستۍ ورځ ده ته په دې پوه شه چې بې له یوه خدایه بل خدای نشته، ته د هغه په لاره کې جهاد وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی ډېر ارام معلومېده، مګر نظر یې د هغه لوړ پرواز عقاب غوندې و، چې د لوړې فضا په ترکولو مجبور شوی وي.

په دغه ورځ هم دی د هر وخت په شان د لمانځه دپاره مسجد ته راغلی او په حضرت علي یې تکیه کړې وه، مومنان او مسلمانان ورپسې را روان وو او په مخکې یې مقدس بېرغ رپېده.

چې مسجد ته ورسېده رنګ یې الوتی و او خلکوته یې وویل:

ای خلکو! که چېرې دپاك خدای ج اراده نه وای ما به له یو ړانده او ناپوه نه څه فرق نه درلود.

زمونږ سرنوشت یې د دې له سرنوشت سره په یوه ملکوتي پیوند کلك وتاړه، چې په غم او ښادۍ کې راسره وي.

په دغه ښکلي بخشش باید ډېر خوشحاله شو او دا ښایسته حوره ډېره وستایو، د زړه په کور کې د کور د مېرمنې ځای باید دیته پرېږدو او ډېر پام وکړو، چې هغه بد ګذرانه او بد خویه خوانښې، یعنې عقل د دې ښکلي نازنینې ناوې زړه ازار نکړي.

اوه! یوازې همدغه جنۍ په ما باندې نه ده ګرانه د دې له خور سره هم زه ډېره ټینګه علاقه لرم.

خور یې له دینه لږ څه لویه او جدي شانته ده چې (امید) ورته وایي:

څومره به ښه وي چې دغه مهربانه ملګرې چې له ډېرې مودې زما د سعادت پانګه ده تر هغه وخت راسره وي، چې زما د ژوند ډیوه مړه شي او ژوند خاتمه ومومي.

(ګوېته)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مرګه نه وېرېږم

له مرګه نه وېرېږم، که څوک راته ووايي چې نن شپه مرې زه به ووايم، چې د خدای رضا مې قبوله ده، مګر خدای دې نه کا چې څوک راته ووايي د يوه تن ژوند ستا له لاسه تريخ دی.

(کانت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غم خوښي

زما دا خبره بې له پوهانو بل چاته مه کوئ، ځکه چې ناپوهان بې له ملنډو په نور څه نه پوهېږي.

زه غواړم هغه ژوك وستايم چې ځانته اور لټوي او لکه پتنګ سره اور ته ځان غورځوي.

د عشق په شپو کې چې د ژوند نيالګي کرل کېږي او د حيات ډيوه لاس په لاس ګرځي د سپنې سپوږمۍ په ليدلو ستا په روح کې يو مرموز هيجان پيدا کېږي، ته بيا خپل ځان د تورتم په زندان کې بندي کړې، ځکه چې هره ګړۍ د يوه مقام ارزو درسره وي.

ته بيا د اوږدې لارې او د ګران سفر له غمه خلاصيږې او خپله اروا په بيړه د نورو اوصفا چينې ته استوې، چې د شوق لمبه لکه پتنګ ځان ستي کړي.

ترڅو چې په دغه نکته پوه نشې (مړشه چې ژوندی شې) په دغه تورتم او تياره جهان کې به لکه نوم ورکي مېلمه او سېږې.

(ګوېته)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژوند لوبه

څه موده ما او تا يو له بله زړونه تړلي وو او په غم او ښادۍ کې ملګري وو.
په وارو وارو مو د ښځې او مېړه لوبه شروع کړه بې له دې نه چې خبره جګړو او دعوو ته ووزي.
ډېر ځله مو يو له بل سره وخندل د دوو مينو غوندې د بل په مخ د مينې لاسونه راښکېل، شوخي مو وکړه يو له بله مو خوله واخستله او خوله مو ورکړه.
په اخرکې مو د وړو په شان په ځنګلونو او کښتونوکې دا لاداد او پټپټاني لوبه شروع کړه او يو له بله داسې پټ شوو، چې تر اوسه مو سره نه دي موندلي. (هاينه)

پوهه

د پوهې قوت ته وزرونه مه پيدا کوئ، بلکې څه سرپ ورپورې وتړئ. (بيکن)

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر چا وځورولم

ځينو پخپل عشق وځورولم، ځينو په کينه زما زړه ازار کړ.
چا د عشق په زهرو زما ډوډۍ ولړله.
چا زما د شرابو په پياله کې د کينې زهر توی کړه.
مګر له هر چانه هغه چا ډېر وځورولم چې نه يې را سره کينه پيدا شوه او نه مينه.

((هاينه))

زما ترانې

زما ترانې ټولې په زهرو لړلې دي.
ولې به نه وي لړلې، ايا تا زما د زندګۍ په جام کې زهر توی نکړه؟
زما ترانې ټولې په زهر ولړې دي، ولې به نه وي لړلې ايا زه پخپل زړه کې په زرهاو ماران نلرم؟
ايا له دغو ټولو مارانو علاوه ته زما په زړه کې ځای نه لرې، ای زما دلداره!

(هاينه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هوسونو مرګ

زما هوسونه مړه شوه، مګر زه لاژوندی یم.
ما خپل زړه له خوږو او خوندورو رویاو څخه وشکاوه او مړنه شوم.
اوس ماته بې له رنځ تېرولو او غم خوړلو نه نور څه نه دي پاته.
زما غلی او چوپ زړه د همېشه دپاره د امیدو له تودوالي محروم دی.
زما د سرنوشت طوفانونو زما د ژوند تر او تازه ګل مړاوی کړ
اوس زه یوازې له نا امیدۍ او افسرده ګۍ سره مخامخ یم او د نجات وروستۍ ګړۍ ته ګورم.
زه هغه وچه پاڼه یم، چې منی او خزان یې لیدلی، مګر دا لا په لغړ ښاخ پاتې ده او د ساړه ژمي بادونه یې رېږدوي. (پوشکین)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شاعر حال

ترخو چې د هنر رب النوع تازه طعمه ونه غواړي شاعر غلی او ارام دی.
دی هم د نورو غونډې په خوړو او اوبو پسې هڅه کوي او د وګړو په شان په ډېرو وړو کارونو باندې بوخت وي.
د ده اسماني سرینده غلي وي او هېڅ غږ ترینه نه خیژي.
زړه یې له غم او رنځه فارغ وي او د ژوند له مبتذلو خوښیو سره یې تعلق وي.
لنډه دا چې د جهان بې هنره خلکو غونډې عادي ژوند لري.
کله چې ناڅاپه د هنر رب النوع د شاعر په زړه کې څه واچوي روح یې لکه ګربته، چې له درانه خوبه پاڅېږي ریږدي او له دغه احمقانه وخت تېرولو څخه خوابدي کېږي.
د جهان له عادي شور او غوغا څخه تښتي او خپل سر د خلکو ناڅیزه بوتانو ته نه ټیټوي، بلکې په ډېر قار او ټینګار له دغه عالمه کناره کېږي. د ډکو سیندونو په موجونو او د ځنګلو په شاعرانه زمزمو پسې روانیږي.

(پوشکین)

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر ته

شاعره! د خلکو په ستاینه مه غولېږه! ځکه چې د مدح او تحسين نغاره ژرغلي کېږي.

د احمقانو او بېشعوره خلکو خندا او وينا ته غوږ مه ږده!

تل غلی، جدي او ټينګ اوسه!

ته پادشاه يې بايد د شاهانو غوندې په انزوا کې ژوند وکړې.

ته خپله لاره مه پرېږده او هغه ځای ته ولاړ شه، چې ستا ازاد طبيعت يې درښيي.

ته د خپلو هغو انديښنو او خيالاتو محصول، چې په تا باندې ډېر قدر لري خلکو ته وړيا ورکړه او په خپله دغه بخشش له چا نه مه غواړه.

اجر او مزدوري مه غواړه، ځکه چې ستا مکافات بې له تا نه بل څوك تا ته نشي درکولی.

ته پخپله د خپل ځان قاضي يې، ځکه چې هېڅوك ستا په باب کې تا غوندې سختګير نه دی.

ای مشکل پسند هنرمنده! ايا ته پخپل کار پخپله خوښ يې؟ ايا ستا زړه خوشحاله دی؟ که دغسې وي نو بيا څه پروا ده که خلك له تا سره دښمني وکړي او تاته بدووايي.

پرېږده چې احمقان د هغه معبد په غولي کې لاړې توکړي، چې په محراب کې يې ستا د نبوغ اور لمبې کوي. پرېږده دوی د خپلې بې عقلۍ په وجه ستا د ځلاند مشعل پايې ولړزوي.

(پوشکين)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادب او محبت

پام یې نه و، د دې په ځای چې په ډېر ادب راته (تاسو) ووایي، په ډېره مینه یې راته وویل: (ته)

په دغه وخت کې د خوشحالۍ او خوشبختي خیال زما مضطرب او پرېشانه روح ونمانځه او عاشقانه مچې یې ترې واخستله.

زه اوس د هغې په مخکې ولاړ یم او یوه شېبه ترېنه سترګې نشم اړولی.

په خوله وایم: ای ښکلې پېغلې (تاسو) ځومره په ادب یاست، مګر په زړه کې وایم:

ته پر ما باندې ځومره ګرانه یې.

(پوشکین)

د حقیقت اظهار

که زه د حقیقت په اظهار کې زیان ووینم پروا نشته، خو چې حقیقت زما د چوپوالي په وجه زیان ونهویني.

(مترلینګ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیغمبر

د معنیٰ تنده او تلوسه راسره وه.

په چوپه او غلې بیدیا کې لالهانده ګرځېدم.

هغه پرښته چې شپږ وزرونه لري له پاسه راکوزه شوه او خپلې ګوتې یې چې له خوب او خیاله سپکې وې زما سترګو ته رانږدې کړې.

ما د وارخطا ګربتې غوندې خپلې سترګې رانونیستې.

د هغې لاس زما د غوږونو له څنګه تېر شو زما په غوږونو کې ناڅاپه یو مرموز اواز پیدا شو.

همدغه وخت ما د اسمان دړه د تپېدو اواز واورېده.

د دریاب له موجونو لاندې مې د بحري حیواناتو تګ راتګ ولیده.

د کورو په بوټوکې مې د تاک څانګې او پاڼې لیدې، چې وده کوي او لویېږي.

پرښته زما شونډو ته رانژدې شوه زما هغه ژبه یې رانه پریکړه چې کار یې نیش وهل وو.

بیا یې پخپلو لاسونو چې په وینو لړلي وو یوه بله ژبه زما په خوله کې کېښېښوده.

زما په ځیګر یې تېره توره ومنډله زما رپېدونکی زړه یې راوایست او د اور سوځوونکې لمبه یې زما په سینه کې ننویستله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه د یوه مړي په شان غلې او بې حرکته د بیابان په شګو کې پرېوتم دغه وخت مې ناڅاپه خدایي غږ تر غوږه شو، چې ماته یې ویل: پاڅېږه! سترګې وغوړوه، د خدای فرمان ته غوږ ونیسه او د اجرا دپاره یې سمدلاسه روان شه له بیابانونو او دریابونو نه تېر شه پخپلو خبرو د ایمان اور د خلکو په زړو کې بل کړه!

(پوشکین)

د نېکانو ارمان

د نیکانو لوی ارمان دا دی، چې د سړو جوړولو په کار کې برخه ولري که څه هم د دوی کار پټ پاته شي او څوك پرې پوه نشي.

(سپنسر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبر او ګل

قبر سره ګل ته ویل:

اې د عاشقانو ګله! هغه د اوښکو څاڅکي چې هره شپه د چرګ غږ او سحر له سترګو ستا په ښکلي بڼه راتویېږي ته پرې څه کوې؟

ګل وویل:

اول ته راته ووایه! هغه چې ته یې هر وخت خپلې ګېډې ته ننباسې څه ورسره کوې؟

قبر وویل: ګله! زه له هرې اروا نه چې ماته یې سپارې پرښته جوړوم او اسمان ته یې لېږم.

ګل وویل: قبره! زه دغه اوښکې ورو ورو د عطرو او عسلو په صورت تبدیلوم او خلکو ته یې ورکوم!

(هوګو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

افتخار

دا طلايي سکه چې د دنيا په بازار کې د افتخار په نامه چلند لري هېڅ ګټه.

هو! زه ورته په کرکه ګورم او له پښولاندې يې کوم.

هغه چې د خپل هنر مزدورۍ غواړي د ټيټ فطرت خاوند دی.

هغه چې د دغه بازار په سرو او سپينو پسې لېوال دی پرېږدئ، چې دې بې ارزښه سکې ته لاس وغځوي.

دا سکه هغه ثوك اخلي چې ځان خرڅوي.

که ته غواړې چې دغه خلق وپېرې، نو راشه دوی ټول ځانونه خرڅوي.

ته بايد دوی ته يو مناسب قيمت وټاکې او خپله اميانې وشرنګوې.

که داسې ونکړې، نو د دوی په تقویٰ اعتراف کوې.

اياته نه پوهېږې چې دوی ټول د تقویٰ خاوندان دي.

افتخار او تقویٰ تل اوږه په اوږه وړاندې ځي.

ترڅو چې دنيا شته خلق د تقویٰ بها په افتخار تاديه کوي.

د افتخار د سکې اواز دې، چې دنيا يې په پښو ودرولې ده.

ما پرېږدئ، چې د جهان د پرهېزګارانو په مقابل کې بد معامله اوسم.

پرېږدئ چې زه د افتخار خاوندانو ته هېڅ ښکاره شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه چې ځان د دغسې خلکو په مخکې وینم زړه مې خپلې اندازې نه زیات د حقارت تمنا لري.
زه دغه طلايي سکه چې د جهان په بازار کې رواج لري او د افتخار په نامه يادېږي هېڅ ګڼمه او په نفرت ورته ګورم.
زه اوس د افتخار او تقوىٰ غوندې ورو ځیزونو په مخکې نه یم ولاړ.
زه دغه وخت له ډېرو لويو حقايقو سره مخامخ يم، چې يا بايد غلى او چوپ پاته شم يا بايد ډېرې لويې خبرې وکړم.
اى زما پوهې او هوښيارۍ! راشه هغه څه ووايه چې د نورو په فکر کې نه راځي.

(نيچه)

څه غواړم؟

د ډېرو خلکو له پټو رازونو خبرشوم، مګر له ځانه لا خبرنه يم.
زما سترګې ماته دومره نژدې دي چې مانشي ليداى.
زما زړه غواړي چې له ځانه څه قدر لرې شم او خپله څېره ووينم، مګر دومره لرې نه لکه چې له غليم نه لرې يم.
اوس زما ډېر نژدې دوستان هم له مانه ډېرلري دي.
زه غواړم د دوست او دښمن ترمنځ يوه فاصله ولرم، ترڅو چې هغه څه په ځان کې ولیدى شم چې په ماکې شته.
اوس پوه شوې! چې زما زړه څه غواړي؟

(نيچه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېدای فقر

لس کاله کېږي چې يو څاڅکی باران په ما باندې ونه ورېده.

د يوه سړي ورېمه په ما ونه لګېده، د مينې او محبت پرخه زما د زړه په کښت پرې نه وته، ځکه چې په دغه ځمکه هېڅکله باران نه ورېږي.

زما پوهې! زه اوس تاته مخ اړوم او تاته اسره لرم چې په داسې وچکالۍ کې ته وچتوب غوره نکړې.

له تا نه هيله لرم چې زما د پاره روح خوښونکي ورېمه، زړه خوشحالوونکي پرخه، ژوند پالوونکي او ريا شي.

پخوا تردې ما ورېځو ته ويل چې زما له مخې نه لرې شي، چې د رڼا پلوشه په ما باندې ډېره پرېوزي او مخه مې ښه رڼا کوي.

اوس د هغو ورېځو په لاره کې دامونه ږدم، چې ګونډې يوه شېبه زما په سر باندې سيوری شي او زما خبر واخلي.

پخوا له دېنه په تريخ حقيقت پسې ګرځېدم اوس د تصادف څنو ته لاس غځوم او غواړم، چې ميلمه پالونکی شم، خپله برخه او د خپل وچولي ليك له ځانه ونه شړم، نن زرتش له خپلې سختې نه لاس اخستی دی او لکه تود باد، چې کنګل ويلې کوي خپل ملايمت څرګندوي.

تر اوسه لا پخپل کوهستان کې انتظار کاږي، مګر د غره له لوړې څوکې راښکته شوي دي له هغو کنګلو نه چې تل ترتله ساړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تړلي پاته کېږي یو قدم را ټیټ شوي دي ستومانه دي، مګر خوشحاله معلومېږي.

غلی شه! چې حقیقت لکه ټینګه وریځ زما په سر تېرېږي د ورېځې له زړه نه یو غیر مریي برق ځلیدونکی دی.

حقیقت ورو ورو له ډېرو لویو پټه پایو او پلو څخه زما په لورې رابنکته کېږي راشه! ګرانه حقیقته.

چوپ شه! دا زما حقیقت دی، چې په ځیرځیر او خواږه اضطراب راته ګوري او کتل یې لکه د ستورو کتل جذاب او شیطنت امیز معلومېږي ته به وایې چې زما د نېکمرغۍ راز یې پخپل حدس موندلی دی او پوه شوی دی، چې نن ولې د غره له لوړې څوکې رابنکته شوی یم، ولې ملایم او ارام یم؟ ته به وایې چې له لیدو او کتو یې یو ګلرنګه بنامارته خوله وازه کړېده.

غلی شه! چې زما حقیقت څه وایې:

افسوس دی ستا په حال ای زرتشته! ستا حال د هغه چا غوندې دی چې سوچه زر یې خوړلي وي، اخر به ستا ګېډه څېرې کړي او دغه زربه ترېنه وباسې.

زرتشته! ته له اندازې نه زیات بډای، له حده زیات د خلکو سترګې برېښوې او په زړونو کې ځانته حسد پیدا کوې.

زه د ستا د ځلیدونکي رڼا په مخکې دربدای نشم او سیوري ته پناه وړم او ربږدم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بډایه! څه ولاړ شه! څه روانېږه ای زرتشته له خپل لمر نه لرې شه!
ته غواړې چې له خپلې هغې رڼا نه چې له سره ډېره زیاته ده نورو ته په لپولپو څه ورکړې.

ته په دې نه پوهېږې، چې هغه شی چې له تا سره په رښتیا زیات دی پخپله ته یې.

که غواړې چې چاته څه ورکړې له ځانه تېرشه خپل ځان ورکړه ای زرتشته!

ته وایې لس کاله کېږي چې یو څاڅکی باران په مابانديې نه دی وریدلی. د یوه سړي وږمه رابانديې نه ده لګېدلی، د مینې شبنم زما په زړه نه دی پرېوتی.

ته دا اسره لرې چې په مینه درته وګوري او تا ښه وګڼي.

ایا ته نه پوهېږې چې د خوشبختۍ پلوشو او حرارت شاوخوا ځمکه سوزولې هغه زمکه چې له بارانه محرومه ده له عشقه هم څه برخه نه لري.

اوس ستا ستاینه څوك نه کوي، بلکې ته د خپل دسترخوان د پوټو ټولوونکو ستاینه کوې.

زه تا پېژنم چې ډېرفقیر بډای یې.

ستا ډېر شته تاپه عذابوي، ته خپل ځان په ډېره ورکړه ستومانه کوې، خپلې ارامتیا نه ګوري له خپل ځان سره علاقه نه ښیې.

ستا باطن همېشه هماغه شان په شکنجه کې دی، لکه چې په یو انبار کې له اندازې او ګنجایش نه زیات غنم واچول شي یا په یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړه کې له حده زياته مينه پيدا شي. ته خپل ځان قربانوې، خو ځوك ستا ، ستاينه نه کوي!

ای بې پوهې هوښياره! که غواړې چې په نورو ګران شې بايد ډېر فقير شي.

دا خلك له هغه چاسره مينه کوي، چې په زحمت کې وي هغه چا ته يوه مړۍ ډوډۍ ورکوي چې وږی وي.

ای زرتشته! که غواړې چې چاته څه ورکړې، نو خپل ځان ورکړه او له ځانه تېرشه! زما خبره واوره، زه ستا حقيقت يم!

(نيچه)

هېرول

هغه څوك چې څه نشي هېرولی ښه سړی نه دی.

څوك چې همېشه د بل د ملامتۍ له خاطره له ځان سره څه ساتي د ښه زړه خاوند نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هر چا نه لرې

رټل او رټل کېده یو هم ښه نه ګڼم او له دواړو نه کرکه لرم.
د چا اطاعت نشم کولی او له چانه اطاعت هم نه غواړم.
هغه چې له ځانه نه وېرېږي بل هم نه ویروي.
په نورو باندې هماغه څوك حکومت کولی شي چې نور ویروي.
زه به څنګه دغه کارته زړه ښه کړم چې د خپل ژوند په اداره هم نه یم خوښ.
زه غواړم چې د ځنګله یا د سیند حیواناتو غوندې یوه شیبه ځان هېر کړم چېرته یوازې کښېنم.
له خپلو لرې اوږدو رویاو سره مشغول شم.
خپل ځان له ډېر لرې ځایه دلته راوبولم.
له ځانه زړه وشکوم او بې له ځانه له بل چا سره څه مشغولا ونه لرم. (نیچه)

د شاعر خوشبختي

د کلي رونق اوښتی دی، د خزان سیلۍ ټوله ښکلا له ځان سره وړېده، مګر شاعر د تېرو په یا د خپل غم سپکوي.
دی فکر کوي چې له داسې بدایعو نه یوه ښکلې تابلو جوړه کړي چې هېڅ خارجي وجود نه لري.
دی رښتیا ډېر خوشبخت دی چې برباد شوی ښایست د خپل خیال په دام کې نیولی او ساتلی شي.
(ایشندرف)

(c) ketabton.com: The Digital Library

تسلي

د ژوند پانګه زیږه ده. اوس تا تورو خاورو ته سپاري او دی د خاورو اولاد دی، مګر غم مه کوه! ستاله خاورونه به یو داسې نیالګی زرغون شي، چې هر کال به نوي ګلونه نیسي او هر پسرلی به ستا په یاد عطر افشاني کوي.

(ورکرت)

هابیل او قابیل

د قابیل نسله! ته ارام ویده شه! ښه څکه، تل موړ او خوشحاله اوسه! څکه چې ژوند تا ته په ډېره مینه خاندي.

مګر ته ای د هابیل نسله! ټول عمر په خوارۍ او بدبختۍ کې غوټه اوسه او په زحمت مړ شه!

د قابیل اولاده! ډېر خوشحاله اوسه څکه چې اسمان تا ته په ډېر ښه نظر کتلي دي او ته یې خوښ کړې یې.

د هابیل اولاده! ته همدغسې په غمونو، زحمتونو او سختیو کې تل ترتله ژوند کوه!

د قابیل زوزاده! خانده او خوشحالېږه، څکه چې ستا کښت ډېر ښه راغلی او ستا رمې کال په کال زیاتېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مگر ته ای د هابیل زوزاده! همدغه شان په لوږه شپې سباکوه او فریاد کوه.

د قابیل بچیو! تاسې تودو نغریو ته نږدې کښېنۍ او ځانونه تاوده کړئ، مگر تاسې ای د هابیل بچیانو! لکه گېدړان په سمڅو او غارونو کې له سړو نه ورېږدئ او ورپیږې خپل ټبر هم زیات کړئ او هرکال نوي اولاودنه راوړئ.

مگر تاسو ای د هابیل نمسیانو! خپله اشتها وسېځئ او له خپلې کمپلې نه هېڅکله پښې مه باسئ!

د قابیل ټبره! ته د ځنگلونو د حشراتو غوندې تل خوره او غټېږه!

مگرته د هابیل ټبره! له خپلو اولادونو سره په کورونو او کوڅو کې سرگردانه گرځه!

اه! د قابیل نسله! که ته مړهم شې ستاپه غوښو و هډوکو به ځمکه تیاره شي او کښت به یې ډېر ښه راشي، مگر ته ای دهابیل نسله! په ژوند هم څه حاصل نه لرې او هېڅ لاس ته نه درځي.

مگر گوره! ای د قابیل نسله سره له دغو ټولو شیانو یو لوی شرم هم ستاپه برخه رسېدلی دی، هغه دا چې ستاپه حکومت کې (پاله او کرکی د سرنېزې په مقابل کې مغلوبه ده.)

ته! ای د هابیل نسله، دا ځمکه پرېږده او اسمان ته خېژه ځکه چې ځمکه یې ستا دپاره نه ده پیدا کړې.

(بودلر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سخاوت

سخاوت دا نه دی چې سړی چاته ډېر څه ورکړي، بلکې په ځای ورکړه سخاوت دی.

(لاربروبر)

بې اسرې

یتیم هلك وم، د دنیا له شتو نه مې دوه رڼې سترګې درلودې چې د زړه ارامتیا پکې لیدل کېده.

زه په ډېر امید د لویو ښارونو خلکو ته ورغلم، مګر دوی ماته څه اعتنا ونکړه ځکه چې دوی ته ډېر زرنګ ښکاره نشوم.

شل کلن وم چې یو پټ اور زما په زړه کې بل شو او یو ناڅاپه چې راته ټولې ښځې ښکلې او ښایسته ښکاره شوې زه په ټولو مین شوم، مګر په دوی کې یوه هم په ما مینه نه شوه او یوې ته هم زه ښکلی ښکاره نشوم. که څه هم ما وطن او پادشاه نه درلود، مګر بیا هم د جنګ میدان ته ورغلم چې مړشم، خو مرګ قبول نکړم.

زه اوس نه پوهېږم چې دلته څه کار لرم او د څه دپاره یم؟ ماته دانه ده معلومه چې دنیا ته پخواله وخته راغلی یم او که وخت رانه تېرشوی دی.

(ورلن)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلك او شاعر

یوه ورځ هغه لوی او پراخه میدان هغه لوړ او اوچت غره ته وویل:

(ستا په وچولي کې د ژوند نخه هېڅ نشته، ستا پرمخ باندې همېشه د سیلیو او بادونو څپېړې لګېږي)

په همدغه وخت کې د اولس خلکو شاعر ته وویل: ستا سرو کار تل له خیال او اندېښنو سره دی او ستا د وجود هېڅ نه دي په کار.

سنګین غره په ځواب کې وویل:

(زه یم چې ستاله سینې نه هر راز بوټي راکاږم، د غرمې سوځونکي تودوخه پخپل ساړه دم باندې سړومه، د طوفاني ورېځو مخه نیسم پخپلو ګوتو د واورو بخرې جوړوم او ذخیره کوم یې زما له سینې څخه د اوبو لښتي روانېږي او تاته د ژوند پیغام دروړي)

شاعرهم خلکوته وویل: (پرېږدئ چې زه سر په زنګانه کښېږدم او فکر وکړم ایا تاسو نه وینئ، چې زما د زړه له چینې نه دېرې خوږې اوبه راخوټېږي، چې د بشرتنده ماتوي.

(ګویته)

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان

همېشـه وېرېدل، پـه هر وخت کې هیله او اسره لرل، هر کله د پخوانیـو خـاطراتو یادونـه، دایمـي شـکایتونه، مسلسـله ناراضایتي، د دروغو په لذت پسې افسوس او ارمان، پـه حقیقت پسې هېڅکله نه ګرځېدل، خپل ځان له خپل اصلي قېمت نـه کله زیات او کله کم ګڼل، یوازې په غم او محنت کې ځان پېژندنـه او د ګور په غاړه د ژوند په ماهیت پوهېدل.

دا دی د انسان حقیقت یا لږ تر لږه زما مفهوم او معنیٰ سره لـه دغو ټولو خبرو زه پخپل ژوند کې یو حقیقي افتخار لرم هغه دا چې د دروغو په شهرت پسې هېڅکله نه یم ګرځیدلی.

هېڅکله مې بې د عشق له درشله بل شي ته سرنه دی ټیټ کړی.

زه عشق همېشه له ځانه لرې کړی او بېل کړي یم او د ښه نامه تنده یې په ماکې پیدا کړېده مګر عشق او افتخار یوه هم تر اوسه پورې بې د زړه له غمه نور څه نه دي راکړي

(الفیري)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انګلستان کې

د غم داستان بیانول او داسې څوک لرل چې په دغه داستان پوه شي او خپل پټ غمونه پکې ووینې د غمجن زړه د پاره ډېره ښه تسلي ده.

یوه وخت دغه تسلي زما په برخه رسېدلې وه، مګر کله چې ما دانګلستان په خاوره کې قدم کیښوده.

هغه وخت چې ما د دې ځای خلك ولیدل، چې ډېرو تېنګو او تورو ورېځو د دوی له نظره شین اسمان پټ کړیدی، نو زه له دغې تسلۍ نه محروم شوم. دلته هېڅوك نشته چې د زړه په ژبه پوه شي.

اوه! دا ساړه خلك، دا یخ زړونه چې د خدای (ج) له نامه نه هم غافل پاته دي بې له طلاو څخه بل خدای نه پیژني او بې له پیسونه بل شي ته په تقدس نه دي قایل.

کشکې زما د زړه اهونه دومره پورته لاړشي چې دالپ د کوهستان لمنو ته ورسېږي، ښایي چې هلته داسې خلك ومومي چې د عاشقانو د زړه په غمونو او رازونو پوهېږي.

(الفیري)

(c) ketabton.com: The Digital Library

غويي

ای د فصلونو او کښتونو پالونکيه!
ای وفادار خدمتګاره! ته د ډېر لوی او ارام قوت ښکارندوی يې.
زه له تا سره ډېره مينه لرم ته په ما باندې ډېر ګران يې.
له تا سره د صلح غوښتلو او عزة النفس روح موجود دی.
ته لکه يوه خاموشه مجسمه خپلې کروندې ته ګورې او د دې دپاره چې د فداکارۍ وظيفه ترسره کړې پخپله خوښه درانه جغ ته سر ټيټوې.
ته د انسان په خدمت کې د موقر فرمان بردار په ډول خپل عمر تېروې، هر وخت چې هغه تا وهي او ژوبلوي دې ته ورته سر راګرځوې او په صبر او تحمل ورته غلی او ارام ګورې.
ته پوهېږې چې د جهان ودانول ستا وظيفه ده.
ته دانسان دتېرې په مقابل کې څه نه وايې او شکايت ستا عادت نه دی.
ته سرکشي او نافرماني نه کوې، مګر زه ستا د دردمند روح اواز اورم چې دبخار په ډول اسمان ته خېژي.
زه ستا د درد خفيفه ناله اوروم، چې د اسماني سرود او د فداکارۍ د سرود په شان په دغه فضا کې خپرېږي.
ستا حقيقت په دغه شنه او غلي کښت کې ځای لري.
زه په همدغه هنداره کې وينم ای وفا دار خدمتګاره!
(کاردوچې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاګور نغمې

هغه ماشوم چې ډېرې ښايسته شاهانه جامې اغوستې دي او د جواهرو قېمتي اميل يې په غاړه دی ډېر ښکلی ښکاري، مګر د نورو ماشومانو غوندې معصومانه لوبې نشي کولی او هغه خوشحالي ده هېره کړېده.

دی چې هر قدم اخلي ښايسته جامې يې په پښو کې نښلي.

له ده سره تل دغه ډار ملګری دی، چې کالي يې په خاورو نشي ځکه له نورو نه لېرې ګرځي او يوازې معلومېږي.

د ده حرکت ازاد نه دی او له خاورونه ډېره ډډه کوي.

د ماشوم مورې! د ماشوم دغه راز پاك ساتل چې دغومره قيد او تکليف ورسره وي ماشوم ته زيان رسوي او له ډېرڅه يې محروموي.

همدغه شی دی نه پرېږدي چې د ژوند په صحنه او د انسانانو په ډله کې داخل شي.

(۲)

چېرته چې زړونه له ډار او وېرې څخه په امن کې دي سرونه هر ځای ته هسکيدلي شي.

چېرته چې علم او فکر ازاد دی.

چېرته چې دغه لوی جهان په وړو وړو فکرونو نه کوچنی کېږي.

چېرته چې کلمات د حقيقت او راستۍ له کومې څخه راوزي.

چېرته چې بې نتيجې کوښښونه لاس غځوي او مطلب ته رسېږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلته چې د کار او عمل لاسونه نه دي تړلي.
هلته چې د استدلال د چینې رڼې اوبه د عنعناتو وچ ځنګله ته لاره نه لري.
هلته چې ذهنونه او دماغونه نشو و نما کوي.
لویه خدایه! ته ماپه دغسې فردوس او ازاد جهان کې له خوبه راویښ کړه.

(۳)

لویه خدایه! زما مناجات دادي.
د افلاس نیلې زما نه زړه وشکوه او لرې یې وغورځوه.
ماته توفیق راکړه چې خپلې خوښۍ او مصیبتونه په اسانۍ وزغملی شم.
توفیق راکړه چې غریب او بېنوا له نظره ونه غورځوم او د ډېر بې باکه قوت په مخکې هم سرټیټ نه کړم.
زه دا توان غواړم، چې د دنیا له خسیسو شیانو نه ځان وژغورم او خپل قوت، خپله مینه ستا خوښې ته وسپارم.

(۴)

بس همدغومره ارزو راته پرېږده چې هر لورته تا پرې ولیدای شم.
په هرڅه کې تاووینم او بیله تا نه بل چاته خپله مینه وړاندې نکړم.
هو! زه همدغو مزه ارزو غواړم چې یوازې له تاسره زما تعلق وساتي نور څه نه غواړم، ایکې یو زور لانه غواړم چې ما ستا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

رضا پابند کړي او په دغه نیمګړي ژوند کې زما سروکار له تاسره وي.

دا زولونه د مینې او محبت زولنه ده.

هغه چې له ماسره مینه لري غواړي چې له هرې خوا نه زما مخه ځانته راوګرځوي ایا ستا محبت له ماسره دغه راز نه دی؟

ته پوهېږې چې ستا مینه له ماسره ډېره زیاته ده، مګر بیا دې هم زه ازاد پرېښی یم.

زما دوستان ما ځکه یوازې نه پرېږدي چې زه دوی هېر نکړم.

ډېرې ورځې وشوې، مګر ما یوځل هم ته پخپلو سترګو ونه لیدې.

که څه هم ما ستا نمانځنه په ځای نکړه او پخپل زړه کې مې تاته مناسب ځای جوړ نکړی شو، مګر بیا هم ستا مینه زما مینې ته انتظار لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر او پرښته

شاعر: د اسمان پرښتې! که زما د سترګو يوه اوښکه او زما د شونډو يوه بوسه ستا دپاره کافي وي زه دا دواړه له تانه نه دريغوم.

دا د دې دپاره چې که ته بېرته اسمان ته وخېژې، چې زما د عشق يادګار درسره وي، مګر له مانه دا اميد مه کوه چې زه به دهيلې او اسرې دپاره يا د افتخار او سعادت دپاره حتیٰ، چې د رنځ او غم دپاره کومه نغمه سازه کړم.

زه غواړم چې خپله ژبه غلې وساتم او د زړه خبرې واورم.

پرښته: شاعره داڅه وايې؟ زه خو دخزان سيلۍ نه يم چې اوښکې خپله غذا وګڼم او دغه دغم اولاد د اوبو څاڅکي وبولم.

هغه بوسه چې ته يې ستايې له تانه نه غواړم، ځکه چې د بوسې درکولو دپاره زه تاته راغلې يم او غواړم چې ستا د وجود له کښت نه بيحاصله ګياه لرې کړم، چې هغه د تنګدستۍ او تنبلۍ بوټي دي او د زړه غم نه دی.

ستا غم يوازې په خدای پورې تعلق لري.

که ستا غم هر څومره زيات وي ته د خپل زړه دغه مقدس زخم همدغسې پرېږده پټې او ملهم پرې هېڅکله مه ږده، ځکه چې د بشر د لويوالي دپاره لوی لوی غمونه په کار دي او بل هېڅ شی يې دغومره نشي لويولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعره! ته داګومان مه کوه چې د غم د ښکلا ادراک ته خاموشي ضرور ده، ځکه چې له ټولو نه ښکلې نغمه هماغه ده چې ډېره نا اميدي په کې وي.

د زړه شاعرانو جاويدانه اواز زما په ياد دی چې بوده او تنسته يې له اوښکو او اوهونو څخه اوبدلې ده.

ماهيخور مرغه سترې او ستومانه د ماښام په تياره کې خپل ځنګله او ځالې ته راشي او خپل بچې وږي ووينې، چې د ساحل له څنډې ورته رامنډې وهي او خولې يې د طعمې دپاره نيولې وي، نو دی په يوه لويه تېږه کښېني او اسمان ته په ډېر حسرت ګوري.

دی پوهېږي چې بيهوده، د بيحاصله ساحل او خاموش درياب په سر باندې د طعمې دپاره پرواز کړی او هېڅ يې نه دي موندلې.

سره له دې بيا هم دی تش لاس نه دی راغلی او خپلخونين زړه ورسره شته، چې خپلو بچيو ته يې اخرينه طعمه کړي.

دا مرغه غلی او ارام په ګټه پر يوازې او خپل ځېرې ځيګر خپلو وږو بچيانو ته وړاندې کوي په دغه وخت کې يې له څنګه وينې بهېږي او دی د مينې په ميو مست په ځمکه پريوزي.

په دې فداکارۍ کې کله د تدريجي مرګ له شکنجې لاندې سترې شي او ويره ورته پيدا شي چې د ژوند اخيرين رمق له لاسه ورنکړي، نو ځکه نيم ژواندی را پورته شي او خپل وزرونه وڅنډي په دغه وخت کې چې د شپې وروستۍ شومه وي د وداع يو داسې مرګاني فرياد له زړه راوباسي چې دريايي مرغان له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساحله تښتي او هغه مسافر چې د سیند په غاړه تېرېږي له وحشته رېږدي او خدای ته ځان سپاري.

شاعره! ته په دې پوه شه، چې د ټولو حقیقي شاعرانو سرنوشت همدغه دی چې د ماهیخور مرغه په شان د خپل زړه د وینو دسترخان خپور کړي او خلك په دغه دسترخان میلمانه او خوشحاله کړي.

کله چې شاعران له خاورو شوو اسرو، له رنځونو او غمونو له عشق او نا امیدۍ نه حکایت کوي د دوی خبرې که هر څومره ښکلي وي بیا هم له زړونو نه غم نه وړي.

د شاعر خبره لکه تېره توره داسې ده، چې په هوا کې حرکت کوي او یوه ځلانده حلقه تشکیلوي، مگر په څوکه کې یې همېشه د وینو څاڅي لیدی شي.

((الفرد دوموسه))

(c) ketabton.com: The Digital Library

غم او خوشحالي

خوشحالي هغه غم دی چې پلو يې له مخه لرې شوی دی.

هغه چينه چې ستاسې خوښۍ او خوشحالۍ ترينه راخوټېږي په حقيقت کې ستاسو له اوښکو نه ډکه ده.

هرڅومره چې د غم شوکارې ستاسو د وجود لوښي وګروي او ژور ځای پکې جوړ کړي، هغومره پکې د خوشحالۍ دپاره ډېر ځای پيدا کېږي.

ايا ستاسو دغه کنډول چې له شرابو نه ډک دی د کلام په داش کې په اور باندې نه و ايښی؟

ايا دغه د دورې شپېلۍ چې په اواز يې ستاسې روح خوشحالېږي په تېره تېغ غوڅه شوې او جوړه شوې نه ده؟

کله چې جوړه شوې نه ده؟

کله چې پخپل زړه کې خوشحالي وينئ که خپل زړه وګورئ دا به درته څرګنده شي، چې هماغه څيز چې تاسو يې غمجن کړي ياست تاسې خوشحاله کوي.

کله چې ستاسو په زړه کې غم پيدا شي که پخپل زړه کې سترګې وغړوئ په دې به پوه شئ، چې د هاغه شي دپاره اوښکې تويوي چې تاسې يې خوشحاله کړي ياست.

ځينې خوشحالي لويه ګڼي او غم وړوکی، ځينې غم لوی ګڼي او خوشحالي ته په کمه سترګه ګوري. زه وايم دوی داوړه يو له بله بېل نه دي او دواړه يو ځای راځي کله يو له تاسو سره مخامخ کښيني هغه بل ستاسو په بستر کې ويده وي تاسې لکه د ترازو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاهین د غم او خوشحالۍ ترمېنځ واقع یاست کله چې د تلې پلې تشې وي تاسو غلي یاست.

کله چې زرګر په تاسو باندې خپل زرتلي، نو د غم یا خوشحالۍ پله درنیږي او سپکیږي.

((خلیل جبران))

پارلمان

پارلمان د دولت زړه دی او د حکومت مثال لري چې په ټولو غړو یې فرمان چلیږي. که دماغ له کاره ولویږي سړی ژوند کولی شي لکه لېونیان او احمقان چې ژوندي دي، مګر که زړه کار ونکړي شي ژوند ختمیږي.

((روسو))

ژوند

دا مه وایه چې ژوند یو دایمي بزم دی، ځکه چې دا خبره احمقان کوي.

دا هم مه وایه چې ژوند تل تر تله مصیبت دی، ځکه دا دبې زړه او ضعیفو خلکو خبره ده.

لکه چې د ونو شنې څانګې په پسرلي کې له خوشحالۍ ربږدي، خانده! لکه چې د سیند موجونه په لویو ګټو لګیږي او فریاد کوي. ژاړه! د جهان ټول خوندونه وڅکه او ټول دردونه وزغمه بیا ووایه هرڅه چې دي ډېر دي، مګر له خوب او خیال سره شباهت لري. ((پادیامانتوپولس))

(c) ketabton.com: The Digital Library

قوت او جرئت

د سیند په اوبو کې مخ پورته تګ قوت او جرئت غواړي او د اوبو له جریان سره موافق تګ مړه کبان هم کولی شي.

تاریخ

هغه ماته لوی او واړه څه فرق نه لري چې هر څه ده پیدا کړي دي او د ټولو خالق دی. هر چېرته چې هغه شته هر څه شته او هېڅ ځای نشته چې هغه په کې نشته زه له دومره کوچنیتوب سره، چې هېڅ نه یم هرڅه یمه.

ځکه چې د ځمکې، د ستورو او د شمسي کال او لادیم.

زه له هغې خاورې پیدا یم چې د قیصر لاس، د افلاطون ماغزه، د مسیح زړه او د شکسپیر نبوغ یې په ذراتو کې ګډ دي. (امرسن)

لوړه پایه

په دغه جهان کې د هر چا د لوړېدو دپاره یوه پله او پایه په کار ده، چې هغه درد او الم دی.

((اناتول فرانس))

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدبختي

بدبختي ده، چې عقل او پوهه تربیه کوي.
((هوګو))

عقل

که غواړې چې دعقل په زیان او ضرر پوه شې، دا ومنې چې عقل هغه قوتونه په سړي کې وژني چې ژوند پرې ولاړ دی.
ژوندون په عمل او اراده ولاړدی.
غوښتنه او اراده د هر پیشرفت اصل او اساس دی.
څومره چې عقل زیاتېږي هغومره اراده ضعیفه کېږي.
که انسان په هرڅه پوه شي یقین وکړه چې بیابه هېڅ نه غواړي او هېڅ ارزو به ورسره نه وي، یعنې اراده به نه لري.
عمل له ارادې څخه پیدا کېږي او اراده له ارزوڅخه.
دا دواړه له هغه شي سره نه یو ځای کېږي، چې د حکیمانو او فیلسوفانو په برخه رسېدلي دي، یعنې تردد او تامل.
زه ډېرې پوهې له ژوند څخه عاجز کړی یم.
ډېر فکر د سړي قوت او مقاومت کموي.
ناپلیون، سزار او د دوی امثال هغه کسان نه وو چې ډېر فکر کوي، ځکه یې هغه څه وکړی شو چې زړه یې غوښتل.
((اناتول فرانس))

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترقي او تکامل

زه په دې عقيده يم، چې د بشر تکامل به په ډېر ځنډ انجام مومي.

د دنيا سير ډېر بطي دى، د بشر نبوغ په تقليد کې دى، د ابتکار خونده يې نشته، لکه چې په فزيك کې د ثقل قانون موجود دى چې زمونږ تعلق د ځمکې له زړې کرې سره ساتي په روان شناسۍ کې هم دغه قانون وجود لري او زمونږ دلچسپي د زاړه جهان سره ټينگوي.

گويټې هم ويلي دي چې خلق لا د اصلي گناه د اتمي برخمې په اختراع نه دي بريالي شوي.

((اناتول فرانس))

د ژوند ضروري شرط

ناپوهي يوازې د نېکبختۍ لازمي شرط نه دى، د ژوند ضروري شرط هم دى. که مونږ په هرڅه پوه شو يو ساعت هم دژوند تحمل نشو کولى.

هغه احساسات چې ژوند مونږ ته ښه ښکاره کوي يا ژوند راته د تحمل وړښيي له دروغو څخه زېږي او په موهوماتو باندې تغذيه کېږي.

((اناتول فرانس))

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم او اخلاق

له علم څخه دیوې اخلاقي نتیجې امید لرل ډېره لویه اشتباه ده.
درې سوه کاله پخوا خلك په دې عقیده وو. چې ځمکه د خلقت او بدیا کېدو مرکز دی او نن مونږ پوهېږو، چې د لمر یوه منجمده ټوټه ده.

اوس پوهېږو، چې د ستورو په سطحه کې څه ګازونه سوځي.
په دې هم پوه شوي یو چې دغه جهان چې مونږ پکې د ګرد او غبار یوې ذرې غوندې یو تل د جوړولو او ورانولو په حال کې دی.
مونږ ته دا معلومه شوه چې پرله پسې ځینې ستورې پیدا کېږي او ځینې له مینځه ځي، مګر دغو خارق العاده اکتشافاتو زمونږ په اخلاقو کې څه تغیر رانووست.

ایا نن میندې له خپلو بچیانو سره له پخوانه زیاته مینه لري؟
یا دغه مینه له پخوانه کمه شویده؟ ایا اوس دښکلا په احساس کې له پخوانه څه زیادت یا نقصان راغلی دی؟ ایا نن د زړورو قهرمانانو په زړه کې له پخوانه څه فرق لیدل کېږي؟
ځمکه لویه وي او که کوچنۍ وي د بشر په حال کې څه تغیر نه راولي. ځمکه لویه ده په دې شرط چې غم او رنځ پکې وي او عشق موجود وي.
غم او عشق د غیر فاني ښکلا جاویداني مرکزونه دي.
غم یو داسې نعمت دی چې قیمت نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ښيګڼې چې په ځان کې وينو او هغه څه چې ژوند زمونږ په نظر کې ښه ښکاره کوي دهمدغه لوی نعمت اغېزه ده.

زمونږ ترحم، شجاعت شهامت او نور فضايل او ملکات د همدغه شي مرهون دي.

اخلاق طبيعتاً په احساساتو باندې تکيه لري او بس.

((اناتول فرانس))

فکر او احساسات

تاسې وایاست، چې د ټولو مصیبتونو او بدبختیو علت زمونږ فکر دی، که غواړئ چې د فکر په نحوست قایل شئ باید په قدرت او عظمت کې يې ډېره مبالغه وکړئ، مګر په دې خبره باید پوه شئ چې فکر په احساساتو او غرايزو باندې ډېر لږ تسلط لري.

هغه خلك چې د فکر له تاثير لاندې ډېر زيات راغلي دي هغوی هم د نورو په شان متکبر شهواني او بخيلان دي.

چېرته چې تمدن ډېر وړاندې تللی هلته هم هغه کارونه ډېر لږ دي چې په فلسفي اصولو اجرا کېږي.

مونږ د غرايزو او احساساتو په مقابل کې دومره ضعيف او ذليل يو چې زه هېڅکله يوه داسې شعوري حالت ته نه شم قايلېدلی چې له طبيعي حالت سره مخالف وي.

((اناتول فرانس))

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمسخر او ترحم

هر څومره چې د انسان په ژوندانه کې ډېر فکر کوم هغومره راسره دا عقیده ټینګېږي، چې باید د بنیادم د اعمالو شاهد او قاضي تمسخر او ترحم وي.

دا دوه ښه مشاوران یو پخپله د خندا ژوند زمونږ په نظر کې محبوب کوي او بل پخپله ژړا ژوند را ته مقدس ښکاره کوي.

هغه تمسخر چې زه یې لرم بې رحمه نه دی په عشق او ښکلا باندې ملنډې نه وهي، بلکې ډېر ملایم او نېکوکار دی.

د ده په خندا قهر سړېږي او مونږ ته دا ښيي چې باید د اشرارو او احمقانو په مقابل کې له تمسخر نه کار واخلو.

که دا حس له مونږ سره نه وي، نو زمونږ په زړه کې هرګوره نفرت پیدا کېږي

(اناتول فرانس)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خلکو انتظار

خلك هر وخت په اجتماعي چارو کې ډېرو لويو تغييراتو ته انتظار لري.
دا هغه دايمي اشتباه ده چې دغيب ويلو له روح نه يې نشات کړيدی.
زه دامنم چې ژوند په رښتيا بې ثباته دی او ژوندي شيان تـل تغيېر کوي، مګر د تغير محسوس نه دي.
د دنياهره ترقي ډېره ځنډنۍ او منظمه ده.
ناڅاپي او سريع تغييرات هېڅکله نـه دي پيدا شوي او نشي پيدا کيدای، ټول اقتصادي تحولات دطبيعي قواو په رحيمانه ځنډ انجام مومي.
دا خبره زمونږ له احساساتو سره مخالفه وي او کـه موافقه، مګر يـو منلی حقيقت دی چې هرڅه هماغه شان دي چې پخوا وو.
زمـونږ اجتمـاعي وضـع دهماغـه دمـاغو او کيفيـاتو نتيجـه ده چې دمخه موجود و، لکه چې علت او سبب هغو احوالو ته ويل کېږي چې وروسته تردې به موجود شي.
دا تسلسل تر ډېره وخته ديوه حال ثبات ساتي او په ژوند کې نظم او ارامتيا پيدا کوي.
دا خبره رښتيا ده، چې دغه حال نه هغـه ارواګانې خوشالوي چې د نورو شيانو ډېره تنده ورسره ده او نه په هغـو زړنو کې خوښـي اچوي، چې شفقت په کې نشته، مګر د جهان نظم همدغه تقاضا لـري اومونږ بايد تن ورته کښېږدو. مونږ بايد پخپل زړه کې يـو څه حرارت او لـه ځان سره څه اشتباهات ولرو، مګر اني او عجيب وغريب موفقيتونـه ونه غواړو او د معجزې انتظار ونه لرو.

(اناتول فرانس)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خطرناك

مونږ ته هغه کسان خطرناك ښکاري، چې روحيه يې زمونږ له روحيې نه مخالفه وي.

هغه چې زمونږ خوبونه پکې نشته مونږ ورته بدا اخلاقه وايو.

ځوك چې زمونږ په اشتباهاتو مبتلا نه دي مونږ ته شكاك معلومېږي او دا فكر نه کوو، چې هغوی به په نورو شبهاتو مبتلا وي.

(اناتول فرانس)

د ژوندانه مخ او څټ

ژوند لکه د زري ټوټو کې مخ او څټ لري. هغه ښکلا چې په مخ کې شته په څټ کې نشته مگر، د ټوټې اوبدانه (بافت) له مخ نه په څټ کې ښه ليدل کېږي.

(شوپنهاور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیونتوب او حماقت

زه باور لرم چې بشر په هر وخت او په هرځای کې د خپل مصرف دپاره د جنون او حماقت کافي ذخیره لري.

دا سرمایه هر څنګه چې وي بې حاصله نه ده.

کله چې ګورم چې یوه پخوانۍ اشتباه ورکه شوه بې له دینه، چې په دغه کار خوشحاله شم د بلې اشتباه په باب کې فکر کوم چې د زړې اشتباه ځای نیسي.

زه په ډېر تشویش له ځانه پوښتنه کوم چې ایا دغه نوې اشتباه به له زړې نه ډېره خطرناکه نه وي؟ که ښه فکر وکړو زاړه اوهام او زاړه خرافات له نورنه لږ زیات دي، ځکه چې هغه د زمانې په مرور صیقل شوي دي او ضرر یې کم شوی دی.

((اناتول فرانس))

په ځان باور

هر څوك چې په ځان باندې اطمينان او باور لري خلك د هغه ملګري کېږي. په ځان باور یو داسې صفت دی چې د هر چا خوښېږي.

خلك له قطعي او یقیني مطالبو سره مینه لري نه له دلایلو سره، دلیل او برهان د وګړو اندېښنې او پرېشاني زیاتوي.

اوس ساده ګي خوښوي او په ساده خبرو پوهېږي.

خلکو ته باید څنګه او څه راز ونه وایو، بلکې هو یا نه ورته ووایو او بس.

(اناتول فرانس)

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعصب

تعصب او عدم اغماض په هر عصر کې شته.

هر څه چې زمونږ خوښ وي زمونږ په نظر کې لوړ معلومېږي او نمانځنه يې کوو. که څوك مونږ ته زمونږ د بتانو عيب ښکاره کړي خوابدي کېږو.

خلك په مشکله دې ته حاضرېږي، چې د خپلو عقايدو په منشا او منبع کې لږ غوندې ايراد قبول کړي.

که چاپخپلو اصولو او معتقداتو کې غور او فکر کولی هېڅکله به نه وو معتقد شوي.

(اناتوس فرانس)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان و پېژنه!

دا خبره چې ځان و پېژنه د يوناني فلسفې له حماقتونو څخه يو لوی حماقت دی، مونږ به هېڅکله نه ځان و پېژنو او نه نور.

ټول مشکلات په همدغه ځای کې دي او په همدغې موضوع پورې ارتباط لري.

د دنيا جوړول دومره ګران کار نه دی لکه پېژندل يې چې ګران کار دی.

ښايې چې بشري نبوغ يوه ورځ دنيا جوړه کړی شي، مګر دا توفيق به هېڅکله ونه مومي چې پرې پوه هم شي.

د بشر په پوهه او نبوغ باندې دا ډېره لويه تعدي ده، چې د حقيقت په لټون کې به کار ولوېږي. څه شی چې له پوهې نه پکې استفاده کېږي د اشياو لږ غوندې حقيقت پېژندل او ترينه خوند اخستل دي.

(اناتول فرانس)

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصیت

مونږ غواړو چې خپل شخصیت له ځان سره هغه بل جهان ته هم یوسو ، له مونږ سره دا عقیده موجوده ده چې که څوك ځان هلته ونه پېژني هر سعادت چې د ده په برخه وي په ده پورې به څه ربط نه لري، بلکې د بل چاملال به وي.

له دینه غافل یو ، چې زمونږ شخصیت دلته په دغه جهان کې هم محفوظ نه دی او په ژوندانه کې څوځله یورا زاو بل راز کېږي.

زه چې اوس له اتیا کالو نه اوښتی یم له هغه شل کلن، ((موریس میترلینګ)) سره هېڅ شباهت نه لرم، بلکې هغه هېڅ نه پېژنم.

همدارنګه له هغه لس کلن هلك سره هم مشابه نه یم چې یوه شېبه هم په ځای نه و ناست او تل به په لوبه مشغول و.

ما ته اوس هغه پردې او بیګانه معلومېږي.

هرکله چې په دې نړۍ کې زمونږ شخصیت بدلېږي، نو بیا ولې دا انتظار لرو ، چې هغه بل جهان ته به یې هم له ځان سره وړو.

((مترلینګ))

(c) ketabton.com: The Digital Library

بقا

پسونه طبیعت د سختیو په مقابل کې مقاومت نشي کولی که انسان دغه نوع د خپل خوراك دپاره نه وای ساتلی اوس به یې نسل ورك و، مګر اوس چې دغه حیوان په دنیا کې ژوندی پاته دی سعادت یې په برخه نه دی ځکه چې د وژلو او خوړلو دپاره یې ساتلي دي.

هر حیوان او هر یو بوټی چې دلته وینئ، سر نوشت یې هم دغه دی کانې او معدنیات هم دغه راز دي، مګر زمونږ غم دومره نه دی چې د دوی تغیر ووینو او په بدبختۍ یې پوه شو.

((مترلینګ))

کب

هغه کب چې یوازې ژوند کوي او هغه کبان چې په یوه ځای کې ګډ ژوند کوي یوه اندازه پوهه لري، مګر سره له دې ډېر کبان شته چې یوازې نه اوسیږي.

مونږ نه پوهېږو، چې د دوی د اجتماع سبب څه شی دی؟

ښایې چې دوی به د ځینو ځناورو او بلاګانو له ډاره او د ځان ساتلو دپاره یو ځای شوي وي، مګر همدغه ګډ ژوند او یو ځای اوسې د دې سبب وګرځیده چې انسان یې ژر ښکار کړي.

((مترلینګ))

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه چې دنیا ته رانغله

په ملیاردونو نطفې ضایع کېږي او په دې باب کې تاسې ډېر افراط کوئ.
ستاسو ښځې ډېرې لږې نطفې قبلوي چې هغه په انسانانو بدلیږي، هغه نطفې چې ضایع کېږي او څه ترینه نه جوړېږي ستاسو د خوابدی او خپگان موجب نه گرځي، تاسو ته معلومه ده چې دغه په سلهاو زرو ملیاردونو نطفې، چې په هره پیړۍ یا نیمه پېړۍ کې له دې جهانه ځي او هېڅ ترینه نه جوړیږي د انسانیت توان په کې شته او بالقوه انسانان ورته ویلی شو، مگر دوی ته هغه چانس نه پیدا کېږي چې مونږ غوندې انسانان شي، لکه چې مونږ ته هغه چانس په لاس نه راځي چې د مشتري کره رانه جوړه شي او هغومره عمر ولرو.
ایا دغه بالقوه انسانان د فکري او معنوي ژوند خاوندان وو او که نه؟ که نه وو، نو څنگه ورته بالقوه انسانان ویلی شو؟
اوس چې دوی مړه شو او مونږ غوندې نشو ایا د دنیا په اوضاعو کې څه تغیر راغی؟ ایا د دوی ځای تش پاته شو او هغه کار، چې باید دوی سرته رسولی وای سر ته ونه رسېده.
((مترلینگ))

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه به یو؟

مونږ غواړو چې په هغه بل عالم کې هم خپل ځان وپېژنو او پوه شو، چې ته (اسمیت) بې زه (موریس) یم، مګر دانه ده معلومه چې هلته به خپل کوم شخصیت غوره کوو؟
ایا ته به دا غواړې چې زمونږ د بدو کارونو سزا به زمونږ کوم شخصیت وینې؟ هغه موریس چې اوس له اتیاکالو نه اوښتی دی، که هغه شل کلن موریس به وي چې بېل شخیصت یې درلود.
په رښتیا چې مونږ تر اوسه نه یو پوه شوي، چې په څه صورت به د خدای حضور ته وړاندې کېږو، سپین ږیري به یو که ځوانان او که ماشومان.
(مترلینګ)

ستاسو فکر

ستاسې فکر چې هرڅه وي تاسو هماغه یاست.
هېڅ امکان نه لري، چې څوك له خپل فکره لوی شي یا د خپل فکر له حدودو څخه تجاوز وکړي.
(مترلینګ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

که طبابت ترقي وکړي

ښايي چې يوه ورځ طبابت دومره ترقي وکړي چې طبيبان د سړي زړه او نور زاړه له کاره وتلي شيان بدل کړي او د سر په کوپړۍ کې هم نور ماغزه واچوي.
لکه چې زاړه ماغزه بدل شي، نو طبعاً دغه حافظه هم نه پاتـه کېـږي چې د تېـر ژونـد پوهـه او معلومات،کينـه او مينـه يـانور خاطرات پکې ساتلي دي، چې دا حافظه لاړه شي هغه شخصيت هم دروميږي چې له دغې حافظې سره ټينګ تعلق لري.
په دغه صورت کې بيا څوک خپل ځان نشي پيژندلی او په دې نه پوهېږي چې زه څوک يم؟ يعنې د ده او ديوه مړي ترمنځ به څه فرق نه وي، مګر څېره او تنه به يې په کوڅو او بازارو کې حرکت کوي.
دا زيان چې د مغزو لـه بدولون څخه سړي تـه رسيږي د مـرګ او مړينې له زيات کم نه دي، دغه جسد چې وروسته تـردې دلتـه او هلته ګرځي هغه پخوانی سړی نه دی بل څوک دی. هر تندر چې پـه ده پريوزي په هغه پخواني شخص پورې څه تعلق نلري، بلکې پـه يوه بل نا اشنا سړي پورې ربط پيدا کوي.
(مترلېنګ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه غواړئ؟

که پاك خدای له تاسو نه پوښتنه وکړي چې څه غواړئ؟
تاسو په ځواب کې څه ووایاست؟
ایا داسې ژوند به وغواړئ چې تل ترتله او هېڅ زړښت او هېڅ راز بدبختې هېڅ تغیر په کې نه وي.
دغسې ژوند خو عیناً د هغه غټې کاڼي حال ته ورته دی چې په ملیونو کاله په یوه ځای پروت وي او هېڅ تغییراو تحول پکې نه راځي.
زه یقین لرم چې که تاسې د جاویداني عمر په حقیقت پوه شئ. هېڅکله به یې له خدایه ونه غواړئ.
جاویداني سعادت هم دجاویداني عمرپه شان دی یا په بل عبارت جاویداني بدبختي ده.
(مترلینګ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه او ناپوه

دا چې پوه او ناپوه یو دبل په ژبه نه پوهېږي سبب یې دا دی چې پوه په هغه شي بدلېږي چې دی پرې پوه شوی دی.
دی هغه څه ناپوه ته نشې ویلي چې د ده به زړه کې ځای لري.
که تاسې یوه ورځ د جهان په اسرارو پوه شئ پخپله به هماغه اسرار شي او ماته به دخپل زړه خبرې نشي کولی!
لیونی ما ته وایي ته هم لیونی شوې یې لکه ځینې فیلسوفان چې په اخر د عمرکې لیونیان کېږي او چټیات وایي.
ښایي چې زه لیونتوب قبول کړم، ځکه چې تر اوسه پورې لا د لیونتوب او هوښیارۍ ترمېنځ عقلاً یې تفاوت نه دی موجود، مګر تاسو چې هوښیاران یاست فکر وکړئ چې څه وایئ؟
(مترلینګ)

مرګ

که مرګ په دنیا کې نه وای هېچا به د ژوندانه بارته غاړه نه وای ایښې همدغه د مرګ ویره ده چې مونږ ژوند کوو او د دغه ډار په وجه تر زړښته پورې د ژوندانه پیتې په اوږو وړو.
(مترلینګ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

روح

که له مانه پوښتنه وکړئ چې روح څه شی دی؟
زه تاسو ته څه ځواب نشم ویلی، مګر له تاسو نه به پوښتنه وکړم چې جسم څه شی دی؟ هر کله که مونږ جسم یا (ماده) وپېژنو د روح په پېژندلو به هم بریالي شو، مګر اوس چې یو هم نه پیژنو باید په دې باندې ځان خوشحاله کړو، چې روح د جسم حرکت دی او جسم د روح (شکل او صورت) دی.
(مترلینګ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

افلاطون

که د یونان افلاطون څه دپاسه دوه زره کاله پس مونږ ته راشي مونږ به کومه موضوع ده ته وړاندې کړو، چې د ده توجه واړوي او دی څه قدرته حیران کړي.

په اخلاقي، اجتماعي او سیاسي لحاظ که مونږ مریتوب لغوه کړیدی خو ځو ډوله بل راز غلامي پیدا شوې ده، چې هغه ځای یې ډک کړیدی. مونږ کوم نوی شی نه لرو چې هغه ته یې وړاندې کړو.

زمونږ سیاسي، اجتماعي او اخلاقي دروغ د هغه دپاره کوم نوی مضمون نه دی او اوسني سلوك هغه ته څه نویتوب لري.

په فزيك، شيمي، ژوند پيژندانه طبابت او جراحۍ کې چې څه کشفیات شوي دي په اول کې به په تعجب کې واچوي، مګر د دې لامله چې هغه ډېر موشګاف او ځیر کېدونکي دي ډېر ژر به پوه شي، چې زمونږ کشفیاتو د روح دپاره کومه نوې غذا نه ده پیدا کړې او د اسرارو له مخې پرده نه ده پورته شوې.

څه شی چې د هغه پوره توجه ځانته راګرځولی شي هغه یې سیمه موجونه دي، چې په یوه شیبه کې هرځای ته غږ رسوي. ممکنه ده چې دغه شی د ده ارتباط له هغو اسرارو سره پیدا کړي چې په مبهم ډول یې پخپلو کتابونو کې ورته اشاره کړې ده.

په هرحال کوم د توجه وړ شی چې په دوه زره کالو کې مونږ کشف کړی دی همدغه دی، چې د علت په ادراك یې لانه یو موفق شوي او دانه ده معلومه، چې دوه زرکاله وروسته به د توجه وړ څه شی کشف کړو.

(مترلینګ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ پوهه

مونږ د فولادو په يوه تړلي خونه کې ژوند کوو، چې دوه وړوکي سوري لري او بس، له يوه سوري نه لږ غونډې رڼا راځي او له بل نه لږ غونډې اواز راننوزي، مونږ له همدغو دوو سوريو څخه د جهان اوضاع معلومو او همدغه وجه ده، چې بې له رڼا او بې له غږه په نور څه نه پوهيږو.

(مترلينګ)

بدې خبرې

بدې او ناوړه خبرې چې زيان او ضرر لري ډېرې ژر خپرېږي، ښې او حسابي خبرې چې فايده پکې وي ژر نه خپرېږي.

هو! بدې او ناکاره خبرې لکه تلونکي او خپريدونکي ناروغي له يوه نه بل ته او له بل نه بل ته ځي.

ښې خبرې لکه صحت او روغتيا له يوه نه بل ته نه درومي.

(مترلينګ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

انساني سلوك

انسان باید هغه مینه چې له نورو سره یې کوي له ډېر لوړ ځایه واخلي او په ډېر لوړ همت له نورو سره وچلیږي.
ترڅوچې ممکنه ده چې خلکو ته دې د عشق په نظر وګوري، نه ښايي چې د خپل ترحم او شفقت سیورې په چا باندې وغورځوي.
ترڅو چې د عدالت له مخې چاته څه ورکولی شي نه ښایې، چې د احسان له مخې چاته څه وبخښي.
ترڅو چې د چا احترام کولی شي نه ښايي چې د احسان له مخې چاته څه وبخښي.
ترڅو چې د چا احترام کولی شي نه ښایې چې د هغه د لجویي او دلداري وکړي.
(مترلینګ)

انساني کمال

هغه لوی کمال چې د تحول او تکامل په لاره کې د ژوندیو شیانو په برخه رسېدلي دي قبلي عواطف دي، چې په انسان کې لیده شي. که څوك غواړي چې له حیواناتو نه لرې وي باید دغه عواطف چې رحم، مروت، کرم، شجاعت او نوعه پرستي ده په ځان کې وروزي. (ډاروین)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فکر روزنه

څه شی دی چې په بشر کې ژور فکرونه روزي؟
علم او پوهه نه ده، کار نه دی، د عواطفو او احساساتو هېجان هم نه دی، یوازې رنځ او مشقت دی، چې د انسان په فکر کې ژوروالی پیدا کوي او ښايي، چې د همدې لامله په دنیا کې غمونه او رنځونه ډېر شوي دي..

(هینر)

ښکلیتوب

کله چې ښکلیتوب د دعوې دپاره را ولاړ شي د هر ناطق ژبه کلې کېږي.

(شکسپیر)

ښایست

ښایست هغه مېمله دی چې په هر کور کې قدر او عزت لري.

(ګوېته)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاست مدار

که یو سیاستمدار جنایت وکړي ښايي، چې عفوه شي، مګر که د خبط مرتکب شي، نو د عفوې وړ نه دی.

(بیسمارك)

غولول

ټول تر یوه وخته غولېږي، ځینې د همېشه د پاره هم غولولی شي، مګر ټول د همېشه د پاره نه غولېږي.

(ابراهام لینکلن)

فکر په شعر کې

فکر باید په شعر کې داسې پټ وي لکه غذايي خاصیت، چې په میوه کې پټ دی. میوه هم غذا ده، مګر لذیذه چې د خوړلو په وخت کې له لذته ویلې شي، خو بدن ترینه غذايي ماده اخلي او دغه محسوس غذا په لذت کې پټه ده.

(پل والري)

بدبختي او شعر

د بدې ورځې خاوندان د مصیبت او ناکامۍ په وخت کې شعر ته مخه کوي او څه چې دوی له رنځ او غم نه زده کړي وي په اشعارو کې یې نورو ته وړاندې کوي.

(شیلي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

عشق او سعادت

هغه څوك ډېر نيكبخت دى، چې خداى ورته داسې زړه وركړى دى، چې د عشق او سوزو ګداز لايق دى.
چا چې د عالم اوضاع او د انسان زړه د عشق په دوه مخيزه هنداره كې نه دى ليدلى هغه هېڅ حقيقت نه دى ليدلى او په هېڅ نه دى پوه شوى.

(هوګو)

پوهه او عشق

پوهه د عقل په غېږ كې پرورش نه مومي، بلكې د عشق په لمن كې وده كوي، د پوهې نيالګى بايد د عشق په ګلدان كې وكرل شي او د احساساتو په اوبو ابياري شي.

(مترلينګ)

ښوونځى

د علم او پوهې هر ښوونځى چې پرانيستل كېږي، د زندان دروازه تړل كېږي.

(هوګو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فکر پانګه

د فکر او پوهې تږوله پانګه باید روحي او اخلاقي عظمت ته تسلیمه شي.
(مترلینګ)

معرفت

معرفت هغه شی دی، چې وروسته د هرڅه له لوستلو او د هرڅه له هېرولو نه په دماغ کې پاته کېږي.
(ادوارد هریو)

عالم او علما

علم له خطا څخه خلاص دی، مګر علما تل په خطا کې وي.
(اناتول فرانس)

ځان ښودل

یا ځان هغسې وښیه، چې یې یا هغه شان اوسه چې ځان ښیې.
(بایزید بسطامي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښه کار علت

که زمونږ د ښو کارونو علت او سبب څرګند شي ډېر کسان پخپلو ښو کارونو خړ او خجل شي.

(ریواردل)

تاج او قلم

ترڅو چې د ادب قلم زما په لاس کې دی هېڅکله به ونه وایم، چې ولې مې شاهي تاج په سربندې نشته.

(ولتر)

مطبوعات او تاریخ

مطبوعات د اوسني تاریخ اساس او بنیاد دی. مونږ باید خپل تاریخ مشوش نکړو، ځوك چې مطبوعاتو ازادي محدودوي د وطن او ملت تاریخ ته زیان رسوي.

(پوانکاره)

حکومت او روزنامه

که له مانه پوښتنه وکړي، چې په وطن کې بې روزنامې حکومت وي که بې حکومت روزنامه؟ زه به هرګوره دوهمه خبره غوره کړم.

(جفرسن)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځان سعادت

که یوازې خپل سعادت وغواړو څه ګرانه خبره نه ده، مګر مونږ غواړو چې له نورو نه زیات مسعود شو او دا کار ډېر مشکل دی، ځکه چې نور هغومره مسعود نه دي، لکه چې مونږ یې تصور کوو.

(مو نتیسکو)

ځان مسعود ګڼل

یوازې دا کافي نه ده، چې د سعادت خاوندان شو، بلکې په دې پوهیدل په کار دي چې مونږ د سعادت خاوندان یو.

(مترلینګ)

اجبار او اختیار

څومره چې د وجود مرتبه او درجه لوړېږي هغومره اجبار کمېږي او اختیار زیاتېږي. همدغه سبب دی چې د کاڼي مجبوریت له بوټي او نیالګي نه زیات دی او حیوانات له نباتاتو نه هم زیات اختیار لري، انسان بیا له حیوان څخه هم پورته دی او ډېر اختیار لري.

(بوترو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقل او زړه

عقل د زړه په خوښه کارکوي او زړه ته ګوري، هغه څه چې زړه يې نه غواړي عقل پکې لاره نشي پيدا کولای، يعنې زړه په سر باندې حکومت کوي او سر په زړه حاکميت نه لري.

(شوپنهاور)

کينه او مينه

کينه او مينه د نفسي احوالو او کيفياتو له اختلافه پيدا کېږي او په عقل پورې څه اړه نه لري.

(شوپنهاور)

احتمالي مصيبت

هرڅه پخواله وخته په نظر کې نيول او لرې کتل ښه کار دی، مګر د سبا ورځې په احتمالي مصيبت نن غمجن کېدل ښه کار نه دی.

له دېنه چې په هوا کې ځانته زندان جوړوو ولې يو ښه قصر نه جوړوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیاقت لرل

که بتان مات کړې کوم سترکار دې نه دی کړی.
حقیقي شهامت دا دی چې پخپل ځان کې د بت پرستۍ خوی ورك کړې.
(نېچه)

لوی خلك

لوی خلك له سیندونو نه خپل هدف ته بې لارې درومي او د دوی شهامت همدغه دی، چې له ګرانو پرُ پېچه لارو څخه نه ډارېږي.
((نېچه))

اجتماع

په اجتماع کې داخل شه! ځکه چې په جمعیت کې سړی صیقل کېږي او ټینګېږي یوازیتوب سړی ملایم کوي او فاسدوي یې.
(نېچه)

د جنګ اساس

د غلیم غولول د جنګ اساس دی، ځکه زما هغه پټه زغره چې ما اغوستې ده د ګیدړ پوټکی دی.
(نیچه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجیبه غریزه

هغه غریزه چې له ټولو غرایزونه نجیبه ده نجابت یې په ډېر احتیاط زیاتره، یعنې په هرکیلو محبت چې له نوروسره یې لرې یو ګرام نفرت له ځان سره زیات کړه.

(نېچه)

شهرت او شرافت

که په افتخار او شهرت پسې ګرځې، نو زما پند مه هیروه! هغه دا چې له شرافت نه لاس واخله!

(نیچه)

هدیه قبلول

زه د هغه چا له خوشبختۍ نه خبر نه یم، چې د خلکو له لاسه هدیه قبولي، ځکه چې له ما سره دا عقیده موجوده ده، چې له هدیې قبلولو نه غلا ښه ده.

(نېچه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېرول

هرڅه هېرکړه، هرڅه هېر کړه هېرول ډېر لوی هنر دی!
هغه درووند بار، چې تا سره دی له ځانه وغورځوه.
که غواړې چې والوزې، که ارزو لرې چې له لوړو او هسکو څوکو سره اشنا شې درانه او سنګین شيان سيند ته وغورځوه، دغه دی سيند، هله ژر شه خپل ځان سيند ته وغورځوه د هېرولو هنر ډېرلوی هنر دی.

(نيچه)

ځان غوښتنه

خودخواهي او ځان غوښتنه په مطلق ډول له ژوند سره موافقت نه کوي.
يوازې ځان غوښتل په حقيقت کې ځان محدود کول او له ځانه څه کمول دي.
که جود او فيض نه وي ژوند نشته.
په حقيقت کې بشپړه او کامله خودخواهي په پوره غيرخواهۍ کې پټه ده او اخلاق هېڅکله انفرادي کېدلی نشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکررات

په دغو ګڼو کې چې علم او پوهه ډېره زياته ښه يې څه وينې؟
سترګې وغړوې او ښه وګورې چې غير له مکرراتو نه نور څه وينې؟
ايا دا ټولې خبرې چې په يو قسم موضوعاتو کې اورې بې د سبك او انشاء له تنوع او بې د شواهدو او مثالونو له رنګينۍ يا د چاپ له ښکليو به نور څه لري؟
د دې خبرو حقيقي تاثير، عمق او ارزښت همدغه دی چې په راز راز پيرايو کې بيابيا ويل کېږي او له يوه دمخه په بل مخ اوړي، نو په دغه ظاهري ثروت کې فقر او لوږه پټه ده او په دغه روژه کې د مړښت احساس کېږي.

(بيکن)

نېکي

په سترګو کې د ليدلو قوه يوازې نه ده کافي.
که زمونږ سترګې بينا هم وي او په اشياو کې رنګونه هم موجود وي بيا هم رڼا ته محتاج يو او په تورتم کې څه نشو ليدلی.
همدغه رڼا ده چې د ليدلو قوه له اشياوو سره مربوطوي او د دې باعث ګرځي چې مونږ څه ووينو.
لمر پخپله د ليدو قوه نه ده، د ليدو وسيله ده، د همدغې وسيلې له برکته مونږ د بينايي احساس کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته په دې پوه شه، چې لمر د نېکۍ ثمره ده او له نیکۍ سره شباهت لري. هماغه نسبت چې په لیدلي جهان کې یې د بېنایي قوت له لیدولو شیانو سره لري د ادراك په جهان کې یې د فهم قوه هم له هغو شیانو سره لري چې د پوهیدلو وړ دي.

څنګه چې په تیاره کې څه نه لیدل کېږي او سترګې ړندا ته اوړي د دې روح هم هغه څه نه ویني، چې د حقیقت رڼا پرې نه وي پریوتې. څه شی چې د معرفت وړ شیان په حقیقت پورې مربوطوي او روح ته د پوهېدو استعداد ورکوي د نیکۍ تصور دی چې دعلم او حقیقت علت بلل کېږي او انسان حق لري چې په لیدلې دنیا کې رڼا او د لیدلو قوه له لمر سره مشابه وګڼي، مګر که لمر یې ګڼي نو لویه اشتباه کوي. همدارنګه د ادراك په عالم کې انسان حق لري چې علم او حقیقت د نېکۍ نظیر وګڼي، مګر که عین نېکي یې ګڼي داهم اشتباه ده، ځکه چې د نېکۍ مقام له دینه ډېر پورته دی.

لمر لیدل شو شیانو ته یوازې دلیل کېدو قابلیت نه بخښي، بلکې په پیدا ایښت او نشو ونما کې یې هم تاثیر لري او غذا ورکوي.

همدغه شان د پوهېدلو وړ شیان له نېکۍ نه یوازې همدغه استفاده نه کوي، چې د پوهېدلو وړ وګرځي، بلکې په ماهیت او پیدا ایښت کې یې هم دخل لري.

(افلاطون)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د طبیعت قوانین

د طبیعت قوانین واجب او ضروري نه دي. د جهان اصل او اساس تغیر او حرکت دی، هرکله چې دغه تغیر مکرر شي، نو عادت وګرځي او د قانون نوم پیدا کړي.

د یوه خوړ اوبه په اول کې یوه معینه مجرا نلري او د خپل جریان په وسیله ځانته لاره او مجرا پیداکوي وروسته بیا دغه مجرا د اوبو سیر او حرکت قاعده او قانون بلل کېږي، ډېر امکان لري چې دغه مجرا بدله شي او یوه بله مجرا ورته پیدا شي په همدغه لحاظ د طبیعت چارې د یوه معین او ضروري قانون تابع نشو ګڼلې.

(بونرو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

انساني تکلیف

ښه نيت او نېکه اراده د خير او نېکۍ مبدا ده.
نېکه اراده او ښه نيت دا دی چې انسان خپل تکليف وپېژني او پيروي يې وکړي.
کليف بايد خاص دپاره په ځای کړ شي، يعنې د ګټې او زيان لحاظ په کې نه وي.
تکليف هغه عمل دی، چې د يوې کلي قاعدې متابعت دپاره وي او محض د قانون په احترام اجرا شي.
هغه څوك چې يو کار د قانون دپاره کوي او هغه چې کار يې له قانون سره موافق وي يو راز نه دي.
د دوهم سړي عمل ته مشروع ويلی، شو مګر خير او اخلاقي عمل ورته نشو ويلی.
د دې دپاره چې د يوه سړي کار اخلاقي ارزښت پيدا کړي يوازې دا کافي نه ده، چې عمل يې له تکليف سره موافق وي، بلکې دا لازمه ده چې تکليف دپاره وي.
د ځان ساتنه له تکليف سره موافق کار دی، مګر د دې لامله چې طبيعت ورته ميلان لري اخلاقي عمل ورته نشو ويلی.
هغه څوك چې ډېر زړه سواندی او د رقت په وجه له چا سره احسان کوي ښه کوي، مګر اخلاقي عمل نه اجرا کوي که همدغه سړی له خلقو نه جفا ويني زړه به يې سخت شي او احسان په لاس واخلي، مګر که څوك له خلکو نه جفاګانې ويني او د تکليف په ځای کولو دپاره احسان کوي هغه يو اخلاقي عمل اجرا کوي.
(کانت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند

ژوند زما په نظر کې غوښتل دي او هره غوښتنه له یوه احتیاج یا محرومیت څخه پیدا کېږي، یعنې له غم او درد څخه.

که د یوه سړي هره ارزو په اسانه او سمدلاسه حاصله شي کسالت ورته پیدا کېږي، چې له رنځ او غم نه لوی مصیبت دی.

د انسان ژوند همېشه د غم او کسالت ترمینځ واقع دی.

سړی چې هر څومره غم څخه لرې شي هغومره کسالت ته نزدې شي په هره اندازه چې مونږ له کسالت څخه ځان وساتو په هماغه اندازه له غم سره قرابت پیدا کوو.

دا دوه افتونه یو د بل ضد دي، که انسان له یوه څخه خلاص شي د بل په منګولو کې لوېږي.

څنګه چې غم او رنځ له احتیاج او محرومیت څخه پیدا کېږي کسالت له راحت او رفاهیت څخه پیدا کېږي.

هر چېرته خواران او غریبان له احتیاج او محرومیت سره په جګړه اخته دي او بډایان له کسالت سره په مجادله کې دي.

همدغه کسالت دی، چې د عېش او راحت خاوندان یې په ښکار او قمار په افیونو او نورو نېشو مشغول کړي او مجبور کړي دي یا یې د دوی مخه تزییناتو او تجمل ته ګرځولې ده.

د انسان استعداد او قوت دا غواړي، چې احتیاج او محرومیت لرې کړي او د ژوند په جګړه کې په کار ولوېږي، نو کله چې احتیاج او محرومیت له مینځه لاړ شي او په دغه مبارزه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

معطلي راشي دغه عاطل قوت پخپله يو مونډ پيټى شي او انسان مجبور کاندي، چې بې هوده يې صرف کړي او له کسالت څخه ځان وژغوري.

(کرلوس) د بډايانو بدبختي داسې بيانوي: (يو د دې دپاره چې له کسالت نه وتښتي خپله ښايسته مانۍ پرېږدي او په تفريح پسې يوه خوا او بله خوامنډې وهي. بل په ډېره بيړه له خپلې ښځې او اولادونو څخه چېرته لرې درومي، مګر مقصد ته نه رسيږي او بيرته له هماغه دښمن، يعنې کسالت سره بيا کورته راځي او چاره ترينه ورکه وي.

(شوپنهاور)

هېرول

هغه څوک چې څه نشي هېرولى ښه سړى نه دى. څوک چې همېشه د بل د ملامتۍ خاطره له ځان سره ساتي د ښه زړه خاوند نه دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکمت او سعادت

ارسطو وايي: حکيم او عاقل هغه څوک دی چې خپل غمونه او دردونه لږ کړي، نه دا چې په ډېرو لذتونو پسې هڅه وکړي.

زه هم د حکمت ډېره ټينګه او قوي پايه همدغه ګڼم، چې سړی له غمونو او دردونو څخه وتښتي، نه دا چې په لذت پسې منډه واخلي.

يعنې سعادت به هغه ګريز (تېښته) کې دی، نه په دغه شتاب (هڅه) کې. هغه کسان ډېر غوليدلي دي، چې ارزوګانو ته رسېدل سعادت ګڼي، ځکه چې له ارزوګانو سره وداع کول او بې نيازۍ ته رسېدل سعادت دی.

هرڅومره چې د خواهشاتو تله سپکه وي انسان هماغومره سعادت ته نژدې وي. که حقيقت ته وګورو يو روغ او جوړ فقير له يوه رنځور غاړې بډايي څخه ډېر نيکبخته دی.

سقراط وايي: ډېرکسان دي چې نه جواهر لري نه سره سپين، نه يې ډېر ښه لباس په غاړه کې شته نه به لوړو ماڼيو او ښو قصرونو کې استوګنه لري، مګر سره له دې له بډايانو نه خوشحاله ژوند کوي.

شکسپيروايي: ځينې کسان لکه توتيان داسې دي چې د خندا ننداره يې نشي خندولی.

دا زمونږ خپل خوی او طبيعت دی، چې زمونږ د ژوند او سعادت اساس ګڼل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ باید د سعادت تومنه په ځان کې ولټوو او په دې پوه شو، چې د هر چا نېکبختي پخپله په ده پورې مربوطه ده.

په ځان باندې اتکا او نورو ته نه متوسل کېده له ډېرو قیدونو او احتیاجاتو څخه ځان خلاصول او خپله ازادي زیاتول سعادت دی.

هغه څوك چې په باطن کې غني دي له خارجي جهان څخه یوه منفي هدیه غواړي او بس چې هغه فراغت دی.

د هغه مهمه ارزو داده چې له خلقو نه لرې او په څنګ وي چې په دغه وسیله له ځانه استفاده وکړی شي.

لوی خلك له هرڅه نه فراغت خوښوي او خپلې ازادۍ ته ډېره توجه لري، یعنې همدغه شی سعادت ګڼي.

ارسطو وایي: سعادت په فراغت او ازادۍ کې دی.

سقراط هم ازادي او فراغت ستر نعمت ګڼلی دی.

څومره چې د یوه سړي فکري او عقلي پانګه زیاتېږي هغومره یې تعلق له دنیا نه او د دنیا له خلکو څخه کمېږي.

هغه بیا خپل سعادت د دنیا په نعمتونو کې نه لټوي، بلکې لکه معنوي لذتونو څخه خوند اخلي او حقیقي سعادت ته رسیږي.

(شوپنهاور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

انشاء

د هر لیکونکي انشاء د هغه د فکر ایینه ده.

که غواړې، چې د یوه لیکونکي حقیقي ارزښت ځانته معلوم کړئ، د بېته مه ګورئ چې ده څه موضوع کې فکرکړی دی یا د ده د فکر محصول څه شی دی.

د یوه مولف او لیکونکي د مقام پېژندلو د پاره همدغه کافي ده چې مونږ پوه شو چې ده څه راز فکرکړی دی او دفکر کولو طرزیې څنګه دی؟

د هر لیکونکي انشاء لکه خمیره داسې ده، چې مختلف شکلونه او صورتونه قبلوي، مګر دا صورتونه که هر څومره مختلف وي بیا هم خمیره یوه ده.

(شوپنهاور)

مطالعه او تفکر

څنګه چې ډېره زیاته مطالعه فکر وسعت او ودې ته نه پرېږدي ډېر لیکل او ډېر لوستل هم د حقایقو د معرفت مخه نیسي.

د دنیا ډېره لویه کتابخانه چې بې نظمه او بې ترتیبه وي هغه ارزښت نه لري، چې یوه کوچنۍ منظمه کتابخانه یې لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه راز ډېره زياته پوهه چې په ذهن او دماغ کې ښه هضم شوې نه وي له هغو لږو معلوماتو نه لږ قيمت لري چې په جزئياتو کې يې ډېر غور او دقت نه وي شوی.

په حقايقو باندې سړی هغه وخت پوهېدلی شي چې د عليت په قانون پوه شي او په جزئياتو کې مطالعه ولري.

څنګه چې انسان مطالعې ته ضرورت لري تفکر ته يې هم لري، مطالعه او تفکر د انسان په ذهن کې دوه متضاد تاثيرونه لري، چې که يو زيات شي هغه بل کمېږي.

مطالعه د سړي ذهن دهغو افکارو او عقايدو له تاثير لاندې روالي، چې ممکنه ده د انسان له ذاتي احتياجاتو سره مخالفت ولري.

ازاد تفکر، يعنې د هغه طبعي او حرکت تعقيب چې محيط او ضروري مسايل يې د انسان په ذهن کې پيدا کوي د مطالعې په شان څه خاص شی په ذهن کې موجود نه وي، بلکې د فکر کولو تومنه ذهن ته سپاري همدغه سبب دی چې ډېره زياته مطالعه د شخصي فکر د پرورش مخه نيسي او سړی څه قدر سطحي او ناپوهي کوي.

علماء او پوهان هماغه کسان دي چې ډېر کتابونه يې لوستي دي، مګر نوابغ او د فکر خاوندان، چې د انساني مدنيت لارښودونکي دي او د بشريت قافله د ترقۍ خواته بيايي هغه کسان دي چې د جهان په کتاب کې يې غور کړی دی او د نورو په خبرو کې يې خپل فکر نه دی بايللی.

(شوپنهاور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوي او خصلت

د انسان خوي هېڅکله تغيير نه کوي، هر سړی په زلميتوب او زړښت کې هماغه دی چې په کوچنيتوب کې و.

د ده ډېر لوی هنر دا دی چې کله کله فريبنده (غولونکي) صورت اختياروي او د افسون نقاب پخپل مخ غوړوي.

که غواړئ چې دغه حقيقت د تجربې له مخې ځانته معلوم کړئ، نو د هغه اشنا او ملګري په حرکاتو او رفتار کې ښه دقت وکړئ، چې ډېر کلونو ترينه بېل شوي ياست، وروسته له دغه غور او دقت څخه به دا ومنئ، چې د ده خوی او خصلت هېڅ تغير نه دی کړی او هماغه شی دی چې دمخه و.

ځينې کسان په ظاهره انکار کوي او دا خبره نه مني، مګر په باطن کې پوره باور لري چې د انسان خوي او خصلت تغيير نه قبلوي.

همدغه سبب دی چې څوک له چانه څه ټګي برګي ووينې په هغه باندې بيا اعتماد نه کوي.

که څوک د چا په نظر يو ځل ښه ورغی د هغه په باب هم خپله نظريه نه بدلوي د انسان خوی او خصلت فطري شی دی او همدغه يې د لوړوالي معيار دی. که څوک د فطرت په لحاظ لوی نه وي، نو واړه اشخاص په مصنوعي وسايلو لويېږي.

(شوپنهاور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستانه مناسبت

سړی د ځوانۍ په وخت کې دا فکر کوي چې د انسانانو مناسبات په یوه ښه اساس او په حقیقي اصولو ولاړ دی، مګر کله چې د ژوندانه یو څه مراحل طي کړي، نو بیا پوه شي چې بشري مناسبات بې له شخصي ګټې په بل شي نه دي ولاړ.

هرڅوک چې ډېر مال لري او د لوړ مقام خاوند دی هغه په خلکو کې محبوب او محترم دی، هغه بل چې د ښه نېت او ښو احساساتو خاوند دی، مګر په دوستۍ کې یې څه ګټه نشته څوک ورسره مینه نه لري.

(شوپنهاور)

بدي او ضرر

څومره چې لوړ او عالي مبادي په یوه بد سړي کې فاسد شویدي، په ځناورو کې هغومره نه دي فاسد ، بدي په هغه شي کې لږه ده چې د ابتکار مبدا په کې نشته، ذکاوت چې د ابتکار مبدا ده بدي زیاتوي او ضرر یې ډېر وي. د یوه ظالم انسان ضرر زر ځله د یوه مضر حیوان له ضرر نه زیات دی، لکه چې د یوه جماد ضرر له حیوان نه لږ دی او ظالم له ظالم نه ډېربد دی.

(ارسطو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویه اشتباه

څوك چې دا فکر کوي چې پوهه او فضیلت د سړي قیمت او مقام په جامعه کې لوړوي ډېره لویه اشتباه کوي، ځکه چې دغه شی بالعکس کینه او دښمني پیدا کوي نه مینه او محبت.

د علم او فضل اظهار بل شی نه دی د نورو د نادانۍ تایید دی، څنگه چې ثروت او مقام د سړي قیمت په جامعه کې لوړوي علم او عقل د نورو د کینې او نفرت موجب گرځي.

پوهان او هوښیاران د خلکو مینه او محبت نشي جلبولی، بلکې بدبیني او تمسخر ځانته جلبوي.

(شوپنهاور)

افتخار

هغه افتخار چې لکه د څېړۍ ونه په ډېر وخت کې وده کوي او غټېږي دوام او پایښت یې هم ډېر وي.

هغه بل افتخار چې لکه د پسرلي بوټی ژر پیدا کېږي او ژرلویېږي له یوه فصل نه زیات دوام نه لري او ډېر ژر له مینځه ځي.

د هنر خاوند چې له ابدیت نه هر څومره زیاته استفاده وکړي، یعنې په ټول انسانیت پورې تعلق ولري هماغومره له خپل عصر

(c) ketabton.com: The Digital Library

 څخه پردی وي، دا ځکه چې د هغه اثر د هغه په عصر پورې اختصاص نه لري، بلکې د بشر د تاریخ یو جز وي، د همدې لامله معاصرین ورته ښه نه ګوري، بلکې بالعکس په هغو کتابونو پسې هڅه کوي چې ورځني مسایل په کې وي.

(شوپنهاور)

غضب او شهوت

هغه بې اعتدالي چې په غضب کې وي له هغې بې اعتدالۍ نه ښه ده، چې په شهوت کې وي، یعنې د غضبي قوې افراط د شهواني قوې له افراط څخه ښه دی.

قهر او غضب د عقل غږ پوره نشي اوریدلی او داسې مثال لري، لکه چې یو نوکر د خپل بادار امر لږغوندې واوري او د تعمیل دپاره منډه واخلي، یعنې امر ته تر اخره غوږ کښېنږدي او په کار پسې وځغلي، مګر شهوت د عقل یا حسن په یوه اشاره دخوند او لذت په لوري هڅه کوي او امر ته هېڅ نه ګورې.

د غضب خاوند مکار نه دی او غضب هم مکرجن نه دی.

مګر له شهوت سره تړلی دی او د شهوت کار دی.

همدغه سبب دی، چې د غضب په ډېروالي کې دومره رسوايي نشته لکه چې د شهوت په ډېروالي کې شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستي

دوستي يوازې يو ضروري امر نه دی، بلکې یوه ډېره شریفه او ابرومنده عاطفه هم ده، ځینې وایي چې دوستي یو ډول مشابهت دی او هماغه اشخاص یو د بل دوستان وي چې یوله بله مشابهت لري، د همدې لا مله باز له باز سره او کوتره له کوترې سره الوزي.

ځینې نور په دې عقیده دي چې که دوه تنه یو کار او یوه پېشه لري، نو هغه هېڅکله نشي دوستان کېدلی.

څوک چې د فطرت په قوانینو استناد کوي، لکه (اوریپیدس)

هغه وایي: د وچې ځمکې باران خوښ دی او بارانې ورېځې دا غواړي چې په ځمکه باران واوري.

هراکلېس په دې فکر دی، چې ضدیت د نزدې کېدو موجب دی او ډېر ښه موافقتونه له مخالفتونو څخه پیدا دي.

دا خبرې به پرېږدو او دا به وو وایو چې د دوستۍ موضوع څه شی دی؟خیر که لذت منفعت؟

هغه کسان حقیقي دوستان نه دي، چې د منفعت دپاره دوستي کوي او په ګټه مین دي. د دوی دوستي به تر هماغه وخته وي، چې یو له بله ګټه کوي او د ګټې امید موجود وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چا دوستي چې په لذت بنا ده او په خوند پسې ګرځي هغه هم له حقيقي دوستۍ نه خبرنه دی، د هغه دوستي هم بې بنياده ده، ځکه چې لذت هم لکه منفعت بې ثباته دی او ژر ژر بدلېږي.

په دې دواړو دوستيو کې دوست بالذات مقصود نه دی، بلکې لذت يامنفعت اصلي مقصد دی.

پوره او حقيقي دوستي هغه ده چې د ښو خلکو ترمېنځ پيدا کېږي او په ښه والي بنا ده.

هغه خلك چې د خير خاوندان دي او د بل خير غواړي مينه يې بويه بل ذاتي او حقيقي ده.

دا دوستي په خير او فضيلت بنا ده او پايه يې ډېره ټينګه ده.

دوست هغه دی چې د دوست خير غواړي او خير ور رسوي.

په دوستۍ کې دا شرط دی، چې يو له بله له عواطفو ډك احساسات ولري او دا احساسات او عواطف دواړو خواو ته معلوم وي.

په دوستۍ کې اميزش او الفت ناسته ولاړه ضروري ده.

دوستي د مساوات په اساس ټينګېږي، چې هر يو د بل حق ادا کړي او هر يو د بل محب وي.

ډېر خلك دا غواړي چې د نورو محبوب شي او پخپله د هېچا محب نه وي په همدغه وجه خپل متملقين په ځان راغونډوي، مګر دوستان نشي پيدا کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متملق هماغه دي چې خپل ځان ټيټ ګڼي يا لږ تر لږه خپل دوست ته داښيي، چې زه په تا دومره نه يم ګران لکه چې ته پر ماګران يې، ځکه دغسې کسانو ته دوستان نشو ويلی.

دوستي هغه مينه ده چې له دوست څخه بيرته انعکاس کوي او له يوې خوا نه نه وي، همدغه سبب دی چې د انسان مينه له سرو او سپينو سره يا له ښو جامو او ښو خوراکونو سره دوستي نه ده، ځکه چې له يو خوا ده او بيرته انعکاس نه کوي.

په دوستۍ کې مقابله بالمثل په کار ده او بې مساواته دوستي دوستي نه ده.

مينه له يوې خوا پيدا کېدای شي، مګر دوستي له يوه طرفه هېڅکله نه وي. دوستي که د لذت يا منفعت په اثر وي کېدای شي، چې بد خلك له بدو خلکو سره يا ښه اشخاص له بدو کسانو سره دوستان شي، مګر که خير او فضيلت د دوستۍ اساس وي، نو د ښو او بدو ترمېنځ دوستي نه پيدا کېږي.

حقيقي دوستي هماغه ده، چې د نېکانو او ښو خلکو په پاکو زړونو کې ځای لري او په خير او فضيلت بنا ده.

(ارسطو)

ښکلا

ښکلا يوه منطقي قضيه ده چې صغري يې سترګې دي او کبر يې زړه دی، نتيجه يې عشق دی.

(سقراط)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحشي او مدني انسان

عمومي نظریه دا ده چې وحشي انسان په هېڅ ډول اخلاقي اصولو پابندي نه لري، بلکې هر وخت د خپلو غرایزو تابع وي او هر کله د خپل میل او خواهش رضا غواړي. انسان پېژندونکي پوهان دا نظریه نه مني او وایي:

وحشي هغه دی چې د ادابو او رسومو ډېر پابند وي او په ناسته ولاړه تګ او راتګ، بلکې په اقدام او هغه خبره کې د خاصو اصولو او مقرراتو پېروي کوي، یعنې وحشي انسان هغه مریی دی چې پخپل رفتار او کردار کې د یوې طایفې د عاداتو دلاس اله وي او متمدن انسان دغه راز نه دی.

(جان دیوي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل مجله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا شان

که زه ښه وکړم ته راسره ښه کوې که بد وکړم د بدو سزا راکوې.
که ستا مینه زما په زړه کې پیدا شي په محبت راته ګوري.
که زه بې مینې شم ستا مهرباني کمېږي.
ستا د رحمت بارانونه په ماباندې هغه وخت وربېږي، چې زما په زړه کې رحم وي.
زه چې هرڅه وکړم ته هماغسې را سره کوې.
که څوك په عذاب کړم په عذابوې مې. که ستا په امر او ستا په نامه چاته څه ورکړم په عوض کې ډېرڅه راکوي.
زما نېك بختي زما په عمل اړه لري او جنت یا دوزخ ته تګ زما د ښه عمل او بد عمل نتیجه ده.
زمونږ عقل او فکر همدغه دی، مونږ چې تا ته پخپله آیینه کې وګورو ستاپه باب دغه راز فکر کوو، که مونږ ځانته ونه ګورو ستا لوی شانته وګورو ته زمونږ له خیال او فکر نه ډېر لوی یې او ستا لویي مونږ پوره نه شو لیدی.
ستا ذات او ستا شان زمونږ له عقل او فکر نه ډېر اوچت دی.
مونږ چې د ځان غوندې خلکو دپاره کالي نیسو او هغه د سر په سترګو نه وینو یا لنډ وي یا اوږده. ستا کارونه زمونږ په خیال او فکر کې نه راځي او بس همدومره پوهېږو، چې ته مونږ غوندې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې، مونږ ډېر واړه او کوچني يو او ته ډېر لوی يې، چې په وهم او قياس کې نه ځايېږي.

دا زمونږ کار دی، چې د ښو په مقابل کې ښه وکړو او د بدو په مقابل کې بد ، که مونږ څوك ووهو حاکمان مونږ وهي، که مونږ د ځمکې په لمن کې غنم وشيندو او اوبه ورکړو ډېر غنم راکوي او زمونږ اب و دانه ځمکه بې عرضه نه پرېږدي.

که د يوه نيالګي پالنه او روزنه وکړو ډېره خوږه ميوه او يخ سيوری راکوي که سوداګر ته پيسې ولېږو څه چې وغواړو راکوي يې، که له يوه ماشوم سره مينه وکړو له مونږ سره مينه کوي ستا شان له مخلوق نه اوچت دی. ستا اراده زمونږ د ارادې تابع نه ده.

ستا کړه زمونږ له کړو نه پيدا کېږي.

ستامحبت زمونږ له محبت نه وروسته نه دی.[1]

[1] - کابل مجله ۱۳۳۶ کال، ګڼه، دپښتنۍ دويم مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مدرسې نه ایستل

استاد وویل: ځان وړوکی وګڼه او د لویوالي خیال له سره لرې کړه!

شاګرد حیران غوندې شو او په ډېر احترام يې وويل: که سړی ځان صغیر وګڼي او روژه وخوري، څوك به يې نه ملامتوي؟ ايا د حقيقت په مخ پرده اچول څه بدکار نه دی؟

استاد: ته زما په مقصد پوه نه شوې، زه وايم لويي ښه نه ده: ځانته په حقارت کتل ښه کار دی، سړی بايد خپل ځان له هر چانه ټيټ او ښکته وګڼي، که غواړې چې په رښتيا لوی سړی شي په مانا کې ځان وړوکی وګڼه او په لوی نظر ځانته مه ګوره!

شاګرد: دا څنګه کېدای شي چې سړی یو ځل پوه شي چې لوی يم او بيا پخپل نظر کې ځان کوچنی ماشوم کړي که دا کار ممکن وي او په رښتيا يوه لوی سړي ته ځان وړوکی او حقير ښکاره شي، نو بيا هېڅ کله نه شي لويېدای.

هغه چې ځانته په درانه نظر نه ګوري، په سپکو کارونو نه شرمېږي او لوی لوی کارونه نه شي کولی. سړی بايد ځان لوی وګڼي او لوی مسوليت قبول کړي. شاګرد ته استاد يو څه وويل او عصر و زمانې بل سبق ورکاوه، استاد په تنګ شو او خپل شاګرد يې د شيطان په نامه له مدرسې نه وايست.[1]

---

[1] - کابل مجله ۱۳۳۴ کال ۶ ګڼه، پښتی (۳) مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان څه غواړي؟

کوم انسان او څنګه انسان؟ د پوښتنې سړی باید معلوم شي، چې څوک دی او څه دی او څه شی ته زیات احتیاج لري. که مونږ دا پوښتنه له کوم ړانده نه وکړو خبره دمخه فیصله ده، چې ړوند له خدایه څه غواړي؟ دوه سترګې، همدرانګه یو وږی په اوبو پسې هڅه کوي رنځور وایي:

روغ صورت پاچایي ده او د صحت خاوندان نور څه غواړي.

دا پوښتنه ډېرې ډډې او اړخونه لري، تاسې هېڅکله داګمان مه کوئ، چې لیکونکی دکوم مریض تپوس کوي یاله کوم وږي تږي سره کړېږي.

دا سوال له دغسې ضروري او بدیعي خوایجو نه هغه خوا ځای لري. د عشق په لېونیو پورې هم ځه ارتباط نه لري، ځکه چې د هغوی لیلې مغلومه ده او پوهېږو، چې د ګلزار بلبلې سره ګلونه او پتنګان بلې ډیوې غواړي.

دا پوښتنه له هغوکسانو څخه ده چې په تن پټ او په نس ماړه دي، د عقل او بصیرت دعوې کوي او په انساني مطالبو کې لږه ډېره مطالعه لري یا په ملایي تعبیر له ماکولاتو نه معقولاتو ته رسېدل دي، مګر دلته هم ښایي چې ټول یو راز جواب رانه کړي یو به وایي زه د ملت او وطن سعادت غواړم بل به خبره دبشریت خواهۍ ته ورسوي او له عصري ریا کارۍ نه به کار واخلي، دغه راز غټې دعوې هر څوک په رښتیاو نشي کولی او په دنیا کې ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لږ خلک دي، چې دغه راز عالي شعور به لري، نو د دې دپاره چې د دغسې لويو دعو مخه ونيول شي، يو ټکی په خپله پوښتنه کې زياتوو او وايو:

ته د خپل ځان دپاره څه غواړې؟ ډېرې پيسې؟ که نوم او شهرت؟ عزت او اعتبار ته ډېر احتياج لرې، که له دې حده تېر شوې يې او غواړې چې د عالم له شور و شره ځان ليرې کړې او د علم او معرفت په دنيا کې د حقيقت رڼا ولټوې، هغه خوند چې دنيادار يې په جاه وجلال، زينت او ارايش، خوړو او خوندور شيانو کې پيدا کړي؟

رښتيا ووايه! چې ته څوک يې او څه غواړې؟ دا وروستۍ دعوه هر څوک نه شي کولی او هر سړی دغسې نه شي کېدای له ډېرو ډوډۍ غړپو او وچو ماديونو څخه اورو" تواضع کم کن و در مبلغ افزای) ځينې نور لا وايي (مرا نان ده، کفش بر سر بزن) همدغه راز اشخاص دي، چې په دنيا کې عموميت او کثريت لري يا په بل عبارت وطنونه ترې ډک دي په هر ځای او هره طبقه کې چې ګورو په همدغه شي پسې هڅه کېږي او د ټولو کوښښونو غايه همدغه شی دی. چې مال او دنيا يې بولي، که تاسې د هر چاړه ته غوږ ورنږدې کړئ په ډېرو سينو کې همدغه څه ترينه غواړي، هر زيارت لره چې ځي مراد يې همدغه شی وي او په بتخانه او حرم کې همدغه ورکه لټوي. څوک يې د دلبرو د صدقې دپاره غواړي او څوک يې اصلي معشوقه بولي. ډېر لږ کسان دي چې دمال او دنيا په سيوري کې نوم او شهرت عزت او اعتبار هم لټوي او د چا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوښو ته سرونه نه نيسي، يعنې د نورو تواضع او پيسې دواړه غواړي او په يوه کمبوت هم نه راضي کېږي دا راز خلک خپل ځان له تش ماديت نه پورته ګڼي او په يوازي پيسو نه خوشالېږي، مګر له پيسو هم زړه نه شي صبرولی او په تش نوم نه غوړېږي دوی وايي.

هغه نه يم چې په مال به افتخار کړم
يا د تش نامه دپاره به هر کار کړم

دوی مال او دولت د راحت او اسايش، عيش وعشرت دپاره غواړي او د افتخار دپاره يې نورو څيزونو ته زړه کېږي.

دا هغه خلک دي چې په دنيا کې دوه برخې غواړي، يعنې له شلو زامنو سره دنجلۍ مېرمن هوس هم لري، دوی په ظاهره وايي (ادمی فربه شود از راه گوش) مګر د نوش فکر هم تل ورسره وي او ثنا وصفت سره مال او دولت ګډ او مخلوط غواړي، همدغه راز خلک په دنيا کې اکثراً کامياب وي او د مهارت خاوندان بلل کېږي، د دوی شاوخوا ډېر خلک راټولېږي او له هر چا سره سر خوځوي، د دوی په مجلس کې خواږه او تروه شيان، کتاب او کباب، د اخرت فکرونه او دنيايي نعمتونه هرڅه وي او هر ډول خلک ورته راځي، د داسې کسانو مستخدمين زښت ډېر وي، مګر هغوی په ځان نه پوهېږي او نه وي خبر چې مونږ څومره خدمت کوو او له څه راز تسخير لاندې راغلي يو همدغه طبقه ده چې د جهان ګډې وډې ښه او بد د دوی لاس کې دي او څه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوارې هغه کوي، همدوی د نورو خلکو وليان او وصيان وي او د دنيا ظاهرې متصرفين ورته ويلی شو.

له دې کسانو نه چې تېر شو او سترګې وغړو، چې له دې دوه صنفونه هغه خوا هم څوک شته چې درېيم صنف وبالـه شي کـه يـه؟ نو ډېر لږ او بيخي لږ کسان وينو چې هغه له دې سطحې نه ډېر پورته دي، مګر له عمومي نظره لويدلي او هرڅوک يې نه ويني، دا راز خلک هماغه کسان دي چې يوه علمي فکر کې ډوب تللي او نور هر څه يې هېر کړي دي، په ظاهره په دې نړۍ کې اوسېږي، مګر شپې ورځې يې په بل عالم کې تېرېږي، په هغو شيانو چې مونږ خوشحالېږو يا خپه کېږو دوی نه خبرېږي او څه چې نور خلک يې ارزو لري دوی يې نه غواړي دغه راز فلسفيانه يا شاعرانه مزاج، چې په هر چا کې پيدا شي هغه بيا له دې عالمه د شوق و ذوق په لحاظ بېلېږي هغه د دې عالم په بدبختيو او غمونو ژاړي، مګر د خپلو اوښکو اجرا له دوی نه نه غواړي، د هغه ټول کوښښ د پوهېدلو دپاره وي او پوهه پخپله يو داسې حقيقت ګڼي چې نور ټول خواهشات او لذتونه مغلوبوي، څوک چې دغه ذوق او دا تصور رښتيا پيدا کړي هغه بيا په دنيا کې بل هېڅ شی د لوړوالي او ټيټوالي معيارنه ګڼي، دغه بداېي يا دنيوي عزتونه او عبارات چې نورو ته د تعظيم سرونه ټيټوي د ده په نظر کې هېڅ قدر او قيمت نه لري او نه په دغسې شيانو کې له چاسره رقابت او حسادت پيدا کوي، دا راز کسان هېڅکله خپله پوهه او معرفت چې د لوی خدای يوه لويه عطيه ده او له قراني

(c) ketabton.com: The Digital Library

هدایاتو نه رټا اخلي ددنیا په قلیله متاع او لږو پیسو نه خرڅوي، ځکه چې له دغسې زیانمن تجارت څخه خدای هم انسان منع کړی دی. علم او پوهه د انسان هغه شرف دی چې خرڅول یې لوی عیب دی. هغه کسان چې دې تجارت ته زړه ښه کوي او خپله بینایي خرڅوي ړانده دي او د بینایۍ په قدر نه پوهېږي. یو پتنګ هېڅکله یوه بله ډیوه د دنیا په مال نه پلوري، ځکه چې په ده توره شپه راځي او په تورتم کې ژوند نه شي کولی او هېڅ وخت هغه کیف د دنیا په سروګلوکې نه شي پیدا کولی.

اوس ډېرکسان په دې عقیده دي، چې د انسان اصلي او حقیقي فایده مال دی او ځینې نور ورسره جاه و جلال هم ملګري کوي، دوی وایي: نور ټول شیان د همدغې غایې پټ او ښکاره وسایل دي، چې د همدغه مقصد دپاره انسان استخداموي.

څوک چې دا وایي ښایي چې هغه به خپلې آینې ته ګوري او د عامو وګړو په روش او خوي او مزاج باندې په استناد کوي.

نو راشئ چې د انسان په فطرت او طبیعت کې مطالعه پیل کړو او وګورو، چې انسان څوک دی او څه غواړي؟ دا خو څرګنده ده چې د مال حب او د تملک مینه د ده په غرایزو کې داخله ده، په خپل ژوند او حیات کې دغه شي ته احتیاج او ضرورت لري.

دی هېڅکله داسې نه شي کولی چې په تشو نندارو یا تصوراتو شپې ورځې تېرې کړي او له نغري نه یې هېڅ دود پورته نه شي، مګر له دې حقیقته هم انکار نه شو کولی چې د ده په غم او خوشحالۍ، سعادت او شقاوت کې نور شیونه قوي تاثیر لري او

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوازې مال دی نه شي قانع کولی، د نورو ملتو حال احوال يوې خواته پرېږدئ يوازې د پښتنو ژوند تحليل کړئ، چې دوی د دنيا مال ته په څه نظر ګوري او څه راز تعبيرات ورځنې کوي. زه دلته يوازې د خوشال خټک يا حميد او نورو پښتنو شاعرانو په بيتونو استناد نه کوم، چې هغوی پښتنانه راښيم چې په دنيا پسې شپه او ورځ سرګردانه دي په هلو ځلو او ډېرو خواريو يې لاس ته راولي، مګر د ننګ وغيرت په ځای کې دخپل عمر ټوله خواري بربادوي او هېڅ ورته نه پاته کېږي، نو لږ څه ښار او بازار ته واوزئ او د ملت په طبيعت کې ننوزئ يوازې د دوی د دنيا سرګرداني په نظرکې مه نيسي، بلکې د سرښندلو او مال قربانولو په وخت کې يې وګورئ، چې دوی څه غواړي او څه کوي؟ يوه وړه طعنه يا يو شاباس او افرين په دوی څومره اثر لري او څه راز ايثار او قربانۍ ته يې حاضروي.

نو د اکثريت او عموميت په لحاظ هم ويلي شو، چې خلکو په مال او دنيا ايمان نه دی راوړی او اصلي غايه نه ده، ډېر خلک شته چې له خوارۍ ژرنده، ستايي او له کبره مز نه اخلي، مال او دنيا دلاس خېري او د هندو ږيره بولي، دپښتون او پښتونولۍ په مفهوم کې نور شيونه داخل ګڼي او هغه بدایان چې يوازې پيسې لري په نورو نومو يادوي، د انسان شرف او اهميت په نورو حقايقو پېژني او يو شتمن سړی مجبورېږي، چې د مال په قربانۍ خپل ځان هغې اصلي غايې ته ورسوي، دغسې چې يو مسلمان په خپل مخکې يوه قبله او کعبه لري، چې د مال په زاد و راحله ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسوي او هغه د خپل سير او سفر غايه ګڼي. هر ملت پخپله ذهني او معنوي دنيا کې هم يوه لوړه غايه لري، چې د مال توښه ورته ضرور ايسي او د مال پيدا کولو علت يې غايه ګڼل کېږي، په ډېرو ممالکو او ملتو کې ګورو چې ډېرکسان خپل لوړ منصبونه او لوړ مراتب پرېږدي، مګر خپله يوه نظريه او مفکوره چې ښايي هېڅ مادي منافع به پکې نه وي نه پرېږدي.

وروسته تر دغسې ډېرو فکرونو، چې په انساني نړۍ کې يې کوو او مختلف طبقات په نظر کې نيسو، يعنې له زيد و عمر نه تيرېږو او بشري مفهوم ته ګورو حيرانېږو، چې انسان څه غواړي او څه غايه لري؟ که په يوه ملت کې دغه غايه درک شي او د يوې عميقې مطالعې په اثر کې دغه نفسي او روحي راز او سر ښه تعين شي، نو د هغه ملت په نهضت او ويښولو کې ښه کار ورځنې اخيستل کېږي او همدغه راز نبض پېژندل د يوه ملت د پوهانو او رهبرانو اصلي وظيفه ده، چې په اجتماعي حيات کې خورا ډېر دخل او تاثير لري، ځوک چې د يوه ملت شايق کېږي هغه بايد په دې پوه شي، چې دغه ملت څه غواړي؟ او له همدغه پوهې استفاده وکړي.[1]

---

[1] - کابل مجله، ۱۳۲۴ کال، ۱ ګڼه ۱۰،۷ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه

ځینې کلمات شته، چې که سړی ورځنې په نورو کلماتو تعبیرکوي او حقیقت یې لټوي معنیٰ یې ګرانېږي او داسې مثال لري لکه چې سړی دلاس غوټه په خوله خلاصوي یا له رنګا نه تیارې ته ځي، دا ځکه چې د بشر پوهه او معرفت بې د الفاظو د زده کړې څه بل شی نه دی، نو که انسان الفاظو او کلماتو ته قانع نه شي یو اسانه او عام فهمه مفهوم هم مشکلېږي او د هغو کلماتو تعبیر، چې لوی او واړه، پوه او ناپوه یې په ورځ کې له سلو ځلو نه زیات وایي هم څه اسانه کار نه دی.

کار هم له همدغسې کلماتو څخه یوه کلمه ده چې که تعبیر یې په فعل او عمل سره وکړو په لوی لاس یې معنیٰ پټوو او د بني اسرائیلو غوا ورځنې جوړېږي.

که وو ایو کار د غړو او لاس و پښو حرکت دی، نو یو ګوځنه وهلي سړي خو شپه او ورځ په حرکت کې وي، مګر څوک یې کاریګر نه بولي، ډېر خلک دي چې خوشحال ګرځېدل کار نه ګڼي او خبرې هم د کار جانب مقابل ګڼي، مګر ځینې کسان یوه ځای ته د چا خبرې وړي او وایي هلته کار لرم. یو سړی ځای په ځای ولاړ وي او د یوه شي حفاظت او مراقبت کوي، مګر دغه درېدل او کتل که څه هم هېڅ حرکت به پکې رانه شي کار باله شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ووایو د انسان هغه عمل او حرکت دی چې د یوې فایدې دپاره وي دلته له کارنه د فایدې پېژندل ګرانېږي او ډېر بې فایدې کارونه چې خلک کار بولي کار له تعریفه وزي.

که کار ته په لغوي او صرفي عینکو وګورو، نو ځینې صرفي او ګرامري افعال د کار د فعل په معنیٰ شته چې د انسان قصد او اراده په کې هېڅ دخل نه لري، لکه لوېدل، رنځورېدل، مړه کېدل چې څوک یې په کار کې نه حسابوي، بلکې ځینې افعال لا بیخي په انسان پورې هېڅ ربط او تعلق نه لري، لکه د کاڼو ماتېدل، د پاڼو رژېدل، د بوټو لوېېدل او داسې نور.

که ځینې فکري او دماغي کارونه په نظر کې ونیسو، نو بیا مجبورېږو، چې تصور ته هم کار ووایو او په یو خیالي وجود ورته قابل شو، چې د حادثې او واقعې له دایرې نه هم کار خارج وبولو.

دا لغوي بحث او تحقیق به په همدغه ځای پرېږدو او کارته به د اجتماعي مفاد او مصلیت په سترګه وګورو چې کار څه شی دی؟ دا چې خلک وایي فلانکی د کار سړی دی یا د ملت، جامعې او مملکت دپاره ښه کار کوي څه معنیٰ؟

په دې لحاظ نو کار یو بل راز مفهوم پیدا کوي او ډېر افعال لکه خوب و خندا څښل او خوړل د کار له مفهوم وزي او یوازې همدغه افعال پاتې کېږي، چې په اجتماعي نظام کې پوره دخل او اغېزه لري. که یو سړی یوې کوي یو بل هم قلم را اخلي اخبار ته مقاله لیکي هغه بل ناست وي د اجتماعي چارو د بهبود دپاره فکر کوي هر یو کار کوي او دکار سړي بلل کېږي.

هو! دا ټول کارونه دي، مګر د ټولو اهمیت یو راز نه دی ځینې کارونه به وي، چې خولې په کې نه تویېږي، غړي به پکې ډېرنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستړې کېږي، مګر قدر او قيمت به يې ډېر وي، دغسې دنيا کې سره او سپين جوار او غنم خر مُهرې او نعلونه تفاوت لري، د انسانانو کارونه هم جګ او ټيټ قيمتونه لري او ټولې چارې يو له بله برابرې نه دي.

هغه کارونه چې پوهه او فکر په کې خرڅېږي له پنډونو چلولو او کاڼو ماتولو نه زيات اهميت لري، کوم کار چې هرڅوک يې کولی شي او هغه کار چې ډېره موده تعليم غواړي هېڅکله نه برابرېږي.

د کارونو د قيمت دپاره دوه اصلي معياره موجود دي، يو ضرورت او احتياج بل دکار کوونکو ندرت او لږوالی.

ضرورت او احتياج په يوه ملک کې فرق کوي کوم خلک چې له علم او معنیٰ سره ښه نه وي اشنا شوي او عرفاني ذوق نه وي پيدا کړی هغوی علم و معرفت ته خپل ضرورت او احتياج پوره نه حس کوي او عرفاني رجال په کې ډېر قدر نه شي پيدا کولی، هغه جوامع چې د وضعيت په قيمت نه وي پوه شوي هلته د نفيسو صنايعو خاوندان له نورونه څه زيات امتياز نه لري.

په يوه محيط کې چې هر څوک په مادياتو افتخار کوي هلته د فضيلت خاوندان حقير وي، ځکه چې احتياج ورته نه ليدل کېږي که څه هم انسان په هر وخت کې ورته احتياج لري، نو که د ضرورت او احتياج په ځای د ضرورت او احتياج احساس او ليدل معيار کړو بهتره به وه، ځکه چې بې احساسه احتياج هېڅ تاثير نه لري. په ځينو ځايو کې چې خلک ديوه مکتب معلم ته خپل ضرورت او احتياج نهويني او په دې نه پوهېږي چې علم او پوهې ته شديد ضرورت موجود دی هغوی تعليم او ښوونه کوم قيمتي او مهم کارنه ګڼي او په اصلي کارونوکې يې نه حسابوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړی چې دیوه مملکت علمي، ادبي، اداري او عملي کارونه په نظر کې ونیسي او د هر کار په قیمت او اهمیت کې غور وکړي هغه پوهېږي، چې په محیط کې کوم ډول کارونه اصلي ګڼل کېږي او کوم فرعي دي. اداره مهمه ده که علم؟ ادب ډېر قدر لري که معرفت؟ نو په دغو چارو کې چې هر کار مهم او اهمیت يې هم زيات وي. له همدې لامله هغه څوک چې په غرونو کې د رمو اداره کوي له هغه چانه زيات اهمیت لري چې په کور کې مېږې او رمې ساتي. په کوم محیط کې چې خلک د کامل تهذيب او صحيح تربیت خاوندان وي هلته د يوې قوي ارادې خاوند ته دومره احتياج نه وي، لکه په غیر مدني اقوامو کې چې وي، همدغه سبب دی چې په علمي دوايرو کې اداره خپل قيمت کموي او علمي اقتدار زيات اهمیت پیدا کوي.

همدغه شان په کومو هېوادونو کې چې ادب په علم او احساس تعقل غالب وي هلته ادب له علم نه زيات اهمیت لري او ادبي رجال له علماو نه بر کښېني، يعنې لکه چې په یوه مکتب او مدرسه کې ديوه عالم او معلم وينا قيمت لري په یوه باغ کې د بلبلو نارې قدر لري او د محل ومحیط کارونه لوړېږي او ټيټيږي. څومره چې په يوه سیند او درياب کې موجونه او طوفانونه زيات وي هغومره د کښتۍ او کښتيبان اهمیت زيات وي، مګر په وچه ځمکه کې ورته هغه قدر نه پاته کېږي؟[1]

---

[1] - کابل مجله، ۱۳۲۳ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

وده او تکامل

بابه جانه! هغه وخت چې زه نه وم ته وې، مګر د چا پلار او بابا نه وې.

هو ، ته هماغه وخت بابا او دادا شوې چې مونږ راغلو او ستا شاو خوا راټول شوو ، خلک وايي چې بې اولاده هم څوک پلار کېدای نه شي او نه څوک بې لمسيانو بابا کېدی شي. رښتيا چې په اجتماعي دنيا کې يوازې توب هېڅ مانانه لري او مشرهم کشر ته زښت ډېر محتاج دی. هغه وخت چې تا کور او کډه زامن او لمسيان نه درلودل ته دغه څوک نه وې، چې نن يې، ته په هغه وخت کې يو زړی وې، مګر نن سمسور باغ شوې او خوندورې خوږې ميوې لرې.

ته اوس د بلبلو کور او ستا په ګلزار کې د ژوندانه شور او غوغا پيدا شوه، مګر پخوا لکه يو مړ جسد په خاورو کې پروت خورا کوچنی وې.

څنګه چې پخواله مانه پلار او بابا نه وې دغسې د کوچنيتوب په وخت کې ځلمی او د نطفه توب په وخت کې ژوندی نه بلل کېږې.

که دغه څانګه او شاخونه له تانه لرې شي بيا هم تا ته څوک ونه، نه وايي او ستاپه حيات کې هېڅ برګ و بار نه پاته کېږي ته بيا د پسرلي له فضانه څه برخه لرې او نه د هوا مرغان دغسې سر پرېکړو ونو ته راښکته کېږي، په رښتيا چې ستا ژوند په مونږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندې دی او بې له مونږ نه ژوند نه شي کولی، لکه چې مونږ بې له تانه خپله تازګي او حیات نه شو ساتلی، که کله زه ستا د مهربانۍ شکریه کوم او ځان بېل ګڼم دا به زما لویه ناپوهي وي، ځکه چې زه له تانه هېڅ بېلتون نه لرم او په هېڅ راز نه شم بېلېدلی.

د دې شینکې باغ ټولې ونې له همدغې ځمکې پیدا شوي له په همدغه خاورو کې وده کړې ده، مګر د دې ځمکې ښایست او قدرهم په همدغو ونو پورې تړلی دی، که دغه نیالګی دلته نه وای روزل شوي، دې وچو او سپېرو خاورو به دا قیمت نه درلود، نو د دې ځمکې څه احسان په دې ونو نه شته، بلکې دا ځمکه له سوري لاندې ژوند کوي.

که کومه غټه ونه خپلو څانګو او ښاخونو ته وده (نشو ونما) قوت ورکوي نه په خپله غټوالی او لویوالی کې کوښښ کوي، هسې نه چې له کوم بل شي سره احسان کوي دغه راز مرسته، خو زړه هم له نورو غړو سره کوي، مګر څه احسان نه باروي، دې نه باید فیاضي ونه وایو، بلکې غټېدل او لویېدل یې تکامل بولي. د باغ خاوند په دې ښه پوهېږي چې دغه ونه د ښورې په ځای سرې ته خوږې میوې ورکوي، ځکه ورته انبارونه راچلوي او تربیه یې کوي.[1]

---

[1] - کابل مجله. ۱۳۲۳ کال، ۱۲ ګڼه ۱ - ۱٦ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماشومان

مونږ ناست وو. ماشومان زمونږ له څنګه نژدې په لوبو مشغول وو.

کله به يو له بله په هسې خبره ونښتل، چېغې به جګې شوې، ژړا انګولا به وه، کله به د خندا شور او زوږ دومره او چت شو، چې په عذاب به يې کړو.

يوه به چې د بل د لوبو شيان ګډوډ کړه هغه به په قهر شو کنځلې به يې کولې او هرڅه به يې ويل.

زمونږ پام نه و يو راپاڅېده د بل مخ يې شوکارې کړ د هغه پر مخ وينې روانې شوې او له مستۍ نه جنګ جوړ شو.

مونږ ويل خبر دې واړه دي نه پوهېږي.

هو! ماشومان واړه دي، مګر دومره واړه نه لکه مونږ چې د لوی خدای په حضور کې کوچنيان يو، د ماشومانو پوهه له مونږ نه لږه ده، مګر زمونږ پوهه د هغه په نسبت ډېره لږه ده زمونږ لوبې هم د وړو غونډې دي زمونږ خندا او ژړا هماغسې ده، ماشومان پوهېږي چې دوی واړه دي، مګر مونږ په خپل کوچنيتوب هم نه پوهېږو په رښتيا چې مونږ له ماشومانو نه واړه يو او زمونږ خدای ډېر لوی دی.

مونږ بايد خوشحاله اوسو، ځکه چې خوشحالي د ماشومانو مال دی.[1]

---

[1] - کابل مجله ۱۳۲۶ کال،٦ ګڼه،دپښتې دويم مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ریا کاران

د کاغــذ پــه ګــل بلبلــې نــه ټــولېږي
بــې مېــوې دی بــاغ وبــڼ د ریــا کــار

ریا کار یوازې هغه نه دی چې په ډېرو نفلونوځان ستړی کړي او بې له دې نه چې خلکو تـه ځان وښيي پـه کې يې د عبادت سره هېڅ مينـه نـه وي، هغـه څوک چې لـه خپـل کـار او وظيفـې سره اصلي علاقه نه لري او يوازې د خپل امر يا ځينو نورو کسانو د غولولو دپاره خپل ځان د کار شين ټاکو ښيې داهم ريا کاري ده، خو دومره خبره ده چې هغه لـه خدای سره او دی لـه خلکوسره پـه خپـل ګمان چل او ټګي کوي، ډېر کسان شته، چې په مجلسونو کې له ډېر کار نه شکايتونه کوي او ځان داسې ښيي چې ټول کارونه همدی کوي او دنيا د ده په ښکر ولاړه ده، دغه راز خلک هم اکثراً ريا کار وي او په حقيقت کې هېڅ نه کوي. ځينې نور دا راز اشخاص هم شته هر ځای په يو مخصوص وضعيت چې يو عالم درد او تاثير ورسره ملګری وي اجتماعي بحثونـه شروع کړي او دا ثرګندوي، چې يوازې همدې د وطن خواهۍ او وظيفه شناسۍ او پاکنفسۍ غوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نمونـه ده او بـس. هـر څـوك ګمـان كـوي چـې كـه دغسـې صـحيح اشخاص او باحرارته ځلميان زيات شي ټول کارونه بـه ښـه شي او هر څه به ترسره شي، مګر خدای خوخبر دی چې د ده په زړه کې بې دځـان لـه مينـې نـور هـېڅ نـه وي او غيـر لـه شخصـي اغراضـو او مطـالبو نـور څـه نـه پـېژني دا هـم رياكـاران دي او د دې اصـل ريـا كاري همدغه شی دی.

په هر وخت کې يو ملت او مملکت ځينې شيان ښه ګڼي او په ښه سترګه ورته ګوري.

هغه وخت کې فضايل ګڼل کېږي نور هرڅوک چې فضيلتونه لري يا ورسره علاقه لري جامعه هغو اشخاصو ته پـه ښـه نظر ګـوري او روزي يې دا راز فضـايل او ښـېګڼې چـې جامعـه يـې لـه اشخاصـو څخه غواړي ارومرو لږ څه مشـکل كـار هـم وي او هرڅـوک يـې نـه شي کولی، نـو لـه يـو خـوا دغـه اشخاص او لـه بـل خـوا دغـه ديـوې اجتمـاعي ترغيـب او د ريـا كـارۍ او منافقـت فکـر پيـدا کړی او ځينې كسان مجبور شي چې ځان په هماغه رنګ جمعيت او ټولنې ته وښيي چې هغوی يې خوښوي او په شعر ورته ګوري.

دا کار تر يـوې اندازې پـورې اسـان هـم ايسـي او چلند هـم لـري، ځکه چې انسان سره له ډېر عميق او دقيق فکر ظاهر بين هم دی يو ډول سادګي هم په کې شته پـه جمعيـت کـې د دقيـق او عميـق فکـر خاوندان هم ډېر لږ وي، نو اکثريت د هغو کسانو وي چې هر چا او هرشي ته له ورا او له لرې وګوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ټولو خبرو په اثر کې نتيجه دا شي چې اشخاص او هغه کسان چې د عقيدې له مخې اجتماعي فضايل پېژني ډېر لږ او نادر وي، مګر ريا کاران زښت ډېر پيدا شي او مظاهره کوونکي مخلصينو ځای ونيسي دغه راز کسان چې ميدان ته راوځي (ځايونه) ونيسي هلته کارونه په حقيقي ډول نه اجراکېږي او هر څه يو نمايشي صورت لري، په دغسې ځايونو کې جديت او فعاليت هم دا معنیٰ نه لري چې سړی ډېر کار وکړي يا يو کار په ښه ډول اجرا کړي، بلکې هغه څوک جدي او فعال ايسي چې په مظاهراتو او ريا کارۍ کې مېړنی وي. دا راز کسان چې لکه او ښتې په توره شپه کې الوزي او خلک د اور د شجرې ګمان پرې کوي يوازې همدومره رڼا لري، چې خپل ځان خلکو ته وښيي او بس، يعنې هېڅکله داسې نه کېږي چې کومه تياره خونه رڼا کړي يا څوک ورځنې خپله ډيوه ولګوي.

دا حال ترهغه پورې په يو مملکت کې دوام کوي چې دهغوی توره شپه سبا شي او اجتماعي شعور خپلې سترګې ښې پوره وغړوي، يعنې خلک لکه هلکان په تشو خبرو ونه غولېږي او هر چاته يا هر شي ته په اني او سرسري نظر ونه ګوري.

دغه د رياکارۍ دوره چې په کوم وطن راشي او حقايق لاښه نه وي پېژندل شوي سړی غل او کارواني نه پېژني او له لاسو پښو، دماغ او نورو اعضاو څخه ژبه ډېر کار کوي. سړی چې په ځينو ادارو يا لارو او کوڅو کې ګرځي او په ريا کارانو پسې سترګې غړوي ډېرې عجيبې نمونېويني او داسې ايسي، چې دا مرض د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مني له ريزش نه هم عام دی. ډېر خلک دي چې په خپلو کوروکې له خپلـو ملګـرو او اشـنايانو دوسـتانو او خپلوانـو سـره د دروغـو کيسې کوي او په دغو کيسو کې خپل ځان هغوی ته داسې ښکاره کوي چې د هېواد لوی لـوی خلک ده تـه پـه درنـه سترګه ګوري او دی په هغوی کې مخصوص مقام لـري، دغـه راز کسـان کـه دغسـې خبرې ونکړي او ځان په بل ډول چاته ښکارنه کاندي ځوک يې بيـا سلام هم نه عليک کوي او هېڅ قدر ورته نه پاتي کېږي، ډېر زامـن شته چې په لارو او کوڅو کې له خپلو ملګرو او همزولـو سـره دغـه ډول اوسي، مګر د پلار په مخ کې بيخي بل ځوک وي او بـل شان خوي لري، ځکه چې د ځينـو کسـانو حضور کې ځان ډېر مطبع او مخلص ښکاره کوي، مګر پسې شا به ورپسې سل خبرې کوي، نـو که ووايو چې د انسان فطرت ځان بل راز ښيي څه ډېره مبالغه به نـه وي، ځکه چې انسان په اصل خلقت کې داسې پيدا شوی چې هـم ځينې ټيټ خواهشات او حيواني شهوات لري هم يـو شعور خدای ورکـړی، چې ښـه او بـد پـرې پېژني او د خپلـو نقايصـو احسـاس کوي، نو دی مجبور دي چې خپل مصايب پټ کړي او ځان بل شان وښـيي عـلاوه پـه دې دا اجتمـاعي مخلـوق لـه يـوې ټـولنې سـره ژونـدون او معاملـه لـري، نو بايـد خپـل ځـان ټولنې تـه ښـه معرفي کړي او په دغسې ځان ښودنه ورځنې ښه استفاده وکړي. د دغسـې ملا د خطابو په اثر کې سړی ويلی شي، چې انسان له ريا نـه بيخي ځان خلاص کاندي. ډېر ځلې داسې پېښېږي چې په يوه مجلس کې يو شی بدګڼل کېږي او هغه ښه وي. سړی دا نشي کولی چې هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه کړي او عقیده یې وګرځوي دی خپله عقیده بل راز ښکاره کړي او مخالفت وکړي ډېر ضرر وینې په دغسې واقعو کې خپل مخالفت پټول او چپوالي سره خپل ځان موافق ښودل دي، مګر دا بده نه ده خپل فضایل او ممیزات ښودل او ښکاره کول هم په یو ښه صورت وي جایز څه، بلکې ښه مغیرکار دی. که یو معلم یا عالم د تعلیم او تدریس په ذریعه خپل علمي اقتدار او لیاقت خلکو ته ښیي، دغه راز اظهار او ښودنه که څه هم د لغوي معنیٰ په لحاظ ریا بلل کېږي، مګر ریا نه ده، همدارنګه هغه ملت خواهان او وطن غوښتونکي چې عملاً دغه عالي عشق او مینه دخدمت او ایثار او فدایت په رڼا کې خلکو ته ښیي دغه راز حقیقي او واقعي مظاهرات ډېر ښه او د تقدیر وړ دي. کومه ریا چې حقیقت بلل کېږي او زیان لري هغه عبارت دی له هغو مظاهراتو او ځان ښودنې څخه چې د خلکو غولونې او سترګې تړل په کې مقتدر وي، لکه چې ځینې ډېر خلک یې په خپلو صحنو کې کوي او دیو ه جمعیت په سترګو کې خاورې اچوي.

په ډېرو مجالسو کې ګورو چې هماغه کسان خیانت او خیانت کارانو ته ډېر بد وایي چې په خپله په کې هر چانه ډېره برخه لري همدغه راز بډې او رشوت هم هماغه اشخاص ډېر بد بولي، چې په خپله یې خوري له منافقت نه هم هماغه څوک ډېرسر ټکوي چې په دغه مرض په خپله اخته وي، یعنې اکثراً داسې پیښېږي چې هر څوک هماغه عیب ډېر ګڼي چې دی یې په پخله لري او هماغه صفت ستایي او دعوا یې کوي چې دی یې نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته زه هم په ځان ویرېږم، چې د ریا په موضوع کې لیکل ریا کاري نه شي او همدغه شی باعث شوی نه وي، له دغسې قومي او لساني ریا کارۍ نه چې واوړو د عمل په ساحه کې هم په څو ډوله ریا او ډېر ریا کاران لیدلی شو، چې څوک په یو راز او څوک په بل راز خپل ځان جدي او کارګیر ښکاره کوي، مګر د کار هېڅ پته نه معلومېږي. تاسې به ځینې ناراحته مزدوران لیدلي وي، چې د نګران سترګو ته ګوري او په هماغه شېبه کار کوي، چې څوک ورته ګوري، دغسې چې په دغه طایفه کې د چا لیدنه او کتل تاثیر لري په نورو طبقو کې هم له ډېرو خلکو سره د کار کولو فکر دومره نشته لکه د کار ښودنې ورسره دي، لکه چې په ځینو مواردو کې ځینې مامورین او کاتبان ټوله ورځ په کیسو او خبرو تیروي، مګر په هم هغه وخت کې چې یو امر په دواړو وګرزي، نو خپل سر په کار باندې دومره ټیټ کړي، چې که هغه څو دقیقې د ده د میز په منځ کې ودرېږي هم دې یې نه ویني او نه ورته ګوري.

د دغسې ریا کارۍ اصلي علت دا دی چې دغه راز امران او کار غوښتونکي خپل لاس لاندې مامور ته ګوري، چې په کار بوخت دي او که نه، نو که چېرې د میز په سر یو کاتب چې شخصي خط یا د رخصتۍ رقعه لیکي هغه هم په کار کې حسابیږي او د ده جدیت ښیي، مګر که سړی کار ګوري چې شوی او که نه؟ او د چا کار چې د کولو په وخت کې چانه وې لیدلی پټ پاتې نشي څوک دغسې ریا کارۍ ته نه مجبورېږي او نه دغسې چمونه کوي، نو د دې مرض اساسي چاره دا ده چې یوازې حرکتونه ونه ګورو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکې نتيجې، د کار کم وکيف ته وګورو، ځکه چې څوک هر څه وينې او هرڅه خوښوي خلک هماغه ور ښيي او په څه چې نظر جلبېږي هماغه شی ميدان ته راوزي.

مونږ ښايي دغسې ډېر امراض ولرو، چې بايد اساسي علاج يې وشي او علتونو ته يې متوجه شو، ډېر نقايص به وي چې مونږ يې په نورو کې ګورو او هغه په حقيقت کې مونږ ته عايدوي. که مونږ او تاسې ظاهربين نشو څوک ريا کاري نشي کولی او نه يې کوي، نو ريا په حقيقت کې زما د ظاهر بينۍ عکس دی چې په بل کې يې ګورم او بد ورته وايم. که څوک غواړي چې يو سړی په بل رنګ ونه ويني رنګه عينکې دې له سترګو لرې کړي او هرڅه دې په خپلو سترګو وګوري.[1]

[1] - کابل مجله ۱۳۲۳ کال.۱۰ ګڼه ۷،۱۰ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپنو کېږدۍ

د غره په لمن کې په جګه غونډۍ توره کېږدۍ ولاړه ده یو لور ته یې په ښښترو او څېړیو پټ هسک غر ښکاري او بل لور ته یې شین بڼ د سړي ترسترګو کېږي. د غونډۍ په خوا کې یو لوی څوړ دی او سپینې اوبه، چې د غره له یوه جګ ځایه راتو ییږي کړې وړې پکې بهېږي او له ځان سره څه وایي.

د کېږدۍ ښښتن یو کنډک وزې لري، چې یو زوی یې وزې او بل ورغمي هر ورځ د څړ د پاره بیایي، مازیګر مهال چې وزې راشي او د ورغمو سترګو پرې ونښلي یو بل ته داسې ناري وهي، چې د میندو او بچو مینه ترې له ورایه څرګندیږي.

کله کله، چې ځول او وربځې وي د کېږدۍ ښښتن څه نور پیڅولونه له کېږدۍ سره ونښلوي او خپلې وزې ترې لاندې پنډې کړي.

دا کېږدۍ چې د دې سړي او د وزو د پاره یو ښه سبب دی د همدې وزو له وزغمو جوړه شوې ده.

هو! دا کېږدۍ د همدغو وزو له وزغمو څخه جوړه شوې ده، خو وزغمي د وزو په شا باندې نورې هم شته چې د کېږدۍ کار ورځنې نه اخیستل کېږي او نه د ړلی د ګاټو مخه نیوای شي.

کوم وخت چې دې سړي د وریو له شاد او زغنې پرې کولې زه په دې نه پوهیدم، چې دا به یوه ورځ د همدغو وزو په ښه راشي مابه ویل چې دا سړی د دې وزو په پیسو او وزغنو دواړو باندې خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه کوي او په وزو باندې هېڅ زړه سوی نه لري، خو داسې نه ده دی خپلې وزې ډېرې ښې روزې، ده هېڅکله د خپلو وزو غوښو ته زړه نه کېږي، یوازې پۍ ورځنۍ اخلي او خپل ښه پرې کوي، پۍ هم ټولې نه ترې اخلي د وزو په غولانځو کې دومره څه پرېږدي، چې بچي یې ورباندې ښه ماړه شي. دا پۍ هم دی وړیا نه خوري، دی ترڅو وزې ښې مړې نه کړي د پیو اسره نه کوي، نو سړی ویلای شي چې پۍ هم دی د وزو په غولانځو کې اچوي چې د ورغمو ښه هم ورسره کېږي. دی پخپلو وزو دومره زهیر دی چې یا یې پخپلو زامنو پیایی یا ورته داسې سړی نیسي، چې هغه لکه لېوه د وړو وینو ته تږی نه وي او ډېر زړه سوانده وي چې ټوله شپه په ویښه تېروي او لېوان د وزو داړلو ته نه پرېږدي. دی ډېر پام کوي چې وزې یې داسې بوټي ونه خوري، چې هغه ورته ښه نه وي او نه یې په داسې لاره بیایي چې ګړنګونه او پانې نه وي او د لویدلو ډار پکې وي.

وګورئ! د وزو خاوند له خپلو وزو څنې څنګه ښه ګټه کوله او څومره ښه یې ورسره کول، د یوه قام پیاوړي او پوه مشران هم له خپل قام سره همداسې کوي، نو دغسې زړه سوانده مشرته به ولې سړی خپل ځان نه سپاري، بې له دغه راز مشرانو خو د یو قام ژوندون هم ډېرګران دی په تېره بیا په دې وخت کې چې ویښو او پیاوړو مشرانو ته ډېر اړولي لیدل کېږي..(۱)

---

(۱)کابل مجله ۱۳۱۹ حمل،۳ ګڼه،٦-۷ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قضاوت شعور

ځينې کسان دي چې په خپله پړه نه شي پوهېدلی او ټول نور خلک په خپل حق کې ملامت بولي، دوی هرڅه کولی شي مګر په ځان باندې د ملامتۍ حکم نشي کولي او خپله ګناه ورته د نورو له سوابه ښه ښکاري، دوی په خپل ځان او په خپلو کړو کې هېڅ قصور نهويني او داسې معلومېږي، لکه چې د دوی سترګې د ځان د ليدو د پاره نه وي د دوی تر ډيوې لاندې همېشه تياره موجوده وي او هغه څه چې بايد په ځان کې وګوري په جهان کې يې ويني، دوی چې په خپل ګريوان کې سرښکته کړي او ځانته متوجه شي يوه وړه ملامتي نه شي ليدلای، مګر چې بل ته متوجه شي ډېر واړه شيان په نظر کې غټ ورځي او په لږمانه کې هډوکي پيدا کوي، د دغسې اشخاصو انساني شعور ډېر کمزوری دی او د وجدا ن سترګې يې ړندې وي، دا راز خلک د انصاف او عدالت په پوله هم کله نه وي تېر شوي او بل آس له خپل ټټو سره هېڅکله نه برابروي، دغسې انسانان چې د خپل عيب او قصور له ليدلو عاجز دي او دغه توان نه لري چې د خپل سهوه او خپل نقسان اعتراف وکړي، د خپل ځان اصلاح هېڅکله نه شي کولی او خپل عيب ورته هنر معلومېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه قضاوت شعور چې په حيوان کې نشته او په انسان کې شته سړی مجبوروي، چې خپل ښه او بد وسنجوي او هغه وخت چې د ده معامله له نورو سره پيدا شي ځان ته ترخځونه وهي او ډېره ښه منصفي وکړي، هغه وخت چې انسان د ځان او د بل حق کې حکميت کوي او ځانته د قضاوت په حق قايلېږي. بايد خود خواهي او خود غرضي پرېږدي، د ځان مينه له زړه نه وباسي، د خپل او پردي فرق ونه کړي، د حق په ستوني پښې کېږدي او له حق څخه تېر نشي، عدالت او حقانيت له انسان نه همدغه تقاضا لري او د قضاوت شعور دا غواړي چې انسان به له ځانه سترگې نه پټوي او په خپل قصور به اعتراف کوي.

زه دا نه وايم چې څوک په هېڅکله کوم بد يا ناوړه کار نه کوي، هېڅکله به د چا په حق کې گرم او ملامت نه وي او نه به د نفس او شيطان په لار درومي، ځکه چې زه په دنيا کې د يوه معصوم انسان انتظار نه لرم او د انسانانو په هېواد کې پرښتې نه غواړم. زما ارزو يوازې همدغه ده چې انسان يو اصلاحي احساس او د تفاوت صحيح شعور ولري، چې خپل نفس محاکمه کړی شي او په خپله گناه اعتراف وکړي. کله چې انسان له ځانه سره يوازې کېږي او په خپل گرايون کې سرښکته کوي بايد خپل عيبونه خپل نقصانونه وليدای شي او ندامت وکړي. همدغه پښيماني او ندامت انسان اصلاح کوي او پاک خدای پرې خوشالېږي.

انسانان هم هغه انسانان ډېر ښه گڼي چې په حق اعتراف کوي او خپله پړه مني، هغه څوک چې گناه کوي او ځان گناهکار نه بولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته په قهر او نفرت ګوري او د خدای د رحم او مهربانۍ مستحق نه ګڼل کېږي. د انسان او شيطان فرق همدغه دی چې يو په خپل قصور او پخپله ګناه اقرار کوي او مغفرت غواړي هغه بل د خپلې سرکشۍ او نافرمانۍ دپاره دلايل پيدا کوي اوځان ګرم نه بولي.

د عصيان او بغاوت فرق هم همدغه دی او هغه شی چې له ګناه نه لوی جرم بلل کېږي، په خپله ګناه نه قايدل او خپله پړه نه منل دي.(١)

(١)کابل مجله، ١٣٣٣کال، ٦ګڼه، ١– ٢ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بختوره

دا ښـځه ځلوېښت کلنـه ده، مګر پـه خـواره جامـه کې اوسي او خـوراک يـې هـم خـوار دی، ځکـه لـه خپـل عمـر نـه زياتـه پخـه معلومېږي.

دا غريبه په خوارۍ او مزدورۍ شپې ورځې تېر وي او خپل بچي په هلوځلو، د يوه او بل پـه مزدورۍ ساتي، مګر پـه همدغـه حال کې يې خپل يو زوی په مکتب کې اچولی او د اولاد تعليم تـه يې هم توجه شته.

زه د دې ښځې له حاله ډېرخبر نه يم که څه هم دواړه د يوه کلي يو او يو وخت مو کورونه ډېر نږدې وو، ځکه چې زه ډېره موده پخـوا دغه کلي نه ښار ته راغلم او د کلي ژوند مې پرېښود سربېره پـردې په مونږ کې دا خوی هم شته، چې کـه څوک لږ غونـدې معتبر شي هغه بيا د مځکې خلک نه ويني او د خوارو غريب په حال ړوند او کوڼ شي.

مګر بيا هم په ړندو کې د يوې سترګې خاوند پاچا دی او دغـه راز پاچايي زما پـه برخـه رسېدلې ده، زه تـر ډېره حده زيـار کـاږم، چې د کوڼو رنډو او خواروغريب لـه زړه نـه خبر شم، د همدې لـه امله د دغې ښځې حال راته لږ غوندې معلوم دی او دومره خبر يـم چې د دې يـو مېړه مړ شو، نـو هماغـه کلي کې د هغـه تربـره پـرې نکاح وتړله، چې له دېنه ډېر مشر و او خپل عمر يې خوړلی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه بوډا شازلمی اوه کاله پس په حق ورسېده او دا بختوره ښځه بیا کونډه شوه، یوه ځوانه یا نیمزالې ښځه، چې د زاړه بوډا له قید خلاصه شي ستاسو خوښه چې بختوره یې ګڼئ او که نه؟ زه خو ورته بختوره وایم (که څه هم اصلي نوم یې بل دی).

هو! بختوره دوهم ځل بیا کونډه شوله او دغه نیک بخته یا بدبخته کونډه یوه ورځ سرماتې او لاس ماتې محلي حکومت ته راغله او دخپل مظلومیت عرض و داد یې کاوه، دا کیسه ډېره اوږده ده زه یې له نورو برخو تېرېږم، مګر یوه خبره نشم هېرولی، هغه دا چې هغې وویل: زه کونډه یم، ځکه مې خلک سرماتوي.

د بختورې شپږکلن زوی هلته ولاړ او مورته یې وویل: ولې (لالی) دې مېړه نه دی؟ قاضي صیب خو د ماشوم خبره وانه وریده، ځکه چې د ماشومانو شاهدي نه ده قبوله او په همدغه وجه مشران د کشرانو خبرې نه اوري، مګر په ماکې دومره لرې نه و، چې ماشوم غږ مې غوږ ته ورسیږي. ما د ماشوم خبره بې څه ونه ګڼله، ځکه د حقیقت په لټون کې شوم او دا راته معلومه شوه، چې د بختورې دوهم مېړه چې مړشو، نو د هغه تربرونو بختورې ته وویل:

د پښتنو کونډه، مېړوښه ده.

ته باید له دې ځایه بل ځای ته په خوارۍ او غریبۍ پسې لاړه نه شې، نه چې ته له بل قامه کوم مېړه وکړې او مونږ ته سپکه را واړوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بختورې وويل: زه هېڅ کله بل مېړه نه کوم هر چېرته چې يم کونډه به يم زما زړه له ميړه نه داسې تور دی، چې بل ميړه ته به هېڅکله زړه ښه نه کړم.

تاسې ما ازاده پرېږدئ، چې خپلو بچو ته نفقه او جامه پيدا کړم.

ترېرونو دا خبره ونه منله او پخپله خبره ټينګ وو، اخره کې بختورې د هغوی په کورنۍ کې د لسو ورځو په هلک (لالي) غږ وکړ، چې لالی زما مېړه دی زه به د ده په نامه ناسته يم.

تربرونه په دې قانع شوه او پوه شول، چې دا اوس بل مېړه نشي کولای، ځکه يې ازاده پرېښوده.

وګورئ! يوه ځلوېښت کلنه ښځه هم د لس ورځې هلک ميرمن کېدای شي چې د لسو ورځو هلک قبول کړي او په دغه ډول د خپل تېر عمر تلافي وکړي. اوس بختوره پوره ازادي لري او په خوارۍ مزدورۍ پسې، له خپل مېړه او بې د هغه له اجازې لرې ځايو ته مسافرت کولای شي د عصرې ژوند يوه کامله نمونه ده.

په همدغه وجه زه دغې ښځې ته بختوره وايم او په همدغه نامه يې معرفي کوم. [1]

---

[1] کابل مجله، ورى،۱۳۴۰ل کال، لومړۍ ګڼه، ۱۹ – ۲۰ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان ساتل

يــوه ورځـــې ســحر ووې پــه خنــدان كــې
دا قــانون مــدام جــاري دی پــه دنيــا كــې
چـــې ضـــعيف د زورور خـــواكې وركيــږي
لكه وركه چې سپوږمۍ شوه د لمر خوا كې

هو! سپوږمۍ چې هرو خت دا خپل نيمگړی استقلال له لاسه وركړی او د لمر په خواكې ځای ونيسي، خو خپل موجوديت بايلي او د لمر په پلوشو كې وركه شي، لكه ضعيفان چې د قوي او زورورو په خواكې وركيږي او محوه كيږي يا لكه هغه قوم چې د بل قوم لاس لاندې وي او د هغوی د علم وعرفان په رڼا كې د دوی ذات او جمال ترې نيسي (علم و عرفان كه څه هم د بشريت مشترک مال دی، مگر يو قوم يې د خپلې ژبې په واسطه خپلولی شي)).

خير دا بل بحث دی مونږ بيرته خپلې موضوع ته راگرزو او دقوت په ټكي رڼا اچوو.

دا خو طبيعي قانون دی چې د حيات ماشين يې د ضعيفانو له خوږو په بل شي نه چليږي او ترڅو يو مړنشي بل نه مړيږي.

وگوره! مرغومی او تنكی وری.... په شنه گياه چاغ او تيار شي او بيا د يوه قوي جنس د پاره غوړه او خوندوره مړۍ جوړه شي. بزگر هم چې پخپل كښت كې للون كوي ضعيف بوټي باسي او قوي پريږدي، لكه چې ضعيفان په دنيا كې هيڅ حق د بقا نلري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زور او قوت تل ليوانو ته په رمو کې برخه او د درياب کبانو ته په چنجيو باندې د رزق حواله ورکوي؟

هو! دا د طبيعت کرشمه ده چې له يوې خوا داړونکي ليوان او له بلې خوا د مظلوميت نمايندګان لکه پسونه او نور بې وسلې حيوانات پيدا کړي، ترڅو چې د ځمکې مخ په وينو سور او رنګين شي، نو ويلی شو چې د ځمکې مخ د خونريزۍ صحنه او د زور ازميلو ميدان دی.

نه يوازې ځمکه، د اسمان لمنې هم کله کله لکه کربلا په وينو رنګينېږي او فضا هم د جګړو او کار زار د پاره مستعده ګرزي، زور او قوت تل خپل ښتن ته دضعيفانو وينې لکه اب حيات ښکاره کوي او مجبوروي يې چې يا د چا اوښکې تويې کړي او يا يې وينې وبهوي، ځکه چې وقوت باغ او بڼ يې له وينو په بل شي وده نکوي او بايد د قصاب غولی او د لېوه پنچې دواړه په وينو سره وي دا ځکه چې له غوښو نورشيان لکه: غنم، وريجې، خوږې ميوې، شودې او داسې نور د انسان متلون ذوق او هوس نشي قانع کولی او نه د لېوانو غذا کيدای شي، نو انسان به ترينه دمدنيت په مرسته مړۍ جوړوي او پس له ډېرو تحولاتو او څو رازه تغيراتو به يې خوري او لېوه به يې د خپلو پنجو په فطري زور ترخولې کوي.

نو انسان ته خدای د غوښو خوراک روا کړی دی او ليوه هم چا ندی منع کړی که نه دا څېرونکې پنچې به يې نه درلودلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو دا څرګندہ خبرہ دہ او هر څوک یې منلی شي، چې زور او قوت ژوندون وقایه او د حیات د بنې دپارہ یوښه پسرلی دی او دا هېڅ ممکنه نه دہ چې د هر چا حیات بې د بل له استهلاک ځنې محفوظ وساتل شي، ځکه چې نباتات هم یو قسم د حیات اوبه نشوې نمایي قوت لري، چې استهلاک یې د انسان اوحیوان د بقا دپارہ ضرور دي، نو لازمه دہ چې بعضې د بعضو دپارہ قربان شي.

په حیواناتو کې خو طبعاً همدغه قانون دی چې ضعیفان قربانېږي او قوي باقي پاتې کېږي. انسانان که څه هم لدې قانونه بیخې نشي خلاصیدلی، مګر لکه سپي په خپلو مینځوکې یو په بل ښکاره خولې نه لګوي او غوښې یې نه خوري اګر که اکثره حیوانات هم د خپلې نوعې د غوښو نه پرهېز دي او دا کار یوازې په انسانانو پورې خاص ندی، مګر صحیح انسانان برسیرہ پدې چې د خپلو هم نوعانو غوښې نه خوري او ابرو یې نه تویوي، یو له بله سره مرسته او ملګرتیا هم کوي چې دا خوي د حیات د ساتلو دپارہ ډېر ضرور دي او همدغسې قوم باید باقي پاتې شي.

خیر د انسان د فضلیت دلایل خو زښت ډېر دی، مګر څه شی چې د دہ د بقا د ضرورت دلیل کېدای شي هغه دا دی، چې ټول موجودات د ځمکې حاصل او کښت بلل کېږي، نو هرڅوک چې د ځمکې د ابادۍ وړ او د کرہ ارض معمار او ابادوونکي باله شي هغه حق لري، چې بعضې موجودات خپل بقا دپارہ قربان کړي او دا خو نه یوازې انسان دی چې له وچو میرو نه شنه باغونه او لوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوی ښارونه جوړوي او د ځمکې مخ په هر راز بوټو او کوکیو ښایسته کوي.

هو! دا یوازې د انسان لاس دی چې د دنیا بازار ته یې رنګ و روغن ورکړی او د تمدن په نقش ونګار یې ښایسته کړی دی.

بلبل او بورا یې په ګلو خوشحاله کړی او پتنګ ته یې لکه شمع با حرارته معشوقه پیدا کړېده، زراعت او فلاحت خو د ده په توجه دومره ترقي کوي، چې د مرغانو خولې یې په باغو کې په هر راز میوو خوږې کړې او حیوانات یې په شنه او تنکۍ ګیاه ماړه کړي دي.

طوطیان د شنو ونو په سروکې د ده شکریه ادا کوي. عندلیب او قمري د ده د سعې او کوشش ثنا او صفت کوي چرګان د ده د دسترخوان پوتې خوري، مېږیان او نور حشرات هم د ده غلې له امباره بېنوا نه ځي. انسان دی چې د زراعت او فلا په هنداره کې د کال څلور فصلونه د فلمونو په صورت ښیي او دنیا لکه یوه سینما د ساعت تېرۍ ځای ښکاره کوي که نه په سپیره ځمکه او وچ ډګر بهار او خزان هېڅ فرق نه لري او نه زمانه بې شپو او ورځو نور رنګونه پیدا کولی شي، نو زمان او مکان د ده مرهون دی او مدنیت وعرفان د ده د فکري قوت او استعداد مظاهر ه بلل کېږي.

ښه! نو دغسې یوه شریفه نوعه چې وجود ته یې دنیا ډېر احتیاج او ضرورت لري او پخپل زیار او کوښښ مړه او سپیره ځمکه ویښوي او دومره څه پکې پیدا کوي، چې د حیواناتو ښه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره کېږي ایا هغه ته عقل او شریعت د ځمکې په پیداوار کې دومره حق نه ورکوي، چې خپل حیات پرې محافظه کړي.

ایا هغه پسه چې انسان د هغه حیات اداره کړی دی دابه ورته ښه وي، چې په غوښو او وینو یې یو لیوه موړشي او د نورو پسونو څېرولو او داړلو ته لاقوت پیداکړي او که دا چې د انسان په وجود کې تحلیل شي او د یوه شریف مخلوق جز وګرزي؟ نو د انسان اصلاحي او تعمیري قوت ده ته په حیواناتو کې د تصرف حق ورکوي او د ده د باداری جغ د نورو په غاړه ږدي که دانه وي انسان او لیوه څه فرق نه لري دواړه د پسه ورمېږ ماتوي او غوښې یې خوري، لیوه یې لا اومه خوري او دی یې په اور هم کړوي.[۱]

[۱] کابل مجله. ۱۳۱۸ کال، ۱۱ ګڼه ۸. ۱۰، مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کټوري

هغه څوک چې هېڅ نه لري هم څوک مېلمه کوي؟ هو! یوه ورځ زه یوه داسې سړي کره مېلمه وم چې پوله او پټې یې هېڅ نه درلود په لو او لور یې خپلې شپې تېرولې او د کاله ټول خځوړي یې دومره نه و، چې د یوه بډای او شته من سړي د غاړې کالي پوره کړي. پدې کاله کې بې له سپوږمۍ بله ډیوه نه وه او د هر چا سرو پړدی خپل لاس و.

دې سړي په دغه ورځ برسیره پدې چې خپل زوی (کټوري) ته یوه سدرۍ او یوه سره خولۍ اخستې کورته یې هم څه غوښه راوړې وه کټوري چې وروسته له ډېرو وختونو خولۍ موندلې او نوې سدرۍ یې اغوستې ده له هلکانو سره لوبې کوي او داسې منډې وهي لکه چې نور هلکان پلی او دی سپور وي، کله چې کاله ته راشي او د غوښو کټو په نغري باندې ووینې په منډه بیرته ځي او نور هلکان خبروي، نه زیری پرې کوي، نورو هلکانو که څه هم پدغه ورځ لا څه چې ډېرې ورځې یې غوښه په سترګو نه ده لیدلې، خوپښتانه دي او ورته ښه نه ښکاري چې د دوی له کاله د بل په کور کې ښه څه پاخه شوي وي. هو! هېڅکله دوی دانشي زغملی چې بل څوک له دوی نه پورته او لوړ وي، نو هر یوه چا لړمون او چالرې او کلمې ښودلې یوه یوه به لا ویل چې مونږ غلمینه ډوډۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

او چرګ پوخ کړی دی، دا خبرې دوی په داسې خوند کولې لکه چې لګیاوي خوري یې، نه خدا یېږو په خوړلو کې یې لا دومره خوند نشته، کټوری یوازې له هلکانو سره دا خوږې خبرې نه کوي موږې یې هم د ښځو په ډله کې ناسته ده او وایي: وئ! لاړه شم چې د غوښو کټو مې ونه سوزي، غوښه خو نه سوزي، ځکه چې کټو تر خولې له اوبو ډکه ده هغه تر سبا هم نه وچېږي، خو دا غواړي چې نورې ښځې خبرې کړي.

د کټوري پلار هم چې خپل ګلالی زوی په ښو کالیو کېويني من من غوښه اخلي او په کالیو کې نه ځایېږي، خو له بلې خوا چې د خپلې ښځې زاړه ټیکرې او شکیدلي کمیس ته ګوري سور او تور ټول په زړه کې ګرزي، خو داسې څوک نشته چې د ده زړه پرې ورشي او څه پور تري وغواړي، سره له دې تر اوسه پورې ما دغسې خوښې په ډېرو لويو او شتمنو کورونو کې ونه لیدله، ځکه چې د شتمنو او بډایانو زړونه هغه څه غواړي چې هېڅکله یې لاس نه ور رسیږي د دوی خوښې دومره وړیا نه ده، چې په دومره وړو وړو خبرو لاس ته راشي، د دوی سترکې په ټوله نړۍ هم نه مړېږي. د لویو کورو لوی لاڅه چې وړو ته یې هم ډېر خوندور څېزونه بې خونده او وریښمیني ټوټې، لکه بیستۍ داسې ښکاري، د دوی نړۍ وریجې که هر څومره غوړې او غوښې پکې ډېرې وي د نورو د تناره له تک سور سکړک او شیدو سبو یا شړومبو ځنې په خوند کې ببرته پاتې کېږي نه پوهېږي چې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې؟ سپین پګړی خو وايي چې د دوی په نګولي کې پرښتې خوند رډي پرښتې دي چې دوی سره خو دومره ښه کوي.

نه ښه دی که ښه ځېزونه د نورو په مخکې اینښي وي خوند د دوی په برخه رسېدلی دی، ښه چې خوند د دوی په برخه رسېدلی او خوښي هم د دوی په کور کې ډېره ده، نو دوی نور څه غواړي.

دوی خو دومره ډېر ناروغه کېږي هم نه، چې لکه بډایان په لوړو وریجو او لږ کلکو غوښو نس خوږی شي، دوی خو بې ترو ځیزونو ښایسته ډېره ډوډۍ خوړلی شي او که نور څه ونه مومي د غره شنې مومانې، نانګه، پرګي او نور هم خوړلی شي، ځکه چې دوی لا د پستو او خوندورو ځیزونو خوند نه دی لیدلی، دوی په لږ څه ډېر خوښیږي او د چا ښه هېڅکله نه هېروي، نور ښه خو لاڅه کوې دوی د یوه سړي په تشه خبره دومره خوښیږي ته به وایې چې ټوله نړۍ د همدوی شوه، دوی له هغو لویو سړیو چې دوی سره کله کله په خلاصه ټنده خبرې کوي ککری هم نه سپموي، وش (وی) د دوی ککرۍ څومره وړیا دي ښايي، چې دوی په لږ څه دومره خوښیږي او بډایان په ډېر څه هم نه خوښېږي، نو ولې څوک له دوی سره ښه نه کوي.[1]

---

[1]- ۳۱۸ کال ۹، ګڼه ۳۰، ۳۱ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شاعر مقام

ای د سوي زړګي خاونده! ته د دنیا هغه قلندر یې: چې د دوهۍ په غاړه د سطانۍ خوبونه وینې او د اسمان په ستورو حکمونه او نازونه کوې ته، هغه څوک یې چې زړه دې د ښکلو او نازولو پښو لاندې دی، مګر د ماغ دې په اسمانو کې لوبې کوي.

هو! ستا زړه او دماغ یو له بله ډېرلېرې دي او ته هر وخت په دوه نړیو کې ژوند کوې، ته لکه یو بې پروا پادشاه له ډېرو شتو سره دې نیمګړي بازار ته راغلې، مګر ستا شته دلته هېڅ قیمت نه لري او پدې بازار کې نه چلېږي، دلته څوک د نستر نوزر په دوه پیسونه اخلي او نه هغه سرې اوښکې، چې شاعر یې د یاقوتو و مهماني بولي څه بها لري.

ته رښتیا وایې:

که مې څوک په فقیرۍ شمېري فقیر یم
که مې څوک په امیرۍ شمېري امیریم
د کاملې عقیدې له برکته
د دوهۍ په غاړه ناست شاه جهان یم
گدای میکده کیست وقت مستي بین
که ناز بر فلک وحکم برستاره کنم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مـــاغ برفلـــک ودل بزیـــر پـــای بتـــان
زه سـبا چـه میطلبـي دل کجـا دمـاغ کجاسـت
نقـــد شـــاعر در خـــور بـــازار نیســـت
نـــان بـــه ســـیم نســـترن نتـــوان خریـــد

ستا پېغامونه بیا راغله او ستا د سرو اوښکو مهماني راورسیده ته وایې څومره به ښه وکه زما سریندې د ندافانو د ډانډس کار کولی شوای یا د بلبلو د نغمو قدرکیدلی.

دا سندره تاپه ډېر خوند وویله او ستا د رباب خواږه غږ ته د هوا مرغان هم راښکته شو، مګر هغه اوښان چې پرې خپل بار وړي د دې نغمو په خوند نه پوهېږي او بې له وښو نه نور څه نه پېژني. تاله ما نه پوښتنه کړې، چې د شاعر مقام چېر ته دی؟ زه نه پوهېږم چې ته پدې پوښتنه کې د څه راز جواب ارزو لرې؟ که غواړې چې خپل مقام د خلکو په نظر او هغه ځای کې وپېژنې، چې ته په کې ژوند کوې او خلک په کې په ځایونو او مقامونو جګړې کوي، نو راشه!! چې در وېې ښیم:

په هغه شپه چې مونږ او تاسې وویل چې سبا به ته...بجو...ځای ته ځو.

سبا زه او ته راغلو خو هغه دوه نور...لا نه وو راغلي، موټروان ته مو ډېر وویل چې دمخه ځای راکړې، خو هغه ته د ... مدیرصاحب او د... سرکاتب ویلي و، چې سبا مونږ...ځای ته ځو د موټر په مخکې به بل څوک نه کښینوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوی هم څه شېبه وروسته راغلل او معلومه شوه چې زمونږ ملګري وو، دوی مونږ ته ډېر وويل چې راځئ تاسې دمخه کښېنئ، مګر مونږ ته موټروان په کوز سرکې ځايونه تعين کړي وو.

مونږ هغه وخت پدې نه پوهيدو، چې بر ځايونه خدای د ډېرو خلکو دپاره پيدا کړي دي او نه زمونږ په نظرکې دې خبرې څه معنیٰ درلوده، چې يو ملګری به له بله نه په پټه د ځای په نيولو کې کوښښونه کوي يا به موټروانان په پټه ګوري.

څه ساعت وروسته د موټر خلک پوره شوه او موټر وخوځيده - د لارې ګردونه په خير تېر شوه، مونږ هم يوه کلي ته ورسيدو چې هلته بايد شپه تېره کړو، هلته هم زمونږ د ناستې کوټه له موټر نه کمه نه وه او بر سر و کوز سر يې هماغه مثال درلود.

دا شپه هم په خير تېره شوه او سبا د سيل و تفريح اصلي ځای ته ورسيدو، د هغه ځای مشر او د واک خاوند خپل کور ته وبللو، چې د دغه ځای طبيعي ښايست او ښکلو مناظرو مونږ غوندې څو تنه نور هم رابللي وو او په همدې کور کې ميلمانه وو.

دا دوه ډولې که څه هم بيل بيل راز خلک وو، خو بيا يې هم له ليرې څه نه څه اشنايي لرله او په نومونو يې يو له بله پېژندل.

که چېرې په دنيا کې دروغ ويل رواج نه وي او ظاهري خبرې اعتبار ولري، نو ويلی شم چې نصب العين او ايده ال يې هم يو او مشترک و، چې د وطن لوړتيا او د ملک سعادت يې بولي. پدې کور کې هم زمونږ د موټر وړاندې ناست ملګري د هغه رسمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارتباط په اثر کې چې له کوربه سره يې درلود ښايسته نمانځل کېده او هغو نورو هم د خپل اعتبار او معتبرۍ په اندازه ځايونه نيولي و، چا چې لوړو مقاماتو ته زياته لاره درلوده او ډېر صاحبان يې پېژندل هغه له ټولو نه وړاندې ناست و او غټو غټو بالښتونو ته يې اړخ لګولی و په خبرو کې بې هم غټ خلک زيات يادول او هرساعت به يې د هغوی د صحبتو خبرې اترې کولې، تابه ويلې چې ټول عمر يې له همدوی سره تېر شوی دی او هېڅ کله يې له کوم خوارو غريب سره د خدای په جات هم کومه خبره نه ده کړې.

زما شاعره وروره! په دغه شپه ماته هغه شپه راپه يادشوه چې زه او ته ماښام له بېړۍ نه ښکته شوو او د بېړۍ له نورو ملګرو سره يو ځای د خان هجرې ته ولاړو، مونږ د خپلې بېړۍ ملګري نه و پېژندلي، چې څوک دي او څه کار لري؟ مګر د خان په حجره کې مو وپېژندل چې د سور ځنډي لونګۍ خاوند د...ځای خان او د خان په حجره کې يې ډېر قدر او عزت کېده هغه بل هم، چې د علاقه دار ميرزا و ډېره نمانځنه يې کيدله او له نورو ملايانونه يې ډېر فرق درلود.

هغه بل مور سوداګر، چې ببر پوستين يې اغوستی و او هرساعت به يې د پوزې نسوار کول هر چابه ورته څنګ وڅټ واهه او په ښو ښو نومونو به يې يادا وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا به هم په یاد وي، چې زه او ته څنګه ایسیدو؟ او په کوم ځای کې ناست وو؟ له ما او تا نه چې پوښتنه وشوه مونږ څه وویل چې څوک یو او څه کار لرو؟؟

زه تاته د لوی خدای په بې نیازۍ سوګند خورم، چې ما ستا په معرفۍ کې ستا د تحقیر اراده نه درلوده او دا راته نه وه معلومه، چې شاعر به په دې حجره کې د سازنده معنیٰ لري او موسیقي ته به په سپک نظر کتل کېږي، ځکه چې پدې تحقیر کې زه هم درسره شریک وم.

سحر چې زه او ته له کلي راووتو او خپل ځانونه مو د خلکو په نظر کې ولیدل ډېر خپه وو.

تاته په همدغه شپه دا سودا پیدا شوه چې له خپل ذهني او خیالي اسمانه راښکته شې او همدغو خلکو غوندې شې، مګر د دې دنیا دا عادت دی، چې که سړی د ځان لوړتیا دپاره کوښښ کوي پچه ورته پیچومی کېږي او که له ګړنګه ځان غورځوي په ډېر زیار یې هم نه مومي ته به هرڅه شې، مګر د هغه میرزا ځای به ونه نیسې.

تا ما ته وویل په کوم هېواد کې چې انسان په دباندیني وضعیت پېژندل کېږي او د غټو خلکو پېژندنه او اشنایي پکې اکسیر وي هلته باید سړی په معنوي فضایلو او پټو ښېګڼو پسې ونه ګرځي او نه خپل عمر د نفس په تزکیه او تربیه کې تیرکړي.

دا مطلب تا په ډېرو جذابو پیرایو کې ونغښت او ودې ویل هغه څوک چې نه یو وړې مړولی شي او نه یو بربنډ پټولی شي، نه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وهـل او تکـول لـه لاسـه پـوره وي او نـه د چـا د لښـتې پـه مخکـې سپرکيدی شي د هغه به څه قدر او څه قيمت وي؟؟

تالکه يو هوښيار زړه سواندې ماتـه د دې دنيـا د اسـتوګنې لارې ښودلي او ويلي دي:

څه کېږي که څوک يوه داسې سړي تـه غـاړه ټيټـه کړي، چې پـه سلو ځايو او حجرو کې ورتـه سرونه ټيټېږي او هر څوک ورتـه پـه ښه سترګه ګوري.

پدې تجارت کې، خو هېڅ تاوان نشته او په هرحساب يې ګټه تر زيانه ډېره ده، ماهم دا خبره له تاسره ومنله او په تاپسې روان شوم چې ناڅاپـه د شعر جذبـه راغلـه او شـاعرانه تخيلاتـو لـه تانـه بيـل کړم، زه نه يم خبر چې کوم ځای ته ولاړم او چېرته ورسېدم؟

خو دومره پوهېږم چې هلته د دې ټيټو خلکو دود او دستور هېڅ نه و او نه دا فکرونه او خيالات پکې چليدل.

هلته هېڅ انسان د بل په کمال نه شو تبريـدلی او نـه د يـوه سړي غټوالی په بل کې حلول کولی شو. د هر چا قدر او قيمت د نفسي او ذاتي موجوديت په لحاظ و او هېڅوک د چا پـه ښو ګڼلو او بـد کتلو نه بل راز کيده.

زما په زړه کې د دغسې شهرتونو او اعتباراتو احساس او شعور مړ شو او لکه يو ګنهکار بنده خدايي محکمې تـه وړانـدې شـوم، چې هلته بې له خدايه د بل چابندګي ډېره بده ايسيدله او د نورو ثنا ويل لويه ګناه وه، ځکه زما پـه اراده ډېر لغتونـه وويـل شـوه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

وپوهېدم چې سړی تل د خان په حجره کې نه او سېږي او نه پـه هر کور کې د دغسې مېلمنو قدرت زيات وي.

ماته بې له الفاظو دا وویل شوه چې دځمکې او اسمانو خاوند بې د انسان له نفسي حقيقت او اعمالو نه بل شي ته نه ګوري او د حق په حضور کې دغه باطل رنګونه او اعتبارات نه پاته کېږي. [1]

[1]-کابل مجله ۱۳۲۳ کال،۱ ګڼه، ۸- ۱۱ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه ژوند کوو ؟؟

هغه ورځ په کور کې ناست وم، چې دروازه وټکېدله او ورپسې متصل د زنځير شرنګهار پورته شو، په بيړه له کوره راووتم او له خپل يوه دوست سره مخامخ شوم وروسته تر يوه مختصر روغبړ څخه معلومه شوه، چې د ده د زوی واده دی او زه بايد خپل اشنا دکاندار ته ورسره ولاړشم، چې ټوکري ورباندې ګران خرڅ نکړي او په سودا کې يې ونه غولوي.

د دوستانو خبره سړی په ډاګ نشي غور ځولی، نو بې له کومې بانې او پلمې ورسره وخوځېدم په دکان کې مو لا سودا نه وه تمامه کړې، چې کټوری راپيدا شو او ډېر وارخطا معلومېده له هغه نه مو چې پوښتنه وکړه پخپل کورو کلي کې يې له چا سره خپړې لګولې وې، چې د ده له لاسه عريضې ته تللی و او پخپل سر يې خاورې باد کړې وې.

له کټوري سره تګ لا ډېر ضرور، چې له وهلو ټکولو نه خلاص شي او څوک ورسره ګوتې ماتې نکړي، که زه ورسره نه يم خدايزده چې څه به ورسره وشي او څومره به زيانمن شي، زه بايد په غم او خوشحالۍ کې له خپلو دوستانو سره مرسته وکړم او ورسره وځغلم، هغه څوک چې پنځه تنه يې پېژني او اشنايان پيدا کړي د هر چامخ ور اوړي او هر څوک ورځنې يو ځای او بل ځای ته تګ غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه چې مود ده کار خلاص کړ او بیرته را وګرزیدو په لاره کې راته زلمی ولاړ و، چې باید ډاکتر ورته وګورم چې کور ته ورسره و لاړشي او د زوی علاج یې په ښه شان وکړي.

دا کار هم بې زما د لحاظ خرڅولو نه نه کیده او واسطې ته پکې ډېر ضرورت لیدل کېده له ناکامه بیا بېرته وګرزیدو او د ډاکتر کوټې ته ورغلو هغه خپل تګ که څه هم ډېر ګران خرڅاوه، خو زمونږ خبره یې ځمکې ته ونه غورځوله او راسره روان شو په دغه وخت کې نه پوهېږم څه پیښ شوي و، چې ګاډي وانان په سلو روپو هم نه راضي کیدل، خو ښه و چې کلي ته ننوتو ګورو چې د میراجان په کور خړې اوښتې وې.

د کلي کور خلکو ته مو وویل، چې خدای دې انصاف درکړي، ولې په یوه سړي باندې په نا حقه ګوتې لګوئ او بد ورته وایئ، اخرمسلماني ده او د قیامت ورځ مو په مخکې ده، خپل خدای ته به سبا څه جواب ورکوئ، یو مسلمان په ناحقه ځورول څومره بد کار دی.

هغوی وویل مونږ څه وکړو؟

ګلاجان د یوه او بل په کاله ننوت، چې تاسې به ضرور بد پرې وایئ او ګوتې به پرې لګوئ. هغه بله ورځ چې علاقه دار غوښتې وو هغه هم وویل زه یې پېژنم، چې بد سړی دی او تاسې یې پرده کوئ که چاپه تحقیق کې چشم پوشي وکړه زه به ورسره ګورم.

نو مونږ څه وکړو ګلاجان هلته هم خپله خبره پخه کړې وه او مونږ ته یې هم ځینې خبرې وکړې، چې که تاسې پرې بد ونه وایئ سبا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ تاسې ته بد ښېږي او جرم درباندې راځي. په دغه وخت کې زه لږ څه د حیات او ژوندانه کیف او ډول ته ملتفت شوم چې مونږ څنګه ژوند کوو؟ او په ژوندون کې څه شی ته ډېر محتاج یو؟ که کله یوه ډاکټر ته ورځو او علاج ته مو ضرورت پیښ شي، نو هم به اشنایان ور ولو او که په یوه دکان کې سودا کوو یا یوه ځای ته په ګاډي کې ځو هلته هم اشنایی او پېژندګلوی ته ضرورت لیدل کېږي.

په تحقیقاتي او جزایي امورو کې هم اشنایي دومره اغیزه لري چې ښه بد کړي او بد ښه کاندي، ځکه چې دوستي او اشنایي په ټولو حقایقو غلبه لري او د طلا په نرخ خرڅېږي. همدغه سبب دی چې مونږ په اشنایی او پیژندګلوی، پسې لکه باښه لوړې ژورې لټوو او سرونه پرې ماتو، د یوه سړي کمال او لیاقت شخصیت او لويوالی په همدغه معیار سنجوو، چې څومره او څنګه خلک یې پېژني او د اشنایی په برکت څه کارونه کولی شي.

غوښې د هر چا خوښې دي، مګر د پیشکې ورپسې زېړې دی، اشنایي په هر ملک کې ښه ده، مګر په دې ځای کې د کیمیا بوټی دی کوم کارونه چې دلته په اشنایی کېږي. هېچرې نه کېږي او په هېڅ شي نه کېږي د همدې له امله وایي:

یارمې هندو زه مسلمان یم　　　د یار دپاره درمسال جاروکومه

یار د یار دپاره خوري د غویي غوښې

هر کله چې د یاری او اشنایی دپاره هندو د مسلمان او مسلمان د هندو چمونه کوي او ناحق د حقو ځاي نیسي، ته ووایه! چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړي به دبدو خلکو په اشنايۍ کې له څومره ګناهونو سره اشنا کېږي او د هغوی د خواهشاتو دپاره به څه څه کارونه کوي.

ځينې کسان وي چې له خپلو دوستانو او اشنايانو کله کله داسې کارونه هم غواړي، چې نه په عقل برابرېږي، نه له شريعت او قانون سره موافقت لري، په ځينو وختوکې بايد يو اشنا له بل اشناسره په ناحقو دعوا او جګړو کې داسې ملګری شي، چې هم به ورسره منډې رامنډې وهي او هم به په سلو دروازو او سلو کوڅو ورسره ګرزي، ځکه چې دغسې وسايلو او وسايطو ته هرڅوک محتاج دي او هرسړی مجبورېږي، چې خپل اکثر کارونه په دغسې وسيلو اجرا کړي.

ټول کارونه او ټول شيان لکه د نان واې ډوډۍ داسې نه دي، چې په يوه معين نرخ او معين مقدار د هر چالاس ته ورشي او کومې واسطې ته پکې ضرورت نه وي يا لکه د جمعې لمونځ هر څوک يې بې د ملا امام له اشنايۍ وکړی شي، ځکه چې زمونږ اکثر اجتماعي کارونه چې په يوه او بل اړه لري د اشخاصو په کيفي وضيعت او اني حالتونو موقوف وي، که کله د يوه سړي طبيعت ښه او پام يې په نيکو وي غرونه د سړي په مخکې اواروي، مګر که په چپ اړخ را پاڅيدلی وي، نو بيا يې هېڅوک لاړې ته نشي راوستلی او سړي ته پچه پېچومی کوي، د همدې له امله افراد هم پخپلو کارو کې په ځان اعتماد نشي کولی او نه د محض معقوليت او حقيقت په ډاډ کوم کار ته وړاندې کېدی شي، هره ورځ د يوې ورځې دپاره د يوه او بل معقول او نامعقول مراعاتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي او د دې دپاره چې بل څوک د ده بیځایه لحاظونه وکړي، دی هم د هر چا لحاظ کوي او په همدغه مراعات او لحاظ کې خپل پېشرفت او خپل تجارت هم ګوري، همدغه شی ده ته دور اندیشي او عاقبت سنجي معلومېږي، نو ځکه د ضرورت په وخت کې هر راز بې قانونه او بې لارې کارونه کوي، مګر لحاظ او مراعات په هېڅ حال کې نه پرېږدي، که کله کوم سړی په یوه ښه نیت او پاک فکر له دغسې مراعاتونو او لحاظونو سره مبارزه او جګړه شروع کړي خلک ورپسې سل خبرې کوي او په سلو نومو یې ستایي، هر څوک یې ملامتوي او د هر چا په نظر کې بد ایسي، هېڅوک ورته په ښه سترګه نه ګوري او د ټولو د سترګو اغزې شي.

که څوک غواړي چې هرعیب یې پټ وي او ډېر دوستان ولري باید د دوست او اشنا مراعات ولري او هرڅه چې هغه وایي دی یې ومني که دیوه دوست خواهش په قانون برابر وي او که نه، ګناه وي او که خیانت ګران وي او که اسان سړی باید پکې نه ونه وایي او د یار دپاره درمسالونه جارو کړي.

مونږ له خدایه هېڅ کله په دعا کې دا نه غواړو، چې یا له اسمانه پخه ډوډۍ راته را ولېږي یا د الوتلو وزرونه راکړه چې مونږ وروخېژو، مګر د یوه دوست او اشنا څخه په ځینې کارونو کې دغسې مرسته او معاونت هم غواړو او د غرو قدر بارونه ورباندې ږدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ په مدني کار او اجتماعي حیات کې دا خبره ډېره ضرور ایسي، چې د دغسې اشنایی لمن ټنډه کړو او خلکو ته دا وښیو، چې رسمي او اجتماعي امور د یوه قانوني او وظیفوي شعور په اثر په یوه مثبت ډول او مقرر صورت اجراکېږي، چې هېڅوک او هېڅ شي پکې متاثر نشي او هېڅ راز اشنایي یا مخالفت او موافقت پکې تغیر نشي پیښولی.

که مونږ پدې موفق شو، چې د قضاوت او حکمت په وخت کې پخپل ورور باندې رحم او په دښمن قهر ونکړو باید په دې پوه شوو چې اشنایي په شخصي او اخلاقي امورو کې تاثیر لري او له خپلو حدودو نه هغه خوا حقوقي مسایلو ته تجاوز نشي کولی بیا به هېڅکله دغسې چمونه نه کو او نه به په واسطو او وسیلو پسې ګرځو، نو څه به کوو؟ د احتیاج په وخت کې به ورته قرض یا بخشش پیسې لېږو، مګر د هغه دپاره به د دروغو شاهدان کېږو نه او نه به له حق او حقیقت سره جنګ او جګړه کوو، له خپل ملګري سره به په لور، یوو او غاښورو کې مرسته کوو، مګر پردی پولې به ورته نه وهو.

زمونږ اروا حو له لوی خدای سره عهد کړی، چې په نیکۍ او تقویٰ کې به له نورو سره مرسته کوو، مګر په ظلم وګناه کې به د چا نه ملګري کېږو [1]

[1] - کابل مجله، ۱۳۲۳ کال، ۱ ګڼه، ٦ – ۹ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ

په باغ کې بعضې ونې او بوټې زاړه او ورک شي او بعضې نوې پیدا شي، کله پرې ږلۍ وشي میوه یې خرابه کړي او کله پرې سختې سیلۍ راوالوزي لوی لوی ښاخونه یکې مات کړي، کله یې پاڼې زیړې، کله بیخي نه وي، د ېرخزانونه پرې راځي او تېرېږي، مګر باغ لاهماغه شان ځای پر ځای وي، ونې بدلې شي، میوې بعضې ورکې او بعضې نوې پیدا شي، خو د باغ نوم نه ورکېږي، نو څوك چې په دغه راز پوهېدلې وي، هغه لکه باغوان د باغ خدمت کوي او په یوه بوټي یا یوې ونې پورې زړه نه تړي. کورنۍ هم همدغه شان بهار او خزان زړښت او ځواني لري هر راز طوفانونه او مصیبتونه پرې راځي، مګر نوم یې باقي وي، خلک یې بیخي بدل شي، خو اصلیت یې نه بدلېږي.

وګورئ! د پښتنو په کورنۍ کې اوس هغه پخواني پښتانه یو هم نشته سره لدې پښتانه یادېږي، داځکه چې دا پښتانه هم د هماغو ونو نیلې دي، چې اوس ونې شوې دي، د دې ونو میوه که څه هم پخوانی خوند نه لري او نه یکې هغه غټوالی شته، مګر نوعیت یې نه دی بدل شوی.

دا د باغ خاصیت دی چې د ونو له نیلو نور نیالګي پیدا کېږي او له هغه څخه نور، خو په میوو کې یې هغه مزه نه پاتې کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هو! د باغ د میوو خوند ساتل ډېر مهارت غواړي که یو باغ د چا د ودانۍ د سیوري لاندې شي هم میوه یې بېخونده کېږي، نو لکه څنګه چې یوه کورنۍ د علم و عرفان رڼا ته احتیاج لري همدا رنګه باغ هم د لمر او سپوږمۍ رڼا ته ضرورت لري.

که په باغ کې بعضې ونې دومره جګې شي چې له نورو ونو نه د لمر او سپوږمۍ تاثیر ایسار کړي، د ټیټو ونو په میوو کې مزه نه پاتې کېږي او لکه هغه کورنۍ چې د بل چا سیوري لاندې شي او یا پخپل منځ کې یو په بل دومره لوړ شي چې طبیعي فیوضات یو له بله منع کړي هرومرو پکې هغه پخوانۍ خوند نه پاتې کېږي، نو څرګنده ده چې نباتي او انساني حیات ډېر نږدې او ټینګ مناسبت سره لري. څنګه چې غټې ونې د ضعیفو چینجیو له لاسه خرابېږي همدغه شان د کورنیو او ملتو حال هم دی.

بعضې داسې چینجي شته چې په سترګو نه لیدل کېږي او د لویو کورنیو سټه له بیخه باسي، دا چینجي هغه کیسې او اوهام دي چې خلک د سعې او عمل له میدانه راګرځوي او د مایوسۍ خواته یې بیایي، داسې کیسې خپله نه پیدا کېږي، زورور قومونه یې په راز راز وسایلو په ضعیفو قومونو کې نشروي او د هغوی مخه د ارتقا او کامیابۍ له لوري راګرځوي.

کوم قوم چې د وهم پرستۍ په مرض ګرفتار شي او بې اساسه خیالات پکې ځای ونیسي هغه که څه هم په ظاهر روغ رمټ معلومېږي، مګر لکه چینجنه ونه پکې هېڅ نه وي پاتې، داسې قوم د جدوجهد په اثر هېڅ نه وي قایل. په هر کار کې شګوم نیسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هر څه د تصادف نتیجه بولي، په بعضې ورځو کې ورته سفر لوی خطر ښکاري او د چرګ بې وخته اذان یا د سپي انګولل، د مصیبت پیغام او د بدې پېښې قاصد ګڼي. دوی تل خپل حاجتونه د قبرو له مړو او جنډو څخه غواړي، زیار او کوشش ته هېڅکله مراجعت نه کوي، نو دغسې یو قوم چې جدوجهد ورته حرص اوعدم قناعت معرفي شوی وي، سعیه ورته شنډه ونه او بېهوده شی ښکاري، ضرور باید لکه خس و خاشاک ځانونه د زمانې شدید طوفان او تند باد ته وسپاري، چې هر لور ته یې ویسي او ځمکې له مخ یې ورک کړي دا راز افکار، چې د قوم د ورکوالي سببونه دي او یو قوم د بدبختۍ په میدان کې لاس تر زنې کښېنوي اول د هغه قوم په ادبیاتو کې او وروسته د خلکو په ذهنیت کې ځای نیسي، هو! په شعر کې دا تاثیر شته، چې یو فکر هم د خلکو په نظر کې ښه او ښایسته ښکاره کړي، شعر دا اقتدار لري چې بودائیت، مسیحیت د تصوف په نامه په اسلام کې داخل کړي.

خدای پاک وایي چې انسان هر څه د خپلې سعي په اثر کې مومي، مګر شعر وایي:

(سعی خود نتوان برد پی بگو هر مقصود
خیال باشد کنی کار بی حواله براید)

شردی چې خلک انزوا او ګوشه نشینۍ ته رابولي او وایي:

(به بر زخلق و زعنقا قباس کار بگیر
که صیت گوشه نشینان زقاف تا قافست)

(c) ketabton.com: The Digital Library

((جدا ورکه گذر گاه عافیت تنگست))
هر څوک چې دا لاندیني بیتونه واوري:

(غـم دنیـائی چنـد خـوری بـاده بخـور
حیـف باشـد دل دانـا کـه مشـوش باشـد)
(ازین ربـاط دو درچـون ضـرور اسـت رحیـل
رواق طاق معشـیت چـه سـر بلنـد وچـه پسـت
(به هست ونیست مرنجان ضمیر و خوش مباش
که نیستی است انجام هر کمـال کـه هسـت)

هغه که دنیا سره هر څومره علاقه او دلچسپي لري باید بې علاقې شي او پـه بـد نظر ورتـه وګوري، ښـه ده رحمـان بابـا خـو پـه دې موضوع کې د نورو په لارنه دی تللی او دنیا یې پدې شان معرفي کړې ده:

(ښه ده ښه ده دا دنیـا چـې توښـه ده دعقبـیٰ)

خوشحال خان هم باالعکس د نورو شعراو پـه څېر د سعې او عمـل طرفداري کړېده او خلکو ته یې داسې درس ورکړی:

(کـه غـوټې پسـې وهـې پـه لاس بـه درشـي
چـا ویـل چـې پـه دریـاب کـې ګوهرنشـته)

نه یوازې خوشال، حمید هم د تنبلۍ په اړه پدې ډول پرېکړه کوي او وایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(دهمه بلاووسرتن اسايي ده   خرڅاوه شي لټ غويی پرقصابانو)
نو د ننيو اديبانو او ليکوالو کار دی چې خلکو ته يوه داسې ادبي دنيا پيدا کړي، چې اساس يې عزم وهمت، جدوجهد، سعيه او عمل وي او هغه کسان چې له ډېرې مودې د همای د سيوري په انتظار شل او شوټ ناست دي راپاڅوي، د زيار او کوشش لمن په لاس کې ورکړي، دغه اوهام تربڼه هېر کړي، هو! دا اوهام د ادبياتو له لارې راغلي او په همدغه لار بايد بېرته ووزي.

د دې بيت اثر:

(مصلحت ديد من آنست که ياران همه کار
بگذارنـــد وخـــم طـــره يـــاری گيرنـــد)

بايد پدې راز بيتونو کې:

(وختـــو اســـمان تـــه پـــه وزر د ازادۍ بشـــر
ته لابند په زلفو يې دا خيال خوشې عبث دی)

(خادم)

له دماغونو وزي او ورک شي، دغه شان نوې نغمې که دخلکو غوږو ته ورسېږي ژر به انشاالله دمقصد لارمونده کړي او ور روان به شي، اديبان او ليکونکي کولی شي چې هماغه د شمعې سوزېدل او د فرهاد او شيرينې نوم دخلکو غوږونوته پدې شان ورسوي:

لکـــه شـــمع کـــه ځـــان وســـيزې پـــه اور تـــه
نوبـــه هلـــه کـــړې رڼـــا مينـــه او کـــور تـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

که فرهاد غوندې دې غرونه سوري نکړه
د شیرین وطن په عشق کې یې نام تور ته

اوس باید د دې ډول بیتونو په غرض:

(په ګلګو نه چهره ځاځکي دخولو چې ترنظر شي
د شبنم په رنګ کې وینم دګلابو طوفان کله)

خلکو ته داسې وویل شي:

(په خولو یې د تندې که ابیارې کړي
د وطن د ګلو باغ به کړې سمسور ته)

اوسني لیکونکي باید د دې وخت ضروریات په نظرکې ونیسي او د خلکو رهبري وکړي، لکه څنګه چې یو د زمانې نبض شناس شاعر وایي:

(هره ورځ د زمانې احوال بدلېږي
هره شپه نوي خوبونه نوی تعبیر)

همدغه شان باید د شعرا نغمې هم بدلې او په شعري او ادبي دنیا کې نوي افکار ځای ونیسي داسې نوي هم نه چې له محیط سره هیڅ نه تطبیقېږي، ځکه دا خو له بارانه پاڅېدل او ناوې ته کښیناستل دي او شاعر باید خپل کام ته د امن ځای ونیسي او پخپلو دردونو یې خبر کړي، د شاعر دا وظیفه ده چې دکام په غم وژاړي او هغوی هم وژړوي هسې نه چې خزان ورته پسرلی ښکاره کړي یا په غم کې ورته سریندې ووهي.[1]

---

[1] - کابل مجله، ۱۳۱۸ ل کال، ۱۲ ګڼه، ۵۲ – ۵۴ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکرونه هم تغیرمومي

غټ او واړه شیان څه چې په دنیا کې دي بعضې ډېر ژر او بعضې څه موده وروسته تغیر مومي. انسان هم سره له ډېرو صفاتو د همدغه تعبیر په لار کې واقع دی، عقل، ذوق او هر څه یې تغیر کوي او په نورو شیانو کې هم تغیر پېښوي، که سړی د تاریخ پاڼو او موزیم خانو ته مراجعت وکړي او د انسان مختلف حالات او اثار تر نظر لاندې ونیسي پدې به پوه شي، چې انسان هېڅکله په یوه حال نشي قانع کېدلی او همېشه پخپل حال کې تحول او تلون غواړي، د انسان همدغه تحول غوښتونکی طبیعت چې په هېڅ حال نه قانع کېږي، کله د خپل کاله په نقشه کې تغیر پېښوي او کله پخپل لباس کې تحول پېدا کوي. د دنیا د ابادۍ او د انسان د ټولو پیشرفتونو لوی سبب، نو انسان طبعاً د تجدد خواته مایل دی او همیشه زاړه شیان په نوو بدلوي او یو ډول تر اخره پورې نه پالي، که سړی یوازې د انسان لباس په نظرکې ونیسي او په مختلفو اقسامو یې غور وکړي پوه به شي چې خیاطانو د تن په جامو کې څومره تحولات او تغیرات کړي دي او لا کوي یې.

د خیاط لیاقت پوهه او ښه والی همدغه دی چې هر وخت د خلکو خواهش ته وګوري او هغسې جامه جوړه کړي، یعنې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

محیط په خوښه کار وکړي، هسې نه چې خلک یو څه غواړي او دی نور څه کوي.

د انسان فکر هم لکه د خیاط ماشین داسې دی، چې باید هر وخت داسې کار وکړي، چې خلک یې غواړي او خوښوي یې، د انسان قابلیت هم دېته وایي، چې خپل فکر د خلکو او محیط له تقاضا سره تطبیق کړی شي، همدغه شي ته ذکاوت او هوښیاري هم ویل کېږي او د یوه سړي د قابلیت پوره سند کېدلی شي.

هر څوک چې له خپل فکره داسې کارنشي اخیستلی، چې د خلکو له احتیاجاتو او د محیط له مقتضې سره سم وي هغه هېڅکله په دنیا کې د خوشحالۍ ژوندون او ښه زیست نشي کولی او نه په اجتماعي حیات کې څه برخه لري، څومره انسانان چې په یوه مملکت کې اوسیږي او یو ملت ورته ویل کېږي، دوی ټول د یوه لوی ماشین په ډول دي چې واړه واړه څرخونه او مختلفې پرزې لري، چې باید ټول د یو مقصد دپاره حرکت او کار وکړي او خپله وظیفه اجرا کړي، پدې څرخو کې که هر څرخ له عمومي ارادې سره سم کارنشي کولی، نو هغه بېکاره او خراب ګڼل کېږي، بلکې نور هم له کاره باسي.

نو دا هم معلومه شوه چې ښه والی او هوښیاري په حقیقت کې همدغه شی دی، چې سړی خپل افکار له محیط سره تطبیق کړی شي او له عمومي ارادې سره سم د مشترك مفاد دپاره کار وکړي، هر څوک چې خپل افکار له محیط سره نشي تطبیقولی هغه، لکه یو بې خبره دهقان داسې دی، چې د زراعت وخت او موسم ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه دی معلوم او بې وخته پخپل پټي کې څه کري، چې هغه هېڅکله نه شنه کېږي او تخم هم ضایع کېږي.

د دې سړي کار که څه هم په اصل او په خپل وخت کې ډېر ښه کار دی، مګر دی ورځنې هېڅ نتیجه نشي اخیستلی او خلکو ته خپل لېونتوب ښیي.

څوك، چې یوازې د خپل فکر په محیط کې ګرځي او عمومي نظر نه لري، یعنې خپل افکار یې له محیط سره نه وي تطبیق کړي د هغه فکر په هر ځای او د هر چاپه نظر کې صحیح نه وي.

یو وخت یو ظریف سړی چې په سره رود کې اوسېده بازار ته روان و، چا ورته وویل چې ماته یوه ټوټه راوړه چې ابي رنګ یې وي او ساده وي هغه، چې له بازاره راغی، نو سره شېرچایي ټوټه یې ورته راوړه او وریې کړه د ټوټې خاوند ورته وویل، چې ما خو ابي ټوټه غوښتې وه او تا سره بخنه ټوټه راوړه، ظریف ورته په خندا شو چې د سره رود او به خو همدغه شان رنګ لري.

څوک چې عمومي نظر نه لري او یوازې د خپل فکر په غولي کې خاپوړې کوي، یعنې خپل افکار یې له عام محیط سره نه وي تطبیق کړي، چې د خپل کاله د اوبو رنګ ابي رنګ ګڼي او نور ځایونه په نظر کې نه نیسي، نو هر څوک که غواړي چې حقیقت ته ورسېږي او افکار یې په هرځای کې صحیح وګڼل شي هغه باید خپلو افکارو ته وسعت ورکړي، دې خبرې ته باید ادیبان او لیکونکي زیات ملتفت شي او ډېره توجه ورته وکړي، ځکه چې دوی له خپل محیط سره زیات فکري ارتباط لري او تل خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظریات خلکو ته وا ړندې کوي، نوکه د دوی افکار له محیط سره موافق نه وي او څوک ورته خپل احتیاج نه حس کوي هېڅوک یې نه قبلوي او شنډ پاتې کېږي، نو دوی هم باید لکه نور کسبګر د خلکو د ذوق او ډول رعایت وکړي، یعنې ښه شیان په ښه لباس کې خلکو ته وړاندې کړي او محیطي احتیاجات په نظر کې ونیسي، څه چې لیکي باید پخواله لیکلو څخه سترګې ښې وغړوي او په خلاصو سترګو څه ولیکي، نو د ده افکار هرو مرو عمومي رواج پیدا کوي او خلک یې ښه قبلوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعرانه خیال

چپه چپې او قراره قراري وه، سپوږمۍ د ځمکې په مخ رڼا غورزولې وه، هېڅ طرف زوږ او زوږ نه و.
یو ژور لښتی په شنه ګیاه پټ او پېچلی له اوبو نه ډک او غلی روان و.
هر چا چې دا وضعیت لیده ګمان یې کاوه، چې دا اوبه بې شعوره نه دي، په عزم او اراده کوم طرف ته ځي، ماهم دا خبره حس کړه او ورپسې روان شوم، څه ساعت وروسته ګورم چې به شنه باغ کې قدم وهم پدې باغ کې هر راز بوټې ولاړ دي دا اوبه چې ډېره موده پخوا هم دې باغ ته راغلې وې د دې باغ په شنو پاڼو، خوږو میوو ښایسته ګلانو کې یې حلول کړی، دا شین بڼ تازه چمن یې د انسانانو، مرغانو، حیواناتو دپاره ساز کړی و، دا اوبه لکه دتاک په رګو کې ننوتې وې، ډېر خلک یې په خپل خوند مست کړي او د ډېرو نشه یې د ښکو په پاڼو زیاته کړې وه، په یوه بوټي کې ځان لکه عسل خوږ کړي او په بل کې یې د سرکې تریووالی پیدا کړی و، په ګنې کې یوراز او په مرچ کې یې بل راز مزه ایښې وه دا اوبه برسیره پردې چې د دې میوو او ګلانو د وجود سبب ګرزېدلې وې په تعمیر او ودانۍ کې یې هم برخه اخیستې، د دې باغ دیوال او ګردچاپیر سرایونه یې سرته رسولي وو. دې اوبو یوازې د ځمکې په مخ تردد نه وکړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه چې د همدردۍ حرارت يې په زړه کې پيدا شوی، دا اقيانوس له دريابه جګې شوي او په وچو جزيرو باندې يې د رحمت څاڅکي شيندي او لکه د ګل له پاڼو هوا ته هسکې شوې دي، کله يې په لويو دريابو کې د انسانانو بېړۍ او درانه جازونه په سر ګرزولي او د څاروي وظيفه يې اجرا کړې ده، دا اوبه که څه هم د ونو جګوجګو څوکو ته رسېدلې دي، خو خلک د ځمکې په سر ګرزېدلی شي، څه شی نه ډوبوي، دغه اوبه چې کله يخ کې ځای نيسي او د تورې اب په ځای او کله دګل په پاڼو (ښايسته جامه) کې ننوزي د حسن او جمال مظاهره کوي او ځينې وخت د صدف په صاف زړه کې ځان تربيه کوي او د جوهري په دکان کې د تجارت بازار تودوي، ودې شي چې شاعرانه خيال هم دغسې يو شی دی.[١]

[١] - کابل مجله،١٣١٨ کال، ٦ ګڼه، ٥٨ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تیاره او رڼا

نه پوهېږم خوب دی که بیداري، خیال دی که حقیقت، دنیا په تیاره او تربږمۍ کې واقع ده، له شرقه ترغربه تور ټیکري غوړېدلي هر څومره چې یوه خوا بله خوا ګورم هېڅ نه ګورم.

هر لور ته تورتم او تپه تیاره ده. زه ګمان کوم په داسې کره کې یم، چې د انسان هوس په کې هېڅ نه دي کرلي او نه د تمدن لاس په کې څه نقش او نګار کړی او دا یوه طبیعي او ساده منطقه ده، چې د فکر او کار اثر پکې نشته. ټول مخلوق ویده او دنیا په هماغه پخواني حال پاتې ده، هېڅ تغیر پکې نه دی پېښ شوی، ځکه چې زه څه نه وینم. زما په نظر کې دنیا په خوب ویده او خپه خپه ښکاري.

زه ګمان کړم چې دنیا د خوب زانګو ده او خلک پکې غلي پراته او یو په بل اړه او غرض نه لري، زه تصور کړم چې دنیا یو سپیره ډاګ او وچه بیدیا ده هېڅ پکې نشته د هر چالاس تش او خالي دی، خبر نه یم چې څه شته، خو زه د جهل په تیاره کې پټې سترګې پروت یم څه نه وینم او دا هغه دنیا ده چې دبشریت معموره ګرزېدلې او بله شوې، زه په همدې تیاره او بې خبرۍ کې، چې یو ناڅاپه سپینه رڼا پیدا شوه او د دنیا بازار راته ښکاره شه.

نه پوهېږم دا رڼا له څه شي پیدا شوه، د حقیقت معشوقې مخ ښکاره که او که علم لمر پخوا وختونه د صبح صادق قاصد راولېږه او که دبشر د حکمت برق او برېښنا وه خیر هرڅه چې و خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوې دنیا یې له هر شي ډکه پکه راوښوده، چې هرڅوک یې محتاج او هرڅوک له مانه بې نیاز و، هر چا څه درلوده او هرشي نوی رنګ پیدا کړی و، میخانیکي اسبابو په کایناتو کې عیجیب او غریب تحول څرګند کړی او د هنر کیمیا وسپنې ته پښې او وزرونه ورکړې، په دنیا کې بله دنیا جوړه شوې د دماغ د زړه خونه نوې شوې، نوی فکر، نوی خیال پیدا شوی، زه علاوه پدې چې په مادیاتو کې برخه نه لرم یو سر او دوه غوږه یم په معنوي هستۍ کې هم لکه الف هېڅ نه لرم زه داسې ښکارم چې له کومې بلې کرې ځمکې ته نوی راغلي یم.

هو! زه د بېخبرۍ او بېکارۍ له دنیا د علم او عمل دنیا ته نوی راغلی یم.

زه له خوبه نوی راپاڅېدلی یم. پس له دې به لکه د وړوکي هلک د یوه شي او بل شي نوم زده کوم او هرشي ته به د تعجب په سترګه ګورم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله دنیا

نیمه شپه ده هېڅوک له ځایه حرکت نکړي، مګر زه لکه سر سام بې ارادې روان یم په مخ کې مې غرونه او سیندونه راځي، خو زما مانع کیدای نشي په لوړو او ژورو لکه نسیم یا برېښنا څرخنده تېرېږم هېڅ شی مې په مخ کې حایل کېږي نه.

یوه شیبه وروسته نه یم خبر، چې ما د څومره مودې لار په څو دقیقو کې قطع کړې، خو له دغې دنیا چې زه ورسره اشنا وم وتلې او یوې نوې دنیا ته د تعجب په سترګو ګورم زما او د دې خلکو ترمنځ دومره بعد او فاصله ده لکه چې د اولې ورځې انسان یې د دې وخت له انسان سره لري. دلته هر څو نوي او هغې دنیا سره چې زه ترې راغلی یم هېڅ مشابهت نه لري. حسن او جمال ټول همدلته جمع شوي، عیش او عشرت د همدې خلکو په برخه رسېدلي دي، د دې ځای وګړي چې لکه د یوه چمن ګلان یو شان تر او تازه ښکاري. ماته هغه تفاوت او توپیر و پا س چې ما د انسانانو په ډله کې لیدلی رایادوي او هغه کسان چې د فقر او ضعف نمایندګان وو، راته وې دلته که هر څومره میخانې او د ساعت تېرۍ وسیلې ډېرې دي، مګر خلک یې دومره نه دي بېخوده کړي چې له اینده حیات نه غافل او په دې شعر قانع شي، ګویا دې ځای ته لا د قناعت لغت نه دی رسېدلی او حرص بد نه دی معرفي شوی، هر طرف ته کار خانې او فابریکې جارې دي، نوي نوي کشفیات او اختراعات کېږي، خو افسوس چې زه د دې ځای د شیانو نوم نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژنم او تعبيرتړې نشم کولی، مګر دومره پوهېږم چې دټولې دنيا د تسخير دپاره کفايت کړي. د دې ځای په کتاب کې ډېر شيان چې ما ته بد معرفي شوي و ښه ښودل شوي او د اخلاقو په غټو عنوانو کې لوی تغير او تبديل پيدا شوی دی، دلته په عوض د تواضع او اميدواری دعزة النفس درس ورکول کېږي او دصداقت په ځای سياست ستايل کېږي، زه پدې ښايسته وينا کې ښکته او پورته ګرزم د بشريت د امراضو دوا، لکه همدردي او نور...لټوم خو بې له زهر داروغازو او جهانسوزه اور بل څه نه وينم او وروسته له ډېرو پوښتنو راته ويل کېږي، چې ته د شرق موزيم خانو ته مراجعيت وکړه ګوندې د شلو قرنو پخوا ارمغان دهغه ځای په زړو او شکيدلو پاڼو کې پيدا کېږي.[۱]

[۱] - کابل مجله، ۱۳۱۸ل کال، ۵ ګڼه، ۳٦ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بشریت قافله او منزل مقصود

نن چې د بشریت قافله او د انسانیت کاروان، د مدنیت او عرفان په بازار کې قدم وهي او د حکمت په رڼا د مهجولاتو په تور تم کې اوبه د حیات لټوي، له اوسپنې د هوا مرغان او له فولادو نه د دریاب کبان جوړوي، له لوبونه بریښنا (برق) او له هوا نه وینا اخلي، نن چې له شرقه ترغربه د انسان ژغ هر غوږ ته بې کاغذ او لفافې او بې ټکسه د پوستې رسي.

نن چې هر سړی ددنیا په حال احوال او د لرې لرې خلکو په کاروبار خبر دی، د یوه او بل په حق کې پیشګویې کوي، نن چې د بشرله سترګو پردې لرې شوي، لرې او نږدې وړې وړې ذرې وینې او له ډېره عقله وېښته چوي دا ټول د نن او پرون ورځې د زیار او زحمت نتیجه ده او دیوه قرن محصول نه دی، دا معنوي سرمایه د بشر د اولې ورځې پانګه ده، چې ورو ورو زیاته شوه او په مرور د زمان له یوې دانې درمندونه او له یوه زنې باغونه جوړ شوي، د بنیادم فکر لکه طفل ډېره موده دحیات په غولې خاپوړې کوي او د حرکت او عمل په میدان او د تجربو په ګدی ډېر کار ته پاڅېدلې او سر په څېړې لګېدلې، پس له ډېرو پرزېدلو یې یو یا دوه قدمه د ترقۍ لور ته اخیستي. دا طفل په بیابان د دنیا کې چې هېڅ لور لار او رڼا نه وه او هر طرف مارکنډیو او اغزیو ډک و لوڅې پښې یوه خوا او بله خوا لکه سودایي او تندې یې تېرې کړې، په کنډو او کپرو په خطر کې ولیدلې، لکه یو سف (ع)

(c) ketabton.com: The Digital Library

عمريې په ځاه او زندان کې تېر شوی، د زمانې له مصايبو نه يې د سر په کاسه کې اوبه څښلي.

کله د تصادف په ګام او کله د تدبير په قدم وړاندې تللی.

ډېرې ککرې پدې ارمان کې خاورې شوي چې يوه غوره د پښې تجزيه کې يا له يوې هسې تيل وباسي او له بلې پلته تاوده کې، خپله تياره کوټه پدې رڼا او خپله توره خونه پدې روښانه کې.

لنډه دا لکه څنګه چې بنيادم دا اوسني صورت او قدوقامت پس له ډېرو تحولاتو موندلی، اول ځل له غذايي موادو مائيت ته راغلی (مني شوی) او پس له هغه د مينې پرچې (علته) ګرزېدلي او بيا يې دغوښې شکل پيدا کړې او په تدريج سره هډوکي جوړ او په غوښه کې پټ شه، وروسته تردې يې زړه، سترګې، غوږونه او بې حسابه اجزا د بدن او پزې يې د وجود، چې ځانته يو علم (تشريح) پکې تدوين شوي دي په کار خانه د قدرت کې جوړ شوي او يو مکمل وجود، چې خدای په اشرف المخلوقات سره ستايلی د خدای په قدرت دنيا ته راغلی، همدارنګه يې فکر هم د تحول پايه ختلي او دې اوسني مقام ته رسېدلی دی، بنيادم ډېره موده په صحرا تنهايي او ناداني کې په ډار او ترس ګرزېدلی او لکه ښاپېرک په سمڅو او غرو کې پټ شوی، هر ساعت له مختلفو اوازو د حيواناتو او غرهار د تالندې وېرېدلی او له ډاره يې يوه او بل شي ته سجدې کړې، پس له ډېره وخته د ملګرتيا او تعاون په فايده پوه او د غلو له ډاره د کلي او کور شو، له همدې وخته د قوميت، نوعيت، قرابت، نيلی په ځمکه کې چلېدلی، د محبت،

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـفقت، جمعیـت سلسـلې اوږدې شـوې او د بنیـادمو قـافلې او کاروانونه د ترقۍ له لارې مخ پر وړاندې د منزل مقصود طرف تـه تللي او هرې طايفې ځانته يوه پناگاه لټولې او ځان يې څه شی او ډېر ترسيه کړې.

چا د غربيت په خونه کې اړولي او چا د قوميت په مرغانچه کې ځان ځای کړی. مسلمانان په فراخ باغ د دين او ديانت کې پراته او د يوه باغوان لاس لاندې تربيه کېږي، پدې باغ کې هرقسم بوټي او هر راز گلان او ونې چې هر يو بېله مزه، بېله ميوه، عليحده رنگ او گوښې فايده لري موجود دی، تر انگورو پورې د هر ځای ميوه پيدا کېږي او د هر چا خوله پرې خوږېږي.

دا باغ خصوصي نه دی. د هر چا زړه چې ورته وشي په يوه کلمه کلپ ورته خلاصيږي او ور ورته بيرته کېږي.[1]

---

[1] - کابل مجله ۱۳۱۷ کال، گڼه ۴۵ – ۴۶ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محبت لېوال

راشه چې زه خپل زړګي ته مراجعت وکړم، چې په دغه حساسه نړۍ کې د مینې او محبت څه یادګارونه پاتې دي او که نه! دغه زړګی چې د محبت په هر راز لوموکې نښتی او د عشق په پنجرو کې یې ډېر ریاضتونه ایستلي دي ګوندې د عشق او مینې تېرحالونه لکه د سینما فلمونه یو یو راته ښکاره کړي او دا راته ووایي، چې عشق او محبت په انسان باندې څه کوي، ترڅو چې د دنیا په مخ د حسن او جمال مظاهر لیدل کېږي او د انسان په سترګو کې د لیدلو او کتلو احساس وي هرومرو به د انسان په زړه کې یو ډول مینه او د یو شي محبت وي، مګر محبتونه دي چې ډېر ژر د انسان له زړه محوه کېږي او هېڅ اثر یې نه پاتې کېږي.

هو! انسان کله کله خپل زړه له لمر او سپوږمۍ او د اسمان په ستورو هم بایلي، مګر کوم وخت چې هغه ورته لویدونکي او پریوتونکي ښکاره شي، نو ډېر ژر ورځنې بېزاره شي او په یوه داسې ذات پسې ګرځي، چې هغه هېڅکله نه محوه کېږ او تل ترتله وي.

دا راز محبت د انسان جسم او روح دواړه داسې رڼا کوي، چې بیا لمر او سپوږمۍ هم ورته له شرمه کتلی نشي، مګر دا محبت په هر زړه کې نه پیدا کېږي او نه د هر چا لاس ور رسېږي، دا پاك

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت دی او په داسې زړه کې ځای نیسي چې هلته بل هېڅ محبت لاره نه لري.

هرکله چې محبتونه راز راز او ډول ډول دي او په هېڅ وخت کې د انسان زړه، چې د محبت نړۍ ورته ووایو له مینې تش او خالي نه وي، نو زه به اوس خپل زړګي ته رجوع وکړم او هغه ټول محبتونه به یو یو راپه زړه کړم، چې په دغه نړۍ کې پیدا شوي او بیا ورک شوي دي.

ښه مې په یاد دي کله چې زه په کوشوکې له ورو سره ګرزېدم او کور کې به مې څه کول زما په زړه کې بې له محبته بل هېڅ شی نه و، زه په همدغه وخت کې محبت د خپل مور له غېږې او د کاله له خلکو بېل کړی او له پردیو هلکانو سره یې ملګری کړی وم.

زه به هغه وخت د خپلې مور له څنګه پاڅېدم او په منډه به دباندې تلم، که هغې به ماته هر څومره نارې وهلې مابه سترګې نه ور اړولې، ځکه چې خپلو ملګرو ته به ورتلم او هغوی به مې لټول.

زه به د هغوی خوږې مرکې ته داسې په شوق ورتلم لکه یو مین چې په نیمه شپه کې د خپلې معشوقې حضور ته په څه طمع ځي او بل هیڅا ته یې پام نه وي، مګر کوم امیدونه چې یو مین خپلې معشوقې د وصال په وخت کې لري زما په زړه کې به هغه شان یوه ارزو هم نه وه او نه به مې د دغسې شیانو تصور کولی شو، زما محبت په دغه وخت کې په هېڅ راز مادي او معنوي اغراضو بنا نه و. په دغه حین کې ما هر راز مرسته او ښېګڼه د محبت دپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوله، مګر د هیڅ شي دپاره به مې له چاسره محبت نه کاوه، زما محبت په دغه وخت کې یو پاک او مجرد محبت و، چې په هیڅ ډول اغراضو نه ووککړ شوی، مګر څه موده وروسته چې ما د خپلو همدغو ملګرو په ښکلو مخونو او معنادارو سترګو کې بعضې کیفیتونه ولیدی شوه، نو زه له یو بل شان محبت سره اشنا شوم او زما په زړه کې د هغوی په نسبت یو بل راز مینه پیدا شوه پدغه وخت کې زما زړګی لکه یوه وړه کښتۍ دمحبت په دریاب کې ولویده، چې د مینې او عشق موجونو او چپو ورباندې لوبې کولې.

له دې محبت سره زښت ډېر اظطراب او ناقراري ملګرې وه، چې همېشه به زه له مشکلاتو سره مخامخ کېدم، مګر دغه ټول مشکلات مینې او محبت زما په نظر کې دومره اسانه کړې وو چې ما به ورځنې خوند اخستلو.

پدې وخت کې زما په زړګي کې مینې او محبت داسې تنده پیدا کړې وه، چې د دغه دریاب ټولې اوبه یې وڅښې کړې او په وچ ډګر پاتې شو.

څنګه چې دغه اضطراب او ناقراري ورکه شوه او زما زړګی لکه مړی یا ویده لږ څه له سرګردانۍ خلاص شو، نه پوهېږم چې بیاله کومې خوا د محبت نسیم را والوت او زما په زړه کې یې لکه د پسرلي هوا بیا د مینې احساس ژوندی کړ، پدې وخت کې زه د خپل مفاد دپاره هر طرف لېوال او سرګردا ن ګرزېدم چې یوه شیبه به هم قرار نه کیناستم، زما زړګی په دې حال کې هم د محبت له پنجو خلاص نه و، مګر دومره شوي و، چې زما په نظر کې یې له هر شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني مفاد ښايسته کړی و، چې ما خپل زړه کلک ور پورې تړلی و او هر طرف ته به په همدغه نيت ګرزېدم.

زما زړګی پدې وخت کې هم هېڅکله نه دی قانع شوی او لکه د ملنګانو کچکول هرڅومره چې به پخپلو خواهشاتو ډکېده سمدلاسه به بېرته تشېده او نور څه به يې غوښته. پدې محبت ما هر راز ذلت او تحقير قبلولو او د خپل مفاد دپاره به تل د نوموړو او غټو خلکو په وره کې ولاړ وم، چې دوی به راته له هر چا ځيني ښه ښکاره کېدل او له همدوی سره به مې مينه لرله.

مګر دا مينه اساسي او اصلي نه وه، ترڅو چې ماخپل (مفاد) د دوی په کور کې ليده، له دوی سره به مې مينه درلوده او د دوی احترام به مې کاوه او کله به مې چې دغه طمع د دوی له وره پرې شوه، نو بيا به مې پېژندل هم نه.

کوم وخت چې دا حرص يا دا محبت زما په زړه کې سوړ شو او زه ورځنې خلاص شوم د دې دنيا هرڅه راته فاني او تېريدونکي ښکاره شوه، نو خپله مينه مې ورځنې وشکوله، د دنيا هر څه مې نورو ته پرېښودل او ماله يو بل عالم سره لاره پيدا کړه، هغه پخوانی محبت مې له زړه و مينځل شو او يو بل ډول محبت پکې ځای ونيولو.

پدې محبت کې هېڅ قسم اضطراب نه شته، بلکې زياته ډاډينه او قراري پکې ليدله کېږي، دا محبت هېڅکله نه محوه کېږي، ځکه چې له فاني او محوه کيدونکو شيانو سره تعلق او رابطه نه لري.

اوس که زه په دې عالم کې هم له چا سره محبت او مينه لرم هغه به له داسې شيانو دپاره وي، چې هېڅکله نه ورکېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هو! زه خو اوس لکه بلبل او بورا داسې نه یم، چې په ظاهري ښکلیتوب وغولېږم او د دې جهان په هغو ګلانو پورې زړه وتړم چې ډېر ژر فنا کېږي او د مني باد یې هرې خواته وړي، زه د داسې څه دپاره له چا سره د لرې مودې دپاره مینه نه پیدا کوم، زه اوس په دنیا کې له داسې خلکو سره مینه او محبت لرم، چې هغوی یوه داسې پټه او معنوي پانګه لري، چې په هېڅ شان نه ضایع کېږي او د زمانې سیلاب یې نه شي وړلی، دا پانګه د انسان هغه معنوي او اخلاقي موجودیت دی، چې په هېڅ وخت کې خپل حسن او قیمت نه بایلي، مګر هر څوک یې نه لري او نه د هر چا په برخه کېږي.

دا انسان هغه ثروت دی، چې په دنیا کې ورباندې ښه نوم او عام محبوبیت ګټي او په اخرت کې ورباندې د خدای رضا لاس ته راولي، نو که څوک غواړي چې په دنیا کې د زړونو مملکت لاندې کړي او دغه راز جهانګیري یې په نصیب شي، هغه باید په همدغه شي د خلکو زړونه خپل کړي او خپل مینه پکې ځای کاندي.

په دنیا کې بل هېڅ نشته چې د انسان په زړه کې لکه ښه اخلاق بادوامه او عمیق تاثیر وکړی شي، همدغه شی دی چې انسا ن ته د نورو د تسخیر دپاره ورکړشوی او دی ورباندې له نورو امتیاز پیدا کوي.[1]

---

[1] - کابل مجله ۱۲۱۹۰کال ۱۱ ګڼه ۳،۴ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهه او معرفت

کله چې د تورو شپو په تورتم کې راته سل راز شیشکې او پیریان ښکاریدل او زه به ورځنې په خوب کې هم وېرېدم، نن هغه شیان یو نه وینم – نه پوهېږم چې څه وخت زما نظر بل راز و او که دغو پټو مخلوقاتو راسره اشنایي درلوده، ما پخپلو سترګو د ښاپیریانو رانجه پورې کړې وو، که مې د کوم پیر او فقیر خولۍ په سر کړې وه، هرڅه چې و او هرګمان چې ته کوې، خو زه چې کله ماخستن یوازې له کوره ووتم کانې، بوټې به راته د پیریانو لښکر جوړ شو او هر شي به زما په نظر کې بل راز جوله کوله.

یوه شپه چې یوازې له کاله ووتم او له کلي بهر شوم نا څاپه راته یوه توره بلا راښکاره شوه او زما په زړه کې یې عجیب او غریب حرکت پیدا کړ، هرې خواته چې مې سترګې اړولې د خوف او ویرې نا اشنا ښځه مې په مخکې ولاړه وه، د پلرو او نیکونو هدیره راته د بلاګانو مېنه او د پېریانو کور ښکاره کیده. له هرې شناختي راته سل پیریه جوړ شو او زه یې په سل رازه موهومو عذابونو سره وېرولم، د وطن کانې او بوټې راته روې او شیشکې شوې، چې زما زړه یې له ګوګله ایسته او هر ډول ویروونکي خیالات او تصورات یې راته پیدا کول، هېڅ نه پوهېدم چې له ما سره به څه کېږي او څه به راته پیښېږي، مګر څومره چې توره بلا راته نژدې کېده هغومره زه د مرګ او فنا لور ته وړاندې کېدم او یقین مې درلود، چې په هېڅ راز ور څخه نشم خلاصیدلی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه چې دا هماغه بلاوه چې د کلي ټول هلکان ورځنې وېرېدل او هره شيبه به يې د لوبو په ميدانو کې د دوهۍ په غاړه يا د تناره په سرکيسې او خبرې کيدلې.

همدغه شېبه زما د ژوندون وروستۍ ساعت او اخره برخه وه، چې بايد له خپلو ټولو ارزوګانو سره واع وکړم او ځان د مرګ بېرحمه پنجو ته وسپارم.

ډېر افسوسونه مې وکړه، چې پدې وخت کې ولې له خپل کوره را ووتلم او د دغې بدبختۍ استقبال مې کاوه، مګر په افسوس او حسرت نو څه کېږي، څه شی چې سړي ته تقدير پيښوي هغه پېښيږي او دا وروستی عقل له هېچا سره ړومبي نه وي، ډېر ځله سړی په ځينو ارادو پسې له کوره بهر شي، مګر نه پوهېږي چې په لاره کې ورته څه پېښېږي او څه کېږي. که چېرې انسان دغه راز پېښې پخوا له پېښېدو ليدلې وي هېڅکله به يې د خپلو ټولو ارادو تعقيب نه کاوه او لکه يو شل به ځای په ځا ی ناست و، هېڅکله به له کنډو کپرو او ګړنګو څخه نه لويده، ځکه چې تل د سکون په يوه داسې کړنګ کې پروت و، چې راپورته کېدی به نشو.

د دغې شپې او دغه حال تصوير زه داسې اوس ښه نشم کولی او نه يې تاسې هغسې احساس کولی شئ، زما افکار په دغه وخت کې ټول د خوف يوې تورې نقطې ته متوجه و او بې له خوفه مې نور هېڅ نه ليدل، هېڅوک نه و چې زه يې له دغې بلا خلاص کړی وای، يا ورته دا اميد شوی وای، پخپل وطن کې له خپل کور او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلي څخه څو قدمه هغه خوا زه بې وزلی، بې اسرې او بېکسه وم، هېچاته مې څه هيله نه درلوده، له خپلو او خپلوانو، ملګرو او اشنايانو، مور او پلار څخه اميد قطع شو او په تمامه معنیٰ راته ځان يوازې او بې مرستې ښکاره شو.

نه پوهېږم، چې کله به په تاسې باندې دغسې حال راغلی وي، چې اوس د دې کلماتو په معنیٰ پوه شې او زما په تېر شوي حال لږ څه رحم وکړئ که يه؟ که تاسې له دغسې زمان او مکان سره اشنا نه ياست او دغه راز مو نه دی ليدلی، زما خبرې به خدا بږو، چې څه وبولئ، د افادې قوه هم دلته ډېره ضعيفه ده، د هغه حال د تصوير او تقرير دپاره لا تر اوسه کلمات نه دي وضع شوي او که وضع شوي هم وي زه يې د استعمال په چل نه پوهېږم، ددغسې فجيح حال تصوير راته ډېر ګران ښکاري، زه هېڅکله دېته نه يم حاضر، چې د خيال په عالم کې بېرته هغه حال ته رجوع وکړم او بيا تاسې ته د دې کيسې جزيات او واړه ټکي پوره بيان کړم، که چېرې دنيا تکرارهم قبول کړي او زه بېرته کوچنی شم، هماغه شپه بيا راشي او زه په هماغه تورو شپو تورو پردو کې دا حال بيا ووينم يقين دی، چې په هغه حال کې هېڅوک نشم پوهولی. که دا هم وشي او دا ټول غيرممکن شيان امکان پيدا کړي بيا هم يقين نه لري چې د اوريدونکو زړه به زما په حال وسوزي او څه چې په ما تېر شوي وي دوی به يې په اورېدلو هغسې متاثر شي. د ليدو او اوريدو دومره فرق دی لکه د ړانده او بينا، نو بيا ويلی شم، چې د هر بدبخت حال ستاسې په نزد له يوې کيسې او افسانې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیات اهمیت نه لري، همیشه او په هرځای کې د بدې ورځې د خاوندانو حال د نورو دپاره قال شي، په هر ځای کې ځمکه هماغه سوزي چې اور پرې بلېږي، په هر هېواد کې پردي غم نیم اختر وي، هېڅکله داسې نه دي شوي، چې د سترګو کار له غوږو واخیستل شي یا د یوې سترګې په ړوندوالي د بلې سترګې بینایي لږه شي دا ټول هغه ممتنعات دي، چې فرض یې هم ممتنع دی، نو زه هېڅکله له تاسې دانه غواړم چې تاسې دې زما دحال داسې احساس وکړئ لکه چې ماکړی دی، زه همدومره غواړم چې زما په حق کې یې یو مشکل حال قبول کړئ او د وېرې سخت عذاب وګڼئ، زه په دغه وخت کې نور له خپله حاله خبرنه شوم او ونه پوهېدم، چې ځمکه مې له پښو نه کومې خواته ولاړه او زما د وینو په جریان کې څه تغیر راغی، خو هرڅه رانه هیر شوه او نور مې د خوف احساس هم ونکړای شو، تاسې فرض کړئ چې زه هم لکه یو بې حس او بې شعوره کاڼی په دغه بیدیا کې پرېوتم، چې عقل او شعور، احساس او خیال هر څه رانه ولاړل او بېخي یوازې پاتې شوم، دا حال که څه هم یو موقتي مرګ و، چې څوک به یې نه خوښوي او جمادي حالت به یې بولي، خو زه یې له دغسې مهیب او وېرونکي ژوندون خلاص کړم او د ټولو غمونو په مخ کې حایل شو.

څه شېبه وروسته چې دا حال هم لکه د انسان نور ښه او بد حالونه له سترګو پناه شو او ما خپلې سترګې وغړولې بې له دېنه، چې خپل ورور مې تر څنګ ناست و او زما تلې او لاسونه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مښل بل هېڅوک او هېڅ شی نه و، کومې تورې بلا چې زه يې يوه شېبه مخکې وېرولم او ژوندون يې راته يو لوی غم او سخت عذاب ګرزولی و، هغه مې سکنی ورور او د خپل کاله سړی و.

وګورئ!! کله کله سړي ته خپل خواخوږي او خپلوان بلا کېږي او په بله بڼه يې ويني، يعنې لکه يوسف خپل ورور لېوه شي او په بلاګانو يې خوري.

دغه راز تياره او تورتم چې په هرځای کې وي هلته سړي ته دغسې حالونه پېښيږي چې له خپلو ورونو څخه هم وېرېږي او هغه څوک چې د ده مټ او بازو وي د خپل بدګمان په اثر کې ورته لکه بلا داسې ايسي، د دغسې تيارې نسبت که څه هم په ظاهره تورو شپو ته کېږي، مګر په حقيقت کې له ناپوهۍ او نه پېژندلو څخه پيدا کېږي، په کوم ځای کې چې د جهل او نادانۍ تورې پردې د خلکو په سترګو غوړېدلې وي هلته سړي ته هر څوک نا اشنا ايسي او د خپل کوروکلي خلک ورته د راز راز بلاګانو په ډول معلومېږي، هر چا نه يې په زړه کې وېره کېږي او په شپانه باندې د لېوه ګمان کوي، بې له وېرې بل شي نه پېژني او بې له بدګمانۍ او د خوف له تخيل څخه نورڅه نلري، همدغه سبب دی چې ناپوهو وګړو ته (چې په کوم ځای کې وي) يو حاکم داسې ښکاري لکه په توره شپه کې، چې سړي ته خپل ورور له لېرې ځان وښيي او دی يې نه پېژني، يعنې هغه څوک چې بايد دوی يې د خپلو حقوقو او خپل ځان حامي وګڼي په زړه کې ورسره مينه او علاقه پيدا کړي، لېرې لېرې ورځنې ګرزي او له ډاره ورته نږدې کېدی نشي، ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې هغه ورته خپل ځان نه وي معرفي کړی او نه د پېژندلو په اثرکې ورته بل شان ښکاري.

بې علمه خلکو ته معارف هم داسې په نظر ورځي لکه چې يو عالم جهل او ناپوهی ته ګوري، مګر هغه کسان چې له علم او معرفت سره اشنا شي او معارف وپېژني، لکه تږي ورپسې وچې شونډې ګرځي او هرې خواته ورپسې هڅه کوي، په رښتيا چې اشنايي او پېژندنه د خلکو ميل او محبت ډېر ښه جلبوي او هغه لوی خلک چې پدې راز پوه شوي دي ډېره ښه استفاده ورځنې کولی شي.

تاسې به ډېر شيان او ډېرخلک ليدلي وي چې په اول کې ورځنې وېربدلئ او ښه درته نه ښکاره کېدل، مګر وروسته چې ورسره اشنا شوي ياست او پېژندلي مودي اوس به درته محبوب او ښه ښکاره کېږي، يو وخت و چې انسان په دنيا کې له هر څه وېريده، دا سمان له ستورو او لمرو سپوږمۍ څخه يې هم ډار درلود، د تالندې له اوازه او له برېښنا څخه به په ځمځو او غارو کې پټېده، مګر اوس ورته يو شاعرانه منظر ايسي او شعرونه پرې وايي، ځکه چې پوهې او معرفت علم او پېژندګلوي د ډار او وېرې طلسمونه مات کړه او انسان ته يې ډېر زيات جرائت ورکړ، د همدې لامله اوس څوک له اور او اوبو څخه نه وېرېږي او نه ستورو او ارباب الانواعو ته هغسې سجدې کوي.

هو! پوهه او معرفت علم او پېژندنه يو قوت دی، چې په دريابونو کې يې نهنګان او په غرو کې يې پړانګان او لېوان ورک

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړه، د اوهامو او خرافاتو د تورو کېږدیو مراندې یې پرېکړې، د دېوانو او ښاپېریانو کیسې یې ورکې کړې، د شیشکو او روو ډار یې د خلکو له زړه نه وایست او د مرګ وېره یې هم په زړونو کې کمه کړه، د مصر د فرعونیانو او ارباب الانواعو کیسه ختمه شوه او د جوګیانو خونې هم جوړې شوې، د اور هغه لمبې مړې شوې چې خلکو به یې بندګي کوله او د کوډګرو بیرغونه هم ړنګ او نسکور شوه.

کوم ملت چې غواړي خپل هېواد کې هر راز مکروبونه ورک کړي او دغه ټولې بلاګانې ووژني، زړونه له دغه راز تصوراتو څخه او خیالات له موهومو اندېښنو څخه وژغوري جرات او شجاعت وروزي او انسان کې یو روحي او معنوي قوت وپالي د بدو ګمانونو او ویرونکو تخیلاتو ښه علاج وکړي او انسان ته هرڅه په رڼا کې څنګه چې وي هغسې وښیي هغه هرګوره د علم او پوهې د رڼا په خپرولو کې کوښښ کوي او دغه راز تیارې پخپل وطن کې ورکوي.

زما د وېرې کیسه که څه هم زما د کوچنیتوب د شپو او ورځو د لویې افسانې یا ډرامې یوه وړه برخه او کوچنۍ صحنه ده، مګر د اجتماعي حیات مرموز اسرار او رازونه پکې پراته دي، چې د حال په ژبه یو لوی تعلیم او مهم درد بلل کېږي.

که سړی د دنیا واقعاتو او خپلو مختلفو حالاتو ته په بې اعتنایۍ نه ګوري او له هغو رویاو څخه چې په ویښه یېویني نتایج اخلي، یقین دی چې ډېر ښه ښه عملي اساسونه لاس ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځي، چې سرې يې په ډېرو نظري مطالعاتو کې نشي پيدا کولی، همدغه قيمتي اساسونه دي چې د نن ورځې تازه او مهم علوم پرې بنا شوي دي او سړي ته په ژوندانه کې نوې نوې لارې ښيي، نو هېڅکله دغسې واقعاتو ته په عادي نظر مه ګورئ او بې نتيجې اخيستلو يې مه پرېږدئ، د ژوندانه راز پخپل ژوندون کې ولټوئ او د علم دتجربو مخ هم د حيات په هنداره کې وګورئ!!!.

تاسې به ډېرځله د يوې علمي مسلې په ډول اورېدلي وي، چې انسان د مجهول شي دښمن دی او په کوم شي چې نه پوهېږي يا يې نه پېژني هغه ورته ښه نه ښکاره کېږي، ماهم له ډيرو خلکو يوه فلسفي کليه (المرعدولما جهل) اورېدلې ده، مګر هغسې پرې نه يم پوهېدلی، چې د ژوندانه معلم او ښوونکي راته دا مبهمه معنیٰ وښودله او زما په زړه کې يې لکه د کاڼي نقش ثبت او رسم کړه. څه شی چې يو عالم يا فيلسوف پرې پوهېږي، هغه ما لکه يو صوفي په سترګو وليد او څه شی، چې يو عالم بلل کېږي زما دپاره حضوري علم وګرزېده، هغه څه چې ځينې خلک يې وايي او پرې پوهېږي، نه زما دپاره يوه نه هېريدونکي خاطره شوه، چې هېڅکله يې نه هيروم او که رښتيا ووايم هېڅکله يې نه شم هېرولی.

زما په ژوندانه کې دغسې ډېر اسرار او رموز شته، چې زه يې بې کلماتو او الفاظو په ځينو شيانو پوه کړی يم ماته يې په توره

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپه او داسې ځای کې، چې سترګه په سترګه نه ښکاریده ډېر څه را ښودلي دي او زه يې ملاکړی یم.

هغـه څه چې خلـک يې د کتـاب پـه پـاڼو کـې وينـي مـا د زړه پـه سيپاره کې ولوستل، کـه څوک غـواړي چې دغـه بې صوته تعلـيم حاصل کړي او لکه طوطي له نورو نه تشې خبرې زده نکړي پخپـل ګرېوان کې دې سرښکته کړي او د خپلو خاطراتو پـه دفتـر کـې دې د ژوندانه په اسرارو ځان پوه کړي، يعنې له نحوي ضمير څخه دې نفسـي ضـمير تـه مـخ راوګـرزوي او هـر څـه دې لـه ځانـه وغـواړي د همدغه ضمير حالات دې ځانتـه معلـوم کـړي او لـه همـدغې کړکـۍ څخه دې پوهې او معرفت ته لاره پيدا کړي.[1]

---

[1] - کابل مجله ۱۳۲۳ کال، ۱ ګڼه ۵- ۸ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زړه پوښتنې

په هغه تور تم کې چې غل او کاروانی نه پېژندل کېږي د حیات او به څه قیمت لري؟ هغه پوهه چې د شیطان له کوره وي، هغه اودس چې د مظلوم په وینو یا د یتیم په اوښکو کېږي، هغه کتاب چې د ناحقو دعوو د پاره پکې لارې لټول کېږي، هغه ملګری چې سرې له ځان سره په کږو لارو بیایي....

څه یې وبولو؟

کوم ړوند ، چې د امسا په ځای تورو مارانو ته لاس اچوي، کوم کوڼ چې خبره نه اوري او ورته خاندي، هغه سپوږمۍ چې غلو ته لاره ښیي او په مینو پسې مشالونه ګرزوي...

څه په کار؟

هغه لوی سړی چې د وړو مرغانو په دام کې ښښلي یا د غټو په جال کې بندېږي او د خوشامدګرو د تشې وینا له اغیزې ځان نشي خلاصولی څوک دی؟

کوم زړه چې د احساس په اور کړېږي او دا سوي په پټه خوله زغمي، کوم فکر چې پخپل مخکې فولادي دیوالونو ویني، هغه تږي چې په اوبو کې وژونکي زهر ګوري... د هغو په حال رحم نه دی په کار؟

هغه کسان چې سترګې لري او ژبه نه لري، په غوږو اوري او په زړه کې نه پوهېږي، هغه څوک چې د خپل کور ماران او لړمان نشي وژلی، هغه کورونه چې د زورور سیلاب په لاره کې دي ایا د رحم او شفقت حق نه لري؟؟[1]

---

[1] - کابل مجله ۱۳۲۳ کال، ٦ ګڼه ۲۳ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژوندانه روح

ته خپل زړه کې ښې سترګې وغړوه او خپل اشنایان په غړولو سترګو وګوره! چې تا دوی په کوم صفت غوره کړي دي؟؟

ټول د علم او فضل خاوندان دي؟ مال او دولت يې ډېر دی؟ د هېواد له مشرانو او غټانو څخه شمېرل کېږي؟ له نورو نه پکې پوهه او هوښياري زياته ده؟ که بل داسې صفت پکې شته چې په نورو کې نشته او يوازې همدوی يې لري؟

هر يو د دنيا له لوړو او عالي مکتبونو راوتلي دي؟ هر يو د لوړې څوکۍ او ستر مقام خاوند دی؟

له عيبونو او نقايصو نه خلاص دي؟ او هېڅ نيمګړتيا نه لري؟؟ نه نه هېڅکله داسې نه ده او په هېڅ ډول زه دا نشم منلی.

ته هم پوهېږې او ماته معلومه ده، چې ستا په اشنايانو او دوستانو کې هم هغه عيبونه پيدا کېږي، چې په نورو کې شته – ستا اشنايان هم له نورو انسانانو نه څه فوق العاده امتياز نه لري او نه له اسمانه راښکته شوي دي، مګر مينه او محبت يې ورته ښکلې او ښاغلې ښيي. ستا په ملګرو او دوستانو کې بې علمه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیسواده خلک هم شته، مګر نور بېسوادان ستا حضور ته لاره نه لري.

ځينو پوهانو ته د اشنايۍ او قدر په سترګو ګوري مګر، ځينې نور په نامه پېژني او بس. ټول بډايان هم تا ته يو راز نه ښکاره کېږي، له يوه سره مينه لري او له بل نه نفرت کوي. د لوړ رتبو او منصبو خاوندان هم تا ته يو راز نه ايسي. په هره طبقه کې اشنا او نااشنا درته ډېر فرق لري. دلته خوار او بډای کمالدار او بې کماله هېڅ معنیٰ نه لري او نه ستا اشنايي له دې شيانو پيدا شوې ده، مينه تل له مينې پيدا کېږي او اشنايي له دې شيانو هغه خوا يو بل شی غواړي، چې کله يې سړی په بې نامه او بې نشانه خلکو کې پيدا کوي او کله د علم وکمال مال او دولت په خاوندانو کې وليدل شي.

کله يو عادي او معمولي سړی د چا په نظرکې ګران او ښاغلی شي او کله ښوښو خلکو ته سړی د نفرت په نظرګوري.

هر کله چې تا ته سره له هغو احتياجاتو چې ته يې لرې په يوازې علم تش جاه و جلال څوک نشي ګرانيدلی او په تنها مال او کمال ستا اشنايي د چا په نصيب کېږي، نو په هغه بې نياز ملکوتي مقام کې به دا شيان څه قيمت ولري، چې هلته دې شيانو ته هېڅ احتياج نشته او بې له اخلاص او مينې بل شی ځان نشي ښکاره کولی، ځنګه چې ته هېڅ نااشنا له اشنا سره نه برابروې او هېڅ شی بې له مينې او محبته نه خوښوې، ګمان مه کوئ چې ستا جمال او کمان به بې له مينې او محبته څه ځای ونيسي يا به چاته ګران شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د لوی خدای په حضور کې هغه مقام غواړي چې د خدای د دوستانو په نصیب کېږي، که د شاهانو او مشرانو په دربار کې قرب او منزلت لټوي، که له یوه خوار او غریب نه د رښتیانې ملګرتیا ارزو لري پخپل زړه کې مینه او محبت پیدا کړه.

هر سړی په هر وخت کې د مینې او محبت وړ دی او لوی خدای هم د مومنانو شدید محبت ستايي. هغه راز ژوندون چې هر څوک یې ارمان کوي او نه یې شي پیدا کولی.

هغه شی چې خلک یې سعادت او خوشحالي بولي، هغه خوند، چې سړی یې په سرو او سپینو یا خوندورو خوراکو کې نشي موندلی، په یوه شي کې پیدا کېږي چې د ځمکې، خلک ورته محبت وايي او په اسمانو کې د ژوندانه روح بلل کېږي.[1]

[1] - کابل مجله ۱۳۲۳ کال،٦ ګڼه ۲۳ -۲۴ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشرانو عشق

څوک چې لوی شي او د مشرتوب لوړې درجې ته ورسېږي هغه بیا په دغسې ډیوو، چې په یوه یوه کورکې بلېږي ځان نه سېزي او نه لکه کشران او واړه افراد په کوم سپین مخ یا ملالو سترګو زړه بایلي.

هو! دغه زړه دومره وړیا نه وي، چې په دغسې عادي شیان مبتلا او په فاني ګلونو پسې لېوال شي، هغه هېڅکله د دنیا په سرو او سپینو داسې نه مین کېږي، چې لکه یو په مال مین سوداګر شپه اورځ په دغه غم کې ورک شي او بل هېڅ شي ته یې پام نه وي، مال لا څه چې د خپل ځان، خپلې کورنۍ، خپلو لوڼو، زامنو په مینه او دوستۍ کې هم دومره ځان ورکوي، چې نور هېڅ نه پېژني او هرڅه هېر کړي، بلکې دغه ټول محبتونه چې واړه خلک یې لري په یوه محبت باندې قربانوي، چې هغه د ټولنې او ملک عشق بلل کېږي او پدې لاره کې هر راز زیار او زحمت قبلوي او هېڅ راز موانع ته اهمیت نه ورکوي، د همدغه عشق په اثر کې د ملتو مشران پخپل ملت باندې د هر راز اطاعت حق ثابتوي او دا ورباندې لازموي، چې تر ېېړیو پېړیو خپل ځان د دوی مرهون او مدیون وګڼي، ځکه چې دغسې مشر د یوه ملت د پلار او بابا مثال لري، چې د ټولنې هر فرد دغه راز معنوي پلار ولې پېژني او احساس یې کوي، یعنې لکه چې یو طفل پخپل طفلانه حالت او داسې وخت کې، چې له معانیو او مفهوماتو سره ښه نه وي اشنا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل پلار پېژني او خپل ځان غېږکې وغورځوي، ټولنه هم که د لوړ تعلیم خاونده وي او که نه وي، د تهذیب او تمدن لوړې درجې ته رسېدلي وي او که نه، د خپلو خواخوږو او زړه سوانده مشرانو د مینې او پېرزوینې احساس کوي او خپل ځان سره له ټول مادي او معنوي موجودیته د دوی د عاطفې او شفقت په غېږکې اچوي او خپل مقدرات ورسپاري، ځکه چې عشق او محبت ارومرو د معشوق او محبوب په زړه اغېزه کوي او د مینې په حقوقو یې پوهوي. دلته باید تاسې عشق او مینه د حسن او جمال له عشق څخه بېل کړئ او هغه منظره له سترګو لرې کړئ، چې د ګل او بلبل یا د مجنون او لیلې په مینه کې یې ګورئ.

زمونږ مقصد دلته هغه رازمینه ده چې د پلار او زوی د خوږو ملګرو، د مرشد او مرید، د استاذ او شاګرد، د مشر او کشر په زړونو کې وي، چې بې له غمخورۍ او خیر خواهۍ څخه نور مظاهر نه لري په دې عشق کې ناز ونیاز، هجرو وصال بې پروایي او تغافل نه ځایېږي او نه پکې رقیب او ریبار شته، دا مینه له هغې مینې څخه فیض او رڼا اخلي، چې یو رښتیانی بنده یې له خپل خدای سره لري او د یوه حقیقي صوفي په زړه کې ځای لري.

له دې مینې سره رحم و عاطفه، متانت او ثبات، همدردي او شفقت ملګري وي او له هر راز تهمتونو څخه یې لمن پاکه وي، دلته لېونتوب او لېونیان د صحرا ګرزېده له خپلو او پردیو بېلېده هېڅ نه وي او نه پکې د معشوقو له لاسه شکایت یا له رقیبانو سره حسد لیدل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې مينې سره انسان د مور په غېږ کې او د پلار په څنګ کې اشنا کېږي، مګر د ښکلو مينه له ګل او بلبل څخه اخيستل کېږي، چې بهار او خزان پکې لوی دخل لري او فريادونه، اغزي د غوټۍ دلتنګۍ هر هرڅه پکې شته او د شکايت هنګامه ورځنې پيدا کېږي. پدې مينه کې د روح اشنايي او توافق په کار دی، مګر په مينه کې د سترګو قبول او کتنه تاثير لري.

هلته پتنګان په بلو ډيوو ځانونه سيزي، مګر دلته مينان يو د بل په سر سيوري کېږي، د غمجنو زړونو دپاره پټۍ جوړوي او د تورو شپو خاوندانو ته ډيوې بلوي.

هو! سړی تر يوه وخته بې له رنګونو او ښکلو څېرو څخه نور څه نشي ليدلی او د همدغې مينې جاذبه يې ځانته راکاږي، ځينې کسان لا بې له ماديا تو او مال دولت څخه بل شی نه پېژني او همدغه شی خپله فايده بولي، بعضې په ځينو نومونو پسې لېوال وي او د شهرت په بنګو پسې ګرد ګرزي، چې دا ټولې مرحلې طی شي او سترګې ښې پخې شي، يعنې د دغه بشري کوچنيتوب دوره تمامه شي او انسان معنوي بلوغ ته ورسېږي يا په بل عبارت د لويوالي او مشرتوب حق پيدا کړي، هغه ته بيا خپل کوروکلی، خپل ټبر او خپل هېواد تش الفاظ نه معلومېږي، بلکې دغه کلی او پايدار مفهوم يې په نظر کې يو بل راز جلوه کوي، چې د خپلو غرو په څوکو، د صحرا په لمنو، د وطن په کاڼو او بوټو کې يوه يوه داسې تجليويني، چې هر څوک يې نشي ليدلی او هر چاته ځان نه ښيي، يعنې څنګه چې يو ښاپېرک ځلانده لمر نشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیدلی، یو کوچنی د زلمیتوب احساس نشي کولی، یو کارغه لکه یو بلبل دګل ښایست نهویني، د دې ټیټو ډیوو پتنګان د ستورو ډیوو ته نه رسېږي، بې درد زړونه د دردمنو له حاله نه خبرېږي، یو مورنی ړوند د رنګونو امتیاز نشي کولی، همدغه شان دغه لیلې هم د عادي خلکو له نظره پټه وي او هر څوک یې مخ نه ویني.

همدغه سبب دی، چې د وطن مینه، د ملت عشق د ځینو کسانو دپاره یو ه خوشې خبره معلومېږي او دا باور نشي کولی، چې څوک دې د وطن په عشق او د ملت په مینه کې عشقانه بڼه پیدا کړي او رښتیانی مین دې ورته وویل شي، دا د ډېر تعجب خبره ده چې یو سړی د یوې ښکلې پېغلې په عشق او مینه کې فرهاد یا مجنون کیدی شي، چې د خپل سرو مال، وقار او اعتبار، خپلو او پردو څه او څه...هېڅ پروانه کوي او په دغه لاره کې هرڅه قربانوي او یو کامل انسان د ملت دوستۍ په اغیزه دې حد ته نشي رسېدلی، چې د یوې جامعې په مینه کې د یوه مین او عاشق حیثیت پیدا کړي!!!

په کوم هېواد کې چې دغه راز پتنګان نه لیدل کېږي او دا حقیقت ورته دومره نا اشنا وي، چې منلی یې هم نشي، یقین دی چې هلته وګړي د عشق او مینې په ابتدایي منازلو کې پاتې دي او انساني شعور یو طفلانه او ابتدایي وضعیت لري، د دغسې ټبر په حال ډېر افسوسونه په کار دي، چې لوی سړی یې لکه کوچنیان بې له خپل شخصي او فردي کوره یا له خپلو ورونو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خویندو نور ځوک نه پېژني او له خپلې کوځې ماسوا دکلي نورې کوځې ورته پردۍ ښکارېږي.

پدې عصر کې د يوه ملت حقيقي او معنوي پانګه، چې د هر راز پيشرفت او پرمختګ حامل بلل کېږي.

همدغـه د وطـن عشـق او د ملـت مينـه ده، چـې د ملتونـو د اجتمـاعي شعـور، دمـاغي انکشـاف، لـوړ تعلـيم او عـالي تربيـې صـحيح معيـار بالـه شي، د دې مينې وړانګې او پلوشې لـومړی ځل د هېواد د مشرانو او لويانو په زړونو رڼا غور ځوي او بيا يې نورخلـک عمـلاً لـه دوی څخه زده کـوي او عموميـت پيـدا کـوي، مونږ بايد دا مينه پيـدا کـړو او دغـه عـالي عشق لـه خپلو مشرانو څخه زده کړو، دا عشق هم پټ نه پاتې کېږي او مښـک خپـل ځان پخپله ښيي، نو ځکـه يې ځوک پـه تشو دعـو نشـي ګڼلی، بلکې عملـي مظاهرې غـواړي، يعنـې دا عشـق پـه يـوازې آه و فريـاد او مصنوعي وضعيتونو نه ثابتېږي، بلکې لـه خپـل راحت، لـه خپلو شخصي اغراضو او د ضرورت په وخت کې له سر او مالـه تېريـدل او سل رازه ايثار او قرباني غواړي، راشئ! چې د دې عـالي مينې رښتيانې مظاهرې وکړو او خپلو مشرانو تـه دا ثرګنده کـړو، چې مونږ ستاسې له پاکو زړونو څخه د دغې رڼا اقتباس کړيدی او د وطن او مليت په صحيح مفهوم او حقيقي عشق پوهېدلي يو.

راشئ! چې د خودخواهۍ او ټيټو مينو مراندې او تناوونـه پـرې کـړو او د لمروسپوږمۍ پـه خوا کې خپلې خيمې ودروو. راشئ! چې اوس له دې کوچنيو ځالو والوزو او لوړ پروازونه وکړو، ترڅو پـورې بـه لکـه کوچنيـان شخصـي کـور پـه محـدود غـولي کـې خاړپوځې کوو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

راشئ! یو ملي او وطني شعور پیداکړو او د وطن غرو، رغو، کاڼو، بوټو ته د پښتو ملت لوی او واړه، خوار او بډای، پوه او ناپوه ته د عشق او مینې په نظر وګورو، لکه چې یو پلار خپل زوی، یو ورور او یو خواخوږی مشر خپلو کشرانو ته ګوري، که دا شعور او دا احساس ژوندی شي بیا به تاسې ته خپل هېواد بل راز ښکاري او ارومرو به یو له بله ځارېږئ، خواروغریب، ړوند او شل د زړو او شلېدو جامو خاوندان به درته محبوب او د مینې وړ معلومېږي، هېڅ‌ها ته به څوک په نفرت نه ګوري، یو بډای به د خوارانو دلداري کوي، یو عالم به ناپوهانو ته ښه لاره ښيي، یو طبیب به د مریضانو په علاج پسې لکه یو مین لېوال ګرد ګرزي او یو پیاوړی غښتلی زلمی به د یوه ضعیف او ناتوان پیټی په اوږو اخلي.

راشئ! چې همدغسې وکړو او د دغې مینې خوند وګورو، کوم خوند چې د یوه حساس زړګي خاوند او یو زړه سواندی سړی د یوه یتیم د اوښکو له پاکولو څخه اخلي، یا هغه خوشحالي چې یو د عواطفو او شفقت خاوند یې د بې وزلو او مظلومانو په مرسته او ملګرتیا کې مومي، هېڅکله یې پتنګان په ځان سیزلو، بلبلان دګلو په عشق کې نه مومي.

کوم کیف او لذت، چې سړی یې په رحم او عاطفه، د زړه او ضمیر په پیروۍ کې حاصلوي، هغه څوک په نندارو او تماشو کې نشي پیداکولی او نه یې د هواوهوس خاوندان احساس کولی شي.[1]

---

[1] - کابل مجله، ۱۳۲۳ ل کال، ۳ ګڼه، ۵ – ۷ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستر قوت

ځوک وايي مال دی او ځوک يې په صنعت او تخنيک کې لټوي، ځينې وايي چې علم دی او ځينې يې په ډېرو افرادو غواړي، مګر کله کله چې سړی له دې ټانکونو هغه خوار ددې ډېرو لښکرو ترشا له هوايي طيارونه پورته نظر کوي، يو داراز قوت وينې چې پدې ټولو قوتو زورور او غښتلی دی، له دې قوت سره نه اور او اوبه مقاومت کولی شي او نه په توره او علم ورسره مقابله کېږي. دا قوت هغه عقيده ده چې انسان هر راز ايثار او قربانۍ ته تياروي او له يوه ملت نه بل شی جوړوي، که دا قوت له يوه ملت سره نه وي او نور هرڅه وي، ته يقين وکړه چې هېڅ يې نه په کارېږي او هرڅه يې پردي دي.

بې عقيدې انسان هېڅ نه دي کړي او هېڅ نشي کولی نه به يې وروسته تردې وکړي، ځوک چې له خپل ژوندون او سر و مال نه سوا يو داسې شی نه پېژني، چې دا ټول ورځنې ځار کړي هغه ته د لويو کارو هيله هېڅ وخت نه کېږي.

عقيده په انسان کې يو فعال عقل، نه ويريدونکی عشق، فرهادي عزم او يو سيلابي حرکت پيدا کوي، چې هېڅوک او هېڅ شی يې مخه نشي نيولی.

د نړۍ په غولي کې چې څه حق او ناحق جنګونه شويدي او کوم کام يا ملت پکې خپل ستر قوت او فوق العاده مقاومت ښودلی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ارومرو په يوه عقيده بنا دی، چې من حيث عقيده ورته ستر قوت ويلی شو. عقيده په اصل کې د انسان او حيوان حد فاصل دی، چې د خپل شعوري ماهيت او متين موجوديت په لحاظ د ډېرې ستاينې حق لري، مګر وروسته چې يو خارجي موجود او جزيي مفهوم پيداکوي، نو په دوو نوعو بېلېږي، چې حق او باطل عقايد ورته وايي او په دواړو صورتونو کې ورته قوت ويلی شو.

همدغه عقيده ده چې د چا دپاره ايمان او د چا دپاره مسلک شي، څوک يې خپل نصب العين بولي او د ځينو دپاره عشق او مايه وګرزي.

داچې نن ځينې قومونه د مليت او وطنيت په نامه سرونه ورکوي بې له دېنه، چې يوه عقيده ورته ووايو بله معنیٰ ورته نشو پيدا کولی، همدارنګه کومو ملتونو، چې د حق او حقيقت بېرغ اوچت کړی او د دين دپاره يې جنګونه کړي هغوی هم هر څه د عقيدې په زور کړي دي.

همدغه سبب دی چې تر اوسه پورې د دنيا ژوندیو او قوي ملتونو هېڅکله عقيده نه ده بايللې او هېڅ وخت نه دی بې عقيدې شوی او نه د عقيدو مرکزونه زرګونو کلو په دنيا کې وران شوي دي، همدغه يوه کعبه شريفه ده چې پکې خلکو بتانو ته سجدې کړي دي او هم ورځنې د اسلامي عقيدې خاوندان طوافان کوي، همدغه اروپايي ملتونه دي، چې يو وخت يې د صليب دپاره سرونه ورکول او نن د وطن او مليت دپاره خپلې وينې تويوي، نو ويلی شو چې دوی عقيده ورکه کړې نه ده، بلکې بدله کړې يې ده، ځکه چې عقيده بدلېږي، مګر ورکېږي نه، که تاسې د دنيا پاخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او زاړه ملتونه وګورئ، هلته په هر وخت کې د يوې عقيدې رڼا ځلېږي او هېڅکله پکې دا ډيوه نده مړه شوې.

پدې حاضر عصر کې هم هر ځای او په هر ملت کې يوه عقيده موجوده ده، چې خلک ورځنې قربانېږي، که تاسې کوم داسې ملت چېرته ګورئ، چې هلته د عقيدې پابندي او د عقيدې دپاره هر راز ايثار او قرباني نه وينئ يقين وکړئ، چې هغه ملت هېڅ وجود نه لري او لکه د اوبو ځګ په يوه آن کې ورکېدونکي دي، بې عقيده ګي هر وخت د خامۍ او طفلۍ دليل دی، په هر ځای کې چې د مليت اساس نه وي ټينګ شوی او يا بيخي تشکيل شوی نه وي هلته عقيده هم څه مو جوديت نه لري. که سړی د روح خوشحالي او د زړه اطمينان لټوي، نو نه يې په مال او دولت کې موندلی شي، نه يې د علم او فلسفې په رڼا کې ويني، نه په لوړو ماڼيو کې پيدا کېږي، نه يې سړی په زيبو زينت، جاه وجلال او نورو افتحاراتو کې ليدلی شي، مګر د عقيدې خاوندان يې د خپلې عقيدې په لاره کې په هر قدم کې مومي او هرساعت يې استقبال کوي.

څوک په يوه شي عقيده لري او کوم اصل ته د عقيدې په سترګو ګوري هغه شی له نورو ټولو شيانو لوړ او پورته ګڼي او هېڅ ورسره نه برابروي، همدغه سبب دی چې ځينې کسان د عقيدې دپاره خپل ځان اور او اوبو ته غورځوي او په ټولو خطراتو غلبه مومي، ځينې کسان به ځينې عقايد د اخرت دپاره مفيد ګڼي، مګر زه خو يې په دنيا کې هم لوی دولت او ستر قوت بولم، بلکې د انساني شعور يو قوي سند يې بولم، کوم کسان چې نه په ديني اساسونو ايمان لري او نه په اخلاقي او روحاني نواميسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګروهیدلي دي، نه یې په نظر کې ملي شعایر څه قیمت لري او نه په ژوند او حیات کې کومه معینه لاره او ټاکلی نصب العین لري تاسې یې هېڅ مه بولئ او په هېڅ یې حساب کړئ، ځکه چې انسان په اصل کې هغه چا ته نه وایي چې ظاهري بڼه لري او د انسانانو جامې یې اغوستې دي، دغسې کسان چې له خوراک او څکاک نه هغه خوا نور څه نه پېژني او له خوند ولذت غیر بله قبله او کعبه نه لري هغه باید د هوا د مرغانو په شمېر کې راولو او داسې یې وګڼو، چې دوی په دنیا کې یې له دېنه چې یو څه دانې او څه مېوې وخوري او ګڼو بوټو کې وګرزي نور هېڅ کار نه لري او د هېڅ کارنه دی، بې عقیدې کسان هېڅ وخت او په هېڅ کار کې ثبات او استقامت نشي پیدا کولی او نه یو اساس موجودیت لري، بلکې لکه د لارو او کوڅو خځکې داسې دي چې هوایي بادونه یې هرې خواته وړي او لوبې پرې کوي.

څوک چې عقېده لري او پخپله عقیده ټینګ وي هغه ارو مرو د عزت او ارادې خاوند وي او د نمرود له کارو دپاره یې تربیه کولی شي، همدا عقیده ده چې په انسان کې خوف و رجاء اخلاص او ایثار، مقاومت او ټینګار پیدا کوي، چې نه بیا سړی د خپل اعتقاد په لاره کې له مشکلاتو ویره لري او نه د سرو مال څه پروا کوي، دا د عقیدې کار دی، چې د سر دښمن ورونه کوي او دوه ورونه سره غلیمان کوي، ځکه چې دا قرابت او اشتراک په نورو ټولو کې نسبتاً غالب دی او دوستۍ او دښمنۍ باندې هم حاکمیت لري، کوم ملت چې هلته ټول افراد په یوه عقیده روزل شوي وي او په یوه عقیده ورغونډېږي هغه د سکه ورونو مثال

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري او هر يو د بل داسې ملګری وی، چې مرګ او ژوند يې سره تړلي وي.

همدغه پيدا کوي او کوښښ کوي چې هغه عقيده په ټولو افرادو کې ټينګه کړي، ځکه دوی باور لري چې بې له عقيدې نه يو ملت نشي ملت کېدی او يو معنوي قوي اتصال پکې نه پيدا کېږي، د همدې له امله ټينګار هم د هغوی د عقيدې په ټينګوالي کې اټکلوي او په همدغه اعتبار ورته ګوري.

پدې وخت کې ځينې کسان چې د اقتصاد ډېر طرفدران دي او له حد تېر اهميت ورکوي هغوی ګمان، بلکې يقين لري چې د يوه ملت د اتصال دپاره د منافعو اشتراک خورا زيات ضروري دي او پدې وخت کې بې له اقتصادي منفعت څخه بل شی د انسان شايق او وړاندې بيوونکې نشي کېدی، ځکه چې دوی دا عصر مادي عصر بولي او ګمان کوي، چې نن ورځ انسان هېڅکله د عقدې دپاره قرباني نشي ورکولی او نه په خيالي طلسمونو پورې زړه تړي، مګر دېته نه ګوري، چې انسان د دنيا په زرګونو کالو عمر کې د عقيدې له تاثيره ځان نه دی خلاص کړی او که اوس دا اراد هم ولري، نو له دغسې اوږدې او طولاني سلطې نه ځان خلاصول هم ډېر وخت غواړي او په اسانه نه کېږي، که فرضاً دا خبره ومنو، چې انسان په رښتيا بې له مادي منفعت څخه نور څه نه پېژني او هرڅه د مادي منفت دپاره کوي، نو بيا دا ګمان نشي کيدی چې يو ملت دې د خپلې ازادۍ او خپلواکۍ دپاره د سر او مال قربانۍ ته حاضر شي او يوه سلطه ونه مني، چې هغه يوازې د دوی معنوي موجوديت ته صدمه رسوي او بس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کوم وخت کې چې يو ملت د سر او مال قربانۍ ته تيارېږي او د خپل استقلال په مدافعت کې هر راز تاوانونه ګالي همدغه د دې خبرې پوره دليل دی، چې انسان لا بېخي مادي شوی نه دی او يوه معنوي عقيده ورسره موجوده ده، چې دغسې قربانۍ ته يې حاضروي، ځکه چې د مادي منفعت دپاره څوک ځان نه وژني او نه خپل سرونه ښندي، د سربازۍ دپاره يا ټينګ ايمان په کار دی يا يوه داسې عقيده، چې د عشق په مرتبه کې وي او معنوي عالي عشق وبلل شي.

د عقيدې پيداکول او ټينګول خوشې په خوشې نه کېږي، بلکې يو قوي او مقتدر روزونکي غواړي، چې عملاً د عقيدې په نشر او تحکيم کې برخه واخلي او پخپله د خپلې عقيدې عاشق وبلل شي.

که څېرې يو سړی غواړي، چې په تش تبليغ يوه عقيده په خلکو کې پيدا او ټينګه کړي، لکه د يو مليت او وطنيت عشق يا د کوم مسلک پېروي او پالنه، دا کار هېڅکله نه کېږي او نه کومه صحيح نتيجه ورځنې اخيستل کېږي، ځکه چې پداسې ځايونو کې له غوږونو نه سترګې زيات دخل لري او خلک له دې لارې ډېر متاثر کېږي همدغه سبب دی چې هېڅوک اورېدل او ليدل يوراز نه ګڼي او د ديده وشنيده ترمنځ فرق کوي.

که چېرې يو سړی ديو مظلوم يو مفجيح او بد حال په سترګو ووينې، د هغه په حال يې زيات زړه سوزي او ډېر متاثر کېږي، مګر کله يې که چا نه واوري، که څه هم هغه سړی پخپله وينا کې يو سحري او ادبي تاثير هم پيدا کړی بيا هم هغومره زړه سوی او تاثير نشي پيداکولی، د همدې لامله اوس ځينې پاخه او مقتدر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکونکي خپل مهم مطالب د ډرامې او تمثیل په صورت په صحنو او تیاترونو کې ښیي، چې په لیدونکو باندې مجسم اثر وکړي او حاضرین د سترګو او غوږو دواړو حواسو په احساس متاثرشي نو هغه فایدا او لېدر چې یوه عقیده او یو فکر عملاً خلکو ته ښیي او په ژبه هم په موثر ډول تبلیغ وکړی شي، چې د ده احساسات او جذبات پکې راڅرګندوي، هغه ارومرو په نورو اثر کوي او یو قسم هیجاني امواج د خلکو په احساساتو او روحیاتو کې پیدا کوي، که دا دوه شیه په یوه تبلیغ او تلقین کې نه وي هغه د عادي خبرو مثال لري او هېڅ پرې نه مرتبېږي، لکه چې د ورځې په زرګونو خلک یو بل ته وایي (ښه کوئ بد مه کوئ) مګر هغوی بد کوي او ښه نه کوي.

په هر ملت کې د فکري او روحي اجتماع او اشتراک دپاره د لویې عقیدې او مفکورې نشر او تبلیغ خورا ضرور او حتمي ایسي، مګر د دې کار دپاره دغسې مبلغین، چې په ژبه او په عمل پر نورو باندې اثر وکړی شي لا ډېر ضرور ایسي او د یوه ملت لومړنۍ احتیاج ګڼل کېږي.[1]

---

[1] - کابل مجله، ۱۳۲۳ل کال، ٦، ۸ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له کار سره علاقه

زمونږ په رسمي دوايرو کې ښايي چې دا ټکی (له کار سره علاقه) ډېر واورئ او همدغه شی د يوه مامور په پېشرفت او سوانحو کې ډېر اهميت لري، که واړه دوایر له نظره لېرې کړو او د مملکت کارونه په مجموعي ډول په نظر کې ونيسو او وګورو، چې دغه کارونه څنګه او په څه راز کېږي؟ ښه دي او که خراب؟ بيا هم دا ټکی (له کار سره علاقه) تر سترګو کېږي او د سړي په زړه کې دا فکر اچوي، چې ترڅو مامورين او هغه کسان چې رسمي او اجتماعي وظايف لري له کار سره علاقه پيدا نکړي کارونه نه ښه کېږي او هېڅ نه کېږي. دا خبره ما په وارو وارو ستا او د بل له خولې اورېدلې او هر څوک چې لږ او ډېر د اجتماعي درد اظهار کوي همدغه ځای د خارښت ځای ګڼي او ګروي يې، که رښتيا وو ايم تشخيص بد تشخيص نه دی خلکو مرض را له پېژندلی دی، مګر په علاج کې نه دي ګرېدلي ما په يوه نيم اجتماعي کتاب کې هم لیدلي يا د ځينو په تعبير په کتابو کې يې هم راوړي دي چې له کار سره علاقه خورا ضروري ده او همدغه علاقه د دې باعث کېږي، چې د سړي ټول فکر د کار خواته تمرکز پيدا کړي او همدغه د فکر تمرکز د کارونو د اصلاح، د اشخاصو د دقت او د اسې نورو فضايلو سبب ګرزي، هرڅومره چې له يوه کار سره علاقه زياتېږي هغومره سړی هڅه کوي، چې هغه کار پخپله موقع کې په صحيح ډول اجرا شي او هېڅ راز نقص پکې پاتې نشي، که د دې خبرې دليل هم غواړئ څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرانه خبره نه ده، که په علمي فورمولونو ستاسې قناعت لږ څه ګران وي په ولسي خبرو هم ستاسې قانع کول امکان لري.

کله که تاسې د خپل کور په ابادولو او عمران کې پخپلو مزدورانو پسې څار کړی وي درته به معلومه شوې وي، چې یو مزدور له کار سره څومره چل ول کوي او خپله ورځ څنګه تېروي، دا خو مشهوره خبره ده چې ناراسته لوګری خپل لور په لوټه تېره کوي او دا بې له دې نه چې دوی له کار سره علاقه نه لري بل سبب نه لري. ډېر خلک دي چې سړی ورځنې پوښتنه وکړي چې څه حال دی؟ وایي شکر دی شپې تېرېږي، نو ته ووایه څوک چې محض د شپو او ورځو تېریدل غنیمت ګڼي او شکرونه باسي هغه به کارته په څه نظر ګوري او د هغه به له یوه کار سره څه علاقه وي؟ زما په ګمان ډېر کسان دي چې ښه ښه ساعتونه د همدې دپاره اخلي، چې مازدیګر په دایره کې کومه دقیقه زیاته تېره نه کړي، ډېر لږ کسان به وي، چې د سهار د حاضرۍ فکر به هم لري، مګر یوازې حاضري څه کړو څوک چې یوازې حاضرۍ سره علاقه لري هغه د دغه اجتماعي مرض علاج نشي کولای، مونږ له کار سره علاقه غواړو نه له تشې حاضرۍ سره.

دلته دا مقصد نه دی، چې زه نو حاضرۍ ته په درنه سترګه ګورم، بلکې دا وایم چې باید په حاضرۍ ټینګوالی د کار دپاره وغواړو او له کار سره علاقه څنګه پیدا کېږي؟ که یو ریاست او یا وزارت وغواړي چې مامورین یې له کارسره علاقه پیدا کړي څه به کوي؟ په یوه مملکت کې څه عوامل باید پیدا شي چې خلک له کار سره صحیح علاقه پیدا کړي او وظیفه د وظیفې په لحاظ وپېژني؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې غټو تپوسونو جواب، چې ډېر فکر او سنجش غواړي. اصلاً یوه داسې موضوع ده چې باید د افتراح په ډول د ډېرو پوهانو فکر ته وسپارل شي او ډېر څه پکې ولیکل شي، ځکه چې د کوم سړي که یوې خواته پام شي بله خوا یې له نظره لیرې پاتې کېږي په دغسې پوښتنو کې هر چاته یو شی ډېر مهم معلومېږي او ټول زور په هماغه خوا اچوي، علاوه پدې د هر کار علل او اسباب هم په یو شان ښکاره نه وي، ځینې علتونه ډېر پټ او ډېر موثر وي، نو اکثره اشخاص ښکاره ځرګندو شیانو ته ګوته نیسي او د پټو پلټنې نه کوي، نو زه که دلته څه وایم هغه به همدغسې شی وي او د دې پوښتنې پوره جواب به نه وي.

د اجتماعي وظایفو او مملکتي امورو د علاقه مندۍ دپاره ډېر شیان ضرور دي، چې ځینې یې ډېر عمر او ډېر وخت غواړي، چې باید یو ملت وروسته تر ډېرو مراحلو، چې تشکیل یې نسج او پوخوالی ومومي او د تعلیم وتربیې په اثر کې یو اجتماعي شعور پیدا کړي چې مملکت ورته خپل کور ښکاره شي او د مزدورانو چم ونکړي، دې حد ته رسېدل د ډېرې مودې کار دی او یوه طولاني عرفاني نقشه غواړي، زه په دغسې عللو کې اساسي بحث نشم کولی او تش همدومره وایم په کوم ځای کې چې صحیح کار نه پېژني او همدغه شی د پېشرفت سریع عامل وي، هلته له کار سره اړومړو علاقه پیدا کېږي، یعنې دغسې چې یوه مامور ته حاضري و معاشات استحقاق معلومېږي که کار او له کار سره رښتیانۍ علاقه څه اجر ولري اړومړو خلک له کارسره علاقه پیدا کوي. دلته باید

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما مقصد توضیح شي او ووایم چې د کار مبصرین کولای شي په لاس لاندې مامورینو کې د کار علاقه پیدا کړي، مګر دا هله چې کار لیدونکي ظاهربین نه وي او ځوک یې په هغه دغه نشي غولولی، یعنې محض حرکت او منډې رامنډې د دوی په مخ کې نه حجاب کېږي او د هر چا په کار کې ډېر واړه ذرات هم لیدی شي او پوهېږي، چې دا کار علاوه په کمیت څومره صحت او کیفي حسن لري او په دې هم پوه وي، چې د دغه سړي په نظر کې چې دومره ډېر کار کوي څه غایه موجوده ده؟

څومره چې د ده د کار هنګامه ده هغومره کاریګر دی که یه؟

څوک چې د ده کارونه راته ستایي هغوی تش کار او ظاهري حرکاتو ته ګوري که په کیفیاتو کې هم تعمق کوي؟

ځینې وختونه سړی د خلکو له خولې(چې عمومي نغاره یې باید وبولو اوري چې فلانکی...هېڅ په کار ستړی کېږي نه او له فولادونه هم سخت او کلک دی، هغه بله ورځ چې سخته سیلۍ وه څوک له یوه کلي بل کلي ته نشو تلای، مګر ده له خپل ماموریته څوکوره لیرې فلانکي ځای ته، چې نه پوهېږم هلته څه پېښ شوي و، ځان ورساوه او په هماغه ورځ بېرته هم راغی، اکثراً دغسې اوازې لویو لویو ځایوته هم ورسېږي او دغسې ځینې نور عوامل هم پیدا شي، چې سړی جدي او فعال معرفي کړي، مګر چې سړی ورپسې څار وکړي هغه په هغه ورځ همدغه مقصد، یعنې هنګامې اچولو دپاره دا کار کړی وي او نور کسان، چې پدې سُر پوه شي هغه هم له دغسې تظاهر او عصري ریا کارۍ ځنې کار اخلي او خوشې په خوشې هرې خواته

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسونه ځغلوي، نو دېته سړی له کار سره علاقه يا رښتياني فعاليت نشي ويلی او نه په دغسې جديتونو او حرکاتو کارونه ښه کېږي.
دلته بيا مجبورېږو چې ووايو په هرځای کې چې د کارونو په ليدو کې ډېر دقت کېږي او صحيح کار قدر او قيمت لري هلته خلک له کار سره علاقه پيدا کوي او ښه کار کوي، ځکه چې انسان يو ترقي خواه موجود دی او له خپل پېشرفت او ارتقا سره ټينګه علاقه لري، که د ده په مخکې نورې لارې بندې شي چې په دروغو او ريا ، تملق او چاپلوسۍ، غلا و فريب او نورو غير مشروعو وسايلو پيشرفت ونکړی شي او پدې هم پوه شي، چې دلته کاريګر او بيکاره پټ نه پاتې کېږي، سړی د چا په سترګو کې خاورې نشي اچولی د وړاندې تګ دپاره يې بې له همدغې يوې صحيح لارې بله لارنشته. په شخصي اعتباراتو او اشنايي ګانو سړی نشي چلېدلی ځوک له چا نه سترګې نه پټوي او نه په چل ول کارکېږي.
ارومرو صحيح کار ته ملاتړې او له کارسره علاقه پيداکوي، مګر که سړی وګوري، چې په ځينو نورو وسايلو سړی ډېر ګرانېږي او د پېشرفت په لاره کې صحيح کار اوله درجه عامل نه دی، ځوک چې يوازې کار کولی شي او د پېشرفت دپاره نور وسايل نه لري د هغه غاښ هم ځوک نه ګوري هلته، نو په افرادو کې يا نور فعاليتونه پيدا کېږي، چې هغه زرنګي، چالاکي څه وڅه غواړي يا خو داسې شی، چې په شپو ورځو تېرولو شکرونه باسي او هېڅ نه کوي، بلکې اکثريت او عموميت دې خواته ميل کوي او په عوض کې ياس او

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدبینۍ ځای نیسي، د صحیح پېشرفتونو مثالونه او نمونې له خلکو ورکې شي او غلطې نمونې تر نظرلاندې وي.

د دې ټولو خبرو مقصد دا دی، چې انسان په اجتماعي حیات کې د مقایسې او نسبت په اصولو ډېر کلک دي ښه او بد حق او ناحق د کامیابۍ او ناکامۍ په رڼا کېویني او د نتایجو له مخې حکمونه کوي، ځوک چې ورته په حیات کې لږ څه کامیاب معلومېږي د هغه پیروي او تعقیب کوي او لکه چې وایي: (ختکی له ختکي نه رنګ اخلي) اشخاص هم یوله بله متاثرکېږي او تقلید کوي، نو که چېرې هغه کسان چې له کار سره علاقه لري وپېژندل شي او ښه وګڼل شي، د پیشرفت دپاره نور غیر معقول مسایل خنثیٰ شي او یوازې صحیح کارکول له کار سره علاقه لرل یو قوي موثر عامل وبلل شي. ځوک چې خپله وظیفه په ښه شان اجرا کوي دبته محتاج نشي، چې خپل کار وستایي ځان یوه او بل ځای ته ورسوي او د دلربایۍ دپاره له سلو نیرنګو کار واخلي. ارومرو له کار سره صحیح او ربنتیانۍ علاقه پیداکېږي او ځوک خپل لور په لوته نه تېره کوي، نه هغه فعالیت او لیاقت چې باید په کار او وظیفه کې صرف شي بلې خواته صرفېږي او نه غلط مجري پیداکوي.[1]

[1] - کابل مجله،۱۳۲۴ل کال، ۴مه ګڼه، ۴ -٦ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهې غرور

هغه څوک چې پخپله پوهه مغرور دی او هر څه د پوهې په رڼا کې غواړي زښت ډېر غوليدلی او د ژوندانه په ضروریاتو، د کامیابۍ په اسرارو، د خوشبختۍ او خوشحالۍ په وسایلو کې یې هېڅ فکر نه دی کړی. د انسان له پوهې او هوښیارۍ هغه خوا نور شیان هم شته چې د ده په کامیابۍ او شخصیت کې ډېر دخل او تاثیر لري، مګر خلک دغه تاثیرات د ده د پوهې او هوښیارۍ محصول او ګمان کوي، چې ټول کارونه په عقلي او علمي لیاقت باندې کېږي.

همدغه سبب دی چې ځینې کسان یوازې د علم په زور هر څه غواړي او بل هېڅ شي ته توجه نه کوي. دلته د علم او عقل له فضیلت او اهمیت نه څه انکار نه کوم او پدې پوهېږم، چې دغه انکار جهل او ناپوهي ده، مګر د دې دپاره چې ځینې کسان نورو شیانو ته هم ملتفت شي او د علم و عقل له غروره نجات ومومي وایم، چې د انسان په خوشبختۍ او خوسحالۍ، لوړتیا او کامیابۍ کې ځینې نور شیان دخل لري، چې باید څوک ورځنې سترګې پټې نکړي او په بې اعتنابۍ ورته ونه ګوري.

ډېر ځله دوه تنه له یوه مکتبه را اوزي او په یوه دایره کې کارکوي، مګر هغه څوک چې په مکتب کې اول نمبر وي دلته ښېرته پاتې کېږي او هغه بل واړندې ځي او حق هم لري، چې وړاندې ولاړ شي، ډېر طالبان له یوه ملا نه د ملایۍ پګړۍ وتړي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګر يو په جامعه او محيط کې ښه ومنل شي او هغه بل چې په حاشيو او نکتو ښه پوهېده هغومره اعتبار نکړي پيدا، ډېر اشخاص شته چې پخپله پوهه او لياقت ځانته دوستان پيدا کوي، خلکو ته سمه او صحيح لاره ښيي او پخپله هم په ښه لاره درومي، مګر ځينې نور پر لور کارونه کوي او هرڅوک ورته په بد نظر ګوري.

په دې کې هېڅ شک نشته، چې پوهه او علمي لياقت د انسان جمال او کمال دی او د هر چا په نظر کې ښکلې ايسي، مګر هر چا ته به پخپل ژوند او حيات کې معلومه شوې وي، چې په هر ښکلي څوک زړه نه بايلي او په يوازې ښکليتوب دلبري او دلربايي نه کېږي.

د انسان په پېشرفت او کاميابۍ کې ډېر واړه شيان، چې هېڅ په نظر کې نه راځي ډېر تاثيرات لري چې هغه بايد له پوهې او لياقت سره يو ځای شي. کوم سړی چې علم او پوهه لري، مګر ښه اخلاق او صحيح کرکټرنه لري په حقيقت کې هېڅ نه لري، هغه څوک چې دا هم لري، مګر د يوه خوږ صحبت او بيان قوت نه لري هغه هم نيمګړی دی او ځينې اشخاص ترينه وړاندې کېږي، څوک چې دا ټول صفتونه او مزايا پيدا کړي، مګر د نظافت او معاشرت د اصولو پابند نه وي بيا هم د چا نه خوښېږي او په حيات کې ځينې ناکامۍ ويني، که دا نقيصه هم رفع شي او دا ټولې نيمګړتياوې پوره کړي سره له دې هم که سړی زحمت کشي او فعاليت نه لري دی ببرته پاتې کېږي او نور خلک دمخه ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غېر له دغو شيانو ځينې نورې خبرې هم شته چې په يوه او بل محيط کې فرق کوي او د هر ځای د خصوصيت تابع وي، په هر ځای او هر محيط کې يو څه معنوي صفات او مزايا شته چې په سړيتوب او انسانيت ورځنې تعبير کېږي، دا صفتونه بايد مونږ په يوازې پوهه او هوښيارۍ، جاه و جلال، تروث او تمول، بلکې د انسان په اخلاقي او نفسي کيفياتو کې يې وګورو.

زه دامنم چې سړيتوب، پوهه اوهو ښياري غواړي، مګر يو شی نه دی او په ځينو مواردو کې سره بېلېږي، ځينې کسان به وي چې علم او پوهه به نه لري او سړيتوب به لري، کله به يو سړي پوه او هوښيار وي، مګر د سړيتوب دعوه به نشي کولی.

څنګه چې پوهه په بېلوبېلو موارودو کې فرق لري يو سړی د کتابو په تورو ښه پوهېږي، بل د خلکو په اوضاعو ښه پوره وي، ځينې په منطقي اصطلاحاتو او فلسفي مباحثو کې ډېر معلومات لري، ځينې نور په اولسي خبرو او کارونو ښه پوهېږي، دغسې د سړيتوب مفهوم هم په هر ملک او هر محيط کې بيلېږي او د اشخاصو جمعيتونو په نزد ډېر ثابت او معين صورت نه لري، مګر دومره پوهېږو چې تهذيب او ترتيب د سړيتوب په مفهوم کې مهمه برخه لري او همدغه شی د يوه انسان دپاره ترهرڅه دمخه ضروري دي.

د سړي معنیٰ دانه ده چې ارومرو به زيات علم او معلومات لري يابه په کوم فن او صفت کې ډېر ماهروي، دا رازصفات چې په علمي لياقت يا پوهه ورځنې تعبيرکېږي ديوه سړي انساني

(c) ketabton.com: The Digital Library

حیثیت او سړیتوب ته قدر کوي او ښه مرسته ورسره کوي، مګر یوازې همدغه شی سړی نشي مسعود کولی او نه تش علمي قابلیت سړیتوب بلل کېږي، که لږ څه نور هم تعمق وکړو یوازې سړیتوب هم د یوه انسان د خوشبختۍ او خوشحالۍ دپاره کافي نه دي.

دلته زما مطلب له خوشبختۍ څخه همدومره شی دی، چې یو انسان په اجتماعي حیات کې خلکو ته موفق او مسعود ښکاره شي او دی هم خپل ځان ناکام ونه ګڼي او مایوس نه وي، د دې مطلب د حصول دپاره البته د یوه سړي پوهه او سړیتوب ضرور دی چې په خپله پوهه او لیاقت ځینې کارونه وکړی شي او د سړیتوب او انسانیت په جامعه کې خپلې شپې ورځې ښې تېرې کړي، چې څوک ورته په بد نظر ونه ګوري، مګر یوازې دا چې سړی کار وکړی شي او د سړیتوب او انسانیت په جامعه کې خپلې شپې ورځې ښې تېرې کړي، چې څوک ورته په بد نظر ونه ګوري، کفایت نه کوي، سړی باید د یوه او بل د توجه جلبولو او د ځان د محبوبیت دپاره ځینې نور شیان هم ولري، یعنې د امېزش قوه، نشاط او بشاشت، د ملګرتیا تمایل، د محبت جاذبه، ښه څېره، صمیمیت ښودنه، د محبت دپاره ایثار، صداقت او کرامت نفس، وقار او متانت جدیت او فعالیت او داسې نور صفتونه هم په کار دي.

دغه راز ټول شیان، چې جمع شي د یوه سړي شخصیت ورځنې تشکل مومي او دغه مقبول او محبوب شخصیت د انسان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې د ژوند تولې کندې کېږي او اروي او په صحيح پيشرفت کې ورسره مرسته کوي. د دې تول بحث نتيجه دا ده، چې بايد سړی د يوه صفت په لرلو لکه علم او عقل يا ښه سړيتوب او فعاليت مغرور نشي او د تش لياقت تر غرور لاندې رانشي.

ډېر کسان شته، چې په اجتماعي وظايفو کې داخل شوي دي او پخپل پېشرفت نه دي قانع، ځينې کسان په تصور کې راولئ، چې هغوی ورته له ځانه تيټ معلومېږي او په دغه حکميت يا مقايسه کې يوازې يو شی په نظر کې نيسي، مګر دېته نه ګوري چې په يوه ګل هېڅکله نه پسرلی کېږي.

سړی بايد په حيات کې دقيق او عميق شي او وپوهېږي، چې انسان ډېرو شيانو ته ورې پرزې په سير و حرکت کې ورسره مرسته کوي، يو انسان هم په يوه يا دوو شيانو کې که څه هم ډېر مهم او قيمتي وي، خپل پېشرفت ته ادامه نشي ورکولې، دغه راز لياقتونه چې نور معاونه صفات نه لري، بې له ياس او بدبينۍ بله نتيجه نه لري. دغه راز کسان خپلې نيمګړتيا ته نه ګوري او بې دقته په محيط او جامعه پړه اچوي او د يوه ناقص او بې تعمقه حکمت په اثر په حيات کې د اجتماع او اجتماعي جرياناتو په نسبت بدبين او مايوس شي.

که څوک غواړي چې اجتماع ته نژدې شي او له اجتماع نه استفاده وکړي، د علم او لياقت غرور دې له ځانه ليرې کړي، خپله هوښياري او د بل ناپوهي دې په منځ کې حايل نه کړي، سړيتوب او انسانيت دې نه هېروي، بلکې رادې شي او له اجتماع سره دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپـل غـم شـریک کـړي او خپلـه خوشـحالي دې هـم د نـورو لـه خوشحالۍ سره یوځای کاندي، خپـل زړه او فکـر دې لـه دوی نـه بیلوي، یو ځای دې ورسره خاندي او یوځای دې ژاړي، د دوی پـه خوښه دې کار کوي، چې د ده پـه خوښـه هم کـار وشـي خپـل ځان، خپلې جـامې خپـل، فکـر خپـل ژونـد ، خپـل ذوق، خپـل شعور او هرڅه دې د محیط او جامعې په څېر رنګ کړي او دغه صیغه دې په ځان کې پیدا کاندي، ځکه چې خوشحالتیا او کامیابي همدلته ده او هېڅـوک یې بـل چېرتـه نشـي پیـدا کـولی، هـر څـوک چې لـه اجتماع نه لیرې شو او خپل زړه او فکر یې له دوی نـه بېـل کـړ هغـه په اور کې لوېږي او شپه ورځ سوزي!

د (من شذ شذ في النار) همدغـه معنیٰ ده او د دنیـا دوزخ همدغـه دی.[1]

[1] - کابل مجله، ۱۳۲۴ ۵،ګڼه ۷ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقل، قانون، غرایز

انسان که څه هم د عقل او تمیز خاوند دی او په همدغه شي خپل ځان له نورو حیواناتو بېلوي، مګر په خپلو کړو کې د عقل په نغوته دومره نه ځي، لکه چې غریزه یې یوې خوا او بلې خوا ته بیایي، کوم کارونه چې یو انسان په شپه او ورځ، میاشت او کال یا پخپل عمر کې کوي اکثراً یې د غریزې په قومانده اجرا کړي وي او ډېر لږ خورا بیخي لږ کارونه داسې وي، چې د عقل او سنجش په اثر کې شوي وي- دا چې مونږ کله یو شی ښه ګڼو راته بد ایسي، کله ګرزو او کله کینو، کله خاندو کله ژاړو، له ځینو شیانو وررېږو او په ځینو خوشالېږو، اکثره د غریزې کار دی او د عقل مشوره وکړي، عقل هم د اوبو څښل مصلحت ګڼي او اجازه ورکوي، مګر دی د ګټې او فایدې تر سنجولو او صحت ساتلو له فکره پخوا د غریزې په امر کنټرول په سر را اړوي او اوبه څښي، نو مطلب دا نه دی، چې ټولې غریزې او افعال له عقل او مصلحت نه مخالف دي یا هر څه چې انسان د غریزې په تقاضا کوي هغه عقلاً ممنوع او غیر مفید وي، بلکې مقصد دا دی چې انسان پخپلو کړو کې د غریزې تابع دی او عقل د غریزې غوندې سابق نه دی، د انسان په ژوند کې ډېر لږ کارونه پېښېږي، چې هغه د خیر و شر سنجولو او فکر کولو په اثر اجرا کېږي.

ډېر کارونه دي چې انسان یې د مینې یا غضب د پاره کوي او عقل سړی ورځنې منع کوي، مګر د غریزې په مقابل کې یې څوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خوله پیاز هم نه خوري، ځکه چې غریزه د انسان په اعصابو او عصبي جهاز کې نسبت عقل ته ښخ ځای او قوي حاکمیت لري او دغه حاکمیت په اطفالو او هغو کسانو کې چې طفولیت ته نږدې وي، یعني معنیٰ کوچنی بلل کېږي او عقلي قوه پکې ښه نه وي قوي شوي، زیات لیدل کېږي، که مونږ په کلي، کور، وطن او هېواد، بلکې په نړۍ او دنیا کې سترګې وګرزوو او ځان د لویو او وړو اشخاصو له حال احوال او ژوندانه څخه خبر کړو راته به ښکاره شي، چې په دنیا کې لږ خلک تېر شوي یا فعلاً شته چې په ځینو مسایلو کې په غریزه بریالي شوي او د عقل په مشوره یې له غریزې نه مخالف کار کړیدی، په ډېرو لویو شخصیتونو کې سړی دغه نادر صفت موندلی شي او پوهېږي چې د عشق او غضب خواهشاتو او احساساتو له سکندر سدونو څخه اوښتل او د عقل په نغوته تلل څه اسان کار نه دی، چې هر څوک یې وکړی شي او هر یو پرې وستایل شي.

ترڅو پورې چې بشري نوع د عمومیت او اکثریت په لحاظ یوه معنوي رشد او عقلي بلوغ ته ونه رسیږي او علم لکه رزق او روزي هر چا ته لږ او ډېر ونه رسیږي هېڅ امکان نلري، چې عقل د غرایزو ځای ونیسي او په دنیا کې یو حقیقي عدالت قایم شي، مګر د دې خبرې دا معنیٰ نه ده چې مونږ به له ځانه نا امیده کېږو او هېڅ کوښښ به نه کوو چې ځان له هغې خوا نه دې خوا ته لږ څه نږدې کړو، ځکه چې په دنیا او د دنیا په تاریخ کې مونږ څو قرنه پخوا داسې نمونې او مثالونه پیدا کولی شو، چې د عدالت د

(c) ketabton.com: The Digital Library

قيام او د حقيقت خوشحالتيا دپاره يې د عقل په مشوره داسې کارونه کړي، چې له غرايزو نه بيخي ليرې معلومېږي، ډېر د واک او حکم خاوندان تېر شوي دي، چې د حکمت او قضاوت په وخت کې يې د زوی او د ځان مينه هم هېره کړې ده او خپل ځان و پردی ورته يو شان ايسېدلی دی، داسې هم پېښ شوي دي چې عشق هم په دغه لاره کې مغلوب شوی او انسان له دغسې شخړو څخه بريالی راوتلی دی، نو دا کار د انسان دپاره څه غير ممکن او محال نه دی او کېدی شي، چې انسان په اجتماعي او رسمي امورو کې د عقل او شريعت قانون او ټاکلو اصولو په لاره ولاړ شي او خپلې مينې او محبت، نفرت او عداوت ته څه اعتنا ونکړي، د همدې لامله انسان د شريعت لخوا د يو څه قوانينو په منلو مکلف شوی او په ځينو بدو کارو باندې، چې دی يې بې د عقل او مصلحت له مشورې د خپلو احساساتو او خواهشاتو يا غرايزو په اثر کې وکړي جزا مومي، د هر ملک او هر هېواد په اساسي قانون کې هم څه اصول او ضوابط شته چې انسان به د هغو نه مقابل کې په غرايزو پښې ږدي او خپل طبيعي او شخصي ميل ته به نه ګوري، يعنې څنګه، چې يو سړی خپل مريض زوی ته، چې ډېر ورته ګران هم وي يوه داسې غذا نشي ورکولی، چې هغه ورته ضرر کوي، که څه هم هغه يې ډېره تقاضا کوي او په ژړلو يې غواړي، دغه راز يو خزانه دار هم خپلو خپلوانو ته بې رسمي برات او حوالې څه نشي ورکولی او نه يې يو حاکم او قاضي يو امر او واکدار د خپل ورور او خپل دوست هغه راز مراعات کولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي، چې اصول او قانون يې روا نه بولي. ډېر څه د انسان زړه غواړي، مګر کولی يې نشي او نه يې کوي، ځکه چې سړی پرې ملامتېږي او خلک ورته بد وايي، مونږ خپلو غرايزو او خپلو خوښيو ته په شخصي امورو کې تابع يو او غاړه ورځني نشو غړولی، مګر د اجتماعي مسئوليت په ځای کې بيا ورسره په مجادله مکلف يو.

د مثال په ډول وايم که يو معلم په يوه مکتب کې څو تنه خپل او پردي شاګردان لري، چې په زړه کې د ځينو شاګردانو لوړتيا غواړي او لورينه يې په هغوی باندې زياته وي. دی دا کولی شي، چې بې له رسمي اوقاتو هغوی ته تعليم ورکړي او له نورو نه زيات څه ور وښيي، مګر دا نشي کولی چې د تعليم په وخت او د مکتب په کوټه کې خپله ټوله توجه همدوی ته وقف کړي يا د لمبرو ورکولو په وخت کې خپلوان او اشنايان پالي، ځکه چې پدې وخت او په دغسې ځايونو کې محبت او عاطفه ګناه ده او د عدالت ملا ماتوي د دغه راز مراعاتونو او غرايزو له جغ لاندې په دغه ډول تګ په اجتماعي لحاظ يوه لويه تباهي ده، چې زيان او ضرر يې زښت ډېر دی او د خلکو مخه هم يوې صحيح او سمې لارې څخه بلې خواته را اړوي، هر څوک کوښښ کوي چې په کږو لارو خپل مطلب ته ورسېږي او د دې په ځای، چې حقيقت وپالي اشخاص پالي او د وسايلو درګاه ته لاس غزوي هيڅاته د اعتماد بنفس او سعی عمل قوه نه پاتې کېږي او نه پداسې ځای کې سړی د جرياناتو په لړکې څه انتظام او معقوليت ليدی شي. دلته ښايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک دا ګمان وکړي چې په هرځای او هرهېوادکې ارومرو یوڅه قوانین او اصول وي، چې څوک دغرایزو اطاعت یادمینې او غضب پیروی، ته نه پرېږدي او هرسړی مجبور وي چې دوست او دښمن چې حق کې لکه یو قانوني کتاب یو ډول حکم وکړي او هرچاته په یوه سترګه وګوري. دلته نو ضرور ایسي، چې سړی په قانون خبرې وکړي چې قانون څنګه شی دی او څه کولی شي؟ په اجمالي ډول خو همدومره ویلی شم چې قانون په یوه ملک کې داسې مثال لري لکه برق چې ټول ښار او ټول کورونه رڼا کوي، مګر که چېرې وشلېده نو ډېرکورونه هم سېزي او مسول یې هم نه پېژندل کېږي، یعنې په عین رڼاکې تورتم لري او له ګټې سره یې زیان هم تړلی دی.

د دې دپاره چې خبره ښه روښانه او سپېڅلې شي جزئیاتو ته به راشو او مثالونه به وښیو.

دوه تنه شاهدان که دیوه سړي په بدوالي شاهدي ورکړي هغه شرعاً او قانوناً بد ګڼل کېږي. که دکلي، کور خلک په یوه سړي بد ووایي یادیوه ځای حاکم او علاقه دار د چاپه حق کې د بدوالي نظریه ورکړي هغه ته ارومرو سزا ورکول کېږي. پدې قانون باندې هېڅوک څه اعتراض نشي کولی، ځکه چې که قانون د انسانانو قول او وینا ته څه اعتبار ورنکړي او سند یې ونه بولي د دنیا معاملې او کارونه ټول بې اجرا پاتې کېږي او د ژوندانه چارې معطلېږي، نو ضرورت او احتیاج عقل او نقل د همدې خبرې تائید او تاکیدکوي چې باید د یوه انسان او مسلمان خبره اعتبار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولري او دهمده په وينا حقيقت وپېژني، نو كه چېرې هغه شاهد او هغه خلک چې يوه سړي ته بد وايي پخپله بد وي او د عناد له مخې د هغه په حق کې څه وايي يا دحکم د خاوند د دغسې پټو ظلمونو مخه ونيول شي او هېڅ واک په هيڅاڅه ظلم ونکړی شي، نو د دغسې ملاحظاتو په اثركې ويلی شو چې قانون ديوی غذا مثال لري، چې يو فاسد وجود کې فاسد مواد ورځنې جوړېږي او بد تاثيركوي، مگر كه نه وي نو سړی ژوندون هم نشي كولي دهمدې لامله ځينې كسان ځينې خلكو ته خپل كارونه په داسې وخت كې وړاندې كوي، چې د هغه طبيعت ښه وي او پام يې په نيكو وي همدغه راز خلک اكثراً موفق هم وي او موقع شناس ورته ويل كېږي، ځكه چې په ډېرو خلكو كې د طبيعت ښه والی او بدوالی دومره تاثيرلري چې ښه يې له پامه بدېږي او بد ورته ښه ښكاره كېږي، كه څوک به څه مجبور وو، چې دكار لپاره به يې د چا وچولي نه كتل بيا به يې دوستان او اشنايان پرې جرگه كول.

كه چېرې څوک د خپلو تاثر او احساساتو تر اثر لاندې راتلای او هرچا دحق او حقيقت په تقاضا او دقانون دصحيح استعمال په خوښه كاركولای څه به خلكو ديوه او بل ناوړه مراعاتونه كول، ولې به خلكو ويلې، چې مربي لرې مربا خوره، د څه لپاره به يوه او بل ويلې چې زه بې وسيلې يم، زه واسطه نلرم هرڅه په واسطه كېږي، داټولې خبرې خو بې څه نه دي او خوشې په خوشې خلک دا نارې نه وهي. كوم كار چې ځينې كسان يې په يوه ساعت غوړه مالی،يا په لحاظ او خاطر كوي هغه د كوه قاف ديوان هم نشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولی، نو ترخو پورې، چې خلک په لحاظونو پسې ګرزي او په خوشامدو خوشحالېږي، ترکوم وخته چې خوشحالتیا په انسان حاکمیت لري او مراعات په حق او حقیقت غالب وي قانون او عدالت به مهم داشنا او نااشنا شعور لري او کارونه به ډیر ځله داشخاصو په کیفي او نفسي اغیزو، دوخت او موقع په تقاضا، د یوه او بل په سفارش اجراکېږي. دا حال البته دیوه ملت داجتماعي حیات رنځورتیا او او بدوالی ښي، مګر د دې رنځورتیا علاج هم ډېرګران دی او یوه اساسي مجاد له غواړي، ډېرشیان په کاردي چې دیوه ملت په اجتماعي حیات کې تغیر او تحول پېښ کړي یا په بل عبارت بد عادتونه ورک کړي او دخلکو مخه له کږو لارو راوګرزوي.

دیوه ملت لوړه او عالي رتبه په غرایزو باندې د مامورینو حاکمیت، د اداري چارو پوره لټون، د کار کوونکو اشخاصو مجبوریتونه رفع کول، دښو او بدو نه ورکیدل او نه پټیدل، دچاپه ظواهرو نه غولیدل، بد او ضرري خلکو ته مخه نه ورکول، داټول ددغسې اجتماعي اصلاحاتو دپاره ضرور او په عین حال کې ډېرګران کارهم ایسي. دلته باید د ډیرو خبرو دنتیجې په ډول ووایو چې انسان طبعاً د خیرخواته مایل او خیر خوښوونکی پیدا شوی دی، مګر په طبیعت کې یې دلوړتیا ارزو او ځینې نفسي خواهشات هم شته چې که دی په ښه لاره نشي ور رسیدلی او موانع یې په مخکې وي، نو بیا به په پټو او کږو لارو هم ځان ور رسوي او دځینو مجبوریتونو په اثرکې بد او ناوړه کارونه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي، نو د دې دپاره چې له انسان څخه بد او ناوړه سلوک ونه لیدل شي لازمه ایسي چې د ده لپاره یوښه سرک او سمه لاره جوړه شي چې خپلو مطالبو او مقالبو او مقاصدوته پرې ورسېږي او لارې کړو لو ته خپل مجبوریت حس نکړي، دا لاره باید ډېره او رډه هم وي چې دی یې د اوږدوالي په سب بله له اغزو ډکه لاره او پېچومی غوره کړي. دغه لار دې باید را وښودل شي چې په تاپسې بیناسترګې هم څار کوي او ستاښه وبد په هېڅ شان نه پټېږي او نه څوک دربانديې غولېږي، نور خلک هم باید له هغه لنډو لارو منع شي، ځکه چې انساني رمه هم لکه مېږې او پسونه داسې ایسي، چې که یو له لارې کوږ شي نور هم ورپسې ځي.[1]

[1] - کابل مجله، ۱۳۲۳ کال، ۹ ګڼه، ۵ – ۸ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اجتماعي نظام

کارونه او وظایف دوه ډوله دي، یوه قسم ته انفرادي او بل ته اجتماعي ویل کېږي. دا چې یو سړی د یوه فرد لپاره خدمت کوي د شخصي او انفرادي کارونه په حساب کې راځي، مګر هغه څوک چې دخپل مملکت او ملت لپاره کار کوي دا اجتماعي وظایفو په نامه یادېږي.

هرکار او هره وظیفه په دغو دوو لحاظونو د قدروقیمت په لحاظ فرق کوي او رنګ یې بدلېږي که یو عالم د یوه فرد تعلیم لپاره استخدام شي هغه بیل حیث لري او که په یوه مکتب یا مدرسه کې څو تنو ته تعلیم ورکوي هغه په بل نظر لیدل کېږي که څه هم دواړه یوه وظیفه اجرا کوي، چې نوم یې تعلیم او ښودنه ده هغه سړی کور ساتنه کوي او دیوه شخص نوکروي بیل نوم لري، مګر څوک چې دمملکت په عسکري نظام او دهېواد ساتونکو په جمعیت کې داخلېږي بل نوم او بل نشان پیدا کوي انفرادي. کارونه له یوې صحیح موازنې لاندې نه راځي او نه یو معین قیمت پیدا کوي، مګر اجتماعي وظایف ځانته یو معیار او میزان لري، هغه کاتبان چې د مفردو اشخاصو لپاره کارکوي په معاشونو کې یې ښایي چې ډېرفرقونه ولیدل شي، مګر د دوایرو کاتبان او سرکاتبان ماموران او مدیران ټاکلي معاشونه لري او څوک پکې تغیر نشي کولی همدغه شی دی چې معاش له مزدورۍ او اجورې نه معناً او کیفاً بیلوي او یو اغرازي حیثیت او اعتبار ورکوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګر دغه اعتباري رنګ دومره قوي او پوخ دی، چې د دغو کارونو نوعیت او حقیقت بیلوي او د هر چا په نظر کې یې بل بل راز ښیي، هغه څوک چې معاش اخلي او هغه څوک چې مزدوري او اجوره اخلي ډېرفرق لري او بیل بیل اشخاص ګڼل کېږي.

دغه معنوي قیمت چې په معاش کې شته لږ معاش کې شته لږ معاش ته په ډېره اجوره ترجیح ورکوي او یو مامورقانع کوي چې په ډېره مزدورۍ پسې ولاړنشي او دخپل خدمت نوعیت بدل نکړي، یعنې له رسمي دوایرو او اجتماعي وظایفو څخه شخصي خدمتونو او نوکریو ته زړه ښه نکړي او ماموریت په مزدورۍ بدل نه کاندي، څنګه چې یو فرد نورو افرادو ته ضرورت او احتیاج لري او د اجورې یا څه نفع او فایدې په مقابل کې خپل کارونه په یوه او بل اجرا کوي دغه شان اجتماع هم ډېرکارونه او ضرورتونه لري چې له افرادونه یې غواړي او په مقابل کې معاشونه ومنافع ورکوي، مګر دومره فرق شته چې یو فرد له خپل شخصي ثروت څخه هرڅومره چې وغواړي چاته یې ورکولی شي.

پخپلو تصرفاتو کې دکوم قانون او معین نظام تابع نه وي، مګر اجتماع ځانته یو نظام او قانون لري او پخپلو کارو او اجرااتو کې بې انتظامي نه خوښوي، ځکه یې دلته افراد داسې حقوق پیداکوي چې اجتماعي نظام په عدالت او منظمو اجرااتو مکلف کوي دهمدې لامله په رسمي دواېروکې یو معیار موجود دی او بې د وظایفو قیمت نه د رتبو معاش څه فرق نلري یو کاتب ۲. (مثلاً) په هر وزارت او هر ولایت کې یو اندازه معاش لري او دیته

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه مجبوربېږي چې د معاش دپاره دخپلې تبديلۍ کوښښ وکړي د دې موازنې ساتل ځکه ضرور دي چې يو خواجتماعي عدالت نه ساتل کېږي او بل د وظايفو تقسيمم هم خرابېږي او هر ځوک هغه ځای ته هڅه کوي چې د ده کار هلته زيات قيمت لري، دلته مقصد دانه دی چې ټول کارونه دې يو قيمت ولري، بلکې مطلب دادی چې يوکاردې په يوه او بله دايره کې فرق نه لري يو محاسب يا يو د تحرير کاتب بايد په هره داېره کې يو راز استحقاق ولري هسې نه چې يو معلم اويوکاتب دې سره برابروي، ځکه چې دلته د کار او وظيفې جنس بدلېږي او هر يو دخپل اهميت او تکاليف په لحاظ بېل قيمت پيدا کوي غيرله دغې موازنې چې بايد په معاشونو کې وساتل شي لکه چې ساتل شوې ده يوبل شی هم ډېر ضرور دی او دخپل ضرورت په اندازه ګران هم دی ځينې کارونه په ځينو دوايروکې شته چې هلته دځينو غيرمشرعو استفادو مجال هم شته، نو که د دغه راز استفادو مخه ونه نيول شي، د يوه اخبار کاتب (مثلاً) کوښښ کوي چې د يوې علاقه داری کاتب شي دلته که څه م هم په معاش کې فرق نشته، مګر په معيشت کې فرق شته هغه ورځ زما يو دوست دخپل صحبت په ضمن کې وويل ځو کاله مې تعليم وکړ پس له هغه چې کلي او کورته راغلم واده مې وکړ او مجبور شوم ځانته معاش پيدا کړم، زه او زما يو خيښ چې دباجه او ساڼډو په نامه يادېږي دواړه راغلو او په دوايرو کې ماموران شوو، زه دتعليم خاوندوم يو کتاب راته ميسر شو او هغه سواد نه درلود په يوه دايره کې تحويلدار مقرر شو، مګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تحویلداري یې داسې وه چې مصرف یې زیات درلود او د ناوړې ګټې مجال پکې وځوکاله وروسته زه یوې رتبې ته ورسیدم او نوم مې وګاټه، مګر هغه ډېرې پیسې او پولې پټې پیدا کړه هغه بله ورځ چې زما زوی هغه کره ورغلی و، چې بېرته راغی راته ویلې یې ترور کره مې یوه داسې ښه راډیو وه او داسې ښه سازیې کاوه، په کورکې یې ډېرې ښې ښې قالینې هم اوارې وې او ښه ښه چپرکټونه یې لرل د ترور زوی مې راته ویلې چې تاسې ولې راډیو نه اخلئ ؟

دلته زما دوست راته وویل چې زه له خپل نصیب او قسمته کوم شکایت نلرم او دانه وایم چې دتحویلدار صاحب بېسوادي له مانه ښه شوه، ځکه چې که ماته هماغه تحویلداري سره له هغه مفاده راکړه شي زه به یې دځان لپاره عار او تنزیل وګڼم.

مګر دانه وایم چې دغه راز مظاهرپه ځینو اشخاصو تاثیرکوي او ځینې کسان له معنویت نه مادیت او له صداقت نه خیانت ته را کاږي، په اجتماعي نظام کې باید دغسې غیر شعوري بې عدالتي هم رانشي او داسې ونشي چې یو د تعلیم خاوند او یو بېسواده په معشیت کې دومره فرق ولري چې اطفال هم پرې پوه شي یو اجتماعي نظام که یو نویسنده او دعلم خاوند ته له یوه بېسواده تحویلدارنه زیات معاش ورکوي او پدې باب کې دحق سنجش او دکارقیمت ته قایلېږي غرض به پکې همدغه وي چې دهغه معشیت له دې بل نه ښه شي او امتیاز یې راشي نو که نتیجه بالعکس شي او دغه راز اجتماعي نواقص په ځینو دوایرو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

رفع شي او څوک يې جلو ګيري ونکړي دمعاشونو عدالت هېڅ نشي کولی او اجتماعي نظام د چاشکايت نشي رفع کولی. د اجتماعي نظام مهمه وظيفه داده چې په يوه ملک کې عدالت قايم کړي او هرچا ته د خپل کار د قيمت او اهميت په قرار برخه ورکړي؟او د سنجش او موازنې په اثرکې هرڅوک دخپل استحقاق په اندازه وروزي که يوه سړي ته يو فرد له خپل ماله هرڅومره شی ورکړي يايو تن له خپل پټي او تجارت څخه هر څومره ګټه وکړي بل سړی څه ګله نه کوي او نه د اعتراض حق ځانته ورکوي، مګرکه اجتماعي نظام بې له کوم حق او استحقاقه يو ته زياته برخه ورکوي ډېر نور خوابدي کېږي او له خپلو وظايفو سره يې علاقه کمېږي. دلته ښايي څوک ووايي چې تحويلدارته اجتماعي نظام دغه راز لوړ معشيت نه دی ورکړی او دا دغسې مثال لري لکه چې يو غل په غلا او يو بډې خور په بډو ډېرمال پيدا کړي او له يوه بل مامور نه بډای شي، دا خبره رښتيا ده چې اجتماعي نظام هغه ته دومره مال نه دی ورکړی، بلکې هغه له اجتماعي نظام نه غلاکړې ده مګر که يو قاسم او ويشونکی (چې بايد يوشی په څوتنو داسې وويشي چې هرچاته خپل حق ورکړي او هېڅ بې عدالتي پکې رانشي) په تقسيم کې وغولېږي او ځينې کسان ترينه له خپل حق نه زيات څه پټ کړي هر څوک ورځنې شکايت کوي او عدالت هم ناراضه کېږي د دغسې غلاګانو مخه نه نيول علاوه پدې چې په ځينو مامورينو کې دشکايت فکراو شعور پيداکوي او ځينې کسان په بدولارو بيا يې د اجتماعي نظام

(c) ketabton.com: The Digital Library

تصور او بې پروايي هم ښيي د دغسې اصلاحاتو لپاره يو اساسي فکرپه کار دی چې بايد په حسابي او شعوري سيستم کې اساسي اصلاحات وشي او محاسبين لکه د حساب ماشينونه داسې نه وي چې حساب او شمېر صحيح وښيي، مګر نظر او بصيرت هېڅ ونلري ښايي چې په ځينو دوايرو کې ډېر داسې تحويلداران پيدا کړو چې په څوکالو کې يې له خپل معاشه يو په لسه زيات ګټه کړې او په خپل حسابي تخصص درلود ای ښايي چې اوس مې په حساب کې ډېرا اصولي نواقص ښودلي وای او دا ثابته شوې وای چې په حسابي امورو کې ځينې ناقص شته چې بايد رفع شي.

د مثال په ډول وايم يوه رسمي دايره چې د ځينو شيانو اخيستلو ته ضرورت لري، نو له تحويلدارسره يو دوه تنه د هئيت په ډول مقرر کړي چې هغه شيان په بازار کې واخلي او رايې وړي د غه هئيت که هغو شيانو ته په هرڅومره زيات قيمت قايل شي او د دکاندارانو کلانتريې تصديق وکړي حسابي دواير پکې څه نه وايي او دا کار اصولي ګڼي، مګر د هغې دايرې يو سړی هماغه شيان که په بازار کې په نيم قيمت واخلي دا کار د مسئوليت موجب ګرزي او د خيانت اتهام پکې پيدا کېږي نو د غه راز تحويلدار چې د يوه شي قېمت د دوه درې تنو په خوشحالولو او خوله خوږولو يو په لسه زيات ښودلی شي، نشي کولی؟ چې ناوړه استفادې وکړي او ځان بې مسوليته موړ کاندي، کولی يې شي کړي يې دي او وبه يې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغسې مواردو کې که زموږ اجتماعي نظام مکمل وي، په بازار هرڅه معین او ټاکلی نرخ ولري بې له دېنه چې هئیتونه وټاکل شي او تصدیقونه واخیستل شي، تحویلدار هېڅ نشي خوړلی او هرڅه پخپل اصلي قیمت اخیستل کېږي.

دلته دیوه حکایت په ضمن کې دیوه مامور او یو تحویلدار خبره منځ ته راغله او د بحث د مرکزیت حیث یې پیدا کړ، مګر اصلي او اساسي مطلب دادی چې په اجتماعي وظایفو کې باید یوه موازنه او شعور موجود وي او دهر چا وظیفه او کار د یوه صحیح معیار له مخې قدرو قېمت ولري هغه څوک چې اجتماع ته علمي او معنوي خدمتونه کوي له هغو کسانو چې د الاتو او ادواتو وظیفه اجرا کوي اومنډې رامنډې وهي هم دمعاش او معشیت په لحاظ، هم د اهمیت او اعتبار له حیثه لوړوالی او تفوق ولري او مادي ومعنوي تقدیر یې وشي چې هېڅکله دعرفاني وظیفې خاوند خپل ځان له اداري رجالو نه کم ونه ګڼي او خپل اهمیت داجتماعي نظام په نظرکې لږ محسوس نه کاندي.

هغه کارچې اشخاص یې کولی شي له هغوکارونونه چې ډېره موده تعلیم او تحصیل غواړي بې اهمیته معلوم نشي او په لحاظ قدر وقیمت ولري. که داسې نه وي نو علمي او عرفاني خواکمزورې کېږي او هرڅوک اداري چارو ته میل کوي. یو اجتماعي نظام باید خپل مامورین پدې هم پوه کړي چې هرڅوک هرکارنشي کولی نو که یود علم او معرفت خاوند ځانته اداري کارپیدا کړي هغه پیشرفت چې هلته کوي ښايي چې دلته هغومره

(c) ketabton.com: The Digital Library

موفق ښکاره نشي او په عادي اشخاصو کې وګڼل شي، دا پوهول د ژبې او وینا کارنه دی باید په اجتماعي وظایفو کې هرڅوک چې کوم امتیاز او فوق العاده مهارت په کومه خواکې لري هغه وپېژندل شي او قیمت پیدا کړي، یعنې دا سې ونشي چې هرڅوک پزه توره کړي او ځان اهنګر وبولي، دغه راز شعور او بصیرت چې په اجتماعي نظام کې وي هرڅوک دیته مجبور وي چې دخپل استعداد او لیاقت له مخې یو کارانتخاب کړي نه دکاراو وظیفې دقیمت په لحاظ، ځینې کارونه چې خرابیږي او دبې صلاحیته اشخاصو لاس ته ورځي سبب یې همدا وي چې اشخاص خپل ځان او خپل استعداد ته نه ګوري او هرڅوک هماغه کارته وړاندې کېږي چې زیاته ګټه یا ډېرقدرلري، نو وړ او ناوړه اشخاص هماغه وظیفه اشغال کړي او کار لیدونکي هم دومره ډېر ښو او بدو ته نه ملتفت کېږي او په یوه نظر ورته ګوري دا وضعیت طبعاً د اجتماعي وظایفو موازنه خرابه وړي او ټول خلک یوه لورته زور کوي چې بیا سړی ځینو کارونوته په اعلانونو هم څوک نشي پیدا کولی، مګر په یوه بل کار هرڅوک سرونه ماتوي او وسایل ورته ګوري.[1]

[1] - کابل مجله،۱۳۲۴ کال،۹ ګڼه،۳-٦ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځان مینه

سپوږمۍ کله کله په هاله کې ایساریږي، مګر انسان هر وخت د حب ذات نفس په دایره کې راګیردی او هېڅکله له دې دایرې نشي وتلی.

دا دایره په ځینو باندې دومره تنګه وي چې بې له ده نه بل هېڅوک او هېڅ شي ورسره نه ځایږي، مګر په ځینو کسانو باندې دومره پراخه وي چې عالمونه پکې ځایېدلی شي، څنګه چې وګړي ځینې په وړو او ځینې په لویو کورونو کې اوسېږي، څوک د خپلې استوګنې ځای یو کلی ګڼي او څوک یو ښار یا یو مملکت خپل کور او ټاټوبي بولي، دغسې د خلکو د مینې او محبت دایرې هم لویې او وړې دي، مګردا دایره که هرڅومره لویه وي بیا هم اصلاً د سړي له خپله ځانه چاپېره ده او نورپکې طفیلي وي.

که تاسې په ظاهره یو سړی وینئ چې له یوه او بل سره ډېره مینه کوي یا خپل ځان د کوم میلمه او دوست و اشنا په خدمت کې ستړی کوي دا مینه هم په اصل کې له ځان سره ده او د ځان مینه ورته ویلی شو، ځکه چې نفع یې ده ته راجع ده او ګټه یې بېرته د ده کاله ته راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که وو ایو چې هر انسان په ځان مین دی او له ځان سره مینه لري یا د انسان په هرمحبت کې چې له هرچا او هرشي سره وي دځان مینه پټه پرته ده دروغ يې مه بولئ، ځکه چې له خپل ځان سره مینه او محبت د انسان په غرایزو کې حسابېږي او هېڅوک ترینه نه دی خلاص، ځینو شاعرانو که پخپلو اشعارو کې خپلو معشوقو ته ویلي دي چې په ائینه کې مه ګورئ چې په ځان مین او زموږ رقیبان نشئ، غولیدلي دي ځکه چې دا عشق او دا مینه له حسن وجماله یا له محسانو او فضایلو بې نیازي لري او هېڅ مادي یامعنوي صفات نه غواړي.

که څوک ښکلی وي او که نه وي، ښه وي او که بد ، جوړ وي او که ناجوړ، عالم وي او که جاهل، خواروي او که بډای له ځان سره مینه او په ځان پیرزوینه لري، مګر دا مینه د هر چادفکر او ذوق په لحاظ بېل بېل رنګونه او مختلف مظاهر لري.

یو به وي چې ځانته به ښه ډوډۍ پیدا کول له ځان سره مینه ګڼي او دځان مینه به ورځنۍ خیټواو دخیټې خدمتګار جوړ کړي، بل به ګمان کوي چې په ښو جاموکې ځان پټول له ځان سره مینه او په ځان پېرزوینه ده.

څوک به عزت او اعتبار ګټل له ځان سره مینه بولي او ځینې به په ډېرو پیسو او جایدادونو کې دغه مینه لټوي.

چاته به دا ښه ښکاري چې ځانته عیش وعشرت برابر کړي او ځینې به فضایل پیدا کول که څه هم ډېرمشقتونه پکې وي حب نفس ګڼي او ریاضت یادنفس تذلیل به ورته په ځان لورینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومېږي، نو ویلی شو چې دا محبت د انسان د فکر او ذهن په اعتبار خپل شکل او صورت بدلوي او دانسان شخصیت ورځینې تشکیلېږي په هره اندازه، چې افکار لوړ او عالي وي هرڅومره چې انسان له لوړو معانیو سره اشناشوی وي هغومره يې حب نفس او د انسان مینه هم یو ښه صورت او ښه مظهر پیداکوي، مګر که فکر او نظر ټيټ وي او څوک ځانته په ټيټ نظر ګوري نو د ځان مینه يې مخ په ځوړ بيايي او په کنډو کپرو کې يې غورځوي.

غرض دادی چې په دې باب کې دځان معرفت ډېرتاثیرلري که څوک دځان په پېژندنه کې یوه لوړ او عالي معیارته نه وي رسېدلې او بې له خپل جسمانیت نور خپل نفسي خواهشات پوره کړي، مګر که چا عقلاني او روحاني شعور پیداکړی وي او ځان له جسمانیته ماورا یو بل شي بولي هغه بیا په نوو روحي او معنوي لذایذو پسې ګرزي او بل راز ارزوګانې ورته پیداکېږي.

ځینو کسانو ویلي(فکرهرکس بقدرهمت اوست) مګر کیدای شي چې حقیقت بل راز وي او د هر چا همت دهغه دفکر او شعور احساس ادراک په اندازه وي، نو په هر صورت چې فکر دهمت په اندازه وي او که همت دفکر په اندازه وي، خو د فکر او همت ترمنځ یوه داسې رابطه شته چې باید یوله بله سره برابر وي او دځان مینه هم دهمدې دواړو معنوي عواملو په اعتبار یو عالي یا ادني مظهر پیدا کړي او کله کله دځان مینه په یو داسې رنګ کې ولیدل شي چې سړی ورته حب غیر یا د بل مینه وايي. څه موده دمخه دکابل مجلې یوه فاضل لیکونکي ښاغلي خادم د خیر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عزیزي ترعنوان لاندي دخپل یوه دوست حکایت رانقل کړی و ، چې هغه لس کاله له یوه فاضل سره چې په محیط کې علمي او فلسفي شهرت لري پدې خبره بحث کړی و چې د ارادې محرک څه شی دی؟

دغه فاضل وایي په ټولو کاروکې دانسان دارادې محرک د ده د (حب ذات)غریزه ده او هغه هرڅوک چې وي وایي انسان باید دومره خود غرضه نه وي او له حیوانه د (حب نفس)په غریزه کې فرق ولري، یعنې باید په انسان کې د خیر غریزه موجوده وي چې د خیر لپاره ایثار وکړي او کله کله له خپلو شخصي اغراضواو منافعوتېرشي. په دې بحث کې ښاغلي خادم د دواړو جانبو دلایل راوړي او په اخرکې یې دخیر دغریزې داثبات لپاره دخپل دوست له خولې دوه دلیلونه راوړي او وایي چې یوه ورځ په بازار کې تیریدم او یوه داسې سړي چې ښی معتبره جامې یې اغوستې وې له یوه داسې چاسره جنګ درلوده چې زاړه او شکیدلي کالي یې په تن کې و زه د غریب سړي په خواشوم، یعنې د هغوښو جاموخاوند مې ملامت کړ او غریب سړی مې ترېنه خلاص کړ حاضرینو له ماڅخه تشکر وکړ او ماخپله لپاره ونیوله.

(۲)بله داچې یو دښې دریشۍ خاوند په باسیکل سپور او له یوه دهاتي سړي سره یې تصادم راغی او دابېچاره یې په ځمکه راوغورځاوه او علاوه پدې له بایسکله راکوز شو او دغه سړی یې نورهم واهه زه چې دلته حاضر وم وروړاندې شوم ویل مې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اغا! ته ملامته يې او كه داسې؟ ته لاله ده نه معافي نه غواړې او وهې يې كه ته داسې نه پرېږدې، نو زه ورڅخه جداً مدافعه كوم.

وروسته تردې دوه حكايتونو بيا وايي چې دا باطني عامل او دغه ذهني محرك چې زه يې په دغوڅايو كې د دوه مقتدرو سړو په مخكې ودرولم څه شی و؟ وروسته تردې پوښتنې د جواب په ډول وايي يو قسم دترحم او دحق دمرستې احساس په ماغلبه كړې وه او دځان د خطر او ضرر احتمال سره يې دمظلوم په مدافعه كې ودرولم او په دغو حادثو كې مې هېڅ اغراض او منافع خپل ونه ليدل. د مقالې په اخركې ښاغلی خادم ليكي: دا و زما د ملګري تقريرزه پخپله هم په همدغه عقيده يم چې دغسې يو اساس په انسان كې شته چې ددغې غريزې په اثركې انسان دخير، حقانيت او وظيفې لپاره ايثار كوي. زه له ښاغلي خادم سره داخبره پوره منم چې انسان ډېر د خيركارونه هم كړيدي، مګر د ده له دوست سره يو څوخبرې لرم:

اول خو دغه دوه مثاله چې ده دخپلې مدعا د اثبات لپاره راوړيدي خورا ضعيف دي او دجانب مقابل د دلايلو په مقابل كې څه موجوديت نه لري، دی وايي د ترحم او دحق دمرستې احساس په ما غلبه كړې وه او دځان د خطر او ضرر له احتمال سره يې د مظلوم په مدافعه كې ودرولم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته د ځان خطر نشته او په دغسې بازاري جنګونو او ګفتګوی کې کومه خبره د خدای له پاره کول یا څه خدای جاتي مداخله د ضرر احتمال نه لري.

البتــه محتاط کســانو ته بــه داغتــه خبــره ښــکاري او زیــات زړورتوب به یې ګڼي، مګر ځینې نور یې ښايي چې قابل ذکرهم ونه بولي.

بله داچې وايې په دغو حادثو کې مې هېڅ اغراض او منافع خپل ونه لیدل، مګر لومړی حادثې په اخرکې ویې چې حاضرینو لـه ماڅخه تشکر وکړ، نو دغه دحاضرینو تشکر یا غرض او نفع نشـي کیدای پدې کې هېڅ شک نشته چې دانسان په ژوند کې دغـه راز منافع ډېرقیمت لري او آن د همدغسې منافعولپاره ډېر ډېر کارونه کوي، مګرزما د دوست دوست که دانفع په نظر کې نه وي نیـولې او د ترحم یا د حق د مرستې لپاره یې داکار کړی وي، نو دغسې کسانو سره خو ارومرو داخرت فکرونه وي او دخدای لپاره دغسې خطرونه او ضرورنه تـه وړاندې کېږي، نو بیا هم نشـي ویلی چې پدې کې دځان دپاره څه منانع نه و ، مونږ خو دمخه وویل چې دځان مینه دهرچاد فکر او نظرپه لحاظ مختلف مظاهر پیدا کوي.

یومسلمان چې په خدای او قیامت عقیده لري هغه اخروي ګټه له دنیایې ګټې نه ښه ګڼې او خپل نفس ذلیلول، روژې نیـول، ځان شهیدول د ځان لپاره نفع بولي او دځان مینه همدغسې کارونو تـه وړاندې کوي، نو دغه د خیرغریزه او د خیر ذات غریـزه څه تضاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

نلري لکه چې ده خیال کړیدی اولس کاله يې له يوه فاضل او عـالم سره پدې بحثونه کړي دي.

يو سړی به وي چې د خير او نيکۍ په مينه کې به دځان خيرګڼي او حب ذات به يې دخير کارونو ته وړاندې کوي، نو دلته د حب ذات غريزه او دخيرغريزه اتفاق لري او يوله بله منافي نه دي، په دغسې مواردو کې خيرخواهي او خود خواهي څه فرق نلري او دواړه يو شی بلل کېږي دغسې کسان چې دحق اوحقيقت په طرفدارۍ راپاڅېږي او لـه حقيقي خطرونوڅخه هم نه ويرېږي ارومرو يوه معنوي نفع د دوی په نظر او شعور يا ماتحت الشعور کې وي، که چېرې په دنيا کې يو ښه شهرت ياشخصيت ګټل د ده په نظر کې نه وي او نه غواړي چې دخوارانو او غريبانو يا عامې طبقې په نزدځان مقبول او محبوب کړي او ښه نوم پيدا کړي ضرور به ورسره خدايي فکرونه او د اخرت سودا ملګرې وي او يوبل راز ګټه به چې د ده په نظر کې به ډېراهميت لري که څه هم نور يې احساس نشي کولی ده ته ځان ښکاره کوي، نوڅوک دانشي ويلی چې ده ته په دغه کارکې دځان منافع او قايدې وي، مګر دانفع او فايده به کله مادي وي او کله معنوي، موږبايد دځان مينه او حب ذات يوازې دا ونه ګڼو چې سړی به ارومرو دجسماني خواهشاتو او دنيوي عيش وراحت لپاره کارکوي، ځکه چې ځينې انسانان دفکرو عقيدې، مسلک او مذهب تربيې او تعليم په اثرکې دځينو معنوي او روحي ګټو لپاره خپل سراو مال قربانوي او همدغه قرباني له ځان سره مينه او په ځان پيرزوينه ګڼي. په اسلام کې ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې اشخاص شته چې په (ویوثرون علی انفسهم) باندې ساتل شوي دي، مګر د دې معنی داده چې دغه ظاهري ځان او مادي وجود دیوې عالي او لوړې مفکورې دپاره قربان کړي او دخپل روحاني وجود ګټه او فایده یې په نظر کې نیولې ده، نو که سړی په انساني اعمالو او افکارو کې ښه دقت وکړي په هر کارکې یو ډول فایده په نظر کې وي او دیوه عاقل سړي هېڅ ارادي حرکت بې دځان د فایدې نه نه وي. کوم کارونه چې موږ یې دخیرد غریزې په اثر کې بولو او خیریې ګڼو هغه اورومرو د انسان لپاره کومه معنوي ګټه لري او د انسان د ذهنیت په اعتبار یوډول احتیاج باله شي.

د انسان لپاره خودخواهي او دځان مینه چې حب ذات یا حب نفس ورته وایي عیب نه دی، بلکې صفت دی مګر دا هله چې انسان خپل ځان معناً او مادتاً وپېژني او دځان مینه یې د لوړتیا او فضایلو خواته بوزي، یعنې داسې ونکړي چې نفس او نفسي شهوات وپالي او عقل و ورح چې د انسان اصلي او معنوي ذات ورته ویلی شو له نظره وغورځوي او هیڅ مینه ورسره ونلري.

که یو سړی خود خواه وي او دغه خودخواهي په ده باندې باعث شي چې ځانته علم و فضیلت، نېک شهرت او اخلاقي اعتبار له نورونه زیات پیداکړي او خپل معنوي اوحقیقي تفوق په نورو باندې وغواړي دا خود خواهي یا ځان سره دغه راز مینه یو لوی صفت دی، مګر که خود خواهي خپله مجرا بدله کړي او په بده لارکې صرف شي، نو بیا ترېنه لوی عیب په عیبونو کې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دښاغلي خادم دوست ويلي چې انسان ولې دومره خود غرضه اوسي او ولې دی حيوان او انسان د (حب نفس) په غريزه کې فرق نلري؟ پدې خبروکې که د ده مقصد داوي چې انسان دې خود غرضي بيخي پريږدي، خو دا هډو ممکنه نه ده او داسې نشي کيدای چې انسان له اغراضونه بيخي لاس واخلي، مگر دا کيدای شي چې خپل اغراض ښه کړي او دبدو اغراضو په ځای ښه اغراض ځانته پېدا کاندي همدارنگه د حب نفس په غريزه کې له حيوانه داسې فرق پيدا کولی شي چې دی حب نفس دخير او فضايلو په لټون او حصول کې وگڼي اوحيوان دحب نفس په اثرکې دخپل حيات دساتنې لپاره ديوه او بل په پټي کې ځان موړ کړي، مگر داسې نه کېږي چې حب نفس بيخي پرېږدي او خوشې په خوشې خپل ضررته ملاوتړي.

ځوک که دانسان لپاره دخيرپه غريزه قابلېږي او د دې غريزې په اثرېې له نورو حيواناتو بيلوي ضرور بايد د دې غريزې منشا او ريشه عقل و ادراک وبولي او يو عاقل هرکارکې دځان يوه مادي معنوي، دنيوي يا اخروي گټه په نظرکې نيسي.[1]

---

[1] - کابل مجله، ۱۳۲۵ کال، ۱ گڼه،٦- ۹ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغان جریده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خان ناظر

خان د ډېر ځمکو او جایداد خاوند و، ځکه یې مزدوران دهقانان او اجاره داران هم ډېرو او ډیر نوکران یې درلودل چې چا ورته اسونه ساتل چابه ټوپک ګرزول او چابه دتازیانو او بازو بانبو ساتنه په غاړه درلوده.

خان به په ولس کې سترګې غړولې او داسې سړی به یې دناظرۍ او بالابینۍ لپاره پیدا کاوه چې کال په کال په اجاره دارانو باندې اجارې زیاتې کړي او د دهقانانو په خوارۍ خوارۍ ځمکې ابادې کړي.

ناظر به دخان دخوشحالۍ لپاره له اجاره دارانو، دهقانانو اومزدورانو سره ډېربد سلوک کاوه او خلک به یې له لاسه ډېرپه عذاب وو.

د ناظر اصلي منظور د خان خدمت و چې باید ډېرخلک د یوه تن دګټې او خوشحالۍ دپاره په کار واچوي او دغه استثماري وظیفه په ښه شان سرته ورسوي.

ډېرښه ناظربه هماغه و چې خواران نور هم خوار کړي او دخان خاني نوره سم چاغه کاندي، دکورو کلي خلک له خان، نه خپه نه و او له ناظرنه به یې ډیرسرتکاوه، هرچاویل خان پخپله ډېرښه سړی دی خود ناظردې بچي مړه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه ناظرچې به څه موده ناظري وکړه او خلک به يې پوزې ته راوستل خان به هغه لرې کاوه او بل به يې راپيدا کاوه.
هغه به له پخواني ناظرنه دخان لپاره ډيرې تودې منډې وهلې، ځکه چې (نوکر نو اهو بدو ميگيرد) ډېره پخه خبره ده.
هغه به پخواني ناظرته نه کتل چې خلک ورته په څومره کرکه گوري او څوک يې اوس سلام هم نه اخلي، نه پوهېږم دخان طالع بيداري وې اوکه د خلکو بخت ويده وچې هرنوی ناظر به په خان پرستۍ کې له بل نه وړاندې ټوپ واهه او د استثماري نقشو په جوړولو کې به يې خپل ايمان زيات خوارا وه مگرخان يوناظر هم له دوه کالونه زيات نه ساته اوخپل خيريې په همدې کې ليدلی و.
په رښتياچې دريم ناظر به له دوهم نه هم تيره واړوله او دخان گټه به يې اسمان ته ورسوله. دی به هم څه موده وروسته د نورو له سرنوشت سره مخامخ شو او د ډېرو خلکو دښمني به يې په څو ورځو خپل اولاد ته پريښوده.
دا سلسله همدغسې جاري وه او د ناظر په بدلون به څه قدر دخلکو تسکين کيده او زاړه خاطرات به په نوو اميدونو بدليدل.
د اولس نخبه اشخاص به دناظرۍ په طمع دخان په شاو خوا څرخيدل او په لطافت الحيل به يې دهغه توجه ځانته جلبوله. په دې مسابقه کې علاوه په چاکرانه اهليت او لياقت دخان اعتماد ډېرزيات اهميت درلود او دغه دبخت باز دهر چاپه سر نه کښيناسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناظرۍ عمرکه لنډ و د ستاژ دوره یې ډېره اوږده او په ډېرخدمت دغه عزت او حرمت ګټل کېده.

کجیرخان چې هوښیار او ځیرک سړی و وروسته له ډېرانتظار څخه د ناظر په منظور پوه شو او د غلو دانوکلي ګانې ور وسپارل شوې.

دا ناظرله نورو نه په عقل او فکرپوخ و، ځکه یې دناظرۍ طرزبدل کړ او خلکو ته یې ځان بې واکه او بې اختیاره وښود.

ده به چې هرڅه هرچاسره کول هغه به یې په دې پوهاوه چې دی دخان فکر او اراده تمثیلوی او د یوه تواچي حیثیت لري.

دی پخپله هېڅ نشي کولی، هرڅه چې کوي خان یې کوي، خلک باید هرڅه له خانه وګڼي او ناظر معذور او مجبور وبولي.

دغه وخت هرڅوک په دغه راز پوه شو چې خبره په کوم ځای کې ده، امر او نهې د چا کاردی.

وروسته تردې بیا چا ونه ویلې چې خان پخپله ډېرښه سړی دی خو دناظردې بچي مړه شي.

خلک پدې وپوهیدل چې د ناظر بچي هېڅ ګناه نلري، بلکې پخپله ناظر هم اصلي ګنهکار نه بلل کېږي، هوښیار ناظرکه نور څه ونکړه او دخلکو په حال کې یې کوم ښه بدلون رانه وست دخلکو سترګې یې څه قدرخلاصې کړې او اصلي ناظریې هرچاته په ګوته کړ.

دیته وایي: غیر مستقیم خدمت.[1]

---

[1] - افغان جریده، د۱۳۵۱ کال د وري د ۲۱ نېټې ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمیت پېژندنه

نورخلک د کیفیت په تشخیص کې هم ډېر ماهر وي او زه د کیفیت په تمیزکې هم غولېږم یا حیرانېږم، د دې لپاره چې تاسې خپل حیرت ته حیران غوندې کړم ځینې مثالونه به درته وړاندې کړم. زما مثالونه ډېر ساده دي، مګر زه تر هغو ساده یم او د ډېرې سادګۍ په وجه راته عام فهمه شیان هم مشکل شي.

مثلاً یو سړی په شپه کې شل رکاته نفل په نیم ساعت کې کوي او یو بل یې په یوه ساعت کې کوي او یو بل په یوه ساعت کې دوه رکاته نفل کوي، یعنې یو په یوه رکات کې سورت بقرلولي او هغه بل پکې د فیل سورت.

زه نه پوهېږم چې د رکاتونو په حساب شل رکاته ډېر عبادت وګڼم که دوخت په اعتبار یو ساعت عبادت له نیم ساعت نه زیات وبولم.

یو سړی د کوم شرعي عذر به وجه د جوزا په میاشت کې چې د روژې له میاشتې سره مصادفه وي روژې خوري او بیا د قوس په میاشت کې قضایي روژې نیسي د لته ورځ د یو ځل طلوع او غروب په اعتبار د کمیت په تله برابرې دي او که د ساعتونو او دقایقو په حساب سنجول کېږي.

په ژورنالیستۍ کې هم د کمیت مسئله پېچیده ګي پیدا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ليکوال يوې جريدې ته يوه اوږده مقاله چې دوه مخه نيسي يوبل دوه وړې مقالې چې نيمه صفحه نيسي.

په دې مورد کې هم دکميت په لحاظ دا سوال پيدا کېږي چې دکوم يوه برخه په جريده کې زياته ده ايا د کميت معيار دمقالو الفاظ او کلمات دي که د مقالو عنوانونه.

په رسمي او ادارې چارو کې هم دکميت مسئله مشتبه کېږي.

په يوه وزارت کې يومامور خارج ته سفر کوي اوڅلور مياشتې تيروي يوبل مامور درې ځله خارج ته ځي او هرځل يوه هفته هلته تيروي.

ديوه سفرخرڅ به زر ډالر کېږي او دبل له سوونو څخه تجاوز نه کوي دلته هم حېرانيږم، چې دکميت معيار دسفرونوکرات او مرات دی که ورځې او مياشتې يا د ډالرو حساب د شوری د تقنيني دورې حساب هم رانه ورکېږي.

دا دوره په قانون کې څلور کاله ده په هرکال کې اوه مياشتې دکارموده ده په هره مياشت کې که له عمومي تعطيل سره تصادف ونکړي دولس ورځې دعمومي جلسولپاره تخصيص شويدي چې په دغه حساب ديوې دورې عمومي مجلسونه له (درې سوو څخه) تجاوز نه کوي، نو که چېرې ولسي جرګه په يوه دوره کې څلور سوه عمومي جلسې دايرې کړي او په يوه بله دوره کې درې سوه جلسې هم پوره نکړي يادمشرانو جرګه په يوه دوره کې خپل يو دوه مياشتې اجلاس اصلاً داير نکړي، نو دا دوه دورې به دکميت په لحاظ مساوي ګڼو که څنګه؟ يعنې دکار د ورځو په حساب به

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه دوره له بلې نه کمه ګڼو او که معاش اخيستلو ته به وګورو او دواړه به مساوي وبولو؟

که يو سړی لکه ليمو کوچنی او بل لکه چکوتره غټ وي ايا دوی دواړه دکميت په لحاظ يو دی که څه ديوه کرتی دبل لپاره واسکټ هم نشي کېداى.

که نه دجسامت په لحاظ ديوه اوښ قرباني له اوه پسونو سره مساوي ګڼلی شو او دکميت معيار سرشماري نه ده.

که څه هم (عقل بسر است نه به سال).[1]

[1] - افغان جريده، ١٣٥٠ کال دلیندی ۲۲ نېټه، ١٦ ګڼه، ۴۰ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اداري سیاست

یوه ملګري راته خپله کیسه داسې شروع کړه:
د انتظار په کوټه کې زما غوندې ډېر خلک د ملاقات په امید ناست وو او دروازې ته به یې تربښولاندې کتل.
له نورو نه خبرنه یم چې په څه چورت کې وو، خو ما پخپل زړه کې خبرې جوړولې او ځان سره به مې کرل او رېبل چې څه به وایم او څه به اورم؟
کله به مې زړه د زمري کړ او په دې فکرکې به شوم چې راشه له اخلاقي شجاعت نه کار واخله خپل قانوني حق په صراحت وغواړه، ځان د شخصیت او کرکترخاوند وښیه او د اهلیت و لیاقت په ښودلو جلالتماب تر معنوي نفوذ او تاثیر لاندې راوله! ګوندې په درانه نظرراته وګوري او مناسب کار در کړي.
بیا به مې ویل هسې نه چې دا راز خبرې په جنابعالي بدې و لګېږي او د سرکار کچرې و تورېږي یاکله شخ ورته ښکاره شم او په چپیانو کې مې وشمېري نوښه به داوي چې اداب او نزاکتونه په نظر کې ونیسم او د اخلاص او عقیدې په څرګندولو د هغه شخص اعتماد او حسن نظر ځانته جلب کړم.
د دې غلامانه فکرتراغېزې لاندې مې د تملق او چاپلوسۍ الفاظ او کلمات لټول او د ماهرانه جملو په جوړولو بوخت وم چې پېشخدمت راغی او زه یې د جلالتماب لوړ حضورته دعوت کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قد نما ائینه کې مې ځانته وکتل چې نکتایي او نوره وضع مې څنګه ده او په اول نظر کې به څنګه ورشم؟ په دغسې جنجالي حال کې په دروازه سرکوزی ور ننوتم او په ټيټ سر مې د ارادت لاس ور وړاندې کړ ښاغلی جلالتماب د مهربانۍ له خوا لږ غوندې له ځايه جګ شوی شانته و او خبرې يې له ماسره کريمانه وې.

د کوټې لوکس فرنيچر او نفيس سامان د جلالتماب له عطوفت سره زه ترعجيب تاثيرلاندې راوستم او حيران وم چې د تشکرحق څنګه ادا کړم؟

عادي او معمولي الفاظو نشو کولی چې زما احساسات څنګه چې غواړم هغسې څرګند کړي، ځکه مې د حال او وضع په مرسته خپل عجزاو انکسار تمثيل کړ او حرکاتو سکناتو مې وښودله چې زه څومره ترتاثيرلاندې راغلی يم.

هغه څه چې ښاغلي جلالتماب زما د حال او وضع په هنداره کې وليدل نو رحيمانه عواطف يې راوپښ غوندې شول او په طولاني صحبت کې يې د برخه راته ووېل چې ځينې ټکي يې دادي:

د وطن مينې او احساس زه مجبور کړم چې دا درنه وظيفه په دغسې مشکلو حالاتو او شرايطو کې ومنم او د خدمت په مقابل کې سپکې سپورې واورم، په جرايدو او مظاهراتو کې راباندې تورونه ولګول شي او بشري کرامت مې ترپښو لاندې شي.

د افسوس ځای دی چې دلته وچ او لامده يوشان سوزي او خلک پدې نه پوهېږي چې زه په مجلس کې څه وايم او څه رازپېشنهادونه وړاندې کوم څه وکړم زه بېخي يوازې يم او نور ټول مې يوې خواته

(c) ketabton.com: The Digital Library

رغړي زه تاغوندې منور اشخاص ښه ګڼم او قلبي علاقه ورسره لرم، اهليت او لياقت ته په احترام ګورم مګر ته پخپله هوښيار سړی يې او په نيمه پوهېږې.

زه تاته ډاډ درکوم چې ستاپه کار کې به خپل نهايي کوښښ ونه سپه وم، زه ستاپه سر جنګ ته هم ولاړيم، ته شل ورځې پس خبر واخله، مګر يو ځل... صاحب او... صاحب هم وګوره.

د ده له حضوره چې مرخص شوم دنورو صاحبانو دليدو په فکر کې شوم او لوړ جناب ته ورغلم، داخل زه دلويانو له حضور سره لږ غوندې بلد شوی وم او په دوهم نقش کې مې مهارت نور هم زيات شوی و. لويان خدای په لويه ورځ پيدا کړي او يو جنس غوندې خلک دي، ځکه يې کړه وړه خبرې او طرز تفکر ډېر مشابه وي.

دغه اعلي جناب هم زه پخپلو خبرو له ځانه ډېرخوشحاله کړم او خپل نظريې زما په باب ډېرښه وښود، خو دا يې وفرمايل چې زه بس ستاد کارپه باب... صاحب ته وايم ته هغه ته ورشه او ورسره په تماس کې شه (!) خدای به هرڅه اسانه کړي. ده کنايتاً زه په دې پوه کړم چې عقل فعال بل دی او (خورد کلانکار) هم بل څوک دی.

دغه وخت ماته هغه وخت راپه يادشو، چې يوه زيارت ته څوتنه ورغلو او منجور راته وويل: تاسو بايد اول هغه وړوکي زيارت ته ورشئ، چې دلوی زيارت شاته و، ځکه چې لوی صاحب همدغسې ويلي و چې دحاجت خاوندان بايد اول هغه ته ورشي او خپل حاجت دهغه په وسيله له لوی زيارت څخه وغواړي.

دا امرمې هم په ځای کړ او واړه کلانکار ته ورغلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په رښتیا چې هغه په سیاسي هنر او مهارت کې په نورو مخ اړاوه او زه یې ډېره موده د خوف ورجاء دیاس او امید ترمنځ په اعراف کې وساتلم.

په دغه موده کې یې زه دفوټبال دتوپ په شان یوه بل ته غورځولم او زه هم له ډېرې خوشحالۍ په هوا ګرزیدم، ترڅو چې دوی ستړي شول او زه هم له سرګردانۍ خلاص شوم، مګر په دې پوه نشوم چې کار څوک کوي او دعا چیرته قبلیږي.

زما طالع چاټرلي دي او دتوبې ورکوم دی؟ دا هم راته معلومه نشوه چې ښاغلي جلالتماب زما په سرله چاسره جنګونه وکړل او په دغه جنګ کې څه تلفات پیښ شول.

پاک خدای دې زما دغه ګناه راعفوه کړي چې زما په سبب دهغې سنګرمات شو او جلالتمابان یوله بله خوابدي شول.

دغه صاحبان چې زه یې په زیارت څوڅو ځله مشرف شوم او هریوه راته خپل نظر ډېر ښه ښوده د نورو لپاره هر یو ټک وپټری وه.

هرچابه ویل فلانکی دهغه صاحب په پېرزوینه او توجه د ولایت یا ریاست خاوند شو او هغه بل معینۍ او معونۍ ته ورسېده.

دا یوازې زه وم چې دټولو په توجه مدیریا مامور هم نشوم.

د ملګري خبرې چې دغه حدته ورسېدې، نو یوه هوښیار سړي ورته وویل:

زیارتونه اکثراً همدغسې وي چې یوه ته مواد ورکوي او بل ته نه.

زیارت ته باید سړی یو شی یوسي چې څه ترېنه راوړي.

چې تش ځې تش به راځې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیارتونه نذرغواړي.

ځوک چې د زیارت نغري نه تودوي نغری به یې همدغسې سوړ وي.

یوبل سړی چې له اداري سیاست سره اشنا و هغه خبره له بلې خوا راګزکړه او ویې ویل:

زه تاسوته څه وایم، مګر تاسې به یې هیڅاته نه وایاست او زما خبرې به ټینګې په غوږ کې نیسئ، هغه موږ له قسمه تېرکړو او بیایې وویل:

د اداري سیاست تقاضا همدغه ده او له نامطلوبو اشخاصو سره همدغسې کوي.

یعنې وزیر په معین لاس پاکوي او معین په وزیر.

دغسې ساده ځوانانو ته هر یو خپل ځان مهربان او خیرخواه معرفي کوي او بل ورته شیخ میر، یعنې مناع الخیرښیي.

همدغه سیاست دی چې مقام دخپل بام واورې په بل اچوي او قسم قسم خلک اعلی او عالي العال مقام ته بدبینه کوي.

داخبره هم دیوه سیاستمدار خبره ده ښایي چې داهم د اداري سیاست په تقاضا منځ ته راغلې وي او څه چل پکې وي چې لیکونکي او اخبار چلوونکي به هم پرې نه پوهېږي، ځکه یې خپروي.[1]

---

[1] - افغان جریده، ۱۳۵۱ کال، دغویي ۱۸ نېټه، ۳۵ ګڼه، ۱ - ۳ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشتباه

کله د اشتباه له مخې داسې هم شوي دي چې د جنګ په محاذ کې یوه جبهه په بلې باندې غالبه شوې وي، مګر دغه د فتحې او غلبې خبر چې دغالبې جبهې مشرته ورکړل شوی هغه بل راز پوه شویدی او ګمان یې کړي چې غلبه د جانب مقابل په برخه ده ځکه سم دلاسه تښتېدلی او ګټلی میدان یې بایللی دی.

دا راز تاریخي اشتباه ګانې به بل وخت ته پرېږدو او سیاسي اشتباهات به هم نه څېړو.

اوس به هغه اشتباه ګانې په ګوته کړو چې لویانو ته جزیې او بې اهمیته ښکاري او تاریخونه یې هم غالباً نه ثبتوي.

وایي چې یو سړی له ځان سره لګیا او ویل یې:

په زړه کې رحم او عاطفه نلري، له ډېرې استغنا چاته نه ګوري، دچاپه ژړا او فریاد یې زړه نه سوزي.

دومره ظلم او ستم، دومره کبراو غرور، دومره تغافل او بې پروایي له هیچا سره نه ښایي.

زه په څومره امید ورغلم، مګر زما عرض یې وانورېده او زماهیلې یې تر پښو لاندې کړې.

خدای دې هغه ماغوندې کړي چې زما دزړه حال ورمعلوم شي.

عاشق دخپلې معشوقې له لاسه دغه راز شکایتونه کول، مګر مخبر اشتباه وکړه او دغه خبرې یې په سرکار والا پورې مربوطې وګڼلې، ځکه یې دهغه په باب ډېر بد رپوټ حکومت ته وړاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړاو په دغسې اشتباه دعشق محجور د سیاسي محبوس په حیث په زندان کې ولوید او ډېر کړاوونه یې وګالل.

تعجب مه کوئ! دغسې اشتباهاتو ډېرخلک د توپ خولې ته ترلي او ډېر کورونه یې وران کړیدي.

وایي چې په تېرو زمانو کې یو جنت مکان، مغفور او مرحوم امیر د مني په ورځو کې په کوم باغ کې ناست وو، د باغ تر شا یو لاروی تېرېده او دا بیت یې په لوړ اواز له ځان سره وایه:

ای زاغ دریــن بــاغ تماشــا چــه میکنــی
گـل رفـت وسـبزه رفـت تـو تنهـا چـه میکنـی

دا غږ چې دمبارک غوږ ته ورسیده دا اشتباه پیدا شوه چې لاروی امیرصاحب په غوږ وهي او د شعر په ژبه ناوړه نسبت کوي، ځکه یې هغه د دغه منحوس بیت په ویلو په بیت الاحزان کې بندي کړ.

داهم وایي چې زړه زمانه کې یو سړي خوب ولیده چې سرې جامې یې اغوستې دي او په اس سپور دی. د خپل خوب په معنی نه پوهېده ځکه یې خپلو ملګرو ته وایه.

یوه ملګري یې د خوب تعبیر په دې ډول وکړ چې ته به پادشاه شې، ځکه چې اس دا قبال نښه ده او سرې جامې سرخ رویي ده.

دا ناوړه خوب او دغه بد تعبیرکوم خبر امیرصاحب ته ورساوه هغه یو قضایي هئیت د دغه لوی جرم اوستر خیانت لپاره وټاکه چې په نتیجه کې خوب لیدونکی ته داعدام جزا تعین شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېرې هغه وخت د خوب په تعبیر او تفسیر کې معبر اشتباه نه وای کړی او دغه غلط تعبیر منځته نه وای راغلی خوب لیدونکی به ولې وژل کېده.

که معبر ویلی وای چې سرې جامې د شهادت علامه ده او په اس سپریدل د سرکار سپاهي کېدل دي نه به دا خبره کوم ځای ته رسېدلې وه او نه به ورته قضایي مجلس ټاکل شوی و.

څنګه چې معبر د خوب په تعبیر کې اشتباه وکړه قضائیه هئیت هم پخپل قضاوت کې له اشتباه سره مخامخ شو. مقصد دا نه دی چې د اعدام جزا درنه او سنګینه ده.

د دغسې لوی جرم په مقابل کې ښایي چې دا جزا ډېره خفیفه وي.

د قاضیانو اشتباه دا وه چې په خوب کې سرې جامې اغوستل او په اس سپرېدل جرم نه دی حتی په ویښه هم هغه کار جرم نه ګڼل کېږي.

اصلي جرم هغه غلط او ناوړه تعبیر و چې سرې جامې اغوستل او په اس سپرېدل یې پادشاهي وګڼله او سړی یې د توپ خولې ته وتاړه.

قاضیانو د دې پرځای چې معبر ته سزا ورکړي د خوب خاوند یې په جزا محکوم کړ او د مجرم په تشخیص کې یې اشتباه وکړه.

اشتباه که هر څنګه وي او په هر ځای کې وي د عفو وړ ده.

خدای دې سړی بې له اشتباه ګناه څخه ساتي.

هغه څوک چې اشتباه نه کوي او ګناه کوي لویه خطا کوي.[1]

---

[1] - افغان جریده، ۱۳۵۱ کال، دتلې د ۱۰ نېټې ګڼه ۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان او بډای

نه پوهېږم چې اصلي نوم يې څه و ، مګر خلکو عمرا ناصر باله.
زموږ په علاقه کې ده غوندې بل بډای نه و.
هرچابه ويل چې دقارون سر يې ګرولی دی.
ده بـه خپلـې پيسـې پـه ګرويـو او سـودونو بنـدولې او بيابـه يـې دفصل په وخت کې دګټې بې حسابه غلې راټولولې.
خلک ورته محتاج و ، مګر هرچاروته په درانه نظر نه کتل.
هغـه وخـت سـود خـواره خلکـو بـد ګڼـل او هـر چاتـه سـپک ښکارېدل.
دا متل به زښت ډېراورېدل کېده چې هندو پيسې ګټې او پښـتون کيسې ګټي.
د دنيا مال ته به خلکو دهندو ږيره ويلې.
عمرا ناصرکه فقير نه و ، نو حقير خو هرګوره و.
دی بډای و مګر خان نه و او بې پيسو يې نور څه نه درلودل.
جاه وجلال، وقار او اعتبار ؤ ، د اولس مشرتوب د اولس له خان ښاغلي کريم خان سره و عمراهم دخان ترحمايت لاندې ژوند کاوه او دخان تابع و.
دائکه چې خان د ستر خان درلـود ، حجرې او مهمانخـانې يـې لرلې، نوکران او مزدوران يې په مخکې ګرزېدل چې تنخااو ډوډۍ به يې ورکوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان به خیراتونه کول، بخششونه او انعامونه به یې ورکول او له خوارو غریب سره به یې مرسته هم کوله.

دعمران شونډې به هم دخان په کاسه غوړېدې او پخپل کورکې به یې خوله نه خوږېده.

نه یې په نس خوړله نه یې په تن لګوله.

هغه خپل حساب زیاتاوه او مره یې پوره کوله.

ده خپل نوم ښه کاوه او شان وشوکت یې ساته. لنډه دا چې هغه حریص او دی کریم و.

خاني د خلکو په نظر کې معززه او محترمه وه.

بداېي لکه ډمه که هرڅومره ښایسته وه هغومره بدنامه هم وه.

یوهندو هم بډای کېدای او سپټ کېدای شو، مګرخان کېدی نشو.

مشري او واکمني له خانۍ سره تړلې وه.

له بډای سره له پیسو پرته نورڅه نه وو، که ونوهغه وېره وه.

دا حال په مرور دزمان ورور ورو بدل شو.

خان دخانۍ خوی او عادت هېرکړ.

دی هم په پیسو مین شو او حرص پرې غلبه وکړه، اوس خان هغه خان نه دی چې پرون و.

اوس د خان سترګې پیسو ته ورېږ دي او همدغسې قبلې ته یې سرپه سجده ایښی دی.

دی اوس زر نه خاورې کوي، بلکې د زرو دپاره خپل ځان او نوم خاورې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رحمان بابا دا بیت ده ته بېهوده او بې معنی ښکاري چې وايي:

داهنردی چې خاورې څوک سره زرکا
چې زر خاورې کړي رحمانه هنر دادی

د پروني خان زوی نن تاجر او قاچاقبردی.

هغه سودونه چې عمرا خوړل اوس يې دی خوري او لوی سيټ ورنه جوړ شويدي.

دی اوس سره او سپين لعل و جواهر ډېرلري، مګر هغه پخوانی جوهر، وقار او جلال نلري.

خاني چې حامله شوه بډايي تر ېنه وزيږېده.

بډايي به هر څه لري، مګر په خلکو کې محبوبيت نلري.

خواران او غريبان که له ناکامه دبډايانو نوکري او مزدوري کوي له بډايانو سره ډېره سخته دښمني هم کوي.

داسې دښمني چې پخلاکېده پکې نشته.

خان که بډای او منفور شو خير دی.

خدای دې حاکم او حکومت له دغه حاله ساتي.

حاکمانو ته نه ښايي چې بډايان شي او خپله شخصي سرمايه زياته کړي.

د ولس مشران او زمامداران که دخلکو خدمتګاران کېدای نشي، نو اقلاً بايد خانان شي نه هغه سيټان او بډايان چې کرکړې دلته وهي او هګۍ لري مو له مخه په کوم بل ځای کې اچوي.[1]

---

[1] - کابل مجله، ۱۳۵۱ کال، تله، ۷ ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولس جریده

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه حاکم ؟ رښتیاوایم

زه دلته نه وم بل چېرته وم، هلته خلک بل راز وو، کارونه بل رازو، کورونه بل رازو. هلته ما هغه څه ولیدل چې تاسې به نه وي لیدلي هغه څه مې واورېدل چې تاسې به نه وي اورېدلي هلته چا پسونه نه حلالول، مګر د انسانانو ونډی به یې کله کله کوله زما څوومه ورځ وه چې یو ښکلی زلمی په رڼا ورځ دڅو تنو په مخ کې چا وواژه مګر دا دظلم واقعه دومره عادي او معمولي تېره شوه چې لوی حاکم خو پرې خبرهم نه شو، وروکې حاکم خبرشو خو ورته رانه غی، دتحقیق دپاره یې دوه تنه راولېږل، په ولس کې هم څوتنه پیدا شول، چې قاتل یې وښوده او حقه شاهدي یې پټه نه کړه.

مګر د کلي خان او ملک د قاتل له پلاره (پنځلس) زره روپۍ واخیستې او له وایمه، وایم چې په حاکم په قاضي په چا او چا یې وویشلې، څه دوی وخوړې او څه نورو، دوه زره پکې د مړي پلار واخېستې او په محکمه کې یې مجاني ابرا وکړه، ځکه چې نور ټول په بله خوا وو او د ده له لاسه یوازې څه نه کېدل، مقتول له خپل پلاره د نورو زیات سکنی و، ځکه هغوی خونبهازیاته واخیستله په قاتل باندې یو کال قید وخوت، مګر پلار یې په یوه او بل پسې ګرزېده چې دا بېګناه بندي خلاص کړي، دا واقعه خو مو واورېده اوس بله واورئ زمونږ په کلي کې داسې خبرې ډېرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي هغه بله ورځ له ملا صاحب سره ناست وم يو سړی راغی چې دخدای په لحاظ په حاکم يو خط راکړه چې نور مو ونه ربړه وي، زما زوی سيندوړی پخپل اجل مړ دی، مګر حاکم وايي چې چا وژلی او تاسي قاتل پېيئ، ځکه مو په وهلو قايله وم، دغه دی اوس يې زه او زما کډه غوښتي يو، داخبره ماته عجيبه غوندې ښکاره شوه او دحاکم صاحب په عقل وتميزخندا راغله وروسته چا وويل چې په رښتيا د ده زوی چا وژلی او په سيند کې يې غورزولي دی، مګر پلار يې پوهېږي چې څه مې له لاسه نه کېږي، نو ولې ځانته دښمني زياتوم داراز خبرې د برې دي زه تولې نه کوم او له مړو نه تېرېږم ژوندو ته راځم.

يوه ورځ يو زلمی راسره ملګری شو ماله ده نه پوښتنه وکړه چې څه کار کوې ده دخپلې پرېشانۍ کيسه داسې شروع کړه:

مونږه دپرش څلوېښت جريبه پټی درلود نورو ټول رانه ظالمانو واخيست اوس دوه جريبه را پاتې دی په دې کې هم مونږ څوک په قراره نه پرېږدي پلانکی صاحب وايي ستاسو په تره مې شپږزره روپۍ دي او درې نيم زره يې سود کېږي، ځکه مې ورور دا درې مياشتې وشوې چې بندي دی. ماوويل کوم شرعي سند په منځ کې شته ويل يې نه، خو وايي چې عرفي سندلرمه، زمونږ تره که څه هم مړ دی او حقيقت راته نه دی معلوم، مګر که هماغه شپږزره واخلي او له سودنه تېرشي وربه يې کړم ماتعجب کاوه چې څنګه حقوقي دعوه کې يو سړی بې له شرعي سنده درې مياشتې بندي کېږي هغه زما تعجب رفع نکړ، بلکې نور يې هم زيات کړ او ويې ويل کله

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې کوم مشر سړی راځي او مجس ګوري حاکم زما ورور له پهره دارسره چېرته لېږي لېږي او بیا یې بېګاته بیرته په زندان کې اچوي، زموږ په بندي خانو کې که دغسې دغلابندیان شته چې بې له رسمیته په مجس کې پراته دي ځینې داسې رسمي بندیان هم شته چې د ورځې په زندان کې وي او دشپې کورته ځي دا افراط او تفریط چې یو نوم یې نه اخلم او حقیقت ته دکیسې رنګ ورکوم.

هم دغو مره ده زموږ مطبوعاتي ازادي او له دېنه پورته خپله دیموکراسي اجازه نه کوي.[1]

[1] - ولس جریده، ۱۳۳۰ کال دسرطان ۱۸ نېټه، ۴ ګڼه، ۱-۲ مخونه.
دامطلب داستاد الفت په مستعار نامه (محتاط) نشرشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر او کار

په موږ کې ډېر لږ خلک شته چې هم فکرکوي هم کار کوي او اکثره داسې دي چې کار کوي فکر نه کوي چې فکر کوي کار نه کوي. دهمدې له امله زموږ اکثره کارونه خراب دي او یوه سمه صحیح نتیجه نشو اخیستلای.

زموږ دا عادت دی چې یو کار په داسې پیمانه شروع کوو چې زموږ له توان او استعده سره تناسب نلري، وسایل او اسباب یې نه وي موجود، لاره او طریقه یې نه وي معلومه، موانع و مشکلات مونه وي سنجولي او ډېرورسته پوه سو چې زموږ پدې فکرکې غلطي وه، د قرغې بند، دلته بند سرک ته د بخارا نهر او دا راز نور کارونه د دې خبرې شواهد دي.

موږ ډېر ځله له خپل معارف څخه شکایت کوو او وایو چې د ۱۲ صنف په اطلایو کې داسې کسان شته چې املا یې غلطه ده او بې سواده پاتې دي، مګر په جواب کې اورو چې موږ دومره ډېرصحیح او لایق معلمین نلرو چې ټولو مکتبونو ته ورسیږي او تعلیمات صحیح شي.

دومره پیسې هم په بودجه کې نشته چې ټولو شاګردانو ته کتابونه او تعلیمي وسایل مهیا شي. که موږ داومنو چې دغه عذرونه صحیح دي او صحیح معلمین نشته نو باید وزرات معارف له ابتدا څخه هماغومره مکتبونه تاسیس کړي وای چې لایق او صحیح معلمین او کتابونه پیداکیدل او پالنه یې ممکنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه، مګر دا مکتبونه باید په یوه ښار او په یوه ولایت کې نه وای، بلکې په ټول افغانستان کې وای وروسته چې هرڅومره وسایل او اسباب زیاتېدلای هغومره به یې مکتبونه هم زیاتول او تناسب مراعات به یې کاوه که چېرې دوی اوس هم شل مکتبه په صحیح صورت اداره کولای شي او سل مکتبونه تاسیسوي زماخو ګمان دی چې ډېره لویه سهوه کوي، ځکه چې له هغسې شلو مکتبونو نه سل تنه پوهان راوتلی شي، مګر له دغسې سلو مکتبونو نه شل تنه هم لایق کسان نه راوزي زمونږ دغسې کارونه داسې مثال لري لکه چې سړی یوه ژرنده اوبه لري او دوه ژرندې ورته ږدي، نو په تنیجه کې یادواړه ودرېږي یا خوداسې ګرزي چې دیوې ژرندې کارنشي ورکولی، مګر ژرنده ګړی دوه کوټې دوی ژرندې، پلونه او ناوې یو په دوه تهیه کېږي او له ګټې یې تاوان ډېر وي فایده یې داده چې خلک وایي چې فلانکی خان دوه ژرندې او ژرنده ګړي لري زمونږ تشکیلات همدا منشا لري دیوه سړي کار ته څلور تنه نیسو، دیوه مدیریت وړکار نه ریاست تشکیلوو.[۱]

---

[۱] - اولس جریده ۱۳۲۰ کل، داسد ۸ نیټه، ۷ ګڼه، ۱ او ٦ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وطن

یوماشوم په خپل کور کې خارپوښې کوي او لکه د مرغۍ بچی په خپله ځاله کې اوسي د هغه وطن ډېر وړوکی او ډېر محبوب دی.

د هغه د کورغولی چې هرڅومره وي وطن یې هم هغومره دی چې نه پکې غر شته نه سیند ، نه ښار او نه ډېر خلک وروسته چې هغه ماشوم لویېږي او غټېږي وطن یې هم په همغه اندازه وسعت پیدا کوي او علاقه یې زیاتېږي.

د ده علاقه اول له خپل کلي، بیاله ښار او ورپسې له سمت او ولایت سره پیدا کېږي او چې دغه ابتدایي مراحل طی کړي، نو بیا دخپلې پوهې او اجتماعي تربیې په اندازه د وطن مفهوم او معنی سره اشناشي، یعنې څومره چې پوهه زیاته شي او انسان عقلي رشد او بلوغ ته ورسېږي هغومره یې فکرانکشاف کوي او علاقه یې له وطن سره زیاتېږي بالعکس څومره چې یو سړی له علم او له پوهې څخه لرې پاتی شي او لکه کشمیر اکا په ټول عمر کې له لغمان او سره رود ته نه وي تللی د هغه وطن یوازې لغمان دی او اسمان یې هم همغه دی چې په لغمان کې لیده شي.

دغه شان سپین ږیری هم له ماشوم نه کم نه دی او په ډېر تنګ اومحدود وطن کې اوسېږي کشمیراکا خو دیرش کاله پخوا مړ شوي دی، مګر ما څلور کاله پخوا په مشرقي کې یو حاکم ولید چې پخپله هم دهمدغه ولایت سړی و.

ده ویل پخپل وطن کې حکومت ښه نه دی او سړی ښه اجراات نه شي کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه پدې خبره خپه نشوم چې حکمران صاحب ولې يوازې مشرقي خپل وطن ګڼي او د افغانستان نور ولايات ورته پردی وطن معلوميږي يا ولې دغه سړی له دومره لږې پوهې سره دغومره لويې رتبې ته رسيدلی دی؟ بلکې زه ډېرخوښ شوم چې حکمران صاحب يوازې خپله علاقه وطن نه ګڼي، بلکې ټول ولايت ورته خپل وطن ښکاره کېږي او له کشمير اکا نه د ده وطن لوی او پراخه دی په دېرش کالو کې دغومره عرفاني ترقي زمونږ لپاره بس ده او په ډېرې خوشحالۍ ارزي.

ځينې کسان به وايې چې ديوه حکمران او يوه دهقان مقايسه صحيح نه ده دهقانان به اوس هم يوازې سره رود يا لغمان ته وطن وايي او بس، مګر زه دا خبره نه کوم او پدې ښه پوهېږم چې رتبې د پوهې او عقل په حساب نه دي ويشل شوي ډېرخلک شته چې رتبې لري يا يې رتبې مړې دي، مګر پاک خدای ډېرعقل او زياته پوهه ورکړې ده او يو بل چې د رتبې له برکته په تېز رفتارموټر کې ګرځي له عقله پياده دی، نو کيدای شي چې نن يو دهقان د وطن په معنی پوه شوی وي او يو حاکم لانه وي پوه شوی او اوس هم په پردي وطن او اجنبي ملک کې حاکمي غواړي، موږ بايد په ظواهرو ونه غولېږو او په رتبو يا جاموتېر نه وزو ډېر خلک شته چې دماموريت نوې خولۍ يې په سر کړېده، مګر په سرکې يې څه نشته. د ډېرو اشخاصو پګړۍ او خولۍ زړې دي مګر په سر کې يې نوي او تازه فکرونه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له موضوع نه لږ غوندې هغه خوا ولاړم، مګر ژر ملتفت شوم او بیرته خپل مطلب ته راګرزم.

د وطن په معنی باندې پوهېدل علم او پوهه غواړي او له وطن سره عشق او علاقه پیداکول اجتماعي رشد او بلوغ ته ضرورت لري.

وطن یوه کور ته ویل کېږي په یوه کلي باندې د وطن نوم اېښودل مناسب نه دي، یوه ښار یا ولایت ته وطن ویل د خندا وړ معلومېږي په یوه وطن کې ډېر کلي، ډېر ښارونه، ډېر ولایتونه موجود دي او راز راز هوا پکې وي.

ځینې ځایونه ډېر تاوده، ځینې ډېر ساړه، ځینې معتدل وي وطن وړوکی کور یا کلی نه دی، بلکې ډېر لوی او ستر کور دی او لوی خلک یې لوی ګڼي د ماشومانو او ناپوهانو په نظر کې البته وړو کې راځي او یوازې همدوی پکې ځایېږي.

یو کابلی، ننګرهاری، جنوبي وال، کندهاری، فراه وال، هراتی، میمنه وال، مزازی، بدخشی، بغلانی په یوه کور، په یوه کلي په یوه ښار او یوه ولایت کې نه دي، مګر په یوه وطن کې دي او دیوه وطن دي.

د دغه وطن نوم افغانستان دی چې په ټولو یو شان حق او ټول پکې یو شان حق لري، دوطن په سیوري کې ټول ځایېږي او دوطن په اوبو دټولو تنده ماتیږي وطن د ټولو دی، په ټولو حق لري او ټول پکې حق لري.[1]

---

[1] - اولس جریده،۱۳۳۰ کال، دسنبلې ۲۶- ۲۷ نېټې ګڼه، ۱-۲ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملت

زه غواړم دملت په معنی باندې هغه څوک پوه کړم چې په کتابي خبرو باندې نه پوهېږي او پوهول یې ګران کار دی د یوه وطن ټولو خلکو ته چې دیوه پادشاه رعیت وي ملت ویل، یعنې څومره خیلونه او قامونه چې افغانستان کې دي دا ټول یو ملت دی او په یوه نامه یادېږي چې هغه نوم افغان یعنی پښتون دی.

تردې نامه لاندې لکه چې خوګیاڼي، شینواري، مهمند، سلیمانخیل، تره کي، اندړ، ځاځي، احمدزي، بارکزي، غلجي او درانـي ټول راځـي دغـه شـان ازبـک، تـرکمن، هـزاره، نورستاني،تاجک او نورپه دغه نامه کې شریک دي او ټولوته افغان ویل کېږي. د افغانستان ټول خلک په هره ژبه چې خبرې کوي او هر رنګه کالي چې اغوندي څادرونه لري او که چپنې څپلۍ په پښو کوي که پنې یاموزې کندهارۍ وي که کابلۍ، ننګرهارۍ، وي که هراتۍ، دمزار وي که دمیمنې دجنوبي وي که دشمالي دا ټول یودي او یو ملت ورته ویل کېږي چې نوم یې افغان دی.

دا نور نومونه چې د افغانستان بیلابېل قومونه او خېلونه یې لري لکه بارکزي، اڅکزي، منګل، ځدران، دېګان، ایماق او نور داسې مثال لـري لکـه دیـوه سـړي لاس، پښـه، خولـه، پوزه،سترګه،غوږ، زړه او نور غړي چې دېر نومونه لري، مګر د سړي نوم یودی چې احمدیا محمود ورته وایي، نو څنګه چې یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وجود په دغو ډېرو نومونو باندې نه دوه کېږي او یو سړی سره له دې ددوه لاسونه، دوه پښې، دوه سترګې، دوه غوږونه لري یو تن بلل کېږي یو ملت هم که څومره قامونه پکې وي لکه یو وجود اویوتن باله شي او اصلي نوم یې یو دی.

هماغه شان چې یو وطن څوقسمه هوا لري او یوځای یې بل ځای غوندې نه وي یوملت هم څوقسمه خلک لري چې څوک یوراز او څوک بل راز معلومېږي، هغه څوک چې دملت په معنی پوهېږي هغه ته دا معلومه ده چې له دغوخېلونو او قامونو نه پورته یو بل نوم شته چې ټول قامونه پکې شریک دي او ډېره لویه لمن لري.

څنګه چې له سیندو څخه ویالې او له ویالونه لښتي بېلېږي څنګه چې په یوه ونه کې شاخونه اوپه یوه شاخ کې څانګې وي دغسې په یوه ملت کې قامونه په یوه قام کې کندې او تپې شته دسیندونو، ویالو او لښتیو مثال لري، نوکندې یاتپې به بېلې وي، مګر قام به یو له بله بیل وي، خو ملت به بېل نه وي.

وګورئ دپښتنو څومره ډېر قامونه دغلجي یادراني په نامه یادېږي، مګر غلجي او دراني دواړه بیا پښتون او افغان په نامه بلل کېږي د افغانستان ټول اوسېدونکي باید په دې خبره باندې پوره وپوهېږي چې دیوه ملت خلک ټول یوشان ورونه دي او پښتون وفارسي وان، سني او شعیه غلجي او دراني، هراتي، ننګرهاري، کندهاري، مزاري په دغو بېلوبېلو نومونو له بله نه بېلېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ په خپل وطن کې د ېرې کورنۍ وینو چې څه یوه ژبه کوي او څه بله یو ورور چې په کابل کې اوسېدلی دی هغه فارسي وايي او بل ورور چې په ننګرهار کې اوسي هغه پښتو وايي، مګر دواړه ورونه دي او هریو هغه بل خپل ورور ګڼي په یوه کور کې داسې ورورنه او خویندې هم شته چې پلار یې پښتو او مور یې فارسي وايي یا یې مور په پښتو او پلار په فارسي خبرې کوي.

داسې کورونه هم شه چې یو مسلمان خاوند او یوه نامسلمان مېرمن یکې ژوند کوي او دواړه دیوه اولاد مور پلاربلل کېږي، نوهرکله چې یومسلمان او یونامسلمانه چې په ژبه په دین په وطن او نسل کې بېل دي په یوه کاله کې خوږ ژوند کولای شي، نو په یوه لوی وطن کې به ولې سني او شعیه، پښتون او بل دیوه ملت په شان نشي اوسېدلی.[1]

---

[1] - اولس جریده، ۱۳۳۰ کال، دمیزان ۱۳ -۱۴ ګڼه ۱- ۲ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقي غل

په رښا ورځ يې د ډېرو خلکو په مخکې ډېرڅه له موږ نه پټ کړه، ستا خوښه چې غل ورته وايې که نه!

زه خو يې غل بولم.

هو! غل دی مګر د پوليسانو په نظرکې نه.

د دې غله لاس قاضي او مفتي نه پرېکوي.

هېڅوک دا غل نه نيسي او نه يې بندي کوي.

د دې غله په ړېره خلی نشته.

ده ډېرڅه له موږ نه پټ کړي دي او ډېر زيان يې را اړولی دی ده له موږ نه سره و سپين نه دي پټ کړي.

دی ډېرلوی غل دی.

د ده غلا ډېره لويه او ستره غلا ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی مال نه پېژني.
د ده غلاته په عادي نظرمه ګورئ!
دی زموږ پيسې نه پېژني.
ده ته د مال او د پيسو غل نه شو يلای.
دی موږ نه خپل ځان او خپل بد بد کارونه پېژني.
دی خپل حقيقت او ماهيت پېژني.
ځان او حقيقت پېژندل ډېره لويه او ستره غلا ده دا غلاد يوه ملت او مملکت کور ورانوي او ملکونه بربادوي.
په سترګو ننوزي.
له سترګو سره دښمني لري.
هو! دا غل له سترګو نه رانجه نه پېژني، سترګې پټې دي له مونږ نه ډېر حقيقت پېژني او د حقيقت غل دی، ده ته بايد حقيقي غل ووايو.[1]

[1] - پښتو نثرونه ۱۳۵۰ کال، ۷۹ -۸۰ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بندیوانه

ما ستابندیان ولیدل، ستازندان هماغه شان له خاینانو اومجرمانو نه ډک دی.
ستاپه زندان کې ډېر رشوت خواره او دخیانت خاوندان واچول شول، مګر رشوتونه او خیانتونه ورک نه شول.
په هېواد کې ورځ په ورځ د دوی ډله زیاتېږي.
په دوایرو کې د رشوت بازار هماغسې تود دی او اجراات خراب دي.
اصول او قوانین که هرڅومره سختې سزاګانې تعین کړي جرایم نه ورکېږي.
اوس څه بله چاره او بل فکر په کار دی.
د مملکت درد په دغو سزاګانو دوانه شو.
وهل، ټکول، بندیانول او وژل بې تاثیره شول. خلک په دغو عذابونو او تکلیفونو عادي شول او د زندان وېره له سترګو لاړه،
اوس بل علاج وکړه او بله چاره وسنجوه!
زندان او بندیتوب موږ اصلاح نه کړو.
حبس او توقیف موږ له بدو کارونو له خیانتونو، له رشوتونو او غفلتونو راونه ګرځولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راشه! چې زه او ته په دې باب کې غور وکړو او د اصلاحاتو لپاره يې موثرعلاج پيدا کړو.
ما په دې فکر کې ډېرې شپې سبا کړي او د حل لاره مې موندلې ده که زمامنې راشه !
هغه بې ګناه بندي چې په هغه توره کوټه کې پروت دی خوشې کړه او له زندانه يې راوباسه!
که هغه ازاد شي د غه ټول مجرمين او خاينين به که خدای کول بې بندي توبه په سمه لاره روان کړي او کارونه به ښه شي.
ته نه پرېږدې او په توره شپه کې د کارنقص او عيب موندلی شې.
د هغه ديد او نظر ډېر تېز دی او خيانت ترې نه ډېر په ويره کې دی د هغه ازدي د علم، د ترقي او د فکر د پالنې د پاره ډېر ضرور دي.
راشه ! د غه بې ګناه بندي د خدای لپاره او د مملکت د خير اوبهيود لپاره ازاد کړه.
که ته هغه نه پرېږدې زه حاضريم چې د هغه په عوض زندان قبول کړم او زنداني شم.
زه پوهېږم چې ترڅو ليکونکي او شاعران (هغه چې نقادان دي او متملقين نه دي) زندان قبول نه کړي او د مجرمينو په ځای دوی په جېلخانو کې ونه لوېږي يو مملکت ښه ورځ نه شي ليدلی، دا د ليکوالو وظيفه ده چې زندان ته ننوزي او د ده بندي راوباسي.
که په يوه مملکت کې حق او حقيقت مختنق وي او څوک څه نه شي ويلی. که انتقاد او رښتيا ويل لکه يو مجرم او خاين په زندان

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې وي هلته عدالت او ديموکراسي هېڅ نه شي راتلی او سعادت لکه وحشي مرغه له هغه ملکه تښتي.

هغه خاموشه فضا او تاريک محيط چې د حق ويلو ګنګوسې پکې څوک نه اوري او د حقيقت رڼا دوړو کې هومره ليدله کېږي د جنايتونو او دخيانتونو لپاره ډېر مساعد معلومېږي او د فاسد عناصر ډېر ښه پالي.

که زندانونه هر څومره لوی او پراخ شي مملکت به زندان شي، مګر ودان به نه شي ځکه چې ودانې بې له حق ويلو او انتقاد کولو هېڅ امکان نه لري، ترڅو چې فکر ازاد نه شي او انتقاد ازادي پيدا نکړي د دې خلکو ښه کيدل او په سمه لاره روانيدل محال معلومېږي.

انتقاد د بشريت ډېر لوی مصلح او صحيح رهنما دی.

کوم عقل، کوم منطق، قانون، کوم دين او مذهب دی په مجرمينو کم قبول کړی او په زندان کې يې اچولی دی؟ که انتقاد کول او حق ويل په دنيا کې نه وي دا دنيا ډېره ژر ورانېږي حق او باطل ګډېږي.

د ښو او بدو تميزله منځه ځي. په ملک او وطن باندې داسې تياره راځي چې خاين او صادق نه پېژندل کېږي، ظلم د عدالت ځای نيسي او له انسانانو نه ځناور جوړېږي.

بنديوانه!

هغه وخت، چې مځکه وه او انسان په کې نه و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وخت چې حیواني ژوند لکه چینجي په تورو ختو او اوبو کې ډوب و، ونو او بوټو د ژوند وړمې ته انتظار درلود.

هغه وخت چې پاک خدای(ج) دانسان دپیدا ایښت اراده وکړه او داسمان پرښتې یې خبرې کړې هغوی د لوی خدای په حضور کې په ډېر جرئت ووې.

ته هغه څوک پیدا کوې چې په ځمکه کې فساد کوي او وینې تویوي دانتقاد تاریخچه له همدغه وخت نه شروع کېږي.

پرښتې سره له خپل لږعلمه دخپل مالک او خالق په کړو کې خبرې کوي...

هغه وخت چې انسانان پیدا شول او له انسانانو نه فرعونیان جوړشول حضرت موسی(ع) له یوې امسا سره دفرعون په مقابل کې ودرېداو د ده په کارونو او لویو دعوو یې انتقاد کاوه. فرعون د خدایۍ دعوه وکړای شوه، مګر د انتقاد مخه یې ونه شوای نیولی او حق ویل ازاد و. [1]

[1] - پښتو نثرونه، ۱۳۳۵ کال، ۹۹- ۱۰۲ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصلاح ورځپانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي ناموس

نن دهرملت په نظر کې خپل ملي استقلال د يوه ډېرلوی ناموس حيثيت لري او له دېنه لوی افتخار بل نه شته.

د دغه مقصد لپاره خلک سرونه ورکوي، مالونه او اولادونه قربانوي او بې استقلاله ژوند ډېرلوی ذلت ګڼي.

که چېرې ملي احساس او ملي شعور په ډېرقوت موجود نه وای د استقلال قيمت به ډېرلږ او د دنيا لويې امپراتورۍ به نه رنګېدې، استعماربه دغسې بد ه قيافه نه درلوده او يو ملت به د بل ملت ترسيوري لاندې خوشحال و.

دغه ملي جشنونه چې هرمستقل ملت يې د خپل استقلال په ياد کوي او په ډېرقدر ورته ګوري د مليت تجليل او احترام پکې پروت دی او همدغه معنی لري چې يوملت د بل ملت حاکميت په ځان نه شي منلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ بايد پدې خبره ډېرفکر وکړو چې ملي استقلال دملي احساس او شعور محصول دی.

هره څومره چې دغه حس قوي وي هغومره به زموږ استقلال هم قوي وي.

د استقلال ساتنه دملت قوي جذبې ته ډېر شديد ضرورت لري که دغه احساس په يوه ملت کې کمزوري شي هغه دا استقلال په قدر او قيمت نشي پوهېدلی او د همدغسې ناپوهۍ په وجه دغه لوی نعمت ساتلی هم نه شي.

موږ بايد خپل امتيازات ملي شعور او ملي احساس ډېرټينګ وساتو او دخپل استقلال تقويه ور پورې مربوطه کړو.[1]

[1] - اصلاح ورځپاڼه، کابل ۱۲۴۰ کال دسنبلې (۵) نېټه ۱۰ ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوي رنا

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتون دملت نوم دی دقام نوم نه دی

د لیکوالو اول کاردادی چې لغات او کلمات په ځای استعمال کړي او دمعنې ډېر لحاظ وساتي.
ځوک چې دغه کارنه شي کولی هغه ته ادیب ویل بې ادبي ده.
یوه ورځ د ادیبانو په یوه ټولنه کې چاپوښتنه وکړه چې خوټېدلې اوبه، اېشېدلې اوبه، سړې اوبه، تودې اوبه او تړمې اوبه کومې کومې دي؟ یوه ادیب په دې باب کې دومره خبرې وکړې چې یوه مقاله ترې جوړېږي. دغه شان لغوي تدقیق د ژبې دپوهانو اولیکوالو کاردی، نو خلک له دغو مره دقت او تدقیق نه بې برخې دي. له عوامو نه اورو چې بې اسرافي ښه نه ده، مګر غرض یې دا وي چې اسراف ښه نه دی.
دوی کاتب او سرکاتب په فرق لاښه نه دي پوه شوي او د هرچاچې توره پخه په سر وه میرزا صاحب ورته وایي د امیانو په نظرکې دځوان او زلمي، دزاړه او بوډا د اخند او ملا فرق نشته، دوی ډېرځله چنچڼي ته مرغۍ وایي او مویز مېوه بولي، ډېرخلک شته چې ډوډۍ ته غله ووایي او جوار یا غنم دانې بولي دعام او خاص دکلمې او جزیي فرق کول د پوهانو او هوښیارانو کار دی.
که بل ځوک وي خوخیر، مګر که لیکونکي او پوهان د کابل او خورد کابل فرق و نکړي او پښتون لکه ځاځی یا احمدزی دقام نوم وګڼي له دېنه لویه غلطي بله نشته، د ادب او پوهې په جهان کې دغه راز سهوه او دغه شان اشتباه لویه ګناه ده چې ځوک یې نشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

عفوکولی. ماته داسې برېښي چې ځینې لیکوال او پوهان پښتون هم لکه ازبک، ترکمن، هزاره له څوقومونو نه یو قام حسابوي قام دملت په معني نه، بلکې په هغه خاصه معنې چې دتنګ نظرو په نظر کې جلوه کوي، هغه چې دملتوټولنې ته د مجلس اقوام وایي او قام دملت په معني استعمالوي نور خلک دي، موږ نه یو دلته قام دمفهوم او معنی لحاظ ډېرروړوکی دی چې په متې له قبیلې نه لږ غوندې لوی معلومېږي.

ځنې بېل بېل قومونو ګڼي، سره له دې چې دواړه خېلونه دیوه قام یعنې احمدزي څانګې دي او د دوه ورونو مثال لري که موږ د خپلو خلکو معتدل ذهنیت او متوسط نظر په نظرکې ونیسو، نو قام باید له دغسې خېلونو نه پورته وګڼو او ټول احمدزي له جبارخېلو او معروف خېلو سره یو قام وبولو، دغسې قامونه چې مختلف خېلونه پکې ځایېږي پښتنو کې ډېرزیات دي چې زه ټول نشم شمېرلی، مګر داکولی شم چې هغه ډېر مشهور او لوی قامونه یو څه تاسو ته معرفي کړم لکه: مومند، ساپي، اپرېدي، اورکزي، یوسفزي، ختک، وزیر، مسعود، شینواري، خوګیاڼي، بارکزي، پوپلزي، الکوزي، نورزي، علي زي، کاکړ، اڅکزي، ماموند، سالارزي، وردګ، سلیمان خېل، وتمانخېل ځاځي، منګل، ځدراڼ، بنګښ، دوړ، اندړ خروټي، ناصر تره کي، توري احمدزي، توخي، هوتک ځینې نور واړه قامونه چې زما په تخمین په افغانستان او پښتونستان کې له سلونه زیات نومونه لري هغه اوس پرېږدم او یوازې د دغو ذکر شوو قامونو په باب وایم چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه هرقام د تعداد او نفوسو په لحاظ په زرګونو او لکونو کورونه لري او په ډېرو څانګو او ښاخونو وېشل کېږي او ډېرې پښې ترېنه بېلې شوې دي. اپرېدي چې مادلته یو قام وګاڼه هغوي ځانونه ډېر قامونه ګڼي چې (زخه خېل، قمبرخېل، کوکي، اکاخېل، ملک دین خېل) یې بولي شینواري پرڅو وړو قامونو وېشل شوي دي لکه منديزي، سه پای، سنسګوخېل، علي شېرخېل، احمدخېل، حسن خېل، لیاس خېل، رحیمدخېل، او داسې نور...

همدغه شان مومند او نور قامونه درواخله چې هریو ډېرې څانګې او ډېرښاخونه لري او هرهر ځای پراته دي دغه ټول لوی او واړه قامونه چې په افغانستان او پښتونستان کې له هرات، میمنې او بدخشان نه نیولې ترکشمېر، سند او بلوچستان پورې په غرونو ډاګونو، ښارونو، درو او ناوونو کې مېشت دي او پنځلس شپاړس میلونه نفوس ترې جوړېږي ټول د پښتون په نامه یادېږي او دا نوم دومره لوی او دروند نوم دی چې پرتوپې له امونه ترابا سینده پر ډېره لویه او پراخه ځمکه پروت دی. سره له دغه عظمت او لویوالي که څوک پښتون دیوملت نوم نه ګڼي او قوم یې بولي نو غره ته به غونډۍ وایي او وطن ته به کلی، سره له دې خبرې چې پښتون قام د اباسینداو اموله سیمې څخه دباندې هم تپې، تپې پروت دی.

پښتانه باید په دې پوه شي چې پښتون له قام او قبیلې نه ډېرلوی او ډېرستر دی دا نوم دومره وړو کی او کوچنی نه دی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه چې ځينو ګومان کړی دی او په ډېرمحدود نظريې ورته کتلې دي.

د پښتنو په نظر کې غلجي او دوراني هم هغه نومونه دي چې هريوه ډېرلوی لوی قامونه په غېږ کې نيولي دي او لمن يې د قام له لمنې نه ډېره پراخه ده نو پښتون خو په هېڅ شان دومره نشي وړوکی کېدای چې زموږ د ملک په اصطلاح څوک ورته قام ووايي او د ځينو وړو قامونو په قطار کې يې راولي هغه څوک چې قام او ملت په يوه معنې اخلي هغه پښتون يو قام ګڼلی شي، مګر په هغه بل حساب داخبره هېڅکله د منلو نه ده چې ډېرلوی سړی د کوچنې په ورښې او زړوکي کې تاو کړای شي او د ماشوم په ځانګو کې يې څملوي، پښتون هغه څوک دی چې په يوه مملکت کې هم نه دی ځای شوی او دوه مملکتونه: افغانستان او پښتونستان پرې ډک دی، نو که د غومره مختلف او متعدد قامونه ملت ونه ګڼو او پښتون د ملت نوم ونه بولو ډېرې لويې هستی ته په کم نظرګورو او لويه ګناه کوو.

افغان او پښتون هغه دوه لفظونه دي چې د معنی سراو بر- دېخوا ، هغه خوايې لکه ديوې تلې دوه پلې يو برابر دي او هېڅ زيات وکم پکې نشته.

هماغه شان چې افغان د قام نوم نه دی د ملت نوم دی د پښتون اطلاق هم پريوه ملت باندې کېږي او دا دوه لغتونه يو د بل ترجمه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتانه باید له خېل، اوزي، له قام، او قبیلې نه پورته یوه لویه هستي، یعنې پښتون وپېژني او لکه د مرغۍ بچي په هګۍ یا ځاله کې ایسار پاته نشي. ځان ته په کم نظرونه ګوري او ځان ورو کی ونه ګڼي موږ دامنو چې بارکزي یا احمدزي همدارنګه سلیمانخېل یاتره کي لکه هزاره، ازبک، ترکمن، ایماق، نورستاني اونور د دې وطن لوی لوی قامونه دي او هریو دافغان ملت په تشکیل کې ستره برخه لري، مګر پښتون ددغه ملت له دغسې اجزاو او اعضاو څخه نه دی، بلکې د دغه ملت یو بل نوم دی چې له افغان سره مترادف ګڼل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمد اسمعیل یون لنډه پېژندنه

محمد اسمعیل یون د حاجي محمد خان زوی پر ۱۳۴۲ل کال، د لغمان ولایت د الینگار ولسوالۍ دنیازیو په یوې روښنفکرې کورنۍ کې زېږېدلی دی.

لومړنۍ زده کړې یې د الینګار ولسوالۍ د سلینګار په لومړني ښوونځي کې سرته رسولي دي، تر هغه وروسته کابل ته راغی او په خوشال خان لېسه کې شامل شو. پر ۱۳۶۶ل کال له نوموړې لېسې څخه په دویم نومره بریالی او پر ۱۳۶۷ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې محصل شو. پر ۱۳۷۰ل کال له نوموړې څانګې څخه اول نومره بریالی او پر همدې کال بېرته دپښتو څانګې د کدر غړی شو. پر ۱۳۸۵ل کال په نوموړې څانګه کې د ماسترۍ دوره پیل شوه، یون په ډېر ښه او بریالي ډول دا دوره پایته ورسوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد اسمعیل یون له ۱۳۷۰ ل کال څخه بیا تر ننه پورې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي تدریسي غړی او د ((پوهندوی)) علمي پوړۍ ته رسېدلی دی، پر استادۍ سربېره، استاد یون د ((کابل پوهنتون))، ((هیلې)) او ((شمشاد)) مجلو د چلوونکي دنده هم په ښه ډول ترسره کړې ده. په پېښور کې د چاپېدونکې ((معارف)) مجلې کتونکی غړی هم و. همدارنگه د یو شمېر نورو چاپي خپرونو همکار هم پاتې شوی دی.

استاد یون پر ۱۳۸۱ل کال، په جلال اباد کې بېړنۍ لویې جرگې ته د ختیزو ولایتونو د انتخاباتو د دفتر مشر شو، ددې جرگې لپاره تر ټاکنو وروسته د جرگې غړی، بیاد جرگې د غړو له خوا د بېړنۍ لویې جرگې دلومړي منشي په توگه انتخاب شو. استاد یون په دې جرگه کې تر خپل وروستي وسه خپل ملي او تاریخي مسولیت ادا کړ او د هېواد دښمنه عناصرو د توطیو مخه یې ونیوله.

تر دې جرگې وروسته، کله چې د افغانستان د اساسي قانون د تدوین بهیر پیل شو، نو استاد یون بیا ددې بهیر لپاره د ختیزو ولایتونو د دارالانشاد دفتر مشر وټاکل شو. په ختیزو ولایتونو کې د اساسي قانون د لویې جرگې لپاره انتخابات هم د همدې دفتر له خوا ترسره شول. استاد یون د اساسي قانون د تصویب په لویه جرگه کې د نوموړې جرگې د دارالانشا د غړي په توگه خپل فعال رول ادا کړ. ټاکل شوې وه، استاد یون په ختیزو ولایتونو کې د افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جمهوري رياست لپاره د عمومي ټاکنو د دفتر مسول شي، خو په کابل کې د لويو جنګسالارانو او ځينو تنظيمي مشرانو له خوا پر حکومت او ملګرو ملتونو د زيات فشار له امله له کاره ګوښه شو.ملګرو ملتونو(UNAMA) استاد يون ته وړانديز وکړ، چې په کابل کې به تر دې لوړه دنده دروسپارو، خو استاد يون ونه منله او خپلې استادۍ ته يې دوام ورکړ.

درې کاله وروسته يې د ځينو ملګرو په زيات ټينګار او غوښتنه، د جمهوري رياست د ملي امنيت شورا په دفتر کې د فرهنګي چارو د رياست دنده ومنله او په کابل پوهنتون کې پر استادۍ سربېره لا تر اوسه دا دنده پر مخ وړي.استاد يون پر ۱۳۸۵ل کال د افغانستان او پاکستان د امن ګډې جرګې لپاره د افغانستان له خوا د منشي په توګه غوره شو او دا دنده يې هم په ښه ډول ترسره کړه.

استاد يون د خپلواک ليکوال په توګه په تېرو شلو کلونو کې ګڼ شمېر فرهنګي او ټولنيز خدمتونه ترسره کړي،په ګڼو چاپي، راديويي او ټلويزيوني مرکو کې يې د واقعيتونو او حقايقو د څرګندبيان له امله د خلکو په زړونو کې ځای نيولی دی. که څه هم ډېر خلک د يون ليکنې، مرکې او نظريات خوښوي، خو يو شمېر داسې خلک هم شته، چې د يون سرسختي مخالفين دي. د هغه ملي او ګټورو نظرياتو ته هم غلط رنګ او تعبير ورکوي، دا ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشخاص، چې اکثره يې زورواکي او د سياسي ډلو ټپلو غړي او مشران دي، د استاد يون نظريات خپلو شخصي او تنظيمي ګټو ته خطر بولي، نو ځکه يې په ټينګه مخالفت کوي. زه ددې شاهد يم، هر کله چې يون کومه ليکنه او مرکه کړې، نو دده پر وړاندې يې مثبت او منفي غبرګونونه دواړه راپارولي دي، منفي غبرګونونه اکثره وخت د هغو اشخاصو او ډلو له خوا وي، چې په تېر کړکېچن سياسي بهير کې يې ډېرې نامشروع ګټې ترلاسه کړي او ځانونه يې مطرح کړي دي.

مثبت غبرګونونه اکثره د ولس د مشرانو، روښنفکرانو او نورو مخورو له خوا وي، خو استاد يون په دغسې سختو اغزنو او تنګو شرايطو کې بيا هم خپل فرهنګي، سياسي او ټولنيز کار ته دوام ورکوي.

دا اوسنی فرهنګي کار، چې تاسو يې اوس په مسلسل ډول ګورئ، دا د تېرو شلو کلونو کارونه دي، چې له تېر يو نيم کال راهيسې پرې په منظم ډول کار شوی، اوډل شوي او دادی ستاسو مخې ته اينبودل کېږي، په داسې يو دولتي دفتر کې چې بوختياوې په کې ډېرې وي، د منظم او ستر فرهنګي کار سرته رسول اسانه کار نه دی.استاد يون پر خپلو فرهنګي کارونو سربېره د ګڼو فرهنګي ټولنو د غړي، همکار او موسس غړي په توګه هم خپل فرهنګي رول ادا کړی،په پېښور کې يې د دوو المان مېشتو فرهنګي ټولنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

«دافغانستان دکلتوري ودې ټولنې» او «د پښتني فرهنګ د ودې پراختیا ټولنې» د همکار په توګه د بېلابېلو لیکوالو په لسګونو اثار، ایډیټ او چاپ کړي دي. دغه راز يې په سلګونو کورنیو مشاعرو، ادبي غونډو او سیمینارونو کې ونډه اخیستې ده، خپله يې هم په لسګونو مشاعرې،سیمینارونه او علمي ورکشاپونه جوړ کړي دي.

سربېره پر دې، په يو زيات شمېر، ملي او نړيوالو کنفرانسونو کې يې په ښه ډول د خپل هېواد استازي کړې ده. دلته به يې د اثارو يادونه وکړو:

اثار

الف- پنځونې

کتاب نوم	څرنګوالی	چاپکال
• متکور	لومړۍ شعري ټولګه	دويم ۱۳۸۷
• په اورونو کې سندرې	دويمه شعري ټولګه	دويم ۱۳۸۷

ب- راټولونې

• هیلې	ګډه شعري ټولګه	دويم ۱۳۸۷
• نیمګړي ارمانونه	د حیران شعري ټولګه	دويم ۱۳۸۷
• د لوونو فصل	ګډه شعري ټولګه	دويم ۱۳۸۷
• د نازو انا یاد	د سیمینار د لیکنو ټولګه	دويم ۱۳۸۷
• د استاد الفت نثري کلیات	داستاد الفت نثرونه	درېيم ۱۳۸۷
• سیندونه هم مري	د اسحق ننګیال شعري منتخبات	دويم ۱۳۸۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج- ژباړنې

- د ټولنپوهنې له نظره: په افغانستان کې د واک جوړښتونه
  دپوهنوال روستارتره کي اثر دويم ۱۳۸۷
- .د افغانستان فرهنګي میراثونو ته یوه کتنه
  د نینسي دوپرې اثر دويم ۱۳۸۷
- په افغانستان کې د جګړې جنایتکارانو محاکمه
  د پوهنوال روستار تره کی اثر دويم ۱۳۸۷

د- یونلیکنې

- د اماراتو سفر د اماراتو یونلیک دويم ۱۳۸۷
- که یون دی یون دی د اروپا یونلیک لومړی ۱۳۸۷
- دپښتناګون ترڅنډو د امریکا یونلیک لومړی ۱۳۸۷

هـ- څېړنې او شننې

- د محمدګل خان مومند اند و ژوند ته یوه لنډه کتنه دويم ۱۳۸۷
- استاد زیار د پښتني فرهنګ یو ځلاند ستوری دويم ۱۳۸۷
- دکابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي پښتو کتابښود دويم ۱۳۸۷
- د افغانستان فرهنګ ته اوښتي زیانونه دويم ۱۳۸۷
- د پښتو شعر هندسي جوړښت شپږم ۱۳۸۷
- له افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل دويم ۱۳۸۷
- ساینسي پرمختیاوې دويم ۱۳۸۷
- بېړنۍ لویه جرګه ولسواکي او زورواکي دويم ۱۳۸۷
- اندیال خوشال لومړی ۱۳۸۷
- هیله د خپلو سریزو په لمن کې لومړی ۱۳۸۷
- کلتوري یون لومړی ۱۳۸۷
- فرهنګي فقر لومړی ۱۳۸۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

- مرکه او مرکې — لومړی ۱۳۸۷
- خوشال په خپل ايډيال — لومړی ۱۳۸۷
- د کتابونو په ورېمو کې — لومړی ۱۳۸۷
- افغانستان په سياسي کړېچ کې — لومړی ۱۳۸۷
- پښتو ليکنی سمون — لومړی ۱۳۸۷
- اوسنۍ رسنۍ — لومړی ۱۳۸۷
- که نړيوال ماته وخوري؟ — لومړی ۱۳۸۷

خدای (ج) دې استاد يون ته ډېر عمر ورکړي او جرئت دې ورته هم تاند لري، الله (ج) دې دی له هر ډول بدو بلاوو وژغوري، په فرهنګي کارو زيار کې ورته د نور زغم او اوسېلې هيله لرم.

په درناوي

وفاالرحمن وفا

کابل - افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

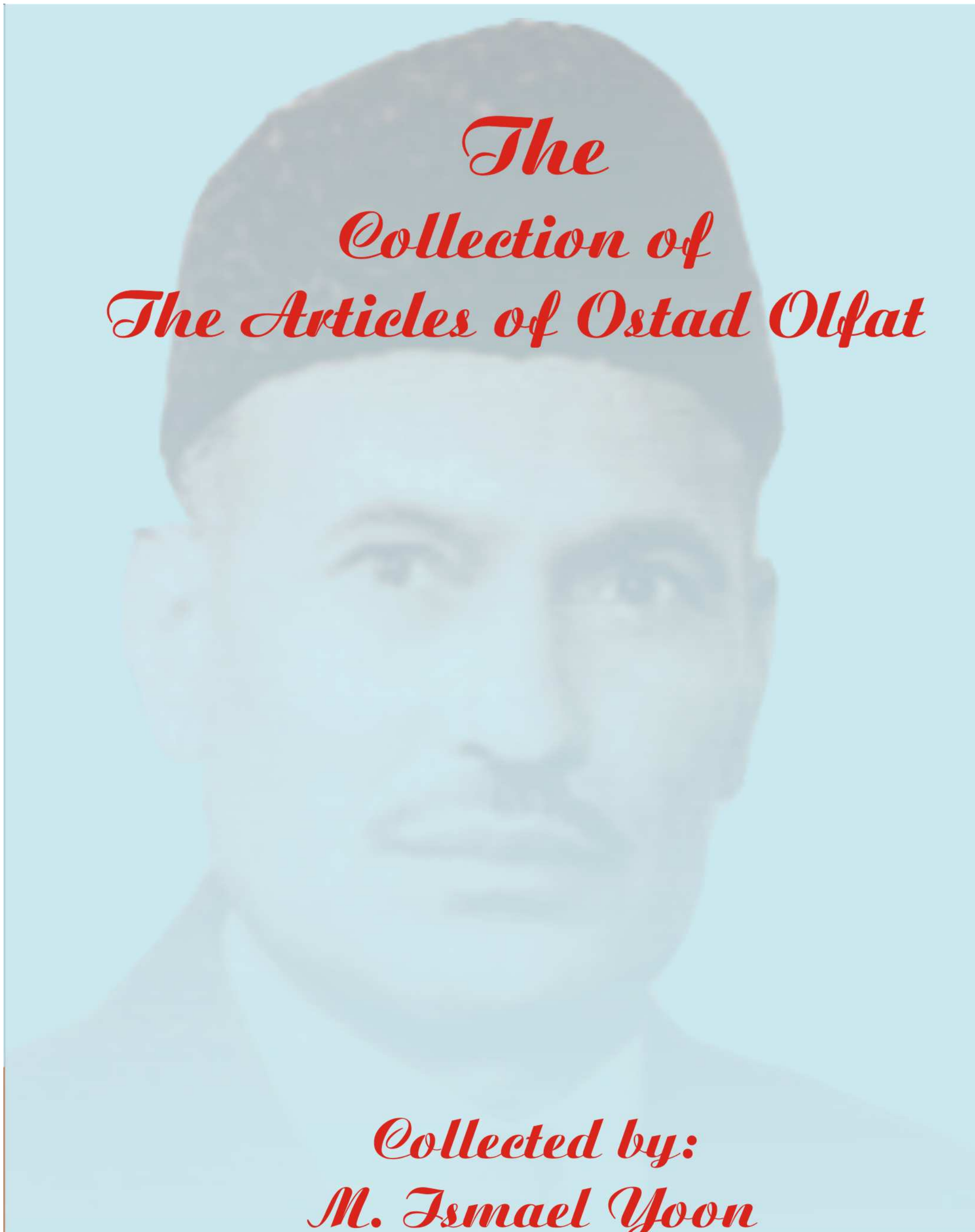

The Collection of The Articles of Ostad Olfat

Collected by:
M. Ismael Yoon

ISBN 978-9936-500-05-1

9 789936 500051 >

د خپرونو لړ: (٦)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library